

**Questiones de quodlibet
sancti Thome de aquino.**

Primum

Questiones de quodlibet sancti
Thome de aquino ordinis fratrum
predicatorum incipiunt feliciter.

Articulus primus

Quesitum est de deo ange

lo et homine. De deo quesitum est et quan-
tum ad diuinam naturam ⁊ quantum ad
naturam humanam assumptam. Quan-
tum ad diuinam naturam quesitum est.

Utrū beatus Benedictus in visione qua
vidit totum mundum diuinam essentiam viderit. Et ostendeba-
tur ꝑ sic. Dicit enim Gregorius de hac visione loquens. Anime
videnti deum angusta fit omnis creatura. Sed videre deum est
videre diuinam essentiā. ergo beatus Benedictus vidit diuinā
essentiam. Preterea ibidem subdit Gregorius. ꝑ totum mun-
dum vidit in diuino lumine. Sed non est aliud lumen vel clari-
tas dei ꝑ ipse deus vt idem Gregorius dicit. et habetur in glo.
Ero. 55. super illud. Non videbit me homo et viuet. ergo beatus
Benedictus vidit deum per essentiam. Sed contra est quod
dicitur Iohannis. 1. Nemo deum vidit vnꝑ. vbi dicit glosa. ꝑ
nullus in mortali carne viuens dei essentiam videre potest.

ꝛ. dicendum ꝑ corpus corruptibile aggrauat animam vt
dicitur Sapientie. 9. Summa autem eleuatio mentis humane
est vt ad diuinam essentiam videndam pertingat. vnde impossi-
bile est vt mens humana dei essentiam videat. vt Augustinus
dicit. 12. super Gen. ad litteram. Nisi huic vite mortali funditus
homo intereat. vel sic alienetur a sensibus vt nesciat vtrum sit in
corpore an extra corpus. sicut de Paulo legitur. ⁊ ad Corinthe.
xi. beatus autem Benedictus quando illam visionem vidit nec
huic vite funditus mortuus erat. nec a corporeis sensibus alie-
natus. quod patet per hoc ꝑ dum adhuc in eadem visione per-
sisteret alium ad idem videndum aduocauit vt Gregorius refert
vnde manifestum est ꝑ dei essentiam non vidit. Ad primus

Quodlibet

ergo dicendum & Gregorius ex quadam proportione argumen-
tari intendit in verbis illis. Si enim videntes dei essentiam in
eius comparatione totam creaturam reputant paruum quid ad
videndum non est mirum si beatus Benedictus per lumen diui-
num aliud amplius videre potuit & homines communiter vi-
deant. Ad secundum dicendum & lumen dei quandoq; di-
citur ipse deus. quandoq; vero aliud lumen deriuatum ab ipso
secundum illud ps. In lumine tuo videbimus lumen. hic auteq;
accipitur pro lumine deriuato a deo.

Unde querebantur duo circa humanam naturam in xpo

Primo vtrum fuerit in xpo vna filiatio qua refertur ad
patrem et ad matrem: an due. Secundo de morte eius vtrum in
cruce mortuus fuerit.

Articulus secundus

De primo sic procedebatur. Videtur & in xpo sint due
filiationes. Multiplicata enim causa relationum multi-
plicantur relationes. Generatio autem est causa filiationis. Cum
ergo alia sit generatio qua Christus natus est eternaliter a pa-
tre. alia qua natus temporaliter a matre. erit etiam alia filia-
tio qua refertur ad patrem: & alia qua refertur ad matrem. Pre-
terea quod recipit ex tempore aliud absolutum absq; sui muta-
tione: multo magis absq; sui mutatione potest recipere tempo-
raliter aliq; proprietatem relatiuam. Sed filius dei ex tempore
recipit aliquid absolutum absq; sui mutatione quia super illud
Luce primo. Magnus erit: & filius altissimi vocabitur. dicit Am-
brosius. Non ideo erit magnus: & ante partum virginis mag-
nus non fuerit sed quia potentiam quam dei filius naturaliter
habet homo erat ex tempore accepturus. ergo multo magis ex
tempore potuit accipere filius dei absq; sui mutatione nouam
filiationem vt sic et conueniant due filiationes. vna eterna alia
temporalis. Sed contra. A quo aliquid habet & sit tale ab
eius vnitatem habet & sit vnum tale. Sed filiatione aliquis ha-
bet & sit filius. ergo vna filiatione est vnus filius. Sed Christus
est vnus filius et non duo. ergo in Christo non sunt due filia-
tiones sed vna tantum. Respondeo dicendum & relatio-
nes differunt in hoc ab omnibus aliis rerum generibus. quia
ea que sunt aliorum generum ex ipsa ratione sui generis ha-
bent & sint res nature sicut quantitates ex ratione quantitatis:

Primum

et qualitates ex ratione qualitatis. Sed relationes non habent quod sint res nature ex ratione respectus ad alterum. Inveniuntur enim quidam respectus qui non sunt reales sed rationales tantum. sicut scibile refertur ad scientiam non aliqua reali relationi in scibili existente sed potius quia scientia refertur ad ipsum scibile secundum Philo. 5° metha. Sed relatio habet quod sit res nature ex sua causa per quam una res naturalem ordinem habet ad alteram. qui quidem ordo naturalis et realis est ipsis ipsa relatio. unde dextrum et sinistrum in animali sunt relationes reales. quia consequitur quasdam naturales virtutes. In columna autem sunt respectus rationis tantum secundum ordinem animalis ad ipsum. ex eodem autem habet aliquid quod sit ens et quod sit unum. et ideo contingit quod est una relatio tantum propter unitatem cause. sicut patet de equalitate. propter unam enim quantitatem est in uno corpore una equalitas tantum quamvis sint respectus plures secundum quos diversis corporibus dicitur esse equalis. Si autem secundum omnes illos respectus multiplicarentur realiter relationes in uno corpore sequeretur quod in uno essent accidentia infinita vel indeterminata. et similiter magister est una relatione magister omnium quos idem docet quamvis sint multi respectus. sic etiam est unus homo secundum unam realem filiationem est filius patris sui et matris sue. quia una natiuitate unam naturam ab utroque accepit. Sequendo ergo hanc rationem videtur dicendum quod alia sit filiationis realis in christo qua refertur ad patrem. et alia qua refertur ad matrem quia alia generatio nascitur ab utroque. et alia est natura quam habet a patre. et alia quam habet a matre. sed alia ratio informat pactum. Hoc enim est uniuersaliter tenendum quod nulla relatio dei ad creaturam realiter in deo existit sed est respectus rationis tantum. quia deus est supra ordinem creature et mensura omnis creature a qua dependet omnis creatura et non e converso multo magis quam hoc conueniant scibili respectu scientie in quo propter has causas non est relatio realis ad scientiam. Est autem considerandum quod subiectum filiationis non est natura vel nature pars aliqua. Non enim dicimus quod humanitas sit filia. vel caput. aut oculus. In christo autem non ponimus nisi unum suppositum et unam hypostasim sicut et unam personam quod est suppositum eternum in quo nulla relatio realis ad creaturam esse potest ut iam dictum est. unde relin-

Quodlibet

Quitur quod filiatio qua christus refertur ad matrem est respectus rationis tantum. nec propter hoc sequitur quod non sit realiter filius virginis. sicut enim deus realiter est dominus propter realem potentiam qua continet creaturas. sic realiter est filius virginis propter realem naturam quam accepit a matre. Si autem essent in christo plura supposita oporteret ponere in christo duas filiationes sed hoc reputo erroneum et in consiliis reperitur damnatum. unde dico quod in christo est una relatio realis tantum qua refertur ad patrem. Ad primum ergo dicendum quod non negamus non esse in christo realem filiationem qua refertur ad matrem quia causa relationis deficiat. sed quia deficit subiectum talis relationis cuius non sit in christo aliquod suppositum creaturam vel hypostasis. Ad secundum dicendum quod eo modo quo ille homo accepit ex tempore dei potentiam eo modo accepit filiationem eternam in quantum scilicet factum est ut una esset persona dei et hominis ut Ambrosius ibidem subdit. Hoc autem non est factum per aliud realiter absolutum vel relatiuum temporaliter inherens filio dei sed per solam unionem que realiter existit in natura creata. non autem est realiter in ipsa persona assumente. Quod vero in contrarium obicitur necessitatem non habet. Dicitur enim aliquando unus qualis propter unitatem substantialem subiecti licet sint multe qualitates. ut color et sapor in pomo.

Articulus tertius

De secundum sic procedebatur. Videtur quod christus in cruce mortuus non fuerit. Si enim fuit mortuus aut hoc fuit quia ipse animam a corpore separauit: aut propter vulnera. Sed non primo modo. sic enim sequeretur quod iudei christum non occidissent sed quod ipse sui ipsius fuisset homicida quod est inconueniens. Et similiter nec secundo modo quia mors que accidit propter vulnera prouenit homini ad summam debilitatem proueniēte quod in christo non fuit quia clamans expirauit. ergo christus in cruce nullo modo mortuus fuit. Preterea natura humana non fuit in christo debilior quam in aliis hominibus. Sed nullus alius homo tam cito moreretur propter vulnera manuum et pedum. Vulnus autem lateris fuit ei inflictum post mortem christi. ergo in cruce mortuus non fuit cum nulla causa mortis eius esse videatur. Sed contra est quod dicitur Jo. 19. Quod christus in cruce pendens inclinato capite tradidit spiritum. mors autem est per separationem anime a corpore. ergo christus in cruce mortuus

Primum

fuit. & dicendum quod absque omni dubio confitendus est
cristum in cruce vere mortuum fuisse. Sed ad videndum cau-
sam mortis eius considerandum est quod cum cristus fuit verus
deus et homo eius potestati suberat quicquid pertinet ad hu-
manam naturam in cristo. quod in aliis puris hominibus non
contingit. Voluntati enim eorum non subiacent que natura-
lia sunt. Unde hec causa assignatur quare anima cristi simul
patiebatur et fruebatur quia scilicet eo volente hoc factum est ut
non fieret redundantia a superioribus viribus in inferiores
nec impedirentur superiores virtutes a suo actu propter passi-
onem inferiorum. quod in aliis hominibus contingere non
potest propter naturalem coniunctionem potentiarum ad in-
uicem. Et similiter in proposito est dicendum. Mors enim vi-
olenta accidit ex hoc quod nocumento illato natura cedit aliquam-
diu natura resistere potest tamdiu mors retardatur. Unde in
quibus natura est fortior ex equali causa tardius moriuntur.
Erat autem subiectum voluntati cristi quod in natura resiste-
ret nocumento illato. et quando cederet. Unde eo volente na-
tura resistit nociuo illato usque ad finem plus quam in aliis homi-
nibus possit ita quod in fine post multam sanguinis effusionem
quasi integer viribus clamauit voce magna et statim eo vo-
lente natura cessit. et tradidit spiritum. ut se dominus nature
et vite et mortis ostenderet. unde hoc admirans Centurio dixit
Vere hic homo filius dei erat. Sic ergo et iudei cristum occi-
derunt nocumentum mortiferum inferentes et tamen ipse ani-
mam suam posuit et tradidit spiritum. quia quando voluit
natura nocumento illato totaliter cessit. Nec tamen culpandus
est quasi sui homicida. est enim corpus propter animam
et non econuerso. Unde iniuria fit anime cum propter nocu-
mentum corpori illatum de corpore expellitur contra natura-
lem appetitum anime licet forte non propter deprauatas vo-
luntates se interficientis. sed si anima in sui potestate haberet
recedere a corpore quando vellet et iterum aduenire non ma-
ioris esset culpe si corpus desereret quam quod habitator deserit do-
mum. culpe tamen est quod inde expellatur inuitus. et per hoc pa-
tet responsio ad obiecta.

Et inde querebantur tuo de Angelo. Primum utrum
angelus dependeat a loco corporali secundum suam

Quodlibet

essentiam an sit in loco secundum operationem tantum. Secundo de motu angeli vtrum possit moueri d extremo in extremum sine medio.

Articulus quartus

Primum sic proceditur. Videtur q angelus non sit in loco secundum operationem tantum. Prius est enim esse q operari. ergo prius est esse in loco q operari in loco. Sed posterius non est causa prioris. ergo operari in loco non est causa quare angelus sit in loco. Preterea duo angeli possunt operari in vno loco. Si ergo angelus esset in loco solum per operationem sequeretur q plures angeli essent simul in vno loco. qd reputatur impossibile. Sed contra Nobilior non dependet ab ignobiliore. Sed essentia angeli est nobilior q locus corporeus. ergo nō dependet a loco corporeo. R. dicendum q qualiter angelus sit in loco corporeo considerari potest ex modo quo corpus est in loco. Est enim corpus in loco per contactum loci. Contactus autē corporis est per quantitatem dimensionam que in angelo nō inuenitur cum sit incorporeus. sed loco eius est in eo quātitas virtualis. Sicut ergo corpus est in loco per contactum dimē siue quātitatis. ita angelus est in loco per contactum virtutis. Si quis autem velit virtutis contactum operationem vocare propter hoc q operari est proprius effectus virtutis. dicatur q angelus est in loco per operationem. ita tamen q per operationem non intelligatur sola motio sed quecunq3 unio qua sua virtute se corpori vnit presidendo vel continēdo vel quocunq3 alio modo. Ad primum ergo dicendum q nihil prohibet aliquid esse prius simpliciter qd non est prius quantum ad hoc. sicut corpus subiectum est simpliciter prius superficie. sed non quantum ad hoc qd est colorari. 7 similiter prius simpliciter est corpus q tactus. tamē est in loco per tactum dimensionē quantitatis. 7 similiter angelus per contactum virtutis. Ad secundum dicendum q si aliquid mouetur perfecte ab vno motore non conuenit q ab alio simul immediate moueatur. vnde ratio magis valet ad oppositū eius q ad propositum.

Articulus quintus

Primum

Secundum sic procedebatur. Videtur quod angelus non possit moueri de extremo ad extremum quin pertranseat medium. Omne enim quod mouetur prius est immutari quam immutatum esse. ut probatur in. 6.º phisicorum. Sed si angelus mouetur de extremo in extremum. puta de a. in b. cum est in b. est immutatum esse. ergo prius erat immutari. Sed non quando erat in a. quia tunc nondum mouebatur. ergo quando erat in c. quod est medium inter a. et b. et sic oportet quod pertranseat medium. Preterea si angelus mouetur de a. in b. sine hoc pertranseat medium oportet quod corrumpatur in a. et terminetur in b. Sed hoc est impossibile quia sic non esset idem angelus. ergo oportet quod pertranseat medium. Sed contra. Omne quod pertransit medium oportet quod prius pertranseat equale sibi aut minus quam maius. ut dicitur in. 6.º phisicorum. et ad sensum apparet. Sed non potest esse minus spatium quam angelus qui est indiuisibilis. ergo oportet quod pertranseat equale. quod est locus indiuisibilis et punctalis. Infinita autem puncta sunt inter quoslibet duos terminos motus. Si ergo necesse esset quod angelus in suo motu pertransiret medium oportet quod pertransiret infinita quod est impossibile. R.º dicendum quod angelus si vult potest moueri de vno extremo ad aliud absque hoc quod pertranseat medium. et si vult potest pertransire omnia media. Cuius ratio est quia corpus est in loco sicut contentum ab eo. Et ideo oportet quod in mouendo sequatur loci conditionem. ut scilicet pertranseat media priusquam ad extrema loci perueniat. sed cum angelus sit in loco per contactum virtutis non subditur loco ut contentus ab eo sed magis continet locum sua virtute superueniens in loco. unde non habet necesse ut sequatur in suo motu conditiones loci. sed voluntati sue subest quod applicet se per contactum virtutis huic loco et illi. et si vult absque medio sicut etiam intellectum potest applicari intelligendo vni extremo. puta albo et postea nigro indifferenter vel cogitando vel non cogitando de mediis coloribus quibus corpus subiectum colori non possit moueri de albo in nigrum nisi per media.

Ad primum ergo dicendum quod verbum philosophi et eius probatio locus habet in motu continuo. Sed motus angeli non oportet quod sit continuus sed ipsa successio applicationum predictarum motus eius dicitur. sicut et successio cogitationum vel affectionum dicitur motus spiritualis creature secundum Augustinum.

Quodlibet

octavo super Gen. ad lram. Ad 2° dicendum qd hoc non accidit per corruptionem angeli aut nouam creationē sed qz eius virtus superueniet loco. Ad illud vero qd in contrarium obicitur dō qd angelus non est in loco per cōmensurationem sed per applicationem sue virtutis ad locum que quidē pōt esse i idifferenter z ad locum diuisibilem z indiuisibilez. Uñ pōt continue moueri sicut aliquid in loco diuisibili existēs continue intercipiēdo spaciū. s³o vero qd in loco indiuisibili ē non potest eius motus esse continuus nec pertransire oīa media.

Einde querebatur de hoīe. z p^o quantum ad bonum nature. Secundo quantum ad bonuz gracie. Tertio quantum ad bonum glorie. Circa primuz querebantur tria. Primo de uisione anime ad corpus. vtz. s. aīa adueniente corpori corrūpantur omnes forme que prius inerant z substā tiales z accidentales. Secundo de potestate liberi ar. vtz scz homo absqz gracia possit se ad graciaz preparare. Tertio de dilectione naturali. vtz scilz homo in statu innocentie dilexit deum plusqz omnia z supra seipsum.

Articulus sextus

Ad primum sic procedebatur. Videtur qd per aduentuz aīe non excludantur omnes forme qd prius inerāt. Dicitur. n. Gen. 1. Formauit deus hominem de limo terre et inspirauit in faciē eius spiraculuz vite. Frustra aut formasset corpus si inspirando aīam forma quaz formando indiderat excluderetur. Non enim adueniente aīa tolluntur omnes forme precedentes. Preterea necesse est qd aīa sit in corpore formato z disposito multis dispositionibus. Si ergo adueniens aīa omnes precedentes formas z dispositiōes amouit. sequitur qd in instanti aīa totum corpus formet. qd videtur esse solius dei. Preterea aīa nō est nisi in corpore mixto. S³ mixtio elementoz non fit solum s³o materiam sed etiam s³o formas alioquin esset corruptio. g^o aīa non excludit omnes formas in materia inuentas. Preterea aīa est perfectio. perfectionis aut non ē corrūpere sed perficere. Nō g^o adueniens corpori corrūpit formas preexistentes. Sed contra. Dis forma adueniens existenti in actu est forma accidentalis. Forma. n. subālis facit esse actu simpliciter. Sed si aīa adueniens nō destrueret preexistentes formas sed eis superadderetur sequeretur qd adue

Primum

niret existenti in actu quia quelibet forma cum sit actus facit esse in actu. ergo anima adueniens excludit formas preexistētes. **R.** dicendum quod impossibile est in vno et eodem esse plures formas substantiales. et hoc ideo quia ab eodem habet res esse et unitatem. Manifestum est autem quod res habet esse per formam. Unde et per formam res habet unitatem. et propter hoc ubicunq; est multitudo formarum non est vnus simpliciter. sicut homo albus non est vnus simpliciter: nec animal bipes esset vnus simpliciter si ab alio esset animal et ab alio bipes. vt philosophus dicit. Sed sciendum est quod forme substantiales se habent ad inuicem sicut numeri. vt dicitur in octauo metha. vel etiam sicut figure. vt de partibus anime dicit philosophus in secundo de anima. Semper enim maior numerus vel figura virtute continet in se minorem. sicut quaternarius quaternarium et pentagonus tetragonum. Et similiter perfectior forma virtute continet in se imperfectiorem vt maxime in animalibus patet. Anima enim intellectiua habet virtutem vt conferat corpori humano quicquid confert sensitiva in brutis. et similiter sensitiva facit in animalibus quicquid nutritiua in plantis et adhuc amplius. Frustra ergo esset in homine alia anima sensitiva preter intellectuam ex quo anima intellectiua virtute continet sensitiuam et adhuc amplius. sicut frustra adderetur quaternarius posito quinario. Et eadem ratio est de omnibus formis substantialibus vsq; ad materias primas: ita quod non est in homine diuersas formas substantiales inuenire sed solum secundum rationes sicut consideramus eum vt viuentem per animam nutritiuam et vt sentientem per animam sensitiuam. et sic de aliis. Manifestum est autem quod semper adueniente forma perfecta tollitur forma imperfecta. sicut etiam adueniente figura pentagoni tollitur figura quadrati. vnde dico quod adueniente anima humana tollitur forma substantialis que prius inerat. alioquin generatio esset sine corruptione alterius quod est impossibile. Forme vero accidentales que prius inerant disponētes ad animam corrumpuntur quidem non per se sed per accidens ad corruptionem subiecti. vnde manent eedem specie sed non eodem numero. sicut etiam contingit circa dispositiones formarum elementarium que primitus materie aduenire apparent. **Ad primum ergo dicendum quod secundum**

Quodlibet

Basilium spiraculum vite dicitur ibi gracia sancti spūs. ⁊ sic obiectio cessat. Si autē vt Aug. dicit spiraculum vite sit ipsa aīa non oportebit dicere q̄ alia forma formatum sit corpus hoīs de limo terre q̄ ipso spiraculo vite diuinitus inspirato. non enim illa formatio tēpore precessit inspirationem nisi forte velimus dicere illam formationē referri ad dispositiones accidentales. puta figuram ⁊ alia hūmōi que quodam rationis ordine preintelliguntur in corpore ante aīam intellectiuā sicut materiales dispositiones. quibus tamen preintelligitur ipsa aīa intellectiua non in quantum ē intellectiua sed in quantum continet in se virtutē aliquam de imperfectioribus formis

Ad secundum dicendum q̄ anima cum aduenit corpori non facit esse corpus effectiue. sed formaliter tantum. Effectiue autem facit corpus esse illud qd̄ dat corpori formam vt p̄ficiens. vt disponens autem illud quod preoperatur ad formam. paulatim autem ⁊ ordine quodam inducendo materiam ad propinquiorē formam aut dispositionem. quanto enim propinquior fuerit forma aut dispositio tanto minor est resistentia ad introductionem forme et dispositionis cōplete. Facilius enim fit ignis ex aere q̄ ex aqua quāuis vtraq; forma immediate assit materie. Ad tertium dicendum q̄ Auienna posuit formas elementorū actu remanere in mixto qd̄ non potest esse qz forme elementorum nō possunt esse in vna parte materie simul. ⁊ sic oportet q̄ sint ī diuersis materie partibus que distinguuntur secundum dimensionē quantitatis diuisionem. ⁊ sic oportebit q̄ vel plura corpora sint simul. vel q̄ non sit mixtio vera totius ad totum sed mixtio ad sensum secundum minima iuxta se posita. Auerrois autem in 3° li. de celo dicit. Qz forme elementorū sunt medie inter formas accidentales ⁊ substantiales. ⁊ q̄ recipiunt magis et minus et sic formis elementorum remissis ⁊ quodāmodo ad medium reductis quodāmodo fit mixtio. sed hoc est minus possibile q̄ primum. nam forma substantialis est terminus quidem esse specifici. vnde in indiuisibili est ratio forme sicut ratio numeri ⁊ figure. nec est possibile vt intendatur vel remittatur. Sed omnis additio vel subtractio facit aliam speciem. Et ideo aliter dicendum secundum Philo. in p^o de generatione. q̄ forme miscibilem non manent in mixto actu. sed virtute prout scz virtus forme substantialis manet in qualitate elementari

Primum

licet remissa et quasi medium redacta. qualitas enim elementaris agit in virtute forme substantialis. alioquin actio que est per calorem ignis non terminaretur ad formam substantialem.

Ad quartum dicendum quod anima cum sit forma. est quidem perfectio quedam particularis. non autem vniuersalis. et ideo ea adueniente sic aliquid perficitur vt tamen aliquid corrumpatur.

Articulus septimus

De secundum sic procedebatur. Videtur quod homo absque gracia per solam naturalem arbitrii libertatem possit se ad gratiam preparare. quia vt dicitur prouerbiorum. 16. Dominus est preparare animum. Hoc autem dicitur esse alicuius quod est in eius potestate constitutum. ergo in potestate hominis constitutum est quod possit se ad gratiam preparare. Non ergo indiget ad hoc auxilio gracie. Preterea Ansel. dicit in libro de casu dyaboli quod non ideo aliquis caret gracia quia deus non vult dare sed quia ipse non vult accipere. Si ergo vellet accipere posset accipere. Potest ergo si vult se ad gratiam preparare absque exteriori auxilio sed dicebat quod homo indiget in hoc auxilio gracie quantum ad exterius mouens. Sed contra. Homo potest moueri ad conuersionem non solum ex bonis sed etiam ex peccatis sicut si aliquis videat aliquem enormiter peccantem et ex horrore peccati ad deum conuertitur. Sed peccatum non est a deo. ergo absque dei operatione potest se homo ad gratiam preparare. Sed contra. Per hoc ad gratiam preparamur quod ad deum conuertimur. Sed ad hoc indigemus auxilio diuine gracie. Dicitur enim treñ. quarto. Conuerte nos domine ad te et conuertemur. ergo homo indiget auxilio gracie diuine ad hoc quod se ad gratiam preparet. Preterea ad nihilum non potest homo se preparare nisi cogitando. Sed ad hoc ipsum indiget homo auxilio gracie. Dicitur enim. 2. ad Corinthios tertio. Non sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. ergo indigemus auxilio diuine gracie. ad hoc quod nos ad gratiam preparemus. Respondeo dicendum quod in hac questione ne cauendus est error Pelagii qui posuit quod per liberum arbitrium homo poterat adimplere legem et vitam eternam mereri. nec indigebat auxilio diuino nisi quantum ad hoc quod sciret quid facere deberet secundum illud ps. Doce me facere voluntatem

Quodlibet

tuam. Sed quia hoc nimis parum videbatur vt solam scienciaꝝ haberemus a deo. caritatem autem qua precepta legis implentur haberemus a nobis. ideo postmodum pelagiani posuerunt q̄ inicum boni operis est homini ex seipso dum consentit fidei per liberum arbitrium. sed consummatio est homini a deo. preparatio autem ad inicum boni operis pertinet. Unde ad errorem pelagianum pertinet dicere q̄ homo possit se ad gratiam p̄parare absq̄ auxilio diuine gracie. et est contra Apostolum qui dicit ad Philipens. primo. Qui cepit in nobis opus bonum ipse perficiet. Dicendum est ergo q̄ homo indiget auxilio gracie non solum ad merendum sed etiam ad hoc q̄ se ad gratiam p̄paret. aliter tamen et aliter. Nam meretur homo per actum virtutis cum non solum bonum agit sed bene ad quod requiritur habitus vt dicitur in secundo Ethicorum. Et ideo ad merendum requiritur habitualis gracia. Sed ad hoc q̄ homo p̄paret se ad habitum consequendum non indiget alio habitu. quia sic esset procedere in infinitum. Indiget autem diuino auxilio non solum quantum ad exteriora mouentia. prout scilicet ex diuina prouidentia procurantur homini occasiones salutis. puta predicationes exempla. et interdum egritudines et flagella. sed etiam quantum ad interiorum motum. prout deus cor hominis interius mouet ad bonum secundum illud Prouerbiorum decimo nono. Cor regum in manu dei et quocunq̄ voluerit vertet illud et q̄ hoc necessarium sit probat philosophus in quodam capitulo de bona fortuna. Homo enim agit voluntate. voluntatis autem principium est electio et electionis consiliuꝝ. Si autem queratur qualiter consiliari incipiat non potest dici q̄ ex consilio consiliari inceperit quia sic esset in infinitum procedere. Unde oportet aliquid exterius principium esse quod scilicet moueat mentem humanam ad consiliandum de agendis. Hoc autem oportet esse aliquod melius humana mente. non ergo est corpus celeste quod est infra intellectualem virtutem. sed deus. vt philosophus ibidem concludit. Sicut ergo omnis motus inferiorum corporum que non semper mouentur principium est motus celi ita omnium motuum interiorum mentium principium est a deo mouente. Sicut ergo nullus potest se ad gratiam preparare nec aliquid boni facere nisi per diuinum auxilium.

Ad primum ergo dicendum q̄ per hoc q̄ hominis est se ad

Primum

graciam preparare per liberum arbitrium non excluditur necessitas auxilii diuini sicut nec per hoc quod ignis est calefacere excluditur necessitas celestis motus. Ad secundum dicendum quod deus mouet omnia secundum modum eorum et ideo diuina motio a quibusdam participatur cum necessitate. a natura autem rationali cum libertate. propter hoc quod virtus rationalis se habet ad opposita. et ideo sic deus mouet mentem humanam ad bonum quod tamen homo potest huic motioni resistere. et sic ex deo est ut homo se ad gratiam preparet sed quod gratia careat non habet causam a deo sed ab homine secundum illud Osee 13. Perditio tua ex te israel. tantummodo ex me auxilium tuum. Ad tertium dicendum quod licet peccatum non sit a deo tamen deus peccatum quandoque ordinat ad hoc ut sit alicui salutis occasio.

Articulus octauus

De tertium sic proceditur. Videtur quod primus homo in statu innocentie non dilexerit deum super omnia et plus quam seipsum. Sic enim diligere deum meritorium est maxime. Sed primus homo in statu illo non habuit unde possit proficere per meritum. ut dicitur in 24. distinctione secundi libri sententiarum. ergo primus homo in statu illo non dilexit deum plus quam seipsum et super omnia. Preterea sic diligere deum est maxima preparatio mentis ad gratiam humanam consequendam. Primus autem homo in statu illo ponitur gratiam non habuisse sed sola naturalia. ergo non dilexit deum plus quam seipsum et super omnia. Preterea natura in se recurua est. quia scilicet omnia que amat retorquet ad se. Sed propter quod unumquodque et illud magis. ergo naturali dilectione plus diligebat seipsum quam deum. Non ergo diligebat deum super omnia. Sed contra. Si non diligebat deum plus quam seipsum. aut ergo minus se. aut equaliter sibi. et utroque modo sequitur quod seipso homo frueretur dum se non referret in deum. Frui autem seipso inducit perversitatem peccati ut Augustinus dicit. ergo primus homo in statu innocentie iam erat perversus per peccatum. quod est impossibile. Sequitur ergo ut diligeret deum super omnia. Responsio dicendum quod si homo fuit factus in gratia ut ex verbis Basili et Augustini haberi potest questio ista locum non habet. Manifestum est enim quod existens in gratia per caritatem diligit deum supra seipsum. sed quia possibile fuit deo ut hominem faceret in

Quodlibet

puris naturalibus vtile est considerare ad quantum se dilectio naturalis extendere possit. Dixerunt ergo quidam quod homo vel angelus in puris naturalibus existens diligit deum plus quam seipsum naturali dilectione secundum amorem concupiscentie quia scilicet bono diuino magis frui desiderat tanquam maiori et suauiori. sed secundum amorem amicitie naturaliter homo plus diligit se ipsum quam deum. Est enim amor concupiscentie quo dicimur amare illud quo volumus vti vel frui sicut vinum vel aliquid huiusmodi. Amor autem amicitie est quo dicimur amare amicum cui volumus bonum. Sed ista positio stare non potest. dilectio enim naturalis est quedam naturalis inclinatio indita nature a deo. nihil autem naturale est peruersum. Impossibile est ergo quod aliqua naturalis inclinatio vel dilectio sit peruersa. peruersa autem dilectio est ut aliquis dilectione amicitie diligit plus se quam deum. Non potest ergo talis dilectio esse naturalis. Dicendum est ergo quod diligere deum super omnia plus quam seipsum est naturale non solum angelo et homini sed etiam cuiuslibet creature secundum quod potest amare aut sensibiliter aut naturaliter. Inclinationes enim naturales maxime cognosci possunt in his que naturaliter aguntur absque rationis deliberatione. Sic enim agitur vnumquodque in natura sicut aptum natum est agi. videmus autem quod vnaqueque pars naturali quadam inclinatione operatur ad bonum totius etiam cum periculo aut detrimento proprio ut patet cum aliquis manum exponit gladio ad defensionem capitis. ex quo dependet salus totius corporis. Unde naturale est ut quelibet pars suo modo plus amet totum quam seipsum. Unde et secundum hanc naturalem inclinationem et secundum politicam virtutem. bonus ciuis mortis periculo se exponit pro bono communi. Manifestum est autem quod deus est bonum commune totius vniuersi et omnium partium eius. Unde quelibet creatura suo modo naturaliter plus amat deum quam seipsam. Insensibilia quidem naturaliter. bruta vero animalia sensitue. creatura vero rationalis per intellectualem amorem qui dilectio dicitur. Ad primum ergo dicendum quod diligere deum est principium totius esse ad naturalem dilectionem pertinet. Sed diligere deum prout est obiectum beatitudinis est gratuite dilectionis in qua meritum consistit. nec tamen necessarium est ut in hoc sustineamus sententiam magistri dicentis. Quod homo in primo statu non habuit gratiam per quam mereri posset. Ad 2° dicitur quod naturali dilectione qua deus

Primum

super omnia naturaliter diligitur potest aliquis magis et minus
viri: et quando in summo fuerint tunc est summa preparatio ad gra-
ciam habendam. Ad tertium dicendum quod inclinatio rei natu-
ralis est ad duo scilicet ad moueri et ad agere. illa autem inclinatio na-
ture que est ad moueri in se ipsa recurua est: sicut ignis mouetur
sursum propter sui conseruationem. Sed illa inclinatio nature que
est ad agere non est recurua in se ipsa. non enim ignis agit ad ge-
nerandum ignem propter seipsum sed propter bonum generati quod
est forma eius. et ulterius propter bonum commune quod est conserua-
tio speciei. unde patet quod non vniuersaliter verum est quod omnis di-
lectio naturalis sit in se recurua.

Einde querebatur de his que pertinent ad bonum gracie

Et primo de his que pertinent ad ipsum bonum gracie.

Secundo de his que pertinent ad malum culpe. quod ei opponit.

Circa bonum gracie querebatur. Primo quidem de eo quod
pertinet ad omnes. Secundo de eo quod pertinet ad clericos. Ter-
cio de eo quod pertinet ad religiosos. Circa ea vero que ad omnes
pertinent querebatur de duabus partibus penitencie. Primo de
contritione. vtrum scilicet contritus teneatur velle magis esse in infer-
no quam peccare. Secundo de confessione.

Articulus nonus

De primo sic procedebatur. Videtur quod contritus non de-
beat magis velle esse in inferno quam peccare. Pena enim in-
ferni est eterna et irremediabilis. De peccato autem potest liberari
per penitentiam. ergo magis debet velle peccare quam in inferno esse
Preterea pena inferni includit culpam. vna enim de penis infer-
ni est vermis. id est. consciencie remorsus de culpa. Culpa autem non
includit penam inferni. ergo magis est eligenda culpa quam pena in-
ferni. Sed contra est quod Ansel. dicit in li. de similitudinibus.
quod aliquis debet magis eligere esse in inferno sine culpa quam in pa-
radiso cum culpa. quia innocens in inferno non sentiret penam et pec-
cator in paradiso non gauderet de gloria. R. dicendum quod con-
tritus tenetur in generali velle pati magis quamcumque penam quam
peccare. et hoc ideo quia contritio non potest esse sine caritate per quam
omnia dimittuntur peccata. Ex caritate enim plus homo diligit
deum quam seipsum. peccare autem est facere contra deum. puniri au-
tem est aliquid pati contra seipsum. Unde caritas hoc requirit ut
quolibet penam homo committens preeligit culpe. Sed in speciali

Quodlibet

descendere ad hanc penam vel ad illam non tenetur quinimo stulte faceret si quis seipsum vel alium sollicitaret super huiusmodi particularibus penis. Manifestum est. n. qd sicut delectabilia plus mouent in particulari considerata qd in communi. ita terribilia plus terrent si in particulari considerentur. et aliqui sunt qui minori temptatione non cadunt qui forte maiori caderent. sicut aliquis audiens adulterium non incitatur ad libidinem. sed si per considerationem descendit ad singulas illecebras magis moueretur. Et similiter aliquis non refugeret pati mortem pro christo. sed si descenderet ad considerationem singulas penas magis retraheretur. Et ideo descendere in talibus ad singula est inducere hominem in temptationem et prebere occasionem peccandi. Ad primum ergo dicendum qd culpa etiam mortalis de se perpetua est sed ex sola dei misericordia remedium habet. Preterea plus preponderat bonum diuinum contra quod agit culpa bono nature create cui opponitur pena qd perpetuitas pene temporalitati culpe. Ad 2° dicitur qd remorsus conscientie non est culpa sed consequens ad culpam et posset esse sine culpa. ut in eo qui habet conscientiam errantem de preterito commisso. sicut si aliquis credat aliquid a se prius commissum esse illicitum quod tamen licitum erat et ipse dum faceret licitum reputabat.

Et inde circa confessionem querebantur tria. Primo utrum sufficiat qd aliquis scripto confiteatur an oportet qd confiteatur verbo. Secundo an aliquis teneatur statim confiteri habita oportunitate vel possit expectare usque ad quadragesimam.

Tertio utrum presbiter parrochialis debeat credere suo parrochiano dicenti se alteri confessum et dare ei eucaristiam vel non.

Articulus decimus

De primo sic procedebatur. Videtur qd sufficiat si aliquis confitetur scripto. Confessio. n. requiritur ad manifestationem peccati. Sed peccatus manifestari potest scripto sicut et verbo. Sed contra est quod dicitur in Romano. 10. Ore confessio fit ad salutem. R^o dicitur qd confessio est quoddam sacramentale. sicut enim in baptismo requiritur aliquid ex parte ministri scilicet ut abluat et verba proferat. et aliquid ex parte suscipientis sacramentus. ut scilicet intendat et abluatur. ita in sacramento penitentie ex parte sacerdotis requiritur qd abluat sub aliqua forma verborum. Ex parte vero penitentis requiritur qd se clibus ecclesie subiciat peccata sua per confessionem manifestans. De necessitate

Primum.

ergo sacramenti est ϕ sua peccata manifestat. et contra hoc nullus dispensare posset: sicut nec contra baptismum. Sed ϕ fiat manifestatio verbo non est de necessitate sacramenti alioquin nulla necessitate posset aliter aliquis effectum huius sacramenti percipere nisi ore confitendo. quod patet esse falsum. Nam mutis vel quibuscumque qui verbo confiteri non possunt sufficit scripto vel nutibus confiteri. Nulla autem necessitate potest aliquis baptisari nisi aqua propter hoc ϕ aqua est de necessitate sacramenti. Sed ex institutione ecclesie tenetur homo qui potest ut verbo confiteatur. non solum propter hoc ut ore confitens confitendo magis erubescat. ut qui ore peccat ore purgetur. sed etiam semper in omnibus sacramentis accipitur id cuius est communio usus: sicut in sacramentali ablutione baptismi accipitur aqua qua homines communius utuntur ad abluendum et in eucharistia panis qui est communio usus. unde et in manifestatiōe peccatorum conuenit uti verbis quibus homines communius et expressius suos conceptus significare consueverunt. Et attendendum est ϕ in hoc sacramento non imprimitur character. sed solum confertur gracia ad remissionem peccati quae remissionem nullus consequitur peccando. Peccat autem qui ordinationes ecclesie pretermittit. unde in baptismo qui seruat ea que sunt de necessitate sacramenti pretermittens statuta ecclesie consequitur characterem sacramenti sed non sacramenti effectum. hic autem nihil consequitur. Rationes autem que ad utramque partem inducunt non multum cogunt. nam neque manifestatio ita expresse potest fieri scripto sicut verbo. neque quod dicitur ore confessio fit ad salutem. non intelligitur de confessione peccatorum sed de confessione fidei.

Articulus undecimus

De secundum sic proceditur. Videtur ϕ aliquis possit differre confessionem usque ad quadragesimam. quicumque enim seruat preceptum ecclesie non delinquit. Sed ecclesia statuit ϕ semel in anno homines propria peccata confiteantur. ergo si aliquis expectat usque ad terminum ab ecclesia constitutum non peccat. Preterea baptismus est sacramentum necessitatis sicut et penitencia. sed cathecumini non peccat si differat baptismum usque ad sabbatum sanctum. ergo pari ratione nec contritus peccat si differat confessionem usque ad ipsam quadragesimam. Preterea maioris necessitatis est contritio ϕ confessio. Sed confessio sine contritione non valet ad salutem.

Quodlibet

Contritio autem sine confessione potest in aliquo casu valere. sed ille qui est in peccato non tenetur statim conteri contritione quae delet peccatum alioquin peccator per singula momenta peccaret. ergo nec contritus tenetur statim confiteri ita quod peccet si secus agat.

Sed contra. Magis est subueniendus morbo spirituali quam morbo corporali. Sed aliquis subiectus morbo corporali periculo se committeret nisi remedium medicine quereret cito posset. et ex negligentia peccaret. Multo ergo magis peccat qui differt remedium confessionis adhibere contra spiritualem morbum peccati.

Respondeo dicendum quod laudabile est quod peccator citius commode potest peccatum suum confiteatur: quia per sacramentum penitentie confertur gracia que hominem reddit magis firmum ad resistendum peccato. Quidam autem dixerunt quod tenetur confiteri cito oportunitas confitendi se obtulerit ita quod si differat peccat. Sed hoc est contra rationem precepti affirmatiui quod licet obliget semper non tamen obligat ad semper sed pro loco et tempore. Tempus autem implendi preceptum de confessione videtur quando imminet aliquis casus in quo necesse est homini quod sit confessus. puta si imineat ei mortis articulus vel necessitas accipiendi eucharistiam: aut sacrum ordinem vel aliquid huiusmodi: ad quod oportet hominem per confessionem purgatum preparari. unde si aliquid horum imineat et aliquis confiteri pretermittat peccat dummodo debita oportunitas assit. et quia ex precepto ecclesie omnes fideles tenentur saltem semel in anno in festo pasce precipue sacramenti communionem accipere ideo ecclesia ordinavit ut semel in anno quando imminet tempus accipiendi eucharistiam omnes fideles confiteantur. Dico ergo quod differre confessiones usque ad hoc tempus per se loquendo licitum est sed per accidens potest fieri illicitum. puta si imineat aliquis articulus in quo confessio requiratur. Vel si aliquis propter contemptum confessionem differat. et similiter per accidens possit esse talis dilatio meritoria. si ad hoc differret ut prudentiori confiteretur deuotius vel propter sacrum tempus. primas rationes concedimus. Ad illud vero quod in contrarium obicitur dicendum quod morbus corporalis nisi per medicine remedium extinguatur semper inualefcit in peius nisi forte etiam virtute nature fuerit extinctus. morbus autem peccati extinguatur per contritionem. unde non est simile.

Articulus duodecimus

Primum.

De tertium sic proceditur. Videtur quod sacerdos parochialis non debeat credere suo subdito dicenti se alteri esse confessum ut propter hoc ei eucaristiam det. frequenter enim ipsa confessione aliqui conteruntur qui prius contriti non fuerunt. Sed sacerdos debet subditum suum quantum potest ad bonum inducere. 1.º videtur quod omnino ab eo expetere debeat quod sibi confiteatur. Preterea proverbi. 27. Dicitur pastori ecclesie. diligenter agnosce vultus pecoris tui. Sed hoc nullo modo melius potest quam per confessionem. ergo debet ab eo exigere quod sibi confiteatur. Sed contra. Si sibi confiteretur posset dicere que vellet et crederetur ei. 2.º etiam de hoc sibi debet credi quod sit confessus. 3.º dicendum quod in foro iudiciali creditur homini contra se sed non pro se. In foro autem penitencie creditur homini pro se et contra se. Est 4.º distinguendum quod dupliciter fit impedimentum quo aliquis a perceptione eucaristie impediatur. si enim fit impedimentum ad forum iudiciale pertinens puta excommunicatio non tenetur sacerdos suo subdito credere quem excommunicatum novit nisi ei de absolutione constet. Si autem sit impedimentum quod ad forum penitencie pertineat scilicet peccatum tenetur ei credere et iniuste agit si denegat eucaristiam ei qui perhibet se confessum et absolutus ab eo qui absolvere potuit vel auctoritate apostolica vel auctoritate episcopi. Ad primum 5.º dicendum quod illud bonum quod in confessione homines consequuntur iam consecutus est ille qui confessum se dicit si verus dicit. Si autem fallax dicit pari ratione posset falsum dicere confitendo: nec potest aliquis alicuius hominis auctoritate compelli ad confitendum peccatum quod alteri confessus est qui absolvere potuit. quia sicut iam dictum est confessio peccatorum quoddam sacramentale est divino imperio subiaccens non humano. Ad secundum dicendum quod spiritualis pastor vultum pecoris sui debet diligenter agnoscere considerando exterius vitam eius. sed per modum confessionis non potest diligentius scrutari sed oportet quod credat ea que sibi a suo subdito dicuntur.

Unde querebantur duo de his que pertinent ad clericos
Et primo de officio ecclesie utrum ille qui est prebendatus in duabus ecclesiis in die quo diversum officium fit in utraque ecclesia debeat utrumque officium dicere: Secundo de studio theologie utrum aliquis teneatur dimittere studium theologie etiam si sit aptus ad alios docendum ad hoc quod intendat saluti animarum.

Articulus tredecimus

b. 2.

Primum

D primum sic procedebatur. Videtur quod aliquis in tali casu debeat utrumque officium dicere. Onus enim debet respondere emolumento. Ille ergo qui habet emolumentum prebende in duabus ecclesiis debet onus sufferre utriusque ut scilicet utriusque ecclesie officium dicat. Preterea iustum esse videtur ut si habet maius emolumentum ab una ecclesia in qua forte cantatur prolixius officium quod etiam maius onus subeat prolixius officium dicendo. Non ergo ad eum pertinet electio. sed vel debet utrumque dicere vel debet dicere officium ecclesie in qua habet pinguius beneficium. Sed in contrarium inducebatur consuetudo. **R.** ad quod supposito quod aliquis licite sit prebendatus in duabus ecclesiis scilicet ex dispensatione considerandum est quod ille qui in aliqua ecclesia prebendam accepit duobus obligatur scilicet deo. ut ei debitas laudes exsoluat pro eius beneficiis. et ecclesie de qua accipit sumptus. Ea vero que ad ecclesiam pertinent subiacent dispensationi prelatorum ecclesie. et ideo hoc debitum quod debet ecclesie debet exsoluere secundum quod statutum est vel per seipsum si sit prebenda que requirat residentiam vel pervicarium. si hoc sufficiat secundum ecclesie statum ac consuetudinem. Sed debitum quod debet deo per seipsum debet exsoluere. non refert autem quantum ad deum quibus psalmis et hymnis deum laudet ut puta utrumque dicat in vespertis. Dixit dominus. vel Laudate pueri dominum. nisi quantum ad hoc quod homo debet sequi maiorum traditiones. et quia laudes deo debet quasi unus homo. sufficit quod semel officium dicat secundum consuetudinem alicuius ecclesiarum quarum est clericus. Sed de electione officii rationabiliter videtur quod debeat dicere officium illius ecclesie in qua maiorem gradum habet. puta si in una sit decanus et in alia simplex canonicus debet dicere officium ecclesie in qua est decanus. Quod si in utraque ecclesia fuerit simplex canonicus debet dicere officium dignioris ecclesie quous forte in minori ecclesia habeat opulentioram prebendam. quia temporalia nullius momenti sunt spiritualibus comparata. Si vero ambe ecclesie sint equalis dignitatis. potest ergo eligere quodcumque officium magis voluerit si fuerit ab utraque ecclesia absens. Si autem fuerit in aliqua earum presens debet se conformare illis cuius quibus presensatur. et per hoc patet responsio ad obiecta

Articulus decimusquartus

D secundum sic procedebatur. videtur quod aliquis qui potest saluti animarum curam impendere peccet si circa studi

Quodlibet.

um tempus occupat. Dicitur enim Sal. vlti. Dum tempus habemus operemur bonum. nulla etiam est grauior iactura q̄ tēporis Non debet ergo aliquis totum tempus in studio expendere differens salutem animarum curam impendere. Preterea perfecti tenentur ad id quod melius est. Sed religiosi sunt perfecti. ergo maxime religiosi debent dimittere studium vt salutem animarum insistant Preterea peius est errare in via morum q̄ in via pedum. Sed prelati tenentur reuocare suum subditum si videat eum errare in via pedum. ergo multo magis tenentur eum reuocare ab errore qui est in via morum. Est autem error si hō pretermittat quod melius est. 3° prelati debent subditum cogere vt salutem animarum intendat studio pretermisso. In contrarium inducebatur consuetudo pro rōe

R. 3° dicitur q̄ aliqua duo possunt comparari adinuicem et simpliciter et scdm aliquem casum. nihil enim prohibet id quod est melius simpliciter in aliquo casu esse minus eligendum: sicut philosophari est simpliciter melius q̄ ditari. sed in tempore necessitatis ditari est magis eligendum et aliqua pretiosa margarita est carior vno pane et tamen in aliquo casu farina panis preeligeretur. scdm illud treñ.

4° Dederunt pretiosa queq; pro cibo ad refocillandas animas Est autem considerandum q̄ in quolibet artificio simpliciter melior est qui disponit de artificio: et dicitur architector q̄ aliquis manualis qui opere exequitur secundum q̄ ei ab alio disponitur. unde et edificis construendis maior mercede conducitur qui disponit de edificio licet nihil manibus operetur q̄ manuales artifices qui dolant ligna et insciant lapides. In edificio autem spirituali sunt quasi manuales operari qui particulariter insistant cure animarum puta faciunt sacramenta ministrando vel aliquod huiusmodi. particulariter agendo sed quasi principales artifices sunt episcopi qui imperant et disponunt qualiter predicti suum officium exequi debeant. propter quod et episcopi. i. superintendentes dicuntur et simpliciter theologie doctores sunt quasi principales artifices qui inquirunt et docent qualiter alii debeant salutem animarum procurare. Simpliciter 3° melius est docere sacramenta doctrinam et magis meritorium si bona intentione agatur q̄ impedire particularem curam salutem huius et illius. vñ apłs dicit. i. ad Cor. i. Nō. n. misit me xp̄us baptizare sed euangelizare Quis baptizare sit opus maxime referens salutem animarum. et. 2. ad Thim. 2° dicit apłs commendet fidelibus hominibus qui idonei erunt et alios docere Ip̄a etiā rō demonstrat q̄ melius est erudire de peccatis ad salutem eos qui et in se et in aliis proficere possunt q̄ simplices qui in se tantum proficere

Quodlibet.

possunt. In aliquo tamen casu necessitate imminente deberent et
episcopi et doctores intermisso proprio officio particulariter inten-
dere salutem animarum. Ad primum ergo dicendum quod nullam
iacturam temporis patitur qui quod est melius operatur docendo
sacram doctrinam vel qui ad hoc per studium se disponit. Ad
secundum dicendum quod perfectus dicitur aliquis dupliciter. Uno
modo quia habet perfectionem. Alio modo quia habet statum per-
fectionis. Perfectio autem hominis in caritate consistit que hominem
deo coniungit. Unde quantum ad dilectionem dei dicitur Gen. 17.
Ambula coram me et esto perfectus. quantum vero ad dilectionem
proximi postquam dominus dixerat. Diligite inimicos vestros: claudit Ma-
thaei. 5. Estote ergo perfecti. Statum autem perfectionis habere di-
cuntur qui solemniter obligantur ad aliquid perfectioni annexum
Est autem aliquid annexum perfectioni caritatis dupliciter. Uno modo
sicut preambulum et preparatorium ad perfectionem ut paupertas
castitas et humilitas. quibus homo retrahitur a curis secularibus rebus
ut liberior vacet his que dei sunt. Unde humilitas magis sunt quedam
perfectionis instrumenta. propter quod Hieronymus exponens illud verbum
Petri dicentis. Ecce nos relinquimus omnia et secuti sumus te. di-
cit quod non sufficit Petro dicere. Ecce nos relinquimus omnia sed
addidit quod perfectum est. et secuti sumus te. Quicumque ergo vel vo-
luntariam paupertatem vel castitatem servant: habent quidem pre-
paratorium perfectionis sed non dicuntur habere statum perfecti-
onis nisi qui se ex solenni professione ad humilitatem obligant. Aliquid
enim solenne et perpetuum dicitur habere statum sicut patet in sta-
tu libertatis vel matrimonii et similibus. Alio vero modo aliquid
est annexum perfectioni caritatis ut effectus ut scilicet aliquis curam
animarum suscipiat. Est enim perfecte caritatis ut aliquis propter
dei amorem pretermittat dulcedinem contemplative vite quam
magis amaret et accipiat active vite occupationes ad procurandum
proximorum salutem. Quicumque ergo hoc modo salutem proximo-
rum intendit habet quidem aliquem perfectionis effectum sed non
habet perfectionis statum nisi episcopus qui cum quadam solem-
ni consecratione suscipit animarum curam. Archidiaconi vero et
parochiales presbiteri magis habent omnia quedam officia quam
quod per hoc in aliquo perfectionis statu ponantur. Soli ergo reli-
giosi et episcopi dicuntur perfecti quasi statum perfectionis habere
tes. unde religiosi fiunt episcopi sed non archidiaconi vel plebani
Cum ergo dicitur quod perfecti tenentur ad id quod melius est verum est si intelli-

Primum

gatur de his qui dicuntur perfecti propter perfectionem caritatis
Dm̄i enim obligantur ex lege interiori que inclinando obligat
vnde ad hoc obligantur s̄m̄ m̄suram sue perfectionis q̄d̄ iplent
Si aut̄ intelligatur de his qui dicuntur perfecti propter statum si
cut episcopi et religiosi non est ver̄. Non. n. tenetur epi nisi ad ea
ad que se extendit cura suscepti regiminis. Et religiosi non tenentur
nisi ad ea ad que obligantur ex voto sue professionis. alioqn̄
esset obligatio ad infinituz cuz tamen et natura et ars et omnis lex
certos terminos habeat dato tamen q̄ perfecti semper tenentur ad
id q̄d̄ melius est n̄ esset ad proposituz sicut ex supradicti apparet

Ad 3° d̄d̄ q̄ licet prelati teneantur subditum suum reuocare
ab omni malo. non t̄n̄ tenentur eum inducere ad ōm̄ melius. Nec
etiam ratio in proposito locum non habet sicut nec alie r̄d̄.

Et inde querebantur duo de his que pertinent ad religio
sos. Primo vtz religiosus teneatur obedire suo prelati vt
reuelet sibi aliq̄d̄ secretuz q̄d̄ fidei sue est commissuz. 2° vtz tenea
tur sibi obedire vt reuelet occultam culpam fratris quam nouit.

Articulus quindecimus

Ad primum sic proceditur. Videtur q̄ religiosus teneatur
aliq̄d̄ secretum fidei sue commissum reuelare prelati precipiē
n. Ad obedienduz enim prelati obligauit se religiosus professio
ne solemn̄. ad tenendum aut̄ secretum obligauit se simplici pro
missione. g^o magis debet obedire prelati q̄ seruare secretuz. S̄
contra est q̄d̄ Bern. dicit. Id q̄d̄ est institutuz propter caritatē n̄
militat cōtra caritatem. Sed professio obedientie quā religiosus
facit prelati instituta est propter caritatem. ergo non militat cōtra
caritatem qua quilibet tenetur seruare fidē proximo. R^o d̄d̄
q̄ sicut Bern. dicit in li. de dispensatione et precepto. sufficiens obe
dientia est vt religiosus obediat suo prelati de his que ad regula
lam pertinent vel directe. sicut ea que sunt scripta in regula: vt in
directe sicut ea que ad hec reduci possunt. sicut ministeria exhibē
da fratribus et pene pro culpis infligere et h̄m̄d̄i. Perfecta aut̄ obe
dientia est vt simpliciter in omnibus obediat que non sunt cōtra
regulam vel cōtra deum. S̄ q̄ aliquis obediat prelati in his que
sunt cōtra deum vel cōtra regulam ē obedientia incauta et illicita.
Est g^o consideranduz in proposito vtz sit licitū religioso secretuz fi
dei sue commissuz reuelare. Circa q̄d̄ distinguendum ē de secreto. Est
eniz aliq̄d̄ secretuz q̄d̄ illicitum ē celare. sicut q̄d̄ in periculuz d̄git

Primum

aliorum quibus aliquis cauere tenetur. vnde et in iuramento fidelitatis continetur quod hominū serui secreta debeant dominis reuelari. Ad preceptum ergo prelati tenetur religiosus tale secretum pandere etiam si promisit se non reuelare. dicente Hieronimus. In malis promissis rescinde fides nisi forte in confessione audierit quia tunc nullo modo est reuelandus. Est autem aliud secretum quod de se celari potest sine peccato et tale secretum religiosus nullo modo prelato precipiente pandere debet si sit fidei sue commissum. peccaret enim frangendo fides commissam. Ad primum ergo dicitur quod solemnior est obligatio ad seruanda ea que sunt fidei et caritatis que est ex lege naturali et ex promissione in baptismo facta quam ea que est ex professione religionis.

Articulus sedecimus

Secundum sic proceditur. Videtur quod subditus debeat prelato precipienti reuelare culpam occultam alterius fratris. quia ut Hieronimus dicit. Non debet occultari culpa vnius in preiudicium multorum. Sed presumendum est quod prelatus culpam vnius cognoscere velit propter multitudinis bonum. ergo prelato precipienti debet culpa alterius reuelari. Sed contra est quod Gregorius dicit. quod etsi aliquando propter obedientiam debemus aliqua bona dimittere. nullo tamen modo propter obedientiam debemus aliquod malum perpetrare. Sed malum esse videtur culpam occultam detegendo alium informare. ergo hoc propter obedientiam fieri non debet. Respondeo dicitur quod religiosus prelatus in capitulo preest sicut iudex ecclesiasticus in foro iudiciali. Unde ad ea potest et precepto subditos obligare ut ei pandantur propter que potest iudex ecclesiasticus in foro iudiciali iuramentum exigere. Est ergo sciendum quod in criminibus triplex est modus procedendi. vnus per denunciationem. alius per inquisitionem. alius per accusationem. In via ergo denunciationis intenditur correctio delinquentis. et ideo secundum preceptum domini Math. 18. debet precedere fraterna correctio. ut scilicet corripas eum inter te et ipsum solum. quod si non audierit coram duobus vel tribus testibus. et ultimo dicatur ecclesie. Caritatis enim est ut aliquis parcat fratri quantum potest. vnde prius debet niti ut corrigat conscientiam fratris seruata fama solitarie admonendo et postmodum coram duobus vel tribus. tandem negligenda est fama ut emendetur conscientia et dicendum est ecclesie in quo etiam processu consulitur conscientie. Nam peccator si a principio videret se publicatum amitteret recuſantiam et obstinatior

Quodlibet

fieret ad peccandum. In inquisitione vero debet precedere infamia. In accusatione vero debet precedere inscriptio per quam ipse obligat se ad talionem. In inquisitione autem et accusatione intendit pena peccantis propter multitudinis bonum. Si ergo appareat accusator in capitulo qui se obliget ad taliones potest prelatus precepto veritatis confessionem exigere sicut et iudex ecclesiasticus iuramento. Et similiter si precedat infamia potest prelatus precepto veritatem erquirere et subditi tenentur obedire. Si autem procedatur per viam simplicis denunciationis non tenetur religiosus prelato precipienti culpam fratris revelare nisi precedente monitione eum videat incorrectum imo magis peccaret si ad preceptum prelati revelaret. quia plus tenetur obedire euangelio quam prelato et multo magis prelatus peccaret si subditum induceret ad pervertendum ordinem euangelii. Ad primum ergo dicendum quod de peccato preterito de quo iam aliquis correctus est ad secretam ammonitionem vel de quo potest sperare corrigendus nisi contrarium inveniatur non potest imminere periculum multitudinis. Sed de peccato futuro quod est periculosum multitudini vel spiritualiter vel corporaliter procedit obiectum. tunc enim non oportet ammonitionem secretam expectare. sed statim periculo occurrere. unde et dominus non dicit. Si peccare intendat in futuro. sed si peccaverit in preterito.

Et inde queruntur quatuor ad culpam pertinentia. Primo utrum peccatum sit natura aliqua. Secundo utrum per iurium sit gravius peccatum quam homicidium. Tertio utrum peccet qui propter ignorantiam constitutionem pape non servat.

Quarto utrum monachus peccet mortaliter comedendo carnes

Articulus decimus septimus

De primo sic procedebatur. videtur quod peccatum non sit aliqua natura. Dicitur enim. Jo. 1. Sine ipso factum est nihil id est peccatum. Sed quod est natura aliqua non potest dici nihil. ergo peccatum non est natura aliqua. Sed contra. Si peccatum non est natura aliqua. oportet quod sit privatio pura sed privatio pura non dicitur secundum magis et minus. ut mors et tenebra. ergo unum non esset gravius altero. quod est inconueniens. Respondeo dicendum quod peccatum maxime transgressionis est actus inordinatus. Ex parte ergo actus peccatum est natura aliqua. Sed inordinatio est privatio et hoc peccatum dicitur nihil. et per hoc per se solo ad obiecta

Articulus decimus octauus

Quodlibet

D 2° sic procedebatur. Videtur quod periurium sit grauius peccatum quam homicidium. Dicit. n. Ber. quod contra precepta prime tabule non potest dispensare nec deus nec homo. Contra precepta autem secunde tabule potest dispensare deus sed non homo. ex quo potest accipi quod grauius sit peccare contra precepta prime tabule quam contra precepta secunde. Sed periurium est contra preceptum prime tabule quod est. Non assumes nomen dei tui in vanum. Homicidium autem est contra preceptum secunde tabule. Non occides. ergo grauius peccatum est periurium quam homicidium. Preterea grauius est peccare in deum quam in hominem. Sed periurium est peccatum in deum. homicidium in hominem. ergo grauius peccatum est periurium quam homicidium. Sed contra. Pena proportionatur culpe. Sed grauius punitur homicidium quam periurium. ergo est grauius peccatum. R. 2° dicitur quod sicut apud dicit ad heb. 6°. Iuramentum per maiores sui iurant et omnes controuersie eorum finis est iuramentum. frustra autem in causa homicidii controuersie finis esset iuramentum si homicidium esset grauius peccatum quam periurium. presume retur enim quod qui maiorem culpam homicidii commisisset non ueretur minorem periurii incurere. unde ex hoc ipso quod in causa cuiuslibet peccati differtur iuramentum manifeste ostenditur quod periurium pro maximo peccato debet haberi. nec inuito quod periurare nomen dei uidetur quedam diuini nominis denegatio. unde secundum locum post ydolatriam peccatum periurii tenet. ut ex ordine preceptorum apparet. Sed et apud gentes iusiurandum erat honoratissimum. ut dicitur in psalmo. Prunas ergo rationes concedimus. Ad illud vero quod in contrariis obicitur dicitur quod in iudicio humano non semper quantitas pene respondet quantitati culpe. Interdum enim infligitur maior pena pro minori culpa quam grauius nocumētus iminet maioribus ex minori culpa. sed secundum dei iudicium grauior culpa grauiori pena punitur. unde ut ostendat grauitas ydolatrie et periurii postquam in primo precepto dixerat. Non adorabis ea neque coles. subditur exo. 21. Ego sum dominus deus tuus visitans iniquitates patrum in filios. et postquam dixerat. non assumes nomen domini dei tui in vanum. subditur Nec enim habebit in fontem dominus eius qui assumpsit nomen domini sui frustra

Articulus decimus nonus

D 3° sic procedit. Videtur quod qui facit contra constitutionem pape per ignorantiam non peccat. Uel. n. Aug. dicit. Peccatum a deo est uoluntarium: quod si non est uoluntarium non est peccatum. sed ignorantia causat inuoluntarium. ut dicitur in 3°. Eibi. 6°. quod sit per ignorantiam non est peccatum. Preterea

Primum

secundum iura dominus potest repetere seruum suum ordinatum post certum tempus. hoc autem debet computari a tempore ordinationis non a tempore notice. ergo obligatio constitutionis pape obligat a tempore notice. Sed contra. Ignorantia iuris non excusat. Sed constitutio pape facit ius. ergo qui facit contra constitutionem pape per ignorantiam non excusatur. R. dicendum quod ignorantia que est causa actus causat inuoluntarius. unde semper excusat nisi ipsa ignorantia sit peccatum. Est autem ignorantia peccatum quando ignorat quis que potest scire et tenetur. Constitutionem enim pape omnes suo modo scire tenentur. Si ergo aliquis nesciat per negligentiam non excusatur a culpa si contra constitutionem agat. Si vero aliquis habeat sufficiens impedimentum propter quod scire non potuerit. puta si fuit in carcere vel in terris extraneis ad quas constitutio non peruenit. vel propter aliquod simile talis ignorantia excusat ut non peccet contra constitutionem pape agens. et per hoc patet solutio ad obiecta.

Articulus vicesimus

De quarto sic proceditur. Videtur quod monachus peccet mortaliter comedendo carnes. Dicit enim canon de consecratione. quod monachi non debent comedere carnes. et si contra fecerint debent incarcerari. Sed talis pena non infligitur nisi pro peccato mortali. ergo monachi comedentes carnes peccant mortaliter. Preterea facere contra votum est peccatum mortale. Sed monachi ex voto obligantur ad seruandum regulam beati Benedicti in qua continetur quod monachi a carnibus abstineant. ergo monachi peccant mortaliter comedendo carnes. Sed contra. Nullum peccatum mortale conceditur alicui ratione cuiuscumque infirmitatis. Sed comedere carnes conceditur monacho ratione infirmitatis. ergo comedere carnes non est peccatum mortale monacho. R. dicendum quod nihil est mortale peccatum monacho vel religioso cuiuscumque per se loquendo quod non sit peccatum mortale alteri. nisi sit contrarium ei ad quod se voto professionis obligauit. per accidens tamen ratione scandalivul vel alicuius homini posset aliquid ei esse peccatum quod non esset alii peccatum. Est ergo considerandum quid sit illud ad quod religiosus voto professionis se astringit. et si quidem religiosus profitemdo vouet se regulam seruaturum videretur se obligare voto ad singula que continentur in regula. et sic contra quodlibet eorum agendo peccaret mortaliter.

Quodlibet.

Et ex hoc sequeretur quod religionis status esset religiosus in laqueum peccati mortalis. quod vix aut nunquam possent declinare. Sancti ergo patres qui ordines instituerunt nolentes hominibus inicere damnationis laqueum sed magis viam salutis ordinauerunt talem professionis formam in qua periculum esse non posset. sicut in ordine fratrum predicatorum est cautissima et securissima forma profitendi qua non promittit se seruare regulam sed obedientiam secundum regulam. unde ex voto obligantur ad seruanda ea que ponuntur in regula tanquam precepta et que prelatus secundum tenorem regule sibi precipere voluerit. Cetera vero que non continentur in regula sub precepto non cadunt directe sub voto. unde ea pretermittens non peccat mortaliter. Beatus vero Benedictus statuit monachum profiteri non quidem obseruare regulam sed quod profitemens promittit conuersionem morum suorum secundum regulam. hoc est dictum ut secundum regulam dirigat mores suos: contra quod facit si vel ea que sunt precepta in regula transgrediatur vel etiam contemnat regulam secundum ea dirigere actus suos omnino recusans. non autem omnia que in regula continentur sunt precepta. quedam enim sunt monitiones siue consilia. quedam vero ordinationes siue statuta quedam. ut quod post completorium nemo loquatur. Quodam autem statuta que in regula continentur non habent vim precepti. sicut nec prelatus statuens aliquid intendit semper ad peccatum mortale obligare per preceptum. Est autem prelatus quasi quedam regula animata. unde stultum esset putare quod monachus frangens silentium post completorium peccaret mortaliter: nisi forte faceret hoc contra preceptum prelati vel ex contemptu regule. Abstinerere autem a carnibus non ponitur in regula beati Benedicti ut preceptum sed ut statutum quoddam. unde monachus comedens carnes non ex hoc ipso peccat mortaliter nisi in casu propter inobedientiam vel contemptum. Ad primum ergo dicendum quod pena illa infligitur monacho contumaciter et inobedienter carnes comedenti. Ad secundum dicendum quod comedere carnes non est contra votum monachi nisi quando comederet ex inobedientia vel ex contemptu. Quod vero in contrarium obicitur efficaciam non habet. procedit enim ratio de his que sunt secundum se mala. sicut homicidium adulterium. et huiusmodi. que sunt omnibus illicita tam sanis quam infirmis. Non autem procedit de his que sunt mala quia prohibita. aliquid enim potest prohiberi sano quod non prohibetur infirmo.

Primum

Et inde circa bonum glorie querebantur duo de corporibus gloriosis. Primum utrum corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio corpore non glorioso in eodem loco. Secundo utrum hoc fieri possit miraculo.

Articulus vicesimus primus

De primo sic proceditur. Videtur quod corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio corpore in eodem loco. Si enim prohibetur esse cum alio corpore in eodem loco. aut est propter grossiciem siue corpulentiam. aut propter dimensiones. sed non propter grossiciem seu corpulentiam. quia corpus gloriosum erit spirituale secundum Apolin. 1. ad Cor. 15. Similiter nec propter dimensiones quia cum tangentia sint quorum ultima sunt simul necesse est quod punctum unius corporis naturalis sit simul cum puncto alterius et linea cum linea: et superficies cum superficie. Pari ergo ratione et corpus cum corpore. Non ergo prohibetur corpus gloriosum quin naturaliter possit esse simul cum alio corpore in eodem loco. Preterea L. d. men. dicit in 8.º pbi. Quod partes aeris et aque partim subintrant se invicem propter hoc quod partim sunt nature spiritualis. sed corpora gloriosa omnino erunt spiritalia ut iam dictum est. ergo totaliter poterunt subintrare alia corpora et simul esse cum eis

Sed contra. Glorificatio non tollit naturam. Sed corpus humanum non potest naturaliter esse simul cum alio corpore in eodem loco in statu isto. ergo neque postquam erit glorificatum. R.º dicendum quod manifestum est quod corpus humanum in statu isto non potest esse cum alio corpore in eodem loco. Si ergo corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio corpore in eodem loco propter aliquam proprietatem inditam. illa proprietates aufert hoc propter quod corpus humanum in statu isto prohibetur esse cum alio corpore in eodem loco. Est igitur considerandum quod sit huiusmodi prohibens. Dicunt autem quidam hoc esse grossiciam vel corpulentiam quamdam que tollitur per dotem glorie quam noverunt subtilitatem sed huiusmodi non est intelligibile. non enim inveniuntur quid sit huiusmodi corpulentia vel grossicies. non enim est aliqua qualitas quia nulla qualitas dari potest qua remota corpus possit esse cum alio corpore in eodem loco. Si enim nec potest esse forma nec materia que sunt partes essentie. quia tunc integra essentia corporis humani non remaneret cum gloria quod est hereticum. Et idem dicitur quod hoc prohibens nihil est aliud quam dimensiones que substantia materia corporalis. necesse est enim. ut id quod est per se sit causa in unoquoque genere. Distinctio autem secundum situm primo et per se convenit quantitati dimensionum que diffinitur esse quantitas

Quolibet

positiones habens. unde et partes in subiecto ex hoc ipso distincti-
onem habent secundum situm quod sunt subiecte dimensioni. et sicut
est distinctio diuersarum partium vnius corporis secundum diuer-
sas partes vnius loci per dimensiones ita propter dimensiones di-
uersa corpora distinguuntur secundum diuersa loca. Duo enim cor-
pora facit actualis diuisio materie corporalis. Duas autem partes
vnius corporis diuisibilitas potentialis. unde et philosophus dicit in 4.
physicorum. Quod sicut subintrante cubo ligneo in aquam vel aerem oportet
quod cedat tantum de aqua vel aere ita oportet quod cederent dimen-
siones separate si vacuum poneretur. Quia ergo gloria non tollat
dimensiones corporis dico quod corpus gloriosum non potest natu-
raliter esse cum alio corpore in eodem loco propter aliquam pro-
prietatem inditam. Ad primum ergo dicendum quod sicut dictum
est corpus humanum in statu isto prohibetur esse cum alio
corpore in eodem loco non propter corpulentiam aut grossitatem quae
per gloriam tollatur. spiritualitatem enim Philosophus opponit anima-
litati secundum quam corpus est alimentum indigens. ut Augustinus dicit.
Non autem grossitiei vel corpulentie sed impeditur propter di-
mensiones. Ratio vero quae in contrarium obicitur ponitur inter
sophisticas rationes a philosopho in 4. physico. Puncto enim et lineae et su-
perficie non debetur locus sed corpori. unde non sequitur. Si ter-
mini corporum se tangentium sunt simul quod propter hoc plura cor-
pora possunt esse in eodem loco. Ad secundum dicendum quod si-
cut ibidem commentator exprimit subintratio illa fit per condensa-
tionem et dicuntur habere spiritualem virtutem propter raritatem.
Esset autem erroneum dicere hoc modo quod sint aeri ventisque similia.
ut patet per Gregorium 19. moralium.

Articulus vicesimus secundus

De secundum sic procedebatur. Videtur quod corpus glorio-
sum nullo modo possit esse simul cum alio corpore in eod-
dem loco. sicut enim se habet corpus vnum ad vnum locum. ita
duo corpora ad duo loca. ergo permutatum sicut vnum corpus ad
duo loca. ita duo corpora ad vnum locum. Sed vnum corpus
nullo modo potest esse in duobus locis. ergo nec duo corpora in
vno loco. Praeterea si duo corpora sint in vno loco sumentur duo
puncta in duabus extremitatibus loci. Sequitur ergo quod inter ista
duo puncta erunt due lineae recte duorum corporum in eodem loco
existentium quod est impossibile. ergo impossibile est duo corpora esse

Primum

in eodem loco. Sed contra est quod Christus intrauit ad discipulos ianuis clausis ut habetur Jo. 20. quod esse non potest nisi corpus eius simul cum corpore portarum fuisset in eodem loco. Potest ergo corpus gloriosum cum alio corpore esse in eodem loco. Respondetur quod sicut iam dictum est. duo corpora esse in eodem loco prohibentur ex dimensionibus quia materia corporalis secundum dimensiones diuiditur. dimensiones autem distinguuntur secundum situm. Deus autem qui est omnium causa prima potest conseruare effectus in esse sine causis proximis. unde sicut conseruat in sacramento altaris accidentia sine subiecto ita potest conseruare distinctionem materie corporalis et dimensionum in ea absque diuersitate situs. Miraculose ergo fieri potest quod duo corpora sint in eodem loco. Unde corpori Christi attribuitur a sanctis quod exiit per clausum virginis uterum et quod intrauit ianuis clausis per virtutem diuinam. et similiter dico quod corpus gloriosum quod erit figuratum corpori claritatis Christi poterit esse cum alio corpore in eodem loco non propter aliquam virtutem creatam ineditam sed sola diuina virtute assistente et hoc operante sicut et corpus Petri sua umbra sanabat infirmos. sed diuina virtute assistente et miracula faciente. Ad primum ergo dicitur quod proportione commutata sic est utendum sicut se habet primum ad secundum. ut duo ad tria ita se habet tertium ad quartum. ergo commutatim sicut se habet primum ad tertium ut duo ad quatuor. ita se habet secundum ad quartum. id est tria ad sex. et secundum hoc ratio sic deberet procedere sicut se habet unum corpus ad unum locum. ita duo corpora ad duo loca. ergo sicut unum corpus ad duo corpora. ita unum locus ad duo loca. et sic non sequitur quod si unum corpus non potest esse in duobus locis. quod duo corpora non possunt esse in uno loco. unum enim corpus esse localiter in duobus locis implicat contradictionem quia de ratione loci est quod sit terminus locati. terminus autem est extra quem nihil est rei. unde nihil locati potest esse in loco exteriori quod si ponatur esse in duobus locis sequitur quod sit extra suum locum et ita sequitur quod sit locatum et non locatum. nec est instantia de corpore Christi quia non est in sacramento altaris localiter sed per conuersionem. Ad secundum dicendum quod duas lineas rectas mathematicas esse infra duo puncta est impossibile. quia in eis nulla alia ratio distinctionis potest intelligi nisi ex situ. Sed duas lineas naturales esse infra duo puncta est impossibile quidem per naturam sed possibile per miraculum quia remanet alia ratio distinctionis in lineis duabus ex diuersitate corporum subiectorum que conseruatur

Quodlibet

virtute diuina etiam remota diuersitate situs:

Incipit quodlibet secundum.

Ueliturum est de xpo de angelis. et de hominibus. Circa xpm quesita sunt duo de passione eius. Primo utrum in triduo mortis fuerit idem homo in numero. Secundo utrum quelibet passio xpi suffecisset ad redemptionem humani generis sine morte.

Articulus primus

De primo sic proceditur. Videtur quod xpus fuerit idem homo in triduo. Dicitur enim Math. 12. Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus. ita erit filius hominis in corde terre. sed non fuit alius filius hominis in corde terre nisi filius hominis qui loquebatur super terram. alioquin xpus fuisset duo filii. ergo fuit idem homo in triduo mortis. Preterea Jonas fuit idem homo in ventre ceti qui prius fuerat. Sed sicut Jonas fuit in ventre ceti ita xpus in corde terre. ergo etiam xpus fuit idem homo. Sed contra. Remota forma partis remouetur forma totius que resultat ex compositione forme et materie. Si in triduo mortis anima fuit separata a corpore xpi. ergo desuit esse humanitas. Non ergo fuit idem numero homo in triduo mortis.

Respondeo dicendum quod in xpo fuerunt tres substantie unite scilicet corpus anima et diuinitas. Sed corpus et anima fuerunt unita non solum in unam personam sed in unam naturam. Diuinitas autem in natura quidem non potuit uniri nec anime nec corpori. quia cum sit perfectissima natura non potest esse pars alicuius nature. sed fuit unita et anime et corpori in persona. In morte autem separata fuit anima a corpore alioquin non fuisset vera mors xpi. de cuius ratione est quod separaretur anima a corpore quod per animam uiuificatur. sed diuinitas non fuit separata nec ab anima nec a corpore quod patet ex simbolo fidei in quo de filio dei dicitur. Quod sepultus est et descendit ad inferos. Corpore autem iacente in sepulcro et anima ad inferos descendente non attribuerentur ista filio dei nisi hec duo essent ei copulata in unitate ypostasis vel persone. et ideo de Christo in triduo mortis dupliciter loqui possumus. Uno modo quantum ad ypostasim vel personam. et sic est idem numero simpliciter qui fuit. aut quantum ad

Secundum

naturam humanam. et hoc dupliciter. Uno modo quantum ad totam naturam que humanitas dicitur. et sic Christus non fuit homo in triduo mortis. Unde nec idem homo nec alius homo sed eadem ypostasis. aut quantum ad partem humane nature. et sic anima quidem fuit omnino eadem numero eo quod non est transmutata secundum substantiam. corpus vero fuit idem numero secundum materiam sed non secundum formam substantialem que est anima. unde non potest dici quod simpliciter fuerit idem numero. quia quelibet differentia substantialis excludit idem simpliciter. animatum autem est differentia substantialis. et ideo mori est corrupti non alterari tantum. nec iterum potest dici quod simpliciter non idem vel aliud quia non est secundum totam substantiam non idem aut aliud. Dicendum est ergo quod secundum quid idem secundum quid non idem secundum materiam enim idem secundum formam vero non idem. Ad primum ergo dicendum quod homo est nomen nature sed filius est nomen ypostasis. et ideo magis in triduo mortis Christus potest dici filius hominis quam homo. Ad secundum dicendum quod similitudo non attenditur ibi quantum ad omnia sed solum quantum ad occupationem. Nam Christus fuit mortuus in corde terre non autem Jonas in ventre ceti.

Articulus secundus

De secundum sic proceditur. Videtur quod illa passio Christi non suffecisset ad redemptionem humani generis sine morte. Dicit enim Apostolus ad Galatas secundo. Si ex lege est iusticia. ergo Christus mortuus est gratis id est inutiliter et sine causa. Sed si alia passio sufficeret Christus gratis mortuus esset. sed hoc habet Apostolus pro inconuenienti. ergo alia passio Christi non suffecisset ad redemptionem humani generis. Preterea illud enim emi dicitur quod iusto precio comparatur. Sed iustum precium pro peccato primi parentis quo venditum est in seruitutem genus humanum esse non potuit aliud quam vita Christi que valet omnium hominum vitas que per illud peccatum prauatur. Nam per peccatum primi hominis mors in omnes introiuit ut dicitur ad Romanos quinto. ergo non potuisset humanum genus redimi per aliam passionem Christi absque morte. Preterea Gregorius dicit in tertio Moralium. Quod nisi Christus mortem indebitam suscepisset nequaquam nos a morte debita liberaret. ergo passio

Quodlibet

alia non suffecisset ad liberationem humani generis sine morte. Preterea Ap[osto]lus dicit ad hebre. 10. Quod x[rist]us vna oblatione consummavit in eternum sanctificatos. et ideo non est locus secunde oblationis. Sed manifestus est quod x[rist]us ante mortem multas passiones sustinuit. esuriens. laborans. consputus et flagellatus. Si ergo iste passiones suffecissent non obtulisset seipsum ad mortem obtulit autem seipsum hostiaz deo pro peccatis nostris vt dicitur ad Ephe. 5. et hoc per mortem. ergo passio x[rist]i absq[ue] morte no[n] suffecisset. Sed co[n]tra. Iniuria vel passio alicuius mensuratur ex dignitate persone. maiorem enim iniuriam patitur rex si percuciat[ur] in facie qu[am] aliqua priuata persona. sed dignitas persone x[rist]i e[st] infinita quia est persona diuina. ergo quelibet passio eius quantumcu[m]q[ue] sit minima est infinita. Quelibet ergo passio eius suffecisset ad redemptionem humani generis etiam sine morte. Preterea Bern. dicit. Quod minima gutta sanguinis x[rist]i suffecisset ad redemptionem humani generis. potuisset autem aliqua gutta sanguinis x[rist]i effundi sine morte. ergo etiam sine morte potuisset per aliquam passionem humanum genus redimere. R[ati]o dicens dum quod ad emptionem duo requiruntur sc[ilicet] quantitas precii et deputatio eius ad aliquid emendum. Si enim aliquis det precium non equiuale[n]s ad rem aliquam acquirendam non dicitur esse simpliciter emptio. sed partim emptio partim donatio. puta si aliquis emat librum qui valet. 20. libras pro .10. libris partim emeret librum et partim sibi daretur. Rursus si daret etiaz maius precium et non deputaret ad emendum non diceretur emere librum. Si ergo loquamur de redemptione humani generis quantum ad quantitatem precii sic quelibet passio x[rist]i etiam sine morte suffecisset ad redemptionem humani generis propter infinitam dignitatem persone. et sic procedunt due vltime rationes. Si autem loquamur quantum ad deputationem precii sic dicendum est quod no[n] sunt deputate ad redemptionem humani generis a deo patre et x[rist]o alie passiones x[rist]i absq[ue] morte. et hoc triplici ratione. Primo quidem vt precium redemptionis humani generis non solum esset infinitum valore. sed etiaz esset eiusdem generis vt scilicet nos de morte per mortem redimeret. Secundo vt mors x[rist]i non solum esset precium redemptionis sed etiam exemplum virtutis vt videlicet homines non timerent pro veritate mori. Et has duas causas assignat Ap[osto]lus ad Heb. 2. dicens. Ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium. quantum ad primum:

Secundum

Et liberaret eos qui timorē mortis per totā vitam obnoxii erant seruituti. quantum ad secundū. Tertio vt moza xpi esset etiam sacramentum salutis. dum nos virtute mortis xpi morimur peccato et carnalibus concupiscentiis et proprio effectui. et hec causa assignatur. i. Petri. 3.º Xpus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis vt nos offerret deo. mortificatus quidē carne viuificatus autem spiritu. et ideo humanum genus non est redemptum per aliam passionē absq; morte xpi. Ad primum ergo dicendū q̄ non sine causa deputata est moza xpi ad redēptionem humani generis quāuis minor passio sufficere potuisset vt dictum est. Ad secundum dicendū q̄ xpus non soluēdo vitam suam sed etiam quācunq; passionem patiendo sufficiens precius exsoluisset pro redemptione humani generis. si minor passio ad hoc diuinitus deputata fuisset. et hoc propter infinitam dignitatem persone xpi vt dictum est. Alie due rationes procedunt ex hoc q̄ a'ie passionē xpi non fuerunt deputate ad hoc q̄ p̄ eas absq; morte xpi redimeretur humanum genus.

Et inde querebatur de angelis. Et primo quantum ad cōpositionem ipsorū. Secundo quantum ad tempus mot⁹ ipsorū. Circa primum querebantur duo. Primo vtum angelus substantialiter sit compositus ex essentia et esse. Secundo vtum in angelo sit aliud suppositum et natura.

Articulus tertius

De primo sic proceditur. Videtur q̄ angelus substantialiter non componatur ex essentia et esse. Essentia enim angeli est ipse angelus. qz quidditas simplicis est ipsius simplex. Si ergo angelus componeretur ex essentia et esse componeretur ex se ipso et alio. hoc autem est inconueniens. Non ergo substantialiter componitur ex essentia et esse. Preterea nullum accidens cadit in substantialem compositionem substantie. Sed esse angeli ē accidens. proprie enim deo attribuitur. Dicitur in libro de trinitate q̄ esse non sit accidens ei sed subsistēs veritas. ergo angelus non ē essentialiter compositus ex essentia et esse. Sed contra est quod dicitur in cōmento libri de causis. q̄ intelligentia quā dicimus angelum habet essentiam et esse. R.º dicendum q̄ dupliciter aliquid de aliquo predicatur. Uno modo essentialiter. Alio modo per participationem. Lux enī predicatur de corpore illuminato participatiue. Sed si esset aliqua lux separata predicaretur de ea

Quodlibet

essentialiter. Secundus ergo hoc dicitur est quod ens predicatur de solo deo essentialiter eo quod esse diuinum est esse subsistens et absolutum. De qualibet autem creatura predicatur per participationem. Nulla enim creatura est suum esse sed est habens esse. Sicut deus dicitur bonus essentialiter quia est ipsa bonitas. creature autem dicuntur bone per participationem quia habent bonitatem. vnumquodque enim in quantum est bonus est. sicut illud Augustini in primo de doctrina christi. quod in quantum sumus boni sumus. quando cumque autem aliquid predicatur de altero per participationem oportet ibi aliquid esse preter id quod participatur. et ideo in qualibet creatura est aliud ipsa creatura quam habet esse et ipsum esse eius. et hoc est quod Boetius dicit in libro de ebdomada. Quod in omni eo quod est circa primum aliud est esse et quod est. Sed sciendum est quod aliquid participatur dupliciter. Uno modo quasi existens de substantia participantis sicut genus participatur a specie. Hoc autem modo esse non participatur a creatura. Id enim est de substantia rei quod cadit in eius definitione. Ens autem non ponitur in definitione creature. quia nec est genus neque differentia. unde participatur sicut aliquid non ex nomine de essentia rei. Et ideo alia quod est an est et quid est. unde cum omne quod est preter essentiam rei dicatur accidens esse quod pertinet ad quodnam an est. est accidens. et ideo commentator dicit in primo methaphisicorum. Quod ista propositio. sortis est. est de accidentali predicato sicut quod importat entitatem rei vel veritatem propositionis. sed verum est quod hoc nomen ens sicut quod importat rem cui competit habere esse sic significat essentiam rei et diuiditur per decem genera non tamen vniuocae. quia non eadem ratione competit omnibus esse. Sed substantie quidem per se. aliis autem aliter. Si ergo in angelo est compositio ex essentia et esse non tamen est compositio sicut ex partibus substantie sed sicut ex substantia et eo quod adhaeret substantie. Ad primum ergo dicendum quod aliquando ex his que simul iunguntur relinquitur aliqua res tertia sicut ex anima et corpore constituitur humanitas que est homo. unde homo compositus ex anima et corpore. Aliquando autem ex his que simul iunguntur non resultat res tertia. sed resultat quedam ratio composita. sicut ratio hominis albi resoluitur in rationem hominis et in rationem albi. et in talibus aliquid componitur ex se ipso et alio sicut album componitur ex eo quod est album et ex albedine. Ad secundum dicendum quod esse est accidens non quasi per accidens se habens sed quasi actualitas cuiuslibet substantie. Unde et ipse deus qui est sua actualitas est suum esse.

Secundum

Articulus quartus

De secundum sic proceditur. Videtur quod in angelo idem sit suppositum et natura. In his enim que sunt composita ex materia et forma differt suppositum et natura. quia suppositum addit supra naturam speciei materiam individualem quod non potest esse in angelo si angelus non sit compositus ex materia et forma. ergo in angelo non differt suppositum et natura. Sed dicebat quod suppositum in angelo differt a natura in quantum suppositum intelligitur ut habens esse non autem natura. Sed contra. Sicut esse non ponitur in diffinitione nature ita non ponetur in diffinitione suppositi vel singularis si suppositum vel singulare diffineretur. ergo suppositum per esse a natura non differt. Nullo ergo modo differunt suppositum et natura. Sed contra. In omnibus creaturis natura constituit suppositum. sed nihil constituit se ipsum. ergo in nulla creatura est idem suppositum et natura. R. dicendum quod ad huius questionis intelligentiam oportet considerare quid sit suppositum et quid natura. Natura autem quavis multipliciter dicitur tamen uno modo dicitur natura ipsa substantia rei. ut dicitur in .5. metha. 3. quod substantia significat essentiam vel quidditatem rei vel quod quid est. Illud ergo significatur nomine nature. prout hic loquimur de natura quod significat diffinitio. unde Boetius dicit in li. de duabus naturis. Quia natura est unumquodque informans specificam differentiam. differentia enim specifica est completiva diffinitionis. Suppositum autem est singulare in genere substantie quod dicitur hypostasis vel substantia prima. Et quia substantie sensibiles compositae ex materia et forma sunt magis nobis note. ideo in eis primo videamus quomodo se habet essentia vel natura ad suppositum. Dicunt autem quidam quod forma partis est idem cum forma totius que dicitur essentia vel natura secundum rem sed differt sola ratione. nam forma partis dicitur in quantum facit materiam esse in actu. forma autem totius in quantum constituit speciem sicut anima dicitur forma partis in quantum facit corpus esse in actu. et similiter dicitur anima forma totius in quantum constituit speciem humanam. et sic dicitur humanitas. et secundum hoc in rebus compositis ex materia et forma natura est pars suppositi. Nam suppositum est individuum compositum ex materia et forma ut dictum est. Sed predicta positio non videtur esse vera. quia ut dictum est natura vel essentia est id quod significat diffinitio

Quodlibet

Diffinitio autem in rebus naturalibus non solum significat formam sed etiam materiam. ut dicitur in .6. metha. Nec potest dici quod materia ponatur in diffinitione rei naturalis sicut non existens de essentia eius. hoc enim est proprium accidentis ut diffiniatur per aliquid quod non est de essentia eius. scilicet per subiectum. et ideo habent essentiam incomplete ut dicitur in .6. metha. Relinquitur ergo quod in rebus compositis ex materia et forma essentia vel natura non sit sola forma sed compositum ex materia et forma. restat ergo considerandum cum suppositum vel individuum naturale sit compositum ex materia et forma. utrum sit idem essentie vel nature. Et hanc questionem mouet philosophus in .7. metha. ubi inquit utrum sit idem unumquodque et quod quid est eius. et determinat quod in his que dicuntur per se idem est res et quod quid est rei. In his autem que dicuntur per accidens non est idem. Domo enim nihil est aliud quod quid est hominis. Nihil enim aliud significat homo quod animal gressibile bipes. Sed res alba non est idem omnino ei quod quid est album. quod scilicet significatur nomine albi. Nam album nihil significat nisi qualitatem ut dicitur in predicamentis. res autem alba est substantia habens qualitatem. Secundum hoc ergo cuiuscumque potest aliquid accidere quod non sit de ratione sui nature in eo differt res. et quod quid est siue suppositum et nature. nam in signatione nature includitur solum id quod est de ratione speciei. suppositum autem non solum habet hec que ad rationem speciei pertinent sed etiam alia que ei accidunt. et ideo suppositum signatur ut totum natura autem siue quidditas ut pars formalis. In solo autem deo non inuenitur aliquod accidens preter eius essentiam. quia suus esse est sua essentia ut dictum est. et ideo in deo est omnino idem suppositum et natura. In angelo autem non est omnino idem. quia aliquid accidit ei preter id quod est de ratione sue speciei. quia et ipsum esse angeli est preter eius essentiam seu naturam. et alia quedam ei accidunt que omnia pertinent ad suppositum. non autem ad naturam.

Ad primum ergo dicendum quod non solum in compositis ex materia et forma inuenitur aliquod accidens preter essentiam speciei sed etiam in substantiis spiritualibus que non componuntur ex materia et forma. et ideo in utrisque suppositum non est omnino idem quod natura. Hoc tamen est aliter et aliter in utrisque. Dupliciter enim aliquid accipitur ut accidens preter rationem rei. Uno modo quia non cadit diffinitione signate essentiam rei sed tamen non est designatum vel determinatum alicuius essentialium principiorum.

Secundum

sicut rationale accidit animali vtpote preter diffinitionem eius existens. et tamen est determinatiuum essentie animalis. vnde est essentiale homini et de ratione eius existens. **Alio?** accidit aliqđ alicui. qđ nec est in eius diffinitione nec est determinatiuum alicuius essentialium principiorum. sicut albedo accidit homini. **Dis** ergo que sunt composita ex materia et forma accidit aliqđ preter rationem speciei existens vtroq; modo. **Quis** enim de ratione speciei humane sit et componatur ex anima et corpore. determinatio corporis et anime est preter rationem speciei. et accidit homini in quantum est homo et sit ex hac anima et ex hoc corpore. **Sed** hoc conuenit per se huic homini de cuius ratione esset si diffiniretur et esset ex hac anima et ex hoc corpore sicut de ratione hominis cōmunis est et sit ex anima et corpore. **Accidunt** etiaz compositis ex materia et forma preter rationem speciei multa alia que non sunt determinatiua essentialium principiorum. **Substantis** vero in materialibus creatis accidunt quidem aliqua preter rationes speciei que non sunt determinatiua essentialium principiorum vt dictum est. non tamen accidunt eis aliqua que sunt determinatiua essentie speciei. qđ ipsa natura speciei non indiuiduatur per materiam sed per se ipsam ex hoc et talis forma non est nata recipi in aliqua materia. vnde per se ipsam non est multiplicabilis neq; p̄dicabilis de pluribus. sed qđ non est suum esse accidit ei aliquid preter rationem speciei scz ipsum esse et alia quedam que attribuntur supposito et non nature propter qđ suppositum in eis non est omnino idem cum natura. **Ad** secundum dicendum et nō omne qđ accidit alicui preter rationem speciei est determinatiuum essentie ipsius vt oporteat illud poni in ratione eius sicut dictum est. et ideo licet ipsum esse non sit de ratione suppositi qđ tamē pertinet ad suppositum et non est de ratione nature manifestum est et suppositum et natura non sunt omnino idem in quibuscunq; res non est suum esse. **Ad** illud vero qđ in contrarium obicitur dicendum et natura dicitur constituere suppositum etiaz in compositis ex materia et forma non qđ natura sit vna res et suppositum alia res. **Doc** enim secundum opinionem dicentium et natura speciei sit forma tantum que constituit suppositum sicut totum sed qđ secundum modum signandi natura significatur vt pars ratione supradicta. suppositum vero vt totum. nam significatur vt constituens et suppositum vt constitutum.

Articulus quintus

Quodlibet

Einde quesitum est de tempore per quod deus mouet creaturam spiritualementem s³ Aug. ut sit idem cum tempore quod mensurat motus corporalium rerum. Et videtur quod sic. quia neque Aug. diuersitatem hanc temporum assignat neque aliquis philosophus. Vanus ergo videtur hanc diuersitatem temporum assignare. Preterea omne quod est in quantum est unum est. Si ergo non sit unum tempus s³ diuersa non erit ens quod est inconueniens. Oportet ergo ponere unum tempus tantum. Sed contra. Tempus quo mensurantur corporales motus est numerus motus primi celi s³ philo. in. 4. phi. Sed tempus per quod mouentur angeli non habet aliquem ordinem ad motum. ergo illud tempus est aliud a tempore corporalium rerum. Preterea perpetuo et corruptibili nihil est commune nisi s³ nomen ut dicitur in. 10. metha. sed angeli sunt perpetui. corpora autem sunt corruptibilia. non ergo id tempus est utrorumque. R^o d^o quod sicut Aug. dicit in. xi. de ciui. dei. Tempora non fuissent nisi creatura fieret que aliquid aliqua motione mutare. cuius mutationis cum aliud atque aliud que simul esse non possunt. cedit atque succedit sequitur tempus. ex quo accipitur quod etiam philosophus dicit in. 4. phi. quod oportet loqui de tempore s³ rationem motus. nam tempus est numerus motus secundum prius et posterius. Omnes ergo motus qui possunt mensurari una mensura habent unum tempus. Si qui vero motus sunt qui non possunt una mensura mensurari necesse est quod eorum sit diuersum tempus. Cum autem mensura sit homogenea mensurato ut dicitur in. 10. metha. manifestum est quod omnia que sunt unius generis possunt habere unam mensuram communem non autem que sunt generum diuersorum. Omnes autem motus continui conueniunt in uno genere in quantum sunt commensurabiles. et ideo possunt habere unam mensuram communem. mensurantur enim omnes simplicissimo sui generis. scilicet velocissimo motu primi celi. unum omnium motuum continuorum potest esse unum tempus commune. quod quidem tempus licet videatur esse s³ genus de numero discretorum. quia est numerus harum rerum continuarum. scilicet motuum sit et ipsum continuum sicut decem. simpliciter dictum est aliquid discretum. Sed decem vltra panem est aliquid continuum. discretorum autem et continuorum non potest esse una mensura communis cum sint diuersorum generum in quantum sunt mensurabilia. et ideo necesse est si sint aliqui motus non continui quod tempus eorum aliud a motu quo mensurantur motus continui. Manifestus est autem quod motus spiritualium creaturarum de quibus Aug. loquitur dicens creaturam spiritualementem moueri per tempus et non per locum non sunt

Secundum

motus continui sed vicissitudines quedam discrete. Dicit enim Φ per tēpus mouetur animus vel reminiscendo qđ oblitus erat vel discendo qđ nesciebat. vel volendo qđ volebat. vñ manifestus est Φ cu3 tēpus nō habeat cōtinuitatem nisi ex motu Φ tale tēp^o nō est cōtinuu3. 2 Φ est aliud a tempore corporalium rerum. Ad primum ergo dicendum Φ Aug. ex ipsa differentia motuum dat intelligere differentiam temporum. Ad secundum dicendum Φ eo modo aliquid est vnu3 quo est 2 dicitur esse. qđ eni3 dicitur esse secundum speciem est vnum specie non autem vnum numero vnde non sequitur Φ si sint plures homines Φ non sit homo. 2 si militer non sequitur si sint plura tempora Φ non sit tempus.

Inde quesitum ē de homine. Et primo quātū3 ad virtutes

Secūdo quātū3 ad peccata. Tertio Φ tu3 ad penas. Circa virtutes aut fuit quesitū 2 quantū ad res diuinas 2 quantum ad res humanas. Quantū ad res diuinas quesita sunt tria. Pri mo circa fidem vtz aliquis teneretur credere xpo visibilia miracula nō facienti. Secundo circa fidei sacramētū3 vtz paruuli iudeoz sint baptisandi inuitis parentibus. Tertio circa decimas que debentur ministris sacramentorum. vtz aliquis propter consuetudinē possit excusari ne decimas soluat.

Articulus sextus

De primo sic proceditur. Videtur Φ xpo non facienti visibilia miracula homines credere non tenerentur. Quicūq3 enim non facit hoc ad qđ tenetur peccat. Sed si hoies nō crederent xpo miracula non facienti non peccarent. Dicit enim ipse in Jobāne quintodecimo. Si opera non fecissem in eis que nullus alius fecit peccatum non haberent. 2 loquitur de peccato infidelitatis s3^o Aug. g^o xpo si non fecisset miracula hoies credere nō tenerentur. Preterea nullus pōt mutare legē nisi lator legis v' eo superior. S3 xps predicabat quedā que videbantur pertinere ad veteris legis abolitionē. sicut Φ tibi nō coinquinauerunt hoīem 2 Φ licet in sabbato operari. Si g^o nō probasset se esse legislatorē non fuisset ei credendus. Sed hoc fieri nō potuisset nisi p miracula cu3 legislatorē multa miracula precesserint. g^o xpo nō esset credendus nisi miracula fecisset. S3 ptra. magis obligant hoies ad credēdu3 prime veritati Φ ad credēdu3 visibilibus signis. Sed licet xps miracula nō fecisset ipse tñ ver^o deus ex nōs prima vitas erat. ergo etiam si miracula non fecisset adhuc erat ei credendum

Quodlibet

Preterea gracia vnionis est maior & gracia gratum faciens per adoptionem. Sed miracula non sufficienter probant graciaꝝ gratum facientes. qz vt habetur Math. 7. his qui xpo in iudicio dicent. Dñe in nomine tuo virtutes multas fecimus. respondebitur Non noui vos. ergo multo minus miracula sufficiunt ad probandum gratiam vnionis. Si ergo sine miraculis xpo homines credere non tenerentur neqz etiam miraculis factis tenebantur credere dicenti se esse deum qđ patet esse falsum. R.º dicendum qđ nullus tenetur ad hoc qđ est supra vires suas nisi per hunc modum quo fit sibi possibile. credere autem est super potentiam hominis naturalem. vnde ex dono dei prouenit sꝑ illud Apli ad ephe. 2. Gracia saluati estis per fidez. z hoc non ex nobis. dei eniz donum est. z ad phil. 1. dicit. Vobis datum est non solum vt in ipsum credatis. sed vt pro ipso patiamini. Homo ergo tenetur credere sꝑ hoc qđ adiuuatur a deo ad credendum. Adiuuatur autem a deo aliquis ad credendum tripliciter. Primo quidem per interiorē vocationē de qua dicitur Jo. 6. Omnis qui audit a patre z didicit venit ad me. z ad Ro. 8.º. Quos predestinauit hos z vocauit. Secundo per doctrinam z predicationem exteriorē secundum illud apli ad Ro. 10. fides ex auditu. auditus autem per verbum xpi. Tertio per exteriora miracula. vñd dicitur. 1. ad Cor. 14. qđ signa data sunt infidelibus vt scz per ea prouocentur ad fidem. Si autem xpus visibilia miracula non fecisset adhuc remanebant alii modi attrahendi ad fidem quibus homines acquiescere tenerentur. Tenebantur enim homines credere actori legis z prophetarum. Tenebantur etiam interiori vocationi non resistere. sicut Isa. de se dicit. Dominus deus aperuit mihi aurem ego autem non stradico retrosum non abii. Isa. 50. sicut de quibusdam dicitur Act. 7. Vos semper spiritui sancto resististis.

Ad primum ergo dicendum. qđ inter illa opera que xpus in hominibus fecit annumerari etiam debet vocatio interior qua quosdam attraxit sicut Grego. dicit in quadam omelia. Qz xpus per misericordiam Magdalenam traxit interiori. qui etiam per clementiam suscepit foris. Annumerari etiam debet eius doctrina cum etiam ipse dicat. Si non venissem z locutus eis non fuisset peccatum non haberent. Ad secundum dicendum qđ xps poterat se ostendere esse legislatorem non solum faciendo visibilia miracula. sed etiam per auctoritatem scripture z per interiorē instinctum. Ad tertium dicendum qđ interior instinctus quo xps

Secundum

poterat se manifestare sine miraculis exterioribus pertineat ad virtutem prime veritatis. que interius hominem illuminat et docet.

Ad quartum dicendum quod miracula visibilia fiunt virtute diuina ad confirmationem virtutis fidei. vnde dicitur Math. vlti: de ap[osto]lis quod predicauerunt ubiq[ue] domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis. Non autem fiunt miracula semper ad demonstrandum gratiam eius per quem miracula fiunt. et ideo potest contingere quod aliquis gratiam gratum facientem non habens miracula faciat. sed hoc contingere non potest quod aliquis falsam doctrinam annuncians vera miracula faciat que nisi virtute diuina fieri possunt. Sic enim deus esset falsitatis testis quod est impossibile. Cum ergo christus se filium dei diceret equalem deo hanc eius doctrinam comprobabant miracula que faciebat. et id ostendebatur christus per miracula que faciebat esse deus. Petrus autem licet eadem vel maiora miracula faceret non probabatur esse deus. sed per ea etiam probabatur quod christus esset deus. quia Petrus non predicabat seipsum sed Ihesum christum esse deum.

Articulus septimus

De secundum sic procedebatur. Videtur quod pueri iudeorum sint baptisandi inuitis parentibus. Maius enim est vinculum matrimoniale quam ius paterne potestatis. quia paterna potestas potest per hominem solui cum filius familias emancipatur vinculum autem matrimoniale non potest solui per hominem secundum illud Math. 19. Quos deus coniunxit homo non separet. Sed propter infidelitatem soluitur vinculum matrimoniale. Dicit enim ap[osto]lus. 1. ad Cor. 7. Quod si infidelis discedit discedat. Non enim seruituti est subiectus frater aut soror et h[omi]ni. et canon dicit quod si coniunx infidelis non vult cohabitare sine contumelia creatoris quod alter coniugum non debet ei cohabitare. Iergo multo magis propter infidelitatem tollitur ius paterne potestatis. Sic ergo infideles iudei non habent ius paterne potestatis in suos filios. possunt ergo eorum filii baptisari eis inuitis. Preterea magis debet homini subuenire contra periculum mortis eterne quam contra periculum mortis temporalis. Sed si aliquis videret hominem in periculo mortis temporalis et ei non ferret auxilium peccaret. Cum ergo pueri iudeorum et aliorum infidelium sint in periculo mortis eterne si parentibus relinquuntur qui eos in sua infidelitate informant. videtur quod sint eis auferendi et baptisandi et in fide instruendi. Preterea filii seruorum sunt serui et in potestate do-

Quodlibet

minorum. Sed iudei sunt serui regum et principum, ergo et filii eorum. Reges ergo et principes habent potestatem de filiis iudeorum facere quod voluerint. Nulla ergo erit iniuria si baptisarent inuitis parentibus. Preterea quilibet homo magis est dei a quo habet animam quam patris carnalis a quo habet corpus. Non est ergo iniustum si pueri iudeorum carnalibus parentibus auferantur et deo per baptismum conferantur. Preterea baptismus est efficacior ad salutem quam predicatio, quia per baptismum statim tollitur peccati macula et reatus pene, et aperitur ianua celi. Sed si periculum sequatur ex defectu predicationis imputatur ei qui non predicauit, ut habetur Ezech. 3. et 33. De eo qui videt gladium venientem et non insonuerit tuba, ergo multo magis si pueri iudeorum damnentur propter defectum baptismi imputatur ad peccatum eis qui potuerunt baptisare et non baptisauerunt. Sed contra. Nemini facienda est iniuria, fieret autem iudeis iniuria si eorum filii baptisarentur eis inuitis, quia amitterent ius paterne potestatis in filios iam fideles, ergo eis inuitis non sunt baptisandi. Quod dicendum est quod maximam auctoritatem habet ecclesie consuetudo que semper est in omnibus emulanda, quia et ipsa doctrina catholicorum doctorum ab ecclesia auctoritatem habet, unde magis est standum consuetudini ecclesie quam vel auctoritati Augustini, vel Hieronymi, cuiuscumque doctoris, hoc autem ecclesie usus nunquam habuit quod iudeorum filii inuitis parentibus baptisarentur quous fuerint retroactis temporibus multi catholici principes potentissimi, ut Constantinus Theodosius et alii plures quibus familiares fuerunt sanctissimi episcopi, ut Siluester Constantino, et Ambrosius Theodosio, qui nullo modo hoc pretermisissent ab eis impetrare si hoc esset consonum rationi, et ideo periculosum videtur hanc assertionem de nouo inducere, ut preter consuetudinem in ecclesia hactenus obseruatam iudeorum filii inuitis parentibus baptisarentur. Et huius ratio est duplex, vna quidem propter periculum fidei. Si enim pueri nondum usus rationis habentes baptismum susciperent postmodum cum ad perfectam etatem peruenirent de facili possent a parentibus induci ut relinquerent quod ignorantes susceperunt quod verteret in fidei detrimentum. Alia vero ratio est, quia repugnat iusticie naturali. Filius enim naturaliter est aliquid patris, et primo quidem a parente non distinguitur secundum corpus quamdiu in matris utero continetur. Postmodum vero postquam ex utero egreditur antequam usus liberi arbitrii habeat continetur sub parentum cura, sicut sub

Secundum

quodam spirituali utero. Quoad enim usum rationis non habet puer non differt quantum ad ea que agit ab animali irrationali. unde sicut bos vel equus iure gentium vel civili est possessoris ut utatur eo cui voluerit sicut proprio instrumento. ita de iure naturali est quod filius antequam habeat usum rationis sit sub cura patris. unde contra iusticiam naturalem esset si puer antequam haberet usum liberi arbitrii a cura parentum subtrahatur vel de eo aliquid ordinetur inuitis parentibus. Postquam autem incipit habere usum liberi arbitrii iam incipit esse suus. et potest quantum ad ea que sunt iuris diuini vel naturalis sibi ipsi providere. et tunc est inducendus ad fidem non coactione sed persuasione. et potest etiam inuitis parentibus consentire fidei et baptisari. non autem antequam habeat usum rationis. unde de pueris antiquorum patrum dicitur quod saluabantur in fide parentum. per quod datur intelligi quod ad parentes pertinet providere filiis de sua salute precipue antequam habeant usum rationis. Ad primum ergo dicendum quod in vinculo matrimoniali utriusque coniugum habent usum liberi arbitrii et uterque potest inuito altero fidei assentire. sed hoc non habet locum in puero antequam habeat usum rationis sed postquam habet usum rationis tunc tenet similitudo si puerti voluerit. Ad secundum dicitur a temporalis non est aliquis eripiendus contra ordinem iuris civilis. puta si aliquis a suo iudice condemnatur ad mortem nullus debet eum violenter eripere. unde nec aliquis debet irrumpere ordinem iuris naturalis quo filius est sub cura patris ut eum liberet a periculo mortis eterne.

Ad tertium dicendum quod iudei sunt serui principum seruitute civili que non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini. Ad quartum dicendum quod homo ordinatur ad deum per rationem per quam deum cognoscere potest. unde puer antequam usus rationis habeat naturali ordine ordinatur in deum per rationem parentum quorum cure naturaliter subiacet et secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda. Ad quintum dicitur quod periculum quod sequitur ex predicatione omissa nulli imminet nisi ei cui est commissum predicationis officium. unde in Ezech. premitit. Speculatorem dedi te filiis israel. providere autem pueris infidelium de sacramentis salutis pertinet ad parentes eorum. unde eis imminet periculum propter subtractionem sacramentorum si eorum paruuli detrimentum salutis patiantur.

Articulus octauus

Quodlibet

D tertium sic procedebatur. Videtur quod propter consuetudines aliqui deobligentur a iure reddendi decimas. Magis enim est accipere decimas quam non dare. Sed propter consuetudinem in aliquibus terris aliqui milites accipiunt decimas. et hoc ab ecclesia tolleratur. ergo multo magis propter consuetudinem aliqui deobligantur ut decimas non soluant neque solvere teneantur. Sed contra. Jus diuinum non aboletur per dissuetudinem. Sed decime debentur de iure diuino. ergo per dissuetudinem non aboletur ius reddendi decimas. Tenentur ergo homines reddere decimas contraria consuetudine non obstante. **R.** dicendum quod ea que sunt de iure positivo per dissuetudinem abolentur. Ea vero que sunt a iure naturali vel de iure diuino nulla dissuetudine aboleri possunt. Nulla enim dissuetudine fieri potest ut sit licitum furari vel mechari. Est ergo considerandum ad propositam questionem utrum dare decimas sit de iure diuino vel de iure positivo humano. Jus autem diuinum in nouo et veteri testamento continetur. et quidem non apparet in nouo testamento aliquod preceptum datum de decimis soluendis in doctrina dico euangelica vel apostolica. Quia enim dicitur Math. 23. de solutione decimarum hoc oportuit facere et illa non omittere. et quod dicit phariseus Lu. 18. Decimas do omnium que possideo. magis videtur ad statum veteris testamenti pertinere quam obseruantie noui testamenti formam imponere. In veteri autem testamento triplex genus preceptorum erat. Quedam enim erant precepta moralia. quedam iudicialia. quedam ceremonialia. Precepta moralia sunt que sunt indita naturali ratione ad que homines omni tempore obligantur. ut honora patrem et matrem. non mechaberis. non furtum facies. et similia. Precepta autem iudicialia sunt per que iudicia exercebantur. puta si quis furaretur unam ouem redderet quatuor. et huiusmodi precepta non sunt indita rationi naturali. non enim ratio naturalis habet quod ille qui furatur oues magis reddat quatuor quam tres vel unam sed tamen per huiusmodi precepta determinatur morale preceptum. Daret enim ratio naturalis quod ille qui furatur debeat puniri. sed quod tali pena puniatur hoc determinatur per preceptum iudiciale. Precepta autem ceremonialia veteris legis sunt que pertinent ad obseruantiam diuini cultus. et sunt ordinata ad figurandum aliquod futurum. sicut immolatio agni pascalis figurabat occisionem christi. Est ergo considerandum utrum preceptum de decimis persoluendis sit morale vel iudiciale vel ceremoniale. Si enim

Secundum

morale est ad hoc omnes tenentur et omni tempore nulla obstante contraria consuetudine. sed hoc non videtur quia ratio naturalis non dicat magis quod homo ministris dei det decimam quam undecimam vel nonam partem fructuum. Si autem sit preceptum iudiciale non tenentur ad decimas dandas: sicut non tenentur omnes ad iudicandum secundum iudicia in lege veteri conscripta. quia illa iudicialia precepta sunt specialiter illi populo data consideratis conditionibus eius. non enim eadem omnibus expediunt. Si autem sit preceptum ceremoniale non solum obligaret sed etiam obseruatum induceret in peccatum. peccaret enim si quis agnum pascalem imolaret quia post aduentum veritatis cessauerunt figure. Dicendum est ergo sicut antiqui magistri dixerunt quod quedam precepta legis sunt pure moralia. ut non occides. non furtum facies quedam autem pure sunt ceremonialia. ut imolatio pascalis agni et circumcisio. quedam autem sunt media. secundum aliquid moralia et secundum aliquid ceremonialia. sicut preceptum de obseruatione sabbati est morale quantum ad hoc quod aliquod tempus quieti deputetur ad vacandum diuinis. Hoc enim ratio naturalis habet. sed quod dies septima sit deputata hoc est ex determinatione dei propter aliquam figuram. unde hoc est ceremoniale. Sic ergo preceptum de decimis persoluedis est quidem secundum aliquid morale. ut scilicet qui pro toto populo diuino obsequio vacant stipendiis populi sustententur. sicut et qui in aliis officiis reipublice seruiunt a populo sustentantur. et secundum hunc modum proponitur hoc preceptum in nouo testamento. Dicit enim dominus Math. 7. Dignus est operarius cibo suo. et apostolus dicit. 1. ad Cor. 9. Quia dominus ordinauit ut qui euangelium annunciant de euangelio uiuant. et qui altario seruiunt de altario uiuant. Sed quantum ad determinatum numerum decime non est de iure naturali neque est preceptum morale. sed est ceremoniale in quantum refertur ad figurandum aliquid circa christum: vel etiam est iudiciale secundum conuenientiam ad illum populum in quo multitudo ministrorum tali taxatione opus erat ad ministrorum dei sustentationem. Sic ergo hoc commune quod est prouidere ministris dei in necessariis uite est de iure diuino quasi morale preceptum et de iure naturali existens. Ad quemlibet autem principem qui potest leges condere pertinet ius naturale commune per ius posituum determinare. nihil enim est aliud ius posituum quam determinatio iuris naturalis. sicut ius naturale habet quod malefactor puniatur. sed quod tali pena

Quodlibet.

puniatur hoc determinatur per ius positivum. Quia ergo ecclesia habet potestatem condendi legem in his que pertinent ad cultum dei potuit per ecclesie statutum taxari quantitas eorum que sunt danda ministris dei a populo. et ut esset quedam consonantia noui et veteris testamenti statuit ecclesia ut taxatio veteris testamenti seruaretur etiam in nouo. unde omnes tenentur ad decimas velint nolint. posset autem ecclesia statuere si causa subesset vel in maiori vel in minori numero. puta quod daretur octaua vel duodecima sicut et quod detur decima. Patet ergo quod nulla consuetudo contraria soluit hominem ab obligatione reddendi decimas. quia hec obligatio fundatur supra ius diuinum et supra ius naturale. unde semper tenentur homines reddere decimas si ecclesia exigat etiam contraria consuetudine non obstante. et in terris in quibus est consuetudo quod decime soluantur ipsa consuetudo quasi expostulat decimas. unde peccaret qui non redderet. sed in terris in quibus non est consuetudo communis quod decime dentur et ecclesia non petit videtur ecclesia remittere dum dissilat. et ideo homines in terris illis non peccant decimas non dando. Dux enim esset dicere quod omnes homines ytalie et orientalium partium damnarentur qui decimas non soluunt. Et huiusmodi argumentum possumus ab apostolo accipere cui cum deberentur necessaria victus ab his quibus predicabat tamen non accipiebat nec tamen peccabant qui ei non dabant. alioquin male cum eis egisset non accipiendo presertim cum ipse dicat act. 20. Non enim subterfugi quo minus annunciam vobis omne consilium dei. et ideo apud non exigebat quod sibi debebatur ne daretur aliquod offendiculum euangelio ut ipse dicit. unde non bene facerent rectores ecclesiarum si in terris illis decimas exigerent in quibus non est consuetudo dari si probabiliter crederent quod ex hoc scandalum nasceretur. Ad illud ergo quod in contrarium obicitur dicendum quod milites qui accipiunt decimas in aliquibus terris non habent ius accipiendi decimas. hoc enim ius est spirituale debitum ministris dei. unde non cadit in laicam personam sed res ille temporales que a iure exiguntur ex concessione ecclesie date sunt aliquibus militibus propter aliqua seruicia que fecerunt ecclesie sicut et ecclesia potest remittere ipsos fructus qui debentur pro decima. non tamen remittit ius exigendi decimas. nec tollit debitum reddendi.

Unde quesitum est de his que pertinent ad virtutes circa res humanas. et circa hoc quesita sunt duo. Primo

Secundum

utrum filius teneatur obedire parentibus carnalibus in indifferentibus. Secundo utrum venditor teneatur dicere emptori vicium rei vendite.

Articulus nonus

De primo sic proceditur. Videtur quod filius teneatur obedire parentibus carnalibus quantum ad omnia. Dicitur enim Deut. 21. Si genuerit homo filium contumacem et protervum qui non audiat patris aut matris imperium lapidibus eum obruet populus civitatis. Sed pena talis non infligeretur nisi graviter peccaret non obediendo. ergo filii tenentur obedire parentibus carnalibus per omnia. Preterea Apostolus dicit ad Col. 3. filii obedite parentibus per omnia. Preterea precepta moralia affirmativa quavis non ad semper obligent. tamen nunquam contrarium facere licet. Sed preceptum morale affirmativum est de honoratione parentum. ergo nunquam licet irreverentem esse parenti. quod esset si eius mandato non obediretur. tenetur ergo filius in omnibus partibus obedire. Sed contra. Non minus obediendum est patribus spiritualibus quam carnalibus sed magis ut habetur per apostolum ad Hebr. 12. Sed patribus spiritualibus non tenentur subditi obedire in indifferentibus. Religiosi enim qui obedientiam profitentur non tenentur obedire suis prelati nisi in his que sunt secundum regulam. ut Bern. dicit in libro de dispensatione et precepto. ergo nec parentibus carnalibus filii tenentur in indifferentibus obedire. Respondeo dicendum quod cum obedientia prelato debeat ad illa se extendit debitum obedientie ad que se extendit ius prelationis. habet autem pater carnalis ius prelationis in filium. Primo quidem quantum ad domesticam conversationem. Sic enim est paterfamilias in domo sicut rex in regno. unde sicuti subditi regis tenentur obedire regi in his que pertinent ad gubernationem regni. ita etiam filii et alii domestici tenentur obedire paterfamilias in his que pertinent ad dispensationem domus. Secundo quantum ad mox disciplinam. unde apostolus dicit ad Hebr. 12. Patres quidem carnis nostre habuimus eruditores et obtemperabamus eis. debet enim pater filio non solum educationem sed etiam disciplinam ut patet per apostolum. In his ergo filius tenetur obedire patri carnali et non aliis. Ad primum ergo dicitur quod loquitur ibi Moyses de impio paterno quod pertinet ad disciplinam mox. unde ibidem dicitur.

Quodlibet

Monita nostra audire contemnit comesationibus vacat et luxurie atque conuiuio. Ad secundum dicendum quod apud dicitur obediendum esse parentibus per omnia ad que se ius prelationis extēdit. Ad tertium dicendum quod non exhibet irreuerentiā precipiēti si non obedit ei in his in quibus obedire non tenetur.

Articulus decimus

De secundum sic proceditur. Videtur quod venditor non teneatur dicere vitium rei vendite emptori. quia secundum leges civiles venditor et emptor se inuicem decipere possunt. nulla autē posset esse deceptio si venditor rei vendite vitium emptori dicere teneretur. ergo non tenetur. Sed dicebat quod leges non loquuntur secundum forum conscientie sed quod nunc loquimur est secundum forum contentiosum. Sed contra. Secundum philosophum in 2° ethico. Intentio legislatoris est ciues facere bonos. quod ergo licet secundum leges non est contrarium virtuti. et ita etiam non est contrarium conscientie. Sed contra est secundum leges civiles. Si aliquis vendat animal morbidum tenetur de vicio. ergo tenebatur dicere vitium emptori. Preterea Tullius dicit in li. de officiis. Quod ad officium boni viri pertinet. ut dicat emptori illud pro quo res minus venderetur. huiusmodi autem est vitium rei vendite. ergo venditor tenetur dicere emptori vitium rei vendite. R^o d^o quod aliquid pertinet ad bonum virum ad quod tamen homines non tenentur. sicut ad bonum virum pertinet quod liberaliter amico sua bona largiatur. Quis ad hoc non teneatur. Sed aliquid pertinet ad bonum virum ad quod tenetur scilicet quod reddat alicui quod iustum est. Nam actus iusticie est ut reddatur alicui quod ei debetur. Et ideo vnusquisque venditor ad hoc tenetur ut iustam venditionem faciat. non autem ut faciat venditionem liberalem dimittens aliquid de precio iusto. Iusticia autem equalitas quidam est. ut dicitur in 5. ethi. Est ergo iusta venditio quando precium acceptum ab habente equatur rei vendite. iniusta autem si non equatur sed plus accipiat. Si ergo vitium rei vendite faciat rem minus valere quam precium impositum a venditore iniusta erit venditio. unde peccat occultans vitium. Si autem non faciat rem minus valere quam precium impositum quia forte venditor minus precium imponit propter vitium tunc non peccat tacens vitium. quia venditio non est iniusta. et forte esset sibi damnosum si vitium diceret. quia emptor vellet habere rem etiam pro minori precio quam valeret. Liberaliter tamen faceret si damnosum proprium stemneret ut satisfaceret voluntati alteri licet

Secundum

ad hoc non teneatur. Ad primum ergo dicendum q̄ per illud dictum legis non habetur q̄ licitum sit simpliciter venditori decipere emptorem ⁊ econuerso. sed dicitur aliquid esse licitum secundum legem qđ per legem non punitur. sicut secundum legem veterem licebat libellus repudii. Ad secundum dicendum q̄ p̄cepta legis sunt ductiua ad perfectam virtutem tamen actus perfecte virtutis non cadunt sub precepto legis humane sed prohibz quedam grauiora vt gradatim homines retracti a malis per seip̄sos ad virtutes exerceantur. permittit autem quedam minora peccata eis penam non infligens qz sine his non facile inuenitur hominum multitudo: ⁊ de talibus est deceptio que est inter vendentes ⁊ emētes qz plurimi sunt qui volunt vile emere ⁊ care vendere vt Aug. dicit in li. de trini. Ad illud vero qđ primo in contrarium obicitur dicendum q̄ illud intelligendum est quando moribus pecoris facit pecus minus valere q̄ vendatur. Ad secundum dicendum q̄ ea ratione Tullius dicit q̄ vir bonus non tacet vicium rei vendite quia ad virum bonum non pertinet decipere aliquem. deceptio autem non est si id qđ tacetur vere vendita nō facit rem minus valere q̄ precium qđ pro ea accipitur.

Etiam questum est de peccatis. Et circa hoc quesita sunt duo. Primum vtrum peccatum sit appetere prelacionem. Secundo vtz peccatū sit predicatori habere oculū ad rē tēporalē

Articulus vndecimus

De primo sic proceditur. Videtur q̄ peccatum sit appetere prelacionem. Non enim videtur q̄ possit appeti sine peccato id qđ non fuit in statu nature integre sed solum in statu nature corrupte. Sed prelacio non fuit in statu nature integre sed incepit esse post peccatum quando dictum est mulieri. Sub viri potestate eris. ergo peccatum est prelacionem appetere. Preterea appetitus videtur esse de his que pertinent ad statum future glorie. Sed in futuro cessabit omnis prelacio. vt dicit quedaz glo. 1. ad Cor. 15. ergo peccatum est appetere prelacionem. Sed contra est qđ dicitur. 1. ad Th. 5. Qui bene presunt presbiteri duplici honore digni habeantur. Sed non est peccatum appetere illud cui debetur honor. qui non debetur nisi virtuti. ergo non est peccatum appetere prelacionem. R. 9. dicendum q̄ hanc questionem soluit Aug. 19. de ciui. dei. vbi dicit q̄ locus superior sine quo populus regi non potest ⁊ si administraretur vt decet tamen indecēter

Quodlibet.

appetitur. Cuius ratio est quia qui appetit prelationem aut est superbus aut iniustus. Iniusticia enim est quod aliquis velit sibi plus de honore accipere aut de potestate aut de aliis hominibus bonis nisi sit maioribus dignus. ut dicitur in. 5. ethi. Quod autem aliquis estimet se esse magis dignum prelatione omnibus illis super quos prelationes accipit superbie et presumptionis est. unde patet quod qui cumque prelationem appetit aut est iniustus aut superbus. et ideo nullus suo appetitu debet ad prelationes peruenire. sed solum dei iudicio secundum illud apostoli ad hebr. 5. Nemo sibi assumit honorem. sed qui vocatur a deo tanquam Aaron. potest tamen aliquis licite appetere se esse dignum prelatione vel opera boni prelati pro quibus debetur honor. Unde patet responsio ad ultimum. Prime vero due rationes non recte concludunt. quia etiam ea que non fuerunt in statu innocentie nec erunt in statu glorie possunt licite appeti. sicut subici penitere et alia huiusmodi. Quis prelatio quantum ad aliquid fuisse in statu innocentie et futura sit in statu glorie. scilicet quantum ad superioritatem gradus et quantum ad gubernationes vel regimen. non autem quantum ad coactam seruitutem.

Articulus duodecimus

De secundo sic proceditur. Videtur quod peccatum sit predicatori habere oculos ad temporalia. Dicitur enim Luce 12. Querite primo regnum dei. Glo. i. bona eterna. et hec omnia adicientur vobis: Glo. etiam non querentibus. ergo non licet predicatori habere oculos ad terrena. Sed contra est quod dicitur. 1. ad Cor. 9. Debet qui arat in spe arare. Glo. stipendiorum temporalium. ergo licet predicatori de quo ibi loquitur habere oculos ad terrena. R. dicendum quod habere oculos ad terrena contingit dupliciter. vno modo sicut ad mercedem vel premium. et sic predicatori non licet habere oculos ad terrena. quia sic faceret euangelium venale. Alio modo sicut ad stipendia pro necessitate sustentationis vite. et sic licet habere predicatori oculos ad terrena. vnde primo ad Thimo. 5. super illud. Qui bene presunt prebiteri etc. dicit glo. Aug. Necessitatis est accipere. unde innuitur. caritas est presbere. non tamen venale est euangelium pro his. Si enim sic vendunt magnam rem vili vendunt. accipiant ergo sustentationem necessitatis a populo. mercedem dispensationis a domino. et per hoc patet responsio ad obiecta.

Et inde questum fuit de penis peccatorum. Et primo de ipsiis

Secundum

penis. Secundo de remissione penarum. Circa primum quesita sunt duo. Primo utrum anima separata possit pati ab igne corporeo. Secundo utrum duorum qui eadem pena sunt digni unum diuicius mereatur in purgatorio & alius.

Articulus tredecimus

De primo sic proceditur. Videtur quod anima a corpore separata non possit pati ab igne corporeo quod secundum philosophum. quod non tangit non agit. Sed ignis corporeus non tangit animam separata a corpore cum non habeat terminos corporales. que autem se tangunt habent ultima simul. ergo anima separata non patitur ab igne corporeo. Preterea illa que patiuntur ad inuicem inuicem conuerti possunt. Sed anima non potest conuerti in ignem corporeum nec econuerso. ergo anima non potest pati ab igne corporeo. Preterea Ber. dicit. Quod nihil ardet in inferno nisi propria voluntas. Sed propria voluntas cum sit quoddam spirituale non potest esse materia ignis corporalis. ergo anima a corpore separata non potest ab igne corporeo pati. Sed contra est quod dicitur Isa. ultimo. Ignis eorum non extinguetur. R. d. d. quod pati multipliciter dicitur. Uno modo pati communiter dictum idem est quod recipere. secundum quod sentire et intelligere est quoddam pati. et hoc modo anima coniuncta corpori patitur a rebus corporeis sentiendo et intelligendo. sed an separata a corpore possit hoc modo a rebus corporeis pati alterius rationis est propter quosdam qui dicunt quod anima separata a corpore et etiam angelus potest accipere cognitionem in rebus sensibilibus. sed si etiam hec opinio esset vera tamen pati sentiendo et intelligendo est perfici non puniri nisi forte per accidens in quantum id quod sentitur vel intelligitur repugnat voluntati. sed ipsum sentire vel intelligere secundum se consideratum penale non est. Alio modo dicitur pati proprie loquendo secundum contrarietatem agentis ad patientem. prout scilicet pati dicimur cum aliquid nobis aduenit quod est contrarium nature vel voluntati nostre et secundum hoc infirmitas et tristitia passiones dicuntur. Et hec quidem passio dupliciter esse potest. Uno modo per receptionem forme contrarie. sicut aqua patitur ab igne quantum calefit. et per consequens diminuitur qualitas naturalis eius. hoc videlicet modo separata anima non potest pati ab igne scilicet corporeo quia nec calefieri potest nec desiccari nec secundum ipsam formam aut scilicet qualitatem quamcumque ignis corporei imitari.

Quodlibet

Alio modo dicitur pati omne illud quod quocumque modo impeditur a suo proprio impetu vel inclinatione. sicut si dicimus lapidē descendente pati cum impeditur ne deorsum perueniat. et sicut dicimus hominem pati cum detinetur vel ligatur ne vadat quo vult. et ita per modum ligationis cuiusdam anima patitur ab igne corporeo ut Aug. dicit. 21. de ciui. dei. Non enim hoc est contra naturam spiritus corpori alligari cum videamus animam naturaliter alligari corpori ad viuificandum ipsum. Demones etiam per nigromantiam potestate superiorum demonum alligantur aliquibus ymaginibus vel aliquibus aliis rebus. vnde multo magis possunt spiritus alligari diuina virtute igne corporeo non ut dent vitam. sed ut accipiant penam sicut Aug. dicit. Sed quia quod est minoris virtutis non potest sua virtute ligare id quod est maioris virtutis. inde est quod nullum corpus potest ligare spiritum qui est maioris virtutis nisi aliqua superiori virtute. et propter hoc dicitur quod ignis corporeus agit in animam separatam non virtute propria sed in quantum est instrumentum diuine iusticie vindicantis. Ad primum ergo dicendum quod ignis tangit animas non quidem tactu mathematico qui attenditur secundum terminos quantitatis sed magis contactu virtutis non proprie sed quia habet in quantum est instrumentum diuine iusticie. Ad secundum dicendum quod ratio illa procedit de passione que est per susceptionem forme contrarie. Ad tertium dicendum quod propria voluntas dicitur ardere in inferno quia meretur ardorem.

Articulus decimusquartus

De secundum sic procedebatur. Videtur quod duorum qui sunt digni equali pena vnus non possit citius a purgatorio liberari quam alius. Iudicium enim post mortem non est hominis sed dei qui secundum veritatem iudicat. ut dicitur ad Ro. 2. Sed contra veritatem iudicaret si vni eorum qui sunt digni equali pena infligeretur grauior pena sensus quam alteri. Dilatio autem glorie est maior pena quam acerbitas pene sensus. quia sicut dicit Criso. sup Math. Carere visione tue iusticie est maior pena quam quelibet pena sensibilis. ergo vnus eorum qui digni sunt equali pena non maiorem dilationem glorie patietur altero citius liberato. Preterea malum secundum Aug. dicitur. quia nocet. nocet autem quod adimit bonum. dilatio autem glorie adimit maius bonum scilicet bonum increatum ergo maius malum. et sic idem quod prius. Sed contra est quod

Secundum

magister dicit in .4. sententiarum di. 45. Quod ille pro quo fiunt plura suffragia citius a penis purgatorii liberatur. Contingit autem quod pro uno eorum qui digni sunt equali pena fiunt plura suffragia quod pro alio. ergo unus citius liberabitur. Preterea in fine mundi inveniuntur aliqui cremabilia quedam habentes quorum dilatio a gloria non erit tam diuturna sicut eorum qui modo cremabilia deferunt ad purgatorium quod brevis mora est inter mortem et resurrectionem. ut Augustinus dicit. ergo pari ratione et nunc eorum qui equalia cremabilia deferunt unus potest minus differri a gloria quam alius. et sic erit citius liberatus a penis. Respondendum quod ista questio fundatur supra virtutem suffragiorum. utrum scilicet suffragia facta pro aliquo valeant illi solum pro quo fiunt ad liberationem vel etiam aliis. Circa quod aliqui dixerunt quod non magis valent illi quam aliis imo forte magis valent alius si sint melius dispositi ad recipiendum suffragiorum virtutem et ponunt exemplum. sicut si accedatur cereus in domo pro aliquo diuite qui sit cecus illuminat omnes in domo existentes. et forte alios magis illuminat si habeant limpidiorem visum. et secundum hanc opinionem duorum qui ob equales culpas in purgatorio detinentur unus non potest citius liberari quam alter. sed hanc opinionem non reputo veram. Cuius ratio est quod suffragium unius valet alteri propter duo. Uno modo propter unitatem caritatis quod omnes qui sunt in caritate sunt quasi unum corpus. et ita bonum unius redundat in omnes: sicut manus deseruit toti corpori. et similiter quodlibet corporis membrum. et secundum hoc quodcumque bonum factum ab aliquo valet cui libet in caritate existenti. sicut illud psalmus. Particeps ego sum omnium timentium te et custodientium mandata tua. Alio modo secundum quod per intentionem alicuius actus eius transfertur in alterum. puta si aliquis pro altero soluat aliquod debitum pro eodem habetur ac si ille solueret pro quo soluitur. Primo ergo modo valet opus bonum per modum meriti cuius radix est caritas. sed secundo modo opus unius valet alteri per modum satisfactionis. prout unus pro altero satisfacere potest. si hoc intendat. et talis valor attenditur in suffragiis que ad hoc fiunt ut per ea homines liberentur a debito pene. Et ideo dicendum est quod suffragia per istum modum non valent nisi illis pro quibus fiunt. et secundum hoc si pro aliquo fiat multa suffragia citius liberatur a pena purgatorii quam alii pro quibus non fiunt. etiam si equalia peccata detulerint. Concedendum tamen est quod suffragia pro uno facta omnibus valent in quantum

Quodlibet

scilicet omnes qui sciunt gaudent ex caritate de bonis que ex caritate fiunt. et secundum hoc verum est quod illis pro quibus non fiunt plus valent suffragia si sint maioris caritatis. Ad primum ergo dicitur quod peccato veniali cum non habeat auersionem a deo per se loquendo non debetur pena carentie visionis diuine nec simpliciter nec ad tempus. Sed quod ad tempus retardentur a visione diuina hoc contingit per accidens. quia scilicet quoadiu digni sunt aliqua pena non possunt participare summam felicitatem que in dei visione consistit. iusticia autem respicit penam per se debitam peccato non autem eam que per accidens consequitur. et per hoc patet responsio ad secundum. Tertium concedimus et quartum similiter. Illi tamen qui in fine mundi viui reperientur parum habebunt de crementibus precedentibus tribulationibus prepurgati. poterit etiam fieri ut acerbitas pene modici temporis recompenset diuinitatem pene in aliis.

Unde questum fuit de remissione peccatorum. Et circa hoc quesita sunt duo. Primo utrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile. Secundo utrum cruce signatus qui moritur antequam iter arripiat transmarinum plenam habeat peccatorum remissionem.

Articulus quindecimus

De primo sic procedebatur. Videtur quod peccatum in spiritum sanctum non sit irremissibile. Una est enim dignitas et maiestas patris et filii et spiritus sancti. Sed peccatum in filium non est irremissibile. Dicitur enim Math. 12. Quicumque verbum contra filium hominis dixerit remittetur ei. ergo peccatum in spiritum sanctum non est irremissibile. Sed contra est quod ibidem dicitur. qui dixerit contra spiritum sanctum verbum non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. Respondeo dicendum quod de peccato in spiritum sanctum tripliciter aliqui sunt locuti. Doctores enim ante Augustinum intellexerunt peccatum in spiritum sanctum esse blasphemiam dictam contra spiritum sanctum aut opera eius vel etiam contra diuinitatem dei patris. aut filii. quia etiam pater et filius communiter sumendo spiritus sanctus est. quia deus spiritus est ut dicitur Jo. 4. Peccatum autem in filium hominis intelligunt blasphemiam in christo secundum humanam naturam. et utroque modo peccabant iudei in christum. Primo enim modo contra eum peccabant miracula que per spiritum sanctum et virtute sue diuinitatis faciebat principi demoniorum attribuendo. Secundo autem modo contra eum peccabant dicendo Ecce homo vorax potator vini et publicanorum

Secundum

amicus. vt dicit Math. xi. Hanc ergo secundam blasphemiam dicit remissibilem. qz habebant aliquam excusationem propter infirmitatem carnis quam in xpo videbant. aliam vero blasphemiam dicit irremissibilem qz nullam excusationem habebant videntes manifesta iudicia spiritus sancti z diuinitatis. propter hoc scdm Criso. perseverantibus non fuit remissa hec blasphemia neqz in hoc seculo neqz in futuro. quia in hoc seculo puniti sunt pro ea p romanos. z in futuro cruciabantur in inferno. Secundum Aug. vero spiritui sancto qui est caritas patris z filii attribuitur remissio peccatorum. Ille ergo contra spiritum sanctum peccat vel blasphemiat vel verbis dicit corde ore aut opere qui hoc agit per impenitentiam vsqz ad finem vite sue. vt non fiat ei remissio peccatorum. z tunc planum est qd hoc peccatum in spiritum sanctum non remittitur neqz in hoc seculo neqz in futuro. Doctores vero moderni dixerunt. qd qz patri attribuitur potentia. filio sapientia. spiritui sancto bonitas. peccatum ex infirmitate est peccatum in patrem peccatum ex ignorantia est peccatum in filium. peccatum ex certa malicia est peccatum in spiritum sanctum. Quia ergo ignorantia vel infirmitas excusat peccatum vel in toto vel in parte: dicunt qd peccatum in patrem vel in filium remittitur qz vel totaliter culpa caret vel culpa diminuitur. malicia vero non excusat peccatum sz aggrauat. z ideo peccatum in spiritum sanctum non remittitur neqz in toto neqz in parte. qz non habet in se aliquam rationem venie per quam diminuat culpa. z si aliquando remittatur h? magis est ex misericordia dei remittentis qui etiam morbos incurabiles curat qd ex remissibilitate pcti. Et p h? ptz solo ad obiecta.

Articulus decimus sextus

D secundum sic proceditur. Videtur qd cruce signatus qui moritur anteqd iter arripiat habeat plenariam indulgentiam peccatorum. Ad hoc enim qd indulgentia alicui valeat requiritur qd sit vere penitens z confessus vt continetur in littera papali. Sed cruce signatus decedens ante iter assumptum habet hec omnia que requiruntur secundum formam littere ad percipiendam plenam indulgentiam peccatorum. ergo plene percipit eam. Preterea solus deus remittit peccatum quantum ad ipsam culpam. Cum ergo papa dat indulgentiam omnium peccatorum hoc non est referendum ad culpam sed ad vniuersitatem penarum. Ille ergo qui accipit crucem secundum ipsam

Quodlibet

formam littere papalis nullam penam patietur pro suis peccatis et sic statim euolabit plenam remissionem peccatorum consecutus.

Sed contra. Aug. dicit in .15. de trini. Quod non est idem abstrahere telum et sanare vulnus. Telum enim peccati abstrahitur per remissionem peccati. vulnus autem sanatur per reformationem ymaginis. que quidem fit per opera satisfactionis. Sed cruce signatus decedens ante iter arreptum nullum laborem sustinuit ad reformationem ymaginis. ergo nondum est sanatus vulnus. et sic non poterit ad gloriam statim peruenire antequam penas purgatorias patiat. Preterea quilibet sacerdos utitur talibus verbis. ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis. Si ergo cruce signatus decedens euolaret pari ratione quilibet alius a quocumque sacerdote absolutus. quod est inconueniens. R. dicendum quod ad euidenciam huius questionis quod sicut supradictum est opus unius potest esse satisfactorium pro alio ad quem per intentionem faciētis refertur. Christus autem pro ecclesia sua sanguinem suum fudit et multa alia fecit et sustinuit quorum estimatio est infiniti valoris propter dignitatem persone. Unde dicitur Sapient. 8. Quod infinitus est in illa thesaurus hominibus. Similiter etiam et omnes alii sancti intentionem habuerunt in his que passi sunt et fecerunt propter deum. ut hoc esset ad utilitatem non solum sui sed etiam totius ecclesie. Totus ergo iste thesaurus est in dispensatione eius qui preest ecclesie generali. Unde Petro dominus claves regni celorum commisit Math. 16. Quando ergo utilitas vel necessitas ecclesie bene exposcit potest ille qui preest ecclesie de ista infinitate thesauri communicare alicui qui per caritatem sit membrum ecclesie de predicto thesauro quantum sibi visum fuerit oportunitum. vel usque ad totalem remissionem penarum. vel usque ad aliam certam quantitatem. ita scilicet quod passio Christi et aliorum sanctorum ei imputetur ac si ipse passus esset quantum sufficeret ad remissionem sui peccati. sicut contingit cum unus pro alio satisfacit ut dictum est. Ad hoc ergo quod indulgentia alicui valeat tria requiruntur. Primo causa pertinens ad bonorem dei vel ad necessitatem aut utilitatem ecclesie. Secundo auctoritas in eo qui facit. papa enim potest principaliter alii vero in quantum potestatem ab eo accipiunt vel ordinariam vel commissam seu delegatam. Tertio requiritur ut sit in statu caritatis ille qui indulgentiam percipere vult. Et hec tria designantur in littera papali. Nam causa conueniens designatur in hoc quod promittitur et subsidio terre sancte auctoritas vero in hoc quod fit mentio

Secundum

de auctoritate apłoz Petri et Pauli et ipsius pape. Caritas autez recipientis in hoc q̄ dicitur. Omnibus vere penitentibus et confessis. non dicit. et satisficientibus. qz indulgentia non excusat a contritione et confessione sed cedit in locum satisfactionis. Est ḡo dicendum in questione proposita q̄ si secundum formaz papalis littere indulgentia concedatur accipientibus crucem in subsidium terre sancte cruce signatus statim habet indulgentiam etiam si decedat ante q̄ iter arripiat. qz sic causa indulgentie erit non iter sed votum itineris. Si autem in forma littere contineatur q̄ indulgentia detur his qui transierint ultra mare ille qui decedit ante q̄ trāseat non habet indulgentiam qz non habet indulgentie causam.

Ad primum ergo dicendum qui in hoc ultimo casu deficit in cruce signato decedente illud qđ est principalis scz indulgentie causa. Ad secundum dicendum q̄ per auctoritatem solus deus culpam remittit. sed ministerio etiam sacerdos in quantum exhibet sacramentum remissionis peccati. puta in baptismo vel penitentia. et tamen indulgentia non se extendit ad remissionem culpe qz non est sacramentalis. unde non sequitur ordinem sed iurisdictionem. potest enim et non sacerdos indulgentiaz facere si sit ei commissum. et ideo pena totaliter remittitur si causa subsit non autē si causa desit. Ad tertium dicendum q̄ satisfactio. et est punitiva in quantum est actus iudicative iusticie: et est etiam medicativa in quantum est quoddam sacramētale. Indulgentia ergo supplet locum satisfactionis in quantum est punitiva. qz scz pena q̄ alio sustinuit imputatur isti ac si ipse sustinuisset. et ideo reatus pene tollitur. sed non succedit in locum satisfactionis in quantum est medicativa. quia adhuc remanent pronitates ad peccandum derelictae ex priori peccato ad quas sanandas necessarius est labor satisfactionis. et ideo cruce signatis dum viuunt consulendum est ut non pretermittant satisfactionis opera. in quantum sunt presertiva a peccat̄ futuris. licet reatus pene sit totaliter solutus nec ad hoc requiritur aliquis labor. qz sufficit labor passionis xpi. morientibus autem non est necessaria huiusmodi presertio sed solū liberatio a reatu pene. Ad quartum dicendum q̄ verbum sacerdotis dicentis. Absoluo te ab omnibus peccatis tuis nō refertur ad penam sed ad culpam cuius absolutioni ministerium impendit. Non potest autem aliquis absolui ab vna culpa quin absoluat ab omnibus. pena vero potest totaliter dimitti vel particulariter. particulariter quidez in absolutione sacramentali pena

Quodlibet

dimittitur. totaliter & in spirituali gracia indulgencie. sicut etias dominus dicit Jo. 8. mulieri adultere. Non te condemnabo. va de & amplius noli peccare.

Incipit quodlibet tertium:

Questum est de deo. de angelis. de hominibus. et de creaturis pure corporalibus. De deo questum est et quantum ad naturam diuinam & quantum ad naturam humanam assumptam. Circa diuinam naturam q̄sita sunt duo de potentia dei. Primo vtrum deus possit facere q̄ materia sit sine forma. Secundo vtrum possit facere q̄ idem corpus simul localiter sit in duobus locis.

Articulus primus

De primo sic proceditur. Videtur q̄ deus possit facere q̄ materia sit sine forma. Sicut enim materia secundum suum esse dependet a forma ita accidēs a subiecto. Sed deus potest facere q̄ accidēs sit sine subiecto vt patet in sacramento altaris. ergo potest facere q̄ materia sit sine forma. Sed contra Deus non potest facere contradictoria esse simul. Sed materia esse sine forma implicat contradictionem eo q̄ esse materie importat actum qui est forma. Non ergo deus potest facere q̄ materia sit sine forma. Respondeo dicendum q̄ vniuscunq; rei virt⁹ actiua est estimanda secundum modum essentie eo q̄ vnumquodq; agit in quantum est ens actu. vnde si in aliquo inueniatur forma aliqua vel natura non limitata seu contracta erit virtus eius se extendens ad omnes actus vel effectus conuenientes illi nature. puta si intelligeretur esse calor per se subsistens vel in aliquo subiecto quod reciperet ipsum sc̄dm totum eius posse sequeretur q̄ haberet virtutem ad producendum omnes actus & effectus caloris. Si vero aliqd subiectum nō reciperet calorem secundū ei⁹ totum posse sed cum aliqua contractione & limitatione nō haberet virtutem actiuam respectu omnium actuum vel effectuum caloris. Cum autem deus sit ipsum esse subsistens manifestus est q̄ natura essendi conuenit deo infinite absq; omni limitatione et contractione. vnde eius virtus actiua se extendit infinite ad totū ens et ad omne id quod potest habere rationem entis. Illud g^o solum poterit excludi a diuina potentia quod repugnat rationi entis. & hoc non propter defectum diuine potentie sed q̄ ipsum

Tertium

non potest esse ens. Unde non potest fieri. Repugnat autem rationi entis non ens simul et secundum idem existens. unde quod aliquis simul sit et non sit a deo fieri non potest nec aliquid contradictionem includens. et de huiusmodi est materiam esse actu sine forma. omne enim quod est actu vel est ipse actus vel est potentia participans actum. esse autem actu repugnat rationi materie que secundum propriam rationem est ens in potentia. Relinquitur ergo quod non possit esse in actu nisi in quantum participat actum. actus autem participatus a materia nihil est aliud quam forma. unde idem est dictum materiam esse in actu et materiam habere formam. Dicere ergo quod materia sit in actu sine forma est dicere contradictoria esse simul. unde a deo fieri non potest. Ad illud ergo quod in contrarium obicitur dicitur quod accidens secundum suum esse dependet a subiecto sicut a causa sustentante ipsum. et quia deus potest producere omnes actus secundarum causarum absque ipsis causis secundis potest conferre in esse accens sine subiecto. sed materia secundum suum esse actuale dependet a forma in quantum forma est ipse actus eius. unde non est simile

Articulus secundus

De secundum sic proceditur. Videtur quod deus possit facere unum corpus simul esse localiter in duobus locis. Difficilius enim est quod hec substantia mutetur in illam substantiam quam quod hoc accidens mutetur in illud accidens. Sed in sacramento altaris ex hoc quod divina virtute substantia panis remanentibus eius dimensionibus secundum quas mensuratur loco convertitur in substantiam corporis christi sequitur quod idem corpus christi sit non localiter secundum dimensionem propriam dimensionum sed sacramentaliter in pluribus locis simul. ergo potest facere quod convertatur dimensio huius corporis in dimensionem alterius corporis. et sic erit idem corpus localiter in duobus locis simul. Sed contra. Dicitur duo loca distinguuntur ad invicem secundum aliquam loci contrarietatem que sunt sursum et deorsum. ante et retro. dextrum et sinistrum. Sed deus non potest facere quod duo contraria sint simul. hoc enim implicat contradictionem. ergo deus non potest facere quod idem corpus localiter sit simul in duobus locis.

Respondetur dicitur quod aliquod corpus esse localiter in aliquo loco nihil est aliud quam corpus circumscribi et describi a loco secundum dimensionem propriam dimensionum. quod autem describitur a loco aliquo ita est in ipso loco quod nihil eius est extra locum illum. unde ponere quod sit localiter in hoc loco et tamen sit in alio loco est ponere contradictoria esse simul. unde secundum premissa hoc a deo fieri non potest. Ad

Quodlibet

illud ergo quod in contrarium obicitur dicendum quod difficilius est hoc accidens mutari in illud accidens quam hanc substantiam mutari in illam substantiam. tum quia due substantie conueniunt in subiecto materiali quod est pars essentialis utriusque substantie. tum quia substantia habet indiuiduationem per se ipsam. Accidens vero non est indiuiduabile per seipsum sed per subiectum. unde non potest ei conuenire quod hoc accidens conuertatur in hoc accidens dato tamen quod hec dimensio conuerteretur in illam dimensionem non sequeretur quod idem corpus esset in duobus locis simul sed in vno tantum. quia sicut postquam substantia panis conuersa est in substantiam corporis christi. iam non sunt ibi due substantie sed vna tantum. ita etiam si hec dimensio huius corporis conuertatur in illam dimensionem alterius corporis iam non erunt due dimensiones sed vna tantum. et sic non mensuraretur diuersis locis sed vno tantum.

Einde quesitum est de deo quantum ad humanam naturam assumptam. et circa hoc quesita sunt tria. Primo quantum ad animam utrum scilicet anima christi sciat infinita. Secundo quantum ad corpus utrum scilicet oculus christi post mortem dicatur equiuoce oculus vel uniuoce. Tertio quantum ad actum coniuncti qui est questio utrum scilicet post resurrectionem Christus vere comedit incorporando sibi cibum.

Articulus tertius

De primo sic proceditur. Videtur quod anima christi non possit scire infinita. Nullum enim donum creatum cum sit infinitum potest eleuare creaturam ad id quod est proprium dei quia tale est infinitum. Sed gracia unionis est donum creatum. cognoscere autem infinita est proprium dei. cuius sapientie non est numerus ergo anima christi per gracia unionis non potest eleuari ad cognoscendum infinita. Preterea Dionysius. xi. c. celestis ierarchie ponit tria sibi proportionata que sunt substantia. virtus. et operatio. sed substantia anime christi non potest esse infinita. ergo neque virtus eius. neque operatio potest esse infinita ut infinita cognoscat. Sed contra. Intellectus anime christi non est minor quam voluntas eius. Sed meritum christi quod est actus voluntatis anime eius est infinitum quia fuit sufficiens ad infinitoꝝ peccatorum abolitionem. est enim propiciatio pro peccatis totius mundi. ut dicitur. I. Jo. I. ergo et actus intellectus anime christi potest esse infinitus ut infinita cognoscat

Respondeo dicendum quod hic est opus multiplici distinctione. Primo

Tertium

enim considerandum est quod infinitum potest dici et secundum formam et secundum materiam. Dicitur enim infinitum ex eo quod non finitur. Finitur autem et materia per formam in quantum materia que est in potentia ad diuersas species. determinatur ad unam speciem per formam et forma per materiam in quantum forma speciei que nata est esse in pluribus indiuiduis secundum quod recipitur in hac materia determinatur ad indiuiduum. Sicut ergo materia sine forma habet rationem infiniti ita et forma sine materia. et ideo quia ipsa essentia diuina non est recepta aliquo materiali nec habet permixtionem alicuius potentie sed est purus actus subsistens ideo dicitur infinita. et quia unumquodque cognoscitur per formam et secundum quod est in actu. ideo infinitum secundum materiam est secundum se ignotum ut dicitur in 3° p^{ri}. Infinitum autem secundum formam est secundum se notissimum sed quoad nos est ignotum quia excedit nostri intellectus proportionem. et quia quantitas est dispositio materie et infinitum quantitatis attenditur secundum potentiam in assumendo unum post alterum. et ideo infinitum quantitatis est secundum se ignotum et non potest aliquis intellectus cognoscere infinitum quantitatis in post assumendo unum post alterum scilicet numerando partem post partem. Item considerandum est quod utroque modo contingit aliquid esse infinitum simpliciter. et aliquid secundum quid. Si enim aliquod corpus sit infinitum secundum longitudinem non autem secundum latitudinem est infinitum secundum quid. Si vero fuerit infinitum secundum omnes dimensiones erit infinitum simpliciter. Similiter si intelligatur forma alicuius speciei esse non in materia ut platonici posuerunt erit infinita secundum quid. quantum scilicet ad indiuidua illius speciei tamen erit finita in quantum scilicet determinatur ad genus et speciem. Sed diuina essentia est simpliciter infinita quia est absoluta ab omni circumscriptione generis vel speciei. Item considerandum est quod duplex est scientia. una dicitur scientia visionis per quam cognoscuntur ea que sunt erunt vel fuerunt. Alia simplicis noticie per quam cognoscuntur ea que nec sunt nec erunt nec fuerunt sed esse possunt. Dicendum est ergo quod deus cognoscendo suam essentiam quia apprehendit eam cognoscit scientia simplicis noticie infinita simpliciter. quia cognoscit omnia que ipse facere potest. non tamen cognoscit ea in post assumendo. scilicet numerando unum post aliud. sed omnia simul. Alia vero christi non apprehendit essentiam dei et per dominum neque virtutem eius. unde non potest cognoscere omnia que deus facere potest. et ideo non

Quodlibet

cognoscit infinita simpliciter.prehendit autem anima xpi totam
potentiam creature. In potentia autem creature sunt infinita non simpliciter quia
potentia creature non se extendit ad omnia que deus potest sed se-
cundum aliquod genus. sicut continuum est in potentia ad infini-
tatis divisiones. unde anima xpi scientia simplicis noticie cognoscit
infinita secundum quid que sunt in potentia creature. et per hoc
patet responsio ad obiecta. Nam prime due rationes procedunt de
cognitione infinitorum simpliciter. Ad tertium dicitur quod voluntas
anime xpi est virtus finita simpliciter. sicut et intellectus eius. meritum autem
xpi habet infinitatem ex dignitate. in quantum. scilicet est meritum dei et hominis.

Articulus quartus

De secundum sic proceditur. Videtur quod oculus xpi post mor-
tem non fuerit equivoce oculus. corpus enim xpi et quolibet
partium eius sustentatur per hypostasim dei verbi. Si hypo-
stasis verbi dei mansit unita corpori xpi et partibus eius post mor-
tem. ergo fuit idem secundum substantiam corpus xpi post mor-
tem et ante secundum totum et secundum omnes partes eius. Non ergo oculus
xpi fuit equivoce oculus post mortem. Preterea philosophi loqui
non nouerunt nisi de homine puro. Sed xpus non fuit purus ho-
mo sed homo et deus. ergo quod philosophus dicit oculus hominis mortuus
esse equivoce oculum non habet locum in xpo. Sed contra. xpus
est uniuoce homo cum aliis hominibus et mors eius fuit vera sicut et
aliorum hominum mors. Cum ergo oculus cuiuslibet hominis mortui
equivoce oculus dicatur videtur quod etiam oculus xpi post mor-
tem sit equivoce oculus. R. dicitur quod equiuocum et uniuocum dicitur
secundum diffinitiuam rationem eandem vel non eandem
ratio autem diffinitiuam cuiuslibet speciei sumitur a forma specifica
ipsius. Forma autem specifica hominis est anima rationalis. unde remo-
ta anima rationali non potest remanere homo uniuoce sed equivo-
ce tantum. oportet autem idem accipere in partibus quod est in toto.
nam sicut anima se habet ad totum corpus. ita pars anime se habet ad par-
tem corporis ut visus ad oculum. ut dicitur in. 2. de anima. unde se-
parata anima a corpore. sicut non dicitur homo nisi equivoce. et hoc
indifferenter siue presupponatur alia forma substantialis in cor-
pore ante animam rationalem ut quidam volunt. siue non: ut ma-
gis videtur personam vitati. quodcumque. non. essentialius principio
subtrahatur iam non remanebit eadem ratio speciei. unde nec nomine uniuo-
ce dicitur. Solo autem hoc modo anima recedente remaneret corpus humanum

Tertium

z partes eius scdm eandem rationem speciei si aia non vniretur corpori vt forma. sed tunc sequeretur q nec per vnionem aie esset substantialis generatio nec per separationez corruptio. qd quide ponere in corpore xpi est hereticum. Dicit. n. Damas. in. 3. li. q corruptionis nomen duo significat. significat. n. humanas has passiones famem. sitim. laborem. clauoz perforationem. mortem. s. separationem aie a corpore. z quecunqz talia. Significat etiam corruptio perfectam corporis in ea ex quibus ppositus est elementa destructionem z dissolutione. hndi experimentus corpus diuinus non habuit vt ait propheta. Non dabis sanctum tuum videre dyalozam. i. destructionem. In corruptibile autē scdm insipientē Iulianum z Galanuz corpus dñi dicere scdm primuz corruptionis significatum ante resurrectionem impium est. Si enim incorruptibile non omosion. s. psubstantiale nobis z non veritate facta sunt que facta esse euangeliz ait. z opinione z non veritate saluati sumus. Sicut ergo xpus in triduo mortis propter separationez aie a corpore que est vera corruptio non dicitur fuisse homo vniuoce sed homo mortuus. ita nec oculus eius in triduo mortis fuit vniuoce oculus sed equiuoce. sicut oculus mortuus. z eadem ratio ē de aliis partibus corporis xpi. Ad primum ergo dicenduz q substantia dicitur dupliciter. Quandoqz. n. sumitur pro ypostasi et sic verum est q corpus xpi sustentificatum mansit per ypostasim dei verbi. non enim per mortem soluta est vnio verbi neqz ad animam neqz ad corpus. z sic remanet simpliciter idem corp⁹ numero secundum ypostasim siue supposituz quod est persona vbi. Alio modo accipitur substantia pro essentia vel natura. z sic corpus xpi sustentificatur per animā sicut per suam formam nō aut per verbum qz verbum non vnitur corpori vt forma. hoc enim ē hereticum secundum heresim Arrii z Apollinaris qui posuerunt verbum esse in xpo loco anime. Sequeretur etiā q esset vnio dei z hominis facta in natura. qd pertinet ad heresim Auticis. Sic ergo corpus xpi post mortem est simpliciter idem secundum substantiam que est ypostasis. non autez secunduz substantiam que est essentia vel natura. Uniuocatio autem z equiuocatio non respicit suppositum sed essentiam vel naturam quas significat definitio. Ad secundum dicendum q z si xpus non sit purus hō est tamen verus homo z mors eius fuit vera mors. vnde quicqd est verum de homine in quantum est homo et de morte hominis totum est verum de xpo et de morte eius.

Quodlibet

Articulus quintus

D tertium sic proceditur. Videtur quod christus post resurrectionem vere comederit cibum sibi incorporando. quia ut augustinus dicit in li. 83. quod non. Si fallit veritas non est. Unde nulla fictio decet christum qui est veritas. Esset autem fictio si non vere sibi cibum incorporaret quem ipse comedere videbatur. Vere ergo comedit incorporando sibi cibum. Sed contra est quod Damascenus dicit in 3. li. Quod christus et si gustauit cibum post resurrectionem sed non lege nature sed dispensationis modo veritate credere faciens resurrectionis. et quod hec eadem caro est que passa est et resurrexit. Respondeo dicendum quod aliquid dicitur esse verum dupliciter. vno modo veritate significationis. alio modo veritate naturalis speciei. sicut vox est vera veritate significationis quando significat esse quod est. Veritas autem naturalis speciei dependet ex principiis speciei non autem ex effectibus. vel ex his que quocumque modo consequuntur. vnde vox dicitur vera veritate naturalis speciei quando formatur de bitis instrumentis et ex ore animalis profertur cum quadam ymaginatione etiam si a nullo audiatur quod est effectus conueniens vocem. Leguntur autem in scripturis absque necessitate et angeli comedis et christus post resurrectionem. et vtraque comestio fuit vera ut augustinus dicit. 13. de ci. dei. Aliter tamen et aliter. In angelis enim fuit vera veritate significationis. quia ut augustinus ibidem dicit. angeli comederunt non quia indigebant sed quia volebant et poterant. ut hominibus quadam sui ministerii humanitate congruerent. In christo autem fuit vera comestio veritate naturalis speciei. fuit enim exercita naturalibus instrumentis ad hunc actum ordinatis. et etiam fuit vera veritate significationis quia significabat veritatem humane nature in corpore resurgente. Quod autem cibus conuertatur in corpus est quoddam consequens comestionem. Unde etiam in nobis si cibus non conuertatur sed statim per vomitum eicitur nihilominus vera fuit comestio que precessit. Non autem conueniebat ut in corpus christi cibus conuerteretur. quod iam erat extra statum generationis et corruptionis. vnde cibus ille fuit virtute christi resolutus in precedentem materiam. Non autem in christi corpus conuersus. et tamen fuit vera comestio absque aliqua fictione. vnde patet responsio ad obiecta.

Einde quesitum est de angelis. Et circa hoc quesita sunt tria. Primum utrum aliquo modo angelus sit causa anime

Tertium

rationalis. Secundo vtrum angelus influat in animam humanam. Tertio vtrum angelus malus. i. dyabolus inhabitet substantialiter hominem in quolibet peccato mortali.

Articulus sextus

D primum sic proceditur. Videtur quod angelus sit causa anime rationalis. Quecunq; enim qualificantur in natura. ita tamen quod vnus eorum est prius altero in ordine nature id quod est prius est causa eius quod est posterius. Sed anima et angelus qualificantur in natura. sunt enim homo et angelus in natura pares: officio dispares. angelus tamen prius est in ordine nature quam anima humana quia est simplicior. ergo angelus est causa anime rationalis.

Sed contra. Anima rationalis educitur in esse per creationem. Sed creare cum sit potentie infinite est solus dei. Non ergo angelus potest esse causa anime rationalis. **R.** dicendum quod impossibile est id quod per creationem producitur ab alio causari quam a prima omnium causa. cuius ratio est secundum Platonicos quia quanto aliqua causa est superior tanto eius causalitas ad plura se extendit. vnde oportet vt in effectibus id quod ad plura se habet ad superiorem causam referatur. Manifestum est autem quod in ordine principiorum essentialium quanto aliqua forma est posterior tanto est magis contracta et ad pauciora se extendit. quanto autem forma est prior et propinquior subiecto primo tanto oportet quod ad plura se extendat. Sequitur ergo quod forme posteriores sunt ab inferioribus agentibus. priores vero et communiores a superioribus. Et sic relinquitur quod id quod est primum subsistens in vnoquoque sit a prima omnium causa. Quelibet ergo alia causa preter primam oportet quod agat presupposito subiecto quod est effectus cause prime. Nulla ergo causa alia potest creare nisi prima causa que est deus. Nam creare est producere aliquid non presupposito subiecto. Quecunq; ergo non possunt produci in esse nisi per creationem a solo deo causantur. Nec autem sunt illa que cum sint subsistentia vel non sunt composita ex materia et forma sed sunt forme in suo esse subsistentes sicut sunt angeli. vel sunt ea que si sint composita ex materia et forma tamen materia eorum non est in potentia nisi ad vnam formam sicut est in corporibus celestibus. Utraque enim hec non producuntur absque productione primi substantis in eis. Possunt autem produci in actu absque productione primi subiecti tamen composita ex materia et forma quorum materia est in potentia ad

Quodlibet.

diuersas formas. et sic in eadem materia possunt sibi diuersae formae succedere tam etiam formae quae non sunt subsistentes in suo esse: quae quidem non dicuntur esse quia ipsae habeant esse: sed quia subiecta habent equaliter esse secundum ea. unde nec ipse secundum se dicuntur fieri vel corrumpi. sed in quantum subiecta fiunt entia in actu vel non entia secundum ipsas. Anima autem rationalis est subsistens in suo esse. alioquin non posset habere operationem absque communicatione suae materiae. Unde relinquitur quod anima rationalis non possit produci in esse per creationem. et ita quod angelus nullo modo sit causa eius sed solus deus. Ad illud vero quod in contrarium obicitur dicendum quod prima propositio inducta videtur includere opposita. Si enim anima et angelus parificantur in natura angelus non est prior anima secundum ordinem nature: nisi dicantur parificari in natura quia conueniunt in natura non quidem speciei sed generis. Non autem oportet quod omnium quae conueniunt in natura generis vel speciei id quod est prius sit causa omnium aliorum et quidem in eadem specie non potest unum esse prius altero proprie loquendo ordine nature quia species predicatur equaliter de omnibus indiuiduis ut dicitur in 3° Metha. In generibus autem non est sic. Nam inter species unius generis una est naturaliter prior et perfectior altera. Est autem in indiuiduis unius speciei unum altero tempore prius. et quibus aliquod indiuiduum quod est prius tempore sit causa cuiusdam alii quod est posterius. ut pater est causa filii sicut in obiciendo tangebatur. non tamen hoc est vniuersaliter verum. non enim omnes antiquiores sunt causa omnium iuniorum. Similiter etiam contingit id quod est prius inter species eiusdem generis esse aliorum principium et causam. sicut motus localis aliorum motuum. et binarius aliorum numerorum: et triangulus aliarum figurarum rectilinearum. non tamen hoc est vniuersaliter verum. Non enim homo qui est perfectissima species animalis est causa actiua aliarum specierum. unde non oportet quod angelus sit causa factiua anime. Procedit autem haec ratio 3° opinionem quorundam ponentium deum agere per necessitatem nature. ut sit ab uno simplici non sit nisi unus immediate quod sit causa alterius. et sic usque ad vltima rerum. Nos autem ponimus deum agere omnia per suam sapientiam per quam ordinem rerum disponit. et sic ab ipso diuersi gradus rerum immediate per creationem producantur.

Articulus septimus

Tertium

D secundum sic proceditur. Videtur quod angelus non possit influere in animam humanam. Duorum enim distantium unum non influit in alterum nisi per aliquod medium. Sed angelus et anima distant ab invicem. cum non sit dare aliquod medium per quod influat influxus ab angelo in animam videtur quod angelus non possit influere in animam. Sed contra. Dio. dicit. 8. c. celest. ier. Domines purgantur illuminantur et perficiuntur ab angelis. Sed hoc non fit nisi per quendam influxum. ergo angelus potest influere in animam humanam. R. dicendum quod unumquodque agit secundum sue nature. et ideo ubi ignoratur modus nature rei necesse est etiam ut modus actionis eius ignoretur. Modus autem nature angelice est nobis ignotus secundum quod in se est. Non enim in hac vita scire possumus de eis quid sunt. sed aliquam cognitionem de eis habere possumus per similitudinem sensibilium rerum ut Dio. dicit. 1. 7. 2. c. celest. ierar. Unde et modum actionis ipsorum cognoscere non possumus nisi per similitudinem sensibilium agentium. Invenimus autem in sensibilibus agentibus quod id quod est in actu agit in id quod est in potentia. et quod oportet quod agens coniungatur patienti secundum situm per corporalem contactum. Quanto autem natura intellectualis est superior. tanto est magis actualis utpote deo similior qui est actus purus. unde superiores angeli possunt agere in inferiores angelos et in animas nostras. sicut id quod est in actu agit in id quod est in potentia. et huiusmodi actio dicitur influxus. Quod autem est in corporalibus situs est in spiritualibus ordo. nam situs est quidam ordo partium corporalium secundum locum. et ideo ipse ordo substantiarum spiritualium ad invicem sufficit ad hoc quod una influat in alteram nec requiritur ibi medium corporale vel locale quia huiusmodi actus sunt supra locum et tempus quod in corporalibus sunt. et per hoc patet solutio ad obiecta.

Articulus octavus

D 3° sic proceditur. Videtur quod dyabolus semper substantialiter inhabitet homines quicunque peccat mortaliter. Culpa enim mortaliter opponitur gratie. Sed spiritus sanctus semper inhabitat homines cum gratia sicut illud. 1. ad Cor. 3. Templum dei estis. et spiritus dei habitat in vobis. Sed etiam spiritus inmundus semper inhabitat homines cum culpa mortali. Sed contra est quod dyabolus per peccatum inhabitat homines sicut per suum effectum. Sed non omne peccatum mortale est a dyabolo. sed aliquando a carne et mundo. Sed dyabolus non semper inhabitat hominem cum culpa mortali.

Quodlibet

Respondeo dicendum quod dyabolum inhabitare hominem potest intelligi dupliciter. vno modo quantum ad animam. alio modo quantum ad corpus. Quantum ad animam quidem non potest dyabolus inhabitare hominem substantialiter. quia solus deus inhabitatur menti. nec ita dyabolus causat culpam sicut spiritus sanctus gratiam. Spiritus enim sanctus interior operatur. sed dyabolus exterior suggerit. vel quantum ad sensum vel quantum ad ymaginationem. Dicitur tamen inhabitare affectum hominis per effectum malicie non solum quando ex eius suggestione peccatum perpetratur sed etiam per quodcumque peccatum mortale. quia ex quolibet cumque peccato mortali homo seruituti dyaboli addicitur. Sed quantum ad corpus dyabolus potest hominem substantialiter inhabitare. sicut patet in arrepticis. sed hoc magis pertinet ad rationem pene quam ad rationem culpe. Pene autem corporales habent vite non semper consequuntur culpam sed quandoque peccantibus non inferuntur et quandoque non peccantibus inferuntur. ut dicitur Jo. 9. de ceco nato. et hoc est secundum altitudinem incomprehensibilium iudiciorum dei. unde non cum qualibet culpa mortali dyabolus inhabitat hominem substantialiter etiam quantum ad corpus. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Emde quesitum est de hominibus. Et primo quesita sunt quedam pertinentia ad quosdam homines excellentioris status scilicet ad doctores et religiosos. Secundo quedam pertinentia ad homines inferioris status scilicet laicos. Tertio quedam pertinentia communiter ad omnes homines. De doctoribus sacre scripture quesita sunt duo. Primum utrum liceat quod aliquis per se petat licentiam in theologia docendi. Secundo utrum auditores diversorum magistrorum theologie habentium contrarias opiniones excusentur a peccato si sequantur falsas opiniones magistrorum suorum.

Articulus nonus

De primo sic procedebatur. Videtur quod nemini liceat pro se petere licentiam in theologia docendi. Doctores sacre scripture adhibentur ministerio verbi dei sicut et prelati. Sed non licet alicui petere prelationem. imo ut Gregorius dicit in registro. Recusantibus dignitates ecclesiastice sunt conferende. petentibus autem sunt denegande. ergo neque alicui licet petere cathedram magistralem ad docendum in sacra scriptura. Preterea Augustinus dicit. 17. de ciui. dei. Locus superior sine quo populus regi non potest et si ad

Tertium

ministratur vt decet. inconuenienter tamen appetitur. ergo et inco-
uenienter petitur. Pari ergo ratione cathedra magistralis que est
etiam locus superior. Sed contra est q̄ Grego. dicit in pasto-
rali. q̄ gradus magistrorum est periculosus. gradus autem disci-
pulorum est securus. Sed hoc videtur ad perfectionem pertinere
vt aliquis propter aliquod bonum periculis se exponat. ergo vi-
detur esse laudabile q̄ aliquis cathedram magistralem appetat.
et pro se petat. R̄. dicendum q̄ ad euidenciam huiusmodi questi-
onis oportet triplicem differentiam considerare cathedre magistra-
lis ad cathedram pontificalem. Quarum prima est q̄ ille qui acci-
pit cathedram magistralem non accipit aliquam eminentiam quam
prius non habuerat sed solum oportunitatem comunicandi sci-
entiam quam prius non habebat. Non enim ille qui licenciat ali-
quem dat ei scientiam sed auctoritatem docendi. Ille vero qui ac-
cipit cathedram episcopalem accipit eminentiam potestatis quam
prius non habebat sed quantum ad hoc in nullo ab aliis differe-
bat. Secunda differentia est q̄ eminentia scientie que requiritur
ad cathedram magistralem est perfectio hominis secundum seipsum
eminentia vero potestatis que pertinet ad cathedram pontifica-
lem est hominis per comparisonem ad alium. Tertia differentia
est q̄ ad cathedram pontificalem fit homo idoneus per caritatem
excellentem. vnde dominus antequam Petro suarum ouium curam
committeret quesuit ab eo. Symon Iohannis diligis me plus his
vt dicitur Jo. vlti. Ad cathedram autem magistralem reddit homo
idoneus ex sufficientia scientie. His ergo consideratis manifestum
est q̄ appetere aliquid quod pertinet ad perfectionem sui ipsius
est laudabile. vnde appetitus sapientie est laudabilis. Dicit enim
Sapi. 6. q̄ concupiscentia sapientie perducit ad regnum perpetu-
um. Appetitus autem potestatis super alios est viciosus. quia vt
Grego. dicit. Contra naturam superbiere est hominem homini vel
le dominari. vnde si ille qui dat licenciam ad cathedram magis-
tralem possit eminentiam sapientie dare sicut ille qui promouet
ad cathedram pontificalem dat eminentiam potestatis esset sim-
pliciter exposcenda cuius tamen petere excellentiam potestatis sit tur-
pe. Cum autem ille qui accipit licenciam ad cathedram magistra-
lem accipiat solum oportunitatem comunicandi quod habet petere
huiusmodi licenciam quantum est in se nullam videtur turpitudinem
continere. quia comunicare aliis scientiam quam quis habet lau-
dabile est et ad caritatem pertinens secundum illud Sapien. 8. Quam

Quodlibet

sine fictione didici et sine inuidia communico. Et. I. Petri. 4. dicitur Unusquisque sicut accepit gratias in alterutrum illam ad ministrantes. Potest tamen turpitudinem continere ratione presumptio que esset si ille qui non est idoneus ad docendum peteret docendi officium. Sed hec presumptio non equaliter est in petentibus licentiam ad docendum et in petentibus pontificatum. Nam sciam per quam aliquis est idoneus ad docendum potest aliquis scire per certitudinem se habere. Caritatem autem per quam aliquis est idoneus ad officium pastorale non potest aliquis per certitudinem scire se habere. et ideo semper est viciosum pontificatum petere. non semper autem viciosum est petere licentiam docendi quamvis honestius sit quod per alium petatur nisi forte aliquando ex causa aliqua spirituali. Per hoc ergo patet responsio ad primas duas rationes. Ad tertium dicendum quod quicumque non cauet pericula videtur contemnere id cuius detrimentum pericula inducere possunt. et quia laudabile est quod homo contemnat bona corporalia propter bona spiritualia: laudabile est quod aliquis periculis corporalibus se exponat propter spiritualia bona. sed contemnere spiritualia bona est valde viciosum. et ideo quod aliquis periculis spiritualibus se exponat est valde vituperandum. Imminent autem pericula spiritualia his qui habent magistratu locum. Sed pericula magistratu cathedre pastoralis decussat scientia cum caritate quam homo nescit se per certitudinem habere. pericula autem magistratu cathedre magistralis vitat homo per scientiam quam potest homo scire se habere. unde non est similis ratio de utroque.

Articulus decimus

De 2° sic proceditur. Videtur quod auditores diversorum magistrorum tenentium diversas opiniones excusentur a peccato erroris si opiniones magistrorum suorum sequantur. Dicit enim dominus Matb. 23. super cathedram moysi sederunt scribe et pharisaei omnia que dicunt vobis servate et facite. Multo ergo magis servanda sunt illa que traduntur a doctoribus sacre scripture. 6° non peccant qui eorum opiniones sequuntur. Sed contra est quod dicit Matb. 15. Si cecus ducatum ceco prestat ambo in foveam cadunt. Sed quicumque errat cecus est in quantum errat. 6° quicumque sequitur opinionem errantis magistri in foveam peccati cadit. R^o dicendum quod diverse opiniones doctorum sacre scripture siquidem non pertineant ad fidem et bonos mores absque periculo auditorum

Tertium

res vtrinq3 opinionem sequi possunt. Tunc enim habet locum quod *Aplius* dicit ad *Ro. 14*. Unusquisq3 in suo sensu abundat. In his vero que pertinent ad fidem et bonos mores nullus excusatur si sequatur erroneam opinionem alicuius magistri. In talibus enim ignorantia non excusat alioquin immunes a peccato fuissent qui secuti sunt opinionem *Arrii*, *Nestorii* et aliorum *hereticorum*, nec potest excusationem habere propter simplicitatē auditoris si in talibus erroneam opinionem sequatur. In rebus enī dubiis non est de facili prestand⁹ assensus, quinimo vt *aug.* dicit in libro. 3° de doctrina xpiana. Consulere debet quis regulam fidei quas de scripturarum planioribus locis et ecclesie auctoritate percepit. Qui ergo assentit opinioni alicuius magistri contra manifestum scripture testimonium siue contra id quod publice tenetur secundum ecclesie auctoritatem non potest ab erroris vicio excusari. Ad illud ergo quod in contrariis obicitur dicendum q̄ ideo premisit super cathedram moysi sederunt scribe, et pharisei, vt q̄d postea subdit omnia que dixerint vobis seruate et facite, de illis intelligatur que ad cathedram pertinent ad quam non pertinet ea que sunt contra fidem vel bonos mores.

Unde quesitum est de his que pertinent ad religiosos. Et primo quantum ad ingressum religionis. Secundo quantum ad ea que conueniunt iam in religione existentibus. Circa primum quesita sunt quatuor. Primo vtrum liceat iuvenes inducere ad religionis ingressum per obligationem voti vel iuramenti. Secundo vtrum sic obligati voto vel iuramento possint absq3 peccato in seculo remanere. Tertio vtrum liceat peccatores ad religionem inducere. Quarto vtrum peccent qui aliques iurare faciunt ne religionem ingrediantur.

Articulus vndecimus

De primo sic procedebatur. Videtur q̄ non liceat iuvenes inducere ad religionem voto vel iuramento. Illicitus enim est contra ecclesie prohibitionem agere. Sed Junc centius quartus prohibuit in quibusdam litteris ad religiosos directis huiusmodi voti susceptionem, ergo peccant qui voto vel iuramento aliquos ad religionem obligare presumunt. Preterea extra de regularibus et transeuntibus ad religionem capitulo primo dicitur. Nullus tondeatur nisi legitima etate et spontanea

Quodlibet

voluntate. Sed quando adolescentes obligati voto vel iuramento ad religionem suscipiuntur tonsorantur non in legitima etate neq3 propria voluntate. Sed necessitate obligationis voti vel iuramenti. ergo hoc videtur esse illicitum. Preterea magis est necessarium vt aliqui adducantur ad fidem xpianam q̄ ad aliquam religionem. Sed ad fidem xpianam non sunt aliqui inducendi necessitate sed voluntate. Dicitur enim. 45. di. c. de iudicis. Qz nō vi sed libera animi voluntate z facultate vt conuertantur suadendi sunt. Ergo multo minus imponenda est necessitas voti vel iuramenti vt aliqui ad religionem adducantur. Item hoc esse videtur contra honestatem religionis. Adolescentum enim sicut facilis est ingressus ad religionē ita etiam facilis est egressus. Sed ex hoc religio debonestari videtur q̄ de facili recipiant eos qui d̄ facili exeunt. ergo inconueniens videtur adolescentes ad religionem recipere. Preterea non sunt facienda bona vt veniant mala. S3 ex isto bono q̄ iuuenes inducuntur ad religionem sequuntur multa mala qz apostatant z illegittimas nuptias contrabunt. z multa alia illicita cōmittunt. ergo non sunt ad religionem aduocādi Preterea Math. 23. dicit dominus. Ne vobis scribe z pharisei q̄ circuitis mare z aridam vt faciatis vnum profelitum : z cum fuerit factus faciatis eum filium iehenne duplo q̄ vos. quod proposito videtur competere. Efficiuntur enim sic intrantes iehenne filii dupliciter. Primo quidem quia male intrant sc3 contra prohibitionem ecclesie. Secundo qz etiaz male exeunt apostatando. ergo qui eos inducunt ve diuine maledictionis incurrunt. Item hoc videtur esse contra necessitatem probationis. Dicitur enim prima Jo. 4. Nolite omni spiritui credere: s3 probate spiritus si a deo sunt Hoc autem non videtur esse a deo vt tales religionem ingrediantur cum frequenter exeant post ingressum. Dicitur enim actiuz. 5. Si est ex hominibus consiliū hoc z opus dissoluetur. Si nō ex deo est consiliū non poterit dissoluere. ergo videtur q̄ contra deum faciant qui eos inducunt. Sed contra. Quicumq3 potest se obligare dyabolo potest etiam se obligare deo. Sed pueri possunt se obligare dyabolo peccando vt dicitur extra de delictis puerorum. c. pueris. ergo etiam possunt se obligare voto vel iuramēto ad seruiendum deo in religione. Preterea. 20. q. i. dicitur. Qz firma erit virginitatis professio ex quo adultariam etas esse inceperit z que solet apta nuptus deputari. ergo possunt etiam in tali etate aliqui obligari ad religionem voto vel iuramento. R.º

Tertium

dicendum quod humani actus propter diuersos casus vni forme iudicari habere non possunt. nec tamen si contingit aliquid in aliquo casu esse malum propter hoc iudicandum est esse simpliciter illicitum. Possent ergo contingere aliquis casus in quo aliquem adolescentem ad religionem obligare vel etiam recipere illicitum esset. puta si constaret vel probabiliter crederetur de eius inconstantia: vel si quid aliud esset huiusmodi quod diligenter considerantur in religionibus bene institutis. Dicere autem quod malum est recipere adolescentes ad religionem est dyabolicum. quod super illud Exodi. 5. Quare Moyses et Aaron sollicitatis populum ab operibus suis dicit glo. origi. Hodie quoque si Moyses et Aaron. i. propheticus et sacerdotalis sermo animam sollicitet ad seruicium dei exire de seculo renunciare omnibus que possidet attendere legi et verbo dei: continue audies vnanimes et amicos Pharaonis dicentes. Videte quomodo seducuntur homines et peruertuntur adolecentes. et postea hec erant tunc verba Pharaonis. et nunc amici eius loquuntur. Est etiam contra christi preceptum. Dicitur enim Math. 19. Quod oblati sunt ei paruuli ut manus eis imponeret et oraret. discipuli autem increpabant eos. Ihesus autem ait eis. Sinite paruulos et nolite prohibere eos venire ad me. Quod exponens Origenes super Math. dicit. quod discipuli Ihesu priusquam discant rationes iusticie reprehendunt eos qui pueros et infantes offerunt christo Dominus autem exhortatur discipulos suos condescendere vtilitatibus pueroꝝ. Hoc ergo attendere debemus ne per estimationem sapientie excellentioris contemnamus quasi magni paruulos ecclesie prohibentes pueros venire ad Ihesum. Si tamen pueri intantum essent ut nondum usum rationis haberent illicitum esset eos ad religionem attrahere absque consensu parentum. non quia etiam infra annos pubertatis pueri in religione recipi non possunt de consensu parentum. quod ut dicitur. 20. q. 1. c. addidisti. Et monachi et quicumque etiam pueri infantie annis a parentibus monasterio tradi possunt. Sed hoc ideo dictum est. quod pueri quousque ad annos discretionis peruenerint sunt secundum ius naturale in potestate parentum. unde sicut inuitis parentibus non sunt infidelium filii ad baptismum rapiendi. ita etiam non sunt religioni applicandi. Jam vero postquam usum rationis habuerint per liberum arbitrium habent sui ipsius potestatem in his que ad anime spectant salutes. unde inuitis parentibus possunt et ad baptismum et ad religionem induci. De voluntate autem parentum

Quodlibet.

etiam in infantia ad baptismum recipiuntur ex ordinatione apostolorum. ut Dio. dicit vlti. capitulo cele. ierar. ut in rebus terrenalibus pueri nutriantur et non habeant aliam vitam nisi diuinam contemplationem. Et eadem ratione in infantie annis monasteris pueri a parentibus offeruntur ut dictum est. Sed quia in questione additur de obligatione iuramenti et voti ne hoc remaneat indiscussum considerari debet quod secundum diuersam conditionem iuuenum est in talibus procedendum. Si enim essent adeo firmi quod non timerentur a religionis proposito resilire non esset necessarium eos iuramento vel voto obligare. Et similiter si essent adeo mobiles quod nec etiam crederentur iuramento vel voto posse firmari sed ut plurimum contingit quod simplex propositum de facili mutant. obligationem autem voti vel iuramenti omnino obseruant. unde cum voto vel iuramento ad frugem melioris vite obligantur magnus beneficium eis prestat. Unde Aug. dicit in epistola ad Armarium et Paulinum. Non te vouisse peniteat. imo gaude iam tibi non licere quod cum tuo detrimento licuisset. Felix est necessitas que in meliora compellit. Ad primum ergo dicendum quod Innocentius in quibusdam litteris ad religiosos directis que incipiunt. Non solum in fauorem. sic dicit. Vobis de fratrum nostrorum consilio in virtute obedientie sub pena excommunicationis auctoritate presentium districtius inibemus ne ante annum probationis elapsum qui est maxime in subsidium fragilitatis humane regulariter institutus quando ad professionem vestri ordinis seu ad renunciationem seculi faciendam recipere presumatis. Quod autem ad probationem non recipiantur iuuenes vel quod voto vel iuramento non obligentur ad intrandum sine preiudicio temporis probationis nunquam inuenitur prohibitum. Ad secundum dicendum quod legitima etas iudicatur tempore pubertatis. ut patet per capitulum inductum. Tunc enim maxime incipit homo liberum usum rationis habere de his que pertinent ad suam salutem. Est autem sciendum quod est duplex necessitas. Una que excludit voluntatem scilicet necessitas coactionis. et alia que ex voluntaria obligatione causatur et voluntatem non excludit. et huiusmodi est obligatio iuramenti vel voti. unde per coactionem non sunt trahendi homines vel ad fidem vel ad religionem sed voto vel iuramento ad hoc eos obligare nihil prohibet. et de hac necessitate Augustinus

Tertium

dicit. *Felix necessitas que in meliora compellit.* Et per hoc patet solutio ad tertium. Ad quartum dicendum quod in rebus voluntariis sicut et in naturalibus non est iudicandum facile quod contingit in paucioribus sed quod contingit ut in pluribus. Quod autem intrantes religionem exeat hoc contingit ut in paucioribus. multo enim plures de intrantibus remanent ut experimento probatur quod exeat. Ad quintum dicendum quod cum dicitur. Non sunt facienda bona ut veniant mala. si ly ut teneatur causa liter est omnino verum. peccaret enim si quis ea intentione aliquem ad intrandum religionem induceret ut postmodum apostataret. Si vero ly ut tenetur consecutive sic ab omnibus bonis esset abstinendum quia vix sunt aliqua humana bona ex quibus occasionaliter non possunt sequi aliqua mala. Unde dicitur *Ecclasiastica vndecimo. Qui obseruat ventum non seminat. et qui considerat nubes nunquam metet.* Tunc autem solum aliquod bonum esset pretermittendum propter consequens malum quando malum consequens esset multo maius quam bonum. et ut frequenter accideret. Dominus autem non pretermisit eligere duodecim discipulos ex quibus vnus erat futurus dyabolus. ut dicitur *Johannis sexto. nec apostoli pretermiserunt eligere septem dyaconos propter vnum Nicolaum qui ex eis perit.* Multo ergo minus religiosi debent pretermittere multorum salutem propter paucos qui apostatare inueniuntur. Ad sextum dicendum quod illi qui obligati iuramento vel voto religionem intrant non faciunt contra prohibitionem ecclesie ut ostensum est. Unde ex hoc quod intrant non efficiuntur filii *Zebenne* sed filii vite eterne: quam dominus promittit *Mathei decimonono. Relinquentibus temporalia propter ipsum: sed ex hoc quod exeunt post professionem efficiuntur Zebenne filii. sed hoc non preiudicat recipientibus eos nisi eorum malis exemplis sint peruersi.* Unde signanter dominus dicit. *Facitis eum filium Zebenne duplo quam vos.* quia ut *Crisostomus* dicit. *Malorum magistrorum prouocatus exemplo fiebat peior magistris.* Ad Septimum dicendum est quod ratio illa sapit manicheorum heresim. qui hanc rationem ad duas erroneas conclusiones adducunt. Primo quidem ad hoc quod omnia corpora videlicet corruptibilia non sunt a deo.

Quodlibet

Si enim inquit a deo essent non dissoluerentur. Secundo ad h^o q^d caritas semel habita nunq^m amittatur ita q^d qui peccat mortaliter nunq^m gratiam habuit. Si enim inquit gratiam habuisset hoc fuisset opus dei. et ita dissolutum non fuisset. quod etiam hec ratio intendit. vt scz si aliquis non perseverat in religione q^d propositus de intrando religionem a deo non fuerit. Est ergo sciendum q^d verba illa non dicuntur ad ostendendum q^d illa que sunt a deo in perpetuum maneant et corrumpi non possunt. s^z ad ostendendum infallibilitatem diuine prouidentie. Non eniz potest esse vt dei prouidentia fallatur. vnde signanter nō dicit op^o dei esse indissolubile sed consilium. Secundus ergo diuinaz prouidentiam quibusdam datur donum gracie ad presentem iusticiam et tamen non datur eis donum perseverantie. Quibusdam autem datur etiam donum perseverantie vt patet per Augustinum in li. de bono perseverantie.

Articulus duodecimus

De secundum sic proceditur. Videt^r q^d illi qui obligati sunt voto vel iuramento ad intrandum religionem non teneantur intrare. Omnis enim xpi actio nostra est instructio. Sed dominus non imponebat hominibus necessitates sed hoc relinquebatur eorum libere voluntati. vnde dicebat cuidam vt habetur Math. 19. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Et iterum. Si vis perfectus esse vade et vende omnia que habes et da pauperibus. Et apostolus prima ad Cor. 7. De virginibus autē preceptum domini non habeo. consilium autem do. ergo videtur q^d non ex necessitate teneantur aliqui religionem intrare propter iuramentum vel votum. Preterea nullus potest iuramento vel voto obligari ad aliquid in quo detrimentum perfectionis patitur. Sed per hoc q^d aliqui religionem intrant detrimentum perfectionis patiuntur. impediuntur enim propter religionis obseruantiam a visitatione infirmorum et collectione ecclesiarū et aliis operibus pietatis in qua summa xpiane religionis consistit. vt Ambrosius dicit super illud prima ad Tbi. 5. Pietas ad omnia utilis ē. ergo illi qui iurauerunt vel vouerunt religiones intrare non tenentur. Preterea Prosper dicit in secundo de vita cōtemplatiua. Sic abstinere vel ieiunare debemus vt non nos ieiunandi vel abstinendi necessitati subdamus. Sed illi qui sunt in religione ex necessitate voti vel obedientie abstinent vel ieiunant.

Tertium

ergo minus merentur. Non ergo ad religionis statum potest aliquis iuramento vel voto obligari. Preterea virtus est circa difficile et bonum. Sed difficilius est bene vivere in seculo quam in religione. ergo magis est virtuosum. Non ergo ad statum religionis aliquis iuramento aut voto obligari potest. Preterea communis utilitas preferenda est bono privato. Sed per hoc quod aliqui religionem intrant derogatur communi utilitati. Si enim omnes religionem intrarent non essent qui plebium curam agerent et ita populus sine rectoribus remaneret. ergo melius faciunt si non intrant religionem quam si intrent. Sed contra est quod dicitur in ps. Vouete et reddite domino deo vestro. ubi dicit glossa. quod vouere voluntati consulitur. sed post voti promissionem redditio necessario exigitur. Item eccle. 5. dicitur. Si quid vouisti deo ne moreris redde. displicet. n. et infidelis et stulta promissio. Preterea Aug. dicit in epistola ad Armarium et Paulinam. Quia iam vouisti iam te obstrinxisti. aliud tibi facere non licet. priusquam esses voti reus liberum fuit quod esses inferior. quamuis non sit gratulanda libertas qua fit ut non debeatur quod cum lucro redditur. R. 9. dicitur quod dicere quod illi qui voto vel iuramento sunt obligati ad intrandum religionem non teneantur intrare est manifeste hereticum. Quicumque enim dicit non esse peccatum id quod est contra preceptum dei hereticus iudicatur sicut hereticus iudicaretur quicumque diceret quod fornicatio simpliciter non sit peccatum mortale. est enim contra hoc preceptum. Non mecha beris. ut sancti exponunt. Sunt autem excellentiora precepta prime tabule que ordinantur ad dilectionem dei quam precepta secunde tabule que ordinantur ad dilectionem proximi. unde quicumque dicit quod sine peccato preteriri possit aliquid pertinens ad precepta prime tabule est manifeste hereticus. Cum autem impletio voti pertineat ad latriam manifestum est quod quicumque dicit votum non esse implendum loquitur contra primum preceptum prime tabule. quod est de cultu latrie soli deo exhibendo. Qui vero dicit iuramentum non esse implendum loquitur contra secundum preceptum prime tabule. quod est. Non assumes nomen dei tui in vanum. Unde manifeste est hereticus quicumque hoc dicit nisi forte dicat quod intrare religionem sit illicitum. Iuramenta enim vel vota facta de rebus illicitis non sunt obligatoria secundum illud Irido. In malis promissis rescinde fidem. Sed hoc iterum est hereticum dicere quod non sit licitum intrare religionem. Est enim expresse contra christi consilia. unde quicumque dicit quod ille qui est obligatus voto vel

Quodlibet.

iuramento ad intrandum religionem potest absq; peccato in seculo remanere est manifeste hereticus si tamen in hoc pertinaciter perseueret. Ad primum ergo dicendum necessitas voti vel iuramenti non excludit voluntatem vt supradictum est. Sicut eniz aliquis ex lege communi obligatur ad seruāda dei precepta que tamen voluntarie seruat. vnde et dominus dicit. Si vis ad vitas ingredi serua mandata. sic ille qui emisit iuramentum vel votum obligatur ex quadā priuata obligatione. et tamen voluntarie implet iuramentum vel votum. ita tamen q̄ ante iuramentum vel votum licitum est ei facere vel non facere. vnde et dominus dixit. Si vis perfectus esse. et Paulus de virginitate consilium dat. sed post iuramentum vel votum illicitum est non implere. Ad secundum dicendum q̄ illa ratio continet heresim damnatam scilicet q̄ melius sit in seculo remanere et operibus pietatis vacare q̄ religionem intrare. Continetur enim inter errores Vigilantiū cōtra quem Hiero. scribens dicit. Ista venena perfidie catholice fidei sociate conatur impugnare virginitatem. odisse pudicitiam: in conuiuio secularium contra sanctorū ieiunia declamare et post modum contra singulos articulos a Vigilantiō propositos disputans venit ad istum articulum dicens. Quis autem asserit eos melius facere qui vtuntur rebus suis et paulatim fructus possessionum pauperibus diuidunt q̄ illos qui possessionibus venundatis semel omnia largiuntur non a me ei sed a deo respondebitur Si vis esse perfectus vade et vende omnia que habes et da pauperibus et veni sequere me. Iste quez tu laudas secundus aut tertius gradus est quem et nos recipimus dummodo sciamus prima secundis et tertius preferenda. Et ideo in libro de ecclesiasticis dogmatibus cum aliis erroribus etiam iste damnatur cui dicitur. Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare. melius est pro intentione sequendi deum in simul donare et absolutum sollicitudine egere cui xpo. nec solus status religionis prefertur elemosinis quas quis facit in seculo sed etiam virginitati in seculo obseruate. Dicit enim Augustinus in libro de virginitate. Nemo quantum puto ausus fuit virginitatem preferre mo

Tertium

nafterio. Ad tertium dicendum q̄ idem opus factum ex voto laudabilius et magis meritorium est q̄ si fiat sine voto. quod ex hoc patet quia cum omnis actus de se tanto est magis laudabilis et meritorius quanto ex digniori virtute procedit sicut opus iusticie si fiat ex caritate laudabilius erit. Manifestum est autem q̄ cum aliquis ieiunat absq̄ voto facit actum v̄tutis qui ē abstinentia. Cum aut̄ ieiunat implens votum actus abstinentie facit ex latría que cum ordinet nos ad deum est nobilior virtus q̄ abstinentia vel quecunq̄ alia virtus que ordinat nos circa bona creata. propter quod et Augustinus dicit in libro de virginitate. q̄ nec virginitas quia virginitas eius honoratur sed quia ē deo dicta quam vouet et seruat continentia pietatis. Qū ergo Prosper dicit sic abstinere vel ieiunare debemus vt non nos ieiunandi vel abstinendi necessitati subdamus intelligendum est de necessitate coactionis que voluntatem excludit. Unde subdit. Ne iam non deuoti sed inuiti rem voluntariam faciamus. Necessitas autem voti et iuramenti non excludit voluntatem vt dictum. Dicendum autem est vlt̄erius q̄ si illis qui ieiunant ex voto non placet secundum se ieiunium placet tamen sibi impletio voti. magis meretur ceteris paribus q̄ ille ieiunans cui placet secundum se ieiunium: quia magis est meritorium delectari in actu latría q̄ in actu abstinentie. Ad quartum dicendum q̄ duplex est difficultas. Una que est ex arduitate operis. sicut virginitatem seruare et huiusmodi. et talis difficultas facit ad augmentum virtutis. Alia difficultas est ex impedimentis et periculis imminentibus. Et talis difficultas non facit ad augmentum virtutis sed ad diminutionem ipsius. Non enim videtur esse prudens nec multum amare bonum virtutis qui pericula non cauet. et talis difficultas ad bene viuendum imminet in seculo remanentibus. Ad quintum dicendum q̄ illa fuit ratio Vigilantium heretici vt patet per Hieronimum qui dicit in libro contra vigilantium. Non sunt a studio suo monachi deterrēdi quāuis a te lingue viperec morsus seuissimos patiuntur quib⁹ argumētariis et dic̄. Si omnes se clauerint et fuerint in solitudine quis celebrabit ecclesias q̄s seculares

Quodlibet

homines lucrifaciat quis peccantes ad virtutes poterit exhortari. Hoc enim modo si omnes tecum fatui sint sapiens esse quis poterit. et virginitas non erit approbanda. Si enim omnes virgines fuerint nuptie non erunt. interibit humanum genus. rara est virtus nec a pluribus appetitur. Stultus est ergo huiusmodi timor cum religionis bonum sit tam difficile et arduum ut pauci religionem intrent in comparatione multitudinis in seculo remanentis. sicut si quis timeret haurire aquam ne flumen deficeret.

Articulus tredecimus

De tertium sic proceditur. Videtur quod illi qui sunt in seculo peccatores non sunt ad religionem attrahendi. Oporteret enim prius exercitari in operibus preceptorum et intrare ad impletionem consiliorum ut de minori perueniatur ad maius. Sed illi qui sunt peccatores in seculo non sunt exercitati in operibus preceptorum. ergo non sunt attrahendi vel recipiendi in religione in qua oportet seruari consilia. Sed contra est quod dominus Mattheum publicanum ad status perfectionis vocavit. ut habet Matthei. 9. Omnis autem christi actio nostra est instructio. ergo etiam et nos debemus peccatores qui sunt in seculo ad religionem aduocare et suscipere. Respondeo dicendum ut maxime utile est peccatoribus ut ad religionem transeant. Peccatoribus enim duo sunt necessaria ad salutem. Primo quidem ut de peccatis preteritis penitentiam agant. Secundo ut de cetero a peccatis abstineant. Ad utrumque autem horum maxime operatur religio. Primo enim status religionis est status perfecte penitentiae ita ut nulla satisfactio adequari potest penitentiae religiosorum qui et se et sua totaliter deo dant. unde pro nullo peccato imponi potest homini pro penitentia ut religionem intreat in commutationem satisfactionis quantumcumque grauis consulitur religionis ingressus. ut patet. 38. q. 2. c. ammonere. ubi Stephanus papa quendam qui uxorem interfecerat inducit ut ingrediatur monasterium et humiliatus sub manu abbatis cuncta obseruet que sibi fuerint impetrata. alioquin iniungit ei grauissimam penitentiam si eligit in seculo remanere. Similiter etiam ad vitanda peccata plurimum valet religionis status. Difficile enim est quod in seculo commorantes a rebus mundi non alliciantur. propter quod Matthei. 19. secundum expositionem Crisostomi. dominus huiusmodi dicit esse impossibile quod dives qui. scilicet diuitiis inheret per amorem intret in regnum celorum. sed quod dives qui huiusmodi diuitias

Tertium

intret est valde difficile. vnde et Ecclē. 31. dicitur. Beatus diues qui inuentus est sine macula. Et huiusmodi difficultatem subdit dicens. quis est hic et laudabimus eum. propter quod vt Grego. dicit. sancti viri vt ab illicitis abstineant etiam licita pretermittunt. vnde manifestum est quod non peccant sed laudandi sunt qui peccatores ad religionem trahunt. Naz et dominus de seipso dicit. Non veni vocare iustos sed peccatores ad penitentiam. Ad illud ergo quod in contrarium obicitur dicendum quod illa ratio procedit et contra rationem doctrine euangelice et contra rationem phie. Et contra doctrinam quidem euangelicam quia consilia euangelica ad hoc dantur vt per ea homo facilius salutem consequatur. vnde status secularium periculosior esse dicitur quam religionis status. Stultum est autem dicere quod alicui qui debiliores est propter peccata que commisit non sit ad securiorem viam fugiendum. Est etiam contra doctrinam phicam que docet illos qui sunt ad vicia proni in contrarium debere reflecti sicut faciunt illi qui tortuosa lignorum dirigunt

Articulus decimusquartus

De quarto sic proceditur. Videtur quod aliquis absque peccato possit aliquem iuramento astringere ad hoc quod religionem non intret. Quod enim licitum est fieri licitum est iurare. sed licitum est alicui seculari quod nunquam religionem intret. ergo licite potest hoc iurare. Qui ergo tali iuramento aliquem astringit non peccat quia non facit eum iurare aliquid illicitum. Sed contra. Propositum intrandi religionem a spiritu sancto est vt habetur. 19. q. 1. c. due. Sed resistere instinctui spiritus sancti est graue peccatum de quo Steffanus reprehendit iudeos Act. 7. dicens. Vos semper spiritui sancto resististis. ergo ille qui aliquem iuramento astringit ad non intrandum religionem grauius peccat. Respondeo dicendum quod sicut supradictum est in actibus humanis non est aliquid simpliciter iudicandum licitum vel illicitum propter id quod accidit in aliquo particulari casu sed propter id quod est vt in pluribus. sicut etiam in rebus naturalibus consideratur quod in pluribus est. Contingit autem in aliquo casu quod absque peccato aliquis potest astringere aliquem iuramento ad hoc quod religionem non intret. puta si esset matrimonio ligatus et vellet absque consensu uxoris religionem intrare vel in casibus similibus. Simpliciter autem loquendo inducere aliquem ad iurandum quod religionem non intret graue est peccatum. Si enim aliquis vellet religionem intrare

Quodlibet

z immineret oportunitas temporis z omnes circumstantie conu-
nirent grauer peccaret qui eum ab ingressu religionis prohibe-
ret. Unde dñs Math. 23. cōminatur ve phariseis qui nec ipsi in-
trabant in regnum celorum nec alios intrare sinebant. Cum autē
aliquis facit aliquem iurare q̄ religionem non intrabit impedit
eum quantum in se est ab ingressu religionis secundum quodcū-
qz tempus z secundum quācunqz circumstantiam opportunam.
quia in vniuersali includuntur omnia particularia. vnde mani-
festum est q̄ grauer peccat. Ad id vero qđ obicitur in con-
trarium dicēdum q̄ quāuis licitum sit ab aliquo bono opere ab-
stinere. tamen illicitum est vel sibi vel alii impedimentum appo-
nere quo minus in illud bonum opus procedere possit. sicut lici-
tum est non dare elemosinam huic pauperi. illicitum tamen est se
vel alium iuramento astringere ad hoc q̄ alicui elemosina non
detur. cuius ratio est quia pretermittere actum virtutis potest ali-
quis absqz peccato. eo q̄ precepta affirmatiua que sunt de actis
bus virtutum non obligant ad semper. Sed impedimentum bo-
ni operis directe virtuti contrariatur. z ideo cadit sub prohibitio-
ne precepti negatiui quod obligat ad semper. vnde omnia talia
iuramenta sunt illicita nec sunt obseruanda. sed illi qui hoc iu-
rant iurando periuri sunt. quia iuramentuz hominem obligare
non potest contra caritatem dei z proximi. vnde quāuis licitum
sit alicui religionem non intrare. illicitum tamen est impedimen-
tum iuramenti apponere sibi vel alii. Est enim contra perfectionē
vite et contra consilium xpi.

Unde quesita sunt tria d̄ his que competunt in religione
existentibus. Primo vtrum religiosus qui nihil debz ha-
bere in proprio vel communi possit elemosinam facere de his q̄
sibi ab aliis in elemosinam dantur. Secundo vtz aliquis in re-
ligione existens sciens patrē suum graui necessitate opprimi pos-
sit exire absqz licentia p̄lati sui vt subueniat patri. 3º vtz statº re-
ligiōis sit p̄fectior q̄ statº sacerdotū prochialiū z archidiaconoz

Articulus decimus quintus

De primo sic proceditur. Videtur q̄ religiosi qui nihil ha-
bent in proprio vel communi non possunt elemosinam facere
que eis proficiat. non eniz proficit elemosina facienti nisi debito
mō fiat. Sz tales religiosi nō p̄t elemosinam debito mō facere
debet eniz elemosina de proprio fieri s̄ illud 2º hob. 4. Si mul

Tertium

tum tibi fuerit abundanter tribue. Si autem modicum id ipsum libere impartire stude. **g^o** tales religiosi qui nihil suum habent nec in proprio nec in cōi non pnt elemosinam facere que eis proficiat. Sed si quā elemosinam de elemosinis sibi factis faciunt eis proficit a quibus elemosinam perceperūt. Sed cōtra. Inter alia opera elemosinarum largitio plurimum inuenitur esse fructuosa. Dicitur. n. Dan. 5. Peccata tua elemosinis redime. Si **g^o** religiosi elemosinas facere non possunt que eis proficiant videntur esse peioris conditionis q̄ alii etiam in spiritualibus bonis. **R^o** **o^o** q̄ religiosi quāuis proprium habere non possunt: possunt tñ aliquarū rex dispensationem habere siue de fructibus possessionum cōmuniū siue etiam de elemosinis particulariter eis collat. nec refert quantum ad propositum pertinet vtrum huiusmodi dispensationē habeant auctoritate sui ordinis v' auctoritate alicui⁹ superioris prelati. Dis **g^o** quibus dispensatio cōmissa est pnt merito elemosinam facere de bonis q̄ eorū dispensationi cōmittuntur s^o q̄ eis cōmittit. et hōi elemosina meritoria ē et eis qui minime ministerium exequuntur et illis quorū vsibus hōi res deputate noscuntur. Si **o** aliquis religiosus sit cui nō sit hōi rerū dispensatio commissa ei non licet elemosinam facere. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus decimus tertius

D^o **z^o** sic proceditur. Videtur q̄ religiosus si videat patrem suum esse in necessitate etiam absq; prelati sui licentia possit claustrum exire ad subueniendum patri. Non enim pretermittendum est mandatum dei propter hominum traditiones. Unde dñs Math. 15. contra quosdam dicit. Irritus fecistis mandatum dei propter traditiones vestras. Sed ad subueniendum parentib⁹ homo astringitur per preceptum diuinum. Honora patrem tuum et matrem tuam. in quo quidem honore intelligitur necessario subuentio. ergo videtur q̄ non obstantibus religionis obseruantias que sunt hominū statuta debeat aliquis religiosus exire claustrum ad subueniendum parentibus secundum preceptum dei.

Sed contra. Spiritualia semper preferēda sunt carnalib⁹. S; religiosi se obligauerunt ad obsequium spiritualis patris scilicet dei cui magis tenemur secundū illud ad Heb. 12. Quanto magis obtemperabimus patri spirituali et viuemus. Non **g^o** debēt dimittere sui ordinis obseruantias vt pntib⁹ carnalib⁹ ministrēt

Quodlibet

¶ **R.** dicendum ¶ aliter est dicendum de illo qui nondum religionem intrauit et aliter de illo qui iam in religione est professus. Ille enim qui nondum religionem intrauit si videat patrem suum in magna necessitate cui per alium subueniri non posset non debet religionem intrare sed tenetur ministrare parentibus maxime si absque periculo peccati possit in seculo remanere. Si vero per alium possit eius parentibus ministrare potest si vult religionem intrare. Unde Criso. exponens illud. dimitte mortuos sepelire mortuos suos. dicit ¶ malum est abducere hominem a spiritualibus et maxime cum fuerint qui ministerium parentum compleant. Erant enim aliqui qui complere possent illius funeris sepulturam. Postquam vero aliquis est iam in religione professus est mortuus mundo. unde per spiritualem mortem deobligatur a cura impendenda parentibus sicut etiam deobligaretur per mortem corporalem. et ideo non peccat nec contra preceptum dei agit si in claustro remaneat sub precepto prelati sui parentum ministracione pretermissa. Est enim factus impotens ad reddendum debitum ministerium absque propria culpa. Debet tamen quantum potest salua ordinis obedientia satagere ut per se vel per alium suis parentibus subueniatur si in necessitate fuerint constituti. Ad illud vero quod in contrarium obiatur dicendum ¶ religiosus tenetur ad implendum id quod ad religionem pertinet non solum ex traditione humana sed etiam ex precepto diuino. Obligatur enim ex voto emisso ad obediendum prelati suis. Impletio autem voti cadit sub precepto diuino.

Articulus decimusseptimus

De tertium sic proceditur. Videtur ¶ presbiteri parrochiales et archidiaconi sunt maioris perfectionis quam religiosi. Dicit enim Criso. in suo dialogo. Si talem mihi aliquem adducas monachum qualis ut secundum exaggerationem dicam De lias fuit. non tamen illi comparandus est qui traditus populis et multorum peccata ferre compulsus immobilis perseuerauit et fortis. et parum post dicit. Si quis mihi preponeret optionem ubi mallem placere in officio sacerdotali an in solitudine monachorum sine comparatione eligerem illud quod prius dixi: nec cessabam laudans et beatos pronuncians eos qui officium ecclesie bene administrare potuissent. et quod laudabam tanto studio et beatum pronunciabam non utique defugerem si donec me ad huiusmodi gubernationem viderem. Et in sequenti. c. postmodum dicit. Bene

Tertium

inquas ammonuisti dulcissime. Istorum enim sc3 secularium nec recordari oportet cum de sacerdotio sit questio. Verum si quis in conuersationem multorum positus potest in perturbatum illum nitorem plene sanctitatis et continentie splendorem et alia monachorum bona incorrupta et inconcussa seruare omnibus est preferendus. Ex quibus omnibus videtur quod presbiteri parrochiales et archidiaconi si bene in ministerio ecclesie uiuant sint omnibus etiam religiosus preferendi. Preterea Criso. in eodem li. dicit. Si quis administrato sacerdotio illius propositi sc3 monachalis sudores conferat: tantum eos distare reperies quantum inter priuatum distat et regem. sed multo maius est bene exercere regis officium quam cuiuscumque persone priuate. ergo multo maius est quod sacerdos parrochialis vel archidiaconus bene se habeat in suo officio quam religiosus in suo. Preterea episcopi sunt in statu perfectionis quam religiosi. alioquin non liceret de religione ad episcopatum transire. Sed presbiteri parrochiales et archidiaconi similiores sunt episcopis quam religiosi. quia sicut episcopus habet curam animarum in suo episcopatu ita presbiter in sua parrochia et archidiaconus in suo archidiaconatu. ergo archidiaconi et plebani sunt magis in statu perfectionis quam religiosi. Preterea bonum publicum preferendum est bono priuato: et uita actiua est magis fructuosa quam contemplatiua: nullumque sacrificium est deo acceptius quam zelus animarum. Sed archidiaconi et plebani intendunt utilitati communi multitudinis zelo salutis animarum in actiua uita fructificantes. ergo preferendi sunt religiosus qui saluti proprie student in uita contemplatiua deo seruientes. Preterea cui amplius a deo commissus est magis meretur si bene administrat. Sed sacerdoti vel archidiacono amplius commissum uidetur quia plus ab eo requiretur in iudicio. ergo bene administrando amplius meretur. Sed contra est quod dicitur. 19. q. 1. c. due. Si quis in ecclesia sua ab episcopo populum retinet et seculariter uiuit si afflatus spiritu sancto in aliquo monasterio uel regulari canonicè saluari se uoluerit quia lege priuata ducitur nulla ratio exigit ut publica constringatur. Sed lex priuata que est lex spiritus sancti ut ibidem subditur nunquam ducit hominem de statu magis perfecto ad statum minus perfectum. sed facit homines ascensiones in corde suo disponere ut in psal. dicitur. ergo status religiosorum est perfectior quam status plebanorum. R. dicendum quod perfectio spiritualis uite ex caritate pensanda est qua qui caret spiritualiter nihil est. ut dicitur 1. ad Cor. 13. Ab eius alit perfectione

Quodlibet.

simpliciter aliquis dicitur esse perfectus. Unde dicitur ad Col. 3°. Super omnia caritatem habere que est vinculum perfectionis. Amor autem vim transformativam habet qua amans in amatum quodammodo transferitur. unde Dio. 4. c. de divinis nominibus. Est autem extasim faciens divinus amor. non sinens sui ipsorum amantes esse sed amatum. Quia ergo totum et perfectum est idem ut dicitur in 3° pbi. ille perfecte caritatem habet qui totaliter in deum per amorem transformatur seipsum et sua omnino postponens propter deum. Unde Aug. dicit. 14. de civitate dei. quod sicut civitatem babilonis facit amor sui usque ad contemptum dei ita civitatem dei facit amor dei usque ad contemptum sui. Et in li. 83. q. quod perfectio caritatis est nulla cupiditas. Grego. etiam super Ezech. dicit. Quod cum quis aliquid suum deo vouet et aliquid non vouet sacrificium est. Cum vero omne quod habet. omne quod vivit. omne quod sapit omnipotenti deo vouet holocaustum est: quod latina lingua dicitur totum incensum. Cuiuscumque ergo mens sic est effecta interius ut seipsum et omnia sua contemnat propter deum: illud apostoli ad phil. 3°. Que mihi aliquando fuerunt lucra arbitratus sum ut sercoram christum lucrifaciam. iste perfectus est siue sit religiosus siue secularis siue clericus siue laicus etiam matrimonio iunctus. Abrahamus enim. matrimonio iunctus erat et diues. cui dominus dicit Gen. 17. Ambula coram me et esto perfectus. et Eccl. 31. dicitur. Beatus diues qui inuentus est sine macula et post aurum non abiit. Et post pauca subditur. Qui probatus est in illo et perfectus inuentus est. Sed aduertendum quod aliud est esse perfectus et aliud esse in statu perfectionis. Sunt enim aliqui in statu perfectionis qui nondum sunt perfecti sed interdum etiam peccatores. Sunt etiam aliqui perfecti qui in statu perfectionis non sunt. Et quamuis status multa significet. et rectitudinem et firmitatem. et si qua sunt alia hinc determinatamen cum dicimus aliquos esse in statu perfectionis accipitur status pro conditione secundum quod libertas vel seruitus dicitur status prout consuevit dici quod error persone aut conditionis vel status impedit matrimonium. non autem error fortune aut qualitatis. et hoc modo accipitur status. 2. q. 6. Si quando in causa capitali vel causa status interpellatum fuerit non per exploratores id est procuratores sed per seipsum est agendum. Sic ergo accipiendo statum illi proprie in statu perfectionis esse dicuntur qui se seruituti subiiciunt ad opera perfectionis implenda. Manifestum est autem quod seruitus libertati opponitur. Libertas autem faciendi

Tertium

quodlibet per votum totaliter quia voluntatis est vouere. necessitatis est reddere vt supradictum est. Unde qui se ad aliquid voto obligat inquantum necessitati se subicit quodammodo constituit se seruum libertate se priuans. Siquidem g^o aliquis se voto obliget ad aliquod particulare opus implendum constituit se quodammodo seruum non simpliciter sed secundum quid. respectu scilicet illius ad quod se obligauit. Si vero simpliciter per votum totam vitam suam dedicet deo ad implenda ea que sunt opera perfectionis propter deum simpliciter seipsum seruum constituit. et per hoc ponitur in statu perfectionis. vnde et totum se deo vouendo holocaustum offerre dicitur vt Grego. dicit. Hoc autem modo obligant totam vitam suam ad ea que sunt perfectionis episcopi in sua consecratione professionem quandam facientes qua obligantur ad curam gregis suscepti. s^o illud. i. ad Thim. vlti. Bonum certamen fidei apprehendere vitam eternam in qua vocatus es et confessus bonam confessionem coram multis testibus vel in ordinatione vel in predicatione. vt glo. dicit. religiosi etiam in sua professione totam vitam suam obligant deo ad ea que sunt perfectionis. vnde et vterque serui dicuntur. Dicitur enim. 2. ad Cor. 4. Non enim predicamus nosmetipsos sed ihesum xpm. nos autem seruos vestros propter ihesum quod pertinet ad episcopos. religiosi etiam serui vel famuli nominantur. vt dicit Dio. 6. c. eccle. ierar. Et ideo tam religiosi quam episcopi sunt in statu perfectionis. vnde et vtrisque in assumptione huiusmodi status solemnibus benedictionibus adhibetur. vt patet per Dio. 6. 2. 5. c. eccle. ier. Archidiaconi autem vel plebani non obligant voto totam vitam suam ad id quod cura gregis requirit. vnde nec in eorum institutione aliqua eis benedictio adhibetur que exhibetur monachis propter perfectionem assumptam. vt dicitur sexto capitulo eccle. ierar. Et ideo ex hoc quod committitur eis cura parrochie vel archidiaconi. constituuntur quidem in aliquo officio. non autem assumuntur ad statum perfectionis alioquin essent apostate dimittendo parrochias et prebendas sine cura in ecclesiis cathedralibus accipiendo. Nullus enim a statu perfectionis discedere potest nisi mortaliter peccando et apostatando. Et inde est quod Dionysius in eccle. ierar. perfectionem attribuit solis episcopis quasi perfectioribus et monachis quasi perfectis illuminationem vero attribuit presbiteris tanquam illuminatoribus per sacramentorum administrationem et sacro populo tanquam illuminandis. purgationem vero diaconibus

Quodlibet

tanquam purgatoribus et ordini immundorum tanquam purgandis.

Ad primum ergo dicendum quod ad omnes illas Criso. auctoritates breuiter responderi posset. et non loquitur de sacerdote parochiali sed de episcopo qui antonomastice sacerdos dicitur quasi summus sacerdos. et hic modus loquendi est plurimum consuetus ut sacerdotes episcopi nominentur. Et hec responsio videtur congruere secundum intentionem operis in quo Criso. Basilium consolatur de sua promotione. vterque enim erat in episcopum electus. ut tamen particulariter ad singula respondeamus. Ad primum ergo dicendum quod si quis consideret verborum circumstantiam nihil ad propositum faciunt. premit enim si illi qui in secretis habitant multorum sermonibus non mouentur digna quidem laude est patientia. non tamen ydoneum argumentum vere artis. cum in vero fuerit in medijs fluctibus et de tempestate nauis liberare potuerit tunc merito testimonium perfecti gubernatoris ab omnibus promeretur. et tunc concludit. Ita ergo nunc mihi si tales aliquem adducas monachum qualem ut secundum exaggerationem dicam Delias fuit. tamen quamdiu solus est si non perturbatur neque grauius peccat quippe qui non habet quibus stimuletur atque exasperetur non tamen illi comparandus est qui traditus populis et multorum peccata ferre compulsus immobilis perseuerat et fortis quia sicut in tranquillitate ita in tempestate gubernauit semetipsum ubi manifestum est quod non comparat statum statui sed impeccabilitatem impeccabilitati. Quod enim monachus in claustro habitans non peccet non est ita euidentis argumentum virtutis sicut si presbiter vel episcopus vel quicumque rector populi in medijs perturbationibus abstinet a peccato. sicut non est argumentum tante industrie si gubernator absque periculo nauiget in mari tranquillo ac si nauigaret in mari tempestuoso. et tamen ad industriae naute pertinet ut mare tempestuosum deuitet. Sic ergo ex premissis verbis nil aliud ostendi potest nisi quod periculosior est status habentis curam animarum quam monachi et in maiori periculo innocentem se seruare maioris virtutis est argumentum. unde maior virtus requiritur ad hoc quod aliquis conseruet se a peccato immunem inter populos quam in religione. sed maioris virtutis est vitare pericula religionem intrando quam pericula non vitare. Quanto enim aliquis magis amat suam salutem tanto magis euitat sue salutis pericula. Et per hoc etiam patet responsio ad secundum. Non enim dicit quod mallet esse in officio sacerdotali quam in solitudine monachorum

Tertium

sed ϕ mallet placere in hoc ϕ in illo. Quilibet enim sapiens magis vellet habere tantam virtutem per quam posset etiam inter pericula securus existere ϕ talem virtutem qua posset extra pericula saluari. sed quia presumptuosum est ut aliquis talem virtutem se habere presumat per quam possit etiam inter pericula esse tutus virtuosius est ϕ se extra pericula ponat. Unde ipse subdit. Quod laudabam tanto studio et bonum pronuntiabam sed officium administrationis ecclesiasticae non utique defugerem si idoneum ad eius gubernationem me viderem. Prudenter ergo refugiebat quia tantam virtutem per quam idoneus esset non sibi superbe ascribebat. Et similiter responsio patet ad tertium. Si quis enim in conversatione multorum positus potest in perturbatum illum nitoreque plene sanctitatis et continentie splendorem et alia monachorum bona incorrupta et inconcussa servare omnibus preferendus est. Maioris enim virtutis indicium est ut puritatem perfectam aliquis conservet etiam inter pericula puritatis ϕ si eam extra pericula conservaret. Sed tamen parum amare puritatem suam convincitur qui puritatis pericula non evitat inter que difficilimum est et rarissimum omnimodam puritatem servare sicut maxima puritas fuit beate Agnetis que etiam in lupinari posita virginalem puritatem servavit. et tamen quia puritatis amatrix erat nunquam in lupinari hanc suam virtutem ostendere elegisset. sed quanto magis puram mentem habebat tanto magis lupanar propria voluntate elegisset et simile est in omnibus talibus. Ad 2° dicendum ϕ auctoritas illa non pertinet ad perfectionem vite. sed ad differentiam dignitatis. Sic enim privatus distat a rege sicut non habens prelationem ab habente. hoc autem in questione non vertitur an sit maior dignitate prelationis quicumque habens curam animarum religioso curam animarum non habente. Ad 3° dicendum ϕ alia ratio est de episcopis et plebanis. Nam episcopi principalem populi curam habent. plebani autem et archidiaconi sunt ministratores et coadiutores eorum. Unde dicitur. 16. q. 1. Omnibus presbiteris et diaconibus et reliquis clericis attendendum est ut nihil absque episcopi proprii licentia agant. non utique missas sine suo iussu quisque presbiterorum in sua parochia agat. non baptiset nec quicquam absque eius permisso faciet. et 1. ad Cor. 12. dicitur in glo. ϕ opitulationes sunt qui maioribus fuerunt opus ut Tyrone aplo vel archiepiscopum episcopis. gubernationes vero sunt minorum personarum gubernationes ut sunt presbiteri. unde si quis

Quodlibet

recte consideret hoc modo in regimine ecclesie comparantur archidiaconi et plebani ad episcopum: sicut in regimine temporali prepositi et balii ad regem. et ideo sicut rex coronatur et iniungitur in regno. non autem prepositi vel balii. ita etiam episcopus in ecclesia non autem archidiaconi vel plebani. et propter hoc episcopatus est ordo in comparatione ad corpus militum. non autem plebanatus vel archidiaconatus sed officium tantum. Episcopis ergo similes sunt archidiaconi et plebani sicut coadiutores et ministri. sed religiosi sunt episcopis similes in perpetua obligatione que facit statum perfectionis. Ad 4° dicendum quod aliqua duo opera vel in bono vel in malo possunt multipliciter adinuicem comparari. Uno modo secundum suum genus sicut dicimus continentiam virginitatem preeminere in bono continentie viduali. in malo vero homicidium furto. et hoc modo vita actiua est fructuosior quam contemplatiua. sed contemplatiua merito maior est quam actiua. ut Gregorius dicit in 7. moral. Zelus etiam animarum est sacrificium deo acceptissimum si tamen ordinate fiat. ut scilicet primo homo habeat curam salutis sue et postmodum aliorum. alioquin nihil prodest homini si vniuersum mundum lucretur. anime vero sue detrimentum patiat. ut dicitur Math. 16. Alio modo potest opus operi comparari in bono vel in malo non secundum se sed in ordine ad alium actum: sicut abstinentia preferitur in bono sumptioni cibi. tamen assumere cibum cum aliquo propter caritatem preferitur abstinentie. et in malo adulterium preferitur furto. tamen furari gladium ad occidendum est grauius quam adulterium. Tertio preferitur opus operi in bono vel in malo ex voluntate facientis. Quod enim promptius voluntate fit melius vel peius iudicatur. Si ergo comparemus opera plebani vel archidiaconi operibus religiosorum tertio modo comparationis vel secundum promptitudinem voluntatis tunc incertum iudicium est quia ille qui ex feruentiori caritate operatur opera magis meritoria habet. Si vero comparetur secunda comparatione per ordinem ad aliquod aliud opus sic opera religiosi sunt incomparabiliter eminentia operibus archidiaconi vel plebani. ea enim que religiosi agunt ad illam radicem referuntur qua totam vitam suam deo deuouerunt. unde non est pensandum quid faciant sed magis quod ad quilibet facienda se deuouerunt. et sic quodammodo comparantur ad eos qui aliquod singulare bonum operum faciunt sicut infinitum ad finitum. Qui enim dat se alicui ad faciendum omnia que iubet in infinitum magis se dat ei quam ille qui

Tertium

dat se ei ad aliquod opus faciendum. Unde supposito q̄ religio-
sus secundum exigentiam sue religionis faciat aliquod opus qđ
sit paruum secundum se sed tamen recipit magnam intentionem
ex ordine ad primam obligationem qua se totum deo dedit. Si
vero comparentur ipsa opera secundum se s̄ 3° primum modus cō-
parationis sic aliqua particularia opera que plebani faciunt vel
archidiaconi sunt maiora aliquibus particularibus operibus q̄
religiosi faciunt. sicut maius est intendere salutem animarum q̄ iei-
unare vel silentium tenere vel aliqua huiusmodi. Si tamen om-
nia omnibus comparentur multo maiora sunt opera religiosor-
um. Et si enim procurare salutem aliorum sit maius q̄ intender-
e sibi soli loquendo in genere, tamen non quocunq; modo in-
tendere salutem aliorum preferatur ei quod est quocunq; mō inten-
dere sue salutem. Si enim aliquis totaliter et perfecte intendit sue sa-
luti multo maius est q̄ si aliquis multa particularia opera agat
ad salutem aliorum si salutem proprie et si sufficienter non tamē per-
fecte intendat. Ad quintum dicendum q̄ bene administrare
aliquid est plus et minus. unde si illius cui plus commissum est
tanto sit melior administratio quanto maius est quod ei commit-
titur absq; dubitatione plus meretur. Si vero ille cui min⁹ com-
mittitur multo plus facit q̄ ille cui maius committitur etiam si be-
ne faciat tamen alius plus meretur. quod etiam in rebus huma-
nis apparet. qui minus beneficium percipit si plus seruiat magis
debet esse acceptus. Quāuis autem habenti curam animarum sit
plus commissum quantum ad dignitates quia tamen religiosus
maiora opera facit vt dictum est magis meretur.

Unde quesitum est de his que pertinent ad laicos. Et pri-
mo de matrimonio. vtrum scilicet mulier que post votum
continentie emissum contraxit matrimonium in facie ecclesie pos-
sit absq; peccato viro suo carnaliter commisceri. Secundo de
usura vtrum aliquis possit licite retinere illud quod acquiritur li-
citis mercimoniis de pecunia usuraria.

Articulus decimusoctauus

De primo sic proceditur. Videtur q̄ mulier que post vo-
tum continentie emissum in facie ecclesie contraxit cum
aliquo possit ei postmodum absq; peccato carnaliter commisce-
ri. Quod enim fit auctoritate ecclesie caret peccato cum fiat aucto-
ritate Christi secundum illud Apostoli. 2. ad Corintheos. 2°

Quodlibet

Nam et ego quod donavi si quid donavi propter vos in persona christi. Sed predicta mulier ex hoc ipso quod in facie ecclesie contraxit matrimonium auctoritate ecclesie potestatem accepit ad matrimonii actum qui est carnalis copula. ergo non peccat si viro suo carnaliter commisceatur. Sed contra. Votum continentie est excellentius quam votum abstinentie quia non est digna ponderatio continentis anime. ut dicitur Eccle. 26. Sed qui facit contra votum abstinentie peccat mortaliter. puta si aliquis frangeret ieiunium sexte ferie qui semper se in sexta feria ieiunaturus vouisset. ergo multo magis semper peccat mortaliter persona que contra votum continentie emissum alteri persone carnaliter commiscetur. & dicitur quod votum continentie est duplex. simplex scilicet et solemne. Solemne autem votum continentie impedit matrimonium contrahendum et dirimit iam contractum. id est facit ut non sit matrimonium quod contrahitur post votum solemne. Unde matrimonium post votum solemne non excusatur a peccato etiam si quis matrimonium in facie ecclesie de facto contrahat et carnali copula utatur. Votum vero simplex impedit quidem matrimonium contrahendum sed non dirimit iam contractum. Non enim facit quod matrimonium sequens sit nullum. sed solum quod matrimonium contrahens mortaliter peccat. Matrimonio autem existente mulier non habet sui corporis potestatem sed vir. et similiter econverso. nullus autem potest alteri denegare quod eius est. et ideo mulier matrimonio coniuncta etiam si simplex votum precesserit non potest denegare viro sui corporis usum precipue postquam fuerit matrimonium per carnalem copulam consummatus. nemo autem faciens quod debet peccat. Unde communiter ab omnibus dicitur quod mulier que post votum simplex continentie matrimonium contractum carnali copula consummavit iam non peccat reddendo debitum viro. sed an peccet exigendo debitum dubium videtur quibusdam dicentibus quod etiam absque peccato exigere potest ne intollerabile sit sibi matrimonii onus. sed verius dici videtur quod non peccat reddendo quia hoc necessitatis est. peccat autem exigendo quia hoc est voluntatis qua tenetur astricta per obligationem precedentis voti. Duius autem diversitatis ratio est quia votum solemne habet promissionem cum quadam traditione. unde votum continentie non solemnizatur nisi per susceptionem ordinis sacri per quem homo actualiter diuino cultui mancipatur vel per professionem ad certam regulam et susceptionem habitus professorum quia sic etiam

Tertium

homo actualiter mancipatur ad seruiendum deo in religione. Votum autem simplex habet promissionem sine traditione manifestum est quod postquam aliqui rem que erat sue potestatis alicui non solum promittit sed etiam tradit non potest eam ulterius alteri dare. puta equum vel vestem et similia. etiam si postmodum alteri donare voluerit secunda datio non valet. Unde postquam aliquis per votum solenne continentie corpus suum deo non solum promittit sed etiam tradidit ad celibem vitam agendam non potest illud ulterius coniungi dare ut sic ex necessitate reddere debitum teneatur. Qui vero promittit aliquid alicui nondum tamen tradit illud si postmodum alteri actualiter illud tradat licet promissionis fidem frangat tamen secunda datio valet. ita quod ille cui datur potest re data uti ut vult. Sic ergo persona que per simplex votum deo corpore suo promittit celibem vitam ducendam si postmodum corporis sui potestatem tradat coniungi actualiter per matrimonium consummatum. peccat quidem frangens fidem voti. tamen donatio tenet. et coniunx habet in eius corpore potestatem. unde non peccat debitum reddens. unde oportet ad utrumque respondere. Ad primum ergo dicitur quod mulier que emisit votum continentie contrahens in facie ecclesie non accipit ab ecclesia auctoritatem ut carnali copula utatur quia si ecclesie constaret de voto emisso matrimonium imberet. Si autem sciret et dispensaret in voto simplici continentie auctoritate applica post dispensationem non peccaret mulier neque exigendo neque reddendo debitum. Ad secundum quod est in contrarium dicendum quod eadem ratio est et in voto continentie et in voto abstinentie. Sicut enim persona que post votum simplex continentie emissum sui ipsius potestatem coniungi tradit absque peccato carnali copula utitur debitum reddens. ita si post votum abstinentie sui ipsius potestatem alteri tradit religionem intrando absque peccato potest ieiunium soluere secundum obedientiam prelati et obseruantiam religionis per quod votum sollemnissimum ab aliis votis absoluitur.

Articulus decimus nonus

De hoc sic proceditur. Videtur quod quicquid aliquis de pecunia usuraria lucratus fuerit reddere teneatur. Dicit enim apostolus ad Romanos xi. Si radix sancta et rami. ergo econuerso. si radix infecta et rami. Sed radix huiusmodi lucris est infecta et usuraria. ergo totum est infectum et usurarium. Non ergo potest licite huiusmodi lucrum retinere. Sed contra. quilibet potest licite tenere id quod legitime acquisiuit. sed id quod

Quodlibet.

acquiritur de pecunia usuraria interdum legitime acquiritur. g^o licite potest retineri. R^o d^o q^o h^omōi q^on^ois veritas poterit apparere si consideretur ratio quare usuram accipere sit peccatum. non enim est peccatum solum q^o est prohibitum sed q^o est contra rationem naturalem vt etiam ph^os dicit in p^opolit^o. Ad cui^o euidenciam considerandum q^o rerum in vsum hoīs venientium quedam sunt quarum vsum non est ipsius rei consumptio. et si contingat rem deteriorari vel consumi per vsum hoc ē per accidens sicut domus. vestis. liber. equus et h^omōi. non enim vti libro est delere ipsum: neq^o vti domo est destruere ipsam et in talibus aliud ē dare vsum rei et aliud est dare substantiaz rei. et propter hoc quando per accommodationez vsum talis rei alteri conceditur non propter hoc dominium rei transfertur. et propter hoc etiaz p^ot vendi vsum rei dominio rei remanente apud dominum sicut patet in conductione et locatione qui sunt contractus liciti. Quedaz vero res sunt quarum vsum nihil est aliud q^o consumptio ipsarum rerum sicut pecunia qua vtimur expendendo. vinum quo vtimur bibendo. et sic de aliis h^omōi in quibus vti re nihil est aliud q^o consumere ipsam. et ideo in talibus quando conceditur vsum rei per mutuum transfertur etiam rei dominium. quia ergo vsum rei non est separabilis ab ipsa re quicunq^o vendit vsum talium rerum retinendo sibi obligationem ad sortem reddendam manifestus est q^o idem v^odit bis q^o est contra naturalem iusticiam. et ideo exigere usuram est secundum se iniustum. Tenetur ergo aliquis id quod accipit ultra sortez restituere. q^o iniuste accepit. et per d^on^os dāna et interesse sed cui^o ipsius pecunie usurario nō sit alius vsum q^o ipsa eius substantia ratione iam dicta patet d^onter q^o ex quo pecuniam usurariam reddit de vsum pecunie nihil reddere tenetur. teneretur autē reddere aliquis id q^o lucratus esset de domo aliena vel de equo vel aliquo h^omōi etiaz postq^o res h^omōi reddidisset q^o in talibus app^ociatur res et vsum rei. Ad illud g^o q^o in d^otrarium obicitur d^o q^o pecunia usuraria non se h^oz per modum radice ad luc^oz q^o de ea fit sed solum per modum materie. radix enim aliquo modo hab^oz virtutem cause actue in quantum ministrat alimentum toti plante. vnd^o in humanis actibus voluntas et intentio comparantur radici que si peruersa fuerit opus erit peruersum. non autē hoc est necessarium in eo q^o ē materiale. P^ot. n. aliq^os interdū malo b^on^o vti.

Et inde q^ositus ē de his q^o pertinet cōiter ad oēs hoīes. et p^o quantuz ad aīam. 2° quantuz ad corpus. 3° quantum ad

Tertium

actum hoīs. Circa aīam quesita sunt tria. Primo quantum ad substantiam eius. vtrum sit composita ex materia et forma. Secundo quantum ad cognitionē eius. Tertio quātū ad penās ipsius

Articulus vicesimus

De p^o sic proceditur. U^r q^o aīa sit composita ex materia et forma. Intellectus. n. humanus cōparatur ad substantias intellectuales superiores per recessum simplicitatis. sed omne qd̄ recedit a simplici incidit in aliq̄d̄ compositiōnē. prima aut̄ compositio est ex materia et forma. g^o aīa humana ē composita ex materia et forma

S^otra est qd̄ ph̄s dicit in. 3° de aīa. q^o species rerū materialium prout sunt in ipsis rebus non sunt intelligibiles actu. qz sunt in materia sed prout sunt in aīa intellectua humana sunt intelligibiles actu. g^o nō sunt in materia. Nō g^o aīa humana ē composita ex materia et forma. R^o dō q^o si materia dicat̄ oē illud qd̄ ē in potētia quocūqz mō et forma dicat̄ oīs act^o necesse est ponere q^o aīa humana et quilibet substantia creata sit composita ex materia et forma. Dis. n. substantia creata ē composita ex potentia et actu. Manifestus ē. n. q^o solus deus ē suus esse quasi essentialiter ex n̄s. in quā tu. s. suus esse ē eius substantia. qd̄ de nullo alio dici pōt. Esse. n. subsistens nō pōt esse nisi vnū: sicut nec albedo subsistēs nō pōt esse nisi vnū. Oportet g^o q^o quilibet alia res sit ens participatiue ita q^o aliud sit in eo substātia participās esse et aliud ipm esse participatus. Dē aut̄ participans se h̄ ad participatus sicut potētia ad actus. vñ substātia cuiuslibet rei create se h̄ ad suum esse sicut potentia ad actus. Sic g^o oīs substātia creata composita est ex potentia et actu. i. ex eo qd̄ est et esse vt Boe. dicit in li. de ebdo. sicut albū compositur ex eo qd̄ ē albus et albedine. Si vō materia pprie accipiat̄ pro illo qd̄ est potētia tm̄ sic impossibile ē q^o aīa hūana sit composita ex materia et forma. et h^o pōt manifestari dupliciter. Pr^o quidem ex eo q^o ē intellectual substātia. manifestus ē. n. q^o intellectus in actu ē intellectum in actu. Intellectū aut̄ in actu ē aliquid in quantum ē materiale. Est. n. aliquid perfecte cognoscibile in quantum ē actu n̄ aut̄ in pōtētia vt dicit in. 9. metha. vñ cū materia sit ens in potētia forma i materia ex n̄s nō pōt esse pfecte cognita vt intellecta in actu. vñ sequit̄ q^o nulla substātia intellectua cui^o pfectio ē ipm intellectū in actu sit material^o eo q^o oīs pfectiones proportionari perfectibili. Secūdo apparet idē ex hoc q^o aīa est forma. Cum enim forma sit actus et id quod est in potentia non

Quodlibet

possit esse actus impossibile est quod aliquid compositus ex materia et forma secundum se totum sit forma. Si ergo anima que potest componi ex materia et forma sit forma secundum aliquam sui partem que est actus cuius nulla pars est materia. sequitur quod anime pars non sit materia. Hoc enim dicimus animam quod est actus corporis animati. Ad illud vero quod in contrarium obicitur dicendum quod potentia et actus sunt prima principia in genere substantie. materia autem et forma sunt prima principia in genere substantie mobilis. unde non oportet omnem compositionem in genere substantie esse ex materia et forma. sed hoc solum necesse est in substantiis mobilibus.

Et inde quesitum est de anima quantum ad eius cognitiones. Et circa hoc quesita sunt duo. Primo utrum anima separata a corpore cognoscat aliam animam separatam. Secundo utrum liceat ab aliquo moriente exigere ut status suum post mortem denunciet.

Articulus vicesimus primus

De primo sic proceditur. Videtur quod anima separata a corpore non cognoscat aliam animam hominis quam in hac vita cognouit. Omnis enim cognitio per aliquam fit similitudinem. Sed in una anima non fuit expressa alterius anime similitudo in hac vita que possit in ea post mortem remanere. ergo una anima separata non potest aliam cognoscere. Preterea philosophus dicit in primo de anima. Quod corrupto corpore anima non reminiscitur. non ergo recognoscit animam hominis quam in hac vita cognouit. Sed contra est quod sicut dicitur Luca. 16. diues in inferno scilicet animam positam recognouit Lazarum in sinu Abrahe scilicet animam existentem. Respondeo dicitur quod cum nulla substantia propria operatione destituatur necesse est ponere cum anima intellectiva post mortem remaneat quod aliquo modo intelligat. necesse est autem ei attribuere alterum trium modorum intelligendi ut scilicet intelligat vel abstrahendo species intelligibiles a rebus. sicut nunc intelligit corpori unita. vel per species intelligibiles in corpore acquisitas et in ea conseruatas post mortem. vel etiam per aliquas species concreatas vel qualitercumque desuper influxas. Quidam ergo dicunt quod anime separate intelligunt abstrahendo species intelligibiles a rebus. Sed hoc esse non potest. Abstractio enim specierum intelligibilium a rebus sensibilibus fit mediante sensu et ymaginatione quorum operationes cum sint per organa corporalia anime separate attribui non possunt. unde alii hoc

Tertium

negantes dicunt vltimus q̄ nec etiam per species acquisite a rebus sensibilibus dum esset in corpore anima separata intelligit. Ponunt enim Auicennam sequentes q̄ species intelligibiles non conseruantur in intellectu possibili nisi dum actu intelligit s̄ conseruantur species particulares rerum sensibilium solum ymaginatiua et memoratiua ad quas dum intellectus possibilis se cōuertit de nouo influunt in ipsum species intelligibiles ab intellectu agente. Cuius ergo vis memoratiua et ymaginatiua corrumpatur corpore corrupto eo q̄ est virtus organi corporalis sequitur q̄ aīa post mortem nullo modo intelligere possit per aliquas species a rebus sensibilibus acceptas. vnde relinquitur secundum eos q̄ anima separata intelligat per species concreatas sicut et angeli. S̄ hec quidem positio irrationalis videtur quantum ad vtrunq̄ dictorum. Quod enim species intelligibiles in intellectu possibili non conseruentur est contra rationem. Quod enim in aliquo recipitur est in eo per modum recipientis. Unde cuius intellectus possibilis habeat esse stabile et immobile oportet q̄ species intelligibiles in eo recipiantur stabiliter et immobiliter. Est etiam contra Aristo. qui dicit in. 3.º de aīa. Quod intellectus possibilis cum sciat singula. hoc est accipiens species singulorum vt sciens. i. sicut contingit in scientia vel in eo qui habet scientiam tunc dicitur secundum actum. hoc autē confessum accidit cum possit operari per seipsum. Est quidem ergo et tunc potentia quodammodo non tamen simpliciter sicut ante ad discere aut inuenire. Ex quibus verbis apparet q̄ species intelligibiles quādoq̄ sunt habitu in intellectu possibili quāuis actu non operetur. Illud etiam q̄ dicunt animam humanam habere species intelligibiles concreatas irrationaliter dicitur. Si enim potest eis vti dum est corpori vnita sequitur q̄ possit homo intelligere ea quorum sensum nō accepit. vtputa q̄ cecus intelligat colores. qđ patet esse falsum. Si autem per vnionem corporis totaliter impeditur anima humana vt speciebus intelligibilibus concreatis vti non possit sequitur q̄ vnio corporis et anime nō sit naturalis. Id enim qđ est in natura rei nō totaliter impeditur per aliquid quod est rei naturale. alioquin natura faceret alterum illorum frustra. Sic ergo dicendum est q̄ anima separata intelligere potest quedam per species intelligibiles quas per sensus a rebus acquisiuit dum esset in corpore. Sed ille modus cognoscendi nō sufficit quia multa cognoscit anima separata que nos in hac vita non cognoscimus maxime q̄ inconueniens videtur q̄ aīe illorum

Quodlibet.

qui in maternis vteris moriuntur que forte nullum intellectus usum habuerunt. et per consequens nec aliquas species intelligibiles acquisitas nihil post mortem intelligant. Unde oportet addere quod anima in sua separatione a corpore recipit influxum specierum intelligibilium a natura superiori scilicet diuina scilicet naturalem ordinem quo experimur quod anima humana quanto magis a corporeis sensibus abstrahitur tanto magis potest esse particeps superioris influxus. sicut patet in dormientibus et alienatis qui etiam quedam futura preuident. Sic ergo anima separata potest a iam aliam cognoscere tam per noticiam quam de ea acquisiuit in hac vita per aliquam similitudinem effectus ipsius qui est vita hominis siue per aliquam similitudinem influxam a deo naturali influxu et per hoc patet responsio ad primum. Ad secundum dicendum quod philosophus loquitur quantum ad memorari et reminisci. quod est per actus cuiusdam potentie sensitivae utentis organo corporali quo corrupto cessat actus talis potentie.

Articulus vicesimus secundus

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod non liceat ab aliquo moriente requirere quod reuelet statum suum post mortem. Non enim licet inquirere que deus vult esse abscondita secundum illud Eccle. 3. Altiora te ne quesieris. Sed deus vult esse absconditum statum anime post mortem. quod patet ex hoc quod diuiti petenti ut Lazarus mitteretur ad fratres suos viuentes est hoc denegatum. sicut dicitur Luce. 16. Non ergo licet hoc a morientibus requirere. Sed contra est quod dicitur. 2. Macha. 12. Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare. Sed ad hoc homo pro uocatur per hoc quod cognoscit necessitatem eorum quam habet post mortem. ergo licitum est et sanctum hoc a morientibus requirere.

Respondeo quod cum peccatum sit contra naturam ut patet per Damasc. in. 2. li. requirere impletionem naturalis desiderii non est peccatum nisi aliqua inordinatio adiungatur. sicut patet in sumptibus cibi et potus. homo autem naturaliter scire desiderat. Unde si requirat alicuius rei noticiam non est peccatum nisi forte per accidens hoc est per aliquam inordinationem adiunctam. puta si per studium et inquisitionem alicuius scientie aliquis impediatur ab his quibus tenetur intendere. puta si predicator impediatur ab officio debite predicationis propter studium geometrie. aut etiam si quis inquiret aliquid agnoscere superbe et presumptuose de sua

Tertium

facultate cōfidens vel si qua alia hōmōi inordinatio circa hoc cōtingat. Nulla autē inordinatio in hac inquisitione videtur si aliquis requirat a moriente cognoscere statum suum post mortem sūmittendo tamen hō diuino iudicio. Unde nulla ratio videtur quare debeat dici hoc esse peccatum nisi forte ex dubitatione fidei de futuro statu quasi temptando inquirat. Ad illud vero quod in contrarium obicitur dicendum quod deus vult multa nobis sic esse abscondita quorum noticiam propriis viribus aut merito acquirere non possumus que tamen vult reuelari humiliter et pie querentibus secundum illud Math. xi. Abscondisti hoc a sapientibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis. unde non est mirum si superbis fratribus superbi diuitis deus aliqua noluit reuelari que tamē vult reuelari fidelibus pie et humiliter requirētib⁹

Inde quesitum est de anima quantum ad penam. Et circa hoc quesita sunt duo. Primo vtrum anima possit pati ab igne corporeo. Secundo vtrum damnati in inferno gaudeant de penis inimicorum suorum quos vident secum puniri.

Articulus vicesimustertius

De primo sic proceditur. Videtur quod anima separata non possit pati ab igne corporeo. Actio enim agentis est proportionata passioni patientis. Sed actio ignis cum sit corp⁹ physicum est actio naturalis que consistit in mouere. ergo nihil patitur ab igne corporeo nisi quod mouetur. Sed anima non mouetur cum sit impartibilis. nihil autem impartibile mouetur vt probatur in. 6. phi. 9. anima non patitur ab igne corporeo. Sed contra est quod diues in inferno secundum animam existens dicit. Crucior in hac flamma. vt dicitur Luce. 16. R. dicendum quod anima patitur penam ab igne corporeo sicut fides catholica docet. Quia autem ignis corporeus agat in animam separatam hoc non habet ex natura sua sed in quantum est instrumentum diuine iusticie vt dicitur communiter. Aduertendum tamen est quod nullum instrumentum agit in virtute superioris agentis nisi excedendo aliquā actionē sibi cōnaturalem alioquin frustra adhiberet ad effectū sicut serra in quantum est instrumentum artis facit arcam secando et aqua baptismal' abluat animam vt instrumentum diuine misericordie corporaliter abluendo. Si ergo ignis corporeus agit in animam vt est instrumentum diuine iusticie punientis necesse est quod hoc fiat per aliquam actionem igni corporeo cōnaturalem.

Quodlibet

Non autem potest dici quod ignis alteret animam calefaciendo vel desiccando aut igniando ipsam. Unde relinquitur modus quem Augustinus ponit. 21. de ciuit. dei. ut scilicet anima separata vel spiritus demonis patiatur penam per alligationem quandam ab igne corporeo. Videmus enim species corpori alligari quandoque quidem naturaliter sicut anima alligatur corpori. quandoque autem quadam superiori virtute sicut per virtutem superiorum demonum inferiores demones alligantur arte nigromantia ymaginibus vel anulis vel aliis huiusmodi rebus. Multo ergo magis virtute diuina demones vel etiam anime alligari possunt igne corporeo ut ab eo assumant penam. Unde patet responsio ad illud quod in contrarium obiebat. quod procedit de actione ignis que est per alterationem

Articulus vicesimusquartus

De secundum sic proceditur. Videtur quod damnati in inferno gaudent et consolentur de penis inimicorum suorum quos secum vident in inferno puniri. quia super illud Isa. 14. Omnes principes terre surrexerunt de solis suis. dicit glossa. Dico. quod solacium est malis inimicos suos socios habere penarum. Sed contra. Omne gaudium diminuit dolorem ut patet per philosophum. 7. ethi. Sed dolor damnatorum est finitus intensiue tantum. ergo possent multiplicari inimici alicuius damnati in inferno quod totaliter dolor eius deleteretur quod est contra diuinam iusticiam. R. quod dicitur quod nihil prohibet idem secundum diuersas rationes esse delectabile et triste. tamen simpliciter dicitur tale ab eo quod preeminet ab eo vero quod est minus denominatur secundum quid. Dicendum est ergo quod pena inimici considerata ab eo qui est in inferno habet quodammodo rationem delectabilem et quodammodo rationem tristabilem. Rationem quidem delectabilem habet in quantum impletur voluntas damnati de malo inimici sui. Descendunt enim ad infernum damnati cum armis. id est cum affectionibus prauis ut dicitur Ezech. 32. Sed ex alia parte habet rationem tristabilis propter duo. Primo quidem in quantum in pena inimici impletur diuina iusticia quam odium et blasphemant damnati in inferno secundum illud Apoc. 16. Estuauerunt homines estu magno et blasphemauerunt nomen domini. Secundo propter vermen conscientie. Sic enim in eis prauae affectiones remanent quod et tamen de eis dolent ad punitionem non ad purgationem secundum illud Sapi. 5. Penitentiam agentes et pro angustia spiritus gementes. unde sicut penitentes in hac vita dolent et de do

Tertium

lore gaudent ita damnati in inferno gaudent de penis inimicorum suorum. et tamen de ipso gaudio magis dolent. et precipue si presterint eis damnationis causas. Et per hoc per responsio ad obiecta

Articulus vicesimus quintus

Einde quesitum est de homine quantum ad corporis sexum utrum scilicet si primus homo non peccasset tot fuissent nati mares quot femine. et videtur quod sic. In paradiso enim ubi secundum Augustinum fuisset thorus immaculatus et nuptie honorabiles nullus commisit sed omnes matrimonio usi fuissent. ut impleretur preceptum domini primis hominibus datum. Crescite et multiplicamini et replete terram. ut habetur Gen. 1. 28. Sed in statu innocentie nullus masculus habuisset plures uxores nec aliqua mulier plures viros nec aliquis aut aliqua mortem sensisset. ergo sequitur quod tot mares nascerentur quot femine. Sed contra est quod dicit Gregorius 4. moralium super illud. Nunc enim dormiens silet. dicit. Si pariter primum nulla putredo peccati corrumpere nequaquam ex se filios iehenne generaret. Sed hi qui nunc per redemptorem salvandi sunt soli ab eo electi nascerentur. Sed qui nunc salvandi sunt non sunt equaliter mares et femine. Ergo neque in statu innocentie equaliter mares et femine. Respondendum quod si Adam non peccasset nec aliquis de stirpe eius satis probabiliter videtur concedendum quod tot nascerentur mares quot femine sicut ratio probat. Ad illud vero quod in contrarium obicitur potest dici quod cum soli deo sit certus numerus electorum incertum est utrum inaequales salventur mares et femine. vel equaliter tot mares quot femine. sed si supponitur quod non in equali numero mares salventur et femine potest dici quod cum dicitur. Hi qui nunc per redemptorem salvandi sunt etc. pronomen non facit personalem demonstrationem sed simplicem. sicut cum dicitur. hec herba crescit in orto meo. ut intelligatur nihil aliud significari quam quod soli salvandi ab eo nascerentur quia nullus nascendo ab eo traheret damnationis causam. non autem potest dici quod idem homines numero nascerentur qui nunc nascuntur. Manifestum est enim quod non potest esse idem homo numero si ab alio patre vel ab alia matre nascatur. Cum autem multi sunt qui ex pluribus uxoribus filios suscipiunt qui salvantur si in statu innocentie pluralitas uxorum non fuisset impossibile esset quod idem homines numero tunc nascerentur qui nunc salvantur.

Einde quesitum est de actibus communibus omnibus hominibus

Quodlibet

Et primo de conscientia. Secundo de penitentia. Circa primū
quesita sunt duo. Primo vtrum conscientia possit errare. Secū
do vtrum conscientia erronea liget.

Articulus vicesimus sextus

De primo sic proceditur. Videtur quod conscientia errare nō
possit. quia ad Ro. 2.º dicit glo. quod conscientia est lex intel
lectus nostri que est lex nature. Sed lex naturalis errare non pot
est. ergo nec conscientia. Preterea Basilius dicit quod conscientia est
naturale iudicatorium. Sed naturale iudicatorium non potest er
rare vt patet in primis principis indemonstrabilibus de quibus
homo naturaliter iudicat. ergo conscientia non potest errare. S
contra est quod dñs dicit. Job. 16. discipulis loquens. Venit hora
vt omnis qui interfecerit vos arbitretur se obsequiū prestare deo
Sed hoc non est nisi conscientia errante. ergo conscientia potest
errare. R.º dicendum quod conscientia sicut ipsum nomen sonat
importat applicationem scientie vel noticiae humane ad aliquem
proprium actum. Omnis autem noticia quas homo habet potest
ad suum actum applicare siue memoriam prout homo dicitur ha
bere conscientiam testificantem quod fecerit aliquid vel non fecerit
siue etiam scientiam vniuersalem vel particularem per quas ho
mo potest cognoscere vtrum aliquid sit faciendum vel non faci
endum. et secundum hoc conscientia dicitur vrgere vel impedire
Manifestum est autem quod si accipiamus diuersas hominis cog
nitiones in aliqua potest esse error et in aliqua non. In primis enim
principis naturaliter cognitis siue sint speculatiua siue sint ope
ratiua nullus potest errare. sicut in hoc. omne totum est maius sua
parte. vel nulli iniuriam esse faciendam. In aliis autem humanis
cognitionibus magis particularibus siue pertineant ad partem
sensitiuam siue ad rationem inferiorem que considerat humana
siue ad rationem superiorem que considerat diuina potest multi
pliciter error accidere. Manifestum est autem quod in applicatione
multarum cognitionum ad actum prouenit error quecumque cog
nitionum fuerit erronea sicut patet quod falsitas accidit in conclus
sione quecumque premissorum fuerit falsa. Sic ergo licet in cog
nitione primorum principiorum iuris naturalis non sit error. tñ quia in
aliis principis iuris humani vel diuini potest error accidere. ideo
conscientia hominis errare potest sicut patet quod hereticus qui habet conscientiam nunquam iu
randi habet conscientiam erroneam. propter hoc quod credit omne iuramentum

Tertium

esse contra preceptum dei. licet in hoc non erret quod estimat nihil esse faciendum contra preceptum diuinum. Ad primum ergo dicitur quod principia particularia habent virtutem concludendi ex primis principiis vniuersalibus. vnde conclusio attribuitur principaliter primis principiis sicut effectus cause prime et eadem ratione quia virtus scientie principaliter dependet ex principiis iuris naturalis sicut ex primis et per se non principaliter conscientia dicitur lex naturalis vel etiam naturale iudicium. vnde patet solutio ad secundum.

Articulus vicesimusseptimus

De secundum sic proceditur. Videtur quod conscientia erronea non liget ad peccatum. Ut enim Augustinus dicit. 22. contra Faustum. Omne peccatum est contra legem eternam que est lex dei. Sed quandoque conscientia errans prohibet id quod non est contra legem dei. sicut patet in hereticis qui conscientia erronea prohibente nolunt iurare nec comedere carnes aut bibere vinum. Non ergo est eis peccatum si contra conscientiam hoc faciant. et ita conscientia erronea non obligat ad peccatum. Preterea conscientia erronea quandoque dicit homini quod faciat id quod est contra legem dei. sicut heretico sua conscientia erronea dicit quod predicet contra fidem catholicam. Sed faciendo contra legem dei peccat mortaliter. Si ergo etiam faciendo contra conscientiam erroneam peccaret mortaliter sequeretur quod vtrobiusque esset peccatum siue predicaret contra legem dei siue non. et ita esset perplexus. quod videtur esse inconueniens quia sequeretur quod non pateret ei via salutis. cum tamen omnibus pateat per penitentiam in hac vita. Non ergo conscientia erronea ligat.

Sed contra est quod ad Romanos. 14. super illud. De quod non est ex fide peccatum est. dicitur glo. Quia qui facit contra conscientiam edificat ad iehennam.

Respondetur ergo dicitur quod cum actus recipiat speciem ab obiecto non recipit speciem ab eo sed materiam obiecti sed rationem obiecti. sicut visio lapidis non recipit speciem a lapide sed a colorato quod est per se obiectum visus. Omnis autem actus humanus habet rationem per se vel meriti in quantum est voluntarius. obiectus autem voluntatis sed propria ratio est bonum apprehensum. et id actus humanus iudicatur virtuosus vel viciosus. sed bonum apprehensum in quod per se voluntas fertur et non sed materiale obiectum actus. sicut si aliquis credens occidere patrem occidat ceruum incurrit parricidium peccatum et e contrario. si quis venator putans occidere ceruum debita diligentia adhibita occidat casualiter patrem immunis est a parricidii crimine. Si ergo aliquid sed se non est contra legem dei ut leuare vellucam de terra vel iurare apprehensum errante conscientia

Quodlibet

vt contra legem dei existens. et sic voluntas in ipsum feratur manifestum est quod voluntas fertur per se loquendo et formaliter in id quod est contra legem dei. materialiter autem in id quod non est contra legem dei imo forte in id quod est secundum legem dei. et ideo manifestum est quod est ibi contemptus legis dei. et ideo necesse est quod sit ibi peccatum. Et ideo dicendum est quod omnis conscientia siue recta siue erronea siue in per se malis siue in indifferentibus est obligatoria ita quod qui contra conscientiam facit peccat.

Ad primum ergo dicendum quod licet hereticus qui iurat conscientia erronea contradicente materialiter loquendo non faciat contra legem dei. tamen formaliter loquendo contra legem dei facit. vt ostensum est. Ad secundum dicendum quod si alicui dictat conscientia vt faciat illud quod est contra legem dei si non faciat peccat et similiter si faciat peccat quia ignorantia iuris non excusat a peccato nisi forte sit ignorantia inuincibilis. sicut est in furiosis et amentibus que omnino excusat. nec tamen sequitur quod sit perplexus simpliciter sed secundum quid. potest enim erroneam conscientiam deponere. et tunc faciens secundum legem dei non peccat. Non est autem inconueniens quod aliquo posito aliquis homo sit perplexus sicut sacerdos qui tenetur cantare si sit in peccato peccat cantando et non cantando. nec tamen est simpliciter perplexus quia potest penitentiam agere et absque peccato cantare. sicut etiam in silogisticis vno quodam inconuenienti dato alia contingunt vt dicitur in primo physicorum.

Inde quesitus est de penitentia. Et circa hoc quesita sunt duo. Primo vtrum si aliquis sacerdos penitenti dicat. quid quid boni feceris sit tibi in remissionem peccatorum sit satisfactio sacramentalis. Secundum vtrum ei qui pretermisit diuini officium dicere cum teneretur ad ipsum possit imponi alia penitentia pro tali omissione vel sit ei imponendum quod iteret quod omisit.

Articulus vicesimus octauus

De primo sic proceditur. Videtur quod predicta satisfactio non sit sacramentalis. Sacramentalis enim satisfactio ad aliquid ligat. Sed ille cui predictus modus satisfactionis indicitur ad nihil ligatur. ergo videtur quod non sit sacramentalis satisfactio. Sed contra. Illa videtur esse sacramentalis satisfactio qua perfecta ad nihil aliud homo tenetur. Sed penitens cui sic satisfactio iniungitur a sacerdote nihil aliud tenetur implere cuius nihil

Tertium

fit aliud sibi mandatum. ergo huiusmodi satisfactio est sacramentalis. **R.** dicendum quod hic est quadruplici distinctione utendum. Primo enim considerandum est quod peccator est debitor alicuius satisfactionis dupliciter. Uno modo ex iniunctione sacerdotis. Alio modo ex peccato commissio. unde si contingat quod sacerdos minorem satisfactionem imponat penitenti quam sit illa ad quam obligatur ex quantitate sui peccati subtracto eo quod remittitur virtute clauium et contritionis precedentis. nihilominus penitens ad aliquid ulterius obligatur quod si in hac vita non perficiet in purgatorio exoluat. et e converso si sacerdos imponat maiorem penitentiam quam penitens facere teneatur pensata remissione que est facta per vim clauium et contritione precedente nihilominus penitens tenetur facere quod sibi iniunctum est si assit facultas. Secundo considerandum est quod opus quod quis facit ex iniunctione sacerdotis dupliciter valet penitenti. vno modo ex natura operis. alio modo ex vi clauium. Cum enim satisfactio a sacerdote absoluente iniuncta sit pars penitentiae manifestum est quod in ea operatur vis clauium ita quod amplius valet ad expiandum peccatum quam si proprio arbitrio homo faceret idem opus. Tertio considerandum est quod satisfactio ad duo valet. Valet enim ad expiationem culpe preterite. valet etiam ad cautelam culpe future. sicut cum homo ieiunat pro hoc prebetur ei remedium contra futuras concupiscentias carnis. Item quarto considerandum est quod sacerdos potest penitenti satisfactionem iniungere vel ex proprio arbitrio vel etiam ex consilio alieno. Est ergo dicendum quod sicut potest sacerdos iniungere satisfactionem penitenti ex arbitrio alieno ita et ex arbitrio ipsius penitentis. sicut si dicat. facias hoc si potes et si non potes facias hoc. et simile videtur cum sacerdos dicit. Quicquid boni feceris sit tibi in remissionem peccatorum. videtur autem satis conueniens quod sacerdos non oneret penitentem graui pondere satisfactionis quia sicut prauus ignis a multis lignis superpositis de facili extinguitur. ita posset contingere quod prauus affectus contritionis in penitente nuper excitatus propter graue onus satisfactionis extingueretur peccatore totaliter desperante. Unde melius est quod sacerdos penitenti indicet quanta penitentia esset sibi pro peccatis iniungenda et iniungat sibi nihilominus aliquid quod penitens tollerabiliter ferat ex cuius impletione assuefiat ut maiora impleat. que etiam sacerdos sibi iniungere non attemptasset. et hec que preter iniunctionem expressam facit accipiunt maiorem vim expiationis culpe

Quodlibet

preterite ex illa generali iniunctōne qua sacerdos dicit. quicquid boni feceris sit tibi in remissionem peccatorum. Unde laudabiliter consuevit hoc a multis sacerdotibus dici licet nō habeant maiorem vim ad prebendum remedium contra culpam futuram. et quantum ad hoc talis satisfactio est sacramental' in quantum virtute clauium est culpe omisse expiatiua. Et p hoc p3 mō ad obiecta.

Articulus vicesimus nonus

D secundum sic proceditur. Videtur q̄ ei qui omisit dicere diuinum officium sit iniungendus q̄ iterato dicat. Qui enim tenetur ad aliq̄ debitum spirituale implendum non potest liberari nisi idem debitum soluat. Si ergo aliquis tenebatur ad hoc debitum vt scz diuinum officium diceret videtur q̄ nō possz absolui nisi hoc debitum soluat. Sed contra est q̄ penitentie sunt arbitrarie. g^o pro peccato tal' omissionis quecunqz pena secundum arbitriuz sacerdotis potest imponi. R^o dō q̄ in omni diuino officio est hoc comune qd̄ pertinet ad laudes dei et ad suffragium fidelium. Sed distinguitur vnum officiu3 ab alio secundū diuersitatem temporū et locorū. Rationabiliter enim institutū est vt diuersimode deus laudetur secundum congruentiam temporū et locorū. et ideo sicut in officiis diuinis exoluendis obseruanda ē congruitas loci: ita etiam congruitas temporis que quide3 obseruari non posset si oporteret iniungere omittenti q̄ horas diceret quas omisit. Forte enim in completorio diceret. Jam lucis orto sydere. et in tempore pascale diceret officium dominice passionis qd̄ esset absurdum. et ideo non videtur esse iniungendum ei qui omisit diuinum officiu3 q̄ horas easdem repetat sed aliquid ad diuinam laudem pertinens. puta vt dicat septem psalmos v' vnū psalterium vel aliquid amplius secundum quantitatem delicti.

Ad illud vero quod in contrarium obicitur dicendum vt tempore debito officii pretereunte iam est impotens ad soluendū tēpore debito. et ideo qz hoc nō pōt facere iniungēda ē ei alia pūia.

Et inde quesitum est de creatura pure corporali. Et circa hoc quesita sunt duo. Primo de arcu nubium qui dicitur iris vtum sit signum diluuii non futuri. Secundo vtum possit demonstratiue probari q̄ mundus non sit eternus.

Articulus tricesimus

D primum sic proceditur. Videtur vt arcus nubiu3 non sit signum diluuii non futuri. Illud enim qd̄ fit ex necessis

Tertium

rate nature non videtur esse institutum ad aliquid significandum
arcus nubium prouenit ex necessitate propter oppositionem solis
ad nubem roidam. ergo non videtur esse significatum diluuii
non futuri. Preterea huiusmodi apparitiones aeris sicut iris et ha-
lo. i. circulus continens solem et lunam et alia huiusmodi causantur pre-
cipue ex vaporibus humidis in aere existentibus ex quibus sequitur
pluue que diluuium faciunt. ergo apparitio iridis magis est
signum diluuii futuri quam diluuii non futuri. Preterea si est signum
diluuii nunquam futuri aut est signum diluuii nunquam futuri aut est
signum diluuii non futuri usque ad aliquod tempus. Si autem est
signum diluuii nunquam futuri non oportuisset quod apparuisset nisi se-
mel. Si autem diluuii non futuri usque ad aliquod tempus oportet
tempus esse determinatum. quod quidem determinari non
potest nec auctoritate scripture nec ratione humana. ergo frustra
huiusmodi signum datur. Sed contra est quod dicitur Gen.
8. Arcum meum ponam in nubibus et erit signum federis inter
me et inter terram. et postea subditur: et non erunt ultra aque dilu-
uii ad delendum uniuersam carnem. Respondeo dicendum
quod in his que in veteri testamento dicuntur primo quidem obser-
uanda est veritas litteralis. Sed quia vetus testamentum est fig-
gura noui plerumque in veteri testamento sic aliqua proponuntur
ut ipse modus loquendi aliquid figurari designet. Dicendum est
ergo quod quia cause rerum multis sunt latentes. effectus autem
sunt manifestiores proponuntur effectus in designatione causa-
rum. Est autem considerandum quod pluuiarum causa efficiens qui-
dem est sol. materialis vero vapor humidus eleuatus ex terra et
aquis per virtutem solis. hec autem duo in triplici dispositione
se possunt habere. Quandoque enim calor solis omnino superuin-
cit vapores et exsiccat eos et tunc pluue sequi non possunt. vnde
in egypto et in terris multum calidis non sunt pluue. In estate
etiam propter propinquitatem solis sunt pluue rariores. in hys-
me vero frequentiores. Quandoque vero e contrario virtus solis
ad hoc usque valet quod vapores multiplicat. sed tamen non potest
eos desiccare et tunc superhabundant pluue. et est ratio diluuii
aquarum. Quandoque vero medio modo se habet ut scilicet vir-
tus solis non solum operetur ad ipsam eleuationem vaporum
sed etiam habet victoriam super eos ut scilicet non tantum mul-
tiplicentur quod ipsum diluuium inducere possint. neque etiam

Quodlibet

vapores omnino desiccantur et pluuia non sequatur. et ex hac media dispositione vel comparatione solis ad vapores causatur iris que non apparet vaporibus omnino desiccatis neque etiam eis omnino in aere superabundantibus. et ideo iris est signum diluuii non futuri in quantum procedit ex tali causa que repugnat diluuiio. Ideo autem scriptura tali modo loquendi vtitur. quia per iridem significatur christus per quem protegimur a spirituali diluuiio. Ad primum ergo dicendum quod iris procedit naturaliter ex talibus causis que repugnant diluuiio. et ideo conuenienter iris dicitur esse signum diluuii non futuri. Ad secundum dicendum quod iris potest significare pluuias sed non superabundantes usque ad hoc quod faciant diluuium. Ad tertium dicendum quod iris semel apparet significat quod tamdiu non erit diluuium quamdiu sol et vapores in eadem dispositione consistunt. et ideo non est superfluum quod frequenter apparet.

Articulus tricesimus primus

De secundum sic proceditur. Videtur quod demonstratiue probari possit mundum non esse eternum. Si enim mundus esset eternus non posset computari numerus annorum ab initio mundi. Dic autem numerus ascribitur pascali cereo. Sic ergo non posset pascalis cereus in ecclesia benedici. Preterea epacte computantur secundum excrescenciam annorum lunarium super annos solares. Sed talis excrescentia computari non posset si mundus esset eternus. ergo mundus non est eternus. ergo demonstrari potest quod mundus non sit eternus. Sed contra. Id quod est fidei demonstrari non potest quia fides est non apparentius. ut dicitur ad Heb. xi. Sed mundum ex quodam principio temporis esse creatum est fidei articulus. Unde et propheticè a Moyse dictus est. In principio creauit deus celum et terram. ut Grego. dicit in prima O me. Ezech. ergo mundum non esse eternum non potest demonstratiue probari. Respondeo dicendum quod ea que simplici voluntati diuine subsistunt demonstratiue probari non possunt quia ut dicitur. i. ad Corinth. z. Que sunt dei nemo nouit nisi spiritus dei. Creatio autem mundi non dependet ex alia causa nisi ex sola dei voluntate. unde ea que ad principium mundi pertinent demonstratiue probari non possunt. sed sola fide tenentur propheticè per spiritum sanctum reuelata sicut ap[osto]lus post premissa verba subiungit. Nobis autem reuelauit deus per spiritum sanctum. Est autem

Quartum

valde cauendum ne ad ea que fidei sunt aliquis demonstratio-
nes adducere presumat propter duo. Primo quidem quia in hoc
derogat excellentie fidei. cuius veritas omnem rationem huma-
nam excedit secundum illud *Ecccl. 3°* Plurima supra sensum homi-
nis ostensa sunt tibi. que autem demonstratiue probari possunt
sunt rationi humane subduntur. Secundo quia cum plerunq3 ta-
les rationes frivole sint dant occasionē irrisionis infidelibus duz
putant q̄ propter rōes hmōi his que sunt fidei assentiam⁹. et hoc
expresse apparet in rationibus hic inductis que derisibiles sunt et
nullius momenti. Qd̄ enim primo inducit de cereo pascale non
habet robur nisi auctoritatis. probare autem per auctoritates nō
est demonstratiue probare sed fidem vel opinionem facere. et tamē
multo esset validior auctoritas sacre scripture q̄ benedictio pasca-
lis cerei presertim cum sine ascriptione annorum mundi cere⁹ pas-
calis benedici possit. Non enim est de necessitate pascalis cerei ta-
lis ascriptio. vnde in multis terris non est consuetum q̄ aliqui
cereo ascribatur. Quod etiam secundo opponitur derisibile est.
non enim crescentie annorum lunarum ad solares computan-
tur ab initio mundi sed ab aliqua d̄terminata radice. puta ab ali-
qua oppositione solis et lune vel ab aliqua coniuncttione vel ab
aliquo huiusmodi sicuti est in omnibus aliis computationibus
astronomicis.

Incipit quodlibet quartum

Articulus primus

Uesitum est de rebus diuinis et humanis. Circa res
diuinas quesitum est primo de essentialibus. Secun-
do d̄ personalibus. Circa essentialia quesitū est. Pri-
mo de scientia dei. Secundo de eius potentia. Circa scientiam
quesitum est vtrum in deo sunt plures ydee. Et videtur q̄ sic. Di-
cit enim *Aug. in libro. 83. q.* Qz deus singula propriis rationib⁹
creauit et alia ratione hominem: et alia ratione equum. Sed ratio-
nes rerum in mente diuina dicuntur ydee vt patet per *Aug. ibi-
dem.* ergo sunt plures ydee. Preterea secundum hoc sunt aliqua
distincta q̄ deus earum distinctionem cognoscit. Cognoscit autē
earum distinctionem in seipso. ergo distinctaruz reruz sunt in deo
plures et distincte ydee. Sed contra. Omne nomen quod in
diuinis dicitur aut est essentialē vt deus. aut personale vt pater.

Quodlibet.

aut notionale vt generans. Sed hoc nomen ydea neq3 est personale neq3 notionale quia non conueniret tribus personis. ergo est nomen essenziale. Sed nullum essenziale multiplicatur in diuinis. ergo non possumus dicere q̄ in deo sint plures ydee.

R.º dicendum q̄ duplex est pluralitas. Una quidem est pluralitas rerum. ⁊ secundum hoc non sunt plures ydee in deo. nominat enim ydea formam exemplarem. Est autem vna res que ẽ omnium exemplar sc3 diuina essentia quas omnia imitantur in quantum sunt ⁊ bona sunt. Alia vero pluralitas est secundum intelligentie rationem. Et secundum hoc sunt plures ydee. licet enim omnes res in quantum sunt diuinam essentiam imitentur. non tamen vno ⁊ eodem modo omnia imitantur ipsam sed diuersimode ⁊ secundum diuersos gradus. Sic ergo diuina essentia secundum q̄ est imitabilis hoc modo ab hac creatura est propria ratio ⁊ ydea huiusmodi creature ⁊ similiter de aliis. vnde secundum hoc sunt plures ydee secundum q̄ intelligitur diuina essentia secundum diuersos respectus quos res habent ad ipsam eam diuersimode imitantes. Huiusmodi autem respectus non solum intelliguntur ab intellectu creato sed etiam ab intellectu increato ipsius dei. Scit enim deus ⁊ ab eterno sciuit q̄ diuersae creature diuersimode essentiae imitatur ⁊ secundum hoc ab eterno fuerunt in mente diuina plures ydee sicut rationes proprie rerum intellecte in deo. Hoc enim significat nomen ydee vt sit sc3 quedam forma intellecta ab agente. ad cuius similitudinem exterius opus producere intendit. sicut edificator in mente sua preconcepit formam domus que est quasi ydea domus in materia fiende. Ad primum ergo dicendum q̄ Aug. intelligit esse aliam ⁊ aliam rationem secundum diuersitatem respectuum vt dictum est. Ad secundum dicitur q̄ cum dicitur secundum hoc res sunt distincte prout deus earum distinctionem cognoscit. hec locutio est duplex. Quia enim dicitur secundum q̄ deus cognoscit potest referri ad cognitionem diuinam ex parte cogniti vel ex parte cognoscentis. Si ex parte cogniti sic vera est locutio. est enim sensus q̄ hoc modo res sunt distincte sicut deus cognoscit eas esse distinctas. Si vero referatur ad cognitionem ex parte cognoscentis sic locutio falsa est. erit. n. sensus q̄ res cognite illum modum distinctionis habeant in intellectu diuino quem habeant in seipsis quod falsum est. quia in seipsis res sunt diuise essentialiter. non autem in intellectu diuino. sicut etiam res in seipsis sunt materialiter. in intellectu autem

Quartum

diuino immaterialiter. et in hoc ultimo sensu procedebat obiectione. Ad tertium dicendum quod ratio illa procedit de pluralitate reali. talis enim pluralitas in nominibus essentialibus non inuenitur sed solum pluralitas que est secundum intelligentie rationem.

Inde quesitum est de pertinentibus ad potentiam dei.

Et primo utrum in deo sit virtus. Secundo de quodam effectu diuine virtutis utrum scilicet aque sint super celos. Tertio ad quid virtus diuina se extendere possit.

Articulus secundus

De primo sic proceditur. Videtur quod in deo non sit virtus. quia ut Philosophus dicit in primo de celo. Virtus est ultimum potentie. Sed diuina potentia non habet ultimum cum sit infinita. ergo in deo non est virtus. Sed contra. Omne immediatum operationis principium virtus est. Operatio enim omnis a virtute aliqua procedit. Sed in deo est aliquid quod immediatum operationis principium quia deus immediate aliqua operatur. ergo in deo est virtus. Respondeo dicendum quod virtus qualitercumque accipiatur significat potentie complementum. Et inde est quod virtus vniuscuiusque rei est que bonum est que bonum facit habentem et opus eius bonum reddit ut dicitur in secundo Ethico. Tunc enim ostenditur potentia esse completa quando et agens est perfectum et actio perfecta. Cum ergo potentia dei sit maxime completa potissime in deo virtus inuenitur. unde dicitur Sapient. duodecimo. Virtutem ostendisti mihi qui non crederis in virtute consummatus. et in psal. Magnus dominus et magna virtus eius. Ad primum ergo dicendum quod quandoque virtutes notificantur non per aliquod quod de virtute essentialiter predicetur. sed per id ad quod virtus ordinatur. Ab eo enim speciem habet sicut Augustinus dicit. Quod fides est credere quod non vides. Credere enim non est ipsa fides sed actus ad quem fides ordinatur. Et hoc modo philosophus diffinit virtutem cum dicit quod virtus est ultimum potentie. quia scilicet virtus rei attenditur in ordine ad hoc in quod ultimo potest sicut virtus eius qui potest ferre centum libras. ut ipse ibidem dicit: non consistit in hoc ut ferat decem sed in hoc quod ferat illud ultimum in quod ultimo potest. scilicet centum. Sic ergo utriusque cuiuslibet rei non attenditur in vno eorum que potest sed respectu totius quod potest

Quodlibet

Virtus ergo diuina non potest attendi secundum aliquod vnus opus ipsius quia nullum opus eius est quod adequat eius virtutem vt deus amplius facere non possit. sed virtus eius attenditur secundum totum in quod potest. Hoc autem est infinitum quia. scilicet. deus infinita facere potest. vnde et virtus dei est infinita et hoc est vltimum et infinita posse. sicut virtuti finite est vltimum aliqua determinata posse.

Articulus tertius

De secundum se proceditur. Videtur quod aque habentes veram speciem aque elementaris super celos existant. Homo enim dicitur minor mundus propter similitudinem quam habet cum mundo maiori. Sed videmus quod in corpore humano superponitur cerebrum quod habet naturam aque cordi. quod habet proprietatem ignis in quantum est fons naturalis caloris. ergo etiam in mundo maiori aqua superponitur aliis elementis. Et hec ratio videtur Aug. in. xi. de ciui. dei. vbi dicit de quibusdam quod ponderibus elementorum mouentur. et ideo non putant aquarum fluidam grauemque naturam in superioribus mundi locis potuisse consisti: qui secundum rationes suas si ipsi hominem facere potuissent non ei pituitam: quod grece flegma dicitur et tanquam in elementis corporis nostri aquarum vicem obtinet in capite ponerent.

Sed contra. Partes mundi sunt optime et ordinatissime dispositae secundum suas naturas. Sed id quod habet speciem aque naturaliter est ponderosum. et ita naturaliter subsidet corporibus leuibus aeri et igni. Non ergo aliquid habens veram speciem aque supra celos existit. R. dicendum quod in sacra scriptura que merito non potest expresse dicitur aquas esse supra celum. Dicitur. n. Gen. i. Quae diuisit aquas que sunt sub firmamento ab aquis que sunt supra firmamentum. Et in ps. dicitur. Aque que super celos sunt laudent nomen domini. et ideo sicut Aug. dicit in. 2. super Gen. ad litteram. Quoquo modo vel qualescumque aque ibi sint esse ibi eas minime dubitemus. Maior quippe est scripture huius auctoritas quam omnis humani generis capacitas. Sed sicut Aug. primo eiusdem libro dicit. Turpe est nimis et perniciosum atque maxime cauendum vt christianum de his rebus scilicet naturalibus quasi scripturas litteras loquentem ita delirare quibus infidelis audiat. vt quemadmodum dicitur toto celo errare aspiciens risus tenere vix possit et non tam molestum est quod errans homo deridetur. sed quod auctores

Quartum

noſtri ab eis qui foris ſunt talia ſenſiſſe creduntur ⁊ cum magno eorum exitio de quorum ſalute ſatagimus tanq̄ indocti reprehēduntur atq; reſpuuntur. ⁊ ideo ſicut ip̄e ſubiungit multiplices expoſitiones ipſe poſuit in verbis geneſis. vt ſic accipiaur vna expoſitio q̄ alteri expoſitioni non preiudicetur que forte melior eſt Sic ergo quod dicitur de aquis ſupra celos exiſtentibus multipliciter intelligi poteſt. Vno modo vt per firmamentum vel per celos non intelligamus firmamentum vel celus in quo ſunt ſydera. ſed hunc aerem in quo aues volare dicuntur ſupra quem aerem aque vaporabiliter eleuantur ⁊ exinde pluuię generantur. Et de hac expoſitione dicit Aug. in 2° ſuper Gen. ad litteras. Dāc conſiderationem digniſſimam iudico. Quod enim dicitur neq; contra fidem eſt ⁊ promptu poſito documento credi poteſt. Si autem per firmamentum vel celos intelligatur firmamentum vbi ſunt ſydera poſita ſic ſciendum eſt q̄ de hoc firmamēto diuerſas op̄iones fuiſſe. Quidam enim poſuerunt firmamentum illud ex quatuor elementis compoſitum que videtur eſſe poſitio Empedoclis. ⁊ ſecundum hoc nihil prohibet dicere ſupra hoc celum ſyderum eſſe aquas elementares tanq̄ ſimpliciores ⁊ ſuper eas etiam ignem a quo vocetur celum empireum. Altorum autē poſitio eſt q̄ celum vel ſit ignee nature ſicut poſuit Plato. vel non ſit de natura quatuor elementorum ſed habens altiore naturā ſicut poſuit Ariſt. Utroq; iſtorum ſuppoſitio inconueniens videtur ſupra firmamentum illud aquam elementarem materialiter eſſe diſpoſitam. Nunc enim ſicut Aug. dicit in 2° ſuper Gen. Quemadmodum deus inſtituerit naturas rerum nos conuenit querere nunquid in eis vel ex eis miraculum potentie ſue velit operari ſed tamen aliquales aquas ſupra huiusmodi firmamentum ponere poſſumus. vno modo vt per aquas intelligamus totam materiam corporalem. ſicut accipitur in principio Gen. 3° expoſitionem Aug. Et ideo ſecundum hunc intellectum aquas eſſe ſuper celos ſydereos nihil eſt aliud dicere q̄ aliquid de materia corporali ſuper hos celos exiſtere. ⁊ hoc etia; a dictis phōz modernoz non diſcordat qui ponunt ſupra octauam ſperam in qua ſunt ſtelle aliam ſperam in qua nulla eſt ſtella. ⁊ hanc expoſitionem ponit Aug. ſuper Gen. contra manicheos. Alio modo poteſt dici q̄ ſicut celum empireum dicitur igneus nō qz habeat ſpeciem ignis ſed propter ſplendorem. ita etia; aque ſuper celos dicuntur. non qz habeant ſpeciem aque ſed qz hñt dyaphanitatē

Quodlibet

ad modum aque. vt sic supremum celum s³ q^o empirenz dicitur sit totum splendidum. s³ autem q^o aqueum dicitur sit totus dyaphanum. Tertium autem celum q^o dicitur sydercum sit partiz lucidum partim dyaphanum. Sic ergo secundum quacunqz opinionem potest veritas sacre scripture saluari diuersimode. Unde n̄ est coartandus sensus sacre scripture ad aliquid horum. Ad primum ergo dicenduz q^o homo assimilatur maiori mundo quantum ad aliquid. in quantum scilz constat ex corporali et spiritali natura sicut et totum vniuersum. non tamen quantum ad omnia assimilatur vniuerso. Ordo eniz partuz in hoie non ē s³ q^o exigit eoz natura s³ put exigit rō finis. Ponit. n. cor ī medio vt ex eo diffundantur operationes vite de facili per totum corpus. Cerebruz autem ponitur in supremo vt operationes animales que ibi quodammodo perficiuntur non impediuntur per diuersas corporis transmutationes. sicut etiam ordo cognitionis humane non ē secundum ordinem naturalem cognoscibiluz sed quoad nos. Augustinus autez non inducit hoc asserendo sed obuiando his qui scripturam prauē interpretantur.

Inde considerandum est de his ad que diuina potentia se extendere potest. Et circa hoc queruntur duo. Primo vtrum deus possit aliquid in nihilum redigere. Secundo si aliquid esset in nihilum redactum vtrum deus possit illud reparare idem numero.

Articulus quartus

De primuz sic procedebatur. Videtur q^o deus possit aliquid in nihilum redigere. Equalis enim est distantia non entis ad ens et entis ad non ens. Sed deus potest ex nihilo aliquid facere. ergo deus potest ex aliquo facere nihil. Sed contra. De^o non potest esse causa defectiua. Sed causa que facit tendere in n̄ esse est causa defectiua. ergo deus non potest redigere aliquid in nihilum. R^o dicenduz q^o de potentia dei dupliciter loqui possumus. Uno modo absolute considerando eius potentiaz. Alio modo considerando ipsam in ordine ad sapientiam vel prescientiam suam. Loquendo ergo absolute de dei potentia sic deus potest vniuersam creaturam redigere in nihilum. Cuius ratio est qz creatura non solum producit in esse deo agente sed etiaz per actionem dei conseruatur in esse secundum illud ad Hebre. 1. Potens omnia verbo virtutis sue. Unde Augustinus dicit. 4. super

Quartum

Ben. ad litteram. Quod virtus dei si aliquando ab eis que creata sunt regendis cessaret simul et illorum cessaret species omnisque natura concideret. Sicut autem deus propria voluntate agit et non ex necessitate nature ad rerum productionem. ita etiam ad earum conservationem. et ideo potest subtrahere suam actionem a rebus conservandis. et hoc ipso omnia in nihilum deciderent. Si vero loquamur de potentia dei in ordine ad eius sapientiam et prescientiam sic non potest fieri quod res in nihilum redigantur. quia non habet hoc divina sapientia. Creavit enim deus ut essent omnia. ut dicitur Sapient. 1. non ut in nihilum cederent. Primum ergo concedimus secundum quod procedit de potentia absoluta. Ad secundum dicendum quod causa defectus alicuius potest esse aliquid dupliciter. Uno modo ex propria intentione sicut cum aliquis subtrahendo lumen causat tenebras et hoc modo non oportet quod sit causa defectiva illud quod causat defectum. Sic autem deus potest esse alicuius defectus causa vel excecationis vel obdurationis etiam annihilationis si vellet. Alio modo aliquid esse causa defectus preter intentionem. et sic semper oportet quod causa defectus sit defectiva. quia ex defectu agentis contingit quod non inducat perfectionem in suo effectu. et sic deus nullo modo potest esse causa effectus vel tendendi in non esse.

Articulus quintus

De secundum sic proceditur. Videtur quod deus non possit id quod in nihilum redactum est idem numero reparare. Dicit enim philosophus in secundo de generatione. quod ea quorum substantia corrumpitur non reiterantur eadem numero. Sed eorum que in nihilum rediguntur substantia corrumpitur. ergo eadez numero iterari non possunt. Sed contra est quod Augustinus dicit. 4. de civitate dei. Si caro humana omnibus perisset modis nec vlla eius materies in vllis latebris remansisset. unde si vellet eum repararet omnipotens. Sed si nulla materia remanente de re corrupta quod corrumpitur in nihilum redigitur. ergo deus id quod in nihilum est redactum potest idem numero reparare. Preterea differentia est causa numeri. sicut Damascenus dicit. Sed nihilum non facit aliquam differentiam quia non entis non sunt species neque differentie secundum phylologiam. id quod reparatur a deo potest esse unum et idem numero quous in nihilum fuerit redactum. Respondeo quod in his que in nihilum redigi possunt est quedam differentia attendenda

Quodlibet

quedam enim sunt quorum vnitas in sui ratione habet duratio-
nis continuitatem. sicut patet in motu et tempore. et ideo interrup-
tio talium indirecte contrariatur vnitati eorum secundum nume-
rum. Ea vero que contradictionem implicant non continentur sub
numero deo possibiliter. quia deficiunt a ratione entis. et ideo si hu-
iusmodi in nihilum redigantur deus ea non potest eadem nume-
ro reparare. Doc. n. esset facere contradictoria simul esse & a. puta si
motus interruptus esset vnus. Alia vero sunt quorum vnitas non
habet in sui ratione continuitatem durationis. sicut vnitas rerum
permanentium nisi per accidens in quantum eorum esse subiectum
est motui. Sic enim et mensurantur huiusmodi tempore et eorum
esse vnum et continuum secundum vnitatem et continuitatem tem-
poris. et quia naturale agens non potest ista producere sine motu in-
de est quod naturale agens non potest huiusmodi reparare eadem nu-
mero si in nihilum redacta fuerint vel si fuerint secundum substā-
tiam corrupta. sed deus potest reparare huiusmodi sine motu quia
in eius potestate est quod producat effectus sine causis mediis. et deo
potest ea eadem numero reparare etiam si in nihilum elapsa fue-
rint. vnde patet responsio ad primum et secundum. Ad tertium
dicendum quod nihilum non est differentia alicuius entis si per hoc
quod aliquis reducatur in nihilum interrumpatur continuatio essendi
que pertinet ad vnitatem motus et eorum que consequuntur ad motum.

Einde questum est de personalibus que pertinent ad per-
sonam filii. Primo quantum ad naturam diuinam. Sec-
undo quantum ad naturam assumptam. Circa primum questi-
ta sunt duo. Primo vtrum pater eodem verbo dicat se et creaturam
Secundo vtrum filius sua filiatione distinguatur a spiritu sancto.

Articulus sextus

De primum sic proceditur. Videtur quod pater non eodem ver-
bo dicat se et creaturam. Dicere enim se soli patri conuenit
vt Aug. dicit. 7. de trini. Sed dicere creaturam conuenit toti tri-
nitati. ea enim que important respectum ad creaturam toti trini-
tati conueniunt vt patet per Dio. 2. c. de di. no. ergo pater non eo-
dem verbo dicit se et creaturam. Preterea creatura procedit a deo
per modum voluntatis. filius autem qui est verbum quo pater
dicit seipsum procedit a deo per modum nature quia vt Dyl. dicit
in li. de synodis. Omnis creaturis substantiam voluntas dei
attulit. filio autem naturam dedit natiuitas. ergo non est idem

Quartum

verbum quo pater dicit seipsum et quo dicit creaturam. Sed contra est quod Augustinus dicit. et super Beñ. ad litteras. Quod dixit et facta sunt. id est. verbum genuit in quo erat ut fieret creatura. Sed verbum genuit dicens seipsum. ergo idem est verbum quo dicit seipsum et quo dicit creaturam. **R. 9.** dicendum quod sicut Augustinus dicit 15. de trini. Verbum dei representatur aliquo modo per verbum nostri intellectus. quod nihil est aliud quam quedam acceptio actualis nostre noticiae. cum enim id quod scimus actu considerando concipimus. hoc verbum nostri intellectus est. et hoc est quod verbo exteriori significamus. sed quia nos non totum id quod habitu scimus actu mente concipimus. sed de uno intelligibili mouemur ad aliud. inde est quod in nobis non est unum solum verbum mentale secundum multa quorum nullum adequat nostram scientiam. Sed deus quicquid scit actu intelligit. et ideo in mente eius non succedit verbum verbo. et sicut eadem scientia scit se et omnia alia ita etiam eodem verbo exprimit seipsum et omnia alia. nec esset eius verbum perfectum ut Augustinus in eodem li. di. si aliquid minus esset in eius verbo quam in eius scientia. Unde quicquid pater scit totum unico suo verbo dicit. et sic necesse est quod idem sit verbum quo dicit seipsum et quo dicit creaturam. Ad primum ergo dicendum quod dicere si proprie sumatur est producere verbum quod soli patri conuenit. et ideo si dicere in diuinis proprie sumatur solus pater dicit quia solus ipse generat verbum. Hoc enim verbo exprimitur quid quid tota trinitas scit. quia trium personarum est una scientia. et ex hac ratione verbum importat respectum ad creaturam in quantum est expressio quedam scientie quam pater habet communiter cum aliis personis de creatura. Ad secundum dicendum quod aliud est verbum et id quod dicitur verbo. hoc enim verbo quod est lapis significatur res que non est verbum sed corpus. unde nihil prohibet creaturam procedere a deo per modum voluntatis. Verbum autem quo dicitur creatura per modum nature.

Articulus septimus

D secundum sic proceditur. Videtur quod filius distinguatur filiatione a spiritu sancto. Eodem enim modo aliquis constituitur et ab alio distinguitur. Sed persona filii constituitur filiatione que est proprietas personalis. id est. constituens personam filii. ergo filiatione distinguitur a spiritu sancto. Sed contra est quod Boetius dicit in libro de trini. quod sola relatio in diuinis

Quodlibet.

multiplicat trinitatem. Et Ansel. dicit in li. de processione spiritus sancti. Quod ibi solum distinguuntur persone diuine ubi occurrit relationis oppositio. Sed filius non opponitur relative spiritui sancto filiatione sed solum patri. ergo filius non distinguitur filiatione a spiritu sancto sed solum a patre. R. dicendum quod hoc modo se habent proprietates personales in diuinis ac distinguenduz personas sicut se habent in rebus naturalibus forme substantiales ad distinguendas species rerum. sic tamen quod a creaturis exempla ad deum assumpta non omnino similia sunt. In rebus autem naturalibus distinguitur aliquid per formam suam ab alio dupliciter. Uno modo secundum directam oppositionem forme ad formas. et hoc modo distinguitur vnaqueque res naturalis ab omnibus speciebus sui generis que habent formas oppositas secundum quod genus diuiditur oppositis differentiis. sicut saphirus distinguitur sua forma ab omnibus aliis speciebus lapidum. Alio modo distinguitur res naturalis per suam formam secundum habere et non habere. et hoc modo quod habet aliquam formam naturalem distinguitur ab omnibus non habentibus formam illam. sicut saphirus per suam formam naturalem distinguitur non solum ab aliis generibus lapidum. sed a speciebus animalium et plantarum. Sic ergo dicendum quod filius sua filiatione distinguitur quidem a patre secundum oppositionem relationis ad paternitatem. sed a spiritu sancto distinguitur filiatione per hoc quod spiritus sanctus non habet filiationem quam filius habet. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus octauus

Et inde questum est de filio quantum ad naturam assumptam. Et circa hoc questum est utrum sit vnum numero corpus christi affixum cruci et iacens in sepulchro. Et videtur quod non. quia quecumque differunt specie differunt numero. Sed corpus christi appensum in cruce et iacens in sepulchro differt specie eo modo quo mortuum et viuum differunt specie. ergo non est vnum et idem numero. Sed contra. Quecumque sunt vnum et idem supposito vel ypostasi sunt vnum et idem numero. Sed corpus christi iacens in sepulchro et appensum cruci est vnum et idem supposito siue ypostasi quia ypostasis verbi dei nunquam separata est ab eius corpore. Ergo corpus christi est vnum et idem numero appensum cruci et iacens in sepulchro. Respondeo dicendum quod circa hoc ca

Quartum

unde sunt due damnate hereses. quarum vna est arrianorum qui cum ponerent Xpm animam non habuisse sed verbum fuisse corpori loco anime per consequens posuerunt q̄ verbum separatum est in morte a corpore sicut manifeste patet in quodam sermone arrianorum contra quem Augustinus disputat. Alia vero est heresis Galanicarum que fuit in sexta synado damnata. qui cum ponerent vnā naturam compositam ex diuinitate et humanitate posuerunt illam naturam simpliciter incorruptibilem. et ita posuerunt corpus Christi simpliciter incorruptum non solum corruptione putrefactionis quod fides catholica tenet secundum illud psal. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. sed etiam corruptionem que pertinet ad rationem mortis quod est impius vt patet per Damascenum in tercio libro. Sic ergo ad excludendam primam heresim oportet nos ponere ydemptitatem secundum suppositum in corpore Christi appenso cruci et posito in sepulchro. Ad excludendum vero secundam heresim oportet nos ponere veram differentiam mortis et vite. Sed quia prima vnitas maior est q̄ secunda differentia dicendum est q̄ est idem numero corpus Christi appensum cruci et iacens in sepulchro.

Ad primum ergo dicendum q̄ ratio illa non tenet in corpore xpi propter vnitatem ypostasis.

Articulus nonus

Et inde quesitum est de rebus humanis. Et primo de gratia. Secundo de gratie sacramentis. Tertio de actibus humanis. Circa primum querebatur vtrum deus semper faciat nouam gratiam. Et videtur q̄ sic. Augustin⁹ enim. 8. super Gen. ad litteram comparat infusionem gratie illuminationi. Sicut inquit aer presente lumine non factus est lucidus sed fit. quia si factus esset non fieret. sed etiam absente lumine lucidus maneret. sic homo deo sibi presente illuminatur. absente autem continue tenebratur. a quo non locorum interuallis sed voluntatis auersione disceditur. Sed sol semper facit nouum lumen in aere. ergo deus semper facit nouam gratiam in anima. Sed contra. Nobilioris creature nobilior est esse. sed gratia ipsa est nobilissima creatura quia est perfectio nature rationalis create. ergo eius esse est nobilissimum. non ergo durat solum in momento. et ita non semper deus facit nouam gratiam.

Quodlibet

R.º dicendum q̄ duplex est actio. Quedam que fit cum motu. 7 talis actio semper est cum aliqua innouatione q̄ semper in motu aliquid fit 7 aliquid desinit esse inquantum acceditur ad terminum 7 receditur a termino. et propter hoc ph̄s dicit in. 8º phi. q̄ in omni motu est quod a modo fieri 7 corrumpi. Alia aut̄ actio est que est sine motu per simplicem communicationem forme inquantum sc̄z agens suam similitudinem imprimat recipienti disposito. 7 talis actio in principio quidem est cum innouatione secundum q̄ de nouo acquiritur forma in subiecto. Sed continuatio ipsius actionis sicut nullum habet motum adiunctum sed simplicem influxum siue communicationem ita etiam nullas habet innouationem. et hoc modo causatur gracia a deo in anima. Unde dicendum est q̄ quãdiu durat gracia in anima deus in anima operatur causans eam. non tamen ita q̄ faciat semper nouam gracia 7 q̄ singulis momentis existens corrumpatur. sc̄z quia eandem gracia quam primo infudit semper operatur in anima conseruans ipsam. q̄ quidem difficile est ad intelligendum non valentibus abstrahere considerationem suam ab actionibus que sunt cum motu in quibus semper aliquid innouatur vt dictum est. Ad primum ergo dicendum q̄ lumen semper fit in aere quia semper actione solis illuminantis conseruatur non q̄ semper fiat aliud 7 aliud lumen.

Et inde quesitum est de sacramentis gracia. Et primo de sacramento penitentie. vtrum per absolutionem sacerdotis remittatur culpa. Secundo de sacramento matrimonii vtr̄ vir possit accipere crucem si timeatur de incontinentia vxoris nõ valentis virum sequi.

Articulus nonus

D primum ergo sic procedebatur. Videtur q̄ per absolutionem sacerdotis culpa remittatur. Dicit enim Dugo de sancto victore in libro de sacramentis. Q̄ sententiam Petri sequitur sententia celi. Sed sententia celi est de remissione culpe. ergo remissio culpe sequitur per sententias Petri que est sacerdotis absoluentis. Preterea sacramenta sunt medicine contra peccata. Sed per medicinam sanantur vulnera vel egritudines. gº egritudo vel vulnus peccati sanatur per sacramentum penitentie Sed sacramentũ penitentie consummatur in hoc q̄ dicit. Ego te absoluo. sicut sacramentũ baptismi in hº q̄ dicit. Ego te baptiso.

Quartum

ergo per absolutiones sacerdotis dimittitur culpa. Sed contra est quod per solam contritionem dimittitur peccatus secundum illud ps. Dixi confitebor aduersum me iniusticias meas domino: et tu remisisti impietatem peccati mei. Sed contritio precedit absolutionem sacerdotis quia sacerdos non debet aliquem absolvere nisi estimet eum contritum. ergo remissio culpe precedit absolutiones sacerdotis. Non ergo per absolutionem sacerdotis culpa remittitur.

¶ Quidam dicendum quod sacramenta dupliciter operantur. Uno modo secundum quod exhibentur in actu. Alio modo secundum quod habentur in voto. et hoc ideo quia sacramenta operantur ut instrumenta diuine misericordie iustificantis. Dei autem est respicere ad hominis cor secundum illud. 1. Ro. 16. Homines vident ea que parent. Deus autem intuetur cor. et ideo quauis res naturales non agant nisi presentialiter adhibite. sacramenta tamen agunt etiam secundum quod sunt in voto. sed plenius sacramentalem effectum inducunt quando actu exhibentur sicut patet in baptismo. Nam catechumenus si sit adultus et habeat baptismum in voto iam consecutus est effectum baptismi quantum ad emundationem a peccato et consecutionem gratie que est proprius effectus dei. Sed quando actu baptismum suscipit consequitur plenius quosdam sacramentales effectus quia suscipit characterem et remissionem totius peccati. Si quis tamen esset qui non prius haberet baptismum in voto et actu baptisaretur: sicut precipue patet in pueris simul recipit per baptismum gratiam remittentem culpam et omnem alium sacramenti effectum. et hoc etiam contingeret in adulto si simul cum baptisaretur votum baptismi habere inciperet. et idem est etiam in sacramento penitentie quod consummatur in dispensatione ministri absoluentis. Cum enim aliquis actu absoluitur consequitur plenarie sacramenti effectum. sed si antequam absoluat habeat hoc sacramentum in voto. quando scilicet proponit se subicere clauibus ecclesie iam virtus clauium operatur in ipso et consequitur remissionem culpe. Si quis tamen in ipsa absolutione incipit conteri et clauis ecclesie habere in voto in ipsa absolutione sacerdotis culpa ei dimittitur per gratiam que infunditur in hoc sacramento sicut et aliis sacramentis noue legis. unde quandoque contingit quod aliqui non perfecte contriti virtute clauium gratiam contritionis consequuntur dummodo non ponunt obicem spiritui sancto. et ideo est in aliis sacramentis noue legis in quibus gratia confertur. videtur tamen esse differentia inter baptismum et penitentiam propter hoc

Quodlibet

¶ sacramentum penitentie semper exhibetur adultis in quibus
vt plurimum contritio precedit, tempore confessionem ⁊ absolu-
tionem. baptisumus autem multotiens conferrur pueris in qui-
bus votum baptisumi non precedit. omnino autem simile appare-
ret si etiam baptisumus exhiberetur adultis. Ad primum ergo
dicendum ¶ verbum Dugonis non est sic intelligendum quasi
sententia Petri in sacerdote absoluente precedat tempore senten-
ciam celi. i. dei remittentis culpam sed quia sententia Petri ap-
probat sententiam dei. Ad secundum sic dicendum ¶ medici-
na sacramentalis operatur non solum actu adhibita sed etiaz in
proposito existens. ⁊ ideo quandoq; sanatio vulneris precedit sa-
cramentalem absolutionem. Ad tertium dicendum ¶ nunq̄
potest esse vera contritio sine voto clauium ecclesie quantumcūq;
q; sit dolor de peccato preterito ⁊ propositum abstinendi in futu-
rum. ⁊ ideo in contritione culpa remittitur.

Articulus vndecimus

¶ secundum sic proceditur. Videtur ¶ vir possit accipere
cruce[m] ad transfretandum ultra mare nolente vxore si de
eius incontinentia timeatur. Non debet enim homo pretermitte-
re propriam salutem pro salute aliena. Sed homo procurat salu-
tem propriam per hoc ¶ cruce signatur consequens plenam re-
missionem peccatorum. ergo non debet hoc pretermittere vt pro-
uideat saluti vxoris. Sed contra est quod Augustinus dicit
Si abstines sine vxoris voluntate tribuis ei fornicationis licenti-
am ⁊ peccatum illius tue imputabitur abstinentie. sed accipiēdo
cruce[m] impeditur a redditione debiti. ergo videtur ¶ peccatum
vxoris si contingat viro imputatur. ¶ ⁊ dicendum ¶ ea que
sunt necessitatis nō sunt pretermittenda propter ea que sunt pro-
prie voluntatis. Vñ etiaz dominus Math. 15. reprehendit pha-
riseos qui dicebant pretermittere mandatu[m] de honoratione pa-
rentum vt aliqui voluntarie oblationes deo offerentur. Ex neces-
sitate autem viro iminet vt gerat curam vxoris. q; caput mulieris
est vir. vt dicitur. 1. ad Cor. xi. Sed ¶ accipiat cruce[m] ad trans-
fretandum subiacet proprie voluntati. vnde si vxor sit talis que
sequi non possit propter aliquod legitimum impedimentum et
de eius incontinentia timeatur non est ei consulendum vt acci-
piat cruce[m] et dimittat vxorem. secus autem est si vxor contine-
re voluntaria preponat vel velit et possit sequi virum suum.

Quartum

Ad primum ergo dicendum q̄ hoc etiam ad salutem propriam viri pertinet vt gerat curam de salute vxoris que viri regimine committitur.

Et inde quesitum est de actibus humanis. Et primo de actibus pertinentibus ad prelatos. Secundo de actibus qui possunt pertinere ad omnes. Pertinet autem ad prelatos precipere dispensare in precepto. excommunicare rebellantes preceptis: et beneficia ecclesiastica conferre. Unde circa primum queruntur quatuor. Primo de obedientia ad precepta prelatorum vtrum scilicet religiosus teneatur obedire prelato suo precipienti ei in virtute obedientie q̄ reuelet ei crimen fratris occultum. Secundo circa dispensationem vtrum papa possit dispensare in bigamia. Tertio circa excommunicationem vtrum aliquis teneatur vitare excommunicatos illos de quorum excommunicatione etiam inter peritos est diuersa sententia quibusdam dicentibus eos excommunicatos esse et alios non esse. Quarto circa collationem beneficiorum vtrum prelatus ecclesie licite possit dare beneficium consanguineo suo ydoneo existenti si equa facilitate occurrat eius alius magis ydoneus.

Articulus duodecimus

De primo sic proceditur. Videtur q̄ subditus non teneatur obedire prelato precipienti reuelationes criminis occulti. Nullus enim tenetur obedire alicui in hoc quod non subditur eius iudicio. Sed occulta non subduntur iudicio humano sed soli iudicio diuino. ergo circa eorum reuelationem nullus tenetur obedire prelato precipienti. Sed contra est q̄ prelatus in capitulo religiosorum potest precipere id de quo iudex secularis vel ecclesiasticus potest exigere iuramentum. Sed quando q̄ iudex secularis vel ecclesiasticus exigit iuramentum ab aliquo vt reuelet id quod scit de aliquo occulto. vt dicit quedam decretalis de purgationibus. ergo pari ratione prelatus in capitulo potest religiosus precipere in virtute obedientie vt dicant ei si quid sciunt de aliquo crimine occulto. R̄. dicendum q̄ peccatum dupliciter potest esse occultum. Uno modo simpliciter. ita. scilicet q̄ ad multorum noticiam nullo modo peruenit. et tale peccatum occultus nocet soli facienti. et id qui tale peccatum occultum fratris scit solus h̄. debet intendere vt fratris peccantis salutem procuret.

Quodlibet

unde institutus ē a domino ordo correctionis fraternae. ut primo quidem corripiat aliquis fratrem occulte peccantem inter se et ipsum solum. postmodum adhibeat duos vel tres testes. et tunc tandem si non corrigatur dicat ecclesie. contra quem ordinem si prelatus precipiat ut peccatum fratris occultum ei dicatur non est obediendum. et ipse peccat precipiendo. quia oportet deo magis quam hominibus obedire. Si autem peccatum fratris non sit adeo occultum quin et per aliquas suspiciones in multitudinis noticiam veniat. unde multorum scandalum oriatur iam peccatum non solum nocet illi sed multis. et quia bonum multitudinis preferitur bono unius ideo prelatus debet disquirere veritatem de facto ut scandalum multitudinis cesset vel per penas peccantis vel per eius excusationem. et ideo in tali casu potest precipere scienti crimen fratris quod manifestet. et ille cui precipitur tenetur prelato obedire. Sic enim cum non sit omnino occultus crimen pertineret ad iudicium prelati. et in hoc casu loquitur decretalis. non autem in primo. unde patet responsio ad obiecta.

Articulus tredecimus

De secundum sic proceditur. Videtur quod papa non possit dispensare in bigamie irregularitate. Non enim potest ab homine dispensari in his que sunt diuinitus instituta. ut Bernardus dicit in libro de dispensatione et precepto. Sed doctrina apostoli in qua continetur quod bigamus non promoueatur ut patet. I. ad Thim. 3. et ad Titum. I. est diuinitus promulgata. Item illud apostoli. 2. ad Thim. ultimo. An experimentum queritis eius qui in me loquitur spiritus. ergo papa non potest cum bigamis dispensare. Sed contra est quod in decretis dist. 50. dicitur. quod papa cum quodam bigamo dispensauit. Respondeo dicendum quod papa habet plenitudinem potestatis in ecclesia. ita scilicet quod quecumque sunt instituta per ecclesiam vel ecclesie prelatos sunt dispensabilia a papa. hec enim sunt que dicuntur esse iuris humani vel iuris positui. Circa ea vero que sunt iuris diuini vel iuris naturalis dispensare non potest. quia ista habent efficaciam ex institutione diuina. Jus autem diuinum est quod pertinet ad legem nouam vel veterem. Sed hec est differentia inter legem utranque. quia lex vetus determinabat multa tam in preceptis ceremonialibus pertinentibus ad cultum dei quam etiam in preceptis iudicialibus pertinentibus ad iusticiam inter homines conseruandam. Sed lex noua que est lex libertatis

Quartum

huiusmodi determinationes non habet sed est contenta preceptis moralibus naturalis legis et articulis fidei et sacramentis gratie. unde et dicitur lex fidei et lex gratie propter determinationem articuloꝝ fidei et efficaciam sacramentorum. Cetera vero que pertinent ad determinationem humanorum iudiciorum vel ad determinationem diuini cultus libere permisit xpus qui est noue legis lator prelati ecclesie et principibus xpiani populi determinanda. Unde omnes huiusmodi determinationes pertinent ad ius humanum in quo papa potest dispensare. In solis vero his que sunt de lege nature et in articulis fidei et sacramentis noue legis dispensare non potest. Hoc enim non esset posse pro veritate sed contra veritatem. Manifestum est autem quod bigamum non promoueri neque est de lege nature neque pertinet ad articulos fidei neque est de necessitate sacramenti. quod patet ex hoc quod si bigamus ordinetur recipit ordinis sacramentum. sed hoc pertinet ad quandam determinationem diuini cultus. Unde circa hoc potest papa dispensare. licet dispensare non debeat nisi ex magna et euidenti causa. sicut etiam posset dispensare circa hoc quod aliquis sacerdos non indutus vestibus sacris consecraret corpus xpi. Et eadem ratio est de omnibus aliis huiusmodi que ex institutione humana processerunt

Ad primum ergo dicendum quod apostolus dupliciter in doctrina sua aliqua proposuit. quedam quidem sicut promulgans ius diuinum. sicut illud quod habetur ad Gal. 5. Si circumcidimini xpus vobis nihil proderit. et multa alia huiusmodi. et in hoc papa non potest dispensare. quedam vero sicut propria auctoritate aliqua statuens. Nam ipse dicit. 1. ad Cor. xi. Cetera cum venero disponam. et infra. 16. mandauit ut collecte que fiunt in sanctos per vnam sabbati fiant. quod non pertinet ad ius diuinum. Et similiter etiam quod dicitur de bigamo non promouendo non est iuris diuini sed institutio auctoritatis humane diuinitus homini concessa.

Articulus decimusquartus

De tertium sic proceditur. Videtur quod non debeant vitari illi excommunicati circa quorum excommunicationem sapientes contraria opinantur. Quia secundum iura episcopus non potest auferre beneficium quod clerico concessit sine culpa. Sed non minus debetur communio fidelium cuiuslibet fidei quod beneficium clerico sibi ab episcopo collatum. ergo nec communio fidelium est alicui subtrahenda sine culpa. Sed quando dubitatur an

Quodlibet.

causa subsit promptior debet esse animus boni viri ad interpretandum in mitiorem partem. ergo ex quo dubitatur de excommunicatione aliquorum magis debet aliquis per hoc stare quod non sunt excommunicati. et ita non debet eos vitare. Sed contra est quod si aliquis percussus in bello moriatur si ignoretur quis eum percussit propter dubium quilibet qui in bello interfuit irregularis habetur secundum iura. ergo a simili videtur quod ex quo dubium est de aliquibus an sint excommunicati quod propter maiorem cautelam sunt vitandi. R. dicendum quod dubitatio de excommunicatione aliquorum aut precedit sententiam iudicum aut sequitur. Si precedit puta cum nondum est declaratum per iudicum consensum aliquos esse excommunicatos non sunt vitandi quousque certo iudicio terminetur. In hoc enim casu verum est quod in mitiorem partem interpretari debemus. Unde et deuter. 27. dicitur. Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspereris et iudicum intra portas tuas videris verba variari venies ad sacerdotes et ad iudicem queresque ab eis et facies quodcumque dixerint. Sed si ambiguum oriatur post concordem iudicum determinationem magis standum est sententie iudicum duplici ratione. Primo quidem quia iudices sollicitius discientes negotium plenius possunt percipere veritatem etiam si sint minus periti quam alii qui perfunctorie consistunt et extraordinarie. Secundo quia hoc esset in magnus nocumentum utilitatis communis status hominum si sententie non staretur sed quilibet pro suo libitu vellet sententie caluniam ingerere quia sicut litigia essent interminabilia. et ideo in tali casu magis est standum sententie iudicum nisi forte sit per appellationem suspensa. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus decimus quintus

De quarto sic proceditur. Videtur quod prelati ecclesie non possit ecclesie curas committere suo consanguineo quamvis idoneo postposito meliori. Pater enim sue filie querit sponsum quod magis potest idoneum. et sponsus sue sponse querit fidelissimum custodem pro posse. Sed maior prelati ad ecclesiam sibi subiectam comparatur vel sicut pater ad filiam vel sicut sponsus ad sponsam. ergo debet ei de persona idonea providere quantum melius potest. Preterea Johannes evangelista maxime fuit idoneus et tamen quia consanguineus Christi erat secundus

Quartum

carnem pretulit ei Petrum in regimine ecclesie. ergo etiam prelatus si habeat consanguineum eque ydoneum non debet ei providere in ecclesia magis quam alii eque ydoneo. Multo ergo minus si sit minus ydoneus. Sed contra est quod secundum ordinem rectum caritatis homo plus debet diligere sibi magis coniunctos. Sed his quos magis ex caritate diligimus etiam magis debemus providere unde eorum meritum crescat. Cum ergo ex bona dispensatione ecclesie crescat meritum bene administrantis videtur quod prelati magis debeat suis quam extraneis providere etiam si sint minus ydonei. Responsio dicendum quod aliter est dicendum de consanguineo prelati eque ydoneo et aliter de minus ydoneo. Si enim sit eque ydoneus potest prelati suum consanguineum preferre nisi forte ex hoc scandalum oriatur vel aliqui exinde malum exemplum accipiant ut probabiliter presumi possit quod alii prelati hoc exemplo inducantur ad dandum suis consanguineis etiam minus dignis. et hoc ideo quia ex quo nihil deperit utilitati ecclesie cum eque ydoneo providetur licet circa huiusmodi provisionem etiam amor naturali satisfacere qui non est contrarius caritati sed magis caritate informatur. Et hoc significatur Genesis 48. ubi Pharo dixit ad Joseph de fratribus suis. Si noli in eis viros industrios constitue eos magistros pecorum meorum. Si vero sit minus ydoneus consanguineus prelati non debet eum preficere ad curam ecclesie postposito meliori duplici ratione. Primo quidem hoc videtur esse contra fidelitatem quam in bono dispensatore dominus requirit. Non enim faceret fideliter negocium alicuius domini qui posset rem eius meliorare si hoc pretermitteretur ut suis consanguineis satisfaceret. Secundo quia hoc videtur esse contra fidelitatem quam in bono dispensatore ad personarum acceptionem pertinere que consistit in hoc quod aliquis accipit pro causa conditionem persone que non facit ad negocium. sicut si aliquis daret sententiam pro aliquo quia dives est et non quia iusticiam habet que est conditio faciens ad negocium. Esse autem consanguineum non est aliqua conditio pertinens ad curam videlicet ecclesie que non obtinetur iure sanguinis sed divino munere. Esset autem conditio faciens ad ipsum negocium circa dispensationem patrimonialium bonorum. Unde si ipse episcopus de ipsis patrimonialibus bonis magis provideat suo consanguineo minus ydoneo non est acceptio personarum etc.

Quodlibet

Sed si ratione consanguinitatis ei prouideat in patrimonio crucifiri non caret vitio personarum acceptionis quas Aug. dicit in ecclesiasticis gradibus dispensandis exponens illud quod habetur Jaco. 2. Nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri Ihesu xpi. Diero. etiam dicit. et habetur. 8. q. i. Extraneus ex alia tribu a Moyses eligitur ut signaret principatum in populos non sanguini differendus esse sed vite. at nunc cernimus plurimos hanc rem beneficio facere ut non querant eos in ecclesia columnas eligere quos plus agnoscant ecclesie prodesse sed quos vel ipsi amant vel quorum sunt obsequiis deliniti.

Inde quesitum est de actibus qui possunt ad omnes homines pertinere. Et primo de actibus pertinentibus ad vim intellectiuam. Secundo de actibus pertinentibus ad vim appetitiuam. Circa primum quesita sunt tria. Primum utrum possit aliquis sine peccato appetere scire scientias magicas. Secundo utrum enunciabile quod semel est verum semper sit verum. Tertio utrum magister determinando questiones theologicas magis debeat uti ratione vel auctoritate.

Articulus decimus sextus

De primo sic procedebatur. Videtur quod homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas. Non enim est peccatum appetere illud per quod ponitur intellectus hominis in optimo. Sed per quamlibet scientiam ponitur intellectus hominis in optimo quia verum est bonum intellectus ut dicitur in. 6. ethi. Scientia autem verorum est. ergo homo potest licite appetere scire quamcumque scientiam. et ita sine peccato potest homo appetere scire scientias magicas. Sed contra. Prohibitio non est nisi de illicito. Sed scientie magice sunt prohibite. ergo illicitum est appetere eas scire. R. dicendum quod actus humanus potest dici bonus dupliciter. Uno modo ex genere. Alio modo ex circumstantia. Ex genere quidem dicitur esse actus bonus ex eo quod actus cadit supra debitam materiam. debita autem materia appetitus est bonum. unde appetere quodcumque bonum est bonum in genere. ois autem scientia siue quecumque cognitio bonum aliquid est. alioquin deus cui nihil mali inest non haberet omnem scientiam bonorum et malorum unde appetere quamcumque scientiam vel noticias quarumcumque rerum siue bonarum siue malarum est bonum in genere. Sed tamen secundum diuersas circumstantias additas potest esse bonum vel malum. et precipue hec diuersificatur secundum

Quartum

intentionem finis. Nam si aliquis appetat scire sciencias magicas vt eis etiam vtatur est malum. Si autem appetat eas scire vt eas confutet et reprobet sic est bonum et licuum. Similiter etiam ex cōditiōne persone potest hoc diuersificari vel etiam ex modo appetendi. Si enim sic aliquis appetat scire huiusmodi sciencias vt earum noticiam preferat aliis vtilibus rebus inordinatus est appetitus. et similiter si sit talis persona ad quam non pertineat hoc scire inordinate hoc appetit. Ad primū ergo dicendum quod omnis sciencia ponit intellectum in aliquo sui bono. quia omne verum est quoddam bonum intellectus. sed non omnis sciencia ponit intellectum in sui optimo. sed illa sola que est circa primam veritatem nec etiam verum est quod magice artes sint sciencie sed potius sunt quedam fallacie demonum. Ad secundū dicitur quod huiusmodi artes sunt prohibite quantum ad suum usum. Si vero prohiberetur alicui etiam earum studium propter periculum vtendi tunc esset malum quia prohibitum.

Articulus decimusseptimus

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod non oportet enunciabile quod semel est verum semper futurum esse verum. Si enim hoc esset verum in aliis enunciabilibus pari ratione hoc esset verum in enunciabilibus de futuro. Sed in illis hoc non est verum quia vt dicit philosophus in 2° de generatione. futurus quis incedere non incedet. ergo non oportet enunciabile quod semel est verum semper esse futurum verum. Preterea si partes sunt eadem et totum est idem. Sed partes enunciabilis sunt predicatum et subiectum et compositio. ergo idem est enunciabile existente eodem predicato et subiecto et compositione. sed taliter existente eodem enunciabili contingit quod sit quandoque verum et quandoque falsum. sicut hoc enunciabile sor. sedere est verum eo sedente et falsum eo non sedente. sicut illud philosophi in predicamentis. Ex eo quod res est vel non est oratio est vera vel falsa. ergo enunciabile quod semel est verum non propter hoc semper est verum. Sed contra. Ista enunciabilia. Sortem currere et sortem cucurrisse et sortem fore cursurum non differunt nisi secundum diuersam consignificationem temporis. Sed diuersa consignificatio non tollit ydemnitatem nominis. Idem enim nomen dicitur esse per omnes casus et in singulari et in plurali numero. ergo etiam predicta tria enunciabilia sunt vnus enunciabile. Sed si vnum horum semel sit verum semper oportet quod aliq̄d

Quodlibet

eorum sit verum quia si semel est verum & sortes currit prius erat verum & sortes curret. & postea erit verum & sortes cucurrit. 5° si enunciabile aliquod semel est verum semper erit verum. 6° dicendum & huius dubitationis vis in hoc consistit ut scitur utrum sit idem enunciabile quod est de presenti preterito & futuro. Si enim hoc verum sit consequens erit & enunciabile quod semel est verum semper erit verum licet forte hoc dubitationem aliquam habere possit circa enunciabilia de futuro contingenti. sed hoc est altioris inquisitionis. Si vero sint diversa enunciabilia de presenti preterito & futuro. est autem idem enunciabile quod est de presenti qualitercumque res se habeat manifestum est & idem enunciabile quandoque est verum quandoque falsum 3° & philosophus dicit in predicamentis. Quod eadem oratio & opinio quandoque est vera quandoque falsa. Ad cuius evidentiam sciendum est & 3° philosophus in 1° periphrasias tria quedam per ordinem inveniuntur. Nam voces sunt signa intellectuum. intellectus autem sunt rerum similitudines. manifestum est autem & unitas vocis significatiue vel diuersitas non dependet ex unitate vel diuersitate rei significate. alioquin non esset aliud quod nomen equiuocum. Secundum hoc enim si sint diuersae res essent diuersa nomina & non idem nomen. dependet ergo unitas vel diuersitas vocis significatiue siue complexe siue incomplexa ex unitate vel diuersitate vocis vel intellectus. quorum unum. scilicet vox est signum & non signatum tantum. intellectus autem signum & signatum sicut & res. Potest ergo nomen vel enunciabile esse aliud & aliud vel propter diuersitatem vocis tantum. sicut est in synonymis in quibus est diuersa vox sed idem significatum omnino. vel etiam cum diuersitate vocis potest esse diuersitas intellectuum siue propter diuersitatem rei intellecte siue propter diuersitatem modi intelligendi & hoc contingit quandoque est diuersitas connotationis que consequitur diuersum modum intelligendi unam & eandem rem & praecipue hoc apparet in tempore quod per se commiscetur operationi intellectus humani componentis & diuidētis ut dicitur in 3° de anima. Et ideo dicendum & non est idem enunciabile sortem sedere & sortem sedisse vel sessurum esse. sed sortem sedere est idem enunciabile quia est eadem vox & idem modus significandi. & ideo patet & idem enunciabile potest quandoque esse verum quandoque falsum. unde tuo prima concedimus. Ad tertium dicendum & diuersitas connotationis tollit nominis ydemptitatem in tantum & obliqui secundum philosophum non sunt no

Quartum

mina. sunt tamen vnus nomen non simpliciter sed inquantus cōueniunt in vno ordine declinationis.

Articulus decimus octauus

D tertium sic proceditur. Videtur q̄ magister determinās questiones theologicas magis debeat vti auctoritatibus q̄ rationibus. Quia in qualibet scientia questiones optime determinantur per prima principia illius scientie. S; prima principia sciētie theologice sunt articuli fidei qui nobis per auctoritates innotescunt. ergo maxime q̄ōnes theologice sunt determinande per auctoritates. Sed contra est qđ dicitur ad **Tytum. i.** Ut sint potentes exhortari in doctrina sana et contradicentes reuincere. Sed contradicentes melius reuincuntur rationibus q̄ auctoritatibus. ergo magis oportet determinare questiones per rationes q̄ per auctoritates. **R.º** dicendum q̄ quilibet actus exequendus est secundum q̄ conuenit ad suum finem. disputatio autē ad duplicem finem potest ordinari. Quedam enim disputatio ordinatur ad remouendum dubitationem an ita sit. et in tali disputatione theologica maxime vtendum est auctoritatibus quas recipiūt illi cum quibus disputatur. puta si cum iudeis disputetur oportet inducere auctoritates veteris testamenti. Si cum manicheis qui vetus testamentum respuunt oportet vti solum auctoritatibus noui testamenti. Si autem cum scismaticis qui recipiunt vetus et nouum testamentum non autem doctrinam sanctorum nostrorum sicut sunt greci. oportet cum eis disputare ex auctoritatibus noui v; veteris testamenti et illorum doctorum quos ipsi recipiunt. Si autem nullam auctoritatem recipiunt oportet ad eos conuincēdos ad rationes naturales confugere. Quedam vero disputatio est magistralis in scolis non ad remouendum errorem sed ad instrūendum auditores vt inducantur ad intellectum veritatis quem intendit. et tunc oportet rationibus inniti inuestigantibus veritatis radicem et faciēibus scire quomodo sit verx qđ dicitur. alioquin si nullis auctoritatibus magister questionem determinet certificabitur quidē auditor q̄ ita est sed nihil scientie vel intellect⁹ acquirat s; vacuus abscedet. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Unde q̄situs ē d̄ reb⁹ p̄tinētib⁹ ad vim appetitiuas. Et p̄º de bonis. Secundo de malis. Circa p̄m̄ q̄runtur duo de martirio. Primo vtz aliquis absq; perfecta caritate possit se ad martirium offerre. Scđo vtz sustinere martirium p̄ xp̄o sit i p̄cepto.

Quodlibet

Articulus decimus nonus

Ad primum sic proceditur. Videtur quod aliquis absque caritate perfecta possit se martirio offerre quia super illud ps. Ideo dilexi mandata tua super aurum et topasion. dicit glo. quod minima caritas plus diligit dei legem quam multa auri et argenti. et eadem ratione quam omnia temporalia. Sed id quod minus diligimus exponimus magis pro eo quod magis diligimus. ergo et omnia temporalia et etiam propriam vitam potest exponere pro christo qui habet minimam caritatem. Sed contra. Si aliquis absque caritate perfecta potest se offerre martirio. ergo pari ratione poterit martirium sustinere absque caritate perfecta. Sed hoc videtur esse falsum secundum illud Jo. 3. Maiorem caritatem nemo habet quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. ergo aliquis absque caritate perfecta non potest se ad martirium offerre. R. dicendum quod in operibus virtutum duo sunt attendenda scilicet id quod fit et modus faciendi. Contingit autem idem factum quod fit secundum aliquam perfectam virtutem fieri etiam non solum ab habente parvam virtutem sed etiam a non habente virtutem sicut aliquis non habens iusticiam potest facere aliquod opus iustum. Sed si attendamus ad modum faciendi ille qui non habet virtutem non potest operari sicut ille qui habet. nec ille qui habet parvam sicut ille qui habet magnam qui operatur faciliter et prompte et delectabiliter quod non ita facit ille qui caret virtute vel qui parvam habet. Sic ergo dicendum est quod hoc opus quod est offerre se martirio vel etiam martiriis sufferre potest facere non solum caritas perfecta sed etiam imperfecta. et quod plus est etiam ille qui caret caritate secundum illud Apli. 1. ad Cor. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam caritatem autem non habeas etc. Sed caritas perfecta hoc facit prompte et delectabiliter. sicut patet de Laurentio et Vincentio qui in tormentis hilaritate ostenderunt hoc autem non potest facere caritas imperfecta vel etiam ille qui caritate caret. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus vicesimus

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod pati martirium propter christum non sit in precepto. Minus enim videtur quod homo det sua quam quod proprius corpus ponat ut dicit Grego. in illa omnia. Ego sum pastor bonus. Sed dimittere omnia sua propter

Quartum

xpm non cadit sub precepto sed sub consilio. ergo etiam exponere corpus suum martirio non cadit sub precepto. Sed contra est quod Aug. dicit. 13. de ciui. dei. Cum dictum est homini. Morieris si peccaueris. nunc dicitur martiri morere ne pecces. Sed illud quod oportet nos facere ne peccemus cadit sub precepto. ergo mors martirum cadit sub precepto. & 9. dicendum quod aliquid cadit sub precepto dupliciter. Uno modo absolute. Alio modo secundum animi preparationem. quia enim preceptum importat rationem debiti illud absolute cadit sub precepto quod est debitum propter aliquod preexistens sicut preceptum de honoratione parentum vel de amando deum. Sed quandoque contingit quod id quod facit aliquid esse debitum nondum precessit. sed potest occurrere. Unde hoc cadit sub precepto non absolute sed secundum preparationem animi ita scilicet ut homo habeat animum paratum ad faciendum illud. quod debitum redditur ex aliqua causa occurrente. et hoc modo exponit Aug. illa domini precepta que ponuntur Mathei. 5. Si quis percusserit te in unam maxillam prebe ei et aliam quia. scilicet si opus esset et hoc exigeret salus aliorum homo debet esse paratus ad hoc faciendum et per hunc modum sustinere martirium propter xpm cadit sub precepto. quia scilicet homo debet habere animum paratum ut prius permitteret se occidi quod xpm negaret vel mortaliter peccaret. et sic etiam relinquere bona propria cadit sub precepto qui debet esse paratus animus xpiani magis sustinere rapinam bonorum suorum quod xpm negare vel mortaliter peccare. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Et inde quesitum est de actibus malis scilicet de primis motibus. Circa quos quesita sunt duo. Primo utrum primi motus semper sint peccata. Secundo utrum in infidelibus sint peccata mortalia.

Articulus vicesimus primus

De primo sic procedebatur. videtur quod primus motus semper sit peccatum. Dicit magister. 21. di. secundi li. sententiarum. Quod temptatio a carne non potest esse sine peccato. Sed quandoque est primus motus est temptatio a carne. ergo primo motus non potest esse sine peccato. Sed contra est quod ad Ro. 6. super illud. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore. dicit glo. Non prohibet concupiscentiam que vitari non potest. Sed illud quod non potest vitari non est peccatum. ergo concu

Quodlibet.

puſcentia que eſt primus motus non eſt peccatum. **R.** dicitur quod motus importat inclinationem quandam ad terminum que quidem inclinatio pertinet ad appetitum in humanis actibus. Eſt autem in homine triplex appetitus. vnus quidem naturalis ſecundum quod vis appetitiua pertinet ad animam vegetabilem: ſicut et vis digeſtiua et expulſiua et retentiua. Secundus appetitus eſt ſenſualitatis qui mouetur ſecundum apprehenſionem ſenſus. Tertius appetitus eſt voluntatis qui mouetur ſecundum iudicium rationis. Peccatum autem quod habet rationem culpe de quo nunc loquimur non poteſt eſſe niſi in actu voluntario qui ſc̄z eſt aliquo modo in poteſtate peccantis. actus autem appetitus naturalis non ſubiaceſt imperio rationis ſicut nec actus aliarum potentiarum vegetabilis anime. et ideo in actu talis appetitus non poteſt conſiſtere culpa: ſicut quod homo eſuriat vel ſiciat abſq̄ culpa eſt. et idem dicendum eſt in aliis hominibus. Sed actus appetitus ſenſitiui ſubiaceſt imperio rationis quia ratio preueniens ipſum poteſt eum imperare vel etiam impedire. et ideo talis motus poteſt iam habere rationem culpe. et ſi ſequatur iudicium rationis poterit etiam eſſe peccatum mortale ſicut et motus exteriorum membroꝝ imperati a ratione. Si autem perueniat iudicium rationis eſt quidem peccatum ſi tēdat in aliquid illicitum quia in poteſtate hoīs fuit ipſum cohibere. eſt tamen veniale peccatum et leuiſſimum vt patet per Aug. 12 de trini. et hoc dicitur primus motus peccati. motus autem ſuperioris appetitus. i. voluntatis conſequens iudicium rationis iam poteſt eſſe peccatum mortale. Primum ergo concedimus. Ad ſecundum dicendum quod concupiſcentia non poteſt vitari ſic quod nullus concupiſcentie motus ſurgat quia dum reſiſtitur vni inſurgit alius. poſſunt tamē vitari ſinguli. et ex hoc quilibet habet aliquid de rōe peccati licet nō habeat rōez p̄fecti p̄cti quod eſt p̄ctm mortale

Articulus vicesimus ſecundus

Dicitur ſic ſic proceditur. Videtur quod primi motus in infidelibus ſint peccata mortalia. quia ſicut Anſel. dicit in li. 8 gratia et li. ar. Eos qui nō ſunt in xp̄o ihesu ſequitur damnatio ſi ſentiant concupiſcentiam etiam ſi non conſentiant. Sed ſentire concupiſcentiam eſt habere primum concupiſcentie motum. ergo infideles qui non ſunt in xp̄o ihesu peccant mortaliter ſecundum primum motum quia damnatio non debetur niſi peccato mortali. Preterea quilibet hō debet habere originale iuſticiaꝝ ſc̄z quaz cōcupiſcentia reprimebatur. ſed contra hoc debitum eſt quilibet cōcu

Quartum

concupiscentie motus. g^o quilibet concupiscentie motus est peccatum mortale. De enim quod est contra debitum habet peccati mortalis rationem.

Sed contra. Quanto est gradus altior tanto est casus grauior. Sed altior est gradus fidelis quam infidelis. Cum g^o primi motus fidelium non sint peccata mortalia. multo minus primi motus infidelium. R^o d^o quod primus motus sicut dictum est est motus sensualitatis preueniens deliberationem rationis. eadem autem natura sensualitatis est et rationis in fidelibus et in infidelibus. Ad naturam autem sensualitatis et rationis pertinet quod motus sensualitatis qui est ab eo que deliberatione rationis non possit esse peccatum mortale: quia peccatum mortale est quod consistit in auersione a deo ad quem conueni non potest homo nisi per rationem. et per consequens auersio a deo que constituit peccatum mortale non potest esse nisi in ratione ut patet per Aug. 12. de tri. et ideo dicendum est quod primi motus infidelium non sunt peccata mortalia sed venialia. Ad primum ergo dicendum quod dictum Anselmi dependet ex verbo apostoli qui concludit ad Rom. 8. quod nihil est damnationis his qui sunt in christo ihesu qui non secundum carnem ambulant. Uides g^o quod his qui non sunt in christo ihesu sit aliquid damnationis etiam si non secundum carnem ambulent motibus carnis consentientes. alioquin nihil plus haberent hi qui sunt in christo ihesu quam alii. Est g^o aliquid damnationis his qui non sunt in christo ihesu si sentiant motus carnis quamuis non consentiant. quod quidem qualiter sit intelligendum ex processu apostoli apparet. premiserat enim reparationem gratie inchoatam esse in his qui sunt in christo ihesu quantum ad mentem licet non quantum ad carnem. Premiserat enim. Ego ipse mente quidem seruo legi dei carne autem legi peccati scilicet propter legem fomitis qui adhuc manet in corporis membris. Ne ergo hi sunt in christo ihesu viderentur adhuc pristinae damnationi subiacere propter fomitis motus concludit apostolus quod nihil est damnationis his qui sunt in christo ihesu si non secundum carnem ambulant quia damnatio originalis peccati soluta est per gratiam christi quamuis actu remaneat fomes peccati. damnationem vero actualis peccati non incurunt quia non ambulant secundum carnem. In infidelibus vero manet peccatum originale non solum actu sed etiam reatu. et ideo est in eis aliquid damnationis ex parte originalis peccati. non autem ex parte actualis si concupiscentiis non consentiant. Ex hoc g^o non sequitur quod in infidelibus primus motus inducat damnationem peccati mortalis.

Quodlibet

sed sequitur quod habeat annexam damnationem originalis peccati. Ad secundum dicendum quod debitum originalis iusticie pertinet ad ipsam personam infidelis ratione humane nature quam a primo parente traxit cui collata est originalis iusticia. et ideo id quod pertinet ad defectum originalis iusticie pertinet ad peccatum nature scilicet ad peccatum originale non autem ad peccatum actuale quale est peccatum mortale.

Articulus vicesimus tertius

Questio est utrum pueri non exercitati in preceptis sint recipiendi vel obligandi voto vel iuramento vel beneficiis alliciendi ad ingressum religionis. Et videtur quod non. Perfectio enim consiliorum ad quas ordinantur religiones a christo exordium sumpsit. Sed christus primo consilium perfectionis dedit adolescenti qui precepta seruauerat ut patet Math. 19. ergo soli illi qui sunt exercitati in preceptis sunt ad religionem obligandi vel recipiendi. Preterea Grego. dicit super Ezech. Nemo repente fit summus. Sed in bona conuersatione a minimis quis inchoat ut ad magna perueniat. Sed magna sunt consilia que pertinent ad perfectionem vite. minora autem sunt precepta que pertinent ad omnem iusticiam. ergo prius debent pueri exercitari in preceptis quam ad consilia inducantur. Preterea Exo. 21. dicitur. Si quis aperuerit cisternam decideritque bos vel asinus in eam dominus cisterne reddet precium iumentorum. Sed ille qui aliquem puerum nondum in preceptis exercitatum ad religionem inducit quodammodo aperiet ei cisternam quia plerique tales religionem ingredienti egrediuntur et in desperationem incidunt quasi in quandam spiritualem cisternam. ergo videtur quod ille qui eum inducit hoc ei imputetur ad peccatum. Preterea illud quod est expediens communi utilitati non est tollendum. Sed expedit communi utilitati quod homines propria libertate utantur ad bonum faciendum. ergo non est aliquibus auferenda talis libertas per obligationem voti vel iuramenti. Preterea beatus Benedictus monachorum institutor almius in sua regula statuit quod venientibus ad religionem non sit facilis prebendus ingressus sed probandum sit an spiritus a deo sit. ergo multo minus sunt aliqui muneribus vel beneficiis alliciendi. Preterea Grego. dicit. et habetur in decretis dist. 48. Scimus quod edificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt nisi nouitatis sue humore siccentur ne si ante pondera quam solidentur accipiant cunctas

Quartum

simul ad terram fabricam deponant. Sed pueri qui nondū sunt exercitati in preceptis sunt quasi parietes nondum desiccati. 9° non sunt eis imponēda tigna. i. grauiā religionis instituta. Preterea status religionis est status penitentie. Sed pueri excipiuntur ab omni penitentie coertione vt habetur in decretis de penitentie. di. 4. ergo non sunt ad religionem inducendi. Preterea sicut dicitur. 20. q. 3. Quod quis non optat nec eligit profecto nō diligit. quod autem non diligit facile contemnit. Sed pueri antequam sint exercitati non habent firmam electionē. ergo nec firmam dilectionem. Facile ergo religionem contemnet si in tali etate ad religionem inducantur. Preterea prouer. 14. dicitur. Substantia festinata minuetur. sed videtur esse nimia festinantia quod aliquis ad consilia conuolet nondum in preceptis exercitatus. ergo videtur quod horum spiritualis substantia de facili minuatur. ergo non sunt ad religionem inducendi. Preterea non minor cura est adhibenda in ingressu religionis quam in susceptione ordinis. Sed in ordinibus prohibentur ad maiores accedere qui minores nō acceperunt. ergo etiam nec debet aliquis ad obseruantiam consiliorum in religione transire nisi prius preceptis obseruatis. Preterea duo sunt homini necessaria scilicet intelligere verum et operari bonum. sed in intelligendo verum stultus reputaretur qui prius ad difficiliora se transferret quam leuiora intelligeret. ergo stultus est in comparatione boni quod aliquis prius transeat ad consilia quam in preceptis exercitetur. Preterea cuiuslibet in religione existenti conuenit curam agere aliorum vel saltem sui ipsius. sed in his qui eliguntur ad aliquam curam ecclesiasticam oportet eligere meliores ergo oportet eos qui ad religionem assumuntur eligere meliores hi autem sunt qui sunt exercitati in preceptis. ergo tales sunt ad religionem inducendi. Preterea illud quod est in se bonum si ex eo sumatur peccati occasio est abiciendus. sicut serpens eneus quem Moyses fecerat ex mandato domini ad sanandum filios israel. vt habetur Numeri. 21. Ezechias combussit quia ex eo sumebatur ydolatrie occasio. similiter etiam quamuis benedictio sit secundum se bona. tamen reprehenditur si minor presente maiore benedicit. Cum ergo aliqui in exercitati in preceptis sumant occasionem peccati ex ingressu religionis ab ea recedentes quamuis religio sit secundum se bona tamen videtur quod in exercitatos ad religionem inducere sit vitandum. Preterea Grego. dicit. et habetur in decretis distin. 48. Casum appetit qui ad summi loci fastigia postpositis

Quodlibet

gradibus per abrupta querit ascensum. sed procedere ad consilia non obseruatis preceptis est postponere gradum. ergo videtur quod hoc sit casum querere. et ita ad hoc non sunt aliqui inducendi. Preterea Dam. dicit in. 2. li. Quod non est in utile inexpertum existētem et improbatum incorruptione frui ut non in superbiam incidat et iudicium dyaboli. ergo pari ratione non est inutile improbatos et inexpertos in preceptis ad statum contemplationis assumi ad quem religio ordinatur. Preterea Grego. dicit in. 6. moral. Post Lyg amplexus ad Rachelem Jacob peruenit quia perfectus quisque ante actiue vite ad fecunditatem iungitur et post contemplatiue ad requiem copulatur. Sed actiua vita consistit in obseruantia preceptorum. status autem religionis pertinet ad vitam contemplatiuam. ergo non sunt aliqui ad religionem inducendi antequam sint in preceptis exercitati. Preterea nulla promissio est facienda cuius solutio non est licita. Sed soluere aliquid alicui pro ingressu religionis non est licitum. unde dicitur. 1. q. 2. Nunquam legimus deum discipulos vel eorum ministerio conuersos quempiam ad dei cultum aliquo muneris interuentu prouocasse. ergo non sunt aliqui promissionibus ad religionem alliciendi. Preterea nullus qui non est exercitatus in armis secundum leges est admittendus ad militiam corporalem. Sed religio est status militie spiritualis. ergo non sunt aliqui recipiendi ad religiones nisi prius exercitati in preceptis quasi in quibusdam spiritualibus armis. Preterea qui non potest se obligare ad minus non potest se obligare ad maius nisi sit necessarium. Sed puer ante. 14. annum non potest se obligare ad matrimonium quod minus est. ergo multo minus ad religiones. Preterea legitur Marci. 5. quod dominus demoniacum curatum non permisit secum intrare nauim que significat crucem et religionem. per demoniacum autem curatum signantur homines a peccatis conuersi. ergo non sunt ad religionem accipiendi peccatores statim conuersi antequam in preceptis exercitentur. Preterea bonorum operum fructus habere debemus quando de egypto eximus ut dicit quedam glosa Exodi. 12. Sed exire de egypto est exire de mundo religionem intrando. ergo illi qui volunt religionem intrare debent prius fructum bonorum operum habere per obseruantiam preceptorum. Preterea Augustinus dicit in libro de sermone domini in monte. Quod omnis presumptio est coercenda. Sed magna presumptio videtur esse quod aliquis velit ascendere ad arces cō-

Quartum

filiorum nondum obseruatis preceptis. ergo tales sunt coercendi et nō alliciendi ad religionis ingressum. Preterea Augustinus dicit in eodem libro. Quod maiora maioribus et minora minoribus sunt exhibenda. Sed consilia sunt maiora. ergo non sunt pueris in exercitatis exhibenda. et ita pueri nondum exercitati in preceptis non sunt ad religionem trabendi. Sed contra est quod dicitur. 20. q. 2. Si in qualibet. et infra. Parentibus sane filios suos religionem tradere non amplius quā ultra quatuordecimum etatis sue annum licentia esse poterit. Postea vera aut cum voluntate parentum eorum aut si sue deuotionis sit sollicitarium votum erit filiis licitum religionis assumere cultum. Sed post quartum decimum annum non statim sunt homines in preceptis exercitati. ergo possunt religionem ingredi pueri antequā sint in preceptis exercitati. Preterea maius est quod aliquis assumatur ad regimen sui et aliorum quod recipiatur in religione in qua sub regimine alterius uiuit. Sed Salomon adhuc puer existens assumptus ē ad regnum sui et aliorum. Unde dicitur. 1. Paralipomino vicesimo nono. Locutus est Dauid rex ad omnem ecclesiam. Salomonez filium meum elegit deus adhuc puerum et tenellum. ergo multo magis possunt pueri non exercitati in preceptis ad religionem recipi vel induci. Preterea illud votum non est illicitum ex quo nō reddunt aliqui rei si soluant. Sed sicut dicit Ambrosius. Ille que in puellaribus annis continentiam vouerunt non constituuntur ree nisi votum exoluunt. ergo quod aliqui voto astringantur ad religionem in puerilibus annis non est illicitum. Preterea nihil est illicitum per quod aliquis a bono non retrahitur. Sed qui prouocatur ad meliora non retrahitur a bono. ergo cum status religionis sit melior in quo videlicet obseruantur consilia quā status vite secularis in quo scilicet simpliciter obseruantur precepta videtur quod non sit illicitum inducere pueros ad religionem voto vel etiam iuramento aut etiam beneficiis antequam sint in preceptis exercitati. Preterea vicesima questione prima dicitur. Firma tunc erit virginitatis professio ex quo adulta iam etas esse ceperit. et que solet apta nuptiis deputari. sed non statim in hac scilicet etate viri vel ipse mulieres sunt in ipsis preceptis exercitati. ergo antequam aliqui in ipsis preceptis exercitentur licite possunt scilicet religioni astringi et voto vel etiam iuramento.

Quodlibet

Præterea si talis obligatio esset illicita scz qua pueri non exercitati præceptis voto vel iuramento ad religionem obligantur aut hoc esset quia est scilicet se mala aut quia est prohibita. scilicet non est scilicet se mala quia sic executio siue adimpletio promissionis esset peior et perseverantia pessima. Cuius contrarium videmus quia adimplentes ea que promiserant in puerilibus ætate et in his promissis perseverantes maxime commendantur. Similiter etiam non est illicita talis obligatio quia prohibita. Non enim prohibetur lege veteri. Dicitur enim Numeri. 30. Mulier si quispiam vouerit et se constrinxerit iuramento que est in domo patris sui et in etate adhuc puellari si cognouerit pater votum quod pollicita est et iuramentum quo obligauit animam suam et tacuerit voti rea erit quicquid pollicita est et iurauit opere complebit. sin autem ut audierit contradixerit pater et vota et iuramenta eius irrita erunt nec obnoxia tenebitur sponsioni eo quod contradixerit pater. Similiter etiam non est prohibitum iure canonico quia in decreto Leonis pape hec eadem auctoritas inducitur. Similiter etiam non est prohibitum lege euangelii que maxime inducit homines a recedendo a mundo et sequendum perfectionis opera. ergo licitum est obligare voto vel iuramento pueros nondum exercitados in preceptis ad religionem. R. dicendum quod hoc quod pro questione hic inducitur dubitationem non habet nisi quod quidam contentioni studentes veritatem obnubilare conantur. Unde hic locum habent verba que Augustinus dicit in secundo de ciuitate dei. Quoniam ille est maior et deterior insipientium morbos animarum quo instabiles motus suos etiam post rationem plene redditam siue nimia cecitate qua nec aperta cernuntur siue obstinatissima pernicacia qua et ea que cernuntur non fuerunt tanquam ipsam rationem veritatemque defendunt sit necessitas copiosius dicendi plerumque res claras velut eas non solum spectantibus intuendas sed quodam modo tangendo palpantibus offeramus. et tamen quis disceptandi finis erit si respondendus esse respondentibus existimemus. Nam qui vel non possunt intelligere quod dicitur vel tam duri sunt aduersitate mentis ut etiam si intellexerint non obediunt respondent et loquuntur iniquitate atque infatigabiliter vani sunt. quorum dicta contraria si totiens velimus refellere quotiens obnixi fronte statuerint non cogitare quid dicant dum quocumque modo nostris disputationibus contradicant quod sit infirmus et erumnosus et infructuosus vides. Erig ergo hic modus seruandus ut veritas manifeste et quasi palpabiliter

Quartum

ostendatur et si qua in contrarium dicta fuerint que aliud pondus non habeant contemnantur ne semper oporteat inutiliter eadem replicare. Sed si quis contrarium dicere voluerit scribat quod dicit ut alii intelligentes diiudicare possint an doceat veritatem. Primo ergo circa propositam questionem ut singula discutiamus considerandum est quod pueros etiam infra annos pubertatis in religionem recipi non est secundum se malum imo est expediens et fructuosum quia illud quod a puericia assuescimus semper perfectius et firmitus tenemus secundum illud prover. 22. Adolescens iuxta viam suam graditur et etiam cum senuerit non recedet ab ea. et idem apostoli instituerant ut pueri etiam infantes ad christianam religionem reciperentur ut in ea nutriti firmitus et perfectius ei inberent. Et hoc est quod Dio. dicit in ultimo. c. eccle. ierar. Secundum legem sanctam confirmati infantes ad habitum sanctum habebunt consuetudinem ab omni remoti errore et inmunde vite expertes hoc diuinis nostris ducibus. i. apostolis ad mentem venit et visus est suscipere infantes. Multo autem magis excedit vita christiana infidelium vitam quam vita religiosorum vitam secularium. presertim cum in primitiua ecclesia omnium christianorum erat perfectissimus religionis status secundum illud Act. 4. Multitudinis credentium erat cor unum et anima una nec quisquam eorum que possidebat aliquid suum esse dicebat sed erant illis omnia communia ad cuius vite exemplar omnes religiones sunt institute. Et ideo religionum institutores ex eadem causa qua apostoli moti sunt ad recipiendum infantes in religione ut patet de beato Benedicto qui ut in. 2. dyalogorum legitur recepit nutriendum infantes in religione Maurum duodennem et Placidum septennem. Est tamen quedam differentia circa hoc attendenda. Nam pueri ante annos pubertatis ex naturali iure sunt sub cura parentum propter hoc quod patiuntur discretionis defectum secundum quem possunt bene regere seipsum. et ideo in hac etate possunt quidem religioni traditi si a parentibus offerantur. et erit rata traditio precipue si cum ad annos pubertatis peruenerint ratam habuerint paternam oblationem. unde Grego. dicit et habetur. 20. q. 1. addidisti. Si pater vel mater filium filiamue intra septa monasterii in infantie annis sub regulari tradiderint disciplina utrum liceat eis postquam pubertatis impleuerint annos egredi et matrimonio copulari hoc omnino deuitamus quia nefas est ut oblatis a parentibus deo filiis voluntatis frena relaxentur. Si autem in hac etate propria sponte se

Quodlibet.

religioni tradiderint potest hoc per assensum vel dissimulationes parentum ratum esse. Unde dicitur vicesima questione secunda: Si in qualibet minori etate vel religionis tonsuram vel religioni vestem debitas in vtroq; sexu filius aut vnus aut ambo parentes dederint aut forte vel nolentibus vel nescientibus scilicet parentibus a se susceptam non mox visam in filiis abdicauerint s; vel coram se vel episcopo palamq; in conuentu eode; filios talia habere permiserint ad secularem reuerti habitum filius ipsis quandoq; penitus non licebit. Si vero pueri annos pubertatis transcenderint possunt eciam inuitis parentibus ad religionem transire: nec sunt repellendi immo magis aduocandi. Ut enim Gregor⁹ dicit in quadam Omelia. Ad vitam bonam alius in puericia: alius in adolescentia. alius in iuuentute. alius in senectute. alius in decrepita etate perducitur. Et cum in nulla etate sint repellendi. minus tamen sunt repellendi in puericia. Dicit enim Crisost. super Matheum. Quis meretur appropinquare xpo si repelleretur ab eo simplex infantia. Nam si sancti futuri sunt quid vetatis filios ad patrem venire. Si autem peccatores futuri sunt vt quid sententiam condemnationis proferatis anteq; culpam videatis. quas quidem damnationis sententiam proferunt aliqui cum dicunt. non sunt recipiendi pueri ad religionem quia eribunt et peiores efficientur. Sed quod addunt quidam q; oportet pueros prius exercitari in preceptis et postea transire ad consilia obseruanda in religione ex falso intellectu procedit. Arbitrantur enim q; precepta preparent viam ad consilia. Non est autem sic. immo potius consilia parant viam ad precepta seruanda quia per consilia remouetur homo a rebus seculi circa quas occupatus difficile est q; innocentiam seruet. Unde Dil. dicit super Matheum. Graui onus innocentiam subit incrementis opum occupata. rem enim solius famulatus dei non sine seculi vitiis assequatur. Et ideo dominus dicit Mat. deimonono. Qz difficile qui pecunias habent intrant in regnum celorum quia difficile est q; homo precepta seruet quibus intratur in regnum nisi sequens consilia diuitias relinquat. et ideo pueri ad hoc q; innocentiam seruare possint in obseruantia mandatorum sunt preparandi et quodammo do premiendi in exercicio consiliorum nec sunt repellendi quamuis incruditi videantur in preceptis. Dicit enim Origenis super Matheum. Quidam puerilem sermonem habentes offerunt

Quartum

saluatori pueros et infantes. Qui autem videntur perfectiores priusq̄ discant rationem iusticie reprehendunt eos qui pueros et infantes adhuc minus eruditos offerunt Christo. Dominus autem hortatur discipulos suos condescendere vtilitatibus pueroꝝ rum. Hoc ergo debemus attendere ne estimatiōe sapientie excellē tioris contemnamus quasi magni pusillos ecclesie prohibentes pueros venire ad Ihesum. Sed quod vltius queritur an ante religionis ingressum sint voto vel iuramento ad religionem obli gandi manifeste patet q̄ sic. Sicut enim in malo quanto volun tas est magis affirmata ad malum tanto peior est sicut in obsti natis patet et qui ex malicia peccant. ita etiam in bonis tanto vo luntas melior est quanto est magis firmata et astricta ad bonum. Cum ergo bonum sit q̄ pueri ad religionem veniant multo me lius est q̄ eorum voluntas sit ad hoc firmata quod fit voto vel iuramento. Unde et David dicebat. Juravi et statui custodire iu dicia iusticie tue. et Augustinus dicit in epistola ad Paulinam et Armentarium. Felix necessitas que ad meliora compellit.

Ultimo autem considerandum restat videlicet an sint bene ficiis alliciendi. et siquidem conuentione vel pacto precium ali cui detur vel quodcunq; terrenum beneficium vt religionem ins tret hoc est illicitum. Si autem aliquis ei aliqua beneficia tem poralia conferat vt auferat impedimenta quibus impeditur a re ligious ingressu vel etiam vt eum nutriat vel doceri faciat ad hō q̄ sit religioni aptus hoc non est illicitum sed est laudabile. Si militer et si beneficiis temporalibus aliquis aliquem alliciat vt eum fauorabilem sibi reddat non intendens gloriam propriam sed gloriam dei et proximi salutem laudabile est. sicut et Aposto lus de seipso dicit prima ad Corintheos decimo. Per omnia om nibus placeo. Deus etiam aliquos temporalibus beneficiis ab licit ad bene agendum. In ecclesiis etiam quibusdam tempo raliū distributionibus alliciuntur aliqui ad ecclesie deseruend um non q̄ premium accipiant sed sunt quedam secundo il lectiua ad seruendum deo. sicut et dominus dicit Mathei sexto. Primo querite regnum dei et iusticiam eius et hec omnia scilicet necessaria vite adicientur vobis. Ad primum ergo dicens q̄ Christus ad consilia inuitauit Adolescentem in pres ceptis exercitatum. ita etiam vocauit Matheum publicanum

Quodlibet

non exercitatum in preceptis sed potius peccatis implicatum. ex quo accipere possumus quod ad consilia obseruanda in religione ad uocandi sunt non solum exercitati in preceptis sed etiam non exercitati. Ad secundum dicendum quod diuersitas graduum dupliciter attendi potest. Uno modo in diuersis statibus seu conditionibus. et sic non oportet qui tendit ad maiorem statum vel conditionem quod prius exercitetur in minori statu vel conditione. sicut uideamus quod illi qui uolunt fieri milites non prius exercitantur in lanificio sed a puericia exercentur in milicia. Similiter qui uolunt fieri clerici non prius exercentur in uita laycali sed a puericia instruantur in uita clericali. et hoc modo qui uolunt religiosi fieri non oportet quod prius exercentur in uita seculari sed optimum est eis si a puericia exercentur in uita religionis quia magis poterunt in ea proficere. Unde dicitur *Tren. 3.* Bonum est uiro cum portauerit iugum domini ab adolescentia sua. Alio modo possunt accipi diuersi gradus in eodem statu vel conditione. et hoc modo dicit *Bregio.* quod in qualibet bona conuersatione incipiendum est a minoribus ut ad maiora perueniatur. Sicut enim milites rudimentis milicie et clerici a rudimentis clericature. ita etiam et religiosi incipiunt a rudimentis religionis ut proficiant usque ad summum.

Ad tertium dicendum quod duplex est occasio scilicet data et sumpta. Tunc quidem dat aliquis occasionem alicui ruendi vel in cisternam cadendi quando facit aliquid uel dicit minus rectum ex quo datur proximo occasio ruine. et tunc ruina proximi imputatur danti occasionem. Aliquando autem non est occasio data sed sumpta puta cum aliquis inducit aliquem ad bonum et ipse ex hoc fit deterior. non est relinquenda monitio bona propter hoc quod ille sumit inde occasionem ruine. Unde et dominus non dimisit predicationem ueritatis propter scandalum phariseorum ut habetur *Mat. 15.* Et *Aug.* dicit in epistola ad Bonifacium. et habetur. *23. q. 4.* Ipse pietas. et infra. Quod si plurimi essent in domo ruitura. et inde saltem unus liberari posset atque id quia facere conaremur alii semetipsos precipitatione uetarent doleremus de ceteris uerum de unius saltem salute consolaremur. Ad quartum dicendum quod libertas necessitati coactionis opponitur que est necessitas absoluta et talis necessitas est cohibenda. Sed necessitas que est ex suppositione finis non opponitur libertati. et tali necessitate expedit uti ad communem utilitatem. alioquin nec pacta promissionibus firmata nec iuramenta in rebus humanis fieri deberent.

Quartum

Multo autem magis per huiusmodi expedit homines obligari ad diuina que sunt meliora. Ad quintum diceudum q̄ difficultas ingressus obseruatur in religionibus per hoc q̄ datur in trantibus annus probationis in quo difficultates religionis experiuntur. Ad sextum diceudum q̄ parietu nondum desiccato non est onus tignorum imponendū. tamen non prohibetur quin sit paries desiccandus. Desiccatur autem paries a prauo humore secularis affectus per religiones. et ideo contingit q̄ pius exercitentur aliqui in religione q̄ eis onus prelationis aut sacrorum ordinum imponatur. de hoc onere loquitur Grego. vt patet p̄ ea que precedunt in illo capitulo. et in. z. omel. Ezech. Ad septimum diceudum q̄ status religionis et est status penitentie et est exerciciu; siue scola perfectionis. vnde ad religionē recipiendi sunt peccatores propter penitentiam et recipiendi sunt pueri innocētes quasi in scola quadam perfectionis vt perfectius innocentiaz cōseruent. Ad octauum diceudum q̄ si omnino inuiti pueri ad religionem inducerentur timendum esset de casu futuro sed ex q̄ propria voluntate se obligant et religionem ingrediuntur non habet locum ratio inducta. Ad nonum diceudum q̄ sicut magnum et paruum multum et paucum secundum pbilo. dicuntur re latue ita et festinatum siue velox et tardum. Nam festinatum siue velox est quod in paruo tempore multuz mouetur. Illa ergo substantia minuitur que est festinata in respectu ad debitum moduz puta si aliquis aliquem status aggressus statim a principio contemptis rudimentis illius status ea que sunt perfectioruz in statu illo attemptare vellet. Non est autem substantia festinata si exerciciu perfectionis et quasi quanda; scolam que est religio a puericia aliquis aggrediatur. Tantum est enim culmen perfectionis vt etiam si a puericia quis huiusmodi perfectionem aggrediatur semper habet vbi proficiat sicut et Aug. dicit ad Tholusianum de doctrina xp̄iana. Tanta est inquit xp̄ianorum profunditas litterarum vt in eis quottidie proficerē si eas solas ab ineunte puericia vsq; ad decrepitam senectutem summo studio meliore ingenio conarer addiscere. Ad decimum diceudum q̄ diuersi ordines sunt quasi diuersi gradus vnius clericalis vite. et ideo oportet vt a minoribus incipiat qui ad maiores tendit. Non autē oportet q̄ qui tendit ad sacros ordines q̄ exercitetur in his que pertinent ad inferiorem statum laycalis. s. vite. et similiter in vita religionis oportet q̄ a rudimentis eius incipiat qui religionem

Quodlibet.

ingreditur vt ad summum apicem religionis pertingere possit. non tamen oportet eum prius esse exercitatum in seculari vita.

Ad vndecimum dicendum q̄ in intelligibilibus etiam oportet q̄ aliquis a minoribus in eadem scientia incipiat vt ad maiora perueniat non tamē oportet q̄ quicumq; vult addiscere aliquam scientiam maiorem q̄ exercitet in qualibet minori sicut qui volunt addiscere liberales artes nō oportet q̄ prius exercitentur in mechanicis. sed solum hoc oportet quando minor scientia parat viam ad maiorem. Vita autem secularis non parat viam ad religionem sed magis ab ea abducit. vnde Grego. dicit in principio moralium. Cum adhuc me cogeret animus presenti mundo quasi specietenus deseruire ceperunt multa ex eiusdem mundi cura succrescere vt in eorum iam non spē sed quod est grauius mente retineret. E conuerso autem obseruantia consiliorum parat viam ad tutius et perfectius precepta diuina obseruanda que necesse ē in seculari vita obseruari. Ad duodecimum dō q̄ illa in multis deficit. Primo quidem quia ille qui religionem intrat non ad hoc eligitur vt sui vel alterius curam gerat magis q̄ ante. s; magis vt sit sub obedientia et cura alterius. Secundo quia hoc non conceditur ab omnibus q̄ necesse sit eligere meliorem ad regimen prelationis. sed secundum quosdam sufficit eligere bonum. Tercio quia si oportet eligere meliorem ad prelationem non quidem oportet simpliciter meliorem eligere sed meliorem. i. magis idoneum ad hoc. pueri autē et si non sint meliores simpliciter q̄ adulti. sunt tamen magis idonei ad hoc vt in religione nutriantur. Unde Ansel. in li. de similitudinibus comparat eos qui a puericia nutriuntur in religione angelis. alios autem hominibus quia angeli a principio. homines processu temporis ad vitam eternam perueniunt. Quarto quia ad episcopatum non eligitur nisi vnus. et ideo maior necessitas est q̄ melior assumatur q̄ de intrantibus religionem qui plures accipi possunt. Ad 13° dō q̄ non solum illud qd̄ est peccatum prebet occasionem ruine s; etiā illud quod habet speciem mali. Unde et ap̄tus dicit. 1. ad Thesal. ultimo. Ab omni specie mala abstinere vos. et quia serpens eneus et si secundum se esset bonus ex sui institutione. tamen speciem habebat mali propter similitudinem ydolatrie. ideo apud eos qui erant ad ydolatriam proni non erat dimittendus. s; laudabiliter fuit subtractus. Introitus autem religionis nec est secundum se malus nec habet speciem mali. Benedictio autem et si sit

Quartum

de genere suo bona tamē ad hoc q̄ sit actus virtutis erigitur q̄ sit vestita debitis circumstantiis. i. vt sit conueniens z persone et loco z tempore. Non est autem conueniens persone quando minor presente maiore benedicit. quia sicut dicitur ad Heb. 7. Si ne alia contradictōne qđ minus est a maiore benedicitur. Ad decimumquartum dicendum q̄ ille qui accedit ad consilia non querit ascensum per abrupta postpositis gradibus. sed magis resecat que possunt hominem impedire ab obseruatione preceptorum sicut dictum est. Ad decimumquintum dđ q̄ s̄^o dictum Damas. magis esset contrarium concludendum. ideo enim deus hominibus etiam post regenerationem incorruptibilitatem nō statim addit quia hoc non esset eis vtile sed superbiendi occasio. Abundantia enim temporalium z corporalium bonorum ē materia superbie. z ideo vtile est homini ad superbiam vitandam vt ad consilia transeat temporalium bonorum superabundantiam derelinquens. Ad decimumsextum dicendum q̄ amplexus Raehelis signat quietem contemplationis ad quā etiam consilia sequentes non statim a principio peruenire possunt sed post longum exercitium bonorum operū. facilius tamen ad predictam quietem peruenitur per obseruantiam consiliorum q̄ per exercitium mandatorum in vita seculari. Ad decimumseptimum dđ q̄ si beneficiis temporalibus aliqui alliciantur ad religionē cum pacto sicut solet fieri in emptione z venditione est illicita solutio. Si autem aliquis alicui prouideat sine pacto non est illicita solutio. vnde post premissa verba in eodem. c. subiungitur. Nisi forte de pauperum alimento quis in contiguo proponat. Et iterum subdit. Dum tamen absit pactio z omnis cesset conuentio. Ad decimumoctauum dđ q̄ status religionis quantum ad eos qui in eo profecerint est spiritualis malicia. quantum vero ad eos qui de nouo intrant est quasi cuiusdam tyronicini exercitium z oportet ad maiorem profectum q̄ a principio aliquis huiusmodi exercitium subeat sicut et de exercitio militie temporalis Vegetius docet in libro de re militari. Ad decimumnonum dicendum q̄ obligatio perficiens matrimonium corporale non potest fieri ante annos pubertatis cui obligatio similis est professio que fit in religione ad perpetue remanendum in ea s̄ ante ānos pubertatis potest fieri aliqua spōsio futuri m̄rimonii sicut ē i spōsalibus cui assimilatur obligatō q̄ fit ad religionē. Ad. 20° dđ q̄ sicut glo. ibi dem exponit p̄ b^o q̄ d̄ moniac^o curat^o volebat esse i nauis cum xp̄o

Quodlibet

significatur desiderium eorum qui sunt a peccato mundati quo cupiunt dissolui et esse cum xpo sed hoc non statim eis conceditur sed oportet quod prius in hac vita laborent annunciando verbum dei Unde patet quod non est ad propositum. Ad. 21° dicendum quod quanto aliquis magis exercitatus in bono ex egypto. i. ex seculo ad religionem transit tanto facilius in ea proficere potest. sed quia in seculari vita imminet multa pericula quibus huiusmodi exercitium virtutis impeditur tutius est quod a principio impedimenta dirumpat per obseruantiam consiliorum. Ad. 22° dicendum quod difficilius est obseruare precepta in vita seculari quam in vita religiosa. Magna enim virtus requiritur ad hoc quod aliquis in seculo viuens se immaculatum a viciis seculi conseruet. Unde dicitur Eccl. 31. Beatus diues qui inuentus est sine macula. Et postea subditur. Quis est hic et laudabimus eum. Fecit enim miracula in vita sua. Et ideo maioris presumptionis esse videtur. Si tamen sit presumptio quod aliquis in seculo viuens considerat se immaculatum quod quod tante virtutis se non existimans ad religionem transeat ut facilius a peccati macula conseruetur ad modum Zachaei qui cum statura pusillus esset ad hoc quod xpm videret ascendit arborem siccomorum. i. ficum fatuam per quam religio designatur. Ad. 23° dicendum quod in vnoquoque statu maiora maioribus sunt attribuenda. et tamen qui ad maiorem statum proficere vult oportet quod dum minor est primordia illius status accipiat secundum illud Eccl. 25. Que in iuuentute tua non congregasti in senectute quomodo metes. Et ideo ad hoc quod aliquis perueniat ad perfectionem religionis oportet quod a principio etatis sue ad huiusmodi assuescat.

Articulus vicesimus quartus

Secundo queritur vtrum consilia ordinentur ad precepta.

Et videtur quod non. Illud enim ad quod ordinatur aliud posterius est quia finis est prior in intentione et posterior in executione. Sed obseruationem preceptorum constat esse priorem in executione quam impletionem consiliorum ut patet Math. 19. de adolescente qui se dixerat se seruasse legis precepta a iuuentute sua cui datur consilium perfectionis. ergo videtur quod consilia non ordinentur ad precepta sicut ad finem sed potius e conuerso. Preterea finis est perfectior his que sunt ad finem. Sed consilia sunt perfectiora preceptis quia consilia pertinent ad perfectionis status precepta autem pertinent ad communem iusticiam. unde et consilia pre-

Quartum

ceptis superadduntur. vt patet per hoc q̄ Math. 19. dominus dicit adolescenti qui precepta seruauerat. Adhuc vnum tibi deest. si vis perfectus esse &c. ergo consilia non ordinantur ad precepta sed potius econuerso. Preterea secundum philo. in. 2. phi. Sicut se habent principia ad conclusiones ita se habent fines ad ea que sunt ad finem. Sed talis est habitudo principiorum ad conclusiones. q̄ positis principiis ponuntur conclusiones. non autez econuerso. quia contingit ex falsis sylogizare verum. ergo talis est habitudo finium ad ea que sunt ad fines. Sed positis preceptis non ponuntur consilia. Multi enim obseruant precepta qui non obseruant consilia. ergo consilia nō ordinantur ad precepta sicut ad finem. Preterea Aug. dicit in li. de sancta virginitate. Mirabiliter decipiunt qui propter presens seculum virginitatem esse solum obseruandam sentiunt. Sed obseruatio preceptorum pertinet ad presens seculum. ergo consilium virginitatis non est implendum propter precepta. et eadem ratio est de aliis consiliis. Preterea precepta pertinere videntur ad vitam actiuam. consilia autez ad vitam contemplatiuam. Unde Math. 19. vbi enumerantur precepta legis dicit glo. Ecce vita actiua. vbi autem postea subdit Si vis perfectus esse &c. dixit. Ecce vita contemplatiua. Sed vita actiua ordinatur ad contemplatiuam & nō econuerso. ergo precepta ordinantur ad consilia & non econuerso. Preterea dominus bis miraculose legitur turbas refecisse. Primo quidez quando faciauit. 5. milia hominum ex quinqz panibus & duobus piscibus. vt legitur Math 14. Secundo quando 8 septem panib⁹ & paucis pisciculis faciauit quatuor milia hominum. vt habetur Math. 16. & sic dicit glo. Mathei. 14. Quinqz milia pro quinqz sensibus corporis. ita sunt qui in seculari habitu exterioribus recte vtinouerunt. Di. 5. panibus. i. legalibus preceptis adhuc necesse est vt instruantur. Nam qui mundo integre renūciat quatuor milia sunt & septem panibus. i. euangelica perfectōne sublimes & spiritali gracia reficiuntur. Sed primo pauit dominus quinqz milia hominum ex quinqz panibus q̄ quatuor milia ex septem. g⁹ precepta sunt preuia consiliis & non econuerso. Preterea dispositiones precedunt perfectiones et ordinantur ad ipsam. Sed precepta sunt dispositiones ad consilia. dicit enim glo. Hier. in principio Marci. Quatuor sunt qualitates de quibus sancta euangelia conuertuntur. precepta. mandata. testimonia. exempla. In preceptis iusticia. In mandatis caritas. In testimoniis fides. In ex

Quodlibet

emplis perfectio ad quas pertinent consilia. ergo videtur quod precepta ordinentur ad consilia et non econuerso. Preterea primo non est aliquid prius. Sed sicut dicit quedam glo. super ps. Caritas primo mouet pedem ad reditum vite. De actu autem caritatis dantur precepta. ergo nihil est prius in vita spirituali quam precepta. Non ergo consilia ordinantur ad precepta sed potius econuerso. Preterea super illud ps. Sicut ablactatus super matrem suam etc. dicit glo. Sicut quinque tempora notantur in procreatione carnali ita et in spirituali. Primum ergo tempus est conceptionis. secundum est in utero alitionis. tertium missionis. quartum portationis et lactationis. quintum ablactationis. ita et in utero matris ecclesie. primo concipimur dum fidei rudimentis instrumur. Inde quasi in utero alimur in eisdem primordiis proficientes. Deinde manibus ecclesie portamur et lacte nutrimur donec ita grandi sculi a lacte matris accedamus ad mensam patris. et postea subditur. Multi vero hunc ordinem peruertunt ut heretici et schismatici se ante tempus a lacte separantes. unde extinguuntur. Sed separari a lacte est facilius dimissis ad difficiliora transire. Cum ergo consilia sunt difficiliora quam precepta videtur quod periculo extinctionis se exponant qui ad consilia accedunt nisi prius educati in preceptis. Precepta ergo ordinantur ad consilia et non econuerso. Preterea Gregorius dicit super Ezech. Quod ex precepto bonum facere inchoandum est. Sed id quod est incipientium ordinatur ad id quod perfectionis est et non econuerso. ergo precepta ordinantur ad consilia et non econuerso. Preterea virtus imitatur naturam. Sed natura operatur prius in corpore animalis ea que pertinent ad esse sicut membra principalia quam ea que sunt de bene esse. ergo pro ingressu virtutis priora sunt precepta que sunt de esse virtutis quam consilia que sunt de bene esse ipsius. et sic idem quod prius. Preterea sicut est ordo in addiscendo ita etiam in operando. Sed in addiscendo oportet incipere a facilioribus ut ad difficiliora perueniatur. ergo in operando oportet prius implere precepta que sunt faciliora. et sic transire ad consilia. Preterea Math. 5. dicitur in glosa. quod sermo diuinus est nobis via qua currimus. Sed sermo diuinus preordinat precepta consiliis ut patet Math. 5. ubi primo ponitur id quod preceptum est antiquis et postea superadditur a domino id quod perfectionis est. ergo videtur quod obseruantia preceptorum sit preordinanda obseruationi consiliorum. Preterea illud quod est nimium in aliquo genere

Quartum

ordinatur ad id quod est maximum in genere illo. Sed nihil est minus in vita xpiana q̄ observantia preceptorum. nihil autē maius q̄ observantia consiliorum. ergo precepta ordinantur ad consilia. Preterea Hiero. dicit super Math. Qui precepta legis implere negligit perfectiora implere non potest. ergo oportet q̄ prius aliqui impleant precepta q̄ consilia. et sic precepta ordinantur ad consilia. Preterea prius est a quo non convertitur consequentia essendi. Sed a preceptis non convertitur consequentia essendi ad consilia. Non enim sequitur. si aliquis servat precepta q̄ servet consilia. ergo observatio preceptorum naturaliter procedit et ordinatur ad observantiam consiliorum. Sed contra ē q̄d Aug. dicit in ench. Quaecunq; mandat deus ex quibus vnum ē Non mechaberis. et quaecunq; non iubentur. sed spiritali consilio mouentur ex quibus vnum est. Bonum est homini mulierem non tangere tunc recte fiunt cum referantur ad diligendum deum et proximum propter deum. sed hec duo cadunt sub precepto. vt patet Math. 22. ergo consilia ordinantur ad precepta. Preterea illud quod est electionis ordinatur ad id quod ē necessitatis quia electio est eorum que sunt ad finem. sed consilia sunt electionis precepta autem necessitatis. ergo consilia ordinantur ad precepta. Preterea illud per quod aliquid plenius perficitur ordinatur ad illud. sed per consilia plenius et tutius conseruantur precepta. ergo consilia ordinantur ad precepta. Responsio dicendum q̄ precepta dantur de actibus virtutum. Duplex autē est virtutis actus scz interior et exterior. et vterq; actus sub legis precepto cadit. Unde Aug. dicit contra Faustum. Quia quia iudei non intelligebant homicidium nisi per interemptionem corporis humani aperuit dominus omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere deputari. similiter etiam tantummodo corporalem cum femina illicitam cohabitationem vocari mechiam que erat in lege prohibita. s; dñs demonstrauit etiā interiorē concupiscentiaz ad hō pertinere. Vñ manifestus est q̄ etiam interiores actus virtutum sub precepto cadunt. Consilia ergo ordinantur ad precepta. Et secundum q̄ sunt de interioribus virtutum actibus et secundum q̄ sunt de exterioribus actibus: sed diuersimode. Nam ad interiores actus virtutum ordinantur sicut in finem. Omnes enim interiores actus virtutum mortaliū pertinent ad mentis puritatem vt scilicet mens hominis a passionibus inordinatis et ab exteriorū rerū cupiditate sit libera.

Quodlibet

Et ulterius omnes virtutes tam morales & theologice ordinantur ad dilectionem dei & proximi. Et ad hec duo omnia consilia ordinantur sicut ad finem. scilicet ad caritatem dei & proximi & ad mentis puritatem. Unde dicitur in collationibus patrum. Quicquid nos ad virtutem cordis potest dirigere tota virtute sectandum est quicquid autem ab hac retrahit ut perniciosum & vicium deuitandum est. Pro hac enim vniuersa agimus atque tolleramus. pro hac patria parentes. dignitates. diuitie. delitie mundi huius & voluptas vniuersa contemnitur. ut scilicet puritas cordis perpetua retineatur. Et postea subdit. Pro hac ieiuniorum. mediam. vigiliis. labores corporis nuditatem. lectionem. ceterasque virtutes debere nos suscipere nouerimus ut per illas ab vniuersis passionibus noxiis illas lesas prepararet cor nostrum & seruare possumus & ad perfectionem caritatis istis gradibus imitando conscendere. Et hoc idem Aug. dicit de moribus ecclesie. Non reiciendis inquit generibus ciborum quasi pollutis sed concupiscentie perdomande et dilectioni fratrum retinende inuigilat omnis intentio. Et ibidem dicitur. Caritas precipue custoditur si caritati virtus. caritati sermo. caritati habitus. caritati vultus aptatur. Unde & Ap[osto]lus. 1. ad Cor[inthios]. 7. virginis consilium ad hoc ordinandum docet ut mulier innupta cogitet que sunt dei quomodo placeat deo. Et dominus Mat[thaei]. 19. paupertatis consilium ad hoc ordinat ut homo deum sequatur. quod fit per rectitudinem et puritatem interioris affectus. Sic ergo consilia ordinantur sicut in finem ad precepta. secundum quod sunt de interioribus actibus virtutum. Sed secundum quod sunt de actibus exterioribus. puta non occides. non furtum facies &c. ordinantur consilia ad precepta non sicut ad finem. Non enim propter hoc homo virginitatem seruat ut ab adulterio abstineat neque hoc sine aliquis suis abrenunciat ut non furetur aliena. cum exteriora opera consiliorum sint maiora quam exteriora opera preceptorum. ordinantur tamen ad ea in quantum faciunt ea tutius & firmitus conseruari. Qui enim sua dimittit multo magis abstinere a rapiendis alienis. Unde & Aug. dicit in. 19. li. contra Faustum. Omnia ex hebreorum lege commemorata ita dominus commendauit ut quicquid ex persona sua insuper loqueretur vel ad expositionem commendandam valeret si quid illa obscurum posuisset vel ad tutius conseruandum quod illa voluisset. Et in libro de sermone domini in monte dicit. Quia dum fiunt illa que adduntur ad perfectionem multo magis fiunt illa que premissa sunt ad inchoationes

Quartum

Sic ergo patet quod consilia ordinantur sicut ad finem ad precepta prout sunt de interioribus actibus virtutum. Sed ad precepta secundum quod sunt de exterioribus actibus ordinantur consilia ad hoc quod tutius et firmiter conseruentur per modum remouentis prohibens. et primum horum est causa secundi. Firma enim exteriorum actuum obseruatio causatur ex interiori affectione mentis bene disposite. Ad primum ergo dicendum quod secundum quosdam diues ille mentitus est dicens se precepta obseruasse et precipue quantum ad unum preceptum quod ibi commemoratur pertinens ad interiorem actum scilicet. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Unde Origenes dicit super Math. Scriptum est in euangelio secundum hebreos quod cum dominus dixisset ei. vade et vende omnia que habes. cepit diues scalpere caput suum et non placuit ei. Et dixit ad eum dominus. Quomodo dicis feci legem et prophetias scriptum est in lege. diliges proximum sicut te ipsum. et ecce multi fratres tui filii Abrae amicti sunt stercore morientes pre fame et domus tua plena est multis bonis. et non egreditur ex ea omnino aliquid ad eos. impossibile enim est implere predictum mandatum et esse diuitem et maxime habere tantas possessiones. Et hoc idem confirmatur per Hieronim. qui dicit super Math. Mentitur adolescens. Si enim quod positum est in mandatis diliges proximum tuum sicut te ipsum opere complerisset quomodo postea audiens vende omnia que habes et da pauperibus tristis abiisset. Sed quia Criso. et alii expositores dicunt adolescentem illum non fuisse mentitum utrunque saluari potest. nam hoc preceptum. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. dupliciter potest obseruari. Uno modo imperfecte ut scilicet aliquis non faciat contra proximum quod non vult sibi fieri. et ut sine detrimento proximo subueniat. Alio modo ut scilicet ad subueniendum necessitatibus proximorum corporalibus ita se habeat sicut ad subueniendum necessitatibus propriis. hoc enim modo non implet hoc preceptum qui cum multas diuitias habeat sibi eas reseruat permittens proximum egere. Consilia autem ad hoc ordinantur ut precepta perfectius custodiantur. Et ideo dominus obseruanti precepta imperfecte superaddit consilia per que precepta perfectius obseruentur. Ad secundum dicendum quod perfectio vite in preceptis secundum quod sunt de interioribus virtutum actibus consistit essentialiter. Nam caritas est vinculum perfectionis sicut apostolus dicit ad Col. 3. Et ideo cum dominus precepta caritatis posuisset Math. 5. subiungit. Estote

Quodlibet

ergo perfecti. Sed in consiliis que sunt de quibusdam exterioribus actibus consistit perfectio instrumentaliter. quia scilicet huiusmodi consilia sunt quasi quedam instrumenta per que facilius ad perfectionem peruenitur. Unde in collationibus patrum dicitur. Ieiunia. vigilie. meditatio scripturarum. nuditas ac priuatio omnium facultatum non perfectio sed perfectionis instrumenta sunt: quia non in ipsis consistit discipline illius finis sed per illa peruenitur ad finem. Et Augustinus dicit in libro de perfectione iusticie. Sic audiamus precepta perfectionis ne currere negligamus ad perfectionem caritatis. Et Hieronimus super Matheum dicit exponens illud. Ecce nos relinquimus omnia et secuti sumus te. Quia inquit non sufficit tantum relinquere iungit quod perfectum est et secuti sumus te. quid ergo erit nobis. quasi diceret. fecimus quod iussisti quid ergo dabis premii. Precepta ergo imperfecta obseruata pertinent ad communem iusticiam. sed perfectio vite consistit in ipsa plena obseruantia preceptorum. Ad tertium dicendum quod aliquid ad finem ordinatur dupliciter. Uno modo ut necessarius ad finem sine quo finis esse non potest. sicut cibus ad vitam corporis obseruandam. Alio modo sicut necessarium ad finem sine quo ad finem non ita bene perueniri potest. sicut equus ordinatur ad iter. non quia siue equo aliquis ire non possit sed quia in equo melius vadit. Similiter ei consilia ordinantur ad precepta non quia sine consiliis precepta obseruari non possint et quantum ad interiores actus et quantum ad exteriores. Nam Abraam qui et coniugio et diuitiis utebatur fuit coram deo perfectus secundum illud Gen. 17. Ambula coram me et esto perfectus. Sed quia per consilia facilius et expeditius ad perfectam preceptorum obseruantiam peruenitur. Ad quartum dicendum quod Augustinus in verbis illis intendit excludere quorundam dictum qui credebant virginitatem esse necessariam solum ad carentem tribulatione corporis que in matrimonio sustinetur. obseruatio autem preceptorum et si in hoc seculo fiat non tamen pertinet ad hoc seculum sed futuro seculo coniungit. Ad quintum dicendum quod precepta pertinent et ad actiuam et contemplatiuam vitam. Consilia vero sunt instrumenta contemplatiue vite. Sed ibi precessit mentio de preceptis ordinantibus ad proximum que pertinent ad vitam actiuam. Ad sextum dicendum quod etiam in ipso exercitio preceptorum contingit inueniri dif-

Quartum

ferentiam perfectionis et imperfectionis. Unde non potest dici quod numerus quinque milium pertineat ad precepta. et numerus quatuor milium ad consilia. Sed primum pertinet ad imperfectam observantiam preceptorum qualis etiam in seculari vita interdum habetur. Secundum vero pertinet ad perfectam observantiam preceptorum ad quam ordinantur consilia. Nec tamen quia primo dominus pavit quinque milia quod quatuor milia oportet quod aliquis prius exerceatur in vita seculari quod transeat ad religionem quia etiam religionem intrantes non statim perfectionem adipiscuntur sed ad perfectionem assequendam se exercitant sicut et intrantes scholas loyce non statim efficiuntur loyci sed ad hoc se exercitant. Unde et religio quedam perfectionis scola est. Ad septimum dicendum quod exempla que traduntur in evangelio sunt exempla Christi que pertinent non solum ad consilia sed etiam ad perfectam observantiam preceptorum. Unde et ibidem subdit exempla ut hic. Discite a me quia mitis sum et humilis corde.

Ad octavum dicendum quod caritas habet multos gradus. Nam primo est caritas incipiens et postea proficiens et ultimo perfecta. unde caritas in spirituali vita et est principium et finis.

Ad nonum dicendum quod observatio consiliorum est difficilius quod observatio preceptorum quantum ad exteriores actus. tamen observatio preceptorum perfecta quantum ad interiores actus est longe difficilius. Difficilius enim est deponere animi cupiditates quod possessiones et tamen difficilius est observare exteriores actus preceptorum sine consiliis quod cum consiliis sicut ex premissis patet. Ad decimum dicendum quod incipientes sunt in ordine instruendorum ab aliis. et ideo ex precepto monentur ad aliquid faciendum tam in vita seculari quod in religione. sed quando iam perficiuntur operantur ab interiori habitu quasi ex seipsis non solum consilia sed etiam precepta. Ad undecimum dicendum quod sicut dictum est caritas et est principium spiritualis vite et finis. et ideo et ipsa precedit inchoata tanquam de esse existens spiritualis vite et ipsa sequitur tanquam pertinens ad perfectum esse spiritualis vite. et tamen ea que sunt de bene esse ordinantur ad conservationem eorum que sunt de esse rei. Ad duodecimum dicendum quod etiam in disciplinis prius addiscuntur ea que alia perfectius intelliguntur quamvis illa facilius sit intelligere vel habere secundum communem modum. sicut facilius est scire

Quodlibet

argumentari eo modo quo etiā ydeote vtuntur dyalectica quadā
q̄ scire regulas loyce. ⁊ tamen preaddiscuntur regule loyce ad b^o
q̄ aliquis perfectius argumentari valeat q̄ cōmunitē ydeote ar-
gumentantur. ⁊ similiter facilius est obseruare precepta secundum
imperfectum modum q̄ obseruare consilia. ⁊ tamen qui tendunt
ad perfectam preceptorum obseruationem oportet q̄ incipiant a
consiliis sicut a quibusdam instrumentis. Ad decimumtertium
dicendum q̄ illa que ibi dominus superaddit non sunt consi-
lia sed precepta vt patet ex ipsis verbis domini que ibi ponuntur
Tum etiā ex expositione Aug. in li. de sermone domini in mon-
te. Ad decimumquartum dicendum q̄ obseruantia precepto-
rum secundum imperfectum modum est minimum in vita spiritu-
ali. sed est maximus si obseruetur perfecte. Ad decimumquin-
tum dicendum q̄ perfectiora euangelii non soluz sunt consilia s^z
etiam precepta vt ex dictis patet. Ad decimumsextum dicen-
dum q̄ illud a quo conuertitur consequentia essendi et si sit prius
natura quodammodo non tamē oportet q̄ semper sit prius tem-
pore. Non enim in angelis viuere precedit intelligere quāuis nō
omne viuens intelligens sit. quia statim a principio angeli vitam
perfectam habent que est intellectualis. Et similiter qui volunt
plenius precepta custodire statim a principio consilia assumere d-
bent. licet non omnes obseruantes precepta obseruent consilia.

Incipit quodlibet quintum

Quesitum est de deo ⁊ angelis ⁊ hominibus. De deo q̄
suum est ⁊ quantum ad naturam diuinam ⁊ quantum
ad naturam assumptam. Quantum ad naturam di-
uinam quesitum est ⁊ de scientia ⁊ de potentia dei. Circa scien-
tiam dei quesita sunt duo. Primo vtum deus sciat primum ins-
tans in quo potuit creare mundum. Secundo vtum prescitiā
deo possint demereri.

Articulus primus

D primum sic proceditur. Videtur q̄ deus sciat primum in-
stans in quo potuit mundum creare. Deus enī potuit cre-
are mundum anteq̄ creauerit. non autem potuit creare ipsum in-
finitum ante. quia sic esset ei coeternus. ergo est dare aliquod in-
stans in quo primo potuit creare mundus. Sed deus sua scientia
totum comprehendit. ergo deus scit primum instans in q^o potuit

Quintum

creare mundum. Sed contra. Deus nihil scit qz eius omnipotentie preiudicet. preiudicaret autem eius omnipotentie si esset aliquid instans in quo primo potuit creare mundum qz sic eius potentia ad illud instans limitaretur. g^o deus nescit primum instans in quo potuit creare mundum. & dicendum qd dupliciter dicitur aliquid fieri in aliqua mensura loci vel temporis. Uno modo presupposita ipsa mensura. et sic particulares effectus producuntur a deo vel ab aliis agentibus in loco vel tempore. Alio modo ut simul cum eo quod fit producat mensura loci vel temporis. Et h^o modo mundus a deo in esse producitur non quidem quasi in aliquo loco vel tempore preexistente. sed quia simul cum mundo et locus et tempus producitur. Unde aliter est intelligendum cum dicitur qd deus potuit facere aliquem particularem effectum. puta equum vel hominem anteqm fecerit vel etiam alibi qm fecerit. et aliter cum hoc de mundo dicitur. Nam cum de homine vel equo h^o dicitur signatur aliquod tempus vel locus aliquis esse in quo homo a deo fieri potuerit. Sed cum hoc mundo dicitur non signatur qd sit aliquod tempus ante mundum nec aliquis locus extra ipsum sed significatur qd deus potuit mensuram loci aut temporis mundi facere maiorem. Si ergo queratur utrum potuerit mundum facere in infinitum anteqm fecerit. Si hoc quidem referatur ad potentiam facientis manifestum est qd in infinitum ante facere potuit. Dei enim potentia est eterna cui nihil accrescere potuit ut inciperet quando qz facere mundum cum prius non potuerit. Si vero referatur ad ipsum mundum sic non potuit fieri ut esset semper supposita catholice fidei veritate que habet mundum quando qz non fuisse. Sicut enim deus non potest facere ut quod fuit non facere ut infra dicitur. ita non potest facere ut quod fuit quando qz non fuit. Secundum hunc ergo sensum dicitur qd deus non potuit mundum facere in infinitum anteqm faceret. Sed adhuc intelligendum est qd infinitum dicitur dupliciter. Uno modo in actu et sic dicitur secundum modum predictum qd deus non potuit facere mundum in infinitum anteqm fecerit id est qd duratio mundi in infinitum ante precesserit. Alio modo dicitur infinitum secundum potentiam. et sic potuit deus in infinitum mundum facere anteqm fecerit quia quantumcumqz ante deum eum fecisse adhuc potuit eum prius facere. Et sic non est dare primum instans in quo deus potuit facere mundum. Est autem dare primum instans in quo fecerit: sicut etiam est dare supremum ubi usquequo deus

Quodlibet.

mundum fecerit. non tamen est dare supremum ultra quod facere non potuerit. Et sic patet quod questio cessat.

Articulus secundus

De secundum sic proceditur. Videtur quod presciti a deo non possint demereri. Sicut enim aliqui sunt electi a deo ab eterno ad gratiam habendam. ita etiam aliqui sunt presciti a deo ad hoc quod sue nature relinquuntur. Sed naturalibus non meremur neque demeremur ergo presciti a deo non demerentur. **Sed contra.** Nullus damnatur a deo nisi propter demeritum cum deus sit iudex iustus. Sed presciti damnantur a deo. ergo demerentur. **Respondeo.** dicendum quod scientia dei comparatur ad res creatas sicut ars ad artificata. Unde sicut ars non solum est cognoscitiua sed factiua eorum que secundum artem fiunt. Eorum vero que ab artis regulis deuantur est cognoscitiua ita etiam scientia dei est factiua et cognoscitiua omnium bonorum. malorum vero siue peccatorum que sunt deuiationes quedam ab eterna lege ipsius. scientia dei est cognitiua non autem causatiua. Et sic patet quod boni qui per gratiam iustificantur non solum sunt a deo ab eterno precogniti sed etiam electi ad gratiam habendam. peccatores autem qui non iustificantur per gratiam non sunt electi vel preordinati a deo ad culpam sed solum presciti quod non sunt gratiam habituri sed sue nature sint relinquendi. Quia vero omne agens potest in id quod est infra se. non autem in id quod est supra se natura sibi relicta non potest in actum meritorium qui est supra facultatem nature. Potest autem in actum peccati qui est demeritorius sicut in aliquid infra naturam humanam existens. homo enim peccando descendit a dignitate sue nature. et sic patet quod presciti possunt demereri. Ad primum ergo dicendum quod hoc quod dicitur quod naturalibus non meremur neque demeremur potest intelligi dupliciter. Uno modo sic quod naturalia ipsa non merita vel demerita. et sic verum est quia merita sunt supra naturam. demerita sunt contra naturam. Alio modo potest intelligi sic quod naturalia non sint principia merendi vel demerendi. et sic falsum est. Naturalia enim adiuta per gratiam sunt principia merendi. sibi autem relicta possunt esse principia demerendi ut dictum est.

Inde circa potentiam quesita sunt duo. Primo utrum deus possit virginem corruptam reparare. Secundo utrum deus possit peccare si vult.

Quintum

Articulus tertius

D primum sic proceditur. Videtur quod deus possit virginem reparare. Ad omnipotentiam enim dei pertinet quod non sit impossibile apud eum omne verbum ut dicitur Luce. 1. Sed hoc est quoddam verbum virginem reparare post lapsum. ergo deus potest virginem reparare post lapsum. Sed contra est quod Hier. dicit. Cum deus cetera possit non potest reparare virginem post ruinam et habetur in decretis. 32. q. 5. Respondeo dicitur quod in virginitate duo possumus considerare. quorum unum est ipsa integritas mentis et corporis. Et sic deus virginem potest reparare post ruinam. Potest enim mentem reintegrare per gratiam et corpus consolidare per miraculum. Alia autem est causa integritatis predictae. quia scilicet mulier virgo non fuit cognita viro. Et quantum ad hoc deus non potest virginem post ruinam reparare. Non enim potest facere ut iam ea que est cognita a viro non fuerit cognita: sicut nec de aliquo quod factum est potest facere quod factum non fuerit. Potentia enim dei se extendit ad totum ens. Unde solum id a dei potentia excluditur quod repugnat rationi entis. Et hoc est simul esse et non esse. et eiusdem rationis est quod fuit non fuisse. Unde Augustinus dicit. 26. contra Faustum. Quisquis dicit. si omnipotens est deus faciat ut ea que facta sunt facta non fuerint. non videt se hoc dicere. facit ut ea que vera sunt eo ipso quo vera sunt falsa sint. Ad primum ergo dicitur quod cum verbum sit conceptus mentis nihil quod contradictionem implicat verbum dici potest quia non cadit in conceptu mentis ut probatur in. 4. metha.

Articulus quartus

D secundum sic proceditur. Videtur quod hec sit falsa. deus potest peccare si vult. De quocumque enim possum dicere quod homo potest facere si vult potest etiam dici simpliciter quod homo potest facere illud. Si ergo hec propositio est vera. Deus potest peccare si vult. sequitur quod hec sit vera. Deus potest peccare. sed hoc est erroneum. ergo et primum.

Sed contra. Quicumque vult peccare peccat. sed sequitur si deus peccat potest peccare. ergo sequitur si vult potest peccare. Respondeo dicitur quod hec coniunctio si ordinem quendam importat. potest autem in proposito duplicem ordinem importare. Uno quidem modo ordinem cause siue principii. et hoc modo propositio falsa est. voluntas entis dei est principium et causa respectu creaturarum non autem respectu eorum que pertinent ad diuinam naturam. Unde non dicimus quod pater genuerit filium voluntate sed naturaliter ut patet per Dionysium in libro de syno.

Quodlibet

Potentia autem dei ad ipsam naturam diuinam pertinet. Unde hoc ipsum quod est posse peccare non est subiectum diuine voluntati. alioquin voluntas dei esset principium immutationis diuine nature quod est impossibile. Alio modo potest importare ordinem consequentie et sic hec locutio est vera. Si deus vult peccare potest peccare. Sequitur enim sine conditione si argumentamur ex impossibili posito. deus vult peccare ergo potest peccare. Omnia enim que vult potest sed non e conuerso. Ad primum ergo dicendum quod cum dicitur. Si homo vult currere potest currere antecedens est possibile. et ideo consequens est simpliciter possibile. Sed cum dicitur sic. Si deus vult peccare potest peccare. antecedens est impossibile. unde nihil prohibet conditionem esse veram consequente existente impossibili.

Eunde quantum ad naturas assumptas quesita sunt duo

Primo vtrum totus sanguis quem Christus in sua passione effudit in resurrectione ad corpus eius redierit. Secundo in quo Christus nobis magis signum dilectionis exhibuerit vtrique in hoc quod Christus passus est pro nobis. vel in hoc quod corpus suum dedit nobis sub sacramento in cibum.

Articulus quintus

De primo sic procedebatur. Videtur quod totus sanguis Christi qui est in passione eius effusus ad corpus eius in resurrectione redierit. Resurrectio enim nostra conformis erit resurrectioni Christi secundum illud ad Phil. 3. Reformatur corpus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue. Sed ad corpus nostrum in resurrectione redibit totum quod fuit de veritate humane nature. Sanguis autem Christi in passione effusus fuit de veritate humane nature. 2. sacer dicitur secundum illud. Quem sacer tuorum perunxit fusus agni corpore. ergo videtur quod ille sanguis Christi in passione effusus in resurrectione ad corpus eius redierit.

Preterea verbum dei nunquam deposuit quod in nostra natura assumpsit partibus humane nature abinuicem in passione separatis. Sed verbum dei assumpsit in natura nostra non solum corpus sed etiam sanguines. ergo sanguis ille nunquam fuit a verbo depositus. rediit ergo ad ipsum in resurrectione. Scitur etiam quod in aliquibus ecclesiis sanguis Christi usque hodie dicitur seruari. R. dicitur quod in resurrectione tam Christi quam nostra totum quod fuit de veritate humane nature reparabitur. non autem illa que de veritate humane

Quintum

nature non fuerunt. et quāuis circa ea que sunt de veritate humane nature sit diuersa diuersorum opinio secundum quālibet opinionem non totus sanguis nutrimentalis. i. qui ex cibis generatur pertinet ad veritatē humane nature. Cum ergo xp̄s ante passionem comederit et biberit nihil prohibet in eo fuisse aliquem sanguinem nutrimentalem qui ad veritatem humane nature nō pertineret et quem non oporteret ad corpus eius in resurrectione redire. Sed q̄ specialiter fit questio de sanguine in passione effuso pro redemptione humani generis de hoc magis dicendum videtur q̄ totus in resurrectione ad corpus xp̄i redierit triplici ratione. quarum prima accipi potest ex etate xp̄i patientis. Passus ē enim in perfectissima etate in qua maxime ea que in homine inueniuntur ad veritatem humane nature pertinere videntur tanq̄ ad maximam perfectionem adducta. Secunda sumitur ex merito passionis. Si enim sanctorum martirum ille partes in quib⁹ passionem pro xp̄o sustinuerunt quendam priuilegiatum fulgorē in resurrectione habebunt vt Aug. dicit. 21. de ciui. dei. ergo multo magis sanguis xp̄i quem pro salute humani generis effudit ad gloriosam resurrectionem reparatus est. Tercia ratio potest sumi ex ipsa virtute passionis. Sanguis enim ille in passione effusus humanum genus sanctificauit secundum illud ad Heb. ultimo. Ihesus vt sanctificaret per sanguinem suum populum extra portam passus est. Humanitas autem xp̄i salutiferam virtutem habuit ex virtute verbi sibi vniti. vt Dam. dicit in. 3. li. Unde manifestum est q̄ sanguis in passione effusus qui maxime fuit salubris fuit diuinitati vnitus. Et ideo oportuit q̄ in resurrectione iūgeretur aliis humanitatis partibus. Sanguis autem xp̄i qui in quibusdam ecclesiis ostenditur dicitur ex quadam ymagine xp̄i percussa miraculose fluxisse. Vel etiam alia ex corpore xp̄i. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus sextus

Secundum sic proceditur. Videtur q̄ xp̄us maius dilectionis signum nobis ostendit tradendo corpus suum in cibum q̄ patiēdo pro nobis. Caritas enim patrie perfectior est q̄ caritas vie. Sed beneficium illud quo nobis xp̄us contulit corpus suum dans nobis in cibis magis assimilatur caritati patrie in qua plene fruemur deo. Passio autem quaz pro nobis subit magis assimilatur caritati vie in qua nobis pro christo imminet

Quodlibet

patiendum. ergo maius est dilectionis signum quod Christus corpus suum tradidit nobis in cibum quam quod Christus passus est pro nobis.

Sed contra est quod dicitur Johan. 15. Maiorem caritatem nemo habet quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Responsio dicendum quod illud quod est potissimum in unoquoque genere est mensura omnium eorum que sunt illius generis ut patet per philo. in. io. metha. Potissimum autem in genere amoris hominum est amor quo quis amat se ipsum. Et ideo ex hoc amore necesse est mensuram accipere omnis amoris quo quis alium amat. Unde et in. 9. ethi. philosophus dicit. Quod amabilia que sunt ad alterum venerunt ex amicabilibus que sunt ad se ipsum. Pertinet autem ad amorem quo quis amat seipsum ut velit sibi bonum. unde tanto aliquis alium magis amare probatur quanto magis bonum quod sibi vult propter amicum pretermittit secundum illud Prover. 12. Qui negligit damnum propter amicum iustus est. Vult autem homo sibi triplex bonum particulare que sunt. anima. corpus. et res exteriores. Est ergo aliquod signum amoris quod aliquis in rebus exterioribus propter alium detrimentum patiatur. maius autem amoris signum si etiam corporis proprii detrimentum patiatur vel labores vel verbera pro amico sumendo. maximum autem dilectionis signum si etiam animam suam deponere velit pro amico moriendo. Quod ergo Christus pro nobis patiendo animam suam posuit maximum fuit dilectionis signum. Quod autem corpus suum dedit in cibum sub sacramento ad nullum detrimentum ipsius pertinet. unde patet quod primum est maius dilectionis signum. unde et hoc sacramentum est memoriale quoddam et figura passionis Christi. Veritas autem preeminet figure et res memoriali. Ad primum ergo dicendum quod exhibitio corporis Christi in sacramento habet quidem figuram quandam caritatis qua diligit nos deus in patria. sed passio eius pertinet ad ipsam dei dilectionem nos a perditione ad patriam reuocantem. dilectio autem dei non est maior in patria quam sit in presenti.

Articulus septimus

Et inde circa angelos quesitum est unum. scilicet. utrum Lucifer sit subiectum cui. Et videtur quod sic. Sicut subiectum temporis est primum temporale simplicissimum. ita subiectum cui videtur esse simplicissimum eternum. hoc autem est Lucifer qui inter angelos supremus fuit secundum suam naturam creatus. Euum

Quintum

autem non respondet gratie sed nature alioquin corpora celestia que non sunt susceptiua gratie euo mensurari non possent. Cum ergo dona naturalia integra remanserint in demonibus post peccatum sicut Dio. dicit. 4. c. de diu. nomi. videtur quod euum sit in Lucifero sicut in subiecto. Sed contra. Euum est quedam eternitatis participatio. Sed angeli beati magis sunt in participatōne eternitatis quam Lucifer qui est beatitudinis expers. ergo Lucifer non est subiectum eui sed magis supremus beatorum angelorum

Re. dicendum quod ex ignorantia lingue grece prouenit quod communiter apud multos euum ab eternitate distinguitur ac si distingueretur antropos ab homine. Quod enim in greco dicitur euan in latino dicitur eternitas. Et sic etiam Dio. io. c. de diu. nomi. pro eodem utitur eternitate et euo. Sed quia nominibus utendum est ut plures si utrunque distinguamus abinvicem euum nihil aliud erit quam eternitatis participatio ut scilicet essentialis eternitas ipsi deo attribuatur. euum autem participata eternitas substantiis spiritualibus que sunt supra tempus. Quia vero id quod per essentiam dicitur semper est mensura ipsius quod dicitur per participationem potest dici quod prima mensura omnium euiternorum est ipsa dei eternitas. sicut etiam substantia dei est mensura omnis substantie ut dicit commentator in. io. metha. Si quis tamen velit accipere mensuram homogeneam id est eiusdem generis. Dicit quidam quod non est vna mensura communis sed quodlibet euiternus habet suum euum. Sed hi propriam vocem ignorant. Sic enim esset verum quod dicunt si omnia euiterna essent equalia. Sic. n. vnum eorum non esset mensura alterius. Hoc autem non est verum quia in angelis est accipere primum medium et vltimum non solum secundum diuersas ierarchias et ordines sed etiam secundum diuersos angelos in eodem ordine ut patet per Dio. io. c. celest. ier. Et quia semper illud quod est simplicissimum est mensura in quo libet genere. sicut dicitur in. io. metha. Ideo necesse est ut duratio simplicissimi euiterni sit euum omnium euiternorum. et ita simplicissimum euiternus est subiectus eui. Sed attendendum quod substantie spirituales mesurant euo non solum quantum ad eorum substantias sed etiam quantum ad eorum proprias operationes. vnde in li. de causis dicitur. quod sunt in momento eternitatis sed substantie et operationes. et sic oportet quod ille angelus qui est subiectus eui sit simplicissimus non solum quantum ad eentiam sed etiam quantum ad operationes. Talis autem est supremus omnium angelorum operatio maxime est in vno quod est deus vnita. vnde supremus omnium angelorum est subiectus eui non autem lucifer.

Quodlibet

Ad primum ergo dicendum q̄ aliqui posuerunt Luciferum non fuisse supremum angelorum. Sed sicut Damas. dicit fuit primus eorum qui preerant ordini terrestri. Si vero concedamus secundum Grego. q̄ fuerit supremus omnium tunc dicendum ē q̄ sua operatio auersa est ab vno primo z conuersa ad multitudinē inferiorum rerum quarum primatum appetit. Et secundum hoc demones decidunt a summa simplicitate eui. vnde Dio. dicit. 4. c. de diuinis nomi. Qz demones dicuntur mali propter hoc q̄ in firmantur circa operationem naturalem.

Inde quesitum est de dominibus. Et primo quantum ad ea que possunt omnibus esse continua. Secundo quantum ad ea que pertinent ad quosdam horuz status. Circa communia vero quesitum est quadrupliciter. Primo quidem de his que pertinent ad naturam hominis. Secundo de his que pertinent ad sacramenta. Tertio de his que pertinent ad virtutes. Quarto de his que pertinent ad precepta. Circa primum quesita sunt tria. Primo quantum ad personas hominum vtrum scz si Adam non peccasset idem homines numero saluarentur qui nunc saluantur. Secundo quantum ad intellectuz vtrum scz verbum cordis sit species intelligibilis. Tertio quantum ad voluntatem vtrum scz ea que per timorem fiunt sint voluntaria.

Articulus octauus

Ad primum sic proceditur. Videtur q̄ si Adam non peccasset non idem homines numero saluarētur qui nunc saluantur. Si eniz Adam non peccasset soli electi nascerentur. ergo non fuissent nati illi peccatores qui finaliter sunt reprobati. z per consequens nec eorum filii. quia si non sunt idem patres consequens est neqz filios esse eosdem. multi autem nunc saluantur ex reprobis parentibus nati. ergo si Adam non peccasset non idē saluarentur qui nunc saluantur. Preterea secundum philo. semen est superfluum alimenti. sed aliis cibis homo vsus fuisset in paradiso si non peccasset ab his quibus nunc vtitur. ergo aliud fuisset semen z per consequens alii filii. Sed contra est quod Grego. dicit. 4. moral. Si primum parentem nulla putredo peccati corrumperet nequa q̄ ex se filios iebenne generaret. Sed hi qui nunc per redemptorem saluandi sunt soli ab eo electi nascerentur. R. dicendum q̄ cum in generatione hominis sicut z aliorum animaluz semen patris sit agens materia vero a matre

Quintum

ministrata sit sicut patiens ex quo corpus humanum formatur: impossibile est eundem filium nasci siue sit alius pater siue sit alia mater. sicut etiam non est idem numero sigillum siue sit alia cera siue sit aliud corpus sigilli ex cuius impressione cera sigillatur. Et quauis superfluum alimenti sit semen secundum philo. diuersitas tamen alimentorum non sufficeret ad diuersificandum filios qui ex semine nascuntur quia ex illis cibis non sumitur semē nisi quatenus aliquo modo in substantiam parentum conuertuntur. Dicunt quidam sequentes Ansel. Quod si homo non peccasset in illa prima temptatione statim confirmatus fuisset et ipse et omnes qui ab eo nascerentur ita quod omnes qui nascerentur fuissent electi. Unde cum nunc multi qui saluantur ex peccatoribus nascuntur sicut in obiciendo tangebatur consequens est quod essent alii parentes saluandorum et per consequens alii filii. Sed hec positio non videtur esse vera. quia secundum Aug. 14. de ci. dei. Stat^o corporis in homine proportionabiliter respondet statui anime. Quādiu ergo homo habuit corpus animale potens mori et non mori indigens alimentis tamdiu habuit animam potentem peccare et non peccare. Dabit autem corpus animale quādiu fuit in statu generandi quod etiam fuisset si post illam primam temptationem non peccasset. Et ideo possibile fuisset si primus homo tunc non peccasset quod etiam ipse vel eius posteri postmodum peccarent. ut Dugo de sancto vic. dicit. Unde ex hoc non sequitur parentum diuersitas quod nunc sunt aliqui peccatores tunc autem non essent sed est aliud unde necesse est ponere diuersitatem parentum quia in primo statu vnus homo non habuisset plures uxores nec etiā aliqui ex fornicatione vel adulterio nascerentur. quod nunc contingit etiam in his qui saluantur. multi enim filii vnus parentis ex pluribus uxoribus nati saluantur. sicut patet de filiis Jacob. Multi etiam ex fornicatione vel adulterio nati alioquin eis frustra sacramenta salutis adhiberentur. Unde relinquitur quod aliqui nunc saluantur, qui si primus homo non peccasset non nascerentur et per consequens non saluarentur. nec tamen dei predestinatio falleretur. quia deus predestinauit homines habens scientiam futuri euentus. Quod uero Grego. dicit. quod si primus homo non peccasset nequaquam ex se filios iehenne generaret indubitanter uerum est. Non enim in filios transfunderet peccatum originale secundum quod homines filii ire nascuntur. quod autem subdit quod hi soli qui nunc saluandi sunt nascerentur. intelligendum est quod pronomen facit sim

Quodlibet.

plicem demonstrationes. quia scz soli electi nascerentur quantum est ex ratione originis non autem demonstrationem personalem quia alie persone essent hominum qui saluarentur. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus nonus

De secundum sic procedebatur. Videtur qd verbum cordis sit species intelligibilis. Verbum enim cordis est quo intellectus videt. hoc autem est species intelligibilis. ergo verbum cordis est species intelligibilis. Preterea cognitio intellectiva a sensu oritur. Sed illud qd sensus sentit est species sensibilis. ergo verbum cordis quo intellectus intelligit est species intelligibilis.

Sed contra. Verbum cordis interius est qd exteriori verbo significatur. Sed verbum exterius non significat speciem intelligibilem. ergo verbum interius non est ipsa species intelligibilis. R^o dicendum qd secundum Aug. 15. de tri. Verbum cordis importat quoddam procedens a mente siue ab intellectu. Procedit autem aliquid ab intellectu in quantum est constitutum per operationes ipsius. Est autem duplex operatio intellectus secundum philo. in 3° de anima. Una quidem que vocatur indivisibilem intelligentia per quam intellectus format in se ipso definitionem vel conceptum alicuius incomplexi. Alia autem operatio est intellectus componens et diuidens secundum quam format enunciationes. Et utrumque istorum per operationem intellectus constitutorum vocatur verbum cordis quorum primum significatur per terminum incomplexi. secundum vero significatur per orationem. manifestum est autem qd omnis operatio intellectus procedit ab eo secundum qd est factus in actu per species intelligibilem. quia nihil operatur nisi secundum qd est actu. Unum necesse est qd species intelligibilis que est principium operationis intellectualis differat a verbo cordis qd per operationem intellectus formatur quous ipsum verbum possit dici forma vel species intelligibilis sed sicut per intellectum constituta prout sicut forma artis qd intellectus adinuenit dicitur quedam species intelligibilis. Ad primum igitur dicitur qd intellectus intelligit aliquid dupliciter. Uno modo formaliter. et sic intelligit specie intelligibili qua fit in actu. Alio modo sicut instrumento quo utitur ad aliud intelligendum. et hoc modo intellectus verbo intelligit quia format verbis ad hoc qd intelligat. rez. Ad 2° dicitur qd cognitio sensus exterioris perficitur per solam mutationem sensus a sensibili.

Quintum

Unde per formas que sibi a sensibili imprimuntur sentit. non autem ipse sensus exterior format sibi aliquam formam sensibilem. h^o autem facit virtus ymaginativa c^o forma quodammodo sibi est virtus intellectus

Articulus decimus

De tertium sic proceditur. Videtur quod ea que fiunt ex timore non sint voluntaria. Necessitas enim voluntati contrariatur ut dicitur in .5. metha. Sed ea que fiunt ex timore dicuntur ex necessitate fieri. non ergo sunt voluntaria. Sed contra. Omne quod quis operatur propter finem est voluntarium. Sed ea que quis operatur ex timore operatur propter finem scilicet ad vitandum malum quod timet. sicut qui proicit merces in mari vitat subuersionem nauis. ergo huiusmodi sunt voluntaria. R^o d^o quod cum bonum sit voluntatis obiectum hoc modo se habet aliquid ad hoc quod sit voluntarium quo modo se habet ad hoc quod sit bonum. Contingit autem aliquid in vniuersali consideratum esse bonum. quod tamen secundum aliquas particulares circumstantias redditur malum sicut generare filios est bonum sed generare filios ex ira sua est malum. et similiter contingit aliquid in vniuersali consideratum esse malum. quod tamen secundum aliquas particulares circumstantias fit bonum. sicut occidere secundum se est malum sed occidere hominem perniciosum multitudini est bonum. et quia actioes circa singularia iudicantur bonum vel male et per omnes voluntarie vel inuoluntarie simpliciter quidem considerantur singularibus circumstantiis. secundum quod quid autem secundum quod in vniuersali considerantur. ea vero que ex timore fiunt in vniuersali quidem considerata sunt mala et inuoluntaria. sed si considerantur secundum singularia que circumstant sic sunt bona et voluntaria. sicut picere merces in mari secundum se consideratum est malum et non voluntarium. sed in tali casu est bonum et voluntarium. vnde et philosophus dicit in .3. ethi. Quod huiusmodi mixta sunt ex voluntario et inuoluntario. simpliciter autem sunt voluntaria. secundum quod autem inuoluntaria et ex necessitate facti. et per hoc permissio ad obiecta

Unde circa sacramenta quesitum est. Primum de sacramento eucharistie. Secundo de sacramento penitentie. Tertio de sacramento matrimonii. Circa eucharistiam quesita sunt duo. Primum utrum forma panis annihilatur. Secundo utrum sacerdos dare debeat hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti.

Articulus undecimus

De primo sic procedit. videtur quod forma panis in sacramento eucharistie annihilatur. Illud enim annihilari videtur quod desinit esse et in nihil conuertitur sed forma panis facta consecratione desinit esse nec est dare in quod conuertatur.

Quodlibet

Non enim conuertitur in materiã corporis xpi nec etiã in formã eius que est anima. alioquin anima esset ibi ex vi sacramenti. ergo forma panis annihilatur. Preterea Aug. dicit sup illud Jo. 17. Clarificame pater etc. Si humana natura conuertitur in verbum si diligentius cogitamus homo periret in deo. Sed illud annihilari dicitur quod perit. gº si panis conuertitur in corpus xpi videtur qd annihilatur. Sed contra est. quia sicut Aug. dicit libro. 83. q. Deus non est actor tendendi in non esse. Est autem actor sacramenti eucaristie. ergo in illo sacramento nihil annihilat.

Rº dicendum qd annihilatio quendam motum importat. Omnis autem motus denominatur a termino ad quem. Unde terminus annihilationis est nihil. Consecratio autem panis in sacramento eucaristie non terminatur ad nihil sed ad corpus xpi. alioquin non esset dare quomodo corpus xpi incipiat esse sub sacramento. Non enim incipit ibi esse per motum localem alioquin desineret esse in celo. relinquitur ergo qd in consecratione panis n. est aliqua annihilatio sed transubstantiatio panis in corpus xpi

Ad primum ergo dicendum qd sicut in generatione naturali neq3 forma neq3 materia generatur aut corrumpitur sed totum compositum ita etiam in sacramento altaris non est querendum seorsum de forma aut materia in quid conuertatur sed totus panis conuertitur in totum corpus xpi in quantum est corpus quasi in triduo mortis xpi fuisset consecratio facta non fuisset ibi anima sed corpus exanime sicut in sepulcro iacebat. Ad secundum dicendum qd perire diceretur natura humana si conuerteretur in verbum quantum esse desineret qd pertinet ad terminum a quo nõ autem si annihilatur quantum ad terminum ad quem.

Articulus duodecimus

D secundum sic procedebatur. Videtur qd sacerdos non debeat dare hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti. Non enim debet sacerdos peccatum occultum publicare. Publicaret autem si ei daret hostiam non consecratam cum aliis sociis daret consecratam. ergo sacerdos nõ debet dare hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti. Preterea hostia consecrata a sacerdote alicui fidei porrecta a circumstantibus adoratur. Si ergo exhibetur hostia non consecrata loco consecrate quantum est in se faciet populum ydolatrare qd est graue peccatum. nõ gº sacerdos debet peccatori occulto petenti dare hostiam

Quintum

non consecratam. Sed contra est quia sacerdos est medicus animarum. Sapiens autem medicus vitat quantum potest periculum infirmi quem accepit in cura. Peccatori autem cuius curam habet imminet magnum periculum si in conscientia mortalis peccati corpus christi accipiat. quia qui manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit ut dicitur. I. ad Cor. xi. ergo sacerdos benefacit si eius periculum euitet porrigens ei hostiam non consecratam. & 2° dicendum quod veritati non aliqua fictio est adiungenda quia nulla est conuentio lucis ad tenebras ut Ap[osto]lus dicit. 2. ad Cor. 6. et propter hoc Aug. probat in li. 83. q. quod corpus christi non fuit fantasticum quia veritas que est christus non potuit fallere. et ideo in sacramentis ecclesie nihil est per fictiones agendum. et precipue in sacramento altaris in quo totus christus continetur. Efficit autem quedam fictio si hostia non consecrata loco consecrate daretur. Et cum etiam sacerdos quantum in se est populo fieret ydolatrando occasio qui quantum peccatum ydolatrie non incurreret estimans probabiliter hostiam esse consecratam tamen sacerdos in hoc ipso quod hostiam non consecratam populo exhiberet adorandam ydolatrie crimen incurreret. Unde hoc in nullo casu est faciendum ut hostia non consecrata exhibeatur vni vel pluribus tanquam consecrata. Debet ergo sacerdos peccatorem occultum primo quidem monere ut penitentiam agat et sic ad sacramentum accedat. quod si penitere noluerit debet ei occulte inbibere ne aliis communicantibus in publico se immisceat. quod si se immiscuerit debet ei dare hostiam consecratam. unde prima duo concedimus. Ad tertium dicendum quod stultus esset medicus qui cum maiori suo periculo minus periculum infirmi vellet impedire. puta si vellet ipse venenum bibere ne infirmus biberet vinum. Multo autem magis peccat sacerdos fictionem faciens in sacramento christi quam peccator indigne sumens. Unde stultus esset sacerdos si ut vitaret peccatum subditi ipse grauius peccaret fictionem faciens in sacramento veritatis

Et inde circa sacramentum penitentie quesita sunt duo.

Primo utrum prelatus debeat subditum suum ab administratione remouere propter aliquid quod ab eo in confessione audiuit. Secundo utrum in meliori statu moriatur ille qui moritur in via eundi ultra mare quam ille qui moritur redeundo.

Articulus decimus tertius

Quodlibet

Primum sic proceditur. Videtur quod prelatus possit subditum suum ab administratione remouere propter aliquid quod ab eo in confessione audiuit. quia quod institutum est pro caritate contra caritatem non militat. Sed sigillum confessionis institutum est pro caritate. Non ergo militat contra caritatem ex qua tenetur prelatus saluti subditorum prouidere. Est autem quandoque contra salutem subditi si ei administratio dimittatur ut puta si habeat occasionem recidendi in peccatum. ergo non obstante sigillo confessionis prelatus debet eum ab administratione remouere. Sed contra est quia nihil est faciendum in preiudicium confessionis. Esset autem preiudicium confessionis si subditus ab administratione remoueretur propter crimen quod suo prelato confessus est. quia per hoc alii retraherentur a confitendo. Non ergo debet prelatus subditum ab administratione remouere propter peccatum quod ei confessus est. **R. 2.** dicendum quod id quod per confessionem auditur nullo modo est manifestandum nec verbo nec signo nec nutu nec etiam aliquid est faciendum. unde in suspicionem peccati aliquis possit deuenire. Si ergo amotio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum vel ad aliquam probabilem suspicionem habendam de ipso nullo modo prelatus deberet subditum ab administratione remouere. puta si in aliquo monasterio esset consuetum quod priores non amouerentur de suis prioratibus nisi propter culpam. manifestaretur autem peccatum confitentis per remotionem ab administratione. Unde si abbas hoc faceret grauer peccaret tanquam confessionem reuelans. Posset tamen eius secreto caritative admonere ut cum instantia peteret confessionem si hoc videret saluti eius expedire. Si vero per amotionem ab administratione peccatum nullatenus manifestaretur. puta si in aliquo monasterio esset consuetum quod abbas pro suo libitu de facili aliquos ab administratione remoueret tunc alia occasione accepta posset subditum sibi confessum ab administratione remouere et deberet hoc facere cum debita tamen cautela si talis administratio esset subdito periculosa in posterum quamuis etiam in hoc casu melius esset quod eum induceret ad confessionem petendam. Si vero periculum in posterum non timeretur non oporteret quod pro peccato preteritorum penitentiam delecto cum ab administratione remoueret. sicut etiam Augustinus dicit in libro de adulteris coniugiis. Cum adhuc deputamus adulteros quos credimus

Quintum

penitentia esse sanatos. quandoq; enim penitentes innocentib⁹ meliores sunt. 7 per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus decimusquartus

De secundo sic procedebatur. Videtur q̄ melius moriatur cruce signatus qui moritur in via eūdi ultra mare q̄ ille qui moritur redeundo. Qui enī moritur in eundo quasi prosequendo votum suum, vt se exponat morti pro xp̄o. et ita moritur tanq̄ martir. qui autem moritur redeundo non moritur in proposito exponendo se xp̄o. et ita moritur quasi confessor. Sed maior est status martirum q̄ confessorum. ergo in meliori statu moritur qui moritur in eundo q̄ qui moritur in redeundo. Sed contra. Qui moritur in redeundo iaz consummauit votum suū qui autem moritur in eundo nondum consummauit sed est quasi in principio. Perfectum autem melius est imperfecto: et finis principio. ergo melius moritur in redeundo q̄ qui moritur in eundo. Responsio dicendum q̄ quanto aliquis cum pluribus meritis moritur tanto melius moritur. merita autem manent homini non solum illa que actu agit sed etiam illa q̄ iam fecit quasi apud deum deposita. secundū illud. 2. ad Thim. 2. Scio cui credidi et certus sum quia potens est depositum meū seruare. Manifestum est autem q̄ ille qui moritur in redeundo de ultra mare ceteris paribus cum pluribus meritis moritur q̄ ille qui moritur in eundo. Dabet enim meritum ex assumptione itineris 7 vltim⁹ ex prosecutione in qua forte multa graua est passus. 7 ideo ceteris paribus melius moritur ille qui moritur redeundo quamuis ire sit magis meritorium q̄ redire genus operis considerando.

Ad primum ergo dicit q̄ illud propositum exponendi se morti propter xp̄m habuit etiam iste in eundo nec hoc meritum perdidit si se a peccato immunem custodiuit.

Et deinde circa matrimoniū q̄sita sunt duo. Pri^o si aliquis despondeat aliq̄ p̄ v̄ba d̄ futuro 7 postea carnaliter cognoscat n̄ quidē quasi consentiēs in matrimonio 7 solum d̄ volēs fraudulēter surripi copulā carnalē si postmodū strabat cū alia p̄ v̄ba d̄ p̄nti vtr̄ scda sit vxor eius. Secūdo si vir accuset vxorem de adulterio occulto vtr̄ mulier teneatur in iudicio suū peccatum confiteri.

Articulus decimusquintus

De primo sic procedebatur. Videtur q̄ ille qui cognouit carnaliter quam desponderat per verba de futuro nō

Quodlibet

possit habere uxorem illam cum qua postea contrahit per verba de presenti. Iudicio enim ecclesie cōpellitur stare cum prima quā carnaliter cognouit. s; ecclesia potest facere personas illegittimas ad contrahendum. ergo videtur q̄ talis non possit cum alia muliere habere matrimonium. ⁊ ita illa cui; qua secundo contraxit p̄ verba de presenti non erit uxor sua. Sed contra est q̄ error hominis non preiudicat veritati matrimonii. Sed ex errore hominis preiumentis esse consensum ubi fuit carnalis copula contingit q̄ per iudicium ecclesie compellitur aliquis illam habere quam cognouit carnaliter post contractum per verba de futuro. ergo nō preiudicat veritati secundi matrimonii quod est rite contractum per verba de presenti. R.º dicendum q̄ sicut Leo papa dicit. Causa matrimonii est cōsensus per verba d̄ presenti expressus. sine quo cetera etiam cum coitu subsequuta frustrantur. remota autem causa remouetur effectus. Unde cum in primo matrimonio ponat̄ non fuisse consensus manifestum est q̄ non fuit matrimonium. Et q̄ posita causa ponitur effectus consequens est vt secundum fuerit matrimonium in quo ponitur fuisse mutuis consensus per verba de p̄senti expressus inter personas a matrimonio solutas. Ad primum ergo dicendum q̄ ecclesia in his que ad matrimonium pertinent tripliciter se habet. Uno quidem modo per modum iudicantis. ⁊ quia homines vident ea que apparent secundum qđ dicitur. 1. Ro. 16. Oportet q̄ iudex ecclesiasticus iudicet secundum ea que sibi apparent per confessiones partium et per ydoneos testes ⁊ per alia legitima documenta quibus in omnibus adhibitis contingit quandoq; veritate; latere ⁊ precipue in his que pertinent ad interiora cordis que humano testimonio probari non possunt. Et si per aliqua signa exteriora de his possit aliqua coniectura haberi. ⁊ ideo iudicium ecclesie circa ea que ad matrimonium pertinent si veritas lateat non impedit sequens matrimonium contrahendum nec dirimit iam contractum. Alio modo se habet per modum prohibentis vel punientis. ⁊ hoc quidem impedit matrimonium contrahendum sed non dirimit iam contractum. puta uxoricide penam imponit ecclesia vt ulterius a matrimonio abstineat. Si tamen contraxerit matrimonium non dirimitur. Tertio modo se habet per modum statuentis quod fit solum auctoritate summi pontificis. ⁊ secundum hoc persone aliquę redduntur illegittime ad contrahendum ita q̄ si etiam contrahant matrimonium dirimitur. vt patet in quibusdam gradibus consanguinitatis et

Quintum

affinitatis vel etiam de adultera cum quis dedit ei fidem de con-
trahendo vel cum machinatus est in mortem vxoris.

Articulus decimus sextus

D secundum sic proceditur. Videtur q̄ mulier accusata de
adulterio non teneatur suum peccatum in iudicio confite-
ri. Nullus enim tenetur suum peccatum occultum publicare. sed
adulterium mulieris est occultum. Si autem in iudicio confitere-
tur ipsum veniret in publicum. Non ergo tenetur mulier accusata
de adulterio suum peccatum in iudicio confiteri. Sed contra
est quia debet prestare iuramentum de veritate dicenda. sed nullo
modo debet deierare. ergo debet veritatem confiteri de suo pecca-
to. R̄. dicendum q̄ circa hoc est distinguendū. Si enim adul-
terium sit omnino occultum non debet peccatum suum in iudicio
suo confiteri nec debet ab ea exigi iuramentum de veritate dicen-
da quia occulta soli diuino iudicio reseruantur secundum illud: 1.
ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare quousq; veniat do-
minus qui illuminabit abscondita tenebrarum. Sed quando de
adulterio precessit infamia vel aliqua signa euidencia apparent
que vehementem suspicionem facere possunt. vel quando est semi-
plene probatum tunc debet ab ea exigi iuramentum de veritate
dicenda et ipsa tenetur confiteri veritatem. Et per hoc patet respon-
sio ad obiecta.

Et inde circa virtutes quesita sunt duo. Primo circa iustici-
am sc̄z si aliquis incidens in latrones promittat eis pecu-
niam pro sua liberatione si mutuo eā accipiat ab aliquo suo ami-
co vtrum restituere teneatur. Secundo circa abstinentiam. vtrum
aliquis peccare possit nimis ieiunando vel vigilando.

Articulus decimus septimus

D primum sic procedebatur. Videtur q̄ ille qui pecuniam
accepit mutuo vt redimeret se a latronibus non teneat eas
restituere quia vt Augu. dicit. Tempore necessitatis omnia sunt
communia. Sed nullus debet quasi proprium petere id quod est
commune vt Amb. dicit. et habetur in decretis. di. 47. Quia ergo
ille qui in latrones incidit fuerit in maxima necessitate constitut⁹
vtpote in periculo mortis existens videtur q̄ factum sit sibi com-
mune aliquid quod erat alterius. et ita non teneatur ei restituere
qui mutuauit ac si esset proprium eius. Preterea nullus tenetur
facere recompensationem alicui pro ea quod ille facere tenebatur

Quodlibet

Sed ille qui mutuauit pecunias tenebatur proximus suus a mortis periculo liberare secundum illud Prouerbi. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem. ergo videtur quod ille qui est liberatus non teneatur ei restituere pecuniam mutuam. Sed contra est quod dominus dicit Math. 7. Omnia que uultis ut faciant uobis homines et vos facite illis. Sed ille qui liberatus est a latronibus uel let sibi restitui si quid mutuasset. ergo etiam ipse debet restituere quod mutuo accepit. R. dicendum quod iusticie actus est unius cuique reddere quod sibi debetur. Unde cum ratione contractus bone fidei qui fuit inter mutuam et mutuo accipientem restitutio debeat ex iusticie precepto tenetur quod ille qui mutuo accepit pecuniam eam reddere creditori. Et tanto magis quanto in maiori necessitate creditor sibi subuenit. Ad primum ergo dicendum quod tunc in necessitate fiunt omnia communia cum homo non potest sibi de suo subuenire. Ridiculum enim esset si quis famem patiens nollet accipere panem quem haberet in archa et diceret se accipere panem alienum quasi communem. que autem per amicos possumus per nos aliquo modo possumus ut dicit philosophus in 3. ethi. Iste autem qui in latrones incidit potest se per amicos liberare mutuum accipiendo. et ideo non fiunt ei omnia communia.

Ad secundum dicendum quod unusquisque tenetur ad liberandum proximum a morte secundum suam conditionem et modum. et hoc quidem conuenienter impleuit ille qui pecuniam mutuauit. non autem tenebatur eam donare in casu quo ille poterat per mutuum liberari.

Articulus decimus octauus

De secundum sic procedebatur. Videtur quod homo non possit peccare nimis ieiunando uel uigilando. Deus enim non potest nimis ab homine diligi. Sed probatio dilectionis est exhibitionis operis ut Gregorius dicit in quadam omelia. 9. uidetur quod non possit aliquis peccare nimis ieiunando uel uigilando propter deum.

Sed contra est quod Bernardus confitetur se peccasse de hoc quod nimis corpus suum ieiunio et uigiis debilitauit. R. dicendum quod secundum philosophum in 2. politici. Aliter est iudicandum de fine. aliter de his que sunt ad finem. Illud enim quod queritur tanquam finis absque mensura querendum est. In his autem que sunt ad finem est adhibenda mensura secundum proportionem ad finem sicut medicus sanitatem que est finis eius facit quantumcumque potest maiorem

Quintum

sed adhibet medicinam secundum quod conuenit ad sanitatem faciendam. Est ergo considerandus quod in spirituali vita dilectio dei est sicut finis. Ieiunia autem et vigilie et alia exercitia corporalia non queruntur tanquam finis. quia sicut dicitur ad Ro. 14. Non est regnum dei esca et potus. sed adhibentur tanquam necessaria ad fines. id est ad domandas concupiscentias carnis secundum illud apostoli. id est ad Cor. 9. Castigo corpus meum et in seruitute redigo etc. Et ideo huiusmodi sunt adhibenda cum quadam mensura rationis ut scilicet concupiscentia deuictetur et natura non extinguatur secundum illud ad Ro. 12. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem. et postea subdit. Rationabile obsequium uestrum. Si uero aliquis in tantum virtutem nature debilitet per ieiunia et vigilias et alia huiusmodi. quod non sufficiat debita opera exequi. puta predicator predicare et doctor docere cantor cantare et sic de aliis absque dubio peccat sicut etiam peccaret uir qui nimia abstinentia se impotentem redderet ad debitum uxori reddendum. Unde Hiero. dicit. De rapina holocaustum offert qui uel ciborum nimia egestate uel somni penuria immoderate corpus affligit. Et iterum. Rationalis hominis dignitatem amittit qui ieiunium caritati uigilias sensus integritati preferat. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Unde circa precepta quesita sunt duo. Primo utrum precepta ordine nature precedant consilia. Secundo utrum peccata que fiunt contra precepta secunde tabule sint grauiora peccatis que fiunt contra precepta prime tabule.

Articulus decimus nonus

De primo sic proceditur. Videtur quod precepta ordine nature precedant consilia. Illud enim est prius ordine nature ad quod natura primo instigat. Sed precepta sunt de primo instinctu nature quod sunt de dictamine rationis naturalis non autem consilia. ergo precepta sunt priora ordine nature quam consilia. Sed contra est quod prius natura dicitur aliquid esse tripliciter. Uno modo sicut imperfectum est prius perfecto. Et hoc modo precepta non sunt priora consiliis. quia in preceptis caritatis precipue consistit perfectio. Secundo per modum cause tempore precedens effectum. et sic etiam non sunt priora quia non est necessarium quod aliquis prius impleat precepta quam consilia. Tertio per modum originis quod principium est simul tempore. sicut et lux solis et radius. Sed nec hoc modo precepta sunt priora quia non est necesse quod quicumque seruat precepta seruet consilia.

Quodlibet

ergo nullo modo precepta ordine nature precedunt consilia. R. o. d. q. circa hoc necesse est duo considerare. primo quid sit esse prius ordine nature. 2.º quid sit preceptum et quid consilium. quibus manifestatis euidenter apparebit quod queritur. De primo g. sciendum est q. 3.º p. h. in. 5. metha. Prius et posterius dicuntur in quolibet ordine per comparationes ad prin.º illius ordinis sicut in loco per comparationem ad prin.º loci et in disciplinis per comparationem ad principia discipline. Sic g. et in ordine nature dicitur aliquid esse prius per comparationem ad nature principia. que quidem sunt quatuor cause. Unde 3.º vnūquodq. genus cause prius in ordine nature est q. propinquius est cause. quauis autem cause sint quatuor tres tamen earum scz efficiens. formalis et finalis concurrunt in idem. vn̄ relinquitur q. ordo nature sit duplex. Unus quidem secundum rationem cause materialis 3.º q. imperfectus est prius perfecto et potentia actu. Alius autem ordine nature est secundum rationem aliarum trium causarum secundum quam perfectum est prius imperfecto et actus potentia. Unde et p. h. dicit in. 5. metha. Quia alia sunt potentate priora. alia perfectione et quia forma est magis natura q. materia vt probatur in. 2. p. h. Conuenientius dicitur esse prius natura actus qui est prior substantia et specie vt dicitur in. xi. metha. q. potentia que in vno et eodem est prior generatione et tempore vnde et p. h. dicit in. 2. periermenias. Quia in his que contingit esse actu et potentate ea que sunt actu sunt natura priora tempore posteriora. Circa secundum vero scz circa rationem consilii et precepti considerandum est q. preceptus importat rationem debiti. debitum autem aliquid est duplex. Vno.º 3.º se et hoc modo finis est debitus in vno quoq. negocio. Medicus. n. propter se dicitur querere sanitatem. Alio.º est aliquid debitum propter aliud. s. id sine quo non potest pueniri ad finem. sicut medicus dicitur indicare dietam infirmo sine qua non potest sanari. Illud vero quod ordinatur in finem vt melius aut facilius ad finem consequatur si sine hoc aliquo modo possit haberi finis non habet rationem debiti. finis autem spiritualis qui lege diuina ordinatur est duplex. Vno.º quidem principaliter scz adherere deo per caritatem. Vnde dicitur. 1. ad Thim. 1. finis precepti caritas est. Alio.º autem est finis secundarius quasi dispositiuus. s. puritas et rectitudo cordis que consistit in interioribus actibus aliarum virtutum. Vnde ap. l. dicit ad Rom. 6. Dabitis fructus vestrum in sanctificatione. Sicut est in generatione naturali finis est et ipsa forma substantialis et vltima dispositio ad formam. vn̄ manifestus est q. principalia precepta diuina sunt quidem de dilectione dei et proximi vt per Mat. 22.

Quintum

Secunda vero de interiori sanctificatione secundum illud. 1. ad
Thes. 4. Nec est voluntas dei sanctificatio vestra. Omnia vero
alia quae sunt spiritualis vite ordinantur ad predicta sicut in fine
sed dupliciter. Quedam enim sunt talia sine quibus predicti fines
esse non possunt. et hec cadunt sub precepto. sicut non habens de
os alienos. Non furtum facias etc. Quedam autem sunt sine qui
bus ad predictos fines perueniri potest. unde non cadunt sub pre
cepto. Sed quia per huiusmodi facilius et melius peruenitur ad
fines predictos dantur de eis consilia. sicut patet de paupertate
virginitate et aliis huiusmodi. et est simile si aliquis deberet ex pre
cepto esse romae certo die teneretur etiam ex debito precepti Ro
mam ire. non autem teneretur ex precepto ire eques. quia sine hoc
posset romam peruenire cum caderet hoc sub consilio inquantum
equitando facilius et melius perueniret ad finem. Vis ergo vilis
patet de facili id quod querebatur. Si enim comparemus consi
lia ad precepta finalia que sunt de dilectione dei et proximi et de
interiori cordis puritate manifestum est quod precepta sunt priora con
siliis naturaliter ordine perfectionis. sicut actus naturaliter prior
potentia et finis his que sunt ad finem. sed consilia erant priora na
turaliter ordine generationis temporis inquantum scilicet per consilia
ad puritatem perfectam cordis et perfectam dilectionem dei et proxi
mi peruenimus. Si autem comparemus consilia ad alia precepta
ta que ordinantur ex necessitate in predictos fines sic erit duplex
consideratio. Nam in consiliis necesse est ut includantur precepta
Qui enim omnia dimittit non rapit aliena: et qui virginitatem
seruat non mechatur sicut etiam qui equitat vadit sed non conuer
titur. Erit ergo una comparatio consiliorum ad precepta absolute
considerata. et sic hoc modo precepta erunt ordine nature priora
consiliis. sicut genus est naturaliter prius specie. consilia autem con
uerso priora naturaliter preceptis. sicut species sunt priores secun
dum naturam quod generant patet per philo. in primo phisicorum. compa
ratur enim genus ad speciem sicut potentia ad actum. precepta au
tem absolute sumpta se habent per modum generis ad obserua
tiam preceptorum cum consiliis et sine consiliis. sicut non mechatur
ad non mechatur cum virginitate et ad non mechatur cum matu
monio. et ire commune est ad ire equitem et ad ire peditem. Alia
vero comparatio est consiliorum ad precepta sine consiliis obser
uata. sicut si comparemus euntem in equo ad eum qui vadit pe

Quodlibet

dibus. Similis enim est comparatio virginis seu continentis ad matrimonium. et pauperis propter xpm ad eum qui in seculo suis contentus est. Et sic simpliciter ordine nature consilia sunt priora preceptis tanquam perfecta imperfectis. nec oportet quod precepta sic accepta precedant naturaliter ordine generationis et temporis consilia. Non enim oportet quod ille qui vult continentiam vel virginitatem seruare prius matrimonio iungatur. neque etiam oportet quod ille qui vult esse pauper propter xpm prius secularem vitam agat. in qua suis diuitiis sit contentus. sicut etiam non oportet quod ille qui vult ire eques Romanam prius vadat pedes et postea eques. sed melius est si a principio eques vadat. Et per hoc patet responsio ad obiecta

Articulus vicesimus

De secundum sic proceditur. Videtur quod peccata que sunt contra precepta secunde tabule sint grauiora peccatis que sunt contra precepta prime tabule. Peccatum enim contra precepta secunde tabule est contempto bono incommutabili commutabili bono adherere. sicut patet in furto et adulterio et aliis huiusmodi. Sed contemptus incommutabilis boni est peccatum contra precepta prime tabule quibus ordinamur ad exhibendam reuerentiam deo. ergo peccata que sunt contra precepta secunde tabule includunt peccata que sunt contra precepta prime tabule et aliquid addunt. ergo sunt grauiora. Preterea symonia est maximum peccatum. Sed symonia cum sit species auaritie est contra precepta secunde tabule. ergo peccata que sunt contra precepta secunde tabule sunt grauiora. Sed contra est quod peccata contra precepta prime tabule sunt infidelitas. desperatio. et alia huiusmodi que sunt grauissima peccata. ergo peccata que sunt contra precepta prime tabule sunt grauiora. Responsio dicendum quod formalis ratio peccati mortalis consistit in auersione a deo. Si enim esset inordinata conuersio ad bonum commutabile sine auersione a deo non esset peccatum mortale. precepta autem prime tabule secundum se ordinant directe hominem in deum. unde dicuntur ad dilectionem dei pertinere. Et ideo peccata que sunt contra precepta prime tabule directe et secundum se important auersionem a deo. peccata autem que sunt contra

Quintum

precepta secunde tabule per se quidem deordinant nos principaliter circa bona commutabilia circa que ordinamur per precepta secunde tabule. ex consequenti autem deordinant nos a deo. In vnoquoque autem genere potissimum est id quod est per se. Unde peccata que sunt contra precepta prime tabule secundum suum genus sunt grauissima in genere peccatorum.

Ad primum ergo dicendum quod contemptus dei per se intentus est in peccatis que sunt contra precepta prime tabule. sic autem non ex necessitate includitur in peccatis que sunt contra precepta secunde tabule. non enim ille qui fornicatur intendit hoc agere in contemptum dei sed intendit principaliter delectari. ad quod consequitur quod deum contemnat preter principalem intentionem mandata eius transgrediens. Ad secundum dicendum quod symonia non est maximum peccatum simpliciter sed maximum inter illa que committuntur circa contractus pecuniarios. et hoc etiam est ex hoc quod irreuerenter se habet homo ad res sacras in quo attingit peccata que sunt contra precepta prime tabule.

Et inde questum est de his que pertinent specialiter ad quosdam hominum status. Et primo de his que pertinent ad prelatos. Secundo de his que pertinent ad doctores. Tertio de his que pertinent ad religiosos. Quarto de pertinentibus ad clericos. Circa primum quesita sunt tria. Primum utrum beatus Matheus vocatus sit statim a theoloneo ad statum apostolatus et perfectionis. Secundo utrum ille qui eligitur canonicè in episcopum melius faciat consentiendo electioni de se facte vel eam recusando. Tertio utrum prelati qui dant beneficium ecclesiasticum alicui suo consanguineo sperans per hoc suum genus exaltari et ditari committit symoniam.

Articulus vicesimus primus

De primo sic procedebatur. Videtur quod beatus Matheus non fuit vocatus statim de theoloneo ad statum apostolatus et perfectionis. Dicit enim Grego. super Ezech. Nemo repente fit summus. Sed status apostolatus et perfectionis euangelice est summus status humane vite. ergo Matheus non fuit statim vocatus ad statum perfectionis et apostolatus. Sed contra est quod Hiero. dicit super Mathe.

Quodlibet

¶ de publicano repente fit apłus. Et Beda dicit super Lucam. ¶ de publicano in apostolum de theoloneo in euangelistam est mutatus. Et quedam glo. dicit Luce. 5. Quod nullam prorsus cogitationem vel aspectum huius vite sibi reseruauit quod est perfectionis e uangelice. ergo statim vocatus est ad statum apostolatus et perfectionis. R. d. q. qd̄ illa ex v̄bis euangelii determinari potest. Si. n. loquamur de apostolatu manifestus est 3° narrationes Mathei. Marci et Luce ¶ dominus post uocationes Mathei aliquāto spacio temporis interiecto ex suis discipulis. 12. apostolos elegit inter quos vnus fuit Matheus. Et sic patet ¶ statim a principio fuit vocatus ad discipulatum xp̄i non autem ad apostolatum nisi secundum preordinationem xp̄i qui eum in apostolum sumendum disponebat. et secundum hoc intelligenda sunt uerba Hieron. et Bede. Si autem loquamur de perfectione euangelica sic manifestum est ¶ statim a principio vocatus est ad statum perfectionis. Dicitur enim Luce quinto. ¶ surgens relictis omnibus secutus est eum quod etiam ad discipulatum xp̄i pertinebat secundum illud quod dicitur Luce 14. Nisi quis renunciauerit omnibus his que possidet non potest esse discipulus meus. Ad primum ergo dicendum ¶ summum in uita humana potest accipi dupliciter. Uno modo secundum comparisonem status ad statum secundum ¶ in humana uita vnus status est maior alio et aliquis est summus et sic nihil prohibet aliquem fieri repente summus. i. attingere ad statum summum. Et hoc apparet tam in spiritali uita ¶ in seculari. Inueniuntur enim aliqui statim a pueritia ad statum religionis qui est perfectissimus conuolasse. vel proprio a bitrio sicut beatus Iohannes baptista et beatus Benedictus. vel etiam deuotione parentum. sicut illi qui monasteriis traduntur a parentibus. Sic enim non oportet ut aliquis seculari uita exerceatur antequam ad religionem transeat. sicut non oportet ¶ aliquis exerceatur in laycali uita antequam clericus fiat. similiter etiam aliqui repente assumuntur ad regnum vel ab ipsa pueritia sicut Salomon et Josy. reges iuda. vel etiam in ultimo statu sicut Saul. et Eccle. sexto dicitur ¶ de carcere cathenisque interdum quis ad regnum progreditur. Alio modo potest accipi summum per comparisonem graduum qui sunt perfectio vnus hominis. Et sic intelligit Grego. ¶ nemo repente fit summus. Dicit enim Augustinus super canonica Iohannes. Quod caritas non mox ut nascitur perfecta est. Nam ut

Quintum

Perficiatur nascitur. cum fuerit nata nutriatur. cuius fuerit nutrita roboratur. cum fuerit roborata perficitur. Contingit tamen quandoque & vnus homo repente incipit ab altiori gradu sanctitatis & sit summum ad quod pertingit perfectio alterius hominis vt patet de beato Benedicto de quo Grego. dicit in. 2. dialogo. Quod presentes et futuri omnes agnoscant Benedictus puer conuersationis gratiam a perfectione cepisse.

Articulus vicesimus secundus

De secundum sic proceditur. Videtur quod melius faciat qui consentit electioni canonice de se facte & qui eam recusat. Dicit enim Grego. 12. moral. Potestas cum percipitur non ex libidine amanda est sed quando aliquis per canonicam electionem episcopalem dignitatem adipiscitur non percipit eam ex libidine ergo debet eam amare. non ergo debet eam recusare. Sed contra est quod Grego. dicit. 28. moral. Quod prelatio per meliorem intentionem fugienda est. Responsio dicendum quod in eo qui electioni canonice de se facte consentit considerari precipue debet quod intendit. Si enim intendit aliquid temporale. puta honorem. diuitias. excutere se a iugo religionis aut aliquid huiusmodi manifestum est quod est praua intentio. Unde melius faceret si non assentiret. Si autem intendit profectum ecclesie sic planum est quod bona est intentio. Unde Augustinus dicit. 19. de ciui. dei. In actione non amandus est honor in hac vita siue potentia. sed opus ipsius si recte atque viriliter fit. id est vt valeat ad salutem subditorum. Et inducit illud apostoli quod habetur. 1. ad Thimo. 3. Si quis episcopatum desiderat bonum opus desiderat. Sed tamen sciendum est quod ad hoc opus maxima requiritur idoneitas quia vt Grego. dicit in pastorali. Tantum actionem populi debet actio transcendere presulis quantum distare solet a grege pastoris vita ad quod humana fragilitas secundum proprias vires sufficiens non est. secundum illud Apostoli. 3. ad Corinthe. 2. Et ad hec quis tam idoneus. Sed tamen ex auxilio gratie diuine homines idonei et sufficientes redduntur sicut ipse postmodum subdit. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti. Potest ergo aliquis laudabiliter considerans proprium defectum ex humilitate officium prelationis recusare. sicut Iere. dicit. Nescio loqui quia puer ego sum. potest etiam laudabiliter consentire ex caritate fraternam salutem proximorum procuret sicut Isa. qui dicit. Ecce ego. mitte me. Sed sicut

Quodlibet

Bregio. dicit in passio. In vtroq3 est subtiliter intuenđum qđ et is qui recusauit plene nō rellitit et is qui mitti voluit ante se per altaris calculum purgatum vidit. ne aut non purgatus adire quisq3 sacra ministeria audeat. aut quem superna gracia elegit sub humilitatis specie superne dispositioni contradicat. Quia ergo valde difficile est purgatum se quemlibet posse agnoscere prelationis officium utius declinat nō tamen pertinaciter cum ad suscipiendū hoc superna voluntas agnoscitur. Ad primum ergo dicendū qđ illud verbū Breg. non debz sic intelligi. Potestas cū ex libidine non percipitur amanda est. sed ita. Potestas cum percipitur non est amanda ex libidine. subdit enī. sed ex longanimitate tollerāda. Ad secundum dicendū qđ melior est intentio prelationem fugientium secundum propriū desiderium dum modo non assit necessitas ex parte imponens hoc onus. Unde Aug. dicit. 19. de ciui. dei. Superior locus sine quo populus regi non potest esse ita teneatur vt decet tamen indecenter appetitur. O cum enim sanctum querit caritatis negocium iustum suscipit necessitas caritatis.

Articulus vicesimus tertius

D tertius sic proceditur. Videtur qđ prelatus qui dat beneficium ecclesiasticum alicui suo consanguineo vř amico vt alii eius consanguinei exaltentur symoniam cōmittat. Est enim symonia studiosa voluntas emendā vel vendendū aliquid spirituale aut spirituali annexum. Sed in casu p̄ dicto videtur esse emptio et venditio in quibus est liberalitas. Dic autem hoc speratur vt liberaliter recompenset. ergo ē ibi symonia. Sed contra est quod Isa. 33. super illud. Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. Dicit glo. qđ triplex est munus a manu a lingua. ab obsequio. quorum nullum est in proposito casu. ergo non est ibi symonia. R̄o dicendū qđ cum symonia circa emptionem et venditionem consistat hic distinguendum videtur quia si prelatus intendit obligare eum cui dat beneficium ecclesiasticum ad aliquam recompensationem faciendam sibi vel suis consanguineis intentio symoniaca est. Intendit enim quandam tacitam venditionem. Si vero non intendat ad hoc cum obligare

Quintum

sed intendat quod ille sibi vel suis propria sponte temporaliter recedat
pesset est quidem prava intentio et carnalis sed non symoniaca

Ad primum ergo dicendum quod secundum philosophum
in .4. ethicorum. Liberalitas non est circa quemlibet usum pecuniae
sed est circa dationes et sumptus. symonia autem est circa
emptionem et venditionem.

Einde circa doctores quesita sunt duo. Primo si doctor
semper predicauit aut docuit principaliter propter
inanem gloriam utrum habeat aureolam si in morte peniteat.
Secundo utrum si ex doctrina alicuius doctoris aliquis reuocetur
a meliori bono utrum ille doctor teneatur illam doctrinam
reuocare.

Articulus vicesimusquartus

De primo sic proceditur. Videtur quod ille qui semper
propter inanem gloriam docuit per penitentiam aureolam
recuperet. Aureola enim doctrine debetur fructui scilicet
conuersioni fidelium secundum illud ad Philipenses quarto.
Gaudium meum et corona mea. Sed potuit contingere quod ex
predicatione eius qui propter inanem gloriam principaliter
predicauit secutus est fructus conuersionis fidelium. ergo si
peniteat debetur ei aureola. Preterea sicut virginitati debetur
aureola ita et doctrine. Sed si illa que cum virgo sit carne
tamen est corrupta penitentiam agit recuperat aureolam. ergo
pari ratione et doctor qui propter inanem gloriam predicauit.
Sed contra est quod opera mortua per penitentiam non reuiuiscunt.
Sed opera istius doctoris propter inanem gloriam predicantis
fuerant mortua id est cum peccato facta. ergo non reuiuiscunt
per penitentiam ad premium consequendum. Responsio dicendum
quod cum aureola importat quandam singularem excellentiam
premiu necesse est quod presupponat auream sicut comparatiuus
presupponit positiuus. Et hoc figuratur Exodi .25. ubi dicitur.
Facias super coronam auream alteram aureolam. Et ideo qui non
meretur auream id est premium essentiale non meretur aureolam.
qui autem propter inanem gloriam operantur non merentur
premium essentiale quia receperunt mercedem suam ut dicitur
Mathei sexto. unde nec merentur aureolam. penitentia

Quodlibet.

antem restituit homini premia prius habita. Non autem confert ei ea que non habuit nisi in quantum ipse motus penitentie est meritorium. unde talis non meretur aureolam

Ad primum ergo dicendum quod conversioni fidelium debetur aureola presupposito merito essentialis premi in eo qui predicauit a quo locum habet quod dicitur Mathei. 16. Quid prodest homini si uniuersum mundum lucretur anime vero detrimentum patiat. Ad secundum dicendum quod aureola uirginitatis debetur integritati carnis que manet post penitentiam. et ideo debetur uirgini penitenti aureola. Sed aureola doctrine debetur actui doctoris qui transit. et ideo post penitentiam non debetur aureola doctori nisi actus reiteret

Articulus vicesimus quintus

De secundum sic proceditur. Videtur quod si per doctrinam alicuius aliqui retrahantur a meliori bono quod ille teneatur suam doctrinam reuocare. Talis enim doctor in sua doctrina facit scandalum actinum quia doctor informat intellectum. intellectus autem informat affectum et per consequens actum. Sed scandalum actinum tenetur quilibet remouere. ergo talis doctor tenetur suam doctrinam reuocare.

Preterea spiritualia sunt temporalibus potiora. Sed in temporalibus ut Augustinus dicit non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. ergo multo magis doctori qui facit damnum in spiritualibus non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum quod fit per reuocationem doctrine. Sed contra est quod Gregorius dicit. Veritas non est dimittenda propter scandalum. Responsio dicendum quod hic distinguendum videtur. Si enim doctor doceat falsam doctrinam tenetur eam modis omnibus reuocare. Et maxime si ex ea spirituale damnum sequatur. Si vero doceat veram doctrinam potest ex ea sequi detrimentum spirituale in auditoribus dupliciter. Uno modo ex defectu ipsius qui docet. vno modo quia doctrinam subtilem et altam proponeret rudibus qui non essent illius doctrine capaces qui ex hoc detrimentum salutis incurrerent contra exemplum apostoli qui dicit. 1. ad Corinthe. 3. Tanquam paruulis in christo lac potum dedi vobis non escam. Alio modo quia confuse et inordinate proponit non preferens

Quintum

maiora minoribus contra id quod Gregorius dicit in pastorali. Sic laudanda sunt bona summa ne desperentur vltima sic nutrienda sunt bona vltima ne duz sufficere creduntur ne quaſ tendatur ad summa. Et in his casibus tenetur doctor ex cuius doctrina damnum spirituale accidit contra hoc damnum remedium ponere in quantum potest exponendo saltem doctrinam suam. Alio modo potest contingere ex defectu aliorum puta si aliqui docendo aliqua erronea inducerent homines ad aliquam religionem. vtpote si dicerent q̄ quicūq; intrat talem religionem statim erit equalis meriti sicut beatus Petrus. et in hoc casu non tenetur cessare a sua doctrina. Intrare enim religionem propter errorem non est bonum. Unde sic non retrahit homines a meliori bono talis doctor. et hoc est quod Gregorius dicit in pastorali. Sicut incauta locutio in errorem protrahit ita indiscretum silentium eos qui erudi ri poterant in errore derelinquit. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Inde circa religiosos quesita sunt duo. Primum vtrum religiosi teneantur patienter tollerare iniurias sibi factas. Secundo vtrum ille qui iurat se non intraturum religionem possit licite religionem intrare.

Articulus vicesimus sextus

De primo sic proceditur. Videtur q̄ religiosi non debeant tollerare suos impugnatores. In impugnacione enim perfectorum virorum deus impugnatur. vnde dominus Saulo persequenti discipulos xpi dixit Actuum. 9. Saule saule quid me persequeris. Sed perfecti viri non debent impugnatores dei tollerare. ergo neq; impugnatores proprios. Preterea quilibet perfectus debet obuiare his que statui perfectionis preiudicant. Unde apostolus dicit. 2. ad Corinth. 6. Ut non vituperetur ministerium nostrum. sed per hoc q̄ perfecti impugnantur statui perfectionis derogatur. ergo perfecti viri non debent tollerare suos impugnatores. Sed contra est quod Gregorius dicit. Non sumus perfecti si aliorum inordinationes ferre non possumus. Responsio dicendum q̄ perfecti viri dupliciter impugnari possunt. Uno

Quodlibet

quidem modo quantum ad personas proprias. utpote cum inferuntur eis iniurie personales. Alio modo possunt impugari quantum ad statum eorum. utpote cum aliqui verbis vel factis perfectionis statui derogant. et hec duo tanguntur Jaco. 2. Nonne divites opprimunt vos per potentiam. quod pertinet ad personales iniurias. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod invocatus est super vos quod pertinet ad religionem vel statum. In iniuriis ergo personalibus decet perfectos viros esse maxime patientes ut sint etiam parati plura sufferre secundum illud Mathei. 5. Si quis percusserit te in dextra maxilla prebe ei et alteram. Satum vero suum impugari non debent pati quantum resistere possunt. hoc enim vergeret in iniuriam dei. Unde contra quosdam dicitur Ezech. 14. Non ascendistis ex adverso. nec opposuistis vos murum pro domo israel. Et ideo dominus iniurias que contra humanitatem eius inferebant patienter tolleravit sicut cum iudei dicebant. ecce homo vorax et potator vini. ut habetur Mathei. 6. et sicut dyabolus dixit ei. Mitte te deorum. quo videbatur ad propriam iniuriam pertinere. sed iniurias dei non tollerabat. Unde phariseos dure redarguit Mathei. 12. quia dicebant quod in beelzebub eiceret demonia. quod pertinebat ad iniurias spiritus sancti. Et similiter cum dyabolus ei dixit. Nec omnia tibi dabo si cadens adoraveris me. quod ad iniuriam dei pertinebat. statim enim eum repulit dicens. vade retro sathana. ut habetur Mathei. 4. ubi dicit Crisostomus Illius discamus exemplo nostras quidem iniurias magnanimitate sustinere. Dei autem iniurias nec usque ad auditum sufferre. quoniam in propriis iniuriis esse quemlibet patientem laudabile est. Iniurias autem dei dissimulare nimis est impium. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus vicesimusseptimus

De secundum sic proceditur. Videtur quod ille qui iuravit se non intraturum religionem non possit licite intrare. Omnis enim obligatio licita est adimplenda. Sed licitum erat ei non intrare religionem. ergo cum ad hoc se iura

Quintum

mento obligauit videtur q̄ teneatur intrare. Sed contra est q̄ nullum impedimentuꝝ spiritualis profectus est ex deo Sed iuramentum est ex deo. ergo per iuramentum non impeditur spiritualis profectus intraudi religionem. Responſio dicenduꝝ q̄ obligatio iuramenti tripliciter ſe poteſt habere. Quandoqꝫ enim eſt illicita obligatio et de re illicita. puta cum aliquis iurat ſe fornicaturum. ⁊ tale iuramentum nō tenetur homo adimplere nec etiam eſt licitum impleri. Quādoqꝫ vero eſt obligatio licita et de re licita. puta cuꝫ aliquis iurat ſe elemoſinam daturum et tale iuramentum preterire nō licet. Quandoqꝫ vero eſt obligatio illicita ſed de re licita. puta cum aliquis iurat ſe non facturuz aliquod malus bonuz quod tamen facere non tenetur. puta non ieiunare vel nō dare aliquam elemoſinam. vel religionem non intrare. Tūc. n. id ad quod ſe iuramento obligat licitum eſt ſed tamen obligatio eſt illicita. quia per hoc homo quantum in ſe eſt obfirmat contra graciā ſpiritus ſancti que facit hominem in ſuo corde aſcenſiones diſponere. vnde tale iuramentum licite poteſt homo implere abſtinendo ab illo bono quod facere non tenetur non tamen cogitur ex illo iuramento ad hō q̄ impleat quod iurauit. quia iuramentum ad hoc q̄ ſit obligatoriuꝝ debet habere tres comites. iudiciū. iuſticiam. et veritatem. vt habetur Jere. 4°. Quic autem iuramento de eſt iudiciū diſcretionis q̄ vergit in deteriozem exitum retrahendo a meliori bono. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Articulus viceſimuoctauus

Et inde circa clericos queſitum eſt vnum vtrum ſcilicet liceat clerico qui tenet ad horas canonicas dicere matutinas ſequentis diei de ſero. Et videtur q̄ non. dicitur enī Eccle. 21. Laſciuus ⁊ imprudens non ſeruabit tempus. Sed iſte in dicendo matutinas non obſeruat tempus. Cum enim dies incipiat a media nocte videtur q̄ matutinas ſequentis diei dicat in die precedenti. ergo videtur q̄ hoc ad laſciuiam et imprudentiam pertineret et ita videtur eſſe peccatum.

Sed contra. Deus clementior eſt quolibet homine. Sed

Quodlibet.

homo non imputat debitori in culpa; si debitor sibi reddat ante tempus. ergo multo minus deus. Responsio dicendum quod hic considerata est intentio eius qui preuenit tempus in matutinis dicendis vel in quibuscumque horis canonicis. Si enim hoc facit propter lasciuia; ut scilicet quietius somnolentie et voluptati vacet non est absque peccato. Si vero hoc faciat propter necessitatem licitarum et honestarum occupationum. puta si clericus aut magister debet videre lectiones suas de nocte vel propter aliquid aliud huiusmodi licite potest de sero dicere matutinas et in aliis horis canonicis tempus preuenire sicut etiam hoc in solemnibus ecclesiis fit quia melius est deo utrunque reddere scilicet et debitas laudes et alia honesta officia quam quod per unum aliud impediatur. Ad primum ergo dicendum quod quantum ad contractus et alia huiusmodi dies incipit a media nocte. sed quantum ad ecclesiasticum officium et solemnitatum celebritates incipit dies a vespere. unde si aliquis post dictas vespere et completorium dicat matutinas iam hoc pertinet ad diem sequentem.

Sequitur quodlibet sextum

Sextum

Incipit quodlibetum sextum

Articulus primus

Uesitum est de deo. de angelo de homine et de creaturis pure corporalibus. Circa deū questū est vnum verū scilicet vnitas essentie ponat in numerū cū vnitate psonē. Et videtur q̄ non. Sunt em̄ tres psonē diuine. Si ergo vnitas eēntie poneret in numerū cum vnitate psonē: sequeret̄ q̄ in deo esset quaternitas. qđ est hereticū. Nō ergo vnitas eēntie ponit in numerum cum vnitate psonē. Sed contra. Si vnitas essentie sit penitus idem cum vnitate psonē non ponens cū ea in numerum. seq̄retur q̄ de quocūq; p̄dicatur vnū p̄dicatur et reliquū. Sed vnitas essentie p̄dicatur de tribus psonis. Dicimus enim q̄ pater et filius et spūssanctus sunt vnū. ergo vnitas psonalis. p̄dicabitur de eis. vt dicatur q̄ pater et filius et spūssanctus sunt vnus. qđ patet esse falsum. R̄. dicendum q̄ vnū quodq; in q̄tū est vnum in tantū est ens. vnde ens et vnus cōuertūtur. Est aut vnū quodq; ens p̄ suam formam. vnde et vnū quodq; per suam formam habet vnitatē. et inde est q̄ que est compatio forme ad formam. eadem est compatio vnitatis ad vnitatem. De^o autem est formaliter deus p̄ suam essentiam. p̄prietas autem p̄sonalis est quasi forma cōstituens psonam. que quidem realiter distinguitur ab alia psona ppter oppositionē relatiuā. sed p̄prietas psonalis nō distinguit̄ realiter ab essentia alioquin sequeret̄ q̄ in deo esset cōpositio et q̄ aliquid adueniret ei p̄ modum accidentis. Nam omne qđ est extra essentiā rei accidentaliter aduenit. differt tñ p̄prietas personalis ab essentia s̄^o modum intelligendi et significandi. Nam essentia dicit̄ absolute. p̄prietas vero psonalis importat relatōem. Unde patet q̄ vnitas psonē non ponit in numerū cū vnitate essentie. quasi realiter ab ea differens. sed solū s̄^o modū intelligendi. Et p̄ hoc pt̄ r̄sio ad obiecta. Nam primū p̄cedebat s̄^o d̄riam rei. que qz nō est in diuinis inter vnitatem essentie et psonē. et nō pōt poni quaternitas in deo. scđm r̄o p̄cedebat s̄^o d̄riam que est ex mō intelligendi et significandi. ex qua puenit q̄ dicimus q̄ pater et filius et spūssanctus dicuntur vnū sed non vnus

Et inde circa angelos querebantur duo. Primo de actione īgōz. vtrū scz quicqđ agūt agant p̄ impiū voluntatē

Quodlibet

Secundo de loco ipsorum. utrum. scilicet. possint esse in convexo celi empirei quod etiam querebatur circa corpora gloriosa.

Articulus secundus

De secundo sic proceditur. Videtur quod non. quicquid agit angelus agat per imperium voluntatis. Voluntas enim equaliter se habet ad propinqua et remota. si ergo angelus ageret per solum imperium voluntatis: sequeretur quod non differret ad hoc quod angelus aliquid ageret quod esset propinquum vel remotum illud in quod agit: et sic nunquam oporteret quod de celo ad terram descenderet ad aliquid hic agendum: quod est contra traditionem sacre scripture. Preterea quantum ad voluntatem non differt unitas et multitudo. sicut enim aliquis potest velle mouere unam rem: ita potest velle mouere plures res vel etiam totum uniuersum. Si ergo angelus ageret solum per imperium voluntatis: sequeretur quod posset mouere totum uniuersum. quod est impossibile: cum ipse sit pars uniuersi. non ergo angelus agit solo imperio voluntatis. Sed contra. Omnis actio est ab aliqua virtute. sed in angelo non est alia virtus quam intellectus et voluntas. intellectus non agit nisi per voluntatem. ergo omnis actio angeli est per imperium voluntatis. Respondeo dicendum quod omnis actio cuiuscumque rei est per formam nature illius rei. Nam etsi sint aliquae forme accidentales principia actionum alicuius rei. omnes tamen actiones reducuntur. sicut in primo principio in formam specificam illius rei agentis. sicut actio caloris ignis reducitur sicut in primo principio in formam subalteram ipsius que est etiam primo omnium accidentium propriorum ignis. Et ideo omnes se aliter habere in actionibus alicuius rei habentis naturam simplicem in actionibus rei habentis naturam compositam. Si. n. fuerit aliquid habens naturam simplicem omnis actio eius erit secundum proprietatem et modum illius nature quod non contingit si habeat naturam compositam. Omnis enim actio ignis est secundum proprietatem nature ignis. in cullo autem ignito est quedam actio non pertinens ad proprietatem ignis scilicet incisio. Et hoc etiam considerandum est in substantiis spiritualibus. Anima enim humana non est totaliter intellectus sed participat intellectualitatem. unde est in ea aliqua virtus et actio que non pertinet ad intellectualem naturam. sicut precipue patet in his que pertinent ad animam vegetabilem. sed angelus est totaliter intellectualis nature. et ideo oportet quod omnis eius actio sit secundum intellectum. Unde beatus Dionysius dicit. 4. c. de di. no. quod angeli habent substantias et virtutes et operationes intellectuales: Intellectus autem non

Sextum

agit nisi mediante voluntate. qz motus voluntatis est, inclinatio sequens formas intellectam. vñ oportet qd quicquid angelus agit agat per imperium voluntatis. Sz tñ considerandum est qd cum virtus sit media inter essentiam et operationem 03 qd virtus et operatio cuiuslibet rei proportionetur essentie eius. vñ superioris angeli cuius est essentia nobilior est etiam virtus efficacior: sicut ad intelligendum ita etiam ad agendum in res exteriores. et sic hoc actio angeli limitatur ad aliquem effectum qz nec virtute nec essentia habet infinitam. Ad p^o ergo dicitur qd actio voluntatis angelice radicatur in essentia eius a qua procedit eius virtus et operatio. oportet autem mouens esse simul cum mobili quod ab eo mouetur. vt habetur in. 7. phi. et ideo oportet substantiam angeli aliquam rem rebus quas mouet. Ad 2° dicitur qd qz actio voluntatis limitatur secundum modum essentie non oportet qd angelus possit agere omnia que potest velle.

Articulus tercius

Ad 2° sic proceditur. videtur qd angelus non possit esse in duero celi empirei. Dicit. n. Ansel. 1. in nihilo nihil esse potest. Sed extra celum empireum nihil est. ergo angelus non potest esse in duero celi empirei. sic. n. esset extra celum empireum. Itē videtur qd nec corpus gloriosum ibi possit esse. Dicit. n. corpus necesse est in loco esse. Sz extra celum empireum non est aliquis locus. ergo non potest esse corpus gloriosum extra celum empireum. Sz contra. Si non potest ibi esse aut angelus aut corpus gloriosum. aut hoc est qz non potest ibi ascendere aut qz non potest penetrare profunditatem celi empirei. aut qz indiget loco continente. aut qz indiget seruante. Sz omnia hec sunt remota a perfectione corporis gloriosi. multo magis a perfectione angelorum. ergo corpus gloriosum et angelus possunt esse in duero celi empirei. Respondeo dicendum ad euidentiam huius questionis qd apud antiquos de loco fuerunt due opiniones. maxime probabiles. quarum una fuit qd locus sit quoddam spatium siue dimensiones per se existentes. quod quidem opinio. si vera esset corpori deberet locus ex hoc ipso qd corpus est dimensiones habens quas necesse est aliquas dimensiones occupare. Sz hec opinio de loco est a philosopho. in. 4. phisicorum. reprobata. Vñ alia opinio est eius qd locus sit superficies corporis continens non quidem in quantum est huiusmodi corporis quod immediate continet. alioquin sequeretur qd corpus quiescens non spatium esset in eodem loco. puta si homo staret in flumine per eum decursus spatium renouaretur diuersae superficies aquae circa ipsum sed superficies corporis immediate continet huiusmodi qd sit locus ex ordine ad primum continens. vñ accipitur idem locus secundum eundem situm ad primum continens. et propter hoc locus est immobilis. sed ergo hanc opinionem. quod vera est necessitas existendi in loco conuenit corpori ex hoc qd

Quodlibet

dependet a primo continente. et propter hoc primum continens non est in loco nisi per accidens et secundum partes. ut dicitur in 4. philosophia. Angelus autem non dependet a primo continente. nec etiam corpus gloriosum. quod perficitur per animam ex divina fruitione beatificatam. et ideo nulla necessitas est quod corpus glorificatum: aut angelus ab aliquo locali corpore ambiatur. et propter hoc nihil prohibet corpus glorificatum vel etiam angelum in conexo celi empirei esse. Ad primum gradum dicendum quod verbum illud Anselmi intelligendum est in vi affirmantis. non enim possibile est quod aliquid sit in nihilo tanquam in continente. sed iste intellectus non facit ad propositum. Ad secundum dicendum quod ratio ista procedit de corpore dependente a primo continente.

Unde questum est de his que pertinent ad hominem. Et primo de spiritualibus. Secundo de corporalibus. Circa spiritualia questum est. Primo de sacramentis. 2º de virtutibus. 3º de peccatis. Circa sacra quesita sunt duo de baptismo. Primo de necessitate baptismi. utrum scilicet puer qui nascitur in deserto ubi non potest aqua haberi moriens sine baptismo saluari possit in fide matris fidelis. Secundo de impedimento matrimonii quod provenit ex baptismo. utrum si christianus qui baptizat iudeam cui primo dederat fidem de trahendo si baptizaretur: cognoscens eam postea carnaliter consumet matrimonium.

Articulus quartus

De prima sic procedit. Videtur quod puer ille in deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parentum. Non enim est minoris efficacie fides tempore gratie quam tempore legis nature. Sed tempore legis nature saluabantur pueri in fide parentum. ut Gregorius dicit ergo etiam nunc tempore gratie. Preterea per christum non est artata hominibus via salutis. cum ipse dicat Iohannis 10. Ego veni ut vitam habeant et abundantius habeant. sed ante christi adventum saluabantur aliqui pueri in fide parentum. ergo multo magis nunc post christi adventum. Sed contra est quod dominus dicit Iohannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto: non potest intrare in regnum celorum. Respondendum quod dicens quod ab illa damnatione quam humanum genus incurrit propter peccatum primi parentis: nullus potest liberari nisi per christum: qui solus ab illa damnatione immunis invenitur. ita scilicet ut ei incorporetur sicut capiti membrum. hoc autem tripliciter fieri potest. Primo quidem per susceptionem baptismi secundum illud ad Galatas 3. Omnes qui in christo baptizati estis. christum induistis. 2º per sanguinis effusionem propter christum. quia per hoc etiam aliquis passioni christi conformatur a qua efficaciaz sortitur

Sextum

baptismus. Unde dicitur de martiribus Apoc. 7. Quia lauerunt stolas suas in sanguine agni. Tertio modo per fidem et dilectionem scilicet illud prouer. 15. Per misericordiam et fidem purgantur peccata. Et Act. 15. fide dicitur purificans corda eorum. Et per fides christus habitat in cordibus nostris. ut habetur ad ephe. 3. Unum et ipse baptismus dicitur. fidei sacramentum. Et secundum hoc dicitur esse triplex baptismus. scilicet aque. spiritus. et sanguinis. quia alia duo supplent vicem baptismi aque. si tamen assit propositum suscipiendi talem baptismum. ita. scilicet quod articulus necessitatis non autem contemptus religionis sacramentum excludat. Manifestum est autem quod in pueris nondum habentibus usum rationis non potest esse motus fidei et dilectionis: aut propositum suscipiendi baptismum. et ideo non possunt saluari nisi per baptismum aque vel per baptismum sanguinis si propter christum occidantur. ex quo non solum christiani sed etiam martires fiunt. ut Aug. dicit de innocentibus. et sic patet quod puer ille in deserto moriens sine baptismo salutem non consequitur.

Ad primum ergo dicitur quod secundum quosdam tempore legis nature non sufficiebat ad salutem paruulorum solus motus fidei in parentibus sed requirebatur aliqua exterior protestatio fidei per aliquod sensibile signum. Et scilicet hoc nihil differat id quod tunc requirebatur ab eo quod nunc requiritur ad salutem. nisi quod nunc illud signum sensibile est determinatum. tunc erat indeterminatum et pro voto adhibebatur. Aliorum opinio est quod solus interior motus fidei relatus ad salutem pueri sufficiebat ad salutem pueri: nec tamen nunc diminuta est fidei virtus sed augmentatur gradus salutis. quia nunc qui saluantur per christum statim introducuntur in regnum celorum. quod tunc non erat. unde non est inconueniens si ad hoc quod amplius aliquid requiratur scilicet baptismus. ut dicitur Johan. 3. Ad secundum dicitur quod per christum in hoc ipso est ampliata hominibus via salutis quod nunc per eum apta est eis ianuam vite eterne. quam ante clausa erat per peccatum primi parentis.

Articulus quintus

De secundo sic proceditur. videtur quod non possit esse matrimonium inter christianum et iudeam baptisatam ab eo quam carnaliter cognouit post fidem de contrahendo datam. Dicitur. n. in decretis. 30. q. 1. Quia filius sacerdotis non potest ducere in uxorem puellam quam pater eius baptisauit. ergo multo minus si ipsemet baptisasset eam non posset eam habere in uxorem. Si ergo ille christianus baptisauit iudeam non potest eam in uxorem accipere. **S3 ptra**

A. 2.

Sextum

hesionis nō potest in eis esse actus virtutis fidei. 1° dō q̄ si aliquis id qd̄ ē cōe multis accipiat vt proprium vni necesse ē q̄ decipiatur. Certitudo aut̄ adhesionis nō ē propria virtutis fidei. Primo quidem qz̄ puenit virtutibus intellectualibus. puta sapientie. scientie z̄ intellectui. Secundo qz̄ puenit non solum fidei vere sed etiam false. Sicut. n. est opinio v̄a z̄ falsa ita z̄ fides: nec min⁹ firmiter inheret aliquis veritati q̄ falsitati. vt pbi. dicit in. 7. Ethic. Tertio qz̄ certitudo inhesionis non semper prouenit ex aliq̄o habitu sed ex proprio arbitrio aliquis potest assensum suum firmare ad aliquid verū vel falsū anteq̄ habeat habitum. Quarto quia certitudo inhesionis non solum p̄petit fidei formate que ē virtus sed etiam fidei informi q̄ nō ē virtus. Dicendum est ḡ q̄ in heretico certitudo inhesionis est actus false fidei. In malo aut̄ catholico est actus fidei informis. z̄ sic in neutro est actus virtutis fidei.

Ad primūz ḡ dō q̄ diuisio illa datur de his que sunt in anima per modum principii actus. Nam̄ omnis operatio aīe aut̄ ē ex aliqua passione. aut ex aliquo habitu. aut ex pura potētia. h̄mōi aut̄ certitudo inhesionis non potest esse ex passione. In malo aut̄ catholico est ex habitu fidei informis. S; in heretico est vel ex habitu peruerso fidei vel ex pura potentia: sicut in p̄cipio anteq̄ habitūz acquisiuerit. Non. n. potest dici q̄ peruersa fides sit habit⁹ infusus. Qz̄ aut̄ dicitur q̄ potentis non meremur neqz̄ demeremur si sic intelligatur q̄ non meremur neqz̄ demeremur hoc ipso q̄ habemus potentias verū est. Si aut̄ sic intelligatur q̄ pura potentia non possit esse principium merendi neqz̄ demerendi verū est quantum ad meritum qd̄ non potest esse sine gracia. Non est aut̄ verū quantum ad demeritū. alioquin ille qui a principio peccat anteq̄ acquirat habitum viciosum non demeretur. Ad secundū dō q̄ aliquid potest agere s; similitudinez alicuius dupliciter. Uno^o s; similitudinez veram. z̄ sic vere agit aliquo modo in virtute illius. Alio^o secundum similitudinem apparentem. et sic agit in apparentia virtutis illius. z̄ ita est in proposito. vñd̄ in heretico certitudo adhesionis est actus fidei apparentis. non aut̄ tem fidei vere. Ad tertium dicendum q̄ sicut ex fide vera dependet firmitas spiritualis edificii. ita etiam ex fide falsa procedit firmitas dyabolici edificii.

Unde quantum ad actus patrie siue religionis quesita sunt quatuor. Primo de celebratione festoz̄. vtz̄ scilicet liceat

Quodlibet

celebrare festum conceptionis dñe nostre. 2º de solutione officiorum. vtz. s. clericus habens beneficium cuius cura vel sine cura existens in scolis teneatur dicere officium mortuorum. 3º de collatione beneficiorum. vtz. s. epus teneatur dare beneficium meliori.

4º de solutione decimarum. vtrum scilicet aliquis pauper teneatur decimas dare tuiti sacerdoti.

Articulus septimus

Primum sic proceditur. videtur quod liceat celebrare conceptionem dñe nostre. Si enim non licet hoc non est nisi quia fuit concepta in originali peccato. Sed non fuit concepta in originali peccato ut videtur. quia beata virgo facta est ut speciali modo esset habitaculum dei. ergo debuit ad hoc specialiter preparari. non autem preparata est specialiter secundum corpus quod conceptum est ex sexu mixtione. nec etiam quantum ad animam. quia alii etiam leguntur sanctificati in utero. et ita relinquitur quod fuerit specialiter preparata per immunitatem ab originali peccato. et sic licet eius conceptiones celebrare. Sed contra est quod hoc privilegium solius christi dicitur esse quod sine originali peccato est conceptus. Non ergo competit beate virgini et ita eius conceptio non est celebranda. Respondeo ad hoc inducitur due quodnes. una principalis et altera accessoria. scilicet an beata virgo fuerit concepta cum originali. quod oportet primo determinari.

Est ergo considerandum quod unusquisque peccatum originale contrahit ex hoc quod fuit in Adam secundum seminalem rationem ut Augustinus dicit super Genesim ad litteram. Omnes autem illi in adam fuerunt secundum seminalem rationem qui non solum ab eo carnem acceperunt sed etiam secundum naturalem modum originis ab eo sunt propagati. sic autem processit ab adam beata virgo quia nata fuit per mixtionem sexuum sicut et ceteri. et ideo concepta fuit in originali peccato: et induitur in universitate illorum de qua Apostolus dicit ad Romanos 5º. In quo omnes peccaverunt a qua universitate solus christus excipitur qui in adam non fuit secundum seminales rationes alioquin si hoc alteri proveniret quod christo non indigeret christi redemptione. et ideo non tamen debemus dare matri quod subtrahatur aliquid honori filii qui est salvator omnium hominum ut dicit apostolus. I. ad Thimotheum. 4. Quamvis autem beata virgo in originali concepta fuerit creditur tamen in utero fuisse sanctificata antequam nata. Et ideo circa celebrationem conceptionis eius diversa consuetudo ecclesiarum inolevit. Nam romana ecclesia et plurime alie considerantes conceptionem virginis in originali pec

Sextum

cato fuisse festus conceptionis non celebrant. aliqui vero considerantes sanctificationem eius in utero cuius tempus ignoratur celebrant conceptionem. creditur enim quod cito post conceptionem et anime infusionem fuerit sanctificata. Unde illa celebritas non est referenda ad conceptionem ratione conceptionis sed potius ratione sanctificationis. Sic ergo non est ideo celebranda conceptio predicta quia fuerit sine peccato originali concepta. Non enim per hoc tollitur quin fuerit specialius ceteris preparata eo quod in ipsa sanctificatione copiosius ceteris munus gratie accepit non solum ut purgaretur a peccato originali sed ut tota eius vita redderetur immunis ab omni peccato tam mortali quam veniali. ut dicit Ansel.

Articulus octauus

Dicitur sic proceditur. Videtur quod clericus beneficiatus teneatur in scolis existens dicere officium mortuorum. Ille enim qui recipit bona temporalia alicuius tenetur ei in spiritualibus recedere. Sed iste clericus accipit bona que fuerunt defunctorum. ergo tenetur pro eis dicere officium mortuorum. Sed contra. Ille qui minus recipit minus tenetur. Sed clericus qui in scolis moratur minus recipit quam alii qui in ecclesia residentiam faciunt qui recipiunt quotidianas distributiones. ergo non tenetur officium mortuorum sicut illi. Respondeo. dicitur quod clericus ex hoc ipso quod est clericus et precipue in sacris ordinibus constitutus tenetur dicere horas canonicas. Videtur enim tales specialiter esse assumpti ad laudem diuinam sicut illud Isa. 42. Omne qui inuocat nomen meum in laudem meam creauit illum. Sed in quantum est clericus beneficiatus in hac ecclesia tenetur dicere officium secundum modum illius ecclesie. Est ergo considerandum quod officium mortuorum quandoque in ecclesia dicitur sicut ordinarie pertinens ad ecclesie officium sicut in tota ecclesia in die animarum dicitur officium pro mortuis et in qualibet ecclesia est aliqua super hoc specialis consuetudo. puta ut dicatur ordinarie officium mortuorum semel in septimana. vel qualitercunque aliter sicut certum tempus. Et ad huiusmodi officium mortuorum tenetur clericus beneficiatus in aliqua ecclesia etiam in scolis existens. et per hoc satisfact mortuis quorum recepit bona. Aliquando vero dicitur officium mortuorum in ecclesia extraordinarie propter aliquam specialitatem emergentem puta ad preces alicuius persone vel propter aliquam huiusmodi. Et ad huiusmodi officium mortuorum non tenetur clericus existens in scolis. Et per hoc permissio ad obiecta

Articulus nonus

Quodlibet.

D tertius sic proceditur. videtur quod episcopus peccet dans beneficium bono si pretermittat meliorem. quia qui facit contra conscientiam edificat ad iebennam. Sed iste episcopus pretermittens meliorem videtur facere contra conscientiam. ergo peccat mortaliter edificans ad iebennam. Sed contra est quod etiam secundum iura sufficit dare bono si sit idoneus ad seruiendum in ecclesia.

R. ad quod aliquis potest dici melior dupliciter. Uno modo simpliciter qui est sanctior plus habens de caritate. Alio modo dicitur aliquis melior quoad aliquid. Contingit autem quod aliquem esse meliorem simpliciter qui tamen non est melior quantum ad hoc quod beneficium percipiat. quia alius forte potest ecclesiam magis iuuare vel per consilium sapientie vel per auxilium potentie vel quia seruiuit in ecclesia. Non ergo episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter. sed tenetur dare meliori quoad hoc. non enim potest esse quod unum preferat alteri nisi propter aliquam causam que siquidem pertineat ad honorem dei et utilitatem ecclesie iam quantum ad hoc iste est melior. Si autem illa causa ad hoc non pertineat erit acceptio personarum que tanto est gravior quanto in rebus diuinis committitur. Unde super illud Iacobi. 2. Tu sede hic bene etc. Dicit glossa. Aug. Si hanc distantiam sedendi et standi ad honores ecclesiasticos referamus: non est putandum leue esse peccatum in acceptance personarum habere fidem domini glorie. Quis enim ferat eligi diuitem ad sedem honoris ecclesie contempto paupere sanctiore et instructiore. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus decimus

D quartum sic proceditur. Videtur quod pauper non teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti. Ideo enim institutus est ut decime soluantur ad sustentationem ministroꝝ ecclesie. Sed sacerdos diues habet alias unde sustentetur. ergo non sunt ei decime soluende et precipue a paupere. Preterea in multis terris decime non soluuntur. quod tamen prelati corrigere si homines ex necessitate iuris diuini decimas soluere tenerentur. Non ergo videtur quod presertim pauperes teneantur soluere decimas diuitibus sacerdotibus. Sed contra est quod dominus Math. 23. dicit. Dec oportuit facere. scilicet iudicium et veritatem et illa non omittere. scilicet ea que pertinent ad decimarum solutionem. Preterea Luca. 18. phariseus dicit. Decimas deo omnium que possideo. **R.** ad quod sicut pharisaeus docet in. 5. Ethel. Medium iusticie accipitur non solus quoad nos sicut in ceteris virtutibus sed etiam secundum rem. quia scilicet in aliis virtutibus attenditur

Sextum

diuerse conditiones personarum scdm quas medium diuersificat
sicut circa cibos. qđ est multum vni est paucum alteri vel modera-
tum. sed in iusticia nō variatur mediuz scdm diuersas persone cō-
ditiones sed attenditur solum ad quantitates rei. Qui. n. emit rē
aliquam debet tantum soluere quantum valet siue a paupe siue
a diuite emat. reddere aut debitum est actus iusticie. 7 ideo ad hō
q̄ alicui reddatur qđ ei debetur non refert vtz sit diues vel pau-
per. Decime aut sacerdotibus debentur in cōi quidē scdm ius na-
turale. Naturalis aut ratio dicitur vt illi qui pro populo in spiri-
tualibus laborant a populo stipendia sue sustentatōnis accipiāt
Et s̄ hoc etiam in nouo testō est iure diuino sanxitum. Nam vt
dicitur. 1. ad Corin. 9. Dñs ordinauit his qui euangeliz ānun-
ciant vt de euangelio viuant. sed in lege veteri iudiciali precepto
taxata est quantitas eius qđ ministris dei ē populo soluēdum. s.
decima 7 hoc etiam ecclesia statuit in populo xp̄iano soluēdum
vñ cum sacerdotibus decime debeantur tum ex iure naturali: tum
de iure diuino. tum etiam ex statuto ecclesie q̄uis sacerdos sit di-
ues nihilominus pauper tenetur ei decimas soluere. Ad p̄ 9.
oportet r̄ndere dupliciter. Uno. vt dicat q̄ decimarū solutio insti-
tuta ē non solum ad sustentationē ministroꝝ ecclesie sed etiaz ad
sustentationē pauperū quibus debet de domo dei prouideri. Un-
de Malach. 3. Inferte omnes decimationē vt sit cibus in domo
mea. 7 sic sacerdoti qui non solum sibi sed pauperibus prouidere
debet quantumcunq; diuiti sunt decime necessarie. Alio. pōt dici
q̄ necessitas sustentationis ministroꝝ fuit ratio ecclesiastice insti-
tutionis de decimarū solutione. Sed ex quo officiu est alicui de-
bitum per statutū ecclesie nihilominus ei debetur q̄uis sit diues

Ad 2. dđ q̄ sicut Paulus laudabiliter non exigebat sumptus
qui sibi propter predicationē euangelii debebantur ne qđ impedi-
mentum fieret euangelio aut scandalum fidelibus xp̄i. non tñ illi
peccabant nō ministrantes sumptus quos ap̄lus sibi debitos re-
mittebat. ita etiam prelati ecclesie laudabiliter faciunt nō exigens
do decimas in terris illis in quibus propter disuetudinem timēt
scādalu generari nec peccāt illi qui nō soluūt decimas ī terris ī qui-
bus nō ē psuetū. peccarēt aut si obstinate exigētibus dare recusatēt. Et
idō vt huic petō obuiēt sacerdotes in terris illis nō exigāt decimas.

Et inde quesitum est de actibus caritatis. Et primo de
obedientia. vtrum sit magis meritorium obedire prelato
vel facere aliquid ad dictum fratris. Secundo de elemosina.

Quodlibet

Articulus undecimus

D primum sic proceditur. Videtur quod magis sit meritorium obedire prelo quam facere aliquid ad dictum fratris. Maiori enim merito maius demeritum opponitur. Sed magis demeretur ille qui est inobediens prelo quam ille qui non assentit dicto fratri. ergo et magis meretur aliquis obediendo prelo quam assentiens dicto fratri. Sed contra. Ubi est maior humilitas ibi videtur esse maius meritum. quia humilibus dat deus gratiam. ut dicitur Jaco. 4. Si maioris humilitatis videtur esse quod aliquis equali se subiciat faciens aliquid ad dictum eius quam quod aliquis subiciat se superiori obediens prelo. ergo magis videtur esse meritorium quod aliquis faciat ad dictum fratris quam quod obedit prelo. Respondeo. Quod aliquis actus potest dici magis meritorius dupliciter. Uno modo ex genere operis. et sic ille actus est magis meritorius qui est excellentioris virtutis. Manifestum est autem quod laetitia per quam aliquis seruit deo est excellentior virtus quam beneficentia qua quis satisfacit proximo. sicut et diligere deum est magis meritorium quam diligere proximum. Quod autem aliquid fiat ad dictum fratris pertinet ad amicitiam vel beneficentiam qua quis diligit proximum. Quod autem obediatur prelo in quantum est dei minister pertinet ad religionem qua quis colit et diligit deum. et ideo magis est meritorium quod aliquis faciat aliquid obediens prelo vel seruans uoluntatem quam si aliquid faciat ad dictum fratris. Alio modo potest dici aliquid actus magis meritorius ex eo quod procedit ex maiori caritate licet sit minor ex suo genere. et sic nihil prohibet magis mereri illum qui facit aliquid ad dictum fratris. Primum ergo concedimus. Ad secundum dicendum quod ille qui facit aliquid ad dictum fratris facit propria sponte. unde minoris humilitatis esse videtur quam quod aliquis obediatur prelo tanquam superiori.

Et inde quesitum est de elemosina. Et primo de elemosina clericorum. Secundo de elemosinis que fiunt pro mortuis.

Articulus duodecimus

D primum sic proceditur. Videtur quod clerici peccent mortaliter. si ea que eis superfluent in elemosinis non largiantur. quia super illud Lu. 3. Qui habet duas tunicas det unam non habenti. dicitur glo. Et duabus tunicis diuidendis datur preceptum. quia si una diuidatur nemo vestitur in dimidia tunica

Sextum

et nudus remanet qui accipit: et qui dedit. sed per largitorem unus
us tunc intelligitur largitio eorum que superflua ad necessitatem
vite. ut per ea que in eadem glo. permittuntur. ergo dare superflua est
in precepto. sed qui transgreditur preceptum peccat mortaliter. ergo il
le qui non dat superflua pauperibus peccat mortaliter. Preterea
preceptum plus obligat quam consilium. sed dare omnia que quis possidet est
consilium. et tamen ad hoc homo obligatur in casu extreme necessitatis. ergo est
extra casum extreme necessitatis tenetur aliquis superflua dare pauperibus cum
hoc sit in precepto. et ita qui non largitur peccat mortaliter. Preterea quicumque
consumit quod est alterius tenetur ad restitutionem eius. sed bona clericorum sunt pau
perum. ut per glo. Hieron. super illud Isa. 2. Rapina pauperum in do
mo vestra. ergo si clerici inutiliter bona ecclesiastica consumunt tenentur
restituere pauperibus aliter si habuerint. Preterea quicumque
facit se impotentem ad id quod tenetur facere peccat mortaliter. sed cleri
ci faciendo superfluas expensas faciunt se impotentes ad subueniendum
pauperibus ad quod tenentur ergo videtur quod peccent mortaliter. Sed
in contrarium videtur esse consuetudo que apud multos prevaluit. Respondeo
dicendum quod aliter videtur se habere circa bona patrimonialia et cir
ca bona ecclesiastica. Nam bonorum patrimonialium vel licite acqui
sitorum homo vere est dominus. unde quantum pertinet ad conditionem ipsius rei. potest
re sua uti ut vult. et ex hac parte non accidit peccatum. potest tamen peccare
tamen accidere ex inordinato modo utendi: vel per superabundantiam. dum
scilicet inutiliter consumit bona propria in ea in que non oportet. vel scilicet
defectu: in quantum. scilicet non erogat ea in que oportet. Utroque enim modo cor
rumpitur virtus. ut dicitur in 2. et hi. Bonorum vero ecclesiasticorum cleri
ci non sunt vere domini. sed dispensatores: scilicet illud. 1. ad Cor. 9. Dis
pensatio autem mihi credita est. Pertinet autem ad dispensatorem ut
fideliter distribuatur ea que eius dispensationi committuntur. scilicet illud
1. ad Cor. 4. Sic iam dicitur inter dispensatores ut fidelis quis
inueniatur. In his ergo potest dupliciter peccatum contingere. vno modo
ex conditione ipsius rei. dum. scilicet. usurpat sibi quasi rem propriam: et in
usus suos convertit id quod esset alius erogandum. alio modo ex inordi
nato usu eorum que in partem suam cedunt. sicut etiam de aliis dis
citur est. Neque quia horum dispensatio fidei dispensatoris committitur ut
dictum est. si quis bona fide dispenset ecclesiastica bona: inde acci
piens quod sibi convenit scilicet conditionem status et persone: et aliis lar
gitur scilicet quod sibi videtur bona fide expedire non peccat mortaliter
etiam si forte aliquid plus in suos usus convertat quam oporteat. ta
lia enim que in singularibus est eorum iudicium non potest per omnia datur cer

Quodlibet

itudines diffiniri. Unde si non sit multus excessus potest spati bonam fidem dispensatoris. si vero multus excessus fiat non potest latere et ita non potest cum bona fide dispensatoris hoc agi. si autem non conseruet bonam fidem in dispensando peccat mortaliter. Ad primus ergo dicitur quod sicut Aug. dicit in li. de sermone domini in monte. Illa precepta que dominus tradidit Math. 5. Qui percussit te in unam maxillam prebe ei et aliam. et alia que ibi sequuntur sunt intelligenda secundum preparationem animi. ut scilicet homo sit paratus hoc facere quando necessitas hoc requirit. Unde non semper est peccatum mortale quando homo hoc non facit. sed quando videt necessitatem imminere si non faciat tunc peccat mortaliter. et eadem ratio est de hoc precepto. qui habet duas tunicas det non habenti et de omnibus similibus. Unde non semper peccat mortaliter quocienscumque non dat pauperi qui superfluum habet sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas quod obliget ad peccatum mortale non potest ratione determinari sed committitur prudentie et fidei dispensantis. unde si bona fide det quando sibi videtur expedire immunis est a peccato. alioquin mortaliter peccat.

Ad 2° dicendum quod illa eadem que sunt consilia cadunt sub precepto secundum animi preparationem. nullum enim consilium est perfectius quam quod homo tradat animam suam pro fratribus suis et tamen hoc cadit sub precepto secundum animi preparationem secundum illud. 1. Jo. 3° et nos debemus pro fratribus animam ponere: et similiter dare omnia sua pauperibus cadit sub precepto secundum animi preparationem. ut scilicet homo sit paratus hoc facere si necessitas imineat. Ad nos tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda quam ad omnia exhibenda. tamen hoc totum ratione vniuersali determinari non potest. sed committitur prudentie ut dictum est. Ad tertium dicitur quod bona ecclesiastica non solum sunt dispensanda pauperibus sed etiam ecclesie ministris. unde secundum canones debent diuidi hoc modo ut aliqua pars cedat in usus pauperum et aliqua pars in usus ministrorum et in cultum ecclesie. Aliter igitur est dicitur de illis ecclesiasticis bonis que principaliter sunt attribuenda necessitatibus pauperum et ex consequenti necessitatibus ministrorum. sicut sunt bona hospitalium et aliorum huiusmodi. Et aliter de illis bonis que sunt principaliter attributa vobis ministrorum. sicut sunt prebende clericorum et alia huiusmodi. Nam in primis bonis peccatum committitur non solum ex abusu sed etiam

Sextum

am ex ipsa rerum conditione dum aliquis in suos usus assumit quod est alterius. Et ideo tenetur ad restitutionem tanquam defraudator rei aliene. In secundis vero bonis non committitur peccatum nisi per abusum, sicut et de bonis patrimonialibus dictum est. Unde non tenetur quis ad restitutionem sed solum ad penitentiam peragendam. Ad quartum dicendum quod neque moderatus usus diuiciarum neque bona fides dispositionis saluari videtur in eo qui scienter superfluas expensas facit in voluptuosis conuiuiis et aliis huiusmodi superfluitatibus, et sic non est dubium quod in talibus peccat mortaliter. Unde dicitur Math. 24. Si dixerit malus seruus ille in corde suo. Moram facit dominus meus venire et ceperit percutere conseruos suos, quod pertinet ad superbum et crudele dominium, manducet autem et bibat cum ebriosis, quod pertinet ad superflua et voluptuosa conuiuia veniet dominus serui illius in die qua non sperat et hora qua ignorat et diuidet eum scilicet a societate sanctorum partemque eius ponet cum hypocritis scilicet in inferno. Unde ibi subditur. Ibi erit fletus et stridor dentium. Si autem aliquis non multum in talibus excedat potest bona fide fieri ab aliquo qui vult secundum decentiam sui status morem gerere his quibus conuiuit.

Unde questum est de elemosinis que fiunt pro mortuis

Et circa hoc quaesita sunt duo. Primo vtrum mortuus patitur aliquod detrimentum si executor eius differat se dare elemosinas quas ipse in testamento dari mandauit. Secundo vtrum executor licite possit differre distributionem elemosinarum ad hoc quod res defuncti melius vendatur in posterum.

Articulus tredecimus

De primo sic proceditur. Videtur quod mortuus nullus detrimentum sentiat ex hoc quod elemosine quas mandauit dari retardantur. Diuuismodi enim retardatio prouenit ex negligentia executoris. Sed negligentia vnius non imputatur alteri, ergo nullum detrimentum mortuus patitur ex huiusmodi tarditate. Sed contra est quod propter huiusmodi tarditatem retardantur orationes et sacrificia que fierent pro anima defuncti ex quibus plurimum iuuaretur, ergo ex huiusmodi tarditate patitur detrimentum. Respondeo dicendum quod hic est opus duplici distinctione. Primo quidem ex parte ipsius detrimenti.

Quodlibet

Distinguendum est enim duplex detrimentum. Nam quoddam detrimentum est quod pertinet ad tolerantiam pene. scilicet illud. i. ad Cor. 3. Si cuius corpus arserit: detrimentum patietur. Aliud est quod pertinet ad subtractionem remedii. 2º etiam distinguendum est ex parte elemosyne. circa quam potest considerari etiam detrimentum ipsius elemosyne et effectus ipsius. Quantum ergo ad meritum elemosyne nullum detrimentum patitur defunctus ex predicta tarditate: maxime si quantum in ipso fuit curam adhibuit ut huius elemosyne cito darentur. quia meritum principaliter ex voluntate et intentione dependet. Scilicet quantum ad effectum elemosyne patitur detrimentum: non quidem ut pro huius tarditate puniatur. sed quia remedium ei non adhibetur: dum suffragia differuntur: ex quibus plurimum iuuaretur. Ad primum ergo dicendum quod negligentia unius non imputatur alteri ad penam. potest tamen redundare in alterum quantum ad defectum remedii. scilicet quod unus homo ab alio iuari potest.

Articulus decimus quartus

Dicitur sic proceditur. Videtur quod executor debet tardare distributiones elemosynarum ad hoc quod res defuncti melius vendantur. quia ex hoc sequitur quod plures elemosynas poterit facere pro defuncto. ex quibus defunctus magis iuuabitur. ego si differat: videtur quod laudabiliter et fideliter hoc faciat. Sed contra est. quia ex tarditate elemosynarum sequitur retardatio remedii quod forte defunctus indiget. ergo videtur quod huius retardatione graue defunctus potius quam iuuetur. R.º dicendum. In mora modici temporis non videtur esse magnus periculum. Unde si executor pro modicum tempus elemosynam dare differat: ut rebus defuncti melius venditis ampliores elemosynas dare possit: laudabiliter hoc facit. Si vero e converso pro multum tempus differat elemosynas distribuere ut non multe ampliores elemosynas faciat. non videtur esse absque culpa: quia forte defunctus a purgatorio liberaretur in quo exiti remedium suffragiorum maxime necessarium erat. hoc autem requirit prudentis executoris examen ut. scilicet. consideratis dilatione temporis et conditione persone que creditur citius vel tardius liberanda. et etiam quantitate augmenti elemosynarum faciat quod videbitur expedire defuncto.

Et inde quesitum est de peccatis. et circa hoc quesita sunt tria. Primum de peccato originali. videlicet scilicet ille qui baptizatus est transmittat peccatum originale in prolem. Secundo de peccato actuali in generali. quid. scilicet. sit prius. videlicet auersio a deo.

Sextum

vel conuersio ad commutabile bonum. Tertio specialiter de mendacio quod mendacium fit grauius vtrum illud quod fit verbo vel illud quod fit facto.

Articulus decimusquintus

De primo sic proceditur. Videtur quod ille qui est baptizatus non transmittat peccatum originale in prolem. In eo enim qui nascitur tria possunt considerari scilicet corpus, anima, et unio vtriusque, sed non contrahit peccatum originale secundum corpus quod contrahit a parentibus quia parentes erant totaliter a peccato originali mundati. Similiter etiam nec secundum animam quam habet ex creatione dei in quem peccatus non cadit et per consequens neque etiam secundum unionem vtriusque. ergo ille qui nascitur ex baptizato nullo modo contrahit peccatum originale. Sed contra est quia remedium non adhibetur nisi vulnere. Sed baptismus qui est medicinale remedium contra vulnus originalis peccati adhibetur paruulis baptizatorum filiis scilicet communem ecclesie consuetudinem. ergo paruuli baptizatorum filii cum originali peccato nascuntur. Respondeo quod quia peccatum quod ex transgressione primorum parentum in omnes posteros originaliter deriuatur non aboletur nisi per gratiam christi qui de peccato damnauit peccatum in carne ut dicitur ad Romanos 8. Sed hoc quodam ordine peragitur. Nam primo in statu presentis vite per sacramenta gratie christi remouetur peccatum originale quantum ad iniquationem anime ut scilicet non imputetur homini ad culpam. Remanet tamen interim quantum ad corruptiones vomitis in carne. vnde Apostolus dicebat ad Romanos 7. Ego ipse mente seruo lege dei carne autem legi peccati in quantum scilicet concupiscit aduersus spiritum. vnde homo baptizatus secundum mentem viuit in nouitate spiritus, sed scilicet carnem adhuc retinet vetustatem Adee. et ideo sicut per spiritualem generationem quascumque per euangelium alios producit filios in christo absque peccato ita etiam secundum generationem carnalem producit filios in vetustate Adee cum peccato originali. et per hoc per responsio ad obiecta.

Articulus decimus sextus

De secundo sic proceditur. Videtur quod in peccato actuali prius sit auersio quam conuersio. Auersio enim importat recessum a termino, conuersio autem accessum ad terminum. Sed in motu corporali prius est recessus a termino, quam accessus ad terminum ergo et in spirituali motu prius est auersio quam conuersio. Contra est

B. .i.

Quodlibet

quod Dio. dicit. 4. c. de di. no. Nemo intendens ad malum operatur sed intendens ad bonum. g^o prius animus peccantis conuertitur per appetitum ad bonum commutabile & auertatur a deo.

R^o d^o q^o peccatus principaliter in voluntate consistit vt Aug. dicit. Quantum autem ad voluntatem illud est prius quod principaliter intenditur. et ideo in peccatis in quibus principaliter intenditur fruitio boni commutabilis sicut in luxuria. auaricia et similibus. prius est naturaliter conuersio & auersio que non est principaliter intenta sed preter intentionem consequitur ex inordinata persione. In peccatis autem in quibus directe intenditur auersio a deo sicut est infidelitas. desperatio et alia huiusmodi prius est auersio ab incommutabili bono et postea est persione ad commutabile bonum sicut patet in illis qui desperantes seipsum tradunt impudicitie vt dicitur ad Ephe. 4. Ad primus g^o d^o q^o quauis in motibus operabilibus recessus a termino prior sit in executione accessus tamen ad terminum prior est in intentione in qua principaliter consistit peccatus

Articulus decimusseptimus

D^o tertium sic proceditur. Videtur quod maius peccatum sit cum aliquis mentitur facto & cum aliquis mentitur verbo. Maius enim peccatum esse videtur cum aliquis mentiendo abutitur eo cui magis creditur. Sicut Ans. dicit in li. de veritate. Magis creditur factis & verbis. g^o grauius peccat qui mentitur factis & verbis. Sed contra est quod Aug. dicit in li. de doctrina xpiana. Inter omnia signa precipuum locus tenent verba. his autem abutitur ille qui verbo mentitur. g^o videtur quod grauius peccat ille qui mentitur verbo & ille qui mentitur facto. R^o d^o q^o sicut Amb. dicit in quodam sermone. Non solum in falsis verbis sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Peccatum autem mendacii principaliter quidem consistit in intentione fallendi. unde ille qui dicit falsum quod putat esse verum non mentitur. Magis autem est reus mendacii ille qui dicit verum quod putat esse falsum vt patet per Aug. in li. de mendacio. Unde cum eadem intentio fallendi sit in eo qui mentitur verbo et in eo qui mentitur facto uterque equaliter peccat. Verbum enim et factum assumuntur vt instrumenta fallendi. unde non refert quantum ad peccatum mendacii utrum aliquis verbo vel scripto vel nutu vel quocumque facto mentiatur sicut non refert quantum ad peccatum homicidii utrum quis gladio vel securi interficiat hominem. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Sextum

Articulus decimus octauus

Et inde quæsitum est circa corpora hominum scilicet aliquis possit esse naturaliter vel miraculose sicut uirgo et pater. et videtur quod hoc possit esse miraculose. quia pater et mater sicut sunt generationis principia. Sed aliqua mulier miraculose fuit sicut uirgo et mater. ergo pari ratione aliquis uir miraculose potest sicut esse uirgo et pater. Videtur quod hoc possit esse absque miraculo. quia demon incubus potest furari semine uiri uirginis in somnis polluti et transfundere in matricem mulieris ex quo quidem semine potest accipi proles cuius pater non est demon incubus sed ille ex cuius semine generatur quod agit in uirtute eius a quo est resolutus. ergo videtur quod etiam absque miraculo possit aliquis sicut esse uirgo et pater. Sed contra. Mulier absque miraculo non potest sicut esse uirgo et mater. ergo pari ratione nec uir absque miraculo potest sicut esse uirgo et pater. Item videtur quod nec per miraculum. quia si filius dei qui est natus miraculose de uirgine ex aliqua parte corporis uirginis carnem assumpsisset et ex illa uirginis mulier naturaliter accipit. puta de manu aut pede non diceretur filius uirginis sicut nec Eua dicta est filia Ade quæ sit formata de costa ipsius. sed non posset contingere salua uirginitate uiri et ex eadem parte corporis et in eodem loco prolem generaret sicut naturaliter generat. ergo nec etiam miraculose fieri posset quod aliquis sicut esset uirgo et pater. Respondeo dicens quod ad huiusmodi euidentiam videre oportet quid ad uirginitatem requiratur. Requiritur autem tria ad eius perfectionem. quorum primum est principale et formale. scilicet electio siue intentio uoluntatis sicut et in omnibus moralibus. uirginis istud ex necessitate ad uirginitatem requiritur quod assit alicui assidua uoluntas non experiri delectationes uenerias. Secundum autem est materiale. scilicet passio appetitus sensitui scilicet delectatio quam quis experit in actu uenerio cuius priuatio requiritur ad perfectam uirginitatem materialiter. Nam passiones sensitive sunt materia uirtutum moralium. Si tamen propter electionem proprie uoluntatis hoc contingat. puta cum quis in somno polluitur vel cum mulier per uolentiam ab hoste opprimitur non perit uirtus uirginitatis ut patet per Augustinum in 1. de ci. dei. Tertium autem est quasi per accidens et concomitantem se habens ad uirginitatem. scilicet corporalis integritas. Unde si claustra pudoris aliter corrumpatur et per uenerios actus. puta si obstetrix vel medicus ferro incidat ad sanandum nihil uirginitati deperit sicut Augustinus dicit in 1. de ci. dei. Sic ergo si uirginitas accipiatur secundum perfectum suum esse. puta ad uirginitatem tria predicta concurrunt: mulier quidem salua uirginitate non potest esse mater ita quod accipiat et pariat nisi miraculose quia proles egredi non potest cum hoc quod permaneant claustra pudoris inuolata nisi

Quodlibet

per miraculum sicut accidit in matre dei. Posset tamen forte absq; miraculo mulier salua oimoda virginitate concipere sicut dicitur accidisse de quadam puella pubescente qua propter pudoris custodiam in lecto suo prius habebat qui dum somno pollueretur semen ad matricem descendit et puella concepit. Vir autem absq; omni seminis resolutione non potest esse pater neq; naturaliter neq; miraculose. quia si de corpore eius proles aliter miraculose formaretur non posset dici pater. Si vero virginitas largius accipiatur prout solum requirit interiorum electionem mentis. sic patet de muliere quidem quae naturaliter potest esse mater virginitate tali manente. sicut si aliqua per violentiam opprimeretur ab hoste et inde conciperet et multo magis hoc posset miraculose fieri. Vir autem salua tali virginitate posset esse pater naturaliter propter pollutionem nocturnam quae quocumque casu ad matricem mulieris perueniret. non autem ita congrueret quod miraculose vir fieret pater sicut quod virgo fieret mater. tum quia virgo miraculose facta est mater spiritui sancto formare corpus proles ex purissimis sanguinibus eius ut Damascenus dicit. Resolutio autem seminis sine qua vir pater esse non posset non congruit operationi spiritus sancti. tum quia vir in generatione est sicut agens mulier sicut patiens. Deo autem congruit agere et non pati. unde magis congruit ut deus miraculose suppleat id quod deest ex parte viri quam id quod deest ex parte mulieris. et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus decimus nonus

Et inde ultimo quesitum est de creatura pure corporali utrum scilicet celus empireus habeat influentias super alia corpora. Et videtur quod non. quia omne corpus quod naturaliter influit in alia corpora per prius influit in propinqua quam in remota. Si ergo celus empireus influeret in corpora inferiora per prius influeret in celum aqueum quod est sibi propinquum quam in celum sidereum scilicet hunc. videtur esse inconueniens quia celum sidereum similius est celo empirico. cum neutrum sit de natura quatuor elementorum quam celum aqueum quod est de natura quatuor elementorum quia ille aqueus dicitur ibi posite ad refrigerandum calorem puenientem ex motu celi. rōe cō saturnus qui est altior inter planetas dicitur habere frigiditatem. Non ergo celum empireum influit in corpora inferiora. Sed contra est quod in libro dicitur intelligitur dicitur quod omne quod influit in alia est lux vel lucē habens. et in commento dicitur quod omnis influentia est per virtutem lucis. sed celum empireum maxime habet lucē inter alia corpora. ergo maxime in alia corpora influit. Rōe dicitur quod quidam ponunt celum empireum non habere influentias in reliqua corpora

Sextum

quia non est institutum ad effectus naturales sed ad hoc quod sit locus beatorum. et hoc quidem mihi aliquando visum est. sed diligentius considerans magis videtur dicendum quod influat in corpora inferiora. quia totum vniuersum est vnum vnitatis ordinis ut patet per philo. in. 9. metha. Nec autem vnitatis ordinis attenditur secundum quod quodam ordine reguntur corporalia per spiritualia et inferiora corpora per superiora ut Aug. dicit in. 3. de trinit. Unde si celum empiricum non influeret in corpora inferiora celum empiricum non contineretur sub vnitatis vniuersi quod est inconueniens. Videtur autem proprius effectus eius esse perpetuitas et permansio in inferioribus corporibus. Nam secundum philo. in. xi. metha. In celo sunt principaliter duo motus quorum vnus est ab oriente in occidentem qui vocatur diurnus et est super polos equinoxialis. et quia ille est vniformis causat perpetuitatem in inferioribus motibus. Alius autem motus est ab occidente in orientem quo mouetur sol et alii planete qui est super polos zodiaci. per quez planete accedunt et recedunt a nobis. Unde iste motus proprie causat differentiam generationis et corruptionis et ceterorum motuum in istis inferioribus. et sic continuatur generatio et corruptio horum inferiorum quousque deus vult. que quidem quantum ad continuitatem causatur a primo motu quantum autem ad contrarietatem a secundo. Sicut autem vniformitas motus precedit difformitatem ita etiam vnitatis quietis precedit vniformitatem motus quia moueri est se aliter habere nunc quam prius. quiescere autem est eo modo se habere nunc ut prius. et sic quies habet puram vnitatem. Vniformitas autem motus habet vnitatem cum diuersitate. et ideo primum celum scilicet empiricum singulariter per suam quietem influit. secundum autem celum est quod dicitur aqueum per suum motum vniformem. tertium autem celum scilicet sydereum per suum motum difformem. Hoc autem est proprius huic corpori quod influat absque motu in quantum est supremum attingens quodammodo ordine substantiarum spiritualium prout Dio. dicit. 2. c. de diu. no. quod diuina sapientia coniungit principia secundorum finibus primorum. Ad primum ergo dicendum quod celum empiricum magis influit in celum aqueum quam in inferiora corpora in quantum scilicet celum aqueum plus recipit de influenza celi empirici ut vniformitas motus ostendit. unde etiam magis conuenit cum celo empirico ratione sue vniformitatis quam celum sydereum. Est autem de celestibus corporalibus duplex opinio. Una scilicet quod sint de natura

Quodlibet

tura elementorum secundum quod celum empireum esset de natura ignis. celum aqueum de natura aque vel aeris. celum autem sydereum est compositum ex utraque natura. quia in parte est lucidum in parte dyaphanum. Et ad hanc opinionem pertinet quod dicitur aquas esse ibi ad infrigidandum. Alia autem est opinio quod corpora celestia non sunt de natura quatuor elementorum sed quinta essentia. secundum quam etiam celum aqueum non est de natura quatuor elementorum. sed dicitur aqueum propter dyaphaneitatem. sicut dicitur celum empireum. id est igneum propter lumen.

Contrarium concedimus quavis liber de intelligentiis non sit auctoritatis alicuius nec etiam verum sit quod omnis influxus sit ratione lucis nisi lux metaphorice accipiatur pro omni actu prout omne agens agit in quantum est ens actu. vel hoc potest esse verum in solis corporalibus in quibus proprie dicitur lux in quantum scilicet lux corporalis est forma primi corporis agentis scilicet celi in cuius virtute omnia corpora inferiora agunt. et hec ad prius dicta sufficiant.

Incipit quodlibet septimum

Uesitum est de tribus. Primo quedam pertinentia ad substantias spirituales. Secundo quedam pertinentia ad sacramentum altaris. Tertio quedam pertinentia ad corpora damnatorum. Circa substantias spirituales querebatur. primo de cognitione earum. secundo de fruitione anime christi tempore passionis. tertio de pluralitate in substantiis spiritualibus inuenta. Circa primum querebantur quatuor. Primo utrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam videre immediate. Secundo utrum intellectus creatus possit simul plura intelligere. Tertio utrum intellectus angelicus possit intelligere singularia. Quarto utrum noticia quam Augustinus dicit prolem mentis sit accidentis vel non.

Articulus primus

De primo sic proceditur. Videtur quod nullus intellectus creatus possit diuinam essentiam immediate videre. Intellectus enim creatus cum indifferenter se habeat ad omnia intelligibilia non potest cognoscere determinate aliquid nisi per obiectum suum determinetur. Sed diuina essentia non est obiectum quod possit intellectum determinare quia est summum in entibus et maxime generalitatis et nullo modo determinatum. ergo intellectus creatus

Septimum

atus ipsam videre non potest. Preterea ad hoc quod intellectus cog-
noscat aliquid oportet quod fiat in actu. Nihil enim operatur secun-
dum quod est in potentia sed secundum quod est actu. Intellectus autem
non fit in actu nisi secundum quod intelligibili informatur. Cum ergo
essentia diuina non possit per se ipsam informare intellectum ut for-
maliter faciat ipsum esse in actu oportet si dicitur per intellectum
cognosci quod per aliquid sui similitudinem intellectum informet ad hoc
quod cognoscatur. et ita non poterit immediate nisi per similitudines
videri. Preterea ad hoc quod intellectus creatus essentiam diuinam
videat oportet quod per lumen glorie perficiatur. Sed lumen glorie
est medium distans et ab ipso intellectu et ab ipsa essentia diuina
que est beatitudo increata cum lumen predictum dicatur creatura
ergo intellectus creatus non potest videre diuinam essentiam im-
mediate. Preterea secundum philo. in. 3. de aia. Sicut sensus se
habet ad sensibile ita se habet intellectus ad intelligibile. Sed ad
hoc quod sensus visus suum obiectum percipiat duplici medio indis-
get scilicet lumine et specie que est similitudo rei vise. ergo hoc idem est
necessarium intellectui in visione diuine essentie et sic non imme-
diate eam videbit. Sed contra est quod dicitur. 1. Jo. 3. Vide-
bimus eum sicuti est. Preterea ad hoc quod intellectus intelligat nihil
aliud videtur requiri nisi quod intelligibile fiat in actu et quod intellec-
tui coniungatur. Sed essentia diuina per se ipsa est intelligibilis
in actu cum sit imaterialis. intellectui etiam presens est quod ut di-
cit Aug. Deus unicuique rei est vicinior quam ipsa res sibi. ergo intellec-
tus creatus essentiam diuinam poterit immediate videre. **R.**
dicendum quod absque dubio tenendum est quod diuina essentia in pa-
tria immediate ab intellectu glorificato videatur. Ad cuius cui-
dentiam sciendum est quod in visione intellectiua triplex medium con-
tingit esse. Unum sub quo intellectus videt quod disponit eum
ad videndum. et hoc est in nobis lumen intellectus agentis quod se
habet ad intellectum possibilem nostrum sicut lumen solis ad ocu-
lum. Aliud medium est quo videtur et hoc est species intelligibilis
que intellectum possibilem determinat et habet se ad intellectu-
m possibilem sicut species lapidis ad oculum. Tertium medium est nisi
quo aliquid videtur. et hoc est res aliqua per quam in cognitionem
alterius deuenimus sicut in effectum videmus causam. Et in vno
similium vel contrariorum videtur aliud. et hoc medium se habet
ad intellectum sicut speculum ad visum corporalem in quo oculus
aliquam rem videt. Primum ergo medium et secundum non faci-

Quodlibet

unt mediatam visionem. immediate enim dicitur aliquis videre lapidem quāvis eum per speciem eius in oculo receptam et per lumen videat. quia visus non fertur in hec media si invisibilia sed per hec media fertur in unum visibile quod est extra oculos. Sed tertium medium facit visionem mediatam. visus enim fertur primo in speculum sicut in visibile quo mediante accipit speciem rei vise in specie vel in speculo. similiter intellectus cognoscens causas in causato fertur in ipsum causatum sicut in quoddam intelligibile ex quo transit in cognitionem cause. Et quia essentia divina in statu vite in effectibus suis cognoscitur non videmus eam immediate. Unde in patria ubi immediate videbitur tale medium penitus subtrahetur. Similiter etiam non est ibi medium secundum sed aliqua species essentie divine intellectum informans quia quando aliquid videtur immediate per speciem suam oportet quod species illa representet rem illam secundum completum esse sue speciei. alias non diceretur res illa immediate videri sed quedam umbra eius sicut si similitudo lucis in oculo fieret per modum coloris qui est lux obumbrata. Cum autem omne quod recipitur in aliquo recipiatur in eo per modum recipientis impossibile est in intellectu creato similitudinem divine essentie recipi que eam perfecte secundum totam suam rationem representet. Unde si per aliquam similitudinem talem essentia divina a nobis videretur immediate non videremus essentiam divinam sed quandam umbram eius. Restat ergo quod solum primum medium erit in illa visione scilicet lumen glorie quo intellectus perficietur ad videndum essentiam divinam de quo in ps. In lumine tuo videbimus lumen. Hoc autem lumen non est necessarium ad hoc quod faciat intelligibile in potentia esse intelligibile in actu ad quod est nobis necessarium lumen intellectus agentis quia ipsa divina essentia cum sit a materia separata est per se actu intelligibilis. Sed erit necessarium solum tantum ad perficiendum intellectum ad quod etiam nunc lumen intellectus agentis valet. predictum autem lumen glorie sufficienter perficiet intellectum ad videndum divinam essentiam eo quod ipsa essentia divina totaliter lux intelligibilis est. Unde lumen glorie ab ea in intellectum descendens facit hoc respectu divine essentie in intellectu quod facit respectu aliorum intelligibilium que non sunt lux tantum species rei intellecte simul et lumen sicut si lux sensibilis per se existeret ad eius visionem sufficeret lumen oculum perficiens sine aliqua similitudine. Ad primum ergo dicendum quod ali-

Septimum

quid dicitur determinatum dupliciter. Primo ratione limitationis. Alio modo ratione distinctionis. *Essentia* autem diuina nō est quid determinatum primo modo sed secundo modo. quia forma non limitatur nisi ex hoc quod in alio recipitur cui materia commensuratur. In *essentia* autem diuina non est aliquid in alio receptum eo quod esse eius est ipsa diuina natura subsistens quod in nulla re alia contingit. Nam quelibet res alia habet esse receptum et sic limitatum. et inde est quod *essentia* diuina ab omnibus distinguitur per hoc quod est in alio non recipi sicut si esset aliqua albedo existens in subiecto ex hoc ipso distingueretur a qualibet albedine in subiecto existente. quāuis in ratione albedinis non esset recepta et sic nec limitata. Patet ergo quod *essentia* diuina non est quid generale in essendo cum sit ab omnibus aliis distincta sed solus in causando. quia id quod est per se est causa eorum que per se non sunt. Unde esse per se subsistens est causa omnis esse in alio recepti. et ita *essentia* diuina est intelligibile quod potest determinare intellectum. Ad secundum dicendum quod intellectus creatus fit actus ad videndum diuinam *essentiam* per lumen glorie. et hoc sufficit ut dictum est. Ad tertium dicendum quod illud lumen glorie quāuis et ab *essentia* diuina et ab intellectu sit differens per *essentiam* non tamen facit mediatam visionem ut ex dictis patet. Ad quartum dicendum quod visibilia non sunt lux tantum et ideo oportet ad hoc quod visus determinetur ad ea quod non solum sit ibi lumen sed etiam species rei vise. *Essentia* autem diuina est pure lux et ideo non requirit aliquam aliam speciem quod ipsum lumen ut videatur sicut ex dictis patet.

Articulus secundus

De secundum sic proceditur. Videtur quod intellectus creatus possit simul plura intelligere. Potentia enim sensitua cum sit materialis est inferior et magis contracta quod intellectua. Sed sensus potest simul plura sentire sicut sensus cōmunis simul sentit album et dulce dum eorum differentiam cognoscit. ergo intellectus multo fortius potest simul plura intelligere. Preterea plura intelligibilia possunt simul cognosci in quantum sunt vnum. Sed omnia intelligibilia sunt vnum in quantum sunt intelligibilia. ergo omnia intelligibilia possunt simul cognosci. Preterea sicut se habet intellectus in habitu ad intelligibile in habitu ita se habet intellectus in actu ad intelligibile in actu. Sed intellectus in habitu

Quodlibet

simul plura intelligibilia cognoscit in habitu. ergo intellectus in actu simul plura intelligit in actu. Preterea ad cognitiones intellectus sufficit species rei intelligibilis in intellectu existens. Sed species intelligibiles non se impediunt quin simul sint in intellectu cum non sint contrarie eo quod sunt a materia separate. ergo intellectus non impeditur quin possit simul plura intelligere. Preterea capacitas intellectus est maior quam cuiuscumque corporis. Sed aliquid quod corpus est in quo simul possunt plures species etiam contrariorum fieri. sicut patet quod in uno puncto aeris in quo se intersecant due linee directe a duabus visibilibus ad tuos videntes est species utriusque visibilis. ergo multo fortius plures species actu possunt simul esse in intellectu et ita intellectus potest simul plura intelligere. Sed contra est quod dicit philosophus in 2. Topi. Contingit plura scire. intelligere vero unum solum. Respondendum quod intellectus dupliciter aliquid intelligit scilicet primo et ex consequenti. Ex consequenti quidem contingit plura simul intelligere in quantum habent ordinem ad unum intelligibile primum. et hoc contingit dupliciter. Uno modo ex unitate eius quo intelligitur sicut quando plura intelligibilia per unam speciem intelliguntur sicut intellectus diuinus omnia simul videt per unam essentiam suam. et eodem modo intellectus creatus videns essentiam diuinam potest simul omnia videre que per essentiam diuinam videt. Alio modo ex unitate eius quod intelligitur scilicet quando plura intelliguntur ut unum. totum enim unum est primo intellectum et illa plura sunt intellecta ex consequenti in illo sicut cum intellectus intelligit lineam simul intelligit partes linee ut dicitur in 3. de anima. Et similiter cum intelligit propositionem intelligit simul subiectum et predicatum. et cum intelligit similitudinem vel differentiam aliquorum simul intelligit ea quorum est similitudo vel differentia. Sed quod intellectus simul intelligat plura intelligibilia primo et principaliter est impossibile. Cuius ratio est quia intellectus secundum actum est omnino. id est perfecte res intellecta ut dicitur in 3. de anima. quod quidem intelligendum est non quod essentia intellectus fiat res intellecta vel species eius sed quia complete informatur per species rei intellecte dum eam actu intelligit. Unum intellectus simul plura actu intelligere primo idem est ac si res una simul esset plura. In rebus enim materialibus videmus quod una res numero non potest esse simul plura in actu. sed plura in potentia vel secundum dispositionem potest esse unum et idem. Idem enim aer est simul potentia

Septimum

aqua et ignis. et possunt etiam simul dispositiones ad utrumque quantum ad aliquid inesse eidem. sicut si aer ex una parte calefieret et ex alia inspissaretur. sed quod aer simul actu sit ignis et aqua est impossibile. et similiter etiam quod aliquid sit simul actu lapis et ferrus que non videntur contraria sed disparata. Intellectus autem ex ipsa ratione sue potentie est simul potentia omnia intelligibilia sicut et sensus omnia sensibilia. Potentia autem sensitiva per similitudines sensibilibus reducitur in actum dupliciter. Uno modo incomplete per modum dispositionis quando scilicet species sensibiles sunt in ea ut dispositiones quod appellat Avicenna esse ut in thesauro. Alio modo perfecte quando scilicet species sensibiles actu informant potentiam sensitivam. et hoc vocat Avicenna apprehensiones sensus distinguens potentias sensitivas apprehendentes ab illis in quibus sunt forme sensibiles ut in thesauro. et similiter in intellectu in habitu sunt similitudines intelligibilium ut dispositiones. sed quando sunt actu intellecte sunt in eo ut forme perficientes. et tunc intellectus fit omnino res intellecta. et hoc contingit per intentionem que coniungit intellectum intelligibili et sensum sensibili ut dicit Aug. Unde patet quod sicut una res materialis non potest esse simul plura actu ita unus intellectus non potest simul plura intelligere primo. Et hoc est quod Algaz. dicit quod sicut unum corpus non potest simul figurari pluribus figuris ita unus intellectus non potest simul plura intelligere. Nec potest dici quod intellectus informet perfecte simul pluribus speciebus intelligibilibus. sicut unum corpus simul informatur figura et colore. quia figura et color non sunt forme unius generis nec in eodem ordine accipiuntur quia non ordinantur ad perficiendum in esse unius rationis sed omnes forme intelligibiles in quantum huiusmodi sunt unius generis et in eodem ordine se habent ad intellectum in quantum perficiunt intellectum in hoc quod est esse intellectum in actu. Unde plures species intelligibiles se habent sicut figure plures vel plures colores qui simul in actu in eodem esse non possunt secundum idem. Ad primum ergo dicendum quod similiter dicendum est de potentia sensitiva. id est non potest plura simul sentire sed ex consequenti in quantum plura accipiuntur ut unum sicut plura sensibilia ununtur in una differentia et plura sensibilia que sunt partes ununtur in uno toto. Unde quando sentitur totum sentiuntur simul plures partes ex consequenti. et tunc intentio sensus non fertur ad aliquod partium principaliter sed ad totum quia si ad aliquod partium ferretur

Quodlibet.

vt ad sensibile principale non simul sentiretur alia et iterum sensus cōmunis quāuis sit vna potentia secundum essentiam tamē aliquo modo multiplicatur secundum esse in quantum coniungitur diuersis sensibus propriis sicut vnum centrum coniungitur pluribus lineis. vnde immutationes omnium sensibilium simul terminantur ad sensum cōmunem. sicut motus qui esset per omnes lineas posset simul terminari ad centrum. sed intellectus non multiplicatur modo predicto in plures potentias. et ideo non ē simile

Ad secundum dicendum q̄ cognoscibilia que simul cognoscuntur oportet q̄ accipiantur vt cognoscibile vnum numero. omnia autem intelligibilia in quantum h̄mōi sunt vnum genere nō numero. et ideo ratio non sequitur. Ad tertium dicendum q̄ ita patet ex predictis q̄ non eodem modo se habet intellectus in habitu ad intelligibilia in habitu que sunt in ipso vt dispositiones et intellectus in actu ad intelligibilia in actu que sunt in ipso vt vltime perfectiones. Ad quartum dicendum q̄ non solum prohibetur res aliqua esse plura contraria actu simul sed etiam plura esse disparata vt patet ex dictis. vnde quāuis forme intelligibiles in intellectu nō sint contrarie nihilominus tamen intellectus prohibetur simul plura intelligere vt ex dictis patet. Ad quintum dicendum q̄ species sensibiles que sunt in medio deferente sunt ibi per modum dispositionis et non per modum vltime perfectionis quia sunt ibi sicut in quodam fluxu et ideo non est simile.

Articulus tertius

De tertium sic proceditur. Videtur q̄ intellectus angelicus non possit cognoscere singularia. Si enī cognoscit aut agnoscit per speciem acquisitam aut per concreatam. non per acquisitam quia vel illa esset particularis et per consequens materialis et ita in intellectu angeli immateriali esse non posset. vel esset vniuersalis et sic per eam singulare cognosci non posset. Similiter nec per concreatam. quia species concreata angelo a principio sue creationis fuit in ipso. Ad cognitionem autem alicuius sufficit q̄ species eius sit in intellectu et ita si per speciem concreatam posset aliquid particulare cognosci tunc ē presens principio creationis sue illud cognouisset quando adhuc erat futurum quod non potest esse quia futura cognoscere solius dei ē Isa. 41. Annūciate q̄ ventura sunt in futurum et sciens quoniam dy elis vos. ergo angelus singularia cognoscere nō potest. Si dicatur q̄ species ille con

Septimum

create faciunt cognitionem presentium non autem futurorum.

Contra non potest aliqua cognitio noua fieri nisi fiat aliqua innouatio incognoscēte. Sed per hoc quod particulare quod erat futurum sit presens non fit aliqua innouatio in intellectu angelico: cum nihil recipiat a re extra. ergo si prius dum erat futurum non cognoscebat nec dum sit presens cognoscere poterit. Si dicatur quod quāuis nihil recipiat tamen formam quam apud se habebat prius applicat ad particulare quod de nouo fit. Contra. Intellectus non potest aliquid ad aliud applicare nisi precognoscat et quod applicat et cui applicatur. quia prius est cognoscere duo secundum se et comparisonem vnius ad alterum. ergo applicatio predicta sequeretur cognitionem singulariū et sic non posset esse causa eius. Preterea si angelus cognoscit singularia. aut cognoscit vna specie aut pluribus. sed non pluribus quia sic oporteret quod infinitas species apud se haberet cum infinita sint particularia ad minus in potentia. similiter nec vna quia sic intellectus angelicus equaretur intellectui diuino qui vno scilicet essentia diuina plura intelligit. ergo intellectus angelicus singularia cognoscere non potest. Si dicatur quod non cognoscit per vnam speciem omnia sed per vnam speciem omnia indiuidua vnius speciei et non alia. Contra. Illa vna species non se habet magis ad vnum indiuiduum quam ad aliud. sed oportet quod per speciem intelligibilem intellectus determinetur ad determinatum cognoscibile. ergo per speciem illam non poterit cognoscere hoc particulare determinate. Sed contra est quod dicitur ad Heb. 1. Omnes sunt administratores spiritus etc. quod non posset esse nisi cognoscerent singulares homines. Et dicendum quod angelus absque dubio singularia cognoscit. Ut autem videamus modum quo hoc possibile sit sciendum est quod ad hoc quod singulare aliquod cognoscatur oportet quod in potentia cognoscitiua sit similitudo eius in quantum particulare est. Omnis autem forma de se communis est. Unde additio forme ad formas non potest esse causa indiuiduationis. quia quotcumque forme simul aggregentur vt album. bicubicum. crispum et huiusmodi. non constituunt particulare. quia hec omnia simul sunt in vno ita et in pluribus potentiis est possibile inueniri. Sed indiuiduatio forme est ex materia per quam forma contrahitur ad hoc determinatum. vnde ad hoc quod particulare cognoscatur oportet quod in cognoscente non solum sit similitudo forme sed aliquantulum materie. Similitudo autem rei cognite dupliciter est in cognoscente. Uno modo sicut causata

Quodlibet

a re sicut in his que cognoscuntur per speciem abstractam a reb⁹
Alio modo sicut causa rei vt patet in artifice qui cognoscit artifi-
ciatum per illam formam per quam ipsum facit. Species autem q̄
est in sensu causata a re sensibili in quantum non est omnino a con-
ditionibus materialibus depurata est similitudo forme secundum
q̄ est in materia. et ideo per eam cognoscitur particulare. Sed qz
secundum q̄ in intellectu nostro recipitur species rei sensibilis est
omnino iam a materialibus conditionibus depurata non potest
intellectus noster per eam directe particulare cognoscere sed p̄ quā-
dam reflectionem intellectus ad potentias sensitivas a quib⁹ spe-
cies intelligibiles abstrahuntur. Per formam autem que est caus-
sa rei hoc modo cognoscitur res secundum q̄ forma illa est causa
eius. et quia artifex homo per formam artis non producit materi-
am sed materia presupposita inducit formam artis. forma artis q̄
est in mente artificis non est similitudo artificiatum nisi quo ad for-
mam tantum. unde per eam non cognoscit artificiatum in particu-
lari nisi formam artificiatum per sensum accipiat. Artifex autem in-
creatus scz deus non solum producit formam sed etiam materiam
Unde rationes ydeales in mente ipsius existentes non solum sūt
efficaces ad cognitionem vniuersalium sed etiam ad singularia cog-
noscenda a deo. Sicut autem ille rationes ydeales effluunt i res
producendas in esse suo naturali in quo particulariter vnumq̄d
qz subsistit in forma et materia ita procedunt in mentes angelicas
vt sint in eis principium cognoscendi res secundum suum totum
esse in quo subsistunt. et sic per species influxas sibi ab arte diuina
angeli non solum vniuersalia sed etiam particularia cognoscunt
sicut et deus. Est tamen differentia in duobus. Primo quia ydee
que sunt in mente diuina sunt forme factiue rerum et non solū prin-
cipia cognoscendi. sed species que recipiuntur in mente angelica
sunt solū principia cognoscendi et non sunt factiue sed exemplate
a factiuis. Secundo quia intellectus quanto est altior et perspicua-
tior tanto ex vno potest plura cognoscere. Et quia intellectus diui-
nus est altissimus per vnam simplicem essentiam suam omnia cog-
noscat. nec est ibi aliqua pluralitas formarum ydealium nisi secū-
dum diuersos respectus diuine essentie ad res cognitās. sed in in-
tellectu creato multiplicatur secundum rem qd̄ est vnum secundū
rem in mente diuina vt non possit omnia per vnum cognoscere.
ita tamen q̄ quanto intellectus creatus est altior tanto habz pau-
ciores formas ad plura cognoscenda efficaces. Et hoc ē qd̄ Dio.

Septimum

dicit. 12. c. ce. ier. Quod superiores ordines habent scientiam magis vniuersalem in inferioribus. Et in li. de causis dicitur quod intelligentie superiores habent formas magis vniuersales hoc tamen obseruato quod in inferioribus angelis sunt forme adhuc vniuersales in tantum quod per vniam formam possunt cognoscere omnia indiuidua vnius speciei. ita quod illa species sit propria vniuscuiusque particularium secundum diuersos respectus eius ad particularia. sicut essentia diuina efficitur propria similitudo singulorum secundum diuersos respectus. sed intellectus humanus qui est vltimus in ordine substantiarum intellectualium habet formas in tantum particulatas quod non potest per vniam speciem nisi vnum quid cognoscere. Et ideo similitudo speciei existens in intellectu humano non sufficit ad cognoscenda plura singularia. et propter hoc intellectui adiuncti sunt sensus quibus singularia accipiat. Ad primum ergo dicendum quod angelus nullo modo cognoscit singularia per speciem acquisitam. quia nec per speciem acceptam a re. Sic enim res agerent in intellectu eius quod est impossibile: neque per aliquam speciem de nouo influxam a deo reuelante ipsi angelo aliquid de nouo. quia species quas angelus habet apud se concreatas sufficiunt ad omnia cognoscibilia cognoscenda. sed secundum quod per altius lumen intellectus angeli eleuatur in altiores conceptiones ex illis speciebus prodire potest sicut etiam ex eisdem fantasmatum speciebus intellectus prophetie lumine prophetie adiutus aliquam cognitionem accipit ad quas non sufficiebat naturale lumen intellectus agentis. Restat ergo vt angelus cognoscat singularia per species concreatas. Sicut autem per vniam speciem concreatam potest cognoscere diuersa indiuidua. ita etiam multo amplius potest per vniam speciem cognoscere quicquid est in vno indiuiduo vt non oporteat eum aliam speciem habere qua cognoscit colorem et odorem vnius pomi sed simul cognoscendo hoc pomum cognoscit quicquid est in pomo illo et essentialiter et accidentaliter. Effectus autem non est in causa sua vt in ea possit cognosci nisi causa sit determinata ad effectum illum sicut patet in causis necessariis quibus cognitus cognoscuntur effectus earum. Sed causa contingens non determinatur ad effectum suum nisi quando actu producit ipsum. vnde in causa contingente non est effectus eius vt in ea possit cognosci nisi quando iam actu productus est. Et ideo angelus per species concreatas cognoscens causas vniuersales omnium singularium contingentium non cognoscit naturali cognitione

Quodlibet

effectus earum ante quod sint in actu sed statim cum actu sunt. Ad secundum dicendum quod quando aliquid incipit esse presens angelus de nouo cognoscit illud non facta aliqua innovatione in ipso angelo. sed in re cognoscibili in qua est aliquid quod prius non fuit quod sine ea cognita non cognoscitur. Ad tertium dicendum quod applicatio illa est intelligenda per modum illum quo deus ydeas ad res cognoscendas applicat non sicut medium cognoscibile ad aliud sed sicut modus cognoscendi ad rem cognitam alias nihil valeret ad propositum sicut ostensum est in obiciendo. Ad quartum dicendum quod intellectus angeli neque vna specie cognoscit omnia neque tot species habet quot sunt individua ut ex dictis patet. Ad quintum dicendum quod illa vna species efficitur ratio cognoscendi quodlibet individuorum secundum respectum ad ipsum ut ex dictis patet.

Articulus quartus

De quarto sic proceditur. Videtur quod noticia quae ab Aug. dicitur proles mentis non sit in mente sicut accidens in subiecto. Nullum enim accidens excedit suum subiectum. Sed noticia excedit mentem quia mens non solum seipsum sed et alia per noticiam nouit. ergo noticia non est accidens mentis. Preterea nullum accidens est equale suo subiecto. Sed noticia est equalis menti alias in noticia mente et amore non consisteret ymago trinitatis quod Aug. ponit. ergo noticia non est accidens mentis. Preterea hoc idem videtur ex verbis Aug. qui in .9. li. de tri. dicit. quod noticia et amor in anima existunt substantialiter vel ut ita dicam essentialiter non tanquam accidens in subiecto ut color aut figura in corpore. Sed contra. Noticia mentis nihil aliud esse videtur quam scientia. Sed scientia est accidens cum sit in prima specie qualitatis. ergo et noticia. R. dicendum quod noticia quatuor modis accipi potest. primo pro ipsa natura cognoscitiua. secundo pro potentia cognoscitiua. tertio pro habitu cognoscitiuo. quarto pro ipso cognitionis actu. Sicut etiam hoc nomen sensus quandoque nominat naturam sensitiuam prout scilicet est principium huius nature quod est sensibile. quandoque vero nominat ipsam potentiam quandoque vero actum. Loquendo ergo de noticia primo modo accepta constat quod non est in substantia mentis sicut accidens in subiecto. sed substantialiter et essentialiter. sicut dicitur quod rationale est in viuo et viuum in ente. Si autem loquamur de noticia tribus aliis modis accepta sic dupliciter potest considerari. vel secundum

Septimum

quas comparatur ad cognoscentes. et sic inest cognoscenti sicut accidens in subiecto. et sic non excedit subiectum quia nunquam inuenitur inesse alicui nisi menti. vel secundum quas comparatur ad cognoscibile. et ex hac parte non habet quod inest sed quod ad aliud sit. Illud autem quod ad aliquid dicitur non habet rationem accidentis ex hoc quod est ad aliquid sed solum ex hoc quod inest. et inde est quod sola relatio secundum rationem sui generis cum substantia remanet in diuinis nec tamen est ibi accidens. Et propter hoc noticia secundum considerationem istam non est in anima sicut in subiecto. et secundum hanc comparisonem excedit mentem in quantum alia a mente per noticiam cognoscuntur. secundum hanc etiam considerationem ponitur trinitatis ymago. quia etiam persone diuine distinguuntur secundum quod ad alterum sunt. et secundum hoc etiam est quedam equalitas noticie ad mentem in quantum se extendit ad omnia ad que potest se extendere mens. Et sic patet responsio ad obiecta.

Articulus quintus

Et inde queritur de fruitione anime christi in passione. Et videtur quod illa fruitio peruenit usque ad essentiam anime. Anima enim christi perfecte fruebatur. sed non esset perfecta fruitio si ad essentiam anime non perueniret sed consisteret tantum in vna potentia scilicet in superiori ratione. ergo perueniebat usque ad essentiam anime. Preterea anima christi perfectius fruebatur quam anime sanctorum in patria. Sed fruitio sanctorum in patria pertingit usque ad essentiam anime. ergo multo fortius in christo. Sed contra. Nihil fruitur nisi quod cognoscit. quia secundum Augustinum. fruimur cognitis in quibus propter se voluntas delectata conquiescit. Sed cognoscere non est essentie anime sed potentie. ergo fruitio ad essentiam anime non perueniebat. R. dicendum quod fruitio in actu quodam consistit quo deus videtur et amatur. actus autem non est nisi rei subsistentis. unde proprie loquendo neque potentie anime fruitur neque essentia sed homo vel anima per se subsistens. sed tamen potentia anime sunt principia operationum vite. sicut essentie anime est principium esse viventis et secundum hoc oportet dicere quod superior ratio cuius obiectum est res eterna qua fruendus est et principium fruitionis quo scilicet anima fruitur. ad alias autem vires vel ad anime essentiam fruitio pertinere non potest nisi per quadam redundantiam prout scilicet ex illa fruitione superioris rationis aliquis effectus in essentia anime vel in potentiis inferioribus relin-

Quodlibet

quitur et sic aliquo modo perueniebat fruitio ad essentiam anime xpi in passione et aliquo modo non. Si enim consideretur essentia anime in passione xpi prout est actus corporis sic fruitio ad eam non perueniebat. alias corpus eius gloriosum factum fuisset. Similiter nec ad essentiam secundum quod est radix inferiorum virium quia sic fruitiois gaudium dolore passionis qui erat in viribus inferioribus totaliter euacuasset. perueniebat autem ad essentiam anime secundum quod erat radix superioris rationis. et quia essentia anime est simplex et est tota in qualibet sua potentia ideo dicitur quod tota anima fruebatur in xpo in quantum scilicet est radix superioris rationis et tota patiebatur in quantum scilicet est actus corporis et radix inferiorum virium. Ad primum ergo dicendum quod non impeditur perfectio rei nisi per hoc quod tollitur aliquid de essentialibus rei. gloria autem corporis et inferiorum virium pertinet ad gaudium accidentale beatitudinis. et ideo quantumvis in Christo fruitio non peruenerit ad essentiam anime secundum quod est actus corporis et secundum quod est radix inferiorum virium non sequitur quod fruitio fuerit imperfecta in xpo siue beatitudo. Ad secundum dicendum quod anima xpi perfectius fruebatur quam anime sanctorum in patria loquendo intensiue non autem loquendo extensiue. quia in patria gaudium fruitiois ad inferiores vires et etiam ad corpus glorificatum perueniet. quod si in xpo fuisset viator non fuisset.

Et inde queritur de pluralitate in substantiis spiritualibus inuenta. Et queruntur duo. Primo vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem personarum. Secundo vtrum angelica simplicitas patiatur compositionem ex subiecto et accidente.

Articulus sextus

De primo sic proceditur. Videtur quod immensitas diuina excludat pluralitatem personarum. Omne enim imensum cum sit indeterminatum stat in vno. Sed quicquid est in diuinis est imensum. Cum ergo persona sit in diuinis stabit in vno ita quod non erunt ibi plures persone. Si dicatur quod persone hoc modo in vno stant quod omnes sunt vna essentia. Contra. Sicut essentia est immensa ita et persona. Sed immensitas essentie facit quod sit vna essentia tantum. ergo immensitas persone facit quod sit vna persona tantum. Si dicatur quod persona non est immensa nisi immensitate essentie. Contra. Persona secundum intellectum addit aliquid supra essentiam. Sed quicquid intelligitur in diuinis intelligitur

Septimum

vt immensum. g^o preter immensitatem essentie est in deo immen-
sitas persone que faciet in diuinis vnam tantuz personam. Sz
contra est qd dicitur. 1. Jo. 4. Tres sunt qui testimonium dant i celo

R^o dicitur qd immensitas non excludit pluralitatez nisi sz^o qd tol-
lit determinationem que est pluralitatis principium primum. Si-
cut autem dictum est prius duplex determinatio scz limitationis
z distinctionis. In diuinis autem nullo modo cadit determinatio
limitationis. cadit autem ibi determinatio distinctionis duplici-
ter. Uno modo secundum qd distinguitur per essentiam ab cuni-
bus creatis vt non limitatum a limitato. Alio modo secunduz qd
persona distinguitur a persona per relationem originis que qui-
dem distinctio non est propter aliquam limitationem sed ratione
oppositionis que est in relatione. vnde hanc distinctionez immen-
sitas diuina non excludit z per consequens nec pluralitatem per-
sonarum. Et per hoc patet responsio ad primum. Ad secundum
dicendum qd quauis persona sit immensa tamen immensitas e^s es-
sentiale non personale. sicut persona est bona bonitate essentiali.
vnde non oportet qd immensitas faciat indistinctionem in perso-
nis sed solum in esse nature. Ad tertium dicendum qd perso-
na non dicitur aliquid secundum intellectum addere supra essen-
tiam quasi intellectus debeat intelligere aliquid additum essen-
tie. Esset. n. intellectus falsus sed qz intelligendo personam intelli-
go essentiam de necessitate sz n̄ eoduerso. vñ obiectio n̄ procedit

Articulus septimus

Dz^o sic procedit. videtur qd in angelis non sit oppositio acci-
dentis z subiecti. qz esse accidentale causarur ab esse subali. g^o
z oppositio accidental' a opone substantiali. Sz in angelis nō e^s opō
subalis. qz sunt substantie simplices vt Dio. dicit. g^o nec opō ac-
cidental'. Preterea Boe. dicit in li. de tri. qd forma simplex subiectū
esse n̄ pōt. Sz angeli sunt forme simplices sz^o Dio. g^o n̄ pnt esse
subiectuz accidentis. Sz contra est qd Aug. subas spūales ponit &
ficere a simplicitate diuina p b^o qd e^s in eis oppositio accētis z sub-
iecti. R^o dicendum qd ex hoc aliquid est susceptiuum forme
substantialis vel accidentalis qd aliquid habz possibilitatis quia
de ratōne potentie est vt actui substernatur qui forma dicitur. De
angelis autem diuersi diuersa sentiunt. Quidaz. n. dicunt qd sunt
ex materia z forma oposti. Alii dicūt qd sunt oposti ex eē z qd e^s
vt Boe. dicit. Et vtroqz mō opōnere potētialitatē in āgelo. De
p^o. n. mō p^z. similiter patere pōt de z^o qz oē qd nō est suum esse

Quodlibet.

oportet quod habeat esse receptum ab alio quod est sibi causa efficiendi. Et ita in se consideratum est in potentia respectu illius esse quod recipit ab alio. et hoc modo ad minus potentialitatem ponere oportet in angelo quia angelus non est suum esse hoc enim solius dei est. Et ita relinquitur quod angelus possit esse subiectus accidentalis forme. Ad primum ergo dicendum quod substantialis simplicitas in angelis excludit compositionem materie et forme non autem compositionem ex esse et quod est. quare compositiones ad minus accidentalis compositio in angelis presupponit. et ita non oportet quod si esse accidentale causatur a substantiali quod compositio accidentalis a compositione substantiali causaretur quia substantia aliquo modo simplex potest esse subiectus accidentis ut dictum est. Ad secundum dicendum quod Boetius loquitur de illa forma simplici que est actus purus cui nihil potentialitatis admiscetur. et talis est solus deus.

Unde queritur de sacramento altaris. Et circa hoc queruntur tria. Primo utrum corpus christi secundum totam suam quantitatem contineatur sub speciebus panis. Secundo utrum in eodem instanti sit panis et corpus christi. Tertio utrum deus possit facere quod albedo et alie qualitates sint sine quantitate sicut facit quod quantitas in sacramento altaris sit sine subiecto.

Articulus octauus

De primo sic proceditur. Videtur quod non possit totum corpus christi sub illis speciebus panis contineri. Non enim potest etiam per miraculum fieri ut duo contradictoria sint simul vera. ut Augustinus dicit contra Faustum. Hoc autem sequeretur si totum corpus christi subesset illis speciebus. Si enim est sub illis speciebus totum non est maius illis speciebus cum non excedit eas. et tamen secundum rei veritatem est maius cum sit bicubitum vel amplius. Et sic erit eodem maius et non maius. ergo non potest etiam per miraculum fieri quod sub illis speciebus contineatur totum. Sed contra. ubicumque est pars alicuius corporis est et totum corpus nisi corpus sit diuisum. Sed corpus christi non est diuisum cum sit impassibile. ergo cum aliquid corporis christi sit sub illis speciebus ut dicitur Math. 26. Hoc est corpus meum. oportet quod sub illis speciebus totum corpus christi contineatur. Responso dicendum quod sub illis speciebus absque dubio continetur totum corpus christi et tota quantitas eius. Ad cuius euidenciam sciendum est quod in sacramento altaris dupliciter aliquid continetur. Uno modo ex vi sacramenti.

Septimum

Alio modo ex naturali concomitantia. verbi gratia. Sub speciebus panis continetur et corpus et sanguis Christi. sed corpus ex vi sacramenti. sanguis ex concomitantia naturali. quia corpus Christi non est sine sanguine. sub speciebus autem vini est econuerso. Illud autem continetur sub sacramento ex vi sacramenti quod est transubstantiationis terminus. et propter hoc anima et diuinitas non continetur in sacramento ex vi sacramenti cum panis et vinum in ea non conuertantur sed ex naturali concomitantia qua anima inseparabiliter vnitur illi corpori et diuinitas humanitati. Cum autem ex parte panis substantia transeat et quantitas maneat cum reliquis accidentibus patet quod directe transubstantiationis terminus est substantia corporis Christi. et sic ipsa substantia corporis Christi est ibi ex vi sacramenti sed quantitas ex naturali concomitantia. Unde patet quod substantia corporis Christi immediate habet ordinem ad dimensiones panis remanentes. quantitas autem corporis Christi quasi ex consequenti. Econuerso autem est in ordine locati ad locum. quia substantia locati ordinatur ad locum medianibus dimensionibus propriis. et inde est quod oportet dimensiones locati commensurari dimensionibus loci continentis non autem dimensiones corporis Christi commensurari dimensionibus specierum. et ideo sub quibuslibet paruis dimensionibus panis potest esse totum corpus Christi. sicut tota natura substantie alicuius corporis saluatur in qualibet parte illius corporis. Ad primum ergo dicendum quod non sequitur ex hoc corpus Christi non esse maius illis speciebus. quia non continetur sub eis quasi commensuretur et sic non sequitur contradictoria esse simul.

Articulus nonus

De secundum sic proceditur. Videtur quod in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis et corpus Christi. Accipiat enim vltimum instans in quo est panis et primum instans in quo est corpus Christi. Aut ergo sunt duo instantia aut vnum. sed non duo quia cum inter quelibet duo instantia sit tempus medium esset aliquod tempus dare in quo non esset ibi nec corpus Christi nec substantia panis. ergo oportet quod sit vnum instans. et sic in eodem instanti ibi est panis et corpus Christi. Si dicatur quod non est dare vltimum instans in quo est panis. Contra. Esse panis mensuratur quodam tempore. sed mensura propria equatur mensurato ergo in quolibet instanti illius temporis est ibi panis. et sic in vltimo instanti. Preterea sicut se habet tempus ad motum continuu

Quodlibet

ita se habet instans ad mutationem instantaneam. Sed tempus includit vtrunq3 terminorum motus continui. ergo et vnum instans includit vtrūq3 terminū transubstanciationis que est mutatio instantanea. Eius autem termini sunt panis et corpus xpi. g^o in eodem instanti est panis et corpus xpi. Preterea in qualibet mutatione instantanea simul est verum dicere quod fit et factū est quia in instanti non est accipere prius et posterius. ergo cum transubstantiatio sit mutatio instantanea simul verum est dicere qd fit ibi corpus xpi et factum est. ergo corpus xpi simul est ibi et non est sed quando non est ibi corpus xpi est ibi substantia panis. ergo simul in eodem instanti est ibi corpus xpi et substantia panis. Sz contra. Due forme substantiales disparate non possunt in eodem instanti eidem inesse. Sed forma panis et corpus xpi sunt huiusmodi. ergo non possunt simul eidem inesse et in eodem instanti.

R^o dicendum qd nullo modo in eodem instanti est ibi corp^o xpi et substantia panis. Nec est assignare vltimuz instans in quo est ibi panis sed vltimum tempus qd continuatur ad instans illud in quo primo est ibi corpus xpi. Ad cuius evidentiam sciendum est qd in rebus naturalibus mutationes instantanee sunt termini motus semper. Cuius ratio ē quia huiusmodi mutationes habēt pro terminis formam et priuationem sicut generatio ignis ignem et non ignem. Inter formam autem et priuationem non potest esse aliquod medium nisi per accidens in quantum scilz illud qd priuatur forma magis et minus appropinquat ad formā ratione alius cuius dispositionis ad formam que intenditur vel remittitur per motum continuum. Et ideo oportet preexistere motum alterationis qui terminetur ad generationem. et sic alteratio habet duos terminos. vnum sui generis scz vltimam dispositionem que ē necessitas ad formam qz alteratio est motus in qualitate. et alius alterius generis scz formam substantialem. Et eodem modo illuminatio est terminus motus localis solis qui est mutatio instantanea existens inter formam luminis et priuationē eius scz tenebras. Cuiuslibet autem motus qui mensuratur aliquo tempore oportet qd vltimus terminus sit in vltimo instanti temporis. Unde cum forma substantialis sit quidam terminus alterationis oportet qd in vltimo instanti illius temporis introducat^{ur} forma substantialis corruptio autem et generatio simul currunt. quia generatio vnius est corruptio alterius. Oportet ergo qd in vltimo instanti illius temporis sit terminus corruptionis vnius vt aeris et terminus genera

Septimum

tionis alterius vt ignis. terminus autem corruptionis est non esse
Oportet ergo q̄ in vltimo instanti illius temporis sit primo non
aer z primo ignis sed antevltimum instans alicuius temporis nō
potest accipi penultimum qz inter quolibet duo instantia est tem-
pus medium secundum ph̄m. et sic non est accipere vltimum in-
stans in quo fit aer sed in toto tempore mensurante motum alte-
rationis erat aer. z in vltimo instanti eius est primo non aer z pri-
mo ignis. z similiter transubstantiatio est terminus cuiusdam mo-
tus qui consistit in prolatione verborū. vnde in vltimo instanti
temporis mensurantis illam prolationem est primo non panis et
primo corpus xpi. z sic non est dare vltimum instans in quo ē pa-
nis sed vltimum tempus. Inter tempus autem z instans nō oportet
q̄ aliquid cadat medium. sicut nec inter lineam z punctum. et
sic non oportet q̄ aliquando neq; sit panis neq; corpus xpi. Et
ita patet solutio ad primum. Ad secundū dicendum q̄ punc-
tum additum vel subtractum linee non facit maius vel minus. z
similiter est de instanti apposito tempori vel subtracto ab eo. Vnde
de quāuis in vltimo instanti temporis mensurantis esse panis n̄
sit panis. tamen non sequitur q̄ tempus illud sit maius q̄ dura-
tio esse panis z sic q̄ mensura non equetur mensurato. Ad ter-
tium dicendum q̄ instans dicitur mensurare mutationem aliquā
instantaneam in quantum mensurat terminum eius ad quem qz
terminus eius a quo coniungitur cum toto motu precedenti. z ita
mensuratur tempore mensurante motum precedentem. sed tēpus
mensurat motum ratione vtriusq; termini z ideo non est simile.

Ad 4° dō q̄ fieri dicitur dupliciter. vno^o moueri ad esse z sic
illud qd̄ generat̄ in toto tēpore alteratōnis p̄cedētis d̄ fieri. z h^o
mō loquit̄ ph̄s de fieri in. 6. pbi. vbi ostēdit q̄ oē factū esse p̄ce-
dit fieri z oē fieri p̄cedit factū esse. z sic nō ē verū q̄ aliquid fiat et
factus sit. sed sic ē verū q̄ illud qd̄ fit non est. Alio mō d̄ fieri res
qñ introducitur forma. z sic fieri nō ē moueri s; terminari motū. vñ
sicut simul motus terminatur z terminatus est ita simul aliquid fit
z factum est. sed hoc modo illud quod fit est qz termin^o factionis
est esse in quo ponitur esse illud qd̄ dicitur hoc modo moueri.

Articulus decimus

D tertium sic proceditur. Videt̄ q̄ deus non possit facere
q̄ albedo aut aliqua qualitas corporalis sit sine quātita-
te qz quantitas est prima dispositio corporis ex eo q̄ immediate

Quodlibet

adheret substantie vt dicit Boe. Sed primum in quolibet genere est causa eorum que sunt post vt dicitur in .z. meth. ergo a quantitate habent omnia alia accidentia & sint dispositiones corporales. ergo remota quantitate nulla qualitas corporalis remanet.

Preterea qualitas spiritualis vt scientia vel virtus est nobilior & qualitas corporalis. Sed qualitas spiritualis etiam miraculose non posset esse sine subiecto vt videtur. ergo multo minus qualitas corporis possit esse sine subiecto ad minus qd est quantitas.

Preterea magis est remotum a natura & qualitas corporalis sic omnino sine subiecto & & sit in subiecto spirituali quia esse i subiecto spirituali est qualitatis spiritualis que est in predicamento eodem cum qualitate corporali. Sed esse omnino sine subiecto est substantie que est aliud predicamentum. Sed non posset miraculose fieri & qualitas corporalis esset in subiecto spirituali vt albedo in angelo. ergo multo minus potest fieri & qualitas corporalis non habeat subiectum ad minus quantitatem. Preterea magis dependet qualitas a substantia & econuerso. Sed deus non posset facere aliquam substantiam creatam absq; omni accidente quia ad minus oportet & creature insit relatio ad suum creatorem ergo multo minus potest fieri & qualitas sit absq; omni subiecto

Sed contra. Propter hoc potest fieri & in sacramento altaris quantitas sit sine substantia quia quantitas per essentiam a substantia differt. Sed similiter qualitas differt per essentiam a quantitate. ergo eadem ratione fieri posset vt qualitas esset sine quantitate. R. dicendum & diuine potentie ratione sue immensitatis attribuendum est & quicquid in defectum non sonat tamen aliqua sunt que natura creata non patitur vt fiat propter aliquam repugnantiam quam importat ratione contradictionis implicite & de talibus consuevit a quibusdam dici & deus potest ea facere quamuis fieri non possint. Ut ergo videamus vtrum fieri possit a deo & albedo sit sine quantitate sciendum est & in albedine & quolibet alia qualitate corporali est duo considerare. s. ipsam naturam albedinis per quam speciem sortitur & indiuiduationem eius secundum & est hec albedo sensibilis ab alia albedine sensibili distincta. Posset ergo fieri miraculo vt natura albedinis subsisteret absq; omni quantitate. tamen illa albedo non esset sicut hec albedo sensibilis sed esset quedam forma intelligibilis ad modum formarum separatarum quas Plato posuit. sed & hec albedo sensibilis indiuiduata esset sine quantitate fieri non posset quamuis fieri possit

Septimum

Quantitas indiuiduata sit sit sine substantia qz quantitas non indiuiduatur solum ex subiecto. sicut alia accidentia sed etiam ex situ qui est de ratione ipsius quantitatis dimensiue que est quantitas positionem habens. Et ideo possibile est ymaginari duas lineas separatas eiusdem speciei numero diuersas secundum diuersum situm alias linea non esset diuisibilis ex ipsa ratione sui generis. Non enim diuiditur linea nisi in lineas. Plures autem albedines eiusdem speciei sine subiecto ymaginari est impossibile. et sic patet qd albedo non indiuiduatur nisi ex subiecto. et propter hoc non posset esse indiuidua nisi esset in aliquo subiecto ad minus in quantitate. sed quantitas habet unde indiuiduetur etiam absqz subiecto. et ideo potest per miraculum esse hec quantitas sensibilis etiam absqz subiecto sicut patet in corpore xpi. Ad primum g^o dicendum qd albedo si sine quantitate esset iam non esset corporalis qualitas sed spiritualis vt ex dictis patet. Ad secundum dicendum qd de qualitate spirituali omnino idem dicendum videtur qd de qualitate corporali dictum est. Ad tertium dicendum qd cum substantia spiritualis quantitate careat non potest fieri qd qualitas corporalis sit in substantia spirituali nisi per modum illius qd potest esse sine quantitate vt dictum est. Ad quartum dicendum qd ex hoc ipso qd substantia creata comparatur ad deum consequitur ipsam aliquod accidens sicut ipsa relatio creationis aut seruitutis aut alia similis relatio. unde sicut deus non potest facere qd creatura non dependeat ab ipso ita non posset facere qd esset absqz huiusmodi accidentibus. posset autem facere qd esset absqz alijs accidentibus. Accidens autem non habet subiectum ex hoc qd comparatur ad deum. et ideo nihil prohibet quin deus facere possit aliquod accidens esse sine subiecto. Ad quintum quod obicitur contra patet qd non est eadem ratio de quantitate et qualitate vt ex dictis patet.

Et inde queritur de corporibus damnatorum. Et circa hoc queruntur tria. Primo vtrum corpora damnatorum sint incorruptibilia. Secundo vtrum resurgent cum suis deformitatibus. Tertio vtrum punientur in inferno verme et fletu corporali.

Articulus vndecimus

De primo sic proceditur. Videtur qd corpora damnatorum non erunt incorruptibilia. Corpus enim non potest esse incorruptibile nisi per naturam vt celeste. vel per gratiam in

Quodlibet

nocentie vt corpus hominis in primo statu. vel per gloriam sicut corpus xpi in resurrectione. Sed nullum istorum competit corporibus damnatorum. ergo corpora damnatorum non erunt incorruptibilia. Si dicatur q̄ erunt incorruptibilia ex decreto diuine iusticie vt perpetuo puniantur. Contra. Culpe non debetur pena perpetua nisi secunduz q̄ habet aliquid perpetuitatis. S3 perpetuitas culpe nō est ex parte corporis sed ex parte voluntatis q̄ eligit perpetuo in peccato manere. ergo diuina iusticia non requirit q̄ corpus eternaliter puniatur. Preterea corpus non punitur pro peccato anime nisi in quantum est organum anime operantis peccatum. Sed in aliquibus actibus potest esse peccatum mortale in quibus corpus non cōmunicat sicut patet in peccatis spiritualibus. ergo si aliquis pro eis solis damnatur corpori eius non debetur pena perpetua. Preterea sicut aliquis damnatur propter peccatum transgressionis ita damnatur propter peccatum omissionis. Sed in omissione nihil cooperatur corpus. ergo non debet sibi pena perpetua si propter peccatum omissionis aliquis damnatur et sic diuina iusticia non requirit corpora damnatorum esse incorruptibilia. Sed contra. Remota causa remouetur et effectus. Sed post resurrectionem cessabit motus celi qui est causa corruptionis in corporibus. ergo cessabit corruptio et sic corpora damnatorum non erunt corruptibilia. R. 9. dicendum q̄ corpora damnatorum erunt incorruptibilia q̄uis sint passibilia. Incorruptibilitatis autem prima causa et principalis est iusticia diuina que conseruabit corpora damnatorum in perpetuis penis. Sed causa secūdaria et quasi coadiuuans erit quies motus celi quo quiescente nulla actio vel passio poterit esse in corporibus pertinens ad trāsmutationem nature. Unde et corpora damnatorum non patiētur ab igne passione nature qua natura corporis humani transmuetur a natura sua sed patientur passione anime sicut organum sensus a sensibili suscipiendo similitudinem qualitatis sensibilis.

Ad primum 8. 9. dō q̄ ratio illa procedit ex insufficienti diuisione. Est. n. hic alia cā corruptionis a rebus q̄ tangunt in obiectione. s. decretū diuine iusticie q̄uis possit dici aliquo mō q̄ etiam p naturaz erunt incorruptibilia in quantum. s. remouet naturale corruptionis principiu. s. motus celi. Ad 2. dō q̄ peccatū et rōnem culpe et perpetuitatis habet ex anima non ex corpore. Unde sicut corpus punitur pro peccato in quantum ē instrumentum peccati rōnē culpe hētis ab aīa ita ppetuo puniri d3 in quantum est in

Septimum

Instrumentum peccati quod habet perpetuitatem ex voluntate. Ad tertium dicitur quod hec non est ratio principalis quare corpus punitur pro peccato anime quia est instrumentum anime operantis peccatus sed magis quia est pars essentialis hominis qui operatur. Proprie enim loquendo homo est qui peccat per animam. et ideo si puniretur anima tantum non puniretur qui peccavit. scilicet homo. Nec tamen est verum quod aliquis actus sit hominis in vita presenti in quo corpus non communicet quia quis in actibus intellectiue partis non communicet corpus sicut instrumentum actus communicat tamen sicut representans obiectum quia obiectum intellectus est fantasma sicut color visus ut dicitur in 3. de anima. Fantasma autem non est sine organo corporali. et sic patet quod etiam intelligendo et in aliis actibus anime utimur aliquo modo corpore. Ad quartum dicendum quod pro peccato omissionis non damnatur aliquis quia aliquid agatur sed quia omittitur illud quod est debitum fieri ab anima et corpore. erat autem debitum fieri et ab anima et a corpore in quantum corpus communicat actibus anime. et ita eodem modo peccatum transgressionis et omissionis pertinet ad corpus et animam.

Articulus duodecimus

De secundum sic proceditur. Videtur quod corpora damnatorum resurgent sine deformitatibus. Resurrectio enim fiet divina virtute que est perfectissima. Sed virtus perfecte perfecta est operatio et effectus. ergo corpora resurgentium erunt perfecta. et ita corpora damnatorum resurgent sine deformitatibus. Sed contra est sapientie. xi. Per que peccat quis per hec et torquetur. Sed damnati peccaverunt per corpora deformitatem habentia. ergo resurgent cum deformitatibus. Respondeo dicendum quod deformitas in corpore potest esse duobus modis. Uno modo ex defectu alicuius membri. et talis deformitas ut communiter dicitur in corporibus damnatorum non erit quia omnes resurgent incorrupti. id est sine defectu alicuius membri ut sic totum corpus puniatur in reprobis et premiatur in electis. Alio modo potest esse deformitas vel defectus corporis ex indebita proportione partium sicut febris accidit ex indebita proportione humorum. et sicut gibbus accidit ex superabundantia carnis in aliqua parte. et de tali deformitate vel defectu est duplex opinio. Quidam enim attendentes damnationem reproborum ut nihil eis mali deesset dixerunt quod talibus deformitatibus non carebunt. Alii vero attendentes virtutem resuscitationis qui sicut naturam perdidit in opere creaturis ita naturam in resurrectione reparabit: dicunt quod omnes defectus qui ex vicio nature acciderunt actor nature amovebit ut febrem et huiusmodi. Sed defectus qui ex parva voluntate processerunt in reprobis

Quodlibet.

remanebunt sicut sunt macule et reatus peccatorum. Quid autem horum verius sit Aug. in ench. sub dubio relinquit dicens quod nulla debet esse questio de pulchritudine illorum quorum est certa damnatio. Dis visis facile patet solutio ad obiecta.

Articulus decimustertius

De tertium sic proceditur. Videtur quod corpora damnatorum punientur vermibus et fletu corporalibus. Dicitur enim Judith. ultimo. Dabit ignem et vermes in carnes eorum. Sed vermis spiritualis non datur in carnem sed magis in animam. ergo vermis quo reprobi punientur non est tantum spiritualis sed etiam corporalis. Item Luce. 13. dicit quedam glo. Quod per fletum quem dominus reprobis comminatur potest probari vera corporum resurrectio quod non esset si fletus ille esset tantum spiritualis. ergo etc.

Sed contra est quod vermis quo punientur reprobi est immortalis Isa. ultimo. Vermis eorum non morietur. Sed nullum animal habet ordinem ad immortalitatem nisi homo. ergo vermis ille non erit materialis. Preterea in fletu corporali fit quedam resolutio lacrimarum. Sed omne corpus finitum a quo aliquid continue resolvitur nisi fiat aliqua restauratio tandem consumitur. Cum ergo in corporibus damnatorum nulla restauratio fiat deperditum videtur quod fletus qui erit in eis perpetuus non erit materialis. R. dicendum quod circa hoc Aug. li. 20. de ci. dei ponit diversas opiniones sic dicens. In penis malorum et inextinguibilis ignis et vitia cissimus vermis ab aliis atque alius aliter atque aliter est expositus Alii quippe utrumque ad animum retulerunt. alii utrumque ad corpus alii ad corpus ignem: ad animam tropice vermem quod esse credibilis videtur. Unde sequentes Augustinum dicimus quod vermis ille erit spiritualis ut ipse remorsus conscientie interius animam corrodens vermis dicatur. et similiter fletus erit spiritualis ut ipse dolor fletus dicatur. Aliquo tamen modo posset dici corporalis fletus etiam sine lacrimarum emissionem. ut fletus dicatur non solum dolor anime sed dispositio qua corpus disponitur anima dolente. Ad primum ergo dicendum quod locutio illa tropica est et sic possumus per carnes exponere animas impiorum qui carnales fuerunt. Ad secundum dicendum quod fletus corporalis modo predicto sine lacrimarum emissionem sufficit ad veritatem resurrectionis insinuandam. si tamen sustineretur quod vermis et fletus essent corporales posset dici quod divina virtute et vermis ille sustentaretur

Septimum

2 lacrimarum deperditio restauraretur.

Unde queritur de sensibus sacre scripture. Et circa hoc queruntur tria. Primo vtrum preter sensus litterales in verbis sacre scripture alii sensus lateant. Secundo de numero sensuum sacre scripture. Tertio vtrum isti sensus inueniantur in aliis scripturis.

Articulus decimusquartus

De primo sic proceditur. Videtur quod in eisdem verbis sacre scripture non lateant plures sensus quia dictionibus semel sumptis non est vtendum equiuoce vel multipliciter. Sed pluralitas sensuum facit multiplicem locutionem. ergo in eadem locutione sacre scripture non possunt plures sensus latere. Preterea sacra scriptura ordinata est ad intellectum secundum illud ps. Declaratio sermonum tuorum dat intellectum. Sed multiplicitas sensuum obnubilat intellectum. ergo non debent in sacra scriptura multi sensus esse. Preterea id quod potest esse occasio erroris debet in sacra scriptura vitari. Sed ponere aliquos sensus preter litteralem in scriptura potest esse occasio erroris. quia quilibet posset exponere sacram scripturam secundum quod ipse vellet ad confirmationem opinionis sue. ergo non debent esse plures sensus in sacra scriptura. Preterea Aug. dicit. 2. super Gen. ad litteram. Quod maior est sacre scripture auctoritas quam omnis humani ingenii perspicacitas. ergo ille sensus qui non habet auctoritatem ad aliquid confirmandum non est conueniens sensus sacre scripture. Sed nullus sensus preter litteralem habet robur ad aliquid confirmandum vt patet per Dio. in epistola ad Titum. Dicit enim quod symbolica theologia. i. que ex similibus procedit non est argumentatiua. ergo sacra scriptura alios sensus preter litteralem non habet. Preterea quicumque sensus ex verbis alicuius scripture trahitur quem auctor non intendit non est sensus proprius. quia auctor per vnam scripturam non potest intelligere nisi vnum quod non contingit plura simul intelligere secundum philosophum. ergo non possunt esse plures sensus proprii sacre scripture. Sed contra est quod dicitur Danielis. 12. Pertransibunt plurimi et multiplex erit scientia. Preterea Dio. dicit in prologo biblie loquens de apoca. In verbis singulis multiplices latent intelligentie. R. dicendum quod sacra scriptura ad hoc diuinitus est ordinata vt per eam nobis veritas manifestetur necessaria ad salutem. manifestatio autem vel expressio alicuius veritatis potest fieri de aliquo rebus et vobis in quan

Quodlibet

tum scz verba significant res z vna res potest esse figura alterius Actor autem rerum non solum potest verba accommodare ad aliquid significandum sed etiam res potest disponere in figuram alterius. z secundum hoc in sacra scriptura manifestatur veritas dupliciter. Uno modo secundum q̄ res significantur per verba z in hoc consistit sensus litteralis. Alio modo secundum q̄ res sunt figure aliarum rerum z in hoc consistit sensus spiritualis. z sic sacre scripture plures sensus competunt. Ad primū ergo dicendum q̄ varietas sensuum quoruz vnus ab alio non procedit facit multipliciter locutionis. sed sensus spiritualis semper fundatur super litteralem z procedit ex eo. Unde ex hoc q̄ sacra scriptura exponitur litteraliter z spiritualiter non est in ipsa aliqua multiplicitas. Ad secundum dicendum q̄ secundum q̄ Augu. dicit in li. de doctrina xp̄iana. Utiliter est a deo dispositum vt veritas in sacra scriptura cum aliqua difficultate manifestetur. Est enī hoc vtile ad tollendum fastidium. quia ad ea que sunt difficilia maior surgit attentio que tedium tollit. Similiter ex hoc tollitur superbiendi occasio dum homo difficulter veritatem sacre scripture capere potest. Similiter per hoc veritas fidei ab irrisione infidelium defenditur. Unde dominus Math. 7. Nolite inquit sanctuz dare canibus. Et Dio. Timoteuz monebat vt sancta ab immundis incontaminata seruariet. Et ita patet q̄ expedit veritatem fidei sub diuersis sensibus in sacra scriptura tradi. Ad tertium dicendum q̄ sicut dicit Augu. in li. de doctrina xp̄iana. Nihil est qd̄ occulte in aliquo loco sacre scripture tradatur quod non alibi manifeste exponitur. Unde spiritualis expositio semper debet habere fulcimentum ab aliqua litterali expositione sacre scripture z ita vitatur omnis erroris occasio. Ad quartum dicendum q̄ non est propter defectum auctoritatis q̄ ex sensu spirituali nō potest trahi efficac argumentum sed est ex ipsa natura similitudinis in qua fundatur spiritualis sensus. Vna enim res pluribus similit̄ esse potest. vnde non potest ab illa quando in scriptura sacra proponitur procedi ad aliquam illarum determinate sed est fallacia consequentis. Verbi gracia. leo propter aliquaz similitudinē significat xp̄m z dyabolum. Unde per hoc q̄ aliquid de leone dicit̄ in sacra scriptura ad neutrum potest fieri processus in sacra scriptura argumentando. Ad quintum dicendum q̄ actor principalis sacre scripture est spiritus sanct⁹ qui in vno verbo sacre scripture intellexit multo plura q̄ per expositores sacre scripture expo-

Septimum

nantur vel discernantur. nec est etiam inconueniens quod homo qui fuit actor instrumentalis sacre scripture in vno verbo plura intelligeret quia propheta ut Hiero. dicit super Osee. Ita loquebantur & factis presentibus quod etiam intenderunt futura significare. Unde non est impossibile si plura intelligere in quantum vnus est figura alteri.

Articulus quintus

De secundo sic proceditur. Videtur quod non debeant distinguere quatuor sensus sacre scripture scilicet historialis vel litteralis. alegoricus. moralis. et anagogicus. Sicut enim in sacra scriptura aliqua figurate dicuntur de christo ita etiam figurate dicuntur de multis aliis hominibus sicut Daniel. 8. per hircum caprarum significatur rex grecorum. Sed huiusmodi figuratiue locutiones non faciunt aliquem sensum preter litteralem in sacra scriptura. ergo nec sensus alegoricus per quem exponuntur de christo ea que in figura ipsius precesserunt debet alius sensus ab historico poni. Preterea vna est ecclesia capitis et membrorum. Sed sensus alegoricus videtur pertinere ad caput ecclesie scilicet christum. sensus moralis videtur pertinere ad membra eius scilicet fideles. ergo sensus moralis non debet ab alegorico distinguere. Preterea moralis sensus est qui ad morum instructionem pertinet. Sed sacra scriptura in pluribus locis secundum litteralem sensum mores instruit. ergo moralis sensus non debet distinguere a litterali. Preterea sicut christus est caput ecclesie militantis ita est caput triumphantis nec est alius et alius christus. ergo nec sensus anagogicus per quem aliqua exponuntur de ecclesia triumphante debet esse alius ab alegorico quo aliqua exponuntur de christo et ecclesia militante. Preterea si isti quatuor sensus essent de necessitate sacre scripture quilibet psalmus sacre scripture deberet hos quatuor sensus habere. sed hoc falsum est ut Aug. dicit super Genesim. ad litteras. In quibusdam sensus litteralis querendus est solus. ergo hi quatuor sensus non sunt de necessitate expositionis sacre scripture. Sed contra est quod Aug. dicit in principio super Genesim. ad litteram. In omnibus libris sanctis oportet intueri que ibi eterna intuentur. que ibi facta narrentur. que futura prenunciantur. que agenda precipiuntur. Primum autem pertinet ad sensum anagogicum. secundum ad historicum. tertium ad alegoricum. quartum ad moralem. ergo quatuor sunt sensus sacre scripture. Preterea Beda super Genesim. in principio dicit. Quatuor sunt sensus sacre scripture historia que res gestas loquitur. alegoria in qua aliud ex alio intelligitur. tropolo

Quodlibet

gia. i. moralis locutio in qua de moribus ordinandis tractatur. anagogia per quam de summis et celestibus tractaturi ad superiora reducimur. & dicendum quod distinctio istorum quatuor sensuum hoc modo accipi debet. Sicut enim dictum est sacra scriptura veritatem quam tradit dupliciter manifestat per verba et per rerum figuras. Manifestatio autem que est per verba facit sensum historicum siue litteralem. unde totum id ad sensum litteralem pertinet, quod ex ipsa verborum significatione recte accipitur. Sed sensus spiritualis ut dictum est accipitur vel consistit in hoc quod quedam res per figuram aliarum rerum exprimentur. quia visibilia solent esse figure invisibilium ut Dio. dicit. Inde est quod sensus iste qui ex figuris accipitur spiritualis vocatur. veritas autem quam sacra scriptura per figuras rerum tradit ad duo ordinatur scilicet ad recte credendum et ad recte operandum. Si ad recte operandum sic est sensus moralis qui alio nomine tropologicus dicitur. Si autem ad recte credendum oportet distinguere secundum ordinem credibilium. ut enim Dio. dicit. 4. c. ce. ier. Status ecclesie medius est inter statum sinagoge et statum ecclesie triumphantis. Vetus ergo testamentum figura fuit noui. vetus simul et nouum figura sunt celestium. Sensus ergo spiritualis ordinatus ad recte credendum potest fundari in illo modo figurationis quo vetus testamentum figurat nouum et sic est alegoricus sensus vel typicus. secundum quod ea que in veteri testamento contigerunt exponuntur de christo et ecclesia. vel potest fundari in illo modo figurationis quo nouum simul et vetus significant ecclesiam triumphantem. et sic est sensus anagogicus.

Ad primum ergo dicendum quod hyrcus vel alia huiusmodi per que alie persone a christo in scripturis designantur non fuerunt res alie sed similitudines ymaginarie ad hoc solum ostense ut ille persone significarentur. Unde illa significatio qua per illas similitudines persone ille aut regna designantur non pertinet nisi ad historicum sensum. Sed ad christum designandum etiam illa que in rei veritate contigerunt ordinantur sicut ymbra ad veritatem. et ideo talis significatio qua per huiusmodi res christus aut eius membra significantur facit alium sensum preter historicum scilicet alegoricum. Si alicui vero inueniatur quod christus significatur per huiusmodi ymaginarias similitudines. talis significatio non excedit sensum litteralem sicut christus significatur per lapidem qui excisus est de monte sine manibus Dan. 2. Ad secundum dicendum quod sensus alegoricus non solum pertinet ad christum ratione capitis sed etiam

Septimum

ratione membrorum. sicut Φ per duodecim lapides electos de iordane Josue. 7. significantur duodecim apostoli. Sed moralis sensus pertinet ad membra $\chi\pi$ i quantum ad proprios eorum actus et non secundum Φ considerantur ut membra. Ad tertium dicendum Φ moralis sensus non dicitur omnis sensus per quem mores instruuntur sed per quem instructio morum sumitur ex similitudine aliquarum rerum gestarum. Sic enim moralis sensus est pars spiritualis ita Φ nunquam est idem sensus moralis et litteralis.

Ad quartum dicendum Φ sicut sensus alegoricus pertinet ad $\chi\pi$ m secundum Φ est caput ecclesie militantis iustificans eam et gratiam infundens. ita et sensus anagogicus pertinet ad eum secundum Φ est caput ecclesie triumphantis glorificans eam. Ad quintum dicendum Φ quatuor isti sensus non attribuuntur sacre scripture ut in qualibet eius parte sit istis quatuor sensibus exponenda sed quandoque istis quatuor. quandoque tribus. quandoque duobus. quandoque vno tantum. In sacra enim scriptura precipue ex prioribus posteriora significantur. et ideo quandoque in sacra scriptura secundum sensum litteralem dicitur aliquid de priori quod potest spiritualiter de posterioribus exponi. sed non conuertitur. Inter omnia autem que in sacra scriptura narrantur prima sunt illa que ad vetus testamentum pertinent. et ideo que secundum litteralem sensum ad facta veteris testamenti spectant possunt quatuor sensibus exponi. Secunda vero sunt illa que pertinent ad statum presentis ecclesie in quibus illa sunt priora que ad caput pertinent respectu eorum que pertinent ad membra. quia ipsum corpus verum $\chi\pi$ i et ea que in $\chi\pi$ o sunt gesta: sunt figura corporis $\chi\pi$ i mistici et eorum que in ipso geruntur ut in ipso scilicet $\chi\pi$ o exemplum viuendi sumere debeamus. In $\chi\pi$ o etiam futura gloria nobis premonstrata est. Unde ea que ad litteras de ipso Christo capite dicuntur possunt exponi et alegorice referendo ad corpus eius mysticum et moraliter referendo ad actus nostros qui secundum ipsum debent reformari. et anagogice in quantum in christo est nobis iter glorie demonstratum. Sed quando secundum litteralem sensum dicitur aliquid de ecclesia non potest exponi alegorice nisi forte ea que dicuntur de primitiua ecclesia exponantur quantum ad futurum statum ecclesie presentis. possunt tamen exponi moraliter et anagogice. Ea vero que moraliter dicuntur secundum sensum litteralem non consueuerunt exponi nisi alegorice. Illa vero que secundum sensum litteralem pertinent ad statum glorie nullo alio sensu con-

Quodlibet

fuenerunt exppni eo q̄ ipsa non sunt figura aliorum sed ab omnibus aliis figurata.

Articulus decimus sextus

D tertius sic proceditur. Videtur q̄ in aliis scripturis predicti sensus distingui debeant. Sensus enim spirituales in sacra scriptura accipiuntur ex quibusdam similitudinibus. sed in aliis scientiis proceditur etiam ex quibusdam similitudinibus ergo in scripturis aliarum scientiarum possunt sensus plures inueniri. Preterea poetice artis est veritatem rerum aliquibus similitudinibus fictis designari. ergo videtur q̄ et in dictis poetarum sensus spirituales inueniantur et non solum in sacra scriptura. Preterea pb̄s dicit q̄ qui dicit vnum quodammodo multa dicit. ergo videtur q̄ in aliis scientiis in vno sensu possunt designari plures. et sic non solum sacra scriptura hos sensus spirituales habet.

Sed contra est quod dicit Grego. 22. moral. Sacra scriptura omnes scientias atq; doctrinas ipso etiam locutionis sue more transcendit. quia vno eodemq; sermone dum narrat gestum prodit misterium. **R.** dicendum q̄ spiritualis sensus sacre scripture accipitur ex hoc q̄ res cursum suum peragentes significat aliquid aliud quod per spirituales sensum accipitur. Sic autem ordinantur res in cursu suo vt ex eis talis sensus possit accipi quod eius solius est qui sua prouidentia res gubernat qui solus deus est. Sicut enim homo potest adhibere ad aliquid significandum aliquas voces vel aliquas similitudines fictas. ita deus adhibet ad significationem aliquorum ipsum cursum rerum sue prouidentie subiectarum. Significare autem aliquid per verba vel per similitudines fictas ad significandum tantum ordinatas non facit nisi sensum litteralem vt ex dictis patet. Unde in nulla scientia humana industria inuenta proprie loquendo potest inueniri nisi litteralis sensus. sed solum in ista scriptura cuius spiritus sanctus est actor homo vero instrumentum secundum illud ps. Lingua mea calamus scribe etc. **Ad** primum ergo dicit q̄ in aliis scientiis proceditur ex similibus argumentando nō q̄ ex verbis quibus vna res significatur significetur et alia res. **Ad** secundum dicendum q̄ fictiones poetice non sunt ad aliud ordinate nisi ad significandum. vnde talis significatio non supergreditur modum litteralis sensus. **Ad** tertium dicendum q̄ qui dicit vnum quodammodo dicit multa scz in potentia. secundum q̄ conclusiones sunt potētia

Septimum

in principiis. Ex vno enim principio multe conclusiones sequuntur non quod in aliis scientiis per modum significationis quod dicitur de vna re simul de aliis intelligatur ut significatum licet inde trahi possit per argumentationem etc.

Questio est de opere manuali. Circa quod queruntur duo.

Primo utrum operari manibus sit in precepto. Secundo utrum ab hoc precepto excusentur illi qui spiritualibus operibus vacant.

Articulus decimusseptimus

De primo sic proceditur. Videtur quod operari manibus sit in precepto. 2. ad Thes. 3. Si quis non vult operari non manducet. Audiuius enim etc. Glo. Quod ideo precipio quia audiuius. g. etc. Preterea Aug. in li. de opere monachorum. Audiant ergo quibus hoc precepit ap[osto]lus qui non habent hanc potestatem. Preterea nullus debet excommunicari ut iura dicunt nisi pro mortali. Sed nullus peccat mortaliter nisi contra preceptum faciens. Cum ergo ille qui cessat ab opere manuali iure possit excommunicari ut patet per illud quod dicitur. 2. ad Thesa. 3. Si quis non obedierit verbo nostro per epistolam hunc notate et ne commisceamini cum illo ut confundatur. videtur ergo quod operari manibus sit in precepto. Preterea ille qui peccauit tenetur penam debitam pro peccato subire ex necessitate precepti. Sed omnes in Adam peccauerunt ad Ro. 5. Pena autem peccati Ade est labor manualis Gen. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. g. omnibus est preceptum manibus laborare. Preterea ad Ephe. 4. Qui furabatur iam non furetur magis; autem laboret operando manibus suis. Glo. Laboret operando non solum per seruos sed etiam manibus. Illud autem quod ad omnes pertinet est preceptum non consilium. g. etc. Preterea labor manualis necessarius est ad sustentationem vite corporalis sicut actus virtutum sunt necessarii ad sustentationem vite spiritualis. Sed actus virtutum sunt in precepto. ergo et laborare manibus. Preterea illud ad quod sequitur peccatum mortale non potest sine peccato mortali fieri. Sed ad non laborare sequitur non manducare. quod quandoque est peccatum mortale. 2. ad Thes. 3. Qui non operatur non manducet. g. non operari manibus est peccatum mortale. g. eius oppositum est in precepto. Sed contra. Non est contrarium precepto vel consilio preceptum domini vel consilium. Sed dominus vel precipiendo vel consulendo dicit Mat. 6. Nolite solliciti esse aie v[est]re etc. Quic autem contraria labor manuum

Quodlibet.

quia qui laborant manibus solliciti sunt de necessariis corporis. ergo labor manuum non est in precepto. Preterea lex vetus quā tum ad precepta moralia sufficienter continebat q̄ necessaria sunt ad salutem. Unde dominus Math. 18. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. ⁊ loquitur de mandatis decalogi. Unde subdit. Non homicidium facies. non furaberis. Sed in preceptis veteris legis nihil continetur de labore manuum. ergo labor manuum nō est in precepto. Preterea ad precepta seruanda omnes tenentur Sed ad labores manuum non omnes tenentur. alias qui sunt diuites ⁊ manibus non laborant mortaliter peccarent. g^o labor manuum non est in precepto. Preterea ad precepta non magis tenentur religiosi q̄ seculares. Sed ad laborandum manibus vidētur magis teneri religiosi q̄ seculares. Unde Augustinus in li. 8 operibus monachorum. monachos reprehendit quia non laborant. non autem alios ergo ⁊c. Preterea vsus liberalium artium nobilior est q̄ mechanicarum qui in opere manuali consistit. Sed vsus liberalium artium non est in precepto. ergo multo minus labor manuum. R^o dicendum q̄ iudicium de vnaquaque re sumendum est secundum finem ad quem ordinatur. Labor autem manuum ad tria esse utilis inuenitur. Primo ad ocium tollendum. Unde Hieron. ad Rusticum monachum. Semper aliquid operis facito vt te dyabolus inueniat occupatum. ⁊ q̄ intelligat de opere manuali patet per illud quod subiungit. vel fisco lam tere iunco. et postea subdit. In desideriis est omnis ociosus. Secundo ad corpus domandum. Unde. ⁊. ad Cor. 6. Aliis carnis macerationibus coniungit. vbi dicitur in laboribus scz opauit quia manibus suis operabatur. ⁊ subiungit. In vigiliis ⁊ ieiuniis ⁊c. Tertio ordinatur ad querendum victum Act. 20. Ad ea que mihi opus erant et his qui mecum erant ministrauerunt manus iste. Si ergo consideretur labor manuum secundum q̄ ordinatur ad tollendum ocium vel corpus domandum sic idem iudicium est de labore manuum et de aliis exercitiis ad eadem ordinatis. Non enim est in precepto q̄ tollatur ocium tali aut tali occupatione. sed sufficit ad ocium tollendum quacumq; licita occupatione ab ocio quis desistat. et sic occupatio laboris manuum non est in precepto considerato hoc fine. Et similis est ratio de labore manuum secundum q̄ ordinatur ad corpus domandum quia multis exercitiis corpus domari potest sicut vigiliis ieiuniis. et multis huiusmodi. Unde nullum eorum in quantum ordinatur

Septimum

ad talem finem est in precepto in speciali quāuis in generali sit in precepto corpus domare qualicumq3 exercitio quo mortifere concupiscentie reprimantur. Secundum autem q̄ ordinatur ad victum querendum sic videtur esse in precepto. Unde dicitur. 1. ad thes. 4. Operemini manibus vestris sicut precepimus vobis nec solum in precepto iuris positivi sed etiaz iuris naturalis. Illa. n. sunt de lege naturali ad que homo ex suis naturalibus inclinatur. Sicut autem ex ipsa dispositione corporis patet homo naturales ordinationes habet ad opus manuale. propter qd̄ dicitur Job. 5. Vomo ad laborem nascitur et avis ad volandum. Cum aut̄ aliis animalibus natura sufficienter prouiderit in his que ad sustentationem sue vite pertinent in cibis et armis et regimentis homini in his non prouidit. quia ipse est preditus ratione per quam sibi potest prouidere in omnibus supradictis. vnde et erit sibi loco omnium predictorum manus conueniens ad diuersa opera quibus conceptiones rationis diuersis artificiis exequatur vt dicitur. 14. de animalibus. Sciendum tamen est q̄ duplex est preceptum legis nature. quoddam quod ordinatur ad tollendum defectū vnus singularis persone. vel spirituale sicut de actibus virtutum. vel corporale sicut preceptum quod dominus dedit homini Gen. 2. De omni ligno quod est in paradiso comedite et. Aliud vero est quod ordinatur ad tollendum defectus totius speciei sicut b. qd̄ dicitur Gen. 1. Crescite et multiplicamini et replete terram. In b. enim precipitur actus generationis quo natura saluatur et multiplicatur. Hoc autem interest inter hec duo genera preceptorum. quia primum preceptum legis nature quilibet tenetur singulariter obseruare. sed ad secundum preceptum non tenetur quilibet singulariter. In his enim que pertinent ad speciem omnes homines cōputandi sunt quasi vnus homo. participatione enim speciei plures homines sunt vnus homo vt dicit Porphyrius. Sicut autem homo vnus habet diuersa membra quibus occupatur in diuersis officiis ordinatis ad tollendum proprium defectum que nō possunt omnia per vnum membrum exerceri sicut oculus videt totum corpus et pes totum corpus portat. ita oportet esse in his que ad totam speciem pertinent. Non enim sufficeret vnus homo ad exercenda omnia quibus humana societas indiget. et ideo diuersis officiis oportet occupari diuersos vt dicit ad Ro. 12. Sicut in vno corpore multa membra habemus et. Nec autem diuersificatio hominum in diuersis officiis contingit. Primum ex diuina prouidentia

Quodlibet

que ita hominum status distribuit ut nihil vnq̄ deesse inueniatur de necessariis ad vitam. Secundo etiam ex causis naturalibus ex quibus contingit q̄ in diuersis hominibus sunt diuerse inclinationes ad diuersa officia vel ad diuersos modos viuendi. Quia ergo labore manuum aliquis potest subuenire et proprio defectui et alieno cum non possit vnus homo in omnibus sibi sufficere sed indiget alieno auxilio patet q̄ preceptum de labore manuum quodammodo sub vtroq̄ genere predictorum preceptorum continet. In quantum enim labore manuum vnus subuenitur necessitatibus aliorum sic pertinet ad secundum genus naturalium preceptorum. In quantum autem aliquis per hoc suis necessitatibus subuenit pertinet ad primum genus sicut preceptum de comedendo. Preceptum autem quod ordinatur ad tollendum defectum corporalem non obligat nisi defectu existente. vnde si esset aliquis q̄ posset viuere sine cibo non obligaretur precepto de comedendo. Sic ergo preceptum de labore manuum non obligat aliquem singulariter secundum q̄ ordinatur ad tollendum defectum communem aliquo modo. neq̄ secundum q̄ ordinatur ad tollendum proprium nisi defectu existente. et ideo ille qui habet vnde licite viuere possit non tenetur manibus operari. qui autem non habet vnde alias viuatur vel nisi aliquo illicito negotio victum acquirat tenetur manibus laborare. Et hoc patet per apostolum in tribus locis vbi de manuum operatione preceptum dat. Primo ad ephes. 4. vbi prohibendo furtum iniungit manuum operationem. Qui furabatur iam non furetur. magis autem laboret manibus suis: Secundo. 1. ad Thes. 4. vbi precipit laborem manuum prohibens concupiscentiam rerum alienarum. Operemini inquit manibus vestris sicut precepimus vobis ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt et nullius aliquid desideretis. Tertio. 2. ad Thes. 3. vbi precipit operationem manuum prohibens turpia negotia quibus aliqui victum querebant. Audiuimus inquit inter vos quosdam ambulare in quiete nihil operantes sed curiose agētes. Glo. Qui feda cura sibi necessaria prouident. et subiungit. Dis autem qui huiusmodi sunt denunciamus et obsecramus in domino Ihesu xpo ut cum silentio operantes panem suum manducēt. Sciendum etiam est q̄ sicut visus est principalior inter alios sensus ratione cuius oēs alii sensus nomen visus sortiuntur ut Aug. dicit. ita manus quia ad plurima opera necessaria est dicitur organum organorum in. 3. de anima. et ideo per operationē manuum

Septimum

lem intelligitur non solum quod manibus fit sed quocumq; corporali instrumento. et breuiter quodcumq; officium homo agit de quo licite possit victum acquirere sub labore manuum comprehenditur. Non enim videtur rationabile quod magistri artium mechanice possint viuere de arte sua. et magistri artium liberalium non possint viuere de arte sua. Similiter et aduocati possunt viuere de patrocinio quod prestant in causis. et similiter est de omnibus aliis licitis occupationibus. Quia ergo preceptum est sed non omnes obligat ideo ad utrasq; rationes respondendum est. Ad primum ergo et ad secundum patet solutio ex dictis. quia concedimus laborem manuum esse in precepto non tamen omnes ad hoc singulariter obligari. Ad tertium dicendum quod sicut ex dictis patet apostolus loquitur in casu illo quando pretermisso labore manuum de sedis negociis sibi victum acquirebant in quo casu obligabantur ad preceptum seruandum et ideo digni erant excommunicari. Ad quartum dicendum quod verba illa dei magis sunt pronuntiantis penam quam precipientis satisfactionem. unde premisit. Maledicta terra in opere tuo spinas et tribulos germinabit tibi. et similiter mulieri dixit. In dolore paries filios. Et ideo non sequitur quod ad laborandum quilibet homo teneatur ex necessitate precepti. alias sequeretur quod quilibet teneretur ad agriculturae de qua dominus ibi facit mentionem. Ad quintum dicendum quod vita spiritualis a nullo potest conseruari nisi per actus virtutum. et ideo quilibet obligatur ad seruanda precepta que sunt de actibus virtutum. sed vita spiritualis a multis potest conseruari sine hoc quod manibus operentur. et ideo quauis sit generaliter in precepto non tamen quilibet ad obseruationem eius tenetur. Ad sextum dicendum quod non manducare non est peccatum mortale nisi quando sine manducatione vita seruari non potest tunc enim aliquis non manducando seipsum occideret. et similiter non oportet quod aliquis peccet non laborando manibus nisi quando alias vitam seruare non posset nisi illicitis curis. et ideo cum illicite cure sint modis omnibus fugiende sub eadem distinctione posuit apostolus non manducare et non operari dicens. Qui non vult operari non manducet. Ad primum autem eorum que in contrarium obiciuntur dicendum quod non prohibet dominus apostolis omnem sollicitudinem sed de his que pertinent ad victum corporis alias ipse loculos non habuisset. sed prohibet sollicitudinem suffocantem quamens suffocatur dupliciter. Uno modo vt in rebus temporalibus

Quodlibet

finem ponat recte operationis et hoc deus prohibet. Unde Aug. dicit in li. de operibus monachorum exponens illud. Nolite solliciti esse etc. Non ut ista non procurent quantum necessitatis est quod honeste poterunt. sed ut ista non intueantur et propter ista faciant quicquid in predicatione euangelii facere iubentur. et habetur in glosa. i. ad Thes. 4. Secundo, suffocatur mens predicta sollicitudine quando fiduciam de deo amittit. et hoc dominus prohibere intendit. Unde dicit glo. super illud Math. 6. Hoc exemplo non prohibet providentiam et laborem scilicet de anibus et liliis. sed sollicitudinem ut tota fiducia nostra sit in deo per quem et aves sine cura viuunt. Ad secundum dicendum quod non omnia que sunt in precepto continentur explicita in preceptis decalogi. sed ad ea possunt reduci cum implicite in eis contineantur. et sic preceptum de labore manuum per quem vita corporalis conseruatur reducitur ad hoc preceptum. non occides. sicut etiam preceptum de manducando vel ad hoc preceptum. non furtum facies. quo omne illicitum lucrum quod per laborem manuum euitatur prohibetur. Ad tertium dicendum quod in quolibet precepto duo sunt considerata scilicet finis precepti et possibilitas obseruandi. quia omnia precepta cuiuslibet legis sunt ordinata ad aliquod bonum inducendum vel malum tollendum. nec aliquid impossibile precipi potest. Unde dicit Hiero. Qui dicit deum aliquid precepisse impossibile anathema sit. Si ergo sit tale preceptum quod nullo modo reddi possit impossibile obseruandum. et sine eo finis intentus haberi non possit obligatio illius precepti semper manet sicut est in preceptis de actibus virtutum. quia ad minus actus interiores semper sunt in hominis potestate et sine eis vita spiritualis conseruari non potest ut dictum est. Duobus ergo modis preceptum de operatione manuum obligationem amittit. Uno modo quando aliquis red datur impotens ad laborandum propter corporis imbecillitatem. Alio modo quando finem huius precepti scilicet conseruationem corporalis vite consequi potest sine labore manuum ut ex dictis patet. Ad quartum dicendum quod ad laborem manuum per se loquendo equaliter religiosi et seculares tenentur. quod patet ex duobus. Primo ex verbo apostoli. 2. ad thes. 3. ubi ponit de opere manuum preceptum dicens. Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate etc. fratres enim omnes christianos vocat. Non enim tunc temporis aliqui religiosi determinati erant. Secundo patet ex hoc quod religiosi non tenentur ad alia quam seculares nisi ad ea qui

Septimum

bus se ex voto obligauerunt. sed per accidens contingit q̄ b̄ preceptum magis tangit religiosos q̄ alios. et de hoc dupliciter. Primo quia religiosi in paupertate viuunt. vnde facilius potest eis accidere q̄ non habeant vnde viuant aliis secularibus. Secundo ex statuto regule in aliquibus ordinibus. Unde dicit Hiero. in epistola ad Rusticum monachum. Egyptiorum monasteria hunc tenent morem vt nullus absq̄ opere et labore suscipiant. nō tam propter victus necessaria q̄ propter anime salutez ne vagetur perniciosis cogitationibus. sicut etiam ad vigiliis et alia quibus domatur corpus tenentur quādoq̄ religiosi ex statutis suis ad que seculares non tenentur. Ad quantum dicendum q̄ q̄uis vsus liberalium artium sit nobilior non tamen ita est necessarius ad vitam corporis sustentandam. Et preterea sub operatione manuum comprehenditur sicut ex dictis patet etc.

Articulus decimus octauus

Irca secundum sic proceditur. Videtur q̄ illi qui spiritualibus operibus vacant non excusentur a labore manuum. I. enim ad th̄es. 3. super illud. Si quis non vult operari non manducet. dicit glo. Aug. Dicunt quidam de operibus spiritualibus hoc apostolum precepisse. et postea subdit. Sed superflue conātur et sibi et ceteris caliginez obducere. vt quod caritas vtiliter monet non solum facere nolint sed nec intelligere. et ita videtur q̄ per spiritualia opera a labore manuum non excusentur. Preterea inter omnia spiritualia maxima sunt oratio lectio. et predicatio. Sed per ista opera non excusantur aliqui a labore manuali ergo etc. Probatio medie. Augu. dicit in li. de operibus monachorum. Quid agant qui operari corporaliter nolunt scire desidero etc. vacēt orationibus inquirunt et lectionibus et verbo dei. et postea subdit. Sed si ab his amouendi non sumus nec manducandum est nec esce p̄ parande. Si autem ab ista vacare seruos dei certis interuallis tēporum infirmitatis necessitas cogit cur etiam non preceptis apostolicis obseruandis aliquas partes temporum deputamus. Et quantum ad orantes dicit. Licet exaudiat vna obedientis oratio q̄ decem milia contemnentis. Quantum vero ad psallentes subdit. Cantica diuina cantare etiam manibus operantes facile possunt et ipsum laborem diuino tanq̄ celeumate consolari. Quantum vero ad legentes subdit. Qui autem dicunt se lectioni vacare nonne illic inueniunt quod precepit Ap̄lus. Que est ergo ista

Quodlibet

peruersitas lectioni nolle obtemperare dum vult ei vacare. Quis enim nesciat tanto citius quemcūq; proficere cū bona legit quāto citius facit quod legit. Quantum vero ad predicantes subiungit. Si autem alicui sermo est erogandus. et ita se occupat vt manibus operari non vacet nunquid hac omnes possunt in monasterio uenientibus ad se vel diuinas lectiones exponere vel de aliquibus disputationibus salubriter disputare. Quando ergo non omnes possunt cur sub hoc obtentu omnes vacare volunt quāquā et si omnes possent vicissitudine facere deberent et non solum vt ceteri a necessariis actibus occuparentur sed quia sufficit vt pluribus audientibus vnus loquatur. Preterea clerici maxime operibus spiritualibus occupantur. sed ipsi tenentur ad laborem manuum ergo et c. Probatio medio. Distinctione. 81. dicitur. Clericus victum aut vestitum sibi artificio vel agricultura absq; officii sui dumtaxat detrimento preparat. Item in alio. c. Cleric⁹ qui verbo dei eruditus est artificio victum querat. Item omnes clerici qui ad operandum validi sunt et artificialia et litteras discant. Preterea religiosi qui omnia relinquunt maxime operibus spiritualibus vacant. Sed tales tenentur ad manuum laborē. g. et c. Probatio medie. Luce. 12. Vendite que possidetis. Glo. non tantum cibos vestros communicate pauperibus. sed etiam vendite possessiones vestras vt omnibus vestris simul pro domino spretis postea labore manuum operemini. vnde viuatis et elemosinas faciatis. Preterea decretum dicit distinctione. 22. q. ille est heretic⁹ qui facit contra statutum ecclesie romane. Sed illi qui mendicant non laborantes propriis manibus faciunt contra statutum. Caxlixi pape. 12. q. 1. Uidentes summi sacerdotes et c. vbi dicitur qd ecclesia statuit qd inter eos qui cōmuni vita degere volunt nullus egens inueniatur. ergo religiosi propter opera spiritualia non excusantur a labore manuum imo si mendicant sunt heretici. Preterea ille qui exponit se periculo mortis peccat quasi temptans deum. sicut si aliquis videret vrsū venientem in furia et deponeret arma quibus posset se defendere temptaret deum. Sed ille qui relinquit omnia et non laborat manibus abicit a se necessaria victus quibus resistitur consumptioni que fit in corpore per calorem naturalem. ergo talis peccat quasi temptans deum. Preterea ad Pbi. 3. dicit apostolus. Imitatores mei estote fratres. S; ipse quāuis predicaret et operibus spiritualibus vacaret nihilominus ope

Septimum

re manuum victum querebat. 2. ad Thes. 3. Ipsi scitis quemadmodum et vos oporteat imitari et vos quoniam non inquieti fuimus apud vos neque gratis panem manducauimus ab aliquo sed in labore et fatigatione nocte ac die operantes ne quem vestrum grauaremus ergo et cetera. Preterea Genesis vicesimo tertio super illud. Confirmatus est ager et cetera. dicit glosa. quod perfectus predicator animam suam abscondit sub bone operationis et contemplationis regimine. et ita illi qui operibus spiritualibus insistant per contemplationem debent etiam operibus exterioribus vacare per actionem. et sic opera spiritualia non excusant a labore manuum. Sed contra. Luce nono. Sine ut mortui sepeliant mortuos suos. dicit glosa. Dominus docet minora bona pro maioribus esse dimittenda. Sed opera spiritualia sunt maiora bona quam opera manualia. ergo debet hec pretermittere propter illa. Preterea opera pietatis sunt potiora quam exercitia corporalia prima ad Thimo. quarto. Corporalis exercitatio ad modicum utilis est. pietas autem ad omnia valet. Sed opera misericordie et pietatis sunt dimittenda ut vacetur predicationi. Actuum sexto. Non est equum nos relinquere verbum dei et cetera. Luce nono. Sine mortuos sepelire mortuos suos tu autem vade et annuncia regnum dei. ergo multo fortius propter predicationem et alia opera spiritualia est dimittendum opus manuale et alia que ad exercitationem pertinent corporalem. Preterea secunda ad Thimoteum secundo. Nemo militans deo implicat se negociis secularibus. Glosa. Illa sunt secularia negocia quibus animus occupatur colligende pecunie cura. Sed qui operantur manibus habent curam de colligenda pecunia. ergo implicantur negociis secularibus. Et ita illi qui militant deo in spiritualibus operibus non debent operibus manuum occupari. Responsio dicendum quod veritas huius questionis apparet ex his que in superiori questione sunt dicta. Dictum est enim supra quod illi tantum obligantur ad observationem huius precepti scilicet de opere manuum qui non habent alias vnde licite viuere possint. et ideo qui spiritualia opera exercent et possunt alias licite viuere quam de labore manuum non tenentur manibus laborare. Unde distinguendum videtur de operibus spiritualibus. Sunt enim quedam bona spiritualia que in bonum commune cedunt. quedam vero que ad singularem profectum facientis pertinent. Eis autem qui in

Quodlibet.

Spiritualibus operibus occupantur ad utilitatem communem pertinentibus debet provideri de his quorum utilitati deseruiunt. quod patet per auctoritatem. I. ad Cor. 9. Si nos vobis spiritualia seminamus non est magnus si carnalia vestra metamus. Hoc etiam patet per rationem. quia utilitas spiritualis preferitur corporali. Eis autem qui utilitati communi deseruiunt in temporalibus debetur sustentatio ex proprio labore quo utilitati communi deseruiunt sicut patet de militibus qui pro pace reipublice militant. Unde. I. ad Cor. 9. Quis militat suis stipendiis vnq̄. Unde multo magis qui in spiritualibus bonum promouent in tali ministerio sustentari possunt. et sic non tenentur manibus laborare. Sunt autem quatuor opera spiritualia quibus communis utilitas promouetur. et ex hoc eis stipendia debentur. Primus est occupatio in iudiciis ecclesiasticis exequendis. Dicitur enim ad Ro. 13. De potestate seculari que iudicium seculare exercet. ideo et tributa prestatis scz iudicibus. ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruientes vobis. Et propter hoc Aug. dicit in li. de operibus monachorum. q̄ debent manuum operibus insistere illi dumtaxat qui ab ecclesiasticis occupationibus vacant. vnde et se excusat a labore manuum propter iudicia ecclesiastica quibus occupabatur dicens. Quem dicere possumus quis militat suis stipendiis vnq̄ et c̄. tamen dominum nostrum ihesum xpm testem inuoco super animam meam quoniam quantum ad meum attinet comodum multo malle per singulos dies certis horis quantum in bene moderatis monasteriis constitutus est aliquid operari manibus et certas horas habere ad orandum et legendum. aut aliquid de diuinis litteris agendum libros q̄ tumultuosissimas perplexitates aliarum causarum pati de negociis secularibus vel iudicando dirimendis vel interueniendo precipiendis. Secundum opus spirituale quod in bonum commune redundat est opus predicationis quo fructus animarum in populo procuratur. Et ideo vt dicitur. I. ad Cor. 9. Dominus ordinauit his qui euangelium annunciant de euangelio viuere debent: nec debz hoc referri tantum ad illos qui habent auctoritatem predicandi. sicut sunt prelati sed etiam ad eos qui qualitercumqz licite predicant ex commissione prelatorum quia stipendia non debentur potestati sed operi et labori vt dicitur. 2. ad Thi. 2. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere Glo. scz predicatorem qui in agro ecclesie ligone verbi excolit corda auditorum. nec tantum illi qui predicant possunt de euangelio

Septimum

viuere sed etiam illi qui eis ministrant ad hoc officium cooperantes quod patet ad Ro. 15. Si spiritualium particeps facti sunt gentiles debent etiam in carnalibus ministrare eis. Glosa. Eorum scilicet iudeorum qui miserunt predicatorum ab ierosolimis. unde etiam illi qui predicatorum mittunt possunt de fructu euangelii uiuere. Tertium opus spirituale quod cedit in bonum commune sunt orationes que fiunt in horis canonicis ad salutem ecclesie ut auertatur ira dei a populo Ezech. 13. Non opposuistis vos murum pro domo israel ut staretis in prelio in die domini. Glo. Precibus dimicantes et diuine sententie resistentes. et ideo dicitur. 1. ad Cor. 6. Qui altario deseruiunt cum altario participantur. Et de his duobus operibus dicit Aug. in li. de operibus monachorum. Si euangeliste sunt fateor habent potestatem scilicet uiuendi de sumptibus fidelium. quia de hoc loquitur. Si ministri altaris dispensatores sacramentorum sunt. Unde sibi istam non arrogant sed uendicant potestatem. Quartum opus spirituale quod redundat in bonum commune est elucidatio sacre scripture. Qui enim elucidationi sacre scripture vacant ad alios instruendum possunt de hoc opere spirituali uiuere. 1. ad Thi. 5. Qui bene presunt presbiteri duplici honore digni habeantur. maxime autem qui laborant in uerbo et doctrina. Glo. Ut eis spiritualiter obediant et exteriora ministrent. Qui laborant in uerbo. Glo. In exhortatione scientium et doctrina uescientium. Et hoc etiam planius dicit Hiero. ad Uigilantium. Nec in iudea usque hodie perseverat consuetudo non solum apud nos sed etiam apud hebreos ut qui in lege domini meditantur die ac nocte et patrem non habent in terra nisi solum deum sinagogarum totius orbis foueantur ministerium. Patet ergo quod illi qui predictis operibus spiritualibus vacant non tenentur manibus laborare. De illis autem qui vacant spiritualibus que non directe in bonum commune redundant sed in bonum faciunt sicut sunt orationes priuate. ieiunia et huiusmodi distinguendum est. quia aut illi qui in religione istis operibus occupantur habent in seculo unde uiderent sine labore manuum aut non. Si sic tales cum ad religionem ueniunt non tenentur manibus laborare. unde Aug. in li. de operibus monachorum. Si habebant aliquid in hoc seculo quo facile sine officio sustentarent vitam suam quod conuersi ad deum indigentibus dispar ita sunt et credenda est eorum infirmitas et ferenda. Solent enim tales languidius educati laborem corporalem sustinere non posse. Si autem in seculo opifices

Quodlibet

fuerunt de labore manuum viuentes tunc ex duplici causa venientes ad religionem possunt laborem manuum intermittere. Uno modo ex pigritia operandi volentes in ocio viuere et tales peccant. Et hoc est quod dicit Aug. in predicto li. Plerumque veniunt ad professionem seruitutis dei et ex professione seruili et vita rusticana et ex opificum exercitatione et plebeio labore. et postea subdit. Tales ergo secundum quod minus operantur de infirmitate corporis excusare non possunt. preterite quippe vite consuetudine conuincunt. et interponit. Non enim apparet vtrum ex proposito seruitutis dei venerint an vitam inopem et laboriosam fugientes. Alio modo intermittit aliquis opus manuale ex intentione diuini amoris quo ad opus contemplationis quasi continue eleuantur tales cum spiritu dei agantur non peccant. quia vbi spiritus domini ibi libertas. Unde Greg. dicit super Ezech. Contemplatiua vita est caritatem dei et proximi toto corde retinere. ab exteriori actione quiescere. soli desiderio conditoris inherere vt nihil iam agere libeat. Et hoc idem habetur in quadam glo. Gen. 23. Confirmatus est ager etc. Contemplatiua vita a cunctis actionibus funditus diuidit. Et hoc est quod habetur Math. 6. in glo. super illud. Considerate volatilia celi etc. Sancti viri a vobis comparantur quia celum petunt et quidem ita remoti sunt a mundo vt iam in terris nihil agant. nihil laborent sed sola contemplatione iam in celo degunt.

Ad primum ergo dicendum quod glo. illa sumitur ab Aug. in li. de operibus monachorum qui librum illum scripsit contra quosdam monachos qui dicebant quod non licebat seruis dei manibus laborare. et hoc quod dicit ap. l. Qui non vult operari non manducet exponebant de opere spirituali. quaz expositionem Aug. in li. illo multipliciter improbat. Unde dicendum est quod illud apostoli Qui non vult operari non manducet etc. de opere manuali intelligitur. non tamen sequitur quod ad huiusmodi impletionem precepti omnes teneantur. Ipse enim non tenebatur. vnde premisit. Non quasi non habuerimus potestatem sed sumptus accipiendi et viuendi sine labore manuum. vnde patet quod glo. illa non est ad propositum. Ad secundum dicendum quod in omnibus operibus que tangit obiectio distinguendus est quia vel possunt esse quasi publica opera vel priuata. Loquitur autem Aug. de illis operibus spiritualibus secundum quod sunt opera priuata. Intelligit enim de orationibus et canticis priuatis non de his que in ecclesia solemniter celebrantur. quod patet ex hoc quod dicit quod possunt simul qui manibus

Septimum

operantur diuina cantica cantare. qđ non esset conueniens si de
boris canonicis intelligeretur. Similiter quod dicit de lectionib⁹
loquitur de illis qui vacant lectioni ad consolationem propriam
tantum. sicut in monasteriis monachi faciunt. non autem de illis
quorum vita studio scripturarum deputatur ad suam et aliorum in
structionem. Non est enim dubium qđ per laborem manuum stu
dium impediretur. Similiter quod dicit de predicatione intelligē
dum est de illis qui non publice predicant sed aliqua verba edifi
catoria hominibus ad se venientibus loquuntur sicut sancti pa
tres in heremo facere consueuerunt. et hoc patet ex ipsis verbis su
pra inductis. vnde etiam dicit. Si sermo erogandus est etc. quia
vt dicit glo. 1. ad Cor. 2. super illud. Sermo meus et predicatione
mea. Sermo est qui priuatim fiebat sed predicatione que fiebat in
communi. Ad tertium dicendum qđ decretum loquitur de ill
clericis quibus non sufficiunt oblationes et elemosine que eis a fi
delibus fiunt vel ecclesie facultates. Eadez enim ratio est de illis
qui viuunt de facultatibus ecclesie et de illis qui viuunt particu
lariter de elemosinis. quia facultates ecclesie elemosine sunt et ad
sustentationem pauperum dantur. Unde dicit glosa super illud
Isa. 3. Et rapina pauperis in domo vestra. In domibus principū
rapina pauperum est dum ecclesie opes sibi thesaurizant et in deli
cis abutuntur que ad sustentationem pauperum dantur. Et de
hoc habetur. 12. q. 1. propter quod etiam dicitur. 3. q. 2. Sacerdos
De sacerdos cui dispensationis cura comissa est cum laude pie
tatis accipit a populo dispensanda et fideliter dispensat accepta.
quia omnia sua aut reliquit parentibus aut distribuit pauperib⁹
aut ecclesie rebus adiunxit et se in numero pauperum paupertatis
amore constituit. vt vnde pauperibus subministrat inde et ipse tan
qđ pauper voluntarius viuat. Et sic patet qđ clerici qui de ecclesie
rebus viuunt eandem rationez vtendi eis habent sicut illi qui fa
cultatibus carentes de elemosinis sibi datis viuunt. Ad quar
tum dicendum qđ glosa illa non imponit necessitatez his qui sua
relinquunt vt manibus operentur. sed ostendit quoddam bonuz
quod facere possunt qui sua relinquunt vt scz ex manuum labo
re acquirant vnde sibi provideant et elemosinas aliis faciant. nec
tamen per hoc excluditur quin etiam bene faciant si manibus nō
laborantes spiritualibus elemosinis vacent que sunt corporalib⁹
potiores. Ad quintum dicendum qđ illius rationis prima fal
sa est. Non enim qui facit contra statutum pape est hereticus nisi

Quodlibet

forte credat pape non esse obediendum. vnde in .c. inducto dicit. Qui romane ecclesie priuilegiū ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conantur hi proculdubio in heresim labuntur. Priuilegium autem predictum consistit in hoc q̄ ei debet ab omnibus xp̄ianis obediri. Similiter etiam minor ē falsa. Non enim est contra statutum ecclesie q̄ aliquis mendicet vel se in statu egestatis ponat. sed hoc est contra statutum ecclesie si ab eis qui facultates ecclesie possident eorum necessitatibus nō prouidentur. Unde hec sunt verba capituli inducti ex quibus sc̄z rebus ecclesie episcopi ⁊ dispensatores earum omnibus communi vita degere volentibus ministrare cuncta necessaria debent prout melius poterunt vt nemo in eis egeus inueniatur. Ad sextum dicendum q̄ illi qui relinquunt omnia nihil sibi reseruantes nec manibus operantes non propter hoc discrimini se exponunt qz deuotio fidelium tanta probabiliter estimatur et experimento discitur q̄ eis in necessariis prouidet. Nec etiam temptant deum quia ipse promisit mouendo corda aliorum eis in necessitatibus prouidere vt patet Math. 6. Et quedam glo. dicit Luce. 8. Tanta predicatori debet esse fiducia in deo vt presentis vite sumptus ⁊ si nō prouideat sibi tamen non de futura certissime sciat ne diu occupatur mens ad temporalia minus predicet eterna. Similiter si aliquis esset inter armatos qui defenderent ⁊ aliqua causa arma deponeret non temptaret deum. Si autem esset solus videretur temptare deum. nisi forte interiori inspiratione securus esset de diuino auxilio sicut beatus Martinus dixit. Ego signo crucis nō clipeo protectus aut galea hostium cuneos penetrabo securus. Similiter videretur esse dei temptatio si aliquis inter infideles vel homines inhospitales de necessariis victus sibi non prouideret. Unde dicit glosa Luce. 22. super illud. Qui habet sacculum tollat ⁊c. In hoc nobis datur exemplum vt nonnūq̄ causa instante quedam d̄ nostri propositi rigore sine culpa intermittere possumus. vbi gr̄a. Si per inhospitales regiones iter agimus plura viatica licet portare q̄ domi habeamus. ⁊ tamen in deserto aliqui sine labore manuum sustentati sunt pane diuinitus misso vt in vitis patrum legitur. Sed priuilegia paucorum non faciunt legem communem

Ad septimum dicendum q̄ hoc q̄ Apostolus laborauit cum posset de euangelio viuere fuit supererogationis vt ps. 1. ad Cor. 9. Et ideo alii predicatores non tenentur eum in hoc imitari. Sciendum tamen q̄ predicator aliquando bene faceret nō accipiēdo

Septimum

sumptus ab his quibus predicat sed de labore manuum viuēdo in casibus scz illis in quibus apłus laborabat scz ne scandalizaret eos quibus predicabat qui propter auariciam dare sumptus grauabantur. 7 hanc causam ponit. 2. ad Thes. 3. Nocte ac die laborantes ne quem vestrum grauaremus. Item vt suo exēplo alii ab ocio retraherentur. Unde ibidem subdit. non quasi nos non habuerimus potestatem sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Item ad reprimendum rapacitatem pseudo apostolorum. Unde dicit. 1. ad Corintheos. xi. Quod autem facio 7 faciam vt amputem occasionem eorum qui volunt occasionem vt in quo glorianur tales inueniantur sicut et nos. Aliquando autem malefacerent predicatorum si laboribus manuum se implicarent. si scz per laborem a predicatione retraherentur. vnde de glosa Luce. 18. Lauendum est predicatori ne dum occupatur mens ad temporalia minus predicet eterna. Ideo dicit Augustinus in sepedicto libro. Qz apostolus dum esset athenis vbi oportebat eum quotidie predicare non operabatur manibus quod postea fecit veniens Corinthum vbi iudeis predicabat solo die sabbati. Predicatoribus enim non solum necessarium est vt habeant tempus liberum ab occupationibus in quo predicent sz etiam in quo studeant cum non habeant scientiam ex infusione sicut apostoli sed continuo studio. Unde dicit Gregorius in pastoralis exponens illud Exo. 25. Uectes semper erunt in circulis 2c. Uectes inquit semper erunt in circulis quia nimirum necesse est vt qui ad officium predicationis excubant a sacre lectionis studio non recedant. Ad octauum dicendum q̄ per actionem intelligitur ibi non solum opus manuale sed omnia que ad actiuam vitam pertinent. Sollicitudo autem que exhibetur a predicatoribus circa eos qui predicant ad actiuam vitam pertinet. Rationes in contrarium concedo. tamen vltima inducitur preter intentionē Glosa enī dicit secularia negocia esse que fiunt causa pecunie colligende sine opere manuali vt per mercationes 7 huiusmodi a quibus se debent serui dei penitus abstinere.

Incipit quodlibet Octauum sancti Thome

Quodlibet

Uestio nostra circa tria vsatur. Primo circa ea que pertinent ad naturas. Secundo circa ea que pertinent ad culpam et gratiam. Tertio circa ea que pertinent ad penam vel gloriam. Circa primum querebatur. Primo de pertinentibus ad naturam increatam. Secundo de pertinentibus ad naturam creatam. Circa naturam increatam duo querebantur. Primo an senarius numerus secundum quem omnes creature dicuntur esse perfecte sit creator vel creatura. Secundo de rationibus yde alibus que sunt in mente diuina utrum per prius respiciunt exempla scilicet creaturas ratione sue singularitatis vel ratione nature specificæ.

Articulus primus

De primum sic proceditur. Videtur quod senarius predicatus sit creator. Remota enim omni creatura perfectio non remanet nisi in creatore. Sed remota omni creatura facta in operibus sex dierum remanet perfectio in numero senario. Unde dicit Aug. 4. super Gen. ad litteram. Itaque si ista non essent scilicet opera sex dierum perfectus ille esset scilicet senarius. Nisi autem ille perfectus esset ista secundum eum perfecta non fierent. ergo senarius numerus est creator. Sed dicebat quod Aug. loquitur de senario quantum ad ydeam senarii que est in mente diuina. Contra. Sicut remotis omnibus creaturis remanet perfectio in ydea senarii numeri. ita remanet ydea lapidis in mente diuina. ergo in hoc non haberet senarius numerus aliquam preeminentiam ad lapides quod tamen videtur esse contra intentionem Aug. Preterea illud quod est permanentius omni creatura non est creatum sed creator. Senarius autem numerus est permanentior celo et terra que tamen videntur esse permanentissime creature. Unde Aug. dicit. 4. super Gen. ad litteram. Facilius est celum et terram transire que secundum senarium numerum fabricata sunt quam effici posse ut senarius numerus non suis partibus compleatur. ergo senarius numerus non est creatura sed creator. Contra. Creatoris perfectio non consistit ex partibus nec est in eo aliquid habens partes. Sed sicut dicit Aug. in eodem libro. Inuenimus senarium numerum esse perfectum ea ratione quod suis partibus compleatur. ergo senarius numerus non est creator sed creatura. R. dicendum quod secundum Auicenam in sua metha. triplex est alicuius nature consideratio. Una prout consideratur secundum esse quod habet in singularibus. sicut

Octauum

natura lapidis in hoc lapide et in illo lapide. **A**lia vero est consideratio alicuius nature secundum esse suum intelligibile. sicut natura lapidis consideratur prout est in intellectu. **T**ertia vero est consideratio nature absoluta prout abstrahit ab utroque esse secundum quam considerationem consideratur natura lapidis vel cuiuscunque alterius quantum ad ea tantum que per se competunt tali nature. **D**arum quidem trium considerationum due semper uniformiter eundem ordinem seruant. **P**rior enim est consideratio alicuius nature absoluta & consideratio eius secundum esse quod habet in singularibus. **S**ed tertia consideratio nature que est secundum esse quod habet in intellectu non semper habet eundem ordinem ad alias considerationes. **C**onsideratio enim nature secundum esse quod habet in intellectu qui accipit a rebus sequitur utramque aliarum considerationum. **D**oc enim ordine scibile precedit scientiam et sensibile sensum. sicut et mouens motum et causa causatum. **S**ed consideratio nature secundum esse quod habet in intellectu causante rem precedit alias duas considerationes. **C**um enim in intellectus artificis aduenit aliqua forma artificiati ipsa natura seu forma artificiati in se considerata est posterior intellectu artificis. et per consequens etiam archa sensibilis que talem formam vel speciem habet. **S**icut autem se habet intellectus artificis ad artificiata ita se habet intellectus diuinus ad omnes creaturas. **U**nde uniuscuiusque nature causate prima consideratio est secundum quod est in intellectu diuino. **S**ecunda vero consideratio est ipsius nature absolute. **T**ertia secundum quod habet esse in rebus ipsis vel in mente angelica. **Q**uarta secundum esse quod habet in intellectu nostro. **E**t ideo **D**ionysius dicit duodecimo capitulo de diuinis nominibus. hunc ordinem assignans. & primo inter omnia est ipse substanticator rerum deus. postea vero ipsa dona dei que creaturis exhibentur et vniuersaliter et particulariter considerata ut per se pulchritudinem per se vitam quam dicit esse donum ex deo proueniens id est ipsam naturam vite deinde ipsa participancia vniuersaliter et particulariter considerata que sunt res in quibus natura esse habet. **I**n his ergo illud quod est prius semper est ratio posterioris et remoto posteriori remanet prius. non autem econuerso. **E**t inde est quod hoc competit nature secundum absolutam considerationem est ratio quare competat nature alicui secundum esse quod habet in singulari et non econuerso. **I**deo

Quodlibet

enim *sortes* est rationalis quia homo est rationalis. et non e converso. unde dato quod *Sortes* et *Plato* non essent adhuc humane nature rationalitas competeret. Similiter etiam intellectus diuinus est ratio nature absolute considerate et in singularibus. et ipsa natura absolute considerata et in singularibus est ratio intellectus humani et quodammodo mensura ipsius. Possunt ergo verba *Augustini* intelligi de senario dupliciter. Uno modo ut per senarium numerum intelligatur ipsa natura senarii absolute cui primo et per se competit perfectio que quidem est ratio perfectionis eorum que senarium participant. unde remotis omnibus que senario perficiuntur adhuc perfectio nature senarii competit. et hoc modo senarius nominat naturam creatam. Alio modo potest intelligi senarius secundum esse quod habet in intellectu diuino et sic eius perfectio est ratio perfectionis in creaturis inuente que quidem secundum senarium sunt condite. quibus etiam remotis in predicto senario perfectio remaneret. Sic autem senarius non erit creatura sed ratio creature in creatore que est ydea senarii. et est ideo secundum rem quod diuina essentia ratione tantum differens. Ad primum ergo dicendum quod remotis omnibus creaturis que sunt facte in senario dicuntur non dicitur quod perfectio remaneat in senario numero quasi senarius numerus aliquod esse habeat in rerum natura nulla creatura existente. Sed quia remoto omni esse creato remanet esse absoluta consideratio nature senarii prout abstracta a quolibet esse. et sic attribuitur sibi perfectio: sicut remotis omnibus singularibus hominibus adhuc remaneret rationalitas attribuibilis humane nature. Ad secundum dicendum quod sicut in rebus creatis quedam sunt magis communes et quedam magis contracte. ita etiam rationes rerum in deo magis communium ad plura se extendunt. minus vero communium ad pauciora. Et quia unitas et multitudo sunt omnibus rebus creatis communia ideo etiam ratio ydealis numeri ad omnes creaturas se extendit. Unde dicit *Boetius* in principio arismetrice. Omnia quecumque a primeua rerum natura constituta sunt numerorum. specie videtur esse formata. Hoc enim fuit principale in animo conditoris. Exemplar autem lapidis aut ydea non se extendit ad omnes creaturas et ideo si senarius accipiatur pro ydea senarii quantum ad hoc adhuc senarius erit eminentior lapide. id est ydea lapidis. prout scilicet ad plura se extendit. et iterum prout perfectio competit senario secundum naturam senarii non autem lapidis.

Octauum

Ad tertium dicendum quod non est intentio Aug. dicere quod si celum et terra transeant et ceterae creature quod senarius remaneret secundum aliquod esse creatum. sed quia si omnes creature ab esse deficerent remaneret ad naturam senarii. prout abstrahit a quolibet esse huiusmodi quod eius perfectioni competit sicut etiam natura humana manebit talis quod ei competeret rationalitas. Ad illud vero quod in contrarium obicitur dicendum quod quauis in deo non possit esse aliquid habens partes tamen potest esse in eo ratio re habentis partes. et sic est in eo ratio senarii ex partibus constituti et ratio suarum partium.

Articulus secundus

De secundum sic proceditur. Videtur quod ydee que sunt in mente diuina per prius respiciant res quantum ad naturam singularem quod quantum ad naturam speciei. quia ut Aug. dicit in li. 83. q. 3. ydee sunt quedam forme vel rationes rerum stabiles que in diuina intelligentia continentur. et cum ipse neque oriatur neque intereat secundum eas tamen formari dicitur omne quod oriri vel interire potest. et omne quod oritur vel interit solum singulare est quod oritur et interit. id est quod generatur et corrumpitur. ergo ydee per prius respiciunt singulare. Sed contra cum ydee sint forme exemplares requiritur ad rationem ydee assimilatio ydeati ad ipsam. Sed ydeatum. id est res creata magis assimilatur diuino exemplari secundum formam a qua est ratio speciei quod secundum materiam que est indiuiduationis principium. 5. ydea per prius respicit naturam speciei quod singularitatem indiuidui.

6. dicendum quod cum in mente diuina sint omnium creaturarum forme exemplares que ydee dicuntur sicut in mente artificis forme artificiatorum. 7. tamen interest inter formas exemplares que sunt in mente diuina et in mente artificis creati quod creatus artifex agit ex presupposita materia. unde forme exemplares que sunt in mente eius non sunt factiue materie que est indiuiduationis principium sed solius forme a qua est species artificiatum. et ideo huiusmodi forme exemplares non respiciunt directe artificiatum quantum ad indiuiduum sed quantum ad speciem solum. forme autem exemplares intellectus diuini sunt factiue totius rei et quantum ad formam et quantum ad materiam. et ideo respiciunt creaturas non solum quantum ad naturam speciei sed etiam quantum ad singularitatem indiuidui. per prius tamen quantum ad naturam speciei

Quodlibet

quod ex hoc patet. Exemplar enim est ad cuius imitationem fit aliquid. Unde ad rationem exemplaris requiritur quod ipsa assimilatio operis ad exemplar sit intenta ab agente. alias talis assimilatio casu accideret et non secundum viam exemplaritatis. Sic ergo in ratione exemplaris includitur intentio agentis. Ad hoc ergo per prius exemplar respicit quod agens primo intendit in opere. Agens autem quilibet principaliter intendit in opere id quod perfectius est. natura autem speciei est perfectissimum in unoquoque individuo. per ipsam enim duplex imperfectio perficitur. imperfectio scilicet materie que est singularitatis principium que cum sit in potentia ad formam speciei perficitur quando naturam speciei consequitur. et iterum imperfectio forme generalis que se habet ad differentias specificas in potentia ut materia ad formam. unde species specialissima est primo in intentione nature ut patet per Avicennam in prin. sue metha. Non enim natura intendit principaliter generare sortem. alias destructo sorte ordo et intentio nature periret. Intendit autem in sorte generare hominem. Similiter non intendit principaliter generare animal. alioquin quiesceret eius actio quando ad naturam animalis perduxisset cum tamen in individuo generato prius compleatur natura animalis et hominis ut patet in 16. de animalibus. Non autem prius est homo et hic homo. Unde exemplar quod est in mente divina primo naturam speciei respicit in qualibet creatura. Ad primum ergo dicendum quod id quod est primum in intentione est ultimum in executione. Unde et quis natura primo intendat generare hominem per prius tamen generatur hic homo. Non enim homo generatur nisi per hoc quod hic homo generatur. et propter hoc etiam in definitione ydee dicitur quod secundum eas oritur omne quod oritur quantum ad viam executionis in qua singularia sunt primum. Secundum quod in contrarium obicitur conceditur.

*E*inde queritur de his que pertinent ad naturam creatam

*E*t primo de his que pertinent ad animam humanam. Secundo de his que pertinent ad corpus. Circa primum queruntur duo. Primo utrum anima accipiat species quibus cognoscit a rebus que sunt extra eam. Secundo quomodo caritas vel quilibet alius habitus a non habente cognoscatur.

Articulus tertius

*D*e primum sic proceditur. Videtur quod anima non accipiat

Octauum

species a rebus que sunt extra eam. Dicit enim Aug. 12. super Gene. Imaginem corporis non corpus in spiritu sed ipse spiritus in se ipso facit celeritate mirabili. non autem eam in se ipso faceret si a rebus exterioribus eam acciperet. ergo anima non accipit a rebus species quibus cognoscit. Preterea eius solius est dimensionem a re dimensionata abstrahere cuius est dimensionem corporibus dare. quod est solius creatoris. Sed ad hoc quod species a rebus accipitur in anima oportet quod ab ipsa specie dimensiones separentur quod in rebus extra animam habent esse dimensionale. non autem in anima maxime quantum ad intellectum. ergo anima non potest accipere species a rebus sensibilibus. In contrarium videtur esse tota philosophorum doctrina que sensum a sensibilibus. ymaginationem a sensu. intellectum a fantasmatibus accipere fatetur.

¶ 2° dicendum quod anima humana similitudines rerum quibus cognoscit accipit a rebus illo modo accipiendi quo patiens accipit ab agente. quod non est intelligendum quasi agens influat in patiens eandem numero speciem quam habet in se ipso. sed generat sui similem educendo de potentia in actum. et per hunc modum dicitur species coloris deferri a corpore colorato ad visum. Sed in agentibus et patientibus distinguendum est. Est enim quoddam agens quod de se sufficiens est ad inducendum formam suam in patiens. sicut ignis de se sufficit ad calefaciendum. Quoddam vero agens est quod non sufficit de se ad inducendam formam suam in patiens nisi superueniat aliud agens. sicut calor ignis non sufficit ad complendum actionem nutritionis nisi per virtutem anime nutritiue. unde virtus anime nutritiue est principaliter agens calor vero igneus instrumentaliter. Similiter etiam est diuersitas ex parte patientium. Quoddam enim est patiens quod in nullo cooperatur agenti sicut lapis cum sursum proicitur vel lignum cum ex eo fit scamnum. Quoddam vero patiens quod cooperatur agenti sicut lapis cum deorsum proicitur et corpus hominis cui sanatur per artem. et secundum hoc res que sunt extra animam tripliciter se habent ad diuersas anime potentias. ad sensus. n. exteriores se habent sicut agentia sufficientia quibus patientia non cooperantur sed recipiunt tantum. Quod autem color per se non possit mouere visum nisi lux superueniat non est contra hoc quod dicitur est. quia tam color quam lux inter ea que sunt extra animam computantur. Sensus autem exteriores suscipiunt tantum a rebus per modum patiendi sine hoc quod aliquid cooperentur ad sui formationem quibus iam formati habeant propriam operationem

Quodlibet.

que est iudicium de propriis obiectis sed ad ymaginationem res que sunt extra animam cōparantur vt agentia sufficientia. Actio enim rei sensibilis nō sinit in sensu sed ulterius pertingit vsq3 ad fantasia3 siue ymaginationem. tamen ymaginatio est patiens qđ cooperatur agenti. Ipsa enim ymaginatio format sibi aliquaruz rerum similitudines quas nunq̄ sensu percepit. ex his tamen que sensu percipiuntur componendo ea et diuidendo sicut ymaginamur montes aureos quos nunq̄ vidimus ex hoc qđ vidimus aurum ⁊ montes. Sed ad intellectum possibilem comparantur res sicut agentia insufficientia. Actio enim ipsarum rerum sensibiliuz nec etiam in ymaginatione sinit sed fantasmata ulterius mouent intellectum possibilem. non autem ad hoc qđ ex se ipsis sufficiunt cum sint in potentia intelligibilia. intellectus autem non mouetur nisi ab intelligibili in actu. Unde oportet qđ superueniat actio intellectus agentis cuius illustratione fantasmata fiunt intelligibilia in actu sicut illustratione lucis corporalis fiunt colores visibiles actu. ⁊ sic patet qđ intellectus agens est principale agens quod agit rerum similitudines in intellectu possibili. fantasmata autem que a reb⁹ exterioribus accipiuntur sunt quasi agentia instrumentalia. intellectus enim possibilis comparatur ad res quarum noticiam recipit. sicut patiens quod cooperatur agenti. multo. n. magis potest intellectus formare quidditate3 rei que non cecidit sub sensu qđ ymaginatio. Ad primum ergo dicendum qđ si verbū Augustini referatur ad intellectum sic planum est qđ res non faciunt sui similitudine3 in intellectu possibili principaliter. sed intellectus agens. Si autem referatur ad ymaginatione3 faciunt quidem sed non solum quia ipsa ymaginatio cooperatur vt dictuz ē In sensu autem facit corpus sui similitudinem sufficienter ⁊ solum sed de hoc non loquitur Aug. quia sensum contra spiritum diuidit siue corporalem visionem contra spiritualement. Ad secundum dicendū qđ ratio illa procedit ac si illa eadem species numero que est in rebus vel in ymaginatione postmodum fieret in intellectu. sic enim oportet qđ auferentur ab ea dimensiones. et hoc patet esse falsum.

Articulus quartus

De secundum sic proceditur. Videtur qđ non habens caritatem eam cognoscat per speciem. Omne enim quod cognoscitur cognoscitur vel per essentiam vel per sui similitudinem. Sed

Octauum

caritas a non habente non cognoscitur per sui essentiam quia nō est essentialiter in eo. ergo si cognoscitur a non habente cognoscitur per sui similitudinem. Preterea aliquis habens caritatem aliquo modo cognoscit eam se habere ad minus per coniecturas vel reuelationem. et similiter postquam eam amiserit potest recordari se eam habuisse. quod esse non potest nisi per eius speciem in memoria reseruatam. ergo caritas a non habente qui prius eam habuit per sui similitudinem cognoscitur et eadem ratione a quolibet alio non habente. Preterea dicit Aug. 10. confessionum. Hoc modo se habet memoria ad intelligentiam sicut venter animalis ruminantis ad os. quia sicut id quod est in ventre animalis ruminantis reducitur ad os. ita quod est in memoria reducitur ad intelligentiam. Si ergo in memoria conseruatur caritas per sui similitudinem et ab intelligentio capiatur per sui similitudinem.

Sed contra est quod Aug. dicit. et super Gen. et habetur in glo. et ad Cor. 12. Quod intellectualis visio est earum rerum que nō habent species sibi similes que non sunt quod ipse. et inter huiusmodi ponit caritatem. ergo caritas non potest cognosci per sui similitudinem sed solum per essentiam. R^o dicendum quod duplex est cognitio caritatis. vna qua cognoscitur quid est caritas. Alia qua caritas percipitur vt cum aliquis cognoscit se habere caritatem quod pertinet ad cognitionem an est. Prima quidem cognitio caritatis eodem modo competit habenti et non habenti caritatem. Nam intellectus humanus natus est rerum quidditatem comprehendere in quibus cognoscendis naturaliter procedit sicut in cognoscendis conclusionibus complexis. Insunt enim nobis naturaliter quedam principia prima complexa ab omnibus nota ex quibus ratio procedit ad cognoscendum in actu conclusiones que in predictis principis potentialiter continentur siue per inuentionem propriam siue per doctrinam alienam siue per reuelationem diuinam in quibus omnibus modis cognoscendi homo iuuatur ex principis naturaliter cognitis. vel ita quod ipsa principia cognita ad cognitionem acquirendam sufficiant administrantibus sensu et ymaginatione. sicut cum aliquam cognitionem acquirimus per inuentionem vel doctrinam. vel ita quod principia predicta ad cognitionem acquirendam non sufficiant nihilominus tamen in huiusmodi cognoscendis principia dirigunt in quantum inueniuntur non repugnare principis naturaliter cognitis. quod si esset intellectus nullo modo eis assentiret. sicut non potest dissentire prin

Quodlibet

cipiis. Et similiter in intellectu insunt nobis etiam naturaliter quedam conceptiones ab omnibus notentur entis unius boni et huiusmodi a quibus eodem modo procedit intellectus ad cognoscendum quidditatem uniuscuiusque rei per quem procedit a principiis per se notis ad cognoscendas conclusiones. et hoc vel per ea que quis sensu percipit sicut cum per sensibiles proprietates alicuius rei concipio illius rei quidditatem. vel per ea que ab aliis quis audit. ut cum laycus qui nescit quid sit musica cum audit aliquam artem esse per quam discit canere vel psallere concipit quidditatem musicæ cum ipse presciat quid sit ars et quid sit canere aut etiam per ea que ex revelatione habentur. ut est in his que fidei sunt. Quia enim credimus aliquid esse in nobis divinitus datum quo affectus noster deo unitur concipimus caritatis quidditatem intelligentes caritatem esse donum dei quo affectus deo unitur precognoscentes tamen quid sit donum et quid affectus et quid unio. de quibus etiam quid sint scire non possumus nisi resoluendo in aliqua prius nota. et sic quousque perueniamus usque ad primas conceptiones humani intellectus que sunt omnibus naturaliter note. Et quia naturalis cognitio est quedam similitudo divine veritatis menti nostre impressa secundum illud psalmi. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Ideo dicit Augustinus. 10. de tri. quod huiusmodi habitus cognoscuntur in prima veritate. Ipsa autem conceptio caritatis quam intellectus format modo predicto non est solum similitudo caritatis sicut species rerum in sensu vel ymaginatione quæ sensus et ymaginatio nunquam pertingunt ad cognoscendum naturam rei sed solummodo accidentia que circumstant rem. et ideo species que sunt in sensu vel ymaginatione non representant naturam rei sed accidentia eius tantum. sicut statua representat hominem quantum ad accidentalia. Sed intellectus cognoscit ipsam naturam et substantiam rei. Unde species intelligibilis est similitudo ipsius essentie rei et est quodammodo ipsa quidditas et natura rei secundum esse intelligibile non secundum esse naturale prout est in rebus. et ideo omnia que non cadunt sub sensu et ymaginatione sed sub solo intellectu cognoscuntur per hoc quod essentie vel quidditates eorum sunt aliquo modo in intellectu. Et hic est modus quo caritas cognoscitur cognitione quid est tam ab habente caritatem quam a non habente. Sed secundum alium modum cognoscendi caritatem neque caritas neque aliquis habitus siue potentia percipitur a nostro intellectu nisi per hoc quod actus percipiuntur ut per

Octauum

ph̄m. 10. ethi. Actus autem caritatis vel alterius habitus eliciuntur ab ipsa caritate vel ab alio habitu per propriam essentiam caritatis vel alterius habitus. et per hunc modum dicitur aliquis se cognoscere habere caritatem vel alium habitum per ipsam essentiam habitus secundum esse naturale quod habet in rerum natura et non solum in intellectu. Sic autem nullus potest cognoscere caritatem nisi caritatem habens quia actus caritatis et aliarum virtutum precipue consistunt in motibus interioribus qui non possunt esse cogniti nisi operanti nisi quatenus manifestantur ex actibus exterioribus. et sic per quandam coniecturam aliquis non habens caritatem potest percipere alium caritatem habere. Hoc autem dico supponendo quod aliquis possit scire se habere caritatem quod tamen non puto esse verum quia in actibus ipsius caritatis non possumus sufficienter percipere quod sint a caritate elicti propter similitudinem dilectionis naturalis cum dilectione gratuita. Ad primum ergo dicendum quod in non habente caritatem nos secundum esse nature sed secundum esse intelligibile est essentia caritatis. Ad secundum dicitur quod postquam aliquis definit habere caritatem secundum esse naturale caritatis adhuc caritas in ipso manet secundum esse intelligibile. et sic potest scire quid est caritas. Manet etiam in memoria eius actus caritatis quos facit etiam in memoria sensibili propter actus sensibiles caritatis qui utique manent secundum sui similitudinem sicut et cetera sensibilia. et ex his aliquis memoratur se habuisse caritatem. Ad tertium dicitur quod illud quod est in memoria redit ad intelligentiam non ita quod eadem species numero que est in memoria postmodum fiat in intellectu. sed per illum modum loquendi quo fantasmata dicuntur fieri in intellectu ut dictum est

Articulus quintus

Et inde queritur de his que pertinent ad corpus humanum utrum alimētum conuertatur in veritatem humane nature. Et videtur quod non. quia in corpore humano id quod est de veritate humane nature est caro vel os secundum speciem. Sed alimētum non conuertitur in id quod est secundum speciem sed in id quod est secundum materiam ut videtur dicere philosophus in primo de generatione et corruptione. generatio alimētum non conuertitur in veritatem humane nature. Preterea id quod est de veritate humane nature oportet semper in homine maneat aliter non remaneret homo idem numero. Sed illud quod generatur ex alimēto non semper manet. imo fluit et refluit ut patet. I. de generatione et corruptione. generatio quod generatur ex alimēto non est de veritate humane nature. Preterea Augustinus dicit quod non fuit in adam duplex. scilicet secundum seipsum rationem et secundum corpus sub adam. christus autem fuit in eo

Quodlibet

secundum corpulentam substantiam et non secundum seminales rationem. id autem quod ex alimento generatur in nobis non fuit in adam. ergo illud quod est de veritate corpulente substantie nostre non est ex alimento generatum. Sed dicebat quod corpulentia nostra substantia fuit in adam originaliter et non essentialiter.

Sed contra. Semen originem rei importat. Si ergo dicimus in adam fuisse secundum corpulentam substantiam originaliter tantum. tunc idem erit esse secundum corpulentam substantiam et secundum seminales rationes quod est falsum. ergo idem quod prius. Sed contra est quod dicitur in. 2. de anima. Alimētum est potentia tale quale est illud quod nutritur. Sed quod est potentia aliqualis in illud conuerti potest. ergo alimentum conuerti potest in illud quod nutritur. Sed illud quod nutritur est id quod est de veritate humane nature. ergo alimentum conuertitur in id quod est de veritate humane nature. Preterea semen ex quo fit generatio maxime videtur ad veritatem humane nature pertinere. sed semen secundum philosophum. 15. de animalibus. est de superfluo alimenti. ergo alimentum conuertitur in veritatem humane nature. R. dicendum quod ad huius questionis euidenciam oportet primo videre quid sit veritas humane nature. veritas autem vniuscuiusque rei vt dicit Auicenna in sua metha. nihil est aliud quam proprietas sui esse quod stabilitum est ei: sicut illud quod proprie habet esse auri attingens ad terminos stabilitos nature auri dicitur esse vere aurum. Unumquodque autem proprie habet esse in aliqua natura per hoc quod subsistat complete forme proprie illius nature a qua est esse et ratio speciei in natura illa. vnde illud pertinet ad veritatem vniuscuiusque rei quod est completium illius rei per formam. et pertinet directe et per se ad completionem illius rei. tamen in naturalibus et artificialibus inueniuntur quedam in quibus consistit principaliter ratio rei. alia autem que sunt ordinata ad horum conseruationem et meliorationem sicut stipites et fructus per se pertinent ad complementum arboris. vnde sunt de veritate nature ipsius. folia autem sunt quodammodo ordinata ad fructuum conseruationem et quantum ad hoc non videntur esse de veritate nature arboris principaliter. Similiter ratio gladii consistit in ferro et acumine eius. vagina autem est ad gladii conseruationem vnde si gladius esset res naturalis ferrum esset de veritate nature eius non autem vagina. Sic autem de veritate humane nature esse dicimus illud quod per se pertinet ad perfectionem humane nature

Octauum

tute complete participans formam speciei. illud autem non est de veritate humane nature in homine quod est ordinatum quodam modo ad hominis conseruationem vel meliorationem quamcumq3. Sciendum est ergo q̄ natura humana potest dupliciter considerari. vel secundum totam speciem humanam. vel secundum esse quod habet in hoc indiuiduo. et secundum hoc inueniuntur in presenti questione tres opiniones. Quidam enim dicunt q̄ alimentum non conuertitur in veritatem humane nature neq3 secundum speciem neq3 secundum indiuiduum. Dicunt enim q̄ tota materia q̄ nata est esse sub specie humane nature fuit in corpore Ade nec aliqua alia materia potest fieri vere substans humane speciei. et ex illa materia ex qua corpus primi hominis constabat fuerit aliqua pars decisa que quidem per multiplicationem quandam sine additione exterioris materie augmentata est in tantum q̄ peruenit vsq3 ad perfectam et completam quantitatem in corpore Seth. Ex quo iterum aliquid decisum est in formationem corporis filii sui et predicto modo multiplicatum. et sic totum humanum genus multiplicatum est ex illa materia que fuit in corpore primi hominis sine alicuius extrinseci additione. illud autem quod ex alimento generatur est necessarium nobis ad conseruationem illius humiditatis que est de veritate humane nature vt sc3 calor naturalis habens aliquid aliud qđ consumat sc3 humiditatem ex alimento generatam quasi accidentalem non consumat humiditatem que est de veritate humane nature sicut artifices apponunt plumbum argento vt videlicet in conflatorio consumatur plumbum et argentum non consumatur ab igne. vnde in resurrectione quando veritas humane nature erit inconsumptibilis alimento nõ indigebimus. nec resurget in nobis aliquod quod ex alimento sit generatum sed solum id quod fuit in adam. Sed inconueniens videtur huiusmodi positio propter duo quantum ad presens pertinet. quia eiusdem rationis est formam aliquam nihil amittere de materia subiecta et nihil de nouo acquirere cuius substantie et nature nihil accrescit nec deperit. Constat autem q̄ aliqua materia que erat substans humane nature desinit esse humane nature substans sicut patet in morte vniuscuiusq3 hominis. vnde nisi aliqua materia de nouo adheretur humane nature sequeretur q̄ minus esset modo id qđ est de veritate nature humane in actu q̄ tempore ade. et sic natura speciei non perfecte saluaretur per generationem. Secundo quia ista mutatio quam multiplicationem dicunt nullo modo est secundum

Quodlibet

essentiam ipsius materie sed solummodo secundum quantitatem vel dimensiones ei accidentes. Non enim dicunt quod aliquid materie de nouo per essentiam creetur vel aliunde addatur sed quod illa eadem materia que prius erat minor postea fiat maior. nihil autem est aliud rarefieri et condensari quam mutari eandem materiam de magnis dimensionibus in paruas et econuerso. Unde sequeretur secundum predictam positionem quod illud quod est de veritate humane nature semper rarefieret per continuam generationem et augmentationem et tantum quantum natura sustinere non posset. Esset. n. iam illud quod est de veritate humane nature innumerabiliter magis rarum quam ignis quod patet esse falsum. Et ideo alia opinio dicit quod alimentum conuertitur in veritatem humane nature primo et principaliter secundum speciem non autem secundum indiuiduum nisi secundario. Dicunt enim quod in vnoquoque indiuiduo humane speciei illud primo et principaliter est de veritate humane nature quod a parentibus traxit. et hoc vocatur a philosopho caro et os secundum speciem que semper manent sed quia illud cum sit modicum non sufficeret ad perfectam quantitatem debitam humane nature sine additione. Ideo adiungitur illud quod ex alimento generatur non solum ad hoc quod conseruetur illud quod fuit a primis parentibus acceptum vt dicebat prima opinio. Sed ad hoc quod compleatur ex huiusmodi addito perfecta quantitas. et sic illud quod ex alimento generatur non est de veritate humane nature in hoc indiuiduo principaliter sed tantum secundario in quantum est necessarium ad quantitatem debitam. et hoc nominat philosophus carnem et os secundum materiam que fluit et refluit. sed tamen ex hoc aliqua pars seminaliter transit in prolem per generationem. et efficitur principaliter de veritate humane nature ipso cum admixtione alicuius quod fuit principaliter de veritate humane nature in patre vt quidam volunt. vel sine admixtione eius vt alii dicunt. quod est magis consonum dictis philosophi in. 15. de animalibus qui vult sperma totaliter esse de superfluo alimenti. et sic illud quod generatur ex alimento non potest esse quod sit principaliter de veritate humane nature in ipso qui nutritur. sed potest esse de veritate humane nature principaliter in alio eiusdem speciei scilicet in filio ipsius. Et secundum banc opinionem dicunt quod illud quod est principaliter de veritate humane nature in vnoquoque totum in ipso resurget. non autem totum quod ex alimento generatur sed solum quantum sufficit ad completionem quantitatis cuius propter completionem quantitatis tantummodo ad veritatem humane nature ali

Octauum

qualiter pertineat. et hec opinio consonat sententie **Alexan.** **Opin**
ta. qui exponit carnem secundum speciem quaz phis dicit semper
manere esse illud quod a parentibus trahitur. carnem vero secun
dum materiam illud quod ex alimento generatur que fluit et refluit
Sed hanc opinionem **Opin**ta. **Auerrois** reprobat in tractatu quem
fecit super librum de generatione. Cum enim illud quod ex alimen
to generatur nutriat inquantum est potentia caro et augeat inquam
tum est potentia quanta caro ut dicitur in. **2.** de anima. Illud quod
generatur ex alimento postquam receperit speciem carnis efficitur vnus
cum illo quod prius inerat quia in fine conuersum iam est simile
unde non videtur esse aliqua ratio quare calor naturalis aliquid
possit consumere de illa humiditate carnis que ex alimento gene
ratur et non de humiditate que a parentibus trahitur nec posset
aliquo necessario modo illud probari. et ideo tam illud quod est
a parentibus acceptum quam illud quod est ex alimento generatum
equaliter se habet ad hoc quod maneat vel consumatur per calorem
naturalem. et ad hoc quod restauretur per nutrimentum quod est flue
re et refluere. et sic equaliter pertinet ad veritatem humane nature
quod generatur ex alimento et quod a parentibus trahitur. Et se
cundum hoc est tertia opinio quod alimentum conuertitur in id quod est
principaliter de veritate humane nature et quantum ad speciem et
quantum ad indiuiduum. Ponit enim hec opinio quod vtrumque scilicet
quod ex alimento generatur et quod a parentibus trahitur indifferen
ter et equaliter forma humana perficitur et vtrumque indifferenter
manet vel consumitur. manet quidem secundum speciem. consu
matur autem et restauratur secundum materiam sicut in aliqua re
publica diuersi homines numero ad communitatem pertinent qui
busdam morientibus et aliis in locum eorum succedentibus. et sic
non manet vna respublica sed materia quia sunt alii et alii homines ma
net tamen vna numero quantum ad speciem siue formam propter ordi
nis unitatem in officiis distinctis. ita etiam in corpore humano ma
net caro et os et vnaqueque partium eadem numero quantum ad spe
ciem et formam que consideratur in determinato situ et virtute et figura
non autem manet quantum ad materiam. quia illa materia carnis in
qua talis forma erat prius sumpta est et alia in locum ei successit sicut per
ignem que continuatur sed eandem formam et modum per hunc quod sumpti quibusdam
lignis alia supponunt que ignem sustinet. Et sic hanc opinionem de vtroque
predictorum indifferenter scilicet generato ex alimento et a parentibus tracto
tantum resurget quantum est necessarium ad speciem et quantitatem debitam
humani corporis. Et hec opinio mihi videtur ceteris probabilior

Quodlibet.

Secundum g^o hanc opinionem ad primum dicendum q^d distinc-
tio philosophi qua distinguit carnem secundum speciem et secun-
dum materiā non est sic accipienda q^d alia sit caro que dicitur se-
cundum speciem scz a parentibus tracta. et alia que sit secundum
materiam ex alimento generata sed vna et eadem caro signata po-
test considerari et secundum speciem quaz habet et secundum ma-
teriam. Et q^d hic sit intellectus philosophi patet ex hoc q^d ipse di-
cit ibidem. q^d hoc modo distinguitur caro secundum speciem et se-
cundum materiam sicut vnumquodqz habentiu3 speciem in ma-
teria. In aliis autem habentibus speciem in materia sicut ē lapis
et ferrum et huiusmodi non habet locuz prima distinctio sed secun-
da vt per se patet. et ideo dicendum est q^d alimentum conuertitur
in carnem que est secundum speciem. i. que habet speciem. non ta-
men ita q^d alimentum fiat species carnis sed sit carnis materia. ra-
tione cuius potest dici q^d conuertitur in carnem quantum ad ma-
teriam et non quantum ad speciem. Ad secundum dicendum
q^d veritas humane nature et cuiuslibet alterius rei est a specie et id-
cum id quod est in homine manet secundum speciem quāuis nō
maneat secundum materiam nihilominus veritas humane natu-
re manere dicitur nec desinit esse idem homo numero propter mu-
tationem que est secundum materiam quia non tota materia si-
mul a forma abstrahitur vt alia tota simul formam accipiat. Dec-
enim generatio esset et corruptio. sicut si totus ignis vnus extingue-
retur et alius totus accenderetur. sed aliqua pars materie consumi-
tur et alia in locum eius substituitur que efficitur vna materia cuz
preexistenti per hoc q^d ei adiungitur ad sustinendam eandem for-
mam humani corporis sicut si vnum lignuz ignis consumat et ali-
ud loco eius apponatur erit idem ignis numero. Ad tertium
dicendum q^d ad conceptionem humani corporis duo concurrunt
scz materia ex qua formatur conceptum. et iterum vis formatiua
que conceptum format. quorum primum Aug. vocat corpulētaz
substantiam. secundum vero seminalem rationem. Dicimur ergo
secundum vtrunqz istorum fuisse in adam originaliter inquantū
scz materia conceptus preparata est per virtutem generatiuaz ma-
tris. Vis autem formatiua est in semine patris. Et vtrunqz istorū
reducitur in adam sicut in primam originem a qua humanaz na-
turam traxerunt virtutes consequentes. Corpus autem xpi forma-
tum fuit per virtutem spiritus sancti actiuam. Sed materiam mis-
travit mater quia ex purissimis sanguinibus virginis concept^o ē.

Octauum

ut Dama. dicit. Et ideo non fuit in adam secundum seminales rationem sed secundum corpulentam substantiam. non tamē ita quod eadem numero que est in nobis. et fuit in christo fuerit in Adam. Et ex hoc patet responsio ad sequens.

Unde querebatur de his que pertinent ad culpam vel gratiam. Et primo querebatur de his que pertinent ad gratiam. Secundo de his que pertinent ad culpam. Quantum ad pertinentia ad gratiam querebatur primo de his que pertinent ad prelatos tantum. Secundo de his que pertinent ad omnes communiter. Quantum autem ad prelatos querebantur duo. Primo de electione prelatorum utrum scilicet sit necesse semper eligere meliorem vel sufficiat eligere bonum. Secundo de honore exhibendo prelati utrum scilicet mali prelati sint honorandi.

Articulus sextus

De primo sic proceditur. Videtur quod necesse sit semper eligere meliorem. Dicitur enim. 4. Regum. Eligite meliorem et eum ponite super solium patris sui. ergo multo fortius in spiritualibus officiis meliores preeligendi sunt. Preterea. 1. ad Thimotheum. 3. super illud Oportet episcopum irreprehensibilem esse. dicit glossa. Talis eligatur pontifex cuius comparatione ceteri grex dicantur. ergo oportet in episcopatu semper eligere meliorem. Preterea Leo papa dicit Ille qui melior est in presbiteris et diaconibus in episcopum eligatur. Preterea ille qui est propinquior ad hereditatem possidendam debet preferri. Sed christo cuius patrimonium possident clerici et prelati est propinquior qui est melior. ergo ad prelationes et officia ecclesiastica semper sunt meliores eligendi. Preterea si alicui commissum esset a domino suo ut ei fidelem et ydoneum ministrum quæreretur non ageret fideliter erga dominum suum si pretermisso magis ydoneo minus ydoneum acciperet. ergo multo magis peccat ille cui commissum est eligere aliquem in ministerium dei si non eligat meliorem. Sed contra est quod decretalis dicit. Quod sufficit eligere bonum nec requiritur quod melior eligatur. Respondeo dicendum quod aliquis homo potest dici bonus vel melior altero dupliciter. Uno modo simpliciter. et sic melior est qui in caritate est perfectior. Alio modo secundum quid. et sic dicitur aliquis melior altero vel ad militiam vel ad magisterium vel ad prelationem vel aliquid huiusmodi. qui non est melior simpliciter eo quod in singulis officiis tam spiritualibus quam corporalibus requiruntur aliqua

Quodlibet

preter moralem bonitatez ad hoc q̄ aliquis sit ydoneus ad illud officium exequendum. Dicendum est ergo q̄ oportet eligere ad p̄lationem vel ad ecclesiasticum officium aliquem qui sit bon⁹ simpliciter quia per quodlibet peccatuz mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet spirituale exequendum. Unde dicit Dio. in epistola ad Demophilum monachum loquens de sacerdote qui non est gracia illuminatus. Nō est iste sacerdos sed inimicus dolosus delusor sui ipsius ⁊ lupus supra dominicum populum pelle armatus ouina non tamen oportet q̄ semper eligatur ille qui est melior simpliciter. Possibile est enim q̄ illi qui est in caritate perfectior deficiant multa que requiruntur ad hoc q̄ aliquis sit prelat⁹ ydoneus que in alio qui est minoris caritatis inueniuntur vt sunt scientia industria potentia et alia huiusmodi. Unde non oportet semper eligere meliores simpliciter. sed eum qui sit melior ad hoc officium. Si autem eligat quis eum quem reputat minus ydoneum ad tale officium peccat. Non enim potest esse q̄ de duobus vnus alteri preeligatur nisi propter aliquod in ipso consideratum. Illud autem quod consideratur in eo qui est minus ydoneus ad hoc q̄ magis ydoneo preferatur ē aliqua conditio indebite mouens vel familiaritas vel consanguinitas vel aliquid huiusmodi. Non enim potest esse aliqua conditio pertinens ad prelati ydoneitatem ex quo alter simpliciter magis ydoneus reputatur ⁊ sic indebite mouet. ⁊ sic in tali electione erit ibi acceptio personarum que sine peccato non fit. Ad primum ergo dicendum q̄ cum dicitur. Eligite meliorem intelligitur de meliori ad talem dignitatem. Ad secundum dicendum q̄ in comparatione prelati debent esse ceteri quasi grex non considerata sola sanctitate morum sed discretionem ⁊ strennitate ⁊ aliis huiusmodi que in pastore exiguntur ad regendum. Ad tertium dicendum sicut ad primum. Ad quartum dicendum q̄ ille qui eligitur in prelatum non eligitur quasi ad hereditatez possidendam quia hereditas xpianorum non est in terra sed est in celo scz ipse deus secundum illud ps. Dominus pars hereditatis mee. eligitur autem velut dispensator in familia domini alicuius secundum illud. 1. ad Cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xpi ⁊ dispensatores ⁊c. Dispensator autē non semper eligitur qui est propinquior sed qui est magis ydoneus. Ad quintum dicendum q̄ similiter etiam conuinceret in procuratione serui alicuius domini temporalis q̄ non oporteret querere hominem meliorem simpliciter s; me

Octauum

liorem ad seruiendum. Ad illud vero quod in contrarium obicitur dicendum quod decretalis intelligenda est quantum ad hoc quod non semper oportet eligere meliorem simpliciter sed sufficit eligere bonum. Vel dicendum quod non loquatur quantum ad forum conscientie sed quantum ad forum contentiosum in quo non reprobatur electio ex hoc quod potest aliquis alius magis idoneus inueniri dummodo ille qui eligitur idoneus sit. al' ois electio calūniā pateret.

Articulus septimus

De secundum sic proceditur. Videtur quod malis prelati non sit exhibendus honor. Sicut enim dicit Boetius in libro de consolida. Non possumus ob honores reuerendos iudicare quos ipsis honoribus reputamus indignos. Sed mali prelati non sunt honoribus digni. ergo non possunt iudicari esse reuerendi a suis subditis. Preterea honor non debetur prelati malis nisi ratione prelationis. Cum ergo sunt prelatione indigni sunt etiam per consequens indigni ad honores et ad alia omnia que sunt prelationi propria. Sed contra est quod dicitur Exo. 20. Honora patrem tuum. Glo. id est prelatos. Cum ergo indiffinite loquatur videtur quod omnes prelati tam boni quam mali sint honorandi. R. dicendum quod in prelato duo possumus considerare scilicet personam propriam et dignitatem secundum quam est quedam persona publica. Si ergo prelatus sit malus ratione persone sue non est honorandus quia cum honor sit reuerentia alicui exhibita in testimonium virtutis falsum testimonium de eo proferret si quis eum obtinere proprie persone honoraret contra illud quod dicitur Exo. 20. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Sed in quantum est persona publica sic gerit typum et locum non sui ipsius sed alterius scilicet christi in ecclesia vel rei publice ut dominus in secularibus dignitatibus. et sic valor eius non computatur secundum personam sed secundum eum cuius loco presidet. sicut est de lapillo qui in computationibus ponitur loco centum marcarum cum in se nihil valeat ut dicitur prouer. 26. Sicut qui mittit lapidem in acerum mercurii ita qui tribuit insipienti honorem. Mercurius enim dicebat de ratione cinii et mercationis. et ita est ei honor exhibendus non propter se sed propter eum cuius locum obtinet sicut adoratio ymaginis refertur ad prototypum ut dicit Dam. Unus et malus prelatus ydolo comparatur Zach. xi. O pastor et ydolum derelinquens gregem. Ad primum ergo dicendum quod intentio Boetii est dicere quod mali homines non iudicantur ut reuerendi in

Quodlibet

propriis personis quāuis eis exhibeamus honores propter officia in quibus sunt constituti. Ad secundum dicendum quod malus prelatus et indignus est prelatione et honoribus qui prelato debentur. sed ille cuius vicem gerit dignus est ut eius vicario talis honor exhibeatur. sicut beata virgo digna est ut eius ymaginem depictam in pariete reueramur quāuis tali reuerentia ipsa ymago digna non sit.

Inde queritur de pertinentibus ad gratiam quantum ad omnes. et que communiter omni statui. Et circa hoc querentia tria. Primo de orationibus utrum oratio tantum valeat facta pro alio sicut facta pro se. Secundo de suffragiis utrum magis prosint pauperi magis digno quam diviti pro quo specialiter fiunt. Tertio de votis utrum votum simplex dirimat matrimonium contractum.

Articulus octauus

De primo sic proceditur. Videtur quod oratio plus valeat pro se facta quam pro alio. Ita enim dicitur in quadam glosa quod speciales orationes plus valent. Sed illa est maxime specialis qua quis pro se orat. ergo plus valet oratio pro se facta quam pro alio. Preterea ut dicitur in li. de spiritu et anima. Oratio nihil aliud est quam deuotio mentis in deum. Sed magis deuote aliquis orat pro se quam pro alio. ergo plus valet oratio pro se facta quam pro alio. Sed contra. Oratio tanto amplius valet quanto magis est deuota. Sed quandoque quis deuotius orat pro alio quam pro seipso. Respondeo dicendum quod duplex est valor orationis. Unus qui est orationis proprius secundum quem dicitur valere oratio ad impetrandum illud quod petitur sicut oratio Petri valuit ad suscitationem Thabite. Alius valor est communis orationi et aliis operibus virtutum secundum quod oratio valere dicitur ad merendum aliquid ipsi oranti. prout caritate informatur sicut oratio Petri qua suscitationem Thabite impetrauit fuit meritoria Petro vite eterne in quantum erat actus caritatis informatus. Loquendo ergo de primo valore ceteris paribus plus valet oratio facta pro se quam pro alio quia efficacia orationis in impetrando potest amittere suum effectum quando pro alio fit ex aliquo impedimento quod inuenitur in eo pro quo oratur. Unde una de conditionibus orationis que faciunt eam efficacem ad impetrandum est ut aliquis pro se oret. Quantum autem ad secundum valorem oratio magis valet que ex maiori caritate procedit siue pro se siue pro alio fiat.

De cauum

Si autem de interiori caritate per exteriora opera debeat iudicari tunc ista comparatio potest dupliciter intelligi. Uno modo ut aliquis ita oret pro alio & etiam pro se ipso. & tunc maioris meriti est pro alio orare & pro se ipso & pro se tantum. Maioris enim meriti est amicum beniuolum & beneficium esse sibi & alii & sibi tantum. Alio modo potest intelligi ut aliquis oret pro alio & non pro se. & sic ostendentur esse alteri beniuolus magis & sibi. & ita peccaret in ordine caritatis magis alium & se diligens. & hoc modo intelligendo comparationem melius est orare pro se & pro alio.

Ad primum ergo dicendum & ratio illa non est ad propositum quia specialis oratio dicitur in glo. illa pro quocumque specialiter fiat siue pro se siue pro alio. Ad secundum dicendum & licet ut pluries homo pro seipso deuotius oret tamen quandoque deuotius pro alio. & ita secundum hoc non potest sumi uniuersale iudicium que oratio plus valeat. Sicut dicitur ad 3° in contrarium.

Articulus nonus

De secundum sic proceditur. Videtur & suffragia ecclesie specialiter facta pro aliquo diuine equaliter valeant pauperi pro quo non fiunt si sit equalis meriti. Ut dicit enim Augustinus modi suffragia tantum valent unicuique post mortem quantum meruit uiuens ut sibi prodesset. Sed predicti duo equaliter meruerunt. ergo equaliter eis predicta suffragia prosunt. Preterea passio christi semper plus prodest ei qui maioris est meriti. Sed missa que est precipuum suffragiorum est memoria passionis dominice ergo equaliter prosunt eis qui sunt equalis meriti. Contra. Deus accipit huiusmodi suffragia secundum intentionem facientis Sed faciens intendit & plus prosunt diuini pro quo facit. ergo ei plus prosunt. Preterea non est dicendum & frustratur pia intentio eorum qui pro suis caris specialia suffragia faciunt. Frustratur autem si eis specialius non prodesset. ergo magis prosunt eis quibus fiunt. & dicendum & circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt & suffragia ecclesie specialiter pro aliquo facta valent omnibus qui sunt in purgatorio equaliter quidem his qui sunt equalis meriti. plus vero his qui sunt maioris meriti minus his qui sunt minoris: sicut candela accensa pro aliquo diuine in aliqua domo ubi sunt multi alii equaliter prodest aliis qui sunt equalis visus. plus vero his qui sunt maioris minus his qui sunt minoris. quamuis sit diuini magis ad quendam honorem
f. .z.

Quodlibet

prealibus. Et sicut etiam lectio que legitur specialiter pro aliquo clerico multis simul audientibus equaliter valet his qui sunt equalis capacitatis. plus his qui sunt maioris minus vero his qui minoris. Alii vero dicunt quod suffragia plus valent his pro quibus specialiter fiunt. Utraque autem opinio secundum aliquid vera est. Ad cuius euidentiam sciendum est quod opera unius non valent alteri quantum ad premium essentialia quia sic unusquisque ex propriis actibus iudicatur. sed solum quantum ad aliquod accidentale gaudium. vel quantum ad remissionem alicuius pene temporalis. Et sic suffragia uiuorum possunt prodesse defunctis. Duiusmodi autem communicatio operum contingit dupliciter. Uno modo ex unione caritatis qua omnes christi fideles efficiuntur unum corpus. et sic actus unius quodammodo redundat in iuuamentum alterius. sicut etiam in membris nostris corporalibus videmus. et sic iuuatur aliquis ex actu alterius in quantum quilibet existens in caritate gaudet de quolibet bono opere. et quanto est maioris caritatis tanto amplius gaudet siue sit in purgatorio siue in paradiso siue etiam in mundo. et quantum ad hoc est vera prima opinio. Alio modo actus unius fit communis alteri per intentionem facientis quia facit pro illo vel vice illius quod valet precipue in debitis soluendis. et sic suffragia ecclesie valent defunctis in quantum uiuus soluit deo satisfactionem quam mortuus soluere tenebatur. Et sic valor suffragii sequitur intentionem facientis. Et quantum ad hoc secunda opinio vera est. Ad primum ergo dicendum quod meritum illud de quo loquitur Augustinus est meritum condicionatum. Meretur enim aliquis uiuens ut sibi suffragia post mortem valeant si pro eo fiant que quidem conditio extat in uno et non extat in alio. et ideo non equaliter profunt utriusque. Ad secundum dicendum quod passio Christi fuit exhibita pro omnibus. sacrificium autem missae specialiter pro aliquibus offertur. Et id non est simile. Alia duo concedimus.

Articulus decimus

De tertio sic proceditur. Videtur quod votum simplex continentie dirimat matrimonium contractum. Si enim aliquis det alicui quod prius alteri dederat secunda datio nulla est. Sed ille qui emittit simplex votum continentie dat corpus suum deo. ergo cum postea contrahendo matrimonium det corpus suum uxori contractus iste matrimonii nihil valere videtur. ergo etc.

Octauum

Sed contra est quod decretalis dicit quod votum simplex matrimonium impedit contrahendum sed non dirimit contractum.

Re: dicendum quod votum simplex non dirimit matrimonium contractum sed solum solemnne. cuius ratio patet si differentia vtriusque voti inspiciatur. In voto enim simplici est sola promissio qua quis promittit deo se continentiam seruaturum. Ex sola autem promissione non transfertur dominium. vnde si aliquis promittat rem aliquam alicui et postea det eandem alteri huiusmodi donatio non potest rescindi per priorem promissionem quamuis male faciat dando. Et sic ille qui emisit votum simplex continentie potest postmodum corpus suum tradere uxori ut quamuis peccet hoc faciendo tamen matrimonium non dirimetur propter votum precedentis. In voto autem solemnne est simul promissio et collatio. Tunc enim est votum solemnne quando simul aliquis cum voto consecratur deo et ponitur in aliquo statu sanctitatis vel per susceptionem ordinis vel per professionem certe regule. et sic non potest ulterius corpus suum tradere uxori et si tradit contractus nullus est. et sic matrimonium dirimitur per votum solemnne non autem per simplex. Ratio autem in contrarium adducta falsum supponit scilicet quod per votum simplex aliquis det corpus suum deo non enim dat sed promittit.

Unde querebatur de his que pertinent ad culpam. Et circa hoc querebantur quinque. Primo vtrum peccet qui ad ecclesiam vadit propter distributiones qui alias non iret quamuis a principio prebendam acceperit ut deo seruiret. Secundo vtrum aliquis habens de superfluo peccet si non det pauperi petenti. Tertio vtrum quando sunt diuerse opiniones de aliquo facto vtrum ille qui sequitur minus tutam peccet. sicut de pluralitate prebendarum. Quarto vtrum mendacium semper sit peccatum. Quinto vtrum quantum aliquis intendit peccare tantum peccet.

Articulus vndecimus

De primo sic proceditur. Videtur quod ille qui vadit ad ecclesiam propter distributiones alias non iturus peccat.

Ipse enim videtur ponere obsequium diuinum quod est impreciabile sub precio rei temporalis. ergo committit symoniam. et ita videtur quod mortaliter peccet. Sed contra. Ille scilicet qui facit votum bona intentione si postmodum in persecutione voti mutetur voluntas eius ut iniustus faciat quod volens

Quodlibet.

promisit non euacuatur meritum voti ut videtur Ans. dicere in li. de similitudinibus. ergo eadem ratio qui accipit prebendam ut deo seruiat non peccabit quamuis postea mutetur eius intentio.

R. dicendum quod ad euidenciam huius questionis notandum est quod aliquis actus dicitur esse spiritualis dupliciter. Uno modo ex parte principii quando scilicet actus competit alicui persone propter aliquid spirituale quod in ipso est. sicut episcopo consecrare basilicas et dyacono legere euangelium. et in talibus actibus committitur simonia si aliquis intendat suum actum vendere. Alio modo est aliquis actus spiritualis non ex parte principii sed ex parte finis tantum sicut docere liberales artes quarum veritas spiritualis est. sed huiusmodi doctrina non competit alicui propter aliquid spirituale officium cum etiam gentilibus liceat huiusmodi artes docere. et in his actibus committitur simonia si vendatur finis qui spiritualis est scilicet ipsa veritas. non autem si aliquis sua opera loquetur. Celebrare ergo diuinum officium in ecclesia est actus spiritualis primo modo. Competit enim alicui ex hoc quod est clericus et ideo simoniam committit qui huiusmodi actum vendere intendit. In quolibet enim venditione precium accipitur quasi finis. et ideo in predicto casu distinguendum est. Si enim huiusmodi distributiones recipit quasi finem sui operis principaliter intentum simoniam committit. et ita mortaliter peccat. Si autem habet principalem finem deum in tali actu ad huiusmodi autem distributiones respicit secundario non quasi in finem sed sicut in id quod est necessarium ad suam sustentationem constat quod non vendit actum spirituales. et ita simoniam non committit nec peccat. Sic enim acceptio distributionum non erit causa quare ad ecclesias vadat. sed proprie huiusmodi determinatio quare nunc vadat et non alia vice. Et sic patet responsio ad primum quia non ponit impreciable sub precio

Ad illud vero quod contra obiicitur dicendum quod tunc in vouente non euacuatur meritum voti quando intentio vouentis fertur super licitum. ut cum aliquis vellet non facere illud quod vouit si non vouisset. Si autem feratur directe super illicitum tunc euacuatur meritum voti. ut cum aliquis vult absolute illud non facere quod vouit. Ille autem qui vult ire ad ecclesiam pro pecunia sicut pro fine principali habet voluntatem delatam super illicitum et ideo peccat.

Articulus duodecimus

Octauum

D secundum sic proceditur. Videtur quod ille qui non dat pauperi petenti si habeat de superfluo peccet. Facere enim elemosinam de superfluo est in precepto Luce. 12. Verumtamen si quid superest date elemosinam. ergo peccat si petenti non tribuat. Preterea aliquis tenetur inquirere de his que sunt necessaria ad salutem ut aliquis subueniat existenti in extrema necessitate. ergo tenetur quilibet inquirere utrum pauper sit in extrema necessitate vel statim ei dare. In contrarium est quod sic videretur quod omnes essent damnati. **R.** dicendum quod circa hoc distinguendum est. Supposito enim quod aliquis habeat de superfluo et respectu indiuidui et respectu persone quod tenetur pauperibus erogare. aut videt in paupere petente euidetia signa extreme necessitatis aut non. si videt certum est quod tenetur dare et peccat non dando. In hoc enim casu loquitur Ambro. Pasce fame morientem si non paueris occidisti. Si vero non appareant tunc non tenetur dare pauperi petenti quia quamuis teneatur dare superfluum pauperibus non tamen tenetur omnibus dare nec huic dare. sed tenetur distribuere secundum quod sibi visum fuerit opportunum nec tenetur inquirere quia hoc esset nimis graue quod de omnibus pauperibus inquireret et precipue cum ad eum qui necessitatem patitur pertineat ut necessitatem suam exponat. et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus decimus tertius

D tertium sic proceditur. Videtur quod ille qui habet plures prebendas peccet ex hoc ipso quod opiniones magistrorum sunt in contrarium. Quicumque enim committit se discrimini in his que sunt ad salutem peccat. Sed ille committit se discrimini ut videtur cum faciat contra multorum peritorum sententiam. ergo videtur quod peccet. Sed contra. Potest esse quod in tali casu aliquis adhibet diligentiam inquirens an habere plures prebendas sit licitum nec inuenit aliquid quod eum moueat ad hoc quod sit illicitum. ergo videtur quod sine peccato possit plures prebendas habere.

R. dicendum quod duobus modis aliquis ad peccatum obligatur. vno modo faciendo contra legem ut cum aliquis fornicatur. alio modo faciendo contra conscientiam et si non sit contra legem ut si conscientia dicat alicui quod leuare festucas de terra sit peccatum mortale. Ex conscientia autem obligatur aliquis ad peccatum siue habeat certam fidem de contrario eius quod agit. siue etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione. Illud autem quod

Quodlibet

igitur contra legem semper est malus nec excusatur per hoc quod est secundum conscientiam. et similiter quod est contra conscientiam est malum quavis non sit contra legem. quod autem nec contra conscientiam nec contra legem est non potest esse peccatum. Dicendum est ergo quod quando sunt due opiniones contrarie de eodem oportet esse alteram veram et alteram falsam. Aut ergo ille qui facit contra opinionem magistrorum utpote habendo plures prebendas facit contra veram opinionem. et sic cum faciat contra legem dei non excusatur a peccato quavis non faciat contra conscientiam. sic enim contra legem dei facit. Aut illa opinio non est vera sed magis contraria quavis ille sequitur ita quod vere licet habere plures prebendas. et tunc distinguendum est. quia aut talis habet conscientiam de contrario et sic iterum peccat contra conscientiam faciens quavis non contra legem. Aut non habet conscientiam de contrario sed certitudinem. sed tamen in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum. et sic si manente tali dubitatione plures prebendas habet periculo se committit. et sic proculdubio peccat utpote magis amans beneficium temporale quam propriam salutem. Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur. et sic non committit se discrimini nec peccat. Unde patet solutio ad obiecta.

Articulus decimusquartus

De quarto sic proceditur. Videtur quod non omne mendacium sit peccatum. Maius enim peccatum est homicidium quam mendacium. Sed homicidium potest licite fieri ut cum iudex occidit latronem. ergo et mendacium. Preterea in sacra scriptura quidam laudantur qui tamen mentiti esse intelliguntur ut obstetrices Jacob et Judith. ergo mendacium non semper est peccatum.

Sed contra est quod Aug. determinat in li. de mendacio. Respondeo dicendum quod quodcumque aliquis actus habet aliquam inordinationem inseparabiliter annexam nunquam potest bene fieri quia ipsa inordinatio est aliquid superfluum vel diminutum. et ita non potest in tali actu medium accipi in quo virtus consistit ut patet per philosophum in 6. ethi. huiusmodi autem actus est mendacium. Ad hoc enim inventa sunt verba vel voces ut sunt signa intellectuum ut dicitur in principio periar. et ideo quando aliquis voce enunciat quod non habet in mente quod importatur in nomine mendacii est ibi inordinatio per abusus vocis. et ideo procedimus quod mendacium semper

Decimum

est peccatum. Ad primus g^o d^o q^o homicidium semper est peccatum q^{uonia} in ordinationem habet inseparabiliter annexam. homicidium enim plus importat q^{uonia} occisio bo^{is}. Composita enim no^{ia} frequenter plus important q^{uonia} p^oponentia. Importat enim homicidium occasionem hominis indebitam. et ideo homicidium nunq^{uam} est licitum quavis occidere ho^{iem} aliquando liceat. Ad 2° d^o dicendum q^{uonia} sicut Aug. dicit in li. de mendacio. et habetur in glo. super illud ps. Perdes o^mes qui loquuntur mendacium. Dupliciter aliquis laudatur in scriptura. Quidam propter perfectum status virtutis. et horum facta proponuntur omnibus in exemplum et de talibus non legitur q^{uonia} mentiti sint vel si aliqua dixerunt que mendacia videntur s^{ed} intentionem qua^m ex instinctu spiritus sancti co^{ce}perunt mendacia non sunt. Quidam vero laudantur propter virtutis indole. et sic in aliquib^{us} mendaciu^m fuisse legit^{ur} maxime officiosus sicut ps de obstericib^{us}. N^o n. o^medantur q^{uonia} mentite sunt s^{ed} propter misericordiam ex qua in mendacijs inciderunt. et sicut apparet in eis quedam indoles. i. profectus v^{irtutis} n^o aut^{em} perfectio.

Articulus decimus quintus

De quinto sic proceditur. Videtur q^{uonia} non oportet q^{uonia} si aliquis intendat peccare mortaliter q^{uonia} peccet propter hoc mortaliter. Deus enim pronior est ad miserendum q^{uonia} ad puniendum ut habetur ex glo. in principio Jere. Sed si aliquis intendat peccare venialiter non sequitur q^{uonia} propter hoc peccet venialiter. ergo nec oportet q^{uonia} qui intendit peccare mortaliter q^{uonia} propter hoc peccet mortaliter. Sed contra. Quicumq^{ue} intendit peccare mortaliter facit contra conscientia^m. Sed omnis talis peccat mortaliter. g^o et d^o

R^{es} p^o d^o q^{uonia} improprie dicitur q^{uonia} aliquis intendat peccare mortaliter aut venialiter. Malus enim est preter intentionem et voluntatem ut dicit^{ur} Dio. 4. c. de di. no. Sed aliquis q^{uonia} intendit facere aliquid quod credit esse mortale peccatum ex hoc dicitur q^{uonia} intendit peccare mortaliter. Predicta g^o questio nihil aliud querit nisi quare aliq^{ui}s credens esse pctm ^{mortale} q^{uonia} facit peccat mortale. n^o aut^{em} est necesse q^{uonia} sit veniale si credat veniale esse. ut si fornicationes credat esse veniale peccatum. Cuius questionis de facili patet solutio quia cum conscientia etiam erronea habeat vim ligandi ex hoc ipso q^{uonia} contra conscientiam facit mortaliter peccat. Error aut^{em} conscientie quandoq^{ue} habet viz^{em} absoluendi siue excusandi q^{uonia} n^o s. procedit ex ignorantia ei^{us} q^{uonia} quis scire n^o pot^{est} vel scire n^o tenetur. et in tali casu quavis factum de se sit mortale tamen intendens

Quodlibet

peccare venialiter peccaret venialiter. sicut si aliquis intenderet accedere ad uxorem suam causa delectationis et ita intenderet peccare venialiter si alia ei supponeretur eo nesciente nihilominus venialiter peccaret. Quandoque vero error conscientie non habet vim absoluendi vel excusandi quando scilicet ipse error peccatus est ut cum procedit ex ignorantia eius quod quis scire tenetur et potest. sicut si crederet fornicationem simplicem esse peccatum veniale. et tunc quamvis crederet peccare venialiter non tamen peccaret venialiter sed mortaliter. Et sic patet responsio ad obiecta.

Inde querebatur de his que pertinent ad penam et gloriam. Et primo de his que pertinent ad penam. Secundo de his que pertinent ad gloriam. Circa penam autem querebatur primo de pena spirituali. Secundo de pena corporali damnatorum. Circa primum duo querebantur. Primo utrum damnati videant gloriam sanctorum et maxime post diem iudicii. Secundo utrum damnati vellent suos propinquos esse damnatos.

Articulus decimus sextus

De primum sic proceditur. Videtur quod damnati post diem iudicii videant gloriam sanctorum. Sicut enim se habet gloria ad miseriam ita miseriam ad gloriam. Sed de perfectione glorie sanctorum est ut videant miseriam damnatorum ut habet Isa. ultimo. Egredientur et videbunt cadavera impiorum. ergo et de perfectione miserie damnatorum est ut videant gloriam sanctorum. et sic post diem iudicii quando in miseria perfecta erunt videbunt gloriam sanctorum. Preterea post diem iudicii nulla afflictio a damnatis subtrahetur. Sed nunc affliguntur damnati de hoc quod vident gloriam sanctorum secundum illud Isa. 46. Videant et confundantur zelantes populi. ergo et post diem iudicii gloriam sanctorum videbunt. Sed contra. Omnis delectationis materia damnatis post diem iudicii subtrahetur. Sed videre sanctorum gloriam est quedam materia delectationis. ergo etc. Respondeo dicendum quod videre gloriam beatorum dupliciter contingit. Uno modo ut capiatur quid sit ipsa gloria et qualis et quanta. et sic nullus potest videre gloriam nisi qui est in gloria. Superat enim et desiderium et intellectum eorum qui non sunt in ea. Hoc enim est manna absconditum et nomen novum scriptum in calculo quod nemo novit nisi qui accipit. ut habetur Apoc. 2. Alio modo contingit videre gloriam beatorum ut videantur ipsi beati esse in quadam

Octauum

gloria inenarrabili ⁊ excedente intellectu. Et sic damnati ante diem iudicii vident gloriam sanctorum non autem post diem iudicii. quia tunc erunt penitus a sanctorum consortio alienati vt qui ad summum iam miserie peruenerunt ⁊ ideo nec etiam sanctorum consortio digni habebuntur. nam videns aliquod consortium habet cum eo quod videt. Ad primum ergo dicendum q̄ videre miseriam damnatorum omnino erit sanctis ad gloriaꝝ. gaudebunt enim de iusticia dei ⁊ de sua euasione secundum illud ps. Letabitur iustus cum viderit vindictam. Sed videre sanctorum gloriam aliquid perfectionis importat qua post diem iudicii damnati priuabuntur. Ad secundum dicendum q̄ damnati in inferno existētes post diem iudicii memores erunt glorie sanctorum quas ante iudicium et in iudicio viderunt. et sic cognoscent eos esse in maxima gloria quamuis non videant ipsos beatos nec eorum gloriam. ⁊ ita inuidia torquebuntur. ⁊ sic afflictio que est in eis nūc ex tali visione manebit visione sublata de quo etiā magis dolebunt videntes se etiam visione sanctorum indignos reputatos.

Ad illud quod contra obicitur dicendum q̄ videre sanctorum gloriam non est materia delectationis nisi secundum primum modum visionis videatur qualiter a damnatis nunq̄ videtur. secundo autem modo videre ⁊ non habere est magis afflictionis causa propter inuidiam.

Articulus decimusseptimus

De secundum sic proceditur. Videtur q̄ damnati non velent suos propinquos esse damnatos. Dicitur enim Luce 16. q̄ diues in inferno damnatus petebat Lazarium mitti ad fratres suos vt testaretur illis ne venirent in locum tormentorum. Petitio autem est voluntatis designatio. ergo damnati non volunt suos propinquos damnari. Sed contra est quod dicitur Isa. 14. super illud. Surrexerunt de solis suis. dicit glo. Solacium est damnatis socios habere sue miserie. ergo ipsi vellent omnes esse damnatos. R̄. dicendum q̄ vitia spiritualia in damnatis consumantur q̄ significatur Ezech. 32. vbi dicitur de impiis. q̄ cum armis suis ad infernum descendunt. ⁊ ideo in eis perfecta inuidia est ad quam pertinet dolere de bono alterius quod ipse nō habet et sic etiam velle omnes pati malum quod ipse patitur. Liberari enim a malo quoddam bonum est. Que quidem inuidia in aliquibus etiam in hac vita tantum inualescit vt suis propinquissi

Quodlibet

mis etiam inuideant de bonis que non habent ipsi. Unde multo amplius damnati inuidia simulante vellent suos propinquos cum omnibus aliis esse damnatos. et dolebunt si sciant aliquos esse saluatos. Sed tamen si non omnes debent damnari sed aliqui saluari magis vellent suos propinquos quam alios a damnatione liberari quia in hoc etiam inuidia torquebuntur si videant saluari alios et suos damnari. et per hunc modum tuus damnatus nolebat suorum damnationem. et sic patent obiecta.

Articulus decimus octauus

Et inde querebatur de pena corporali damnatorum utrum scilicet sit ibi tantum pena ignis vel etiam pena aque. et videtur quod sic per illud Job. 24. de impiis. Transibunt ab aquis niuium ad calorem nimum. Sed contra. Omnis delectatio et refrigerium damnatis auferitur. Sed non potest esse sine quodam refrigerio quod aliquis afflictus calore ad frigus aque transeat vel e contrario. ergo talis penarum alternatio non erit in damnatis. R. dicendum quod sicut dicit Basilius exponens illud ps. Vox domini intercurrentis etc. In fine mundi ignis diuidetur et alia elementa et quicquid est in eis pulchrum et clarum remanebit superius ad gloriam beatorum. quod vero est in eis fetulentum et penosum decedet in infernum ad penam damnatorum. et ita fex totius creature in infernum colligetur. et erit damnatis in penam et non solum patientur penam ignis. Iustum est enim ut qui creatorem offenderunt ab omni creatura puniantur. Unde dicitur Sapientie. 5. Quia orbis terrarum pugnabit pro illo contra insensatos. Ad illud autem quod in contrarium obicitur dicendum quod ex huiusmodi varietate penarum nullum erit in damnatis refrigerium. Ignis enim et aqua et huiusmodi non agent in corpora damnatorum actione nature ita quod relinquunt suas qualitates in corporibus damnatorum secundum esse nature sicut ignis relinquit calorem in lignis que facit esse calida. alioquin cum contraria non possint esse simul in eodem oporteret corpora damnatorum suas qualitates perdere. et sic transmutata natura organorum fieret pena minus sensibilis. sed agunt in corpora damnatorum actione spirituali impunendo scilicet suas qualitates in corporibus damnatorum secundum esse spirituale per modum quo species colorum est in aere vel etiam in pupilla non ita quod fiant colorata. Unde corpora damnatorum sentient afflictionem ignis sine hoc quod conuertantur in

Octauum

naturam ignis .et ideo varietas penarum non facit eis aliquod refrigerium. Refrigerium enim nunc ex alternatione penarum proueniens causatur ex transmutatione nature in quantum per frigus aque superfluitas calefactionis remittitur et sic ad medium venitur quod est delectabile.

Unde querebatur de gloria beatorum . et circa hoc queruntur duo. Primo vtrum beatitudo sanctorum per prius consistat in intellectu & in effectu . vel econuerso. Secundo vtrum per prius beati ferantur ad videndum humanitatem & Verbum & eius diuinitatem.

Articulus decimusnonus

De primo sic proceditur. Videtur quod beatitudo sanctorum precipue consistat in intellectu. Sicut enim dicit Augustinus .10. confessi. Beatitudo est gaudium de veritate. Sed veritas pertinet principaliter ad intellectum . ergo et beatitudo. Preterea Johannis decimosextimo dicitur. Nec est vita eterna vt cognoscant te solum verum deum et quem misisti Ihesum Christum. Cognitio autem ad intellectum pertinet . ergo et vita eterna siue beatitudo. Preterea Augustinus dicit .1. de trinitate. Quod visio est tota merces. Merces autem est beatitudo . ergo pertinet principaliter ad visionem intellectus. Sed contra. Premium respondet merito. Sed meritorium principaliter consistit in voluntate . ergo et beatitudo que est premium. Responsio dicendum quod felicitas siue beatitudo in operatione consistit et non in habitu . vt philosophus probat in primo Ethicorum. Unde beatitudo hominis potest comparari ad aliquam potentiam anime dupliciter. Uno modo sicut obiectum potentie et sic beatitudo precipue comparatur ad voluntatem. Nominat enim beatitudo vltimum finem hominis et summum bonum ipsius. Finis autem et bonum sunt obiectum voluntatis. Alio modo sicut actus ad potentiam . et sic beatitudo originaliter et substantialiter consistit in actu intellectus . formaliter autem et completiue in actu voluntatis . quia impossibile est ipsum actum voluntatis esse vltimum finem voluntatis. Vltimus enim finis hominis est id quod est primo desideratum. Non autem potest esse quod primo volitum sit actus voluntatis. Prius enim est potentia fieri in aliquod obiectum & quod feratur super actum suum . Prius enim intelligitur scilicet actus alicuius potentie & reflectio eius super actum illum.

Quodlibet

Actus enim terminatur ad obiectum. et ita quelibet potentia prius fertur in obiectum quam in actum suum. sicut visus prius videt colorem quam videat se videre colorem. et ita etiam voluntas prius vult aliquod bonum quam velit se velle. et sic actus voluntatis non potest esse primo volutus et per consequens nec ultimus finis. sed quocumque aliquod bonum exterius est desideratum quasi finis ille actus nosse est nobis quasi finis interior quo primo perfecte attingimus ad ipsum sicut dicimus quod comestio finis est et beatitudo eius qui ponit cibum finem suum. et possessio eius qui finem suum ponit pecuniam. finis autem nostri desiderii deus est. Unde actus quo ei primo coniungimur est originaliter et substantialiter nostra beatitudo. primo autem deo coniungimur per actum intellectus. et ideo ipsa dei visio que est actus intellectus est substantialiter et originaliter nostra beatitudo. Sed quia hec operatio perfectissima est et convenientissimum obiectum ideo consequitur maxima delectatio que quidem decorat operationem ipsam et perficit eam sicut pulchritudo iuventutem ut dicitur in. 10. ethi. unde ipsa delectatio que voluntatis est est formaliter complens beatitudinem et ita beatitudinis ultime origo est in visione. complementum autem in fruitione. Tres ergo prime rationes concedende sunt. quia ostendunt quod beatitudo substantialiter consistat in actu intellectus

Ad illud autem quod contra obicitur dicendum quod meritum consistit in agendo premium autem in recipiendo. Actio autem primo pertinet ad voluntatem quia ipsa mouet omnes alias vires sed receptio primo pertinet ad intellectum quam ad voluntatem. unde premium per prius attribuitur intellectui meritum autem voluntati.

Articulus vicesimus

De secundis sic proceditur. Videtur quod beati in gloria prius ferantur ad contemplandam christi diuinitatem quam eius humanitatem. Altissimo enim statui altissimus actus primo et principaliter competit. Sed beati sunt in statu altissimo. Quis ergo actus intelligentie que est potentia altissima cuius est ferri in deum sit actus altissimus et nobilissimus videtur quod hic actus primo beatis competat ut deum contemplantur. Preterea hoc ad imperfectionem vie pertinet quod oportet nos ab inferioribus ad superiora contemplanda conscendere. Sed in beatis erit perfectio contraria imperfectioni vie. ergo ipsi econuerso per prius superiora contemplantur. et sic primo christi diuinitatem quam eius humanitatem

Nonum

Sed contra. Ad extremum non peruenitur nisi per medium. Sed medius inter deum et homines est xpi humanitas. i. ad tibi. et Mediator dei et hominum homo xpus Ihesus. ergo sancti non perueniunt ad contemplationem diuinitatis xpi nisi prius contemplando eius humanitatem. Et dicendum quod unusquisque prius considerat illud quod est ratio alicuius quam id cuius ratio est sicut artifex prius considerat regulam operis quam secundum regulam operetur. Beati autem a deo sunt deo coniuncti ut ipse sit eis ratio cuiuslibet cognitionis et operis. Aliter enim actus beatitudinis per alias cognitiones et operationes sanctorum impediretur. Et ideo illud ad quod sancti primo attendunt est ipse deus et eum habent medium cuiuslibet cognitionis et regulam cuiuslibet operationis et sic per prius contemplantur diuinitatem xpi quam eius humanitatem. In utraque tamen contemplanda delectationem inueniunt. unde dicitur Johan. 10. Ingredientur scilicet beati ad contemplandam diuinitatem xpi. et egredientur ad contemplandam eius humanitatem et utrobique pasqua inuenient. i. delectationem ut exponitur in libro de spiritu et anima. Duas ergo primas rationes concedimus. Ad illud quod contra obicitur dicendum quod ratio illa procedit quantum ad statum vie in qua nondum sumus deo perfecte coniuncti. Sed oportet nos ad deum per xpm accedere. sed cum iam deo in beatitudine coniuncti erimus per prius intendemus xpi diuinitati quam eius humanitati.

Incipit quodlibet nonum sancti Thome

Uesitum est primo de capite xpi. deinde de membris
De xpo quesitum est tripliciter. Primo quantum ad naturam diuinam. Secundo quantum ad unionem humane nature ad diuinam. Tertio quantum ad species sub quibus in sacramento altaris continetur.

Articulus primus

Ircum primum querebatur utrum deus possit facere infinita esse actu. et videtur quod non. Deus enim potest facere aliquid maius omni eo quod facit quia eius potentiam non adequat opus ut dicit Dugos de sancto victore. Sed infinito in actu non potest esse aliquid maius. ergo non potest esse quod deus faciat infinitum in actu. **Sed contra.** Deus potest plus facere quam homo possit

Quodlibet

dicere vel cogitare secundum illud Luce. 1°. Non erit impossibile apud deum omne verbum. Sed homo potest dicere esse infinitum in actu et etiam cogitare cum quidam phi hoc posuerunt ut patet in tertio phi. ergo deus potest facere infinitum in actu. R^o dicendum quod cum dicitur deum non posse aliquid facere hoc non est propter defectum diuine potentie sed propter impossibilitatem que importatur in facto. quod quidem contingit dupliciter. Uno modo quia repugnat facto in quantum est factum. sicut dicimus deum non posse facere aliquam creaturam que se in esse conseruet. quia ex hoc ipso quod res aliqua ponitur habere superiorem ponitur etiam indigere conseruatione cum idem sit causa essendi rem et conseruans rem in esse. Alio modo quia repugnat huic facto in quantum est hoc factum sicut si dicamus deum non posse facere equum rationalem esse. Esse enim rationale quamuis non repugnet facto in quantum est factum. tamen hoc factum scilicet esse rationale repugnat omni equo in quantum est equus in cuius definitione cadit irrationale. Quidam autem dicunt quod deus non potest facere esse infinitum in actu quia esse infinitum repugnat facto in quantum est factum. Est enim contra rationem creature ut creatorem adequet quod oportet ponere si esset aliqua creatura infinita. Infinitum enim infinito maius non est. Sed illud non videtur rationabiliter dici. Nihil enim prohibet illud quod est infinitum per unum modum superari ab eo quod est infinitum pluribus modis sicut si esset aliquod corpus infinitum secundum longitudinem finitum vero latitudine esset minus corpore longitudine et latitudine infinito. Dato autem quod deus faceret aliquod corpus infinitum actu corpus quidem hoc esset infinitum quantitate dimensiuam sed de necessitate haberet naturam speciei terminatam et esset limitatum ex hoc ipso quod esset res materialis. unde non esset equale deo cuius esse et essentia est modis omnibus infinita. Alii vero dixerunt quod esse infinitum in actu secundum aliquem modum non repugnet facto in quantum factum neque huic facto in quantum est hoc factum quod est ens in actu. Aliquo vero modo repugnat enti in actu esse infinitum. et hec est opinio Algazelis. Distinguit enim duplex infinitum scilicet infinitum per se et infinitum per accidens. cuius distinctionis intellectus hinc accipi potest quod cum infinitum principaliter in quantitate inueniatur ut dicitur in p^o phi. si quantitas in qua infinitum consistit habeat tales multitudinem cuius vnaqueque pars ab altera dependeat et certum ordinem habeat ita quod vnaqueque pars illius multitudinis requira

Infinitum

tur per se tunc infinitum in tali quantitate consistens dicitur infinitum per se. sicut patet in hoc quod baculus mouetur a manu man⁹ a lacertis et neruis qui mouetur ab anima. et si in infinitum procedunt ut scilicet anima ab alio moueatur et sic deinceps in infinitum vel baculus aliquid aliud moueat et sic deinceps in infinitum erit multitudo istorum mouentium et motorum per se infinita.

Si vero quantitas in qua consistit infinitum resultet ex aliquibus pluribus que eundem ordinem seruent et quorum numerus non requiritur nisi per accidens tunc erit infinitum per accidens sicut si aliquis faber cultellum faciat ad cuius constitutionem multis martellis indigeat ex hoc quod unus post alium frangitur et unus succedit in locum alterius eiusdem ordinem tenens. si talis multitudo in infinitum excrescat dicitur infinitum per accidens et non per se. Accidit enim fabrilis operi martellorum infinita multitudo cum per unum martellum si duraret equaliter posset expleri sicut per infinitos. Dicunt ergo quod infinitum per se repugnat ei quod est esse in actu eo quod oportet in his que per se ordinem habent compleri postremum nisi per separationem quodammodo omnium priorum. et sic ad unum constituendum requireretur infinitorum ordinata influentia si esset aliquid infinitum per se. et ita nunquam posset compleri cum infinita non sit transire. sed infinitum per accidens secundum eos non repugnat ei quod est esse in actu cum una pars multitudinis ab altera non dependeat. unde secundum hoc nihil prohibet esse infinitum in actu sicut *Alga*. dicit in sua metha. animas rationales hominum defuictorum esse infinitas in actu. eo quod ponat generationes hominum ab eterno fuisse et animas post mortem corporum remanere. et secundum hanc opinionem deus posset facere infinita vel infinitum in actu etiam si non inueniatur in natura infinitum in actu. Sed contra contra comentatores. *S. meth.* dicit quod in actu esse non potest neque infinitum per se neque infinitum per accidens. In potentia vero inuenitur infinitum per accidens sed non infinitum per se. et sic secundum eum esse infinitum omnino repugnat ei quod est esse in actu. et hoc verum esse videtur. Non enim potest esse actu in re natura aliquid non specificatum ad diuersas species indifferenter se habens. Quamuis enim intellectus accipiat animam non specificatum rationali vel irrationali dicitur. non tamen potest esse actu animam quod non sit rationale vel irrationale. unde secundum philosophum non est in genere quod non est in aliqua eius specie. vnaqueque vero quantitas specificatur per certam terminationem quantitatis. sicut multitudinis species sunt duo et tria et sic de aliis. et magnitudinis species sunt bicubitum et tricubitum et huiusmodi. vel secundum aliquam determinatam mensuram. unde impossibile est

Quodlibet

sic inueniri aliquam quantitatem in actu que non sit propriis terminis limitata. cum autem infinitum congruat quantitati et dicatur infinitum per termini remotionem impossibile erit infinitum esse in actu. propter quod dicit philosophus in 3. phisicorum. quod infinitum est sicut materia nondum specificata sed sub priuatione existens. et quod se habet magis in ratione partis et contenti quam totius et continentis. et ideo sicut deus non potest facere equum rationale ita non potest facere ens actu esse infinitum. Unde primum concedimus quia verum concludit quamuis non recte concludat eo quod si ponatur deus facere aliquid infinitum secundum unum modum adhuc potest aliquid infinitum facere in alio ordine. sicut si posset facere infinitos leones. infinito enim non est aliquid maius in illo ordine quod est infinitum. sed secundum alium ordinem nihil prohibet aliquid esse aliud maius infinito sicut numeri pares sunt infiniti et tamen numeri pares et impares simul accepti sunt plures numeris paribus. Ad illud vero quod in contrarium obicitur dicendum quod verbum intellectus non solum dicitur quod verbo profertur sed quod mente concipitur. quod autem sibi ipsi est repugnans mente concipi non potest quia nullus potest intelligere contradictoria esse simul vera ut probatur in 4. metaphisicorum. unde cum esse infinitum repugnet ei quod est esse actu hoc non est verbum. unde non est infinitum in actu. et ideo non sequitur quod sit deo possibile. Philosophi autem qui posuerunt infinitum esse in actu propriam vocem ignorauerunt.

Unde querebatur de christo quantum ad unionem humane nature cum diuina. Et circa hoc querebantur tria. Primo utrum in christo sit una hypostasis tantum. Secundo utrum sit in eo unum tantum esse. Tertio utrum sit in eo una tantum filiatio.

Articulus secundus

De primo sic proceditur. Videtur quod in christo sint plures hypostases. Unio enim anime ad corpus presupponit ad assumptionem quia christus humanitatem siue humanam naturam assumpsit quam cum sit forma totius dicit aliquid compositum ex anima et corpore. sed anima et corpus unita faciunt hypostasim hominis. ergo hypostasis in humana natura preintelligitur assumptioni. Sed omne quod preintelligitur assumptioni potest dici esse assumptum. ergo hypostasis ubi assumpsit hypostasis hominis et sic sunt due hypostases in christo. Preterea corpus quod preintelligitur assumptioni est assumptibile. Sed corpus non est assumptibile nisi ut unitum anime rationali. non enim dicitur corpus inaiatum esse assumptibile ergo unio anime et corporis preintelligitur ad assumptionem humane nature

Nonum

et sic idem quod prius. Preterea mediuz vnus presupponitur ad vnionem. Sed gracia est mediuz vnionis humane nature ad diuinam personam. vnde dicitur gracia vnionis. ergo presupponitur ad vnionem. gracia autez non potest intelligi nisi in anima anima autem non intelligitur esse anteq̄ corpori vniatur. qz creando infunditur z infundendo creatur. ergo oportet preintelligi vnionem anime cum corpore ad vnionem humane nature cum diuina. z sic idem quod prius. Preterea humanitas est quedaz forma substantialis requirit aliquid quod per ipsam informetur non autem potest dici q̄ ypostasis vel suppositum eternum informetur per aliquaz formam creatam. ergo oportet in xpo ponere aliquod suppositum vel ypostasim creatam que humanitate informetur. z sic in xpo erunt due ypostases. ypostasis scilz verbi et ypostasis hominis. Sed contra est. Ea que sunt adinuicem disparata non predicantur de se inuicem nisi per hoc q̄ conueniunt in vno supposito. sicut dicimus q̄ album est dulce propter vnitatem subiecti. Sed diuina natura z humana sunt nature penitus disparate. predicantur autem de se inuicem in concreto. Dicimus enim. deus est homo z homo est deus. ergo est ibi vnū suppositum tantum z vna ypostasis. Si dicatur q̄ predicantur de se inuicem propter hoc q̄ conueniunt in vna persona non per hoc q̄ conueniunt in vno supposito vel ypostasi vna. sicut dicimus album est dulce. Contra. Persona non addit supra ypostasim vel suppositum nisi aliquid accidens scz proprietatem ad dignitatem pertinentem. Si ergo in xpo esset vna persona z non vnuz suppositum vel ypostasis diuina natura et humana essent in ipso vnite solum in accidente quod falsum est. R. dicendum q̄ secundum opinionem secundam quas magister in. 6. di. teruu li. sententiarum. ponit que est cōmunis opinio modernorum z alius multo verior z securior. in Xpo est vnum suppositum tantum et vna tantum ypostasis sicut z persona vna. Oportet nāqz nos secundum doctrinam fidei ponere vnā rem subsistentem in duabus naturis diuinā scz z humanā. alias nō posset dici q̄ vn⁹ esset dominus Ihesus xpus secundum sententiam apostoli. 1. ad Cor. 8. Unde z Nestorius damnatus est propter hoc q̄ xpm presumpsit diuidere duas introducens personas. Illud autez quod est subsistens in natura est aliquid indiuiduum z singulare. vnde vnitas xpi in qua due nature vniuntur attribuenda est alicui nomini per quod singularitas designetur. Nominum autem que sin

Quodlibet

gularitatem designant quedam significant singulare in quolibet genere entis .sicut hoc nomen singulare ⁊ particulare ⁊ indiuiduum .quia hec albedo est quoddam singulare ⁊ particulare ⁊ indiuiduum . Nam vniuersale ⁊ particulare circueunt oē genus . ¶ Quedam vero significant singulare soluz in genere substantie .sicut b^o nomen ypostasis qđ significat indiuiduam substantiam . ⁊ b^o nomen persona quod significat substantiam indiuiduam rationalis nature . ⁊ similiter hoc nomen suppositum vel res nature quorum nulluz de hac albedine potest predicari quāuis hec albedo sit singularis eo qđ vnumquodqz eorum significat aliquid vt subsistēs . Accidentia vero non subsistunt partes vero substantiarum quāuis sint de natura subsistentium non tamen per se subsistunt s; in alio sunt . vnde etiam predicta nomina de partibus substantiarū non dicuntur . Non enim dicimus qđ hec manus sit ypostasis vel persona vel supposituz vel res nature quāuis possit dici qđ sit qđdam indiuiduum vel particulare vel singulare que nomina de accidentibus dicebantur . non autem potest dici qđ humana natura in xpo vel aliqua pars eius sit per se subsistens . Hoc enim vniōni repugnaret nisi poneremus vniōnem secundum quid ⁊ non simpliciter sicut vniuntur lapides in aceruo vel duo homines per affectum amoris vel per aliqđ imitationis similitudinem . que omnia dicimus esse vnum secundum quid ⁊ non simpliciter . qđ enī est simpliciter vnum et per se subsistens nihil continet actu per se subsistēs sed forte in potentia . Unde seruata veritate vniōnis naturarum in xpo oportet ponere sicut vnā personam ita vnā ypostasim ⁊ vnum suppositum ⁊ vnā rem duarum naturarum . sed ipsam humanam naturam in xpo nihil prohibet dicere esse quoddam indiuiduum aut singulare aut particulare . ⁊ similiter quilibet partes humane nature . vt manus ⁊ pedes ⁊ ossa quorum qđlibet est quoddam indiuiduum non tamen qđ de toto predicetur quia nullum eorum est indiuiduum per se subsistens . sed indiuiduum per se subsistens vel singulare vel particulare quod predicatur de xpo est vnum tantum . Unde possum⁹ dicere in xpo esse plura indiuidua vel singularia vel particularia non autem possum⁹ dicere xpm esse plura indiuidua vel singularia vel particularia s; plures ypostases vel supposita non possumus dicere in xpo esse .

Ad primum ergo dđ qđ ex vniōne aīe ⁊ corporis conuenitur ⁊ homo ⁊ humanitas que quide; duo hoc modo differunt qđ humanitas significatur per modum partis eo qđ humanitas dicitur

Notum

qua homo est homo. et sic precise significat essentialia principia speciei per que hoc individuum in tali specie collocatur. unde se habet per modum partis. cum preter huiusmodi principia multa alia in rebus nature inueniantur. Sed homo significatur per modum totius. Homo enim dicitur habens humanitatem vel subsistens in humanitate sine precisione quorumcumque aliorum superuenientium essentialibus principis speciei quia per hoc quod dico habens humanitatem non preciditur quin habeat colorem et quantitatem et alia huiusmodi. Secundum ergo secundam opinionem. predictam unioni humane nature ad diuinam presupponitur unio anime et corporis scilicet quod constituit humanitatem non scilicet quod constituit hominem. Illud enim quod in christo est constitutum ex anima et corpore tantum quod unione presupponitur non est totum quod per se subsistit sed aliquid eius. et ideo non potest signari ut homo scilicet ut humanitas. unde oportet dicere quia in ipsa unione humane nature ad diuinam quasi in termino assumptionis intelligatur per in christo ratio hominis quia tunc in per intelligitur ut res per se subsistens completa. et in hoc differt ab aliis duabus opinionibus. Nam prima opinio ponit quod unio anime ad carnem presupponitur scilicet intellectum assumptioni humane nature. non scilicet solum hoc quod constituit humanitatem sed etiam scilicet quod constituit hominem. dicit. n. hominem esse assumptum. Tertia vero opinio ponit quod nec etiam in termino assumptionis intelligitur anima corpori unita nec ad constituendum hominem nec ad constituendam humanam naturam. Dicit. n. humanam naturam sumi multipliciter. id est per partem eius. scilicet anima et corpore cum dicamur humanam naturam assumptam a verbo. unde patet quod nec de dicit christum esse hominem nec de ponit humanam naturam in christo et ideo est tanquam heretica condemnata. Ad 2^{am} obiectum quod corpus unitum anime preintelligitur assumptioni humane nature. Unitum autem dico unione constitutente humanitatem non autem unione constituyente hominem. Ad 3^{am} obiectum quod gratia habitualis non intelligitur ut medium unionis quod scilicet intellectus precedat unionem nec est medium quod causet unionem vel unitatem sed medium quod facit ad congruitatem unionis sicut decoratus facit ad congruitatem conjunctionis matrimonialis. Et similiter scientia et omnes alie perfectiones christi possent dici medium unionis. et pro tanto gratia habitualis christi potest dici gratia unionis. Verius tamen puto quia gratia unionis dicatur vel ipsa gratuita dei voluntas que gratis nullis meritis precedentibus unionem fecit. vel potius ipsum donum gratis datum humane nature quod est esse in diuina persona. Si tamen anima unita corpori preintelligatur ad assumptionem soluendum est ut prius. Ad 4^{am} obiectum quod humanitas non est forma partis que dicatur forma quia informet aliquam naturam vel subiectum

Quodlibet

sed dicitur forma totius in qua suppositum nature subsistit. unde non oportet ponere quod hypostasis increata informetur humanitate sed quia subsistat in ea.

Articulus tertius

De secundus sic proceditur. Videtur quod in christo non sit unum tantum esse. Viuere enim secundus philosophum in. 2. de anima uiuentibus est esse. Sed in christo non est tantum unum uiuere cum duplex sit in eo vita creata scilicet vita qua uiuit corpus. per animas que morte priuatur. et vita increata que uiuit per se ipsum. ergo nec in christo est tantum unum esse. Preterea sicut esse est suppositi ita et operatio. Sed unitas suppositi non facit quin in christo sint plures operationes. ergo nec faciet quod in christo sit tantum unum esse. Preterea generatio est mutatio ad esse. Sed in christo est quedam generatio temporalis de qua Mathei. 1. Christi autem generatio sic erat que non potest terminari ad esse eternum. ergo terminatur ad aliquid esse temporale et creatum. ergo in christo est duplex esse cum in ipso maxime sit esse increatum. Preterea unicuique est attribuendum esse de quo conuenienter queri potest an est. Sed de humana natura potest queri an est. ergo humana natura habet esse proprium in christo. et sic est in eo duplex esse cum etiam humana natura suum esse habeat. Sed contra. Quaecumque sunt distincta secundum esse sunt in supposito distincta. Sed in christo est unum tantum suppositum. ergo et unum tantum esse. Respondeo dicendum quod esse dupliciter dicitur ut patet per philosophum in. 5. metaph. et in quadam glo. Orig. super principium Jo. Uno modo secundum quod est copula verbalis significans compositionem cuiuslibet enunciationis quam anima facit. unde hoc esse non est aliquid in re natura sed tantum in actu anime componentis et diuidentis. et sic esse attribuitur omni ei de quo potest propositio formari siue sit ens siue priuatio entis. Dicimus enim cecitatem esse. Alio modo esse dicitur actus entis in quantum est ens. id est quo denominatur aliquid ens actu in rerum natura. et sic esse non attribuitur nisi rebus ipsis que in decem generibus continentur. unde ens a tali esse dicitur per decem genera diuiditur. Sed hoc esse attribuitur alicui dupliciter. Uno modo ut sicut ei quod proprie et uere habet esse vel est. et sic attribuitur soli substantie per se subsistenti. unde quod uere est dicitur substantia in. 1. philosophum. Omnia uero que non per se subsistunt sed in alio et cum alio siue sint accidentia siue forme substantiales

Nonum

aut quelibet partes non habent esse ita vt ipsa vere sed attribuitur eis esse alio modo. i. vt quo aliquid ē sicut albedo dicitur esse non quia ipsa in se subsistat. sed quia ea aliquid habet esse albus. **Esse** ergo proprie et vere non attribuitur nisi rei per se subsistenti. huic autem attribuitur esse duplex. vnum scilicet esse resultat ex his ex quibus eius vnitas integratur quod proprium est esse suppositi substantiale. Aliud esse est supposito attributum preter ea que integrant ipsum. quod est esse superadditum scilicet accidentale vt esse album attribuitur sorti cuius dicitur sortes est albus. Quia ergo in christo ponimus vniam rem subsistentem tantum. ad cuius integritatem concurrunt etiam humanitas. quia vnum suppositum est vtriusque nature id eo oportet dicere quod esse substantiale quod proprie attribuitur supposito in christo est vnum tantum. habet autem vnitatem ex ipso supposito et non ex naturis. Si tamen ponatur humanitas a diuinitate separari tunc humanitas suum esse habebit aliud ab esse diuino. non enim impediebat quin proprius esse haberet nisi hoc quod non erat per se subsistens. sicut si archa esset quoddam indiuiduum naturale ipsa tota non haberet nisi vnum esse quelibet tamen partium eius ab archa separata proprius esse habebit. et sic patet quod secundum opinionem secundam oportet dicere quod in christo est vnum esse substantiale. secundum quod esse est suppositi proprie quantum sit in eo multiplex esse accidentale. **Ad primum** ergo dicendum quod viuere dicit esse quoddam specificatum per speciale essendi principium. et ideo diuersitas vite consequitur diuersitates principiorum viuendi sed esse magis respicit ad suppositum subsistens. **Ad secundum** dicendum quod operatio suppositi non est de integritate vnitatis eius sed consequitur eius vnitatem. vnde vnus suppositi inuenimus multas operationes secundum diuersa operationum principia que supposito insunt. sicut homo aliud operatur lingua et manu. Sed esse est id in quo fundatur vnitas suppositi. vnde esse multiplex preiudicat vnitati essendi. **Ad tertium** dicendum quod generatio temporalis terminatur non ad esse suppositi eterni vt simpliciter per eam esse incipiat sed quod incipiat esse suppositum habens illud esse suppositi humane nature. **Ad quartum** dicendum quod obiectio illa procedit de esse quod in actu anime confusit. quia an est etiam de cecitate queri potest.

Articulus quartus

D tertius sic proceditur. Videtur quod in christo non sit tantus

Quodlibet

vna filiatio. Multiplicata enim causa multiplicatur effectus. Sz natiuitas est causa filiationis. ergo cū in xp̄o sint due natiuitates erunt etiam due filiationes. Preterea impossibile ē idem simul manere z corrumpi. Sed supposito q̄ beata virgo ante xp̄i mortē mortua fuisset corrupta esset filiatio qua filius matris dicebatur maneret autem filiatio eterna qua diceretur filius patris. ergo filiatio dicitur xp̄us filius patris z alia filius matris. Sed dices q̄ est alius respectus sed non alia filiatio. Contra. Fili⁹ est relatiuum secundum esse z non tantum secundum dici. Sz h̄mōi relatiua secundum p̄m̄ in predicamentis sunt quorum esse ē ad aliud se habere. ergo esse filiationis est esse respectus quo refertur ad aliud. z ita si sunt plures respect⁹ sunt plures filiationes. Preterea in relatione nihil inuenitur nisi respectus z causa siue fundamentum respectus. sicut vnitas quantitatis est fundamentum relationis que ē equalitas. Sed respectus sunt diuersi quibus xp̄s refertur ad patrem z matrem. fundamenta etiam horum respectuum siue cause sunt diuersae scz ipse natiuitates. Nam filiatio ē relatio originis. ergo sunt plures filiationes in xp̄o. Sed contra filiatio est relatio personalis. Sed in xp̄o est vna tantum persona. ergo vna tantum filiatio. R^o dicendum q̄ in xp̄o est vna tantum filiatio secundum rem quāuis sint plures respectus relatiui secundum rationem. Ad cuius euidentiā sciendum est q̄ in hoc differt ad aliquid ab aliis generibus q̄ alia genera ex propria sui ratione habent q̄ aliquid sint sicut quantitas ex hoc ipso q̄ est quantitas aliquid ponit. Et similiter est de aliis. sed ad aliquid ex propria sui generis ratione nō habet q̄ ponat aliquid. sz ad aliquid. vnde inueniuntur quedā ad aliquid que nihil sunt in rerum natura sed in ratione tantum qđ in aliis generibus non contingit. z quāuis ad aliquid ex ratione sui generis non habeat q̄ ponat aliquid non tamen etiam habet ex ipsa generis ratione q̄ nihil ponat quia sic nulla relatio esset aliquid in rerum natura vnde ad aliquid non esset vnum de decem generibus. habet autem relatio q̄ sit aliquid reale ex eo q̄ relationez causat. Luz enī in aliquo inuenitur aliquid reale per quod alterum dependeat z comparetur tunc dicimus realiter comparari vel dependere vel referri. sicut equalitas relatio realis ponitur ex virtute quantitatis que equalitatem causat. Quia vero ex eodem res habet esse z vnitatem. et ideo realis vnitas relationis pensanda est ex ipso relationis fundamento vel causa. vt quia vna est quantitas per quā

Nonum

pluribus sum equalis in me non est nisi vna relatio realis equalitatis habens respectum ad plures. Similiter quia vna natiuitate ex patre et matre genitus fui vna filiatione reali dicoz filius vtriusq3 quamuis multiplicentur respectus. sed in xpo non possumus dicere vnā causam esse filiationis secundum q̄ refertur ad patrem ⁊ matrem cum sint due natiuitates penitus disparate. vnde si esset aliquis q̄ filiationem temporales posset recipere quasi subiectum oporteret ponere in xpo plures filiationes. Nunc autē filiatio est talis relatio que non potest habere pro subiecto nisi ipsum suppositum. in xpo autem non est nisi suppositum eternum. quod quidem non potest esse subiectum alicuius temporalis relationis. Quęcunq3 enim relationes temporales de aliquo eterno dicuntur sunt relationes rationis ⁊ nō rei. Unde filiatio qua xpus refertur ad matrem non est realis relatio sed rationis tantum sicut ⁊ ceterę que dicuntur de deo ad creaturas. Non enim potest dici q̄ subiectum filiationis sit suppositum eternum ratione humane nature vel alicuius partis eius sicut dicitur suppositum mortis vel passionis. quia sic ipsa humana natura vel pars eius esset primum subiectum filiationis ⁊ denominaretur per ipsas. sicut contingit ⁊ de aliis accidentibus que attribuuntur xpo ratione humane nature. filiatio vero nunq̄ denominat nisi ipsum suppositum nec potest aliud pro subiecto habere. Nihil tamen prohibet aliquas reales relationes inesse xpo ad virginem. sicut cum dicim⁹ corpus xpi est originatum ex virgine. Sed ista relatio non habet rationem filiationis nisi poneremus secundum primam opinionem suppositum eternum esse aliud in xpo a creato. Ad primum ergo dicendum q̄ ex natiuitate temporali non innascitur filiatio realis sed rationis tantum quamuis xpus realiter sit filius virginis sicut deus realiter ē dñs creature quamuis ī eo dñium nō sit relatio real. Dicitur n. realiter dñs ppter realē potestātē. ⁊ sic dicitur xpus realiter fili⁹ virginis ppter realē natiuitatē. Ad 2° dicitur q̄ respect⁹ relationis dependet ex termino ad quē aliquid refert. ⁊ id destrucito termino respect⁹ auferret. s3 tñ filiatio real ad patres remanet in xpo etiā supposita morte matris. Ad 3° dicitur q̄ in illa pbi descriptione esse ponit⁹ pro rōe essendi s3^o q̄ diffinitio dicitur s3^o gen⁹ qd ē esse. vñ nō o3 q̄ habeat esse relatio ex respectu s3 ex cā respectus. ex respectu vō h3 ppriā rōnē generis vel speciei. Ad 4° dicitur q̄ quamuis sit respectus filiationis diuersus ⁊ cā filiationis diuersa sed tñ filiationes non possunt esse due ratione iam dicta.

Quodlibet

Articulus quintus

Exinde queritur de xpo quantum ad species sub quib⁹ in sacramento altaris continetur vtruz scz sint ibi accidentia sine subiecto. et videtur q^d non. Deus enim non potest facere contradictoria esse simul vera. Hoc autem esset si ab aliquo remoueretur id quod est de sua diffinitione. Cum ergo in diffinitione accidentis cadat esse in subiecto quia accidentis esse est in esse videtur q^d deus non possit facere accidens sine subiecto. Preterea de eodem predicatur diffinitio et diffinitum. Sed ens per se est diffinitio vel descriptio substantie. Si ergo in sacramento altaris accidentia sunt per se non in subiecto sequitur q^d sint substantie q^od est absurdum. Preterea ex accidentibus non potest generari substantia. Sed videmus ex illis speciebus generari vermes et cineres que constat non generari ex corpore xpi. ergo accidentia non sunt ibi sine subiecto. Sed diceret q^d generantur miraculose. Sed contra. Miracula ordinantur ad fidei edificationem. Scz hec non ordinantur ad edificationem fidei sed magis ad scandalum q^o v^omes exinde generentur. ergo non fit miraculose. Preterea in sacramento altaris nihil debet esse inordinatum. Sed contra ordinem quem deus rebus imposuit est accidens esse sine subiecto. g^o non sunt ibi accidentia sine subiecto. Sed contra. Sensus noⁿ decipitur in proprio sensibili secundum ph^m in. 2. de anima. Scz sensus iudicat ibi esse colorem et saporem et alia huiusmodi. ergo hec accidentia sunt vere ibi. Non autem sunt in corpore xpi sicut in subiecto nec iterum in aere cum neutrum sit natum affici talibus accidentibus. ergo accidentia sunt ibi sine subiecto. R^o dicendum q^d accidentia sunt ibi sine subiecto. q^od qualiter esse possit hinc considerandum est vt in omnibus causis ordinatis secundum ph^m in li. de causis. prima causa vehementius imprimit in causatum cause secunde quam etiam causa secunda vnde fit vt causa prima non retrahat operationem suam ab effectu etiaz post q^o causa secunda retrahit vt dicitur ibidem in cōmento. Uniuersalis autem causa et prima omnium entium deus est non solum substantiarum sed etiam accidentium. Ipse eniz est creator substantie et accidentis. sed entia procedunt ex eo quodam ordine. Nam mediantibus substantie principiis accidentia produciuntur. vnde secundum nature ordinem accidentia a principiis substantie dependent vt sine subiecto esse non possint tamen per hoc non excludit

¶ Anum

quin deus quasi causa prima possit accidentia in esse seruare substantia remota et per hunc modum accidentia miraculose sunt in sacramento altaris sine subiecto virtute scilicet diuina ea tenente in esse

Ad primum ergo dicendum quod cum dicitur accidentis esse est in esse vel qualitercunque ponatur subiectum in diffinitione accidentis intelligitur esse diffinitio per additionem ut habetur in 7. metha. et dicitur diffinitio per additionem quando in diffinitione ponitur aliquid quod est extra essentiam diffiniti. sicut nasus ponitur in diffinitione simy. hoc autem est propter naturalem dependentiam accidentis a subiecto. sed hoc non impediendo deus potest accidentia sine subiecto conseruare nec tamen consequitur contradictoria simul esse vera quia subiectum non est de substantia accidentis. Ad secundum dicendum quod secundum Auic. in sua meth. esse non potest poni in diffinitione alicuius generis et speciei quia omnia particularia vniuntur in diffinitione generis vel speciei. cum tamen genus vel species non sint secundum unum esse in omnibus. et ideo hoc non est vna diffinitio substantie. substantia est quod per se est. vel accidentis est quod est in alio: sed est circulatorio vere descriptionis que talis intelligitur. substantia est res cuius nature debetur esse non in alio. accidens vero est res cuius nature debetur esse in alio. vnde patet quod quauis accidens miraculose sit non in subiecto non tamen pertinet ad diffinitionem substantie. non enim per hoc eius nature debetur esse non in alio nec egreditur diffinitionem accidentis quia adhuc natura eius remanet talis ut ei debeatur esse in alio. Ad tertium dicendum quod de his que generantur ex speciebus ut vermibus vel cineribus aut aliquibus huiusmodi due sunt opiniones magis probabiles. Quarum vna est que dicit quod substantia panis redit ex qua possunt talia generari. Sed hec opinio videtur improprietatem continere propter duo nisi debito modo intelligatur. Primo quia non potest esse quod iterum sit ibi substantia panis. Aut enim poneretur ibi esse substantia panis iterato speciebus manentibus et sic cum corpus christi tam diu sit sub sacramento quamdiu species manent sequitur quod aliquando erit ibi simul corpus christi et substantia panis quod non sustinet ratio. Aut hoc erit destructis speciebus et hoc iterum est inconueniens ut substantia panis sit sine propriis accidentibus panis. Secundo apparet improprietas propter nomen reditus. Si enim aliquid est in alterum conuersum non potest dici redire nisi illud reconuertatur in ipsum. Substantia autem panis non est an

Quodlibet

nihilata sed transubstantiata in corpus xpi. Unde non potest intelligi q̄ substantia panis redeat nisi corpus xpi reuertatur in panem quod est absurdum. vnde si debet ista opinio sustineri, intelligenda est per substantiaz panis materia panis non q̄ redeat que prius erat sed q̄ destructis speciebus aliqua materia a deo ibi p̄uideatur vel per creationem vel quocunq; alio modo ex qua possint huiusmodi corpora generari. Alia vero opinio est plantior vt dicatur q̄ illis accidentibus sicut datur est per se subsistere diuina virtute similiter datum est vt agant ⁊ ex eis fiat quicquid fieret ex substantia panis vel quicquid ageret si maneret. ⁊ hac virtute nutriunt ⁊ vermes vel cineres exinde generantur. Ad quartum dicendum q̄ hoc miraculum ordinatur ad fidem ne fides. s. meritū perdat si sacramenti misterium deprehendatur. Ad quintum dicendum q̄ nihil prohibet aliquid esse ordinatū considerato ordine communi cuius contrarium est ordinatum pro aliqua causa speciali. ⁊ hoc modo quāuis secundum ordinem communem recte diuinitus ordinatum sit vt accidens sit in subiecto, nihil tamē prohibet etiam recte ordinatum esse vt in sacramento altaris accidens sit sine subiecto. vt scilicet fides habeat meritum per latentiam sacramenti.

Et inde queritur de membris xpi. Et primo de angelis. Secundo de hominibus. De angelis queruntur quinque. Primo quantum ad naturam ipsorum vtum sint compositi ex materia ⁊ forma. Secundo quantum ad cognitionem vtum simul in actu possint esse in cognitione matutina vel vespertina. i. vtum simul cognoscant res in propria natura ⁊ in verbo. Tertio quantum ad meritum voluntatis vtum sc̄ potuerunt eodem actu caritatis mereri fruitionem ⁊ frui. Quarto quantum ad motū vtum moueantur in instanti. Quinto quantum ad effectum vtum possint imprimere vel aliquid facere in istis corporalibus.

Articulus sextus

De primo sic proceditur. Videt q̄ angelus sit compositus ex materia ⁊ forma. Aug. n. dicit in li. de mirabilib⁹ sacre scripture. Omnipotens deus ex materia in formi quā prius condidit corporalibus ⁊ incorporalibus. sensibilib⁹ ⁊ insensibilib⁹. intellectuum ⁊ intellectu carentibus multiformes species diuisit. angeli aut sunt intellectuales ⁊ incorporei. g⁹ hnt materiam de sui compositione. Preterea Boe. dicit in li. de vnitae ⁊ vno. Quoddam est vnum

Nonum

coniunctione simplicium vt angelus ⁊ aīa quoz vnūqđqz est vnū ⁊ iunctione materie ⁊ forme ⁊ sic idem qđ prius. Preterea omne qđ ē in genere habet genus ⁊ differentiam. genus autē s̄q̄ **Auic.** in sua metha. sumitur ex natura materie. differentia v̄o ex natura forme. ḡo oē qđ est in genere est ⁊posituz ex materia ⁊ forma. angelus autē est in genere substantie cum sit substantia habēs speciem limitatam. ḡo angelus est compositus ex materia ⁊ forma. Sed diceret qđ differentia angeli nō sumitur ex forma sed ex formali qđ est ipsuz esse angeli. Contra. Differentia cuiuslibz rei est de essentia ⁊ intrat definitionem ipsius. Sed in omni creatura esse est aliud ab essentia eius nec intrat definitionē eius vt **Auic.** dicit. ergo differentia angeli non potest sumi ex esse ipsius. Preterea idem ostenditur qz impossibile est esse plura summa bona qz oportet ea in aliquo conuenire cum vtrūqz sit summum bonum ⁊ in aliquo differre alias non essent plura et sic essent composita. sed constat esse plures essentias angelicas. ergo oportet eas in aliquo conuenire ⁊ in aliquo differre ⁊ sic oportet eas esse ⁊positas. s̄q̄ partes esse sunt materia ⁊ forma. ḡo angeli ⁊ponuntur ex materia ⁊ forma. S̄q̄ tra est qđ dicit **Boc.** in li. de duabus naturis et vna persona xpi. Oīs natura incorporee substantie nullo materie innititur fundamento. S̄q̄ angeli sunt incorporei. ḡo non ē in eis materia. R̄o dđ qđ quidam ponunt angelos ⁊poni ex materia ⁊ forma. S̄q̄ hoc videtur repugnans nature eoz propter duo que in eis inueniuntur. Primo quidē qz intellectuales sunt. Si enim angeli haberēt materias de sui ⁊positōe oporteret oē qđ in eis est eis inesse p̄ modū materie ⁊ueniētem. cuz oē qđ ē in alio sit in eo per modū recipiētis vt habet in li. de causis. Forma autē aliqua hoc mō est in materia qđ in ea h̄z esse pticulare ⁊ naturale. Vñ si angeli essēt ex materia ⁊positi oporteret qđ forme quibz intelligūt quecūqz sint essent in eis s̄q̄ esse naturale et pticulare. ⁊ sic seq̄ret hoc impossibile qđ angel⁹ nūqđ ⁊gnosceret nisi pticulare qz forma pticulariter in aliq̄ recepta nō pōt esse v̄lis ⁊gnitionis principuz sicut patet in sensu nec pōt obuiari per h̄o qđ ponat angel⁹ ⁊poni ex materia alteri⁹ nature qđ hec materia corporalis. qz qđcūqz esset illa materia ⁊stat qđ reciperet formā substantiale angeli pticulariter. alias angel⁹ n̄ esset res pticularis. ⁊ sic illa materia ⁊ueniret cū hac materia i h̄o qđ forme i ea recipent p̄ modū pticulare. vñ impossibile ē angelū v̄ aliqđ subāz itellectuale ex materia ⁊poni cū alteri⁹ mōdi sit receptō qua recipit itellect⁹ formas ⁊ qua recipit materia

Quodlibet

prima vt dictum est. Unde dicit ph̄s in. 3. de anima. 7 ph̄dum
sententia est q̄ intellectualitas immunitatem habet a materia. Se
cundo repugnat eis per hoc q̄ incorporeales sunt quecunq; enim
ex materia componuntur oportet in materia conuenire eo q̄ quel
bet materia secundum se accepta cum forma careat non habet in
se aliquaz dispositionis rationem. supposita autem vnitate mate
rie impossibile est q̄ vna materia contrarias 7 disparatas formas
recipiat nisi secundum diuersas partes. Non enī potest eadē ma
teria 7 secundum idem accipere formam angeli 7 formam lapidis
Diuersitas autem partium non potest intelligi in materia non in
tellecta diuisione nec diuisio non intellecta dimensione quia sub
tracta quantitate substātia remanet indiuisibilis vt dicitur in p̄
phi. Unde oportet omnia que sunt composita ex materia dimen
sionata esse. 7 ideo nullum incorporeum potest esse ex materia cō
positum. Sed quia substantia angeli non est suum esse. hoc enim
soli deo competit cui esse debetur ex se ipso 7 non ab alio. Inueni
mus in angelo 7 substantiam siue quidditatem eius que subsistit
7 esse eius quo subsistit. quo sc̄z actu essendi dicitur esse sicut actu
currendi dicimur currere. 7 sic dicimus angelum esse compositum
ex quo est 7 q̄d est. vel secundum verbum Boecii. ex esse 7 q̄d est.
7 quia ipsa substantia angeli in se considerata est in potentia ad
esse cum habeat esse ab alio 7 ipsuz esse sit actus eius ideo est in eo
compositio actus 7 potentie. 7 sic posset in eo cōcedi materia 7 for
ma si omnis actus debeat dici forma 7 omnis potentia materia.
Sed hoc non competit in proposito quia esse non ē actus qui sit
pars essentie. sicut forma ip̄a quidditas angeli vel substantia ē per
se subsistens q̄d materie non competit. Ad primum ergo di
cendum q̄ Aug. super Gen. ad litteram materiaz informem quā
deus primo condidit dicit significari per celum 7 terram cum d̄r.
In principio creauit deus celum 7 terram vt per terraz significetur
materia informis visibilium rerum. per celum autem ipsa natura
angelica nondum formata per conuersionem ad deum. vt ip̄a na
turalia angelorum attribuantur eis quasi materia 7 dona gracie
vel glorie attribuantur eis quasi forma. vnde non est ad proposi
tum auctoritas inducta. Ad secundum dicendum q̄ liber ille
non est Boecii. vnde non oportet q̄ in auctoritatem recipiatur. su
stinendo tamen ipsum potest dici q̄ formam 7 materiam large ac
cipit pro actu 7 potentia vt dictum est. Ad tertium dicendum
q̄ ipsa substantia angeli quodammodo se habet ad esse eius vt

Nonum

materia ad formam vt dictum est. materia autem si eius essentia diffineretur haberet pro differentia ipsum suum ordinem ad formam et pro genere ipsam suam substantiam. et similiter in angelis ex ipsa natura substantie ipsorum accipitur genus. ex proportione vero huiusmodi substantie ad esse accipitur specifica differentia. unde secundum hoc angeli differunt specie secundum quod in substantia vni us est plus vel minus de potentia quam in substantia alterius. Dicitur autem Avicene intelligitur de compositis substantiis. Ad 4° concedimus. Non enim ab ipso esse sumitur differentia sed magis ex habitudine ipsius substantie ad esse. Ad 5° dicitur quod in summo vno nulla diuersitas esse potest cum in eo sit idem esse et quod est. Vnde hoc sufficit ad eius pluralitatem remouendam. sed oppositio que in angelo inuenitur sufficit ad eius pluralitatem vt ex dictis patet.

Articulus septimus

De secundum sic proceditur. Videtur quod angelus non possit cognoscere simul res in verbo et in propria natura. Eadem enim potentia non potest simul geminum actum habere vt quod intellectus simul plura intelligat. Sed alius actus est quo intellectus angeli videt res in verbo et alius quo videt res in propria natura. ergo impossibile est vt simul videat res in verbo et in propria natura. Sed dices quod hoc modo videntur ab intellectu angeli simul res in verbo et in propria natura sicut intellectus noster simul videt eclipsim et causam eius. Contra. Cum intellectus noster simul videt eclipsim et causam eius accipit causam vt rationem intelligendi eclipsim. ergo accipit eclipsim et causam eius vt vnum intelligibile et sic erit vnus tantum actus. Preterea vnus non potest esse nisi vnus terminus vltimus. sicut vna linea non terminatur ex vna parte nisi ad vnum punctum. Sed vltimus terminus potentie est operatio. ergo non potest vna potentia simul habere plures actus. et sic idem quod prius. Preterea sicut se habet potentia ad actum ita actus ad obiectum. Sed vnus actus non potest terminari ad duo obiecta. ergo nec vna potentia potest simul habere plures actus. et sic idem quod prius. Sed contra. Visio qua angeli vident res in verbo est visio beata que quidem non est intermissa sed continua. Si ergo non possunt simul videre res in propria natura et in verbo nunquam vident res in propria natura et precipue hoc videtur in anima christi que ab initio sue creationis videt verbum et res in verbo. R. dicendum quod angelus vel anima simul potest videre res in verbo et in propria natura. et hoc expressit

Quodlibet

potest haberi ab Aug. li. 4. super Gen. ad litteram. ubi vult quod dies illi et vespere et mane in eis non sunt ordinati secundum successionem sed solum ordine nature. unde simul est primus dies cum secundo et mane cum vespere. et ita simul visio rerum in verbo et in propria natura. Quod qualiter sit possibile sic videndum est. Operari siquidem non proprie attribuitur potentie sed rei subsistenti que per potentiam operatur ut ipsa potentia intellectus non sit operans in intelligendo sed magis operationis principium. Sicut autem potentia intellectiva est principium intelligendi ipsi substantie ita species intelligibilis est principium intelligendi ipsi potentie. unde sicut una substantia potest simul diversos actus habere secundum diversas potentias ut anima simul vult et intelligit ita ex una potentia intellectiva possunt simul prodire diversi actus si simul diversis speciebus intelligibilibus uniantur. Hanc enim causam Algazel assignat quare non est possibile simul multa intelligere quia scilicet non est possibile intellectum simul informari multis speciebus in actu perfecte sicut nec idem corpus figurari simul diversis figuris. Visio autem qua angelus videt res in propria natura fit per speciem intelligibilem concreatam vel infusam inherentem. Visio autem rerum in verbo fit per ipsam speciem verbi siue essentiam que non est inherens sed ei intellectus unitur sicut intelligibili. Species autem concreata inherens non repugnat unioni intellectus angelici ad verbum cum non sit unionis rationis et ipsa species et quicquid est perfectionis in intellectu angelico sit quasi materialis dispositio ad illam beatam unionem. unde simul ex intellectu angeli procedit operatio duplex. una ratione unionis ad verbum qua scilicet videt res in verbo. Alia ratione speciei intelligibilis qua informatur qua videt res in propria natura nec etiam in una harum operationum debilitatur per attentionem ad alteram sed magis confortatur cum una sit ratio alterius sicut ymago rei vise confortatur dum videtur in actu occulto exteriori. Actio enim beatitudinis in beatis est ratio cuiuslibet alterius actionis in eis inuente. Et per hoc patet responsio ad primum. Secundum concedimus quia exemplum illud non est conveniens. Ad tertium dicendum quod potentia intellectiva angeli non terminatur ad duos actus secundum idem sed secundum diversas species quibus ad actum ordinatur. Ad quartum dicendum quod inter actum et obiectum nihil cadit medium sicut species cadit media inter intellectum et eius actum. unde non est simile.

Nonum

Articulus octauus

D tertium sic proceditur: Videtur quod angelus non meruerit suam beatitudinem. Quod enim est beatus perfectus est quod autem meretur est adhuc imperfectum. Sed non potest idem esse simul perfectum et imperfectum. ergo non potest angelus mereri beatitudinem dum habet eam. Preterea angelus beatus est comprehensor. nullus autem meretur nisi viator. Si dicatur quod in primo instanti quo beatus fuit angelus beatitudinem meruit. Contra. ergo simul fuit viator et comprehensor quod falsum est cum hoc sit solius christi. Preterea beatitudo secundum philosophum in actu consistit sed in actu perfectu et similiter meritum in actu sed imperfecto. non autem potuit esse quod actus angeli simul esset perfectus et imperfectus. ergo non potuit esse quod simul esset beatus et beatitudinem meruit. Sed contra. Beatitudo a nulla pura creatura habetur siue merito cum habeat premii rationem. Sed angelus non potuit ea mereri nisi in primo instanti quo beatus fuit quia ante non habuit gratiam ut quidam ponunt et sic mereri non potuit. ergo in primo instanti sue beatitudinis eam meruit. **R.** ad quod de conditione angeli triplex est positio. Quidam enim posuerunt quod angelus in primo instanti sue creationis fuit beatus sed hoc non videtur conueniens quia pari ratione alii in primo instanti fuissent miseri quod etiam quidam dicunt. sed absurdum est et condemnatum. Alii vero dicunt quod fuerunt conditi in gratia omnes et in ea quidam perseuerantes beatitudinem meruerunt. Alii vero contra eam agentes facti sunt miseri. et hec opinio nihil difficultatis habet. unde preceteris nihil magis placet. Tertii vero dicunt quod fuerunt creati angeli in puris naturalibus et quibusdam conuersis ad verbum simul collata est gratia et beatitudo. Et hi diuiduntur in tres vias. Quidam enim dicunt quod nunquam beatitudinem meruerunt. sed hoc non videtur competere nisi soli christo qui est filius naturalis ut hereditate diuine fruitionis sine merito habeat. Alii vero dicunt quod merentur eam ex operibus que circa nos agunt. et hoc etiam non videtur conueniens ut meritum sequatur premium cum magis meritum sit dispositio ad premium. Tertii vero quod in primo instanti beatitudinem meruerunt ex hoc ipso quod ad verbum conuersi sunt. et hec opinio inter has tres probabilior est. Unum ad eius euidentiā sciendum est quod meritum se habet ad premium sicut motus ad terminum et sicut fieri ad factum esse. In his autem que successiue fiunt prius est fieri quam factum esse.

Quodlibet

In his vero que fiunt subito simul est fieri et factum esse. sicut simul aer illuminatur et illuminatus est. et simul res creatur et creata est. Cuius ratio est quod instans illud in quo primo aliquid factum est est terminus temporis precedentis in quo non erat. et sic aliquid de aliqua proprietate illius temporis retinet in quantum potest dici quod ante hoc instans res ista non fuit. Et quamvis in his que per modum successuum fiunt fieri attribuatur tempori precedenti. in momentaneis tamen factionibus fieri non potest attribui nisi ipsi instanti primo quod diuidit inter esse et non esse rei. Unde quamvis in omnibus aliis instantibus sequentibus possit dici quod hoc factum non est. non tamen potest dici quod fiat et factus est nisi in primo. Similiter dico quod in primo instanti quo mens angelica conuersa est ad verbi fruitionem et beata quidem erat ratione perfecte fruitionis quasi in facto esse existens et beatitudinem merebatur in hoc quod conuertebatur ad verbum non preexistente beatitudinis perfectione sed quasi existens in ipso fieri beatitudinis sed postmodum mens angeli est tantum beata et non beatitudinem meretur. Similiter est de contritione quia in eodem instanti est terminus preparationis ad gratiam et gratie infusio. Ad primum ergo dicendum quod non oportet ponere idem simul esse perfectum et imperfectum. sed idem simul esse perfectum et terminum imperfectionis vel nunc primo esse perfectum. Ad secundum dicitur quod angelus meretur ut viator non quasi distans a termino sed ut in termino vie existens. Ad tertium dicendum sicut ad primum.

Articulus nonus

De quarto sic proceditur. Videtur quod angelus moueatur in instanti. Sicut enim dicitur in libro de intelligentiis. in motu angeli magnitudo spacii distantiaz non operatur. Sed propter distantiam quam facit magnitudo spacii conuenit quod aliquid non eque cito peruenit ad propinquum et distans. ergo angelus eque cito ad distans et propinquum peruenit. sed omne tale mouetur in instanti. ergo angelus in instanti mouetur. Preterea sicut se habet mobile diuisibile ad motum diuisibilem successuum ita se habet mobile indiuisibile ad motum indiuisibilem et instantaneum. Sed corpus quod est mobile diuisibile mouetur successiue in tpe diuisibili. ergo angelus quod est mobile indiuisibile ex hoc quod caret quantitate mouetur subito vel in instanti. Preterea Aristoteles. i. 4. probat quod si aliquid moueretur in vacuo moueretur in instanti propter hoc quod medium mobili non resistit. sed sic vacuum non resistit

Mouum

corpore in motu ita nec aliquid plenus ipsi angelo. ergo angelus mouetur in instanti. Sed contra est quod dicit Aug. 8. super Gen. ad litteram quod deus mouet creaturas spirituales per tempus angelus autem est creatura spiritualis. ergo mouetur per tempus et non in instanti. R. dicendum quod in omni motu oportet intelligere successionem et tempus per aliquem modum eo quod termini cuiuslibet motus sunt sibi oppositi inuicem et incontinentes. ut patet in primo phi. Unde oportet quod omne mobile intelligatur esse primum in vno termino motus et posterius in altero et sic sequitur successio. Sed transire de vno termino ad alterum in motibus corporalibus contingit dupliciter. Uno modo sicut de instanti in instans. b. autem esse non potest nisi quando sunt tales termini motus inter quos est accipere aliquo modo medium sicut inter duo instantia est tempus medium ut patet in loci mutatione et alteratione augmento et diminutione. et hi motus dicuntur continui propter continuitatem eius super quod transit motus cuius est plus et minus accipere. Alio modo transitur de vno termino motus in alium sicut de tempore in instans. et hoc accidit in motibus quorum termini sunt priuatio et forma inter que constat medium non esse. unde non potest sic transiri de vno extremo in alterum ut quandoque in neutro extremorum sit. sicut transitur de instanti in instans ita quod in neutro est instantium sed in medio tempore et huiusmodi motus sunt generatio et corruptio et illuminatio et huiusmodi in quibus oportet dicere quod vnus terminus erat in toto tempore precedente et alius in instanti ad quod tempus terminatur. huiusmodi autem mutationes sunt termini motus cuiusdam sicut illuminatio diei est terminus motus localis solis. unde in toto tempore precedente quo sol mouetur ad punctum directe oppositionis erant tenebre. in ipso vero instanti quo peruenit ad punctum predictum est lumen. et similiter est de generatione et corruptione qui sunt termini alterationis. et quia inter tempus et instans non cadit aliquod medium nec est aliquod instans accipere immediate precedente ultimum temporis. Unde est quod in huiusmodi mutationibus absque omni medio transitur de vno extremo in aliud. nec est accipere ultimum tempus in quo fuerit in termino a quo sed ultimum tempus quod terminatur ad instans in quo est in termino ad quem. et ideo huiusmodi mutationes instantanee dicuntur hoc autem dici non potest in motu angeli eo quod nullum ordinem habet ad aliquem motum continuum ut possit dici terminus eius

Quodlibet

unde oportet ponere quod intelligatur transire de termino motus in terminum motus. sicut transitur de instanti in instans. et non sicut transit de tempore in instans eo quod tempus non potest intelligi sine motu. unde cum esse angeli in termino a quo a nullo motu dependeat non potest dici quod sit ibi in tempore sed in quodam nunc et similiter in termino ad quem cum alio nunc. Sed huiusmodi nunc non sunt termini huiusmodi temporis quod est numerus motus celi eo quod motus angeli nullo modo dependet a motu celi ut eius numero mensuretur nec oportet ea continuari per medium tempus. continuus enim temporis sequitur continuitatem motus et continuus motus sequitur continuitatem magnitudinis super quam transit motus ut habetur in 6. phi. Sed in ipsis operationibus angeli ratione quarum dicitur moueri per diuersa loca non est inuenire aliquas continuitates sed consequenter se habent. unde et nunc que mesurant motus angeli sunt consequenter se habentia et non est inter ea aliquid continuans et ipsa pluralitas nunc se consequentium est quoddam tempus in quo dicimus angelum moueri et hoc consonat dictis phi ut phi. ubi dicit quod eiusdem rationis est indiuisibile moueri et tempus componi ex nunc. Ad primum ergo dicendum quod non reperitur tempus in motu angeli propter distantiam sed propter incontinentiam terminorum. quia scilicet non contingit angelum esse in duobus locis simul. Ad secundum dicendum quod successio motus non solum sequitur diuisionem mobilis sed etiam eius super quod transit motus quia secundum prius et posterius in magnitudine est prius et posterius in motu ut dicitur in 4. phi. Licet ergo angelus sit indiuisibilis tamen loca secundum que moueri dicitur sunt diuisa adinuicem. et ideo oportet in motu eius intelligi aliquam diuisionem. Ad tertium dicendum quod quauis non impediatur aliquod plenum angelum in suo motu tamen propter rationem iam dictam oportet in motu eius intelligi diuersa. nunc ratio autem philosophi est magis dicens ad impossibile quod ostensura ut commentator ibidem dicit.

Articulus decimus

De quinto sic proceditur. Videtur quod angeli non possint agere in hec corpora inferiora. Actio enim non potest nisi inter ea que habent aliquam convenientiam ad inuicem. Sed angelus non habet convenientiam cum istis corporibus cum corruptibilem et incorruptibilem etiam genus non sit unum ut dicitur

Nonum

in. 10. metha. ergo angeli in hec corpora non possunt agere. Preterea si agunt angeli in hec corpora aut agunt per imperium aut per influxum. Si per imperium equaliter agere possunt in propinqua et in distantia quod est contra Dam. qui dicit quod ubi operantur ibi sunt. Si vero per influxum oportet quod illud quod influunt per medium transeat. medium autem corporale non est receptivum spiritualis impressionis. ergo nullo modo possunt angeli agere in hec inferiora corpora neque in animas nostras. Preterea non possunt dici agere vel influere sicut fons influit rivo ut idem numero quod prius est in angelo postmodum in his inferioribus fiat. quia sic in agendo aliquid amitteret. nec iterum illud quod in his inferioribus recipi dicitur per eorum influxum creando. quia angeli creatores non sunt. nec iterum educendo de potentia in actum quia ad hoc natura sufficit. ergo angeli nullo modo in inferiora agunt. Sed contra est quod Aug. dicit in 3. de tri. quod ea que divinitus in corporalibus fiunt ministerio angelorum fiunt. Grego. etiam dicit in. 4. dial. quod omnia corporalia per spirituales substantias administrantur. **R. 2. ad quod de actione angelorum in hec inferiora corpora duplex est opinio apud philosophos. Commentator enim vult. 10. metha. quod substantie spirituales non possunt imprimere in hec inferiora corpora nisi mediis corporibus celestibus que a substantiis incorporeis moventur secundum philosophos. Avicen. vero vult in sua metha. et in. 6. de naturalibus quod dupliciter imprimunt in hec inferiora. uno modo per motum orbium. et alio modo per imperium immediate quia forme intellectus eorum sunt factive secundum eum. et materia sensibilis obedit eorum conceptionibus plusquam quibuslibet qualitatibus activis et passivis. Et exinde est secundum eum quod in istis inferioribus fiunt aliquae transmutationes quandoque ex conceptionibus superiorum substantiarum preter totum ordinem causarum naturalium. Sed hec opinio secunda repugnat dictis Aug. in. 3. de tri. ubi dicitur quod angelis non servit ad nutum materia corporalis. Repugnat etiam rationi. quia quavis quod est potentia in materia sit actu in substantiis multo nobilior tamen materia corporalis non est proportionata potentia respectu talis actus quo substantie spirituales in actu sunt. oportet autem agens quod educit potentiam in actu esse materie proportionatum. unde non potest esse quod spiritus subest spiritualis create se extendat ad materie transmutationem immediate sed mediante aliquo agente naturali. Quavis enim ei non obediatur corporalis materia ad formalem transmutationem. immediate tamen obedit ei localiter ad motum localem. et per hanc virtutem**

Quodlibet

possunt congregare et circumponere aliqua agentia naturalia ad aliquem effectum perficiendum. Ea vero ad que nulla virtus naturalis se extendit fiunt sola diuina virtute que sola potest naturalem ordinem immutare. Sed quia mentes nostre sunt proportionate et propinque ad recipiendum actionem angelorum ideo in mentes nostras agere possunt dupliciter. Uno modo confortando intellectum nostrum sicut in corporalibus minus calidus confortatur per magis calidum. Alio modo per agens naturale ipsius intellectus sicut etiam agit in corpora. et hoc est in quantum lumine angelico illustrantur fantasmata ad aliquas nobiliores conceptiones imprimendas & lumine intellectus agentis exprimi possent

Ad primum ergo dicendum quod angeli habent conuenientiam cum istis inferioribus corporibus que est conuenientia mouentis ad motum. possunt enim mouere motu locali corpora non solum illa celestia immediate sed etiam hec inferiora vt sic sententia nostra de actione angelorum in corpora sit media inter duas opiniones philosophorum predictas. Ad secundum dicendum quod angelus agit in hec corpora mouendo ea localiter per imperium. sed imperium non dicitur hic sine virtute actiua quare oportet aliquo modo contingere corpus motum. cum mouens et motus oporteat esse simul vt probatur in .7. phi. Actio vero qua influere dicitur in animam nostram confortando eam ad intelligendum non oportet quod transeat per medium corporale quia hoc facit in spiritualibus ordo quod in corporalibus situs secundum Augustinum. Anime vero nostre ordine nature quasi contiguantur ipsis angelis sicut et angelus inferior superiori. vnde non oportet quod interueniat medium corporale.

Ad tertium dicendum quod angeli neque in anima neque in natura corporali aliquid creant sed solum educunt de potentia in actum. Et quauis naturale agens de potentia in actum educere possit non tamen ita perfecte sicut angelus.

Inde queritur de his que pertinent ad homines. Et primo quantum ad naturam. Secundo quantum ad gratiam. Tertio quantum ad culpam. Quarto quantum ad gloriam. Quantum ad naturam queruntur duo. Primo vtrum vegetabilis et sensibilis anima sint a creatione. Secundo vtrum imperare sit actus voluntatis vel rationis.

Articulus vndecimus

De primo sic proceditur. Videtur quod anima vegetabilis

Nonum

et sensibilis educantur in esse per creationem. Ut enim dicit Aug. in li. de vera religione. Substantia viuens nature ordinem preferatur substantie non viuenti. Sed anima sensibilis et vegetabilis sunt substantie viuentes. ergo sunt nobiliores omnibus substantiis non viuentibus. Alique autem substantie non viuentes sunt immediate a deo create ut elementa huius mundi. ergo et anima sensibilis et vegetabilis immediate a deo creantur cum nobilitas facientis demonstret nobilitatem facti. Preterea omne cui proprie competit fieri vel fit ex nihilo vel fit ex aliquo. Sed anima vegetabilis et sensibilis competit proprie fieri ergo cum non fiat ex aliquo quod non habent materiam partem sui relinquuntur quod fiant ex nihilo. et sic exeunt in esse per creationem. Probatio medie. Omne quod proprie habet esse si non semper fuit proprie dicitur fieri. Sed anima sensibilis proprie et vere habet esse cum sit substantia operans mouet enim corpus. nihil autem habet propriam operationem nisi quod habet proprium esse. ergo cum anima sensibilis huius animalis non semper fuerit proprie competit ei fieri et sic restat quod creetur. Sed contra est quod philosophus dicit in. 2. de anima. quod sensitui prima mutatio fit a generante. Prima autem mutatio sensitui est secundum quam acquirit actum primum qui est anima sensitua. ergo fit per generationem et non per creationem. Preterea omne illud quod precedit in semine hominis ante introductionem anime rationalis est per generationem et non per creationem. Sed anima vegetabilis et sensibilis precedunt in semine hominis quia primum est viuum quod animal et animal quod homo secundum philosophum in. 16. de animalibus: ergo etiam in homine est anima sensibilis et vegetabilis per generationem. Preterea cum deus in instanti operetur natura vero successiue omne illud quod per actionem successiuam exit in esse est ab aliquo agente naturali. Sed anima sensibilis et vegetabilis producuntur actione successiua quia determinato spacio temporis viuificatur conceptus et sensificatur. ergo anima sensibilis et vegetabilis sunt a naturali agente et non per creationem. Respondeo dicendum quod circa hanc questionem est duplex opinio. Quidam enim dicunt animam sensibilem et vegetabilem esse ex creatione. Alii vero extraduce. et hec diuersitas apud philosophos inuenitur non solum de istis animalibus sed etiam de omnibus formis substantialibus. Quidam enim ut Plato et Auicenna posuerunt omnes formas ab extrinseco esse qui precipue ex duobus mouebantur. Primo quidem quod cum forme non habeant materiam

Quodlibet

partem sui nō possunt fieri nisi ex nihilo. vnde oportet q̄ a creante fiant. Secundo q̄ in rebus inferioribus non videbant principia actionum nisi qualitates actiuas et passiuas quas iudicabant insufficientes ad productionem formarum substantialium cum nihil agat ultra suam speciem. Sed in hoc videntur esse decepti quia attribuebant fieri proprie istis formis cum tamen fieri non sit nisi compositi cuius etiam proprie est esse. Forme enim esse dicuntur non vt subsistentes sed vt quo composita sunt. vnde et fieri dicuntur non propria factione sed per factionem suppositoꝝ que transmutantur transmutatione materie de potentia in actum. vnde sicut composita fiunt per agentia naturalia ita etiam forme q̄ non sunt subsistentes. Qualitates autem actiue et passiue agunt ad formas substantiales in virtute substantialium formarum quarum sunt instrumenta. sicut calor ignis agit vt instrumentum anime nutritiue vt dicitur in. 2. de anima. Anima autem vegetabilis et sensibilis non sunt forme subsistentes alias remanerent post corpora. vnde oportet q̄ fiant a generante per actiones compositoꝝ sicut et ceterae forme materiales. sola autem anima intellectiua q̄ h̄ esse subsistens cum maneat post corp⁹ est ab extrinseco per creationem. Si autem sensibile et vegetabile et intellectiuū in hoīe in diuersis substantiis anime radicanter tunc et vegetabilis et sensibilis hominis a generante erit. sed quia hec opinio repugnat dictis philosophorum qui in vno animato vnā animā tantū posuerunt ad quā omnes operationes anime pertinent et etiam contra dicta sanctorum improbatum dualitatem animarum vt patet in li. de ecclesiasticis dogmatibus. Ideo approbato q̄ in homine sit tantū vna substantia anime cuius potentie sunt vegetatiuum sensituum et intellectiuum dicimus q̄ anima hominis que omnes has potentias anime sustinet a deo creatur quāuis per operationem naturalis agentis fiat vt corpus organizatum actu perficiatur per potentias que sunt corporalium partium actus. Ad primum gō dicendum q̄ anima vegetabilis et sensibilis nō sunt substantie viuentes sicut nec subsistentes sed sunt principia viuendi et essendi. et iterum non oportet si quid minus nobile sit a deo immediate q̄ etiam qd̄ est magis nobile quia deus cum non habeat limitatā virtutem nec agat necessitate nature potest agere et nobilioꝝ et minus nobilia secundum suam voluntatem sicut immediate produxit prima indiuidua brutoꝝ animalium. quibus tamen homines qui nūc generantur ex semine nobilioꝝ sunt. Ad 2° dō q̄ anime sensitive

Nonum

non conuenit per se esse nec fieri nec operari. nulla enim est actio aīe in qua corpus non comunicet. Est. n. duplex potentia motiua aīe sensitīue. vna que imperat scz appetitiua cuius actus constat q̄ non exercetur sine corpore. Altera que imperat que affixa musculis z neruis est principium mobilitatis in eis. sed ipsa distinctio partium corporalium facit q̄ vna pars animalis est mouēs z alia mota z ita possunt moueri ex se. Alia que sunt in contrarium cōcedimus nisi quantum pertinet ad homines in cuius semine quāuis precedat, vegetatiua z sensitīua aīa imperfecte cuz illis cessantibus introducatur per creationem aīa rationalis que perfecte cōtinet qđ in eis erat imperfectionis. naz s3^o Auic. in generatione aīalis ex semine interueniunt multe generationes z corruptiones:

Articulus duodecimus

Dz^o sic proceditur. Videtur q̄ imperare sit actus rationis q̄ bpūs dicit in .i. ethi. Ratio recte z ad optima deprecatur z obedit ei qđ est continentis. g^o imperare z deprecari z hmōi videtur ad rationē pertinere. Sed contra imperare ad dominium pertinet. S3 nos sumus dñi nostrorū actuum per voluntatē. g^o imperare ē actus voluntatis. R^o dđ q̄ in imperio duo concurrunt quorū vnum est rationis aliud voluntatis. Qui enim imperat aliquid inclinat ad faciendū qđ voluntatis est. ipsius enim est mouere per modū agentis z itē ordinat eū cui imperat ad exequēdum illud qđ impetratur. z hoc ad rationē pertinet cuius est ordinare. Et si duorū horū ordo consideret videt^r p^o esse inclinatio volūtatī in aliquid p electionē z postea in prin^o executionis ordinat^r p quos fieri obeat qđ electū ē. z sic ipū erit immediate act^o rōis s3 voluntatis quasi primo mouētis. z p hoc p3 solutio ad obiecta.

Articulus decimustertius

Et inde queritur quantum ad gratiam pertinet vtz caritas secundum suam essentiam augetur. Et videtur q̄ nō. Cū enim augmentum sit quedam mutatio vel variatio qđ secundū essentiam augetur secundum essentiam variatur vel mutatur. S3 quod mutatur vel variatur secundum essentiam aut generat aut corrumpitur. ergo si caritas scđm essentiaū augetur corrūpitur. nō enim generat cū prius fuerit. Preterea caritas nō bz q̄titatē nisi actualē. S3 vtus caritat^r ē ipa eēntia ei^o. g^o q̄titas caritat^r ē essēntia ei^o. nō g^o pōt esse q̄ variat^r q̄titas caritat^r sine variatōe eēntie ei^o. z sic si augetur secundū suam essentiam oportet q̄ esse eius vel

Quodlibet

generetur vel corrumpatur. Sed contra. Premiuz essentialc re spondet ipsi essentie caritatis. Sed quidam proficiunt ad maius premium essentialc. ergo in eis caritas secundum essentiam augetur.

R.º dicendum qd caritas secundum suam essentiam augetur. Sed notanduz est qd hec prepositio s3º scdm varias habitudines quas importat quandoq3 denotat subiectum vt cum dicitur iste est albus s3º pedem. quia pes est subiectuz albedinis. quandoq3 vero formam vt cu3 dicitur iste est coloratus s3º albedinem. Luz ergo dicitur aliquid s3º hoc moueri potest intelligi vel subiectum vel forma. Cum enim dicitur iste mouetur s3º manum notat subiectum motus. Cum vero dicitur iste mouetur scdm locum notat id quod formaliter specificat motum. Sic ergo cum dicimus caritatem secundum essentiam augeri denotatur subiectum augmēti vt sit sensus. Ipsa essentia caritatis augetur sicut cum dicimus. album augetur secundum essentiam suam. non autem designat forma specificans motum vt sit sensus. augetur secundum essentiam id est augmentum eius est motus in esse vel in essentia. ⁊ sic dicitur augmentum esse secundum quantitatem. ⁊ quāuis quantitas caritatis que est virtus sit idem qd essentia caritatis non tñ oportet qd essentia caritatis tollatur quia etiam in augmento corporali ipsa essentia quantitatis non tollitur cum semper remaneat dimē sio interminata. sed secundum diuersas terminationes quas recipit fit mutatio de paruo in magnum que est augmentum. ita etiā ipsa virtus caritatis non tollitur per essentiam suam sed variatur terminatio eius. Omnis autem forma recepta in aliquo subiecto terminationem recipit secundum capacitatem recipientis. Unde quando subiectum caritatis magis disponitur ad caritatem scilz ad congregationem sui ad deum tanto maiorem participat caritatem. ⁊ sic caritas secundum suam essentiam augeri dicitur. ⁊ per hoc patet solutio ad obiecta.

Articulus decimusquartus

Einde queritur de his que pertinent ad culpam. Et queruntur duo. Primo vtrum Petrus negando xpm peccauerit mortaliter. Secundo vtrum habere plures prebendas sine cura animarum absq3 dispensatione sit peccatuz mortale. Ad primum sic proceditur. Videtur qd Petrus negando xpm nō peccauit mortaliter. Dicit enim quedam glo. qd peccauit per surreptionem. Sed peccatum per surreptionem est veniale ⁊ nō mortale.

Nonum

unde primi motus qui per surreptionem fiunt sunt peccata venialia. ergo peccauit tantum venialiter. Preterea Bern. dicit in li. de dile. domini. q̄ in Petro caritas fuit sopita nō extincta. S; per peccatum mortale caritas extinguatur. ergo Petrus non peccauit mortaliter. Sed contra est qđ Greg. dicit in moral. q̄ Petrus ab ipsis faucibus dyaboli eripitur. Sed in faucibus dyaboli nō est aliquis nisi per peccatum mortale. ergo Petrus peccauit mortaliter. R.º dicendum q̄ absq; dubio Petrus peccauit mortaliter negando xpm. quod quidem patet ex duobus. Primo quia negauit fidem in loco vbi periclitabatur z eius confessio requirebatur. Ore enim confessio fit ad salutem vt dicitur Ro. 10. in quo videtur q̄ sit de necessitate salutis confessio fidei in casu p̄ dicto z precipue mendacium in his que fidei sunt est perniciosissimum secundus Aug. in li. de mendacio. Secundo quia defectui confessionis z mendacio addidit periurium z blasphemiam quia vt dicitur Math. 26. cepit detestari z iurare quia nō nouisset hominem que constat esse graua peccata. Unde glo. dicit ibidem. Tertio cepit detestari z iurare quia non nouisset hominem quia perseuerare in peccato dat incrementus scelerū z qui minima spernit cadit in maiora. Ad primum ergo dicendum q̄ surreptio dupliciter accipitur. Uno modo secundum q̄ opponit deliberationi. z sic primi motus dicuntur esse surrepticie sic Petrus ex surreptione non peccauit. Alio modo secundum q̄ opponitur electioni z sic Petrus ex surreptione peccauit. quia non peccauit ex electione quasi ex certa malicia sed ex passione timoris. talis autem surreptio non excusat a mortali sicut patet in incontinente qui fornicatur motus concupiscentia cum tamen haberet propositum continendi. Ad secundum dicendum q̄ Bern. improprie loquitur. z eius verbum vt verificetur est intelligendum de quadam dilectione familiaritatis quā Petrus ad xpm conceperat que in eo mansit etiam post negationem: vel si intelligatur de caritate gratuita intelligendum est q̄ non fuit extincta secundum predeterminationem diuinam que eius penitentiam preparabat quamuis esset in se extincta secundum actum.

Articulus decimus quintus

D secundum sic proceditur. Videtur q̄ habere plures prebendas sine cura animarum absq; dispensatione sit peccatum mortale. Quicumq; enim facit contra statutum oculi peccat

Quodlibet

mortaliter. Sed qui habet plures prebendas facit contra statutum concilii generalis. ergo peccat mortaliter. Probatio medio. di. 7. dicitur in quodam decreto Urbani pape quod incipit. Sanctorum canonum omnino aliquem in duabus ecclesiis titulari non liceat. Sed vnusquisque in qua titulatus est in ea tantum canonicus habeatur. licet enim episcopi dispositione vnus diuersis preesse possit ecclesiis. canonicus tamen prebendarius nisi vnus ecclesie in qua conscriptus est esse non debet. Preterea. 15. q. 1. dicit quoddam decretum septime synodi. Clericus ab instanti tempore in duabus non connumeretur ecclesiis. negociationis enim est hoc et turpis lucricommodum et ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum et sic idem quod prius. Preterea Criso. dicit quod tenebra erubuit. lumen erubescat quod figure non fuit concessum rei reorum esse illicitum figure autem non fuit concessum quod inter leuitas qui capiebat in bethleem caperet in iherosolimam quomodo cum perfectiores esse debeamus qui capit in cyro non capit in Damasco. Preterea Bern. dicit Qui non vnus sed plures est in beneficiis non vnus sed plures erit in suppliciis. Sed qui habet plures prebendas plures est in beneficiis. ergo plures erit in suppliciis et sic grauissime peccat. Preterea quicumque committit se discrimini et periculo peccati mortalis peccat mortaliter. Iste est huiusmodi quia recipiendo plures prebendas iurat statuta vtriusque ecclesie in quibus prebendatur que aliquando non possunt simul seruari. vtpote si eodem tempore vocetur ad electionem in vtraque ecclesia vel ad aliqua ecclesie negocia peragenda et precipue si sit causa inter duas ecclesias cum vtriusque teneatur. ergo videtur quod peccet mortaliter. Sed contra est quod illud quod vergit in commune periculum non est ab ecclesia sustinendum. Sed ecclesia sustinet vt aliqui communiter habeant duas prebendas. ergo in hoc non est periculum peccati mortalis. Preterea licitum est alicui patrimonium habenti prebendam accipere. Sed maior est conuenientia inter ecclesiastica beneficia et inter patrimonium et prebendam. ergo etiam licet habenti vnam prebendam accipere aliam. Responsio dicendum quod omnis questio in qua de peccato mortali queritur nisi expresse veritas habeatur periculose determinatur quia error quo non creditur esse peccatum mortale quod est peccatum mortale conscientiam non excusat a toto licet forte a tanto. Error vero quo creditur esse mortale quod non est mortale ex conscientia ligat ad peccatum mortale. Precipue autem periculosus est vbi veritas ambigua est quod

Nonum

in hac questione accidit. Quia enim hec questio ad theologos pertinet in quantum dependet ex iure diuino vel ex iure naturali. et ad iuristas in quantum dependet ex iure positivo inueniuntur in ea theologi theologis et iuriste iuristis contraria sentire. In iure namque diuino non inuenitur determinata expresse cum in sacra scriptura expresse mentio de ea non fiat quamuis ad eas argumenta ex aliquibus auctoritatibus scripture forte adduci possint que tamen non lucide veritatem ostendunt. Determinando vero eas secundum ius naturale sic videtur ad presens de ea dicendum quod actionum humanarum multiplex est differentia. Quedam enim sunt que habent deformitatem inseparabiliter annexam ut fornicatio adulterium et alia huiusmodi que nullo modo bene fieri possunt. de numero talium non est habere plures prebendas alias in nullo casu dispensationem recipere possent quod nullus dicit. Quedam vero sunt actiones que de se indifferenter sunt ad bonum vel malum ut leuare fessucas de terra. vel aliquid huiusmodi inter quarum numerum quidam computant habere plures prebendas dicentes. Ita licitum est plures prebendas sicut habere plura poma. Sed hoc non videtur esse verum cum hoc quod est habere plures prebendas plurimas in se inordinationes contineat utpote quia non est possibile aliquem in pluribus ecclesiis deseruire in quibus est prebendus cum prebende videantur esse ordinate quasi quedam stipendia deo ibidem ministrantium. Sequitur etiam diminutio cultus diuini dum vnus loco plurimum instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum testatorum qui ad hoc aliqua bona ecclesiis contulerunt ut certus numerus deo deseruientium ibi esset. Sequitur etiam inequalitas dum vnus pluribus beneficiis abundat et alius nec vnum habere potest. et multa alia huiusmodi que defacili patent. vnde non potest contineri inter indifferentes actiones et multo minus inter eas que sunt secundum se bone ut dare elemosinam et huiusmodi. Sunt vero quedam actiones que absolute considerate deformitatem vel inordinationem quandam important. que tamen aliquibus circumstantiis aduenientibus bene efficiuntur. sicut occidere hominem vel percutere in se deformitatem quandam importat. sed si addatur occidere malefactorem propter iusticiam vel percutere delinquentem causa discipline non erit peccatum sed virtuosum. In numero harum actionum videtur esse habere plures prebendas. Quamuis enim aliquas inordinationes contineat tamen alie circumstantie possunt superuenire ita bonestantes actus que predictae inordinationes totaliter euacuantur

Quodlibet

utputa si sit necessitas in pluribus ecclesiis eius obsequio et possit plus seruire ecclesie vel tantundem absens quam alius presens. et si qua alia sunt huiusmodi. et tunc istis conditionibus superuenientibus cum recta intentione non erit peccatum etiam nulla dispensatione interueniente si consideretur tantum secundum ius naturale. quia dispensatio ad ius naturale non pertinet sed solum ad posituum. Si vero aliquis hac intentione plura beneficia habeat ut sit ditior ut lautius uiuat et ut facilius ad episcopatum perueniat in aliqua ecclesiarum ubi est prebendatus non tolluntur predictae deformitates sed augentur quia cum tali intentione et unum beneficium habere quod nullam inordinationem importat esset illicitum. Et sic quidem esset dicendum secundum ius naturale etiam nullo iure positivo superueniente. Nunc autem certum est per antiqua iura hoc esse prohibitum. patet etiam huic prohibitioni consuetudinem esse contrariam per quam quidam dicunt illa iura esse abrogata. Nam per contrariam consuetudinem iura humana abrogantur. Quidam vero dicunt per hanc consuetudinem antiqua iura non abrogari. eo quod quedam decretalis etc. multa per patientiam tollerantur que si in iudicium fuerint deducta iusticia cogente cessarentur. et hec controuersia iuristis est relinquenda quamuis hoc videatur esse probabile quod quantum ad hoc quod iura illa antiqua continent ius naturale abrogari non possunt per contrariam consuetudinem utpote irrationalem. Quantum autem ad hoc quod solum de iure positivo continent possunt esse abrogata precipue si simulantes hanc contrariam consuetudinem in quorum potestate est ius posituum mutare intendunt per talem dissimulationem antiqua iura mutare. Si ergo antiqua iura que hoc prohibent in suo robore maneat contraria consuetudine non obstante certum est non posse aliquem plures prebendas habere absque dispensatione etiam illis circumstantiis superuenientibus que secundum considerationem iuris naturalis actum poterant honestare. Si autem antiqua iura sunt per consuetudinem abrogata tunc predictis circumstantiis superuenientibus etiam sine dispensatione licitum est plures prebendas habere sine quibus circumstantiis licitum non est quantumcumque dispensatio interueniat eo quod dispensatio humana non aufert ligamen iuris naturalis sed solum ligamen iuris positivi quod per hominem statuitur et per hominem dispensari potest. Et ex his de facili potest patere responsio ad obiecta.

Monum

Articulus decimus sextus

Unde queritur quantum ad gloriam pertinet vtrum omnes sancti qui sunt per ecclesiam canonizati sint in gloria vel aliqui eorum sint in inferno. et videtur q̄ aliqui possint esse in inferno de his qui sunt in ecclesia canonizati. Nullus enim potest esse ita certus de statu alicuius sicut ipse met de se q̄ que sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis qui in ipso est vt dicitur .1. ad Cor. 2. Sed homo non potest esse certus de se ipso vtrum sit in statu salutis. Dicit enim Eccl. 9. Nemo scit vtrum sit dignus odio vel amore. ergo multo minus papa scit. ergo potest in canonizando errare. Preterea quicumq; in iudicando innitur medio fallibili potest errare. Sed ecclesia in canonizando sanctos innitur testimonio humano cum inquirat per testes de vita et miraculis. ergo cum testimonium hominum sit fallibile videtur q̄ ecclesia in canonizando sanctos possit errare. Sed contra. In ecclesia non potest esse error damnabilis. Sed hoc esset error damnabilis si veneretur tanq̄ sanctus qui fuit peccator. q̄ aliqui scientes peccata eius crederent hoc esse falsum. et si ita contingerit possent ad errorem perducere. ergo ecclesia in talibus errare non potest. Preterea Augu. dicit in epistola ad Diero. Q̄ si in scriptura canonica aliquod mendacium admittatur mutabitur fides nostra que ex scriptura canonica dependet. Sed sicut tenemur credere illud quod est in sacra scriptura ita illud quod est communiter per ecclesiam determinatum. vnde hereticus iudicatur qui sentit contra determinationem conciliorum. ergo commune iudicium ecclesie erroneum esse non potest. et sic id quod prius. R̄. dicendum q̄ aliquid potest iudicari possibile secundum se consideratum q̄ relatum ad aliquid extrinsecum impossibile inuenitur. Dico ergo q̄ iudicium eorum que presunt ecclesie potest errare in quibuslib; si persone eorum tantum respiciantur. Si vero consideretur diuina prouidentia que ecclesiam suam spiritu sancto dirigit vt non erret sicut ipse promisit Jo. 14. q̄ spiritus aduentens doceret omnem veritatem de necessariis scilicet ad salutem certum est q̄ iudicium ecclesie vniuersalis errare in his que ad fidem pertinent impossibile est. Unde magis est standum sententie pape ad que; pertinet determinare de fide quam in iudicio profert q̄ quorumlibet sapientum hominum in scripturis opinioni. cum Cayphas quauis nequas tamen quia pontifex legatur etiã inscius prophetasse

Quodlibet

Jo. xi. In aliis vero sententiis que ad particularia facta pertinent ut cum agitur de possessionibus vel de criminibus vel de hmoi: possibile est iudicium ecclesie errare propter falsos testes. Canonizatio vero sanctorum medium est inter hec duo. quia tamen honor quem sanctis exhibemus quedam professio fidei est qua sanctorum gloriam credimus pie credendum est & nec etiam in his iudicium ecclesie errare possit. Ad primum ergo dicendum & pōtifex cuius est canonizare sanctos potest certificari de statu alicui⁹ per inquisitionem vite & attestationem miraculorum. et precipue per instinctum spiritus sancti qui omnia scrutatur etiam profunda dei. Ad secundum dicendum & diuina prouidentia preseruat ecclesiam ne in talibus per fallibile testimoniū hoīm fallatur

Incipit quodlibet decimum

Vesitum est de deo angelo & anima. De deo quesita sunt tria. Primo de eius vnitate. Secundo de eius iudicio. Tertio de eius sacramento.

Articulus primus

De primum sic proceditur. Videtur & vnitas aliquid positive dicat in diuinis & non remotionem tantum secundus opinionem magistri. Ex priuationibus enim non constituitur res aliqua. Sed ex vnitatibus constituitur numerus qui est res cū sit species quantitatis. ergo vnitas non dicitur secundum priuationem tantum. Preterea numerus sequitur distinctionem. Si ergo vnitas & numerus in diuinis non dicerent rem aliquam non esset in diuinis realis distinctio qđ est heresis Sabelliana. Preterea si vnitas & numerus in diuinis dicuntur solummodo remouitive. per vnitatem autem nihil aliud videtur remoueri & numer⁹ nec per numerum aliud & vnitas sequitur & vtrunq; istorum in diuinis dicatur secundum negationem negationis. Sed negatio negationis non est nisi secundum rationem tantum. ergo vnitas & numerus non essent realiter in diuinis quod est inconueniens. & sic vnum & numerus aliquid positive dicunt in diuinis. S; contra. Omne quod predicatur de aliquo predicatur de eo secundum propriam rationem. Sed ratio vnus in negatione consistit. Est enim vnum quod non diuiditur secundum philosophum. g⁹ de deo predicatur secundum remotiones tantum. Preterea se

Decimum

cundum p̄m̄ in .10. metha. vnum ⁊ multa opponuntur. sicut priuatio ⁊ habitus. Priuatio autem dicitur per remotionem tantum ergo vnum quod inter predicta duo tenet locum priuationis dicitur per remotionem tantum. Preterea vnum supra ens nō addit aliquid secundum rem quia sic res non esset vna per suam essentiam addit ergo aliquid secundum rationes tantum. Sed qđ est secundum rationem tantum vel est negatio vel relatio. Cuz ergo vnum supra ens non addat aliquam relationem quia ad aliquid non dicitur videtur qđ addat negationem. R.º dicendū qđ vnum quod est principium numeri de necessitate aliquid positive dicit in eo cui attribuitur quia cum ex vnitatibus numerº cōstituat nisi vnitas res aliqua esset numerus res esse non posset. ⁊ sic non posset poni in aliquo genere tanqđ species. Si ergo vnum quod conuertitur cum ente sit idem quod vnum quod est principium numeri oportet qđ etiam vnum quod conuertitur cum ente aliquid positive superaddat enti ⁊ hoc concedit Auicenna. vnde vult qđ vnum quod conuertitur cuz ente addat supra ens aliquid quod ad genus mensure pertineat. Sed hoc non potest esse quia cum vnum quod conuertitur cum ente de qualibet re dicatur oz qđ etiam illa res quam addit supra ens sit vna. ⁊ sic vel erit vna p̄ aliquam vnitatem additam. ⁊ ita erit processus in infinitum. v̄ erit vna per essentiam suam quod si est standum est in primo vt scilicet ens ipsum dicatur vnum per essentiam non per aliquam rem additam. Sic ergo intelligendum est secundum opinionem Aristotelis ⁊ commentatoris eius qđ vnum quod conuertitur cuz ente non superaddit enti rem aliquam sed soluz negationē diuisionis. ⁊ sic h̄m̄di vnum ⁊ ponit aliquid in quantum in suo intellectu includit ens. ⁊ dicitur remotiue quātū ad id qđ supaddit enti. Unū v̄o qđ ē principium numeri qđ supaddit enti aliquid d̄ genere mēsure. ⁊ s̄nr numerº cuiº ē prinº. inueniuntur aut̄ in rebº b̄ntibº diuisionē qz talis numerus causatur ex diuisione continui ⁊ hic numerus scz ex diuisione continui causatus est subiectum arismetrice etiam secundum Auicennam. Nulla autem conditio propria rei corporalis potest dici de deo aut de aliqua substantia spiritali. Unde secundum hoc vnum ⁊ numerus que continentur in genere quantitatis nō dicuntur de deo ⁊ de aliis substantiis corporeis sed solum vnum qđ conuertitur cuz ente ⁊ multitudo ei opposita. et ideo vnitas in diuinis nō d̄ nisi remotiue q̄tuz ad id qđ supaddit enti q̄uis ponat aliqd s̄º qđ includit ēs. Est. n. vº ēs indiuisus Ad pº gº d̄ qđ obiectio illa p̄cedit d̄ vno qđ ē prinº numeri

Quodlibet

Ad secundum dicendum quod obiectio illa procedit si nullo modo unum et numerus aliquid ponerent realiter in diuinis. ponunt autem ens rem distinctam vel indistinctam quantum ad hoc quod ens includitur in ratione unius ut dictum est. Ad tertium dicendum quod in ratione multitudinis includitur negatio rei sed in ratione unius negatio negationis et rei simul quod sic patet. unum enim est quod non diuiditur. diuisio autem est que negatur per unum quod conuertitur cum ente oportet quod sit talis quod in omni diuisione saluetur. hec autem est diuisio per affirmationem et negationem. et ideo huiusmodi diuisionis negatio constituit rationem unius. est enim unum quod non diuiditur tali diuisione quod sic accipere hoc et non hoc et sic unum in quantum negat affirmationem et negationem simul est negatio rei et negationis simul. predicta vero diuisio includitur in ratione multitudinis. et sic includitur ibi negatio rei quia multa sunt que sic diuiduntur quod eorum unum non est alterum.

Articulus secundus

De hoc sic proceditur. Videtur quod christus non sit descensurus ad iudicium in terram. quia super illud psalmus. Dominus in templo sancto suo etc. dicit glossa. Quia deus in celo sedens de bonis et malis iudicat ergo iudicium non est futurum in terra sed in celo. Preterea ad dignitatem iudicis pertinet quod iudicandi ad eum accedant et non e conuerso. Sed christus dignissimus iudex cuius locus est celum. ergo homines ascendent illuc ut ibi iudicentur non autem ipse in terram descendet homines iudicaturus. Preterea si iudicium sit in terra futurum precipue videtur quod sit futurum in valle Josaphat ut habetur Joel. 3. Sed locus ille non posset tantam multitudinem hominum capere. et sic non est ibi futurum iudicium. igitur in nullo loco terre. Sed contra est quod dicitur. 2. ad Thimotheum. 2. quod christus in iussu et in voce archangeli et in tuba dei descendet de celo. et ita videtur quod iudicium in terra non in celo sit futurum. Preterea in iudicio comparabunt non solum electi sed etiam reprobi qui habebunt corpora grossa et graua. et sic non competit eis locus celestis sed terrestris. igitur iudicium non est futurum in celo sed in terra. Respondeo dicendum quod iudicium ordinatur ad retributionem premiorum. unde secundum duplicem premium. scilicet anime et corporis est duplex iudicium dei. unum quo beatificat vel damnat homines quoad animam. hoc iudicium per totum hoc tempus agitur. Aliud est iudicium quo premiabuntur vel punientur homines etiam quoad corpora. et hoc iudicium fiet post resurrectionem in fine temporis

Decimum

Primum autem iudicium conuenit xpo ratione diuinitatis. sed secundum ratione humanitatis. quia sicut dicit Augu. super Jo. Verbum dei uiuificat animas. sed uerbum caro factum uiuificat corpora. unde etiam Jo. 5. dicitur. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Sic ergo vltimum iudicium est futurum in loco qui xpo competit ratione sue humanitatis scz circa terram illam vbi natus est z passus. z reliqua humanitatis compleuit officia. propter quod dicitur q in valle Josaphat iudicium est futurum quia vallis illa subiacet monti oliueti unde xps ascēdit in celum vt sic ostendatur idem esse qui ascendit regnaturus z qui descendit iudicaturus secundum illud Actuum. 1. Quemadmodum vidistis eum ascendentem in celum ita veniet. Ad primum ergo dicendum q glo. illa loquitur de primo iudicio quod competit xpo ratione diuinitatis ratione cuius etiam celum ei p loco assignatur non q diuinitas loco claudatur sed quia in celo precipue inter ceteras corporeas creaturas apparent iudicia maiestatis diuine. unde celum locus dei dicitur z sanctorum qui deo fruuntur. Ad secundum dicendum q accessum ad locum iudicis. i. ascensus in celum est premium quod ex iudicio reportatur unde debet iudicium sequi non precedere. non autem ita se habz ad iudicium humanum accessus ad locum iudicis z ideo non est simile. Ad tertium dicendum q in iudicio neqz xps neqz electi erunt in terra sed solum reprobi. xpus enim z electi erunt in aere secundum illud. 1. ad 2. Cor. 4. Rapiemur in nubibus obuiam xpo in aera. reprobi autem erunt non solum in valle illa sed in regione circumquaqz. Unde xpm z electos videre poterunt tum ratione altitudinis tum ratione claritatis.

Articulus tertius

De tertium sic proceditur. Videtur q species vini que remanent in sacramento altaris post consecrationez alii liquori commisceri non possint quia secundum phm in. 1. de generatione miscibilia sunt in mixto potentia non actu. Si ergo illa species vini alteri liquori misceatur post mixtionem non remanebit illa species in actu. sed deficiente specie deficit esse corpus vlsanguis xpi Sed hoc est inconueniens quia secundum phm. que sunt miscibilia sunt etiam separabilia. z sic illa species alicui liquori admixta poterit iterum separari qua separatione facta erit ibi verum corpus xpi cum ea vel sanguis cum tam diu corpus vel sanguis xpi

Quodlibet

fit sub specie quādiu species est. et sic sanguis xpi de nouo incipit et esse sub specie vini alio modo ꝯ per consecrationem quod etiā est inconueniens. ergo et illud ex quo sequitur scilicet ꝯ species vini post consecrationem alteri liquori misceatur. Sed contra. forma mixti est forma accidentalis. Sed accidens superueniens nō corrumpit subiectum. ergo post mixtionem speciei cum aliquo liquore adhuc remanet ipsa species. et sic non sequitur inconueniens predictum. R.º dicendum ꝯ quidam dicunt illis speciebus posse admisceri nullo modo aliquem liquorem quin statim sub totis illis speciebus desinat esse sanguis xpi. et hoc ideo quia mutatis speciebus non remanet ibi veritas sanguis xpi per additionem enim cuiuscunq; liquoris fit alia quantitas que subsistit in illo sacramento aliis accidentibus. fit enim maior quantitas et sic non remanet ibi sanguis xpi. Sed hoc non videtur verum quia species que in sacramento post consecrationem remanent eodem modo corrumpuntur. et non aliter ꝯ accidisset de substantiis preexistentibus quorum species manent sicut ad sensum patet ꝯ interimantur et aliis modis transmutantur omnino sicut accidisset de substantia panis aut vini ante consecrationem. constat autem per admixtionem vnius gutte aque non fuisse totum vinum destructum. unde nec propter hoc tota species vini corrumpitur post consecrationem nec oportet si augetur quantitas ꝯ propter hoc sit ibi alia species. Nam ipsa additio non tollit essentiam dimensionis sed variat terminationem eius que quidem variatur non solum per additionem sed etiam per diuisionem. Unde si talis variatio sufficeret ad hoc ꝯ desineret esse sub speciebus corpus vel sanguis xpi sequeretur ꝯ per diuisionem specierum similiter esse desineret quod patet esse falsum. et ideo dicendum ꝯ aliqua admixtio alterius liquoris facit vt totaliter desinat esse sanguis xpi sub speciebus et aliqua non sed solum sub parte specierum. Si enim esset substantia vini ibi si alius liquor in magna quantitate admisceretur totaliter illud vinum corrumpere vt desineret esse vinum si liquor admixtus esset alterius speciei vel desineret esse hoc vinum si esset eiusdem speciei. Si autem alius liquor in parua quantitate admisceretur non posset illius liquoris permixtio ad totum vinum peruenire sed ad aliquam partem eius quā variaret vel secundū speciem si esset alterius speciei quam per mixtionem non totaliter amitteretur. vel 3º numerū si esset eiusdem speciei vel speciē suam per mixtionem totaliter amitteret sicut gutta aque proiecta in aquam

Decimum

poram vini. Sic ergo si speciei post consecrationem fieret tanta permixtio extranei liquoris que sufficeret ad totam substantiam vini corrumpendam si ibi esset desineret esse sanguis xpi sub totis speciebus. si autem non sit tanta permixtio desinit esse sub parte. Nam dato qd ille liquor permixtus in speciem vini mutetur nō tamen conuertetur in sanguinem xpi. Ad primū ergo dō qd facta per mixtionem speciei cum alto liquore non remanet species eadem vel secundum speciem vel secundum numerum vel secundū totum vel scōm partem. et sic sub toto vel sub parte non remanebit sanguis xpi sed substantia vini. nec etiam facta separatione denuo erit ibi sanguis xpi qz miscibilia separantur a mixto non redeunt eadem numero sed eadem specie. Ad secundum qd in contrarium obiatur dō qd forma mixtionis dupliciter potest intelligi. Uno modo forma per quam corpus mixtum in specie collocatur. et sic est forma substantialis. per hunc enim modum forma lapidis dicitur forma mixti. Alio modo dicitur forma mixti qualitas quedam media resultans ex simplicibus qualitatibus cōmixtis. Cum ergo dicitur qd forma accidentalis substantiam non destruit possz dici qd verum est tamen destruit accidentia. et sic species sacramentales que sunt accidentia post commixtionem non manent. Sed hec solutio non est secundum veritatē. Nam forma mixtionis cum sit quedam qualitas media non permutat nisi simplices qualitates ex quibus componitur. species autem sacramentales non destruantur quibuscunqz qualitatibus variatis qz si odor vini vel color mutaretur non propter hoc desineret ibi esse sanguis xpi. nisi dimensiones que ceteris accidentibus subsunt vicem substantie gerentes secundum essentiam destruerentur quod aliter accidere non potest qd accideret de substantia vini si ibi esset. Et ideo aliter dicendum est qd accidens non corrumpit subiectum effectiue sed dispositiue. Posita. n. qualitate qd ē necessaria dispositio ad formā ignis. s. calore in summo remouet forma aeris. et si posita media qd li-
tate qd ē necessitas ad formā mixti auferet forma corporis simplicis.

Articulus quartus

Unde queritur de angelo vtrū duratio angeli habeat prius et posterius. videtur qd sic. In eo. n. cuius duratio non hz prius et posterius idem ē esse et fuisse. Si gō in duratione angeli nō est prius et posterius idem erit angelum esse et fuisse. Sed hoc est impossibile quia deus potest facere qd angelus non esset cum

Quodlibet

non possit facere & non fuerit. ergo inconueniens est dicere & in duratione angeli non sit prius & posterius. Preterea nullum creatum est infinitum in actu. Sed duratio angeli est infinita ex parte post. ergo non est tota simul in actu & ita est ibi prius & posterius.

Preterea mensura debet esse proportionata mensurato. Sed esse angeli est finitum in actu. ergo eum quod est eius mensura est finitum & sic idem quod prius. Preterea ratio eternitatis in hoc perficitur & est tota simul. quia secundum Boetium in 5. de consolatione eternitas est interminabilis vite tota simul ac perfecta possessio. Si ergo eum quod est angeli duratio non habeat prius & posterius non videtur ab eternitate differre. Sed contra. Secundum philosophum in 4. phi. propter prius & posterius in motu est prius & posterius in tempore quod mensurat motum. Sed in esse angeli non est aliquis motus nec illud esse aliquo modo motui subiacet ergo in eum quod est eius mensura non est prius & posterius. Preterea tempus nihil aliud est quam numerus prioris & posterioris. Si ergo in eum sit numerare prius & posterius eum nihil differat a tempore. Respondeo dicendum & de re aliqua possumus loqui dupliciter. Uno modo secundum & est in rerum natura. Alio modo secundum & est in consideratione nostra. Primo modo accipitur substantia rei cum omnibus suis dispositionibus & operationibus quia sine his substantia non inuenitur in rerum natura. Sed secundo modo potest accipi substantia absque suis dispositionibus. quia consideratio substantie non dependet a consideratione suarum dispositionum. Accipiendo ergo mensuram durationis secundum primum modum sic soli deo competit duratio que sit tota simul & non alicui creature eo & solus deus est immutabilis quantum ad essentiam. & quantum ad omnia que circa essentiam considerari possunt quelibet autem creatura est variabilis vel secundum substantiam vel secundum aliquam dispositionem aut operationem. Et secundum hoc Augustinus 21. q. ad Dorosium ponit omnes creaturas esse in tempore etiam angelos. Sed accipiendo mensuram durationis angeli secundo modo prout consideratur eius substantia absolute eius mensura est eum & non tempus. de quo quidem eum est duplex opinio. Quidam enim dicunt & in eum est prius & posterius sed non sicut in tempore. In tempore namque est prius & posterius cum inuolutione. in eum autem sine inuolutione. sed hoc non est intelligibile. impossibile est enim esse alicuius durationis duas partes simul quarum una alteram non includat. sicut mensis includit

Decimum

diez. vnde simul est aliquid in die et in mense. Sed duo dies et duo menses simul esse non possunt. Unde quandoquocumque in aliqua duratione ponuntur due partes quarum vna est prior et altera posterior oportet quod vna transeunte alia de nouo adueniat. et sic oportet in omni duratione in qua est prius et posterius quod sit innouatio: mensura autem durationis innouationem habere non potest nisi illud quod per durationem mensuratur innouationem recipere possit. Esse autem angeli est absque innouatione. quia ex quo cepit esse immutabile perseverat cum nec in eo sit motus nec sit alicui motui subiectum. sicut esse rerum corruptibilium est subiectum motui celesti. Sic ergo si attribuatur mensura angelo quantum ad substantiam tantum illa non habet prius et posterius sic mensuratur eorum esse a quo. et similiter si attribuatur eis mensura durationis quantum ad essentialem operationem beatitudinis. sic enim sunt in participatione eternitatis. Si vero attribuatur eis mensura durationis ratione aliarum operationum vel affectionum sic eorum mensura habet prius et posterius. ita etiam mensurantur tempore secundum quod dicit Aug. 8. super Gen. ad litteram quod deus mouet creaturam spirituales per tempus. Ad primum ergo dicendum quod rei eterne vel eterne aliquid potest attribui dupliciter. Uno ratione sui ipsius. et sic non attribuitur ei neque fuisse neque futurum esse. sed solum esse quia in preterito et futuro implicatur prius et posterius non autem in presenti. Alio modo ratione mensure adiacentis vel subiacentis. id est ratione temporis. et sic attribuitur ei fuisse per concomitantiam ad tempus preteritum et futurum esse per concomitantiam ad tempus futurum. Ipsum enim momentum eternitatis adest toti tempori. Unde dicit Aug. de deo quod fuit quod nunquam defuit. erit quia nunquam deerit. Sic ergo deus non potest facere angelum non fuisse quia non potest facere quin tempus preteritum simul cum esse angeli fuerit. potest autem facere angelum non esse quia potest facere ut esse angeli non sit simul cum tempore quod presens est nunc vel erit in futuro. et sic ista diuersitas magis dependet ex modo locutionis quam ex natura rei. Ad secundum dicendum quod infinitum dicitur dupliciter. Uno modo priuatiue. et sic non attribuitur nisi his que habent extensionem vel quantitatem. hoc enim solum natum est habere finem. et ita eum nullo modo habet infinitatem. quia non habet aliquam extensionem nisi quatenus extensio in eo consideratur ex operatione mensure subiacentis scilicet temporis. et ita nullum creatum est infinitum in actu. Alio modo

Quodlibet

dicitur infinitum negative. i. quia non habet finem. et sic indiuisibilia dicuntur infinita. ut punctus et unitas quia non sunt finita et hoc modo eum est infinitum quia scilicet non finitur. Sic autem aliquod creatum esse secundum aliquid infinitum actu nihil prohibet. Ad tertium dicitur quod per eundem modum est infinitus esse angeli et eum. Ad quartum dicendum quod inter eternitatem et eum potest assignari triplex differentia. Quarum una potest sumi ex predictis. nam eternitas mensurat ipsam substantiam eterni secundum quod est in rerum natura. i. cum omnibus que ei attribuntur. non autem eum ut dictum est. Alia sumitur ex hoc quod eternitas mensurat esse per se stans. unde eternitas est idem cum substantia eterni. Eum autem mensurat esse creatus quod non est per se stans. quia est aliud a substantia entis creati. Tertia potest sumi ex hoc quod eum quamuis sit interminabile ex parte finis non tamen ex parte principii. eternitas vero ex parte utriusque.

Et inde queritur de anima. Et primo quantum ad naturam. Secundo quantum ad gratiam. Tertio quantum ad culpam. Quarto quantum ad gloriam. Circa naturalia anime que situm est de eius substantia et de eius operatione. Circa substantiam quesita sunt duo. Primo utrum anima sit sue potentie. Secundo utrum secundum suam substantiam sit incorruptibilis.

Articulus quintus

De primo sic proceditur. Videtur quod anima sit sue potentie. quia in li. de spiritu et anima dicitur quod anima est quedam sua scilicet potentie. quedam vero sua non est scilicet virtutes. Preterea Aug. dicit in li. de tri. Quod memoriam intelligentiam et voluntas sunt una mens. una vita. una essentia. Sed hec tria secundum magistrum. 3. di. primi libri sententiarum sunt tres anime vires. scilicet vires anime sunt ipsa eius essentia. Sed contra est quod Dionysius. xi. c. ce. iterum. distinguit superiores substantias scilicet angelos in tria scilicet substantiam. virtutem et operationem. Sed angelus non est minoris simplicitatis quam anima. ergo et in anima sua substantia non est sua virtus sue potentie. Preterea eorum que sunt idem si unum multiplicetur et reliquum. Si ergo anima sit idem quod sue potentie videtur cum potentie sint multe quod essentia anime una esse non possit.

Respondeo dicendum quod de anima dupliciter loqui possumus. Uno modo secundum quod est quedam substantia et sic impossibile est quod anima sit sue potentie duplici ratione. Quarum una sumitur ex eo

Decimum

quod est anime proprium. quia scz impossibile est vt idem secundum idem sit naturaliter principium plurium z diuersorum numero imo quasi oppositorum. Anima autem secundum diuersas potentias inuenitur esse principium actuum diuersorum secundum species z quasi oppositorum. Unde impossibile est q̄ ipsa essentia anime que est vna sit immediatum horum principium. z idō oportet ponere in anima preter eius substantiam potentias naturales que sunt horum actuum immediata principia. Secunda ratio sumitur ex eo quod est commune anime z omni substantie create. In nulla enim substantia creata est idem esse z operatio. Hoc enim solius dei est. Essentia autem est essendi principium. potētia vero operationis. ergo cum ab vno naturaliter non sit nisi vnum nulla substantia nisi diuina est sua potentia. Nec est instantia de potentia materie etiam dato q̄ sit sua essentia quia talis potētia non est ad operationem sed ad esse. Alio modo possumus loqui de anima secundum q̄ est quoddam totum potentiale z sic diuerse potentie sunt diuerse partes eius. z ita anima predicatur de potentiis. vel econuerso abusiua predicatione sicut totum integrale de suis partibus vel econuerso quāuis minor sit abusio in toto potenciali q̄ integrali quia totum potentiale secundum suam substantiam adest cuilibet parti n̄ autē integrali. Et p̄ hoc p̄ solutio ad obiecta.

Articulus sextus

De secundum sic proceditur. Videtur q̄ aīa rationalis sit corruptibilis qz secundum Dam. Nulla substantia potest esse sine propria operatione. propria autē operatio anime rationalis ē intelligere que indiget corpore cum non sit intelligere sine fantasmate vt patet per ph̄m. 3. de anima. ergo destructo corpore substantie anime rationalis non manet. Preterea illud quod habet virtutem vt sit semper non inuenitur quandoqz esse z quandoqz nō esse. omnis enim res est q̄ diu virtus rei exposit. ergo q̄ inuenitur quandoqz esse z quandoqz non esse non habet virtutē vt sit semper. Sed omne quod incepit esse inuenitur quandoqz esse z quandoqz non esse. gō nihil quod incepit esse habet virtutes vt sit semper. z ita nihil quod incepit esse potest esse incorruptibile. S3 anima rationalis incepit esse. ergo nō potest esse incorruptibilis. Preterea hoīs compositi ex corpore z aīa ē q̄daz esse. aut gō p̄ter hō esse aīa h3 aliud esse aut nō. Si h3 aliud esse. gō oppositio aduenit aīe post esse p̄pletum. gō h̄mōi compositio est anime accidentalis

Quodlibet

et sic homo non erit ens per se sed ens per accidens quod est inconueniens. Si autem non habet aliud esse anima preter esse compositi. ergo postquam deficit esse compositi anima esse non potest. Sed in morte corporali deficit esse compositi. ergo anima post mortem corporis non remanet. Preterea anima est forma corporis aut generatio per essentiam aut per aliquod accidens. Si per accidens sequitur quod compositio anime et corporis sit accidentalis sicut hominis ad indumentum. Si per essentiam. ergo cum forma inquantum est forma non possit esse sine materia. videtur quod anima post mortem corporis remanere non possit. Sed contra est quod philosophus dicit in 2. de anima. quod rationale separatur ab aliis sicut perpetuum a corruptibili. Preterea philosophus in 10. ethi. ostendit felicitatem contemplatiuam preeminere ciuili eo quod est diu turnior. Sed ciuilis durat usque ad mortem. ergo contemplatiua est etiam post mortem. et sic etiam anima post mortem corporis manet. Respondeo dicendum quod necesse est ponere substantiam anime rationalis esse incorruptibilem. Si enim corrumpitur aut corrumpitur per se aut per accidens. Per se quidem corrumpi non possit nisi esset composita ex materia et forma contrarietatem habente quod esse non potest nisi esset elementum aut ex elementis ut antiqui philosophi posuerunt. quorum positiones in primo de anima reprobantur. Per accidens etiam corrumpi non potest nisi poneretur quod non haberet esse per se sed solum esse cum alio. sicut est de aliis formis materialibus que proprie non habent esse subsistens sed sunt per se dispositio subsistentium quorum sunt partes. et sic per accidens corrumpuntur compositis corruptis. Hoc autem de anima rationali dici non potest. Nam quod non habet per se esse impossibile est quod per se operetur. unde etiam alie forme non operantur sed composita per formas. Anima autem rationalis habet per se operationem quam exercet nullo organo corporis mediante sed intelligere ut probat philosophus 3. de anima. Non enim posset omnium sensibiliu formam cognoscere nisi ab omnibus formis sensibilibus esset denudata vel nisi esset actus omnium cum nihil recipiat quod iam habet. Oporteret ergo si anima per aliquod organum intelligeret quod suum organum careret omni forma sensibili cum omnes formas sensibiles sit nata intelligere. sicut pupilla caret omni colore ad hoc quod visus possit omnes colores cognoscere. Impossibile est autem esse aliquod organum corporale carens omni forma sensibili. relinquatur ergo substantiam anime intellectiue esse incorruptibilem. Unde et philosophus dicit in primo de anima

Decimum

Quod intellectus videtur esse substantia quedam et non corrumpi. bunc autem incorruptibilem intellectum quidam ponunt extra homines esse potentes animam que est pars hominis corruptibilem fore cui ponunt intellectus separatim continuari dupliciter. Uno modo per illustrationem. et secundum eos qui ponunt intellectus agentem separatim et incorruptibilem. Intellectum vero possibilem coniunctum corruptibilem. Alio modo per continuationem intellectus ad fantasmata secundum eos qui ponunt etiam intellectum possibilem esse separatim et incorruptibilem. sed primum horum esse non potest quia si in nobis non est aliqua virtus nisi materialis lumen intellectus agentis non poterit in nobis recipi nisi materialiter cum receptum sit in recipiente per modum recipientis. et ita non recipietur modo intelligibili. et sic nos non poterimus esse intelligentes. similiter secundum esse non potest. nam fantasmata sunt in nobis per nostram operationem que sequitur esse substantiale quia sic homo non haberet esse specificum ex hoc quod est rationalis cum non sit rationalis nisi ex hoc quod intellectui coniungitur. Restat ergo quod ipsa anima humana que est forma corporis sit incorruptibilis. Ad primum ergo dicendum quod anima indiget aliquo corporali ad suam operationem dupliciter. Uno modo sicut organo per quod operatur sicut indiget oculo ad videndum. et sic ad intelligendum non indiget aliquo organo ut probatum est. Si autem sic indigeret organo ad intelligendum esset corruptibilis. utpote non ponens per se operari. Alio modo anima ad operandum indiget aliquo corporali sicut obiecto sicut ad videndum indiget corpore colorato. et sic anima rationalis indiget ad intelligendum fantasmata quia fantasmata sunt ut sensibilia intellective anime ut dicitur in 3. de anima. Operatio autem que sic indiget aliquo corporali a principio non potest sine corporali illo. potest autem postea sicut anima sensitiva nullam operationem habere potest nisi prius moveatur a sensibilibus que sunt extra animam. Sed preter ea remanet actus ymaginationis etiam sensibilibus abeuntibus. similiter destructis fantasmatibus operatio intellectiva in anima remanere potest. Ad secundum dicendum quod illa ratio est probatio philosophi in 1. ce. et mundi. qui ostendit quod omne generatum est corruptibile et habet locum in illis que fiunt et corrumpuntur naturaliter in quibus ex defectu virtutis est quod non possunt nec semper fuisse nec semper fore. non autem habet locum in his que per creationem fiunt que accipiunt a deo virtutem ut sint semper per quas

Quodlibet

esse non possunt ante eam accipiant. Ad tertium dicendum quod anima esse suum communicat corpori quod quidem ita acquiritur anime in corpore ut secundum ipsum subsistere possit quod non est de aliis formis. et sic ipsum esse anime fit esse compositi et tamen manet composito destructo. Ad quartum dicendum quod anima secundum suam essentiam est forma corporis. nec destructo corpore destruitur anima id secundum quod est forma. sed solum desinit esse forma in actu.

Inde queritur de operatione anime. Et circa hoc queruntur duo. Primo utrum anima intellectiva omnia que cognoscit cognoscat in prima veritate. Secundo utrum anima separata a corpore habeat actus sensitiuarum potentiarum.

Articulus septimus

De primo sic proceditur. Videtur quod anima quicquid intelligit intelligat in prima veritate. Aug. enim dicit in li. confessi. Si ambo viderimus id verum esse quod dico ubi queso videmus non ego in te nec tu in me sed ambo in ea que supra nos est incommutabili veritate. et sic omne verum quod anima cognoscit in prima veritate videt. Preterea verus addit supra ens manifestationem. ergo prima veritas est per quam omnia manifestantur. Sed id quo aliud manifestatur oportet esse maxime manifestum sicut patet in principiis demonstrationis et de luce corporali per quam visus corpora videt. ergo prima veritas est maxime omnibus mentibus manifestata. et sic non solum per eam sed in ea omnia cognoscuntur. Sed contra. Multi de conclusionibus demonstratiuis veram cognitionem habent qui de prima veritate nihil considerant. ergo non omne verum in prima veritate cognoscitur. Preterea Aug. dicit in li. ar. Quod nullus de prima veritate iudicat et nullus sine ea recte iudicat. et ita si de ea non iudicatur non cognoscitur nec alia in ea. R. dicendum quod sicut quedam glo. supra illud ps. Diminute sunt veritates etc. Ab una prima veritate multe veritates in mentibus hominum resultant sicut ab una facie hominis resultant multe facies in speculo fracto. hec autem resultatio veritatis est quantum ad duo. scilicet quantum ad lumen intellectuale de quo in ps. Signatus est super nos lumen vultus tui domine. et quantum ad prima principia naturaliter nota siue sint complexa siue incomplexa. Nihil autem possumus veritatis cognoscere nisi ex primis principis et ex lumine intellectuali que veritate manifestare

Decimum

non possunt nisi secundum quod sunt similitudo illius prime veritatis. quia ex hoc etiam habent quandam immutabilitatem et infallibilitatem. Sic ergo in prima veritate secundum suam essentiam non omnia videntur a nobis in statu vie cum nec ipsa per suam essentiam a viatoribus videatur. sed in ipsa ratione sue ymaginis scilicet veritatis ab ea exemplata omnis veritas a nobis cognoscitur. Et exinde est quod duo idem verum vident in quantum ab eadem prima veritate resultat exemplata veritas in mente utriusque. et ita intelligendum est dictum Augustini. Et sic patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum quod operari aliquo siue mouere dicitur dupliciter. Uno modo sicut principio formali operationis vel motus. et sic non oportet quod motio mouentis vel operatio operantis terminetur ad id quod operatur. Non enim ignis calefacit calorem quo calefacit. Alio modo sicut instrumento. et sic motio mouentis terminatur ad id quod mouet. sicut manus baculo mouet lapidem et baculum mouet. Id ergo quo cognoscimus sicut instrumento oportet esse nobis primo notum. et sic cognoscimus conclusiones per principia naturaliter nota ad que comparatur intellectus agens sicut ad instrumenta ut dicit commenta. in. 3. de anima. sed id quo cognoscimus sicut forma cognoscentis non oportet esse notum quia nec oculus videt lucem que est oculi compositione neque speciem per quam videt. et ita etiam non est necessarium ut quicumque intelligit aliquid intelligat intellectum suum quo intelligit vel lumen intellectuale. Sic ergo veritas a prima veritate in mentibus nostris exemplata a nobis partim cognoscitur ut de necessitate ad hoc quod alie in eis cognoscantur scilicet quantum ad ipsa principia. et partim non de necessitate cognoscitur scilicet quantum ad ipsum intellectuale lumen. Ipsa vero existens veritas a nobis per suam essentiam non videtur.

Articulus octauus

De hoc sic proceditur. Videtur quod anima separata actus sensiuum potentiarum habere possit. Cassio. n. dicit in li. 8 anima. Quod anima sine corpore videt et audit et reliquis sensibus viget. Preterea Luc. 16. quedam dicuntur de diuite in infernum sepulto que sine acta sensuum esse non possunt. Sed constat quod ibi erat tantum anima diuitis sine corpore ergo anima sine corpore operatione sensuum habere potest. Preterea frustra est potentia que non reducitur ad actum. Sed in anima post mortem remanent potentie sensiuum. ergo et actus sensuum

Quodlibet

Sed contra. Sentire est operatio coniuncti. ergo destructo cōiuncto in anima separata remanere non possunt. & dicendū q̄ impossibile est in anima separata alicuius potentie sensitivae actum esse qđ sic patet. Operatio nanq̄ potentie sensitivae eodē modo perficitur in homine ⁊ in bruto. eodem enim modo videt homo per oculum quo equus. Actus autem sensitivae potentie i bruto non est ipsius anime sensitivae per se sed mediante organo. Si enim per se haberet operationem anima sensitiva in bruto per se haberet subsistentiam ⁊ sic esset incorruptibilis vt de anima rationali probatum est. Unde cum sit hoc inconueniens impossibile ē q̄ in bruto vel in homine potentia sensitiva habeat aliquem actum proprium. sed omnis actus eius est coniuncti. vnde in anima separata remanere non potest. Quidam tamen dicunt animā sensitivam habere duos actus. vnum quem exercet organo mediante qui post mortem non manet. alium quem per se ipsam agit. et hic manet post mortem. hoc autem videtur attestari opinioni Platonis de anima qui ponebat animam sensitivam mouere seip̄am ⁊ sic mouet corpus. ⁊ sic illa operatio qua mouebat se ipsam erat sibi propria. alia vero qua mouebat corpus erat coniuncti. ⁊ propter hoc Plato ponebat animas etiam brutorum esse incorruptibiles. Hoc enim de necessitate sequitur. quod tamen isti non concedunt. Ad primum ergo dicendum q̄ sicut operationes voluntatis propter quandam similitudinem nominantur nominib⁹ passionum que sunt in appetitu sensitivo ita etiam intellectus operationes nominantur ab operationibus sensuum propter similitudinem ⁊ sic loquitur Cassio. Ad secundum dicendum q̄ illa verba que dicuntur de diuite oportet methaphorice intelligi vel secundum rerum similitudines ⁊ non secundum res ipsas vt Aug. dicit. Ad tertium dicendum q̄ secundum quosdam in anima separata non manent potentie sensitivae actus sed in radice tantum. Si autem actus maneant non ideo frustra erunt quāuis actib⁹ careant. manent enim ad nature integritatem sicut membra generationis in resurgentibus corporibus.

Inde queritur de his que pertinent ad gratiam. Et circa hoc queruntur tria. Primo de precepto honorationis parentum. Secundo de consilio quantum ad votum obedientie. Tertio de voto continentie.

Articulus nonus

Decimum

Primum sic proceditur. Videtur quod ille cuius pater non potest sustentari a filio nisi contrahendo accipiat dotes unde patrem nutrire possit non teneatur contrahere ut patrem sustentet. Cum enim caritas sit ordinata plus aliquis tenetur sibi quam patri. Sed laudabile esset si aliquis propter virginitatem seruandam se morti exponeret. ergo non tenetur aliquis pro seruanda patris vita matrimonium contrahere. Preterea preceptum non contrariatur consilio. Sed de virginitate seruanda est consilium ut patet .1. ad Cor. 7. ergo per preceptum de honoratione parentum non obligatur aliquis ad hoc unde virginitatem perdat. Sed contra preceptum affirmatiuus obligat pro loco et tempore. Sed tempus de honoratione parentum est quando parentes indigent. ergo tunc obligatur aliquis ex tali precepto. et ita videtur quod teneatur matrimonium contrahere si alias patri subuenire non possit. R. d. dicendum quod casus propositus non videtur esse de facili possibilis. Vix enim contingere potest quin aliquis parentes sustentare non possit absque matrimonii contractu saltem manibus operando vel mendicando. Si tamen hoc contingeret esset idem iudicium de virginitate seruanda in isto articulo et de aliis perfectionis operibus sicut est introitus in religionem. de quo quidam varie opinantur. Dicunt enim aliqui quod si aliquis habet patrem indigentem debet ei dimittere si quid habet ad eius sustentationem. et sic potest licite religionem intrare parentum curam patri celesti committens qui etiam aues pascit. Sed quia hec opinio nimis videtur aspera ideo melius videtur dicendum. quod aut ille qui habet propositum intrandi religionem videt se in seculo non posse viuere sine peccato mortali vel non de facili. Si timet sibi periculum peccati mortalis cum magis teneatur saluti anime sue prouidere quam corporali necessitati parentum non tenetur in seculo remanere. Si autem videt se posse in seculo conuersari absque peccato distinguendum videtur. quia si sine eius obsequio parentes nullo modo viuere possunt sic tenetur eis seruire et alia opera perfectionis pretermittere et peccaret eos dimittens. Si vero sine eius obsequio possunt aliquantulum sustentari non autem honorifice. non propter hoc tenetur opera perfectionis dimittere. Secus autem est de illo qui iam religionem intrauit. quia cum iam sit mortuus mundo per professionem solutus est a lege qua in mundanis obsequiis parentibus tenebatur secundum doctrinam Apli ad Ro. 7. In aliis autem spiritualibus puta orationibus et huiusmodi eis tenetur seruire. Et hoc quod dictum est de introitu

R. .1.

Quodlibet

religionis potest etiam de obseruantia virginitatē et de aliis operibus perfectionis dici. Ad primum g^o d^o q^o si aliquis nō esset virginitatem professus non deberet moui fame anteq̄ matrimonium contraberet. Ad 2° d^o q^o preceptum contrariari consilio nihil prohibet in casu.

Articulus decimus

De secundum sic proceditur. Videtur q^o religiosus qui emisit votum obedientie tenetur in omnibus prelato obedire etiam in indifferentibus. q^o per votum castitatis religiosus oī cōcupitui renunciat. ergo per votum obedientie abrenunciat proprie voluntati quantum ad omnia. Preterea beatus Benedict^o dicit in regula. q^o etiam si prelatus impossibile iubeat tēptandum est. g^o multo magis in indifferentibus obedire tenetur. Preterea votum obedientie ad statum perfectionis pertinet. hoc autē non esset si non teneretur obedire nisi de his que in regula continētur q^o quilibet subditus etiam secularis tenetur suo prelato obedire in aliquibus que pertinent ad ius sue prelationis. g^o videtur q^o religiosus teneatur simpliciter in omnibus obedire. Sed contra Religiosus non tenetur ad plura q̄ secularis nisi quatenus se p^o votum obligauit. Sed per votū professionis non se obligauit ad obediendum nisi secundum regulam. g^o in pluribus obedire nō tenetur q̄ que sunt secundum regulam. Preterea Bern. dicit in li. de dispen. et precepto. Nihil precipiat mihi prelatus eorū q̄ non promisi. n^ohi! prohibeo eorū que promisi. R^o dicendum q^o circa hoc partim conueniunt omnes et partim a^o inuicē dissentiunt. Quod enim religiosus non teneatur prelato obedire in his que sunt contra deum vel contra regulam vel quantum ad ea in quib^o prelati dispensatio non committitur omnes communiter dicūt. Quod etiam in his que sunt artiora q̄ regula obedire non teneatur sed sic obedire si obedientie perfecte vt ab omnibus dicitur. Sed circa indifferentia vel ea que sunt infra artitudines regule aut equalia regule sunt due opiniones quibusdam dicentibus q^o obedire in b^ondi est de necessitate obedientie. aliis autē q^o non est de necessitate obedientie sed de perfectione. Que quidē due opi. et si multum differre videantur quantum ad vocem tñ quantum ad rem parū vel nihil differre inueniuntur. nam ad regulas pertinere intelligēda sunt non solum ea que sunt expresse in regula s^o etiam illa que quocunq^o modo ad regulam reducuntur. vtpote que pertinet ad obsequiū fraterne societatis et ad punitionē culpā ad que duo

Decimum

fere omnia hūmāni indifferentia possunt reduci. Si tamen aliqua sunt que nullatenus ad regulas reducuntur videtur esse verior opinio quod obedire in hūmāni non sit de necessitate obedientie sed de perfectione ut Bern. manifeste dicit in li. de preceptis et dispensationibus. et hoc idem quod obedientia non se extendit ultra potestatem vel ius prelationis que quidem secundum regulam limitatur. Ad primum ergo dicitur quod votum continentie respicit speciale genus actus. sed votum obedientie respicit generaliter omnes actus. unde nisi determinaretur eius generalitas esset religionum confusio quod omnes ad idem tenerentur. Ad secundum dicendum quod loquitur quantum ad perfectionem obedientie. Ad tertium dicendum quod per votum obedientie supponitur religiosus prelo suo quantum ad generalem dispositionem vite sue licet non quantum ad omnes actus particulares. secularis autem suo prelo obedire tenetur quantum ad aliquos actus speciales non quantum ad generalem dispositionem vite sue.

Articulus undecimus

De tertium sic proceditur. Videtur quod post votum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens nec reddere debitum nec exigere possit quia apud deum non minus obligat votum simplex quam solemnne ut canon dicit. Sed post votum solemnne emissum aliquis nec petere debitum nec reddere. ergo nec post emissionem simplicis voti. Preterea per peccatum nullus excusatur a peccato. Sed ille qui contrahit post votum simplex peccat quando primo debitum reddit quia adhuc potest votum implere religionem intrando. ergo postquam semel reddidit adhuc peccat vel reddendo vel exigendo. Sed contra. Ecclesia non cogit aliquos ad peccandum. Cogit autem reddere debitum etiam post votum simplex castitatis. ergo reddendo debitum non peccat. Respondeo dicendum quod quantum ad redditionem debiti omnes conveniunt quod post simplex votum continentie tenetur reddere debitum. quia votum simplex matrimonium contractum non dirimit. et ex quo matrimonium est contractum vir non habet potestatem corporis sui sed mulier. unde tenetur mulieri debitum reddere. sed circa petitionem debiti quidam dicunt quod cum quantum ad hoc sit in sua libertate tenetur adhuc votum implere. et ita peccat debitum petendo. Alii vero dicunt quod si per signa appareat quod mulier velit sibi debitum reddi quis ipsa petere erubescat quod vir petere debet etiam post votum simplex. et precipue si timeat uxoris de lapsu. sed hoc in idem redit cum primo.

Quodlibet

Nam hoc est ex parte uxoris quedam interpretatiua petitio vt sic vir petendo reddit. vnde nō efficitur ex parte uxoris grauius matrimonium quod esset si semper eam expresse petere oporteret.

Ad primum ergo dicendum q̄ vtriusq; voti trāsgressio inducit reatum peccati mortalis ex hoc q̄ vtrumq; equaliter obligat apud deum. sed quantum ad impedimentum matrimonii nō habet vtrūq; equalem efficaciam. Nam per votum solemne transfert se vouens quasi in corporale obsequium ipsius dei per susceptionem ordinis vel introitum religionis. quod autem aliquis semel vni dedit non potest postmodum alteri dare. ⁊ ideo post votum solemne non potest aliquis se tradere in potestatem uxoris matrimoniu; contrahendo sed in voto simplici est sola promissio. Qui autem aliquid alicui promittit potest idē alteri dare licet fidem promissionis non seruet. ⁊ ideo ille qui simplex votum emit tit potest postmodum matrimonium contrahere licet peccet quia priorem fidem irritam fecit. Ad secundum dicendum q̄ primus concubitus non excusat sequentes quibus debitum reddit a peccato in quantum est peccatum sed in quantum est actus quidam matrimonii consummatus.

Et inde queritur de his que pertinet ad culpam. Et primo quantum ad culpam que contrariatur bonis moribus. Secundo quantum ad culpam que contrariatur recte fidei. Circa primum queruntur tria. Primo de acceptance personarū. Secundo de peccato infamie. Tertio de preciositate vestium.

Articulus duodecimus

De primo sic proceditur. Videtur q̄ qui honorat diuites propter diuicias peccat. Ita enim dicit glo. Jaco. z. Quod si introierit in conuentu vestro ⁊c. Mundus pauperem abicit diuitem colit. fides xpi econtra docet facere contra fidem xpi peccatū est. ergo honorare diuitem propter diuicias est peccatum. Preterea honor secundum phm̄ in primo ethi. debetur rebus diuinis. Sed in diuite non est aliquod diuinum propter diuicias. gō non debetur ei honor propter diuicias. Preterea ex verbis phi in pō ethi. colligitur q̄ honor est exhibitio reuerentie in testimoniu; virtutis. Sed aliqñ diues non est virtuosus. Cum gō falsu; testimoniu; dicitur esse peccatu; qđ non debet fieri propter scandalu; vitandū videtur q̄ nec etiam cā vitandi scandali diues debeat ppter diuicias honorari. S; contra ē glo. Aug. Jaco. z. sup. illud. Si introierit ⁊c. In quottidianis p̄fessionib; qui p̄fert diuitē pauperi

Decimum

non in hoc peccat nisi intus ita iudicet ut quanto ditior tanto melior videatur. sed non semper aliquis huiusmodi exterioribus honoribus diuitem honorans eum propter hoc iudicat meliorem. ergo non semper peccat. **R.** dicendum quod accipere personam differt contra accipere causam. Accipere enim causam est iudicium formare ex aliquo quod facit ad causam quod laudabile est. Accipere vero personam est formare iudicium ex aliqua conditione persone que non facit ad causam quod viciu[m] est. Un[de] contingit quod ex eadem conditione persone considerata quoniam fit iudicium iustum quoniam est acceptio personarum. sicut si in aliqua controuersia detur sententia pro aliquo quod est litteratior erit acceptio personarum. Si autem ex hac consideratione in licenciando ad magistratum aliis preferatur non erit acceptio personarum. Si ergo aliquis honor diuiti exhibeatur propter causas ad quas diuitie aliquid faciunt non erit acceptio personarum. erit autem si ad hoc nihil diuitie operentur. Est autem duplex honor. vnus qui debetur alicui ratione sui ipsius propter ipsam virtutem sicut est commendatio. inuitatio et h[uius]m[od]i. et ad hunc honorem diuitie nihil faciunt. Unde si talis honor alicui propter diuitias exhibeatur erit acceptio personarum. unde dicit maximus Valerius quod honores qui virtuti debentur sicut triumpho et alia huiusmodi apud romanos antiquos nulla pecunia emi poterant. Alius honor alicui debetur secundum statum quem habet in res publica. sic enim in persona respublica honoratur et propter hoc reges et principes et h[uius]m[od]i persone honorantur secundum illud. 1. Petri. 4. Regem honorificate. Et quod in terrena republica diuites statum obtinent altiores ideo ciues celestis ierusalem quasi in Babilonia peregrinantes debent eis inter quos conuersantur morem gerere ut Aug. dicit in li. de ci. dei. In his que non sunt contra deum et sic etiam diuites honorare illis dumtaxat honoribus qui ad exteriorem conuictum pertinent licitum est. Ad primum ergo dicendum quod in his que ad fidem christi pertinent peccatum esset diuites pauperibus preferre. sicut sunt ministraciones sacramentorum et alia huiusmodi. sed in his que mundi conuictus requirit oportet mundo gerere morem. Ad secundum dicendum quod etiam diuitie in quantum sunt quoddam bonum sunt aliquid diuinum. precipue in quantum prebent facultatem ad multa bona agenda. Ad 3° d[icitur] quod ratio illa procedit de honore qui exhibetur alicui ratione sui ipsius

Articulus decimustertius

R. .2.

Quodlibet

De secundum sic proceditur. Videtur quod aliquis peccat infamiam non repellendo. Crudelis enim esse dicitur qui famam suam negligit. Sed crudelitas peccatum est. ergo peccatum est infamiam non resistere. Preterea Eccl. 17. dicitur. Unicuique mandauit deus de proximo suo ut scilicet ei prosit exemplo et verbo. Sed hoc impeditur per infamiam. ergo quilibet tenetur repellere infamiam.

Sed contra est quod continere infamiam videtur esse actus humilitatis. Unde in vitas patrum legitur de multis sanctis patribus quod proprias infamias sustinebant eas non repellentes. ergo non est peccatum. Respondeo dicendum quod utrumque scilicet et contemptus fame et appetitus potest esse laudabile et viciosum. fama enim non est necessaria homini propter se ipsum sed propter proximum edificandum. Appetere ergo famam propter proximum caritatis est. appetere vero propter se ipsum ad inanem gloriam pertinet. E converso contemptus fame ratione sui ipsius humilitatis est. ratione vero proximi ignavia et crudelitas. Illi ergo quibus incumbit ex officio vel ex statu perfectionis aliorum salutem providere peccant nisi infamiam propriam iuxta posse repellant. Alii vero quibus magis custodia sue proprie salutis imminet possunt sue humilitati providentes famam vel infamiam contemnere. Sed cum infamia dupliciter repellatur scilicet occasionem subtrahendo et linguas detrahendum compescendo. primo modo omnes tenentur infamiam vitare alias sine scandalo actiuo transiri non posset quod semper peccatum est. sed secundo modo non tenentur. nisi quatenus debet aliquis salutem proximorum providere. et hoc est quod Gregorius dicit. 9. omel. super Ezech. Linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare ut ipsi pereant. ita per suam maliciam excitate debemus equanimiter tollerare ut nobis meritum crescat. aliquando etiam compescere ne dum de nobis mala disseminant eorum qui nos ad bona audire poterant corda innocentium corrumpant et infra. Di etenim quorum vita in exemplum imitationis est posita debent si possunt detrahentium sibi verba compescere ne eorum predicationem non audiant qui audire poterant. et in pravis moribus remanentes bene vivere continent. ex his patet solo ad obiecta.

Articulus decimusquartus

De tertium sic proceditur. Videtur quod uti preciosis vestibus semper sit peccatum. Omne enim quod fit propter vanam gloriam peccatum est. Sed preciosa vestimenta non portantur nisi

Decimum

ad inanam gloriaz. vñ Grego. in omel. de diuite epulone. Nemo quippe vestimenta preciosa nisi ad inanem gloriam querit videlicet vt honorabilior ceteris esse videatur. Nam quia pro sola inani gloria preciosum vestimentum queritur ipsa res testatur q̄ nemo vult ibi preciosis vestibus indui vbi ab alijs non possit videri. ergo vsus preciosarum vestium semper est peccatus. Preterea .i. ad Thi. 6. Habentes alimenta z quibus tegamur his contenti simus. glo. Quod amplius est a molo est. Sed preciositas vestium est amplius. ergo est peccatum. Sed contra est quod Seneca dicit ad quandam reginam. Indue te delicate non propter te sed ne dignitas regia vilescat. Preterea. i. ad Thi. 2. Non in tortis crinibus aut auro aut margaritis vel veste preciosa. glo. vltra modum suum. Et ita si aliquis preciosis vestibus secundū modum suum vtatur non peccat. R̄. dicendum q̄ aliter est hic loquendum de persona publica z de persona priuata. Nam in persona publica cōsideratur z status dignitatis z proprie persone cōditi. circa que duo ita se debet habere vt dignitatis auctoritas veniat in contemptum z ne ipse in superbiaz efferatur. Utrūq; ergo potest esse laudabile z q̄ preciosis vtatur ad reuerentiam auctoritatis inducendam z q̄ vilibus vtatur ratione proprie humilitatis ita dumtaxat ne que ad auctoritatem conseruandum fiunt in superbiam degenerent. z ne dum nimium seruatur humilitas regendi frangatur auctoritas sicut Aug. dicit. Et hac ratione laudabiliter sacerdos in diuino officio preciosis vtatur indumentis ad reuerentiam diuini cultus. z laudabiliter ab h̄mōi propter humilitatē in quibusdam religionibus abstinetur. In eo autez qui est priuata persona virtuosum est si propter propriam humilitatem abiectioribus indumentis vtatur etiam si status proprius requirat. vñ de Grego. dicit in omel. predicta. Si abiectio preciosi indumenti virtus non esset euangelista de Iohanne vigilanter non diceret. Erat indutus pilis camelorum. Licitum est autem vt secundū modum proprie persone preciosis vtatur. sed peccatum est si proprius modum excedat. Et quia preciosum dicitur relative sicut et magnum cum id quod est preciosum vni non sit alteri preciosum preciositas vestium semper sonat in excessum proprii modi. et secundum hoc semper est peccatum preciosis vestibus vtī. Et sic loquitur Grego. Unde patet solutio ad primum. Ad secundum dicendum q̄ in alimento z tegimento intelligunt omnia que nobis sunt necessaria conueniunt nostri status.

Quodlibet

Et inde queritur de culpa que strariatur recte fidei. Et circa hoc queruntur duo. Primum utrum hereticis sit communicandum. Secundo utrum redeuntes ad ecclesiam sint recipiendi.

Articulus decimusquintus

De primo sic proceditur. Videtur quod hereticis sit communicandum. Dicitur enim Math. 13. in parabola de zizania. quod paterfamilias dixit messoribus. Sinite utraq; crescere usque ad messem. messis autem est consuminatio seculi ut ibidem dicitur. Cum ergo per zizania intelligantur heretici videtur quod heretici non sint a communione fidelium separandi ante diem iudicii. Preterea videtur contra hoc domini preceptum facere principes hereticos interficientes. Sed contra est quod dicitur. 2. ad Cor. 6. Erite de medio eorum et separamini et loquitur de infidelibus. quod patet ex hoc quod premiserat. Nolite ducere iugum cum infidelibus. ergo hereticis non est communicandum. Et dicendum quod hereticis communicandum non est duplici ratione. Una est ratione excommunicationis. Nam cum sint excommunicati non est eis communicandum sicut nec cum aliis excommunicatis. Alia est ratio heresis. Primum propter periculum ne eorum conversatio alios corrumpat secundum illud. 1. ad Cor. 15. Corumpunt bonos mores colloquia prava. Secundo etiam ne videamur eorum perverse doctrine aliquem assensum prestare. Unde in 2. canonica Jo. dicitur. Si quis veniat ad vos et hanc doctrinam non habet nolite eum in domum ducere nec aue ei dixeritis. qui enim dicit ei aue communicat operibus eius malignis. ubi dicit glo. Secundum quod vox est instituta communionem esse ostendit cum illo alioquin simulatio est que in christianis esse non debet. Tertio ne ex nostra familiaritate aliis detur occasio erroris. Unde ibidem dicit alia glo. Et si vos forte decepti non estis alii forsitan per talem vestram familiaritatem possent decipi qui crederent illos placare vobis et sic crederent illis. unde alia glo. ibidem dicit. Tanta apostoli atque eorum discipuli in religione cautela utebantur ut nec verbi quidem communionem cum aliquo eorum quia veritate declinauerant habere paterentur. Hoc tamen intelligendum est nisi cum aliquo loqueremur de eius salute. Ad primum ergo dicendum quod in illo precepto paterfamilias duplex conditio intelligitur. Una est ut exponatur preceptum de uniuersali separatione malorum a bonis. et hoc accipitur ex ipsa questione messorum qui dicunt. Visimus et colligimus ea. hoc enim non erit usque ad diem iudicii. Secunda conditio est ut intelligatur precep-

Decimum

tum quā mali sine periculo bonorū extirpari non possunt. Et hō patet responsione patrisfamilias qui dicit. ne forte colligentes zizania eradicetis simul cum eis z triticum. Quod quidem tribus modis contingere posset. Uno si aliquis prescinderetur antequā de eius malicia constaret. vnde dicit glo. q̄ monet dñs ne ambigue iudicemus. Secundo si non esse in malicia obstinatus. vnde nullus excommunicatur nisi propter contumaciaz. vnde dicit glo. ibidem. Monemur non cito amputare qz qui hodie errat forte cras defendet veritatem. Et Lbi. vi. dicitur. Hereticum homines post primam z secundam correptionez deuita. Tertio si simul boni cū malis inuoluantur propter qd̄ dicit ibi glo. Aug. Qz multitudo non est excommunicanda nec principes populi. Istis autem remotis debent mali prescindi secundum illud. 1. Cor. 6. Auferte malum ex vobis. z per hoc patet solutio ad secundum.

Articulus decimus sextus

De secundum sic proceditur. Videtur q̄ heretici redeuntes ad ecclesiam non sint recipiendi qz peccauerunt contra fides que est ecclesie fundamentum. Et ideo in edificatione ecclesie nō debent super edificari. ergo non debent ab ecclesia recipi. Sz contra est q̄ ecclesia nulli debet claudere gremium sicut xp̄us qui de se dicit. Eum qui venit ad me non eiciam foras. Jo. 6. Rō dicendum q̄ quādiu huius vite status durat homo non potest esse totaliter in peccato obstinatus. Hoc enim erit in damnatis post mortem. et ideo quādiu in hac vita viuatur cuilibet relinquat locus penitentie z quilibet quantumcūqz deliquerit vel in fide vel in moribus est ab ecclesia recipiendus ad penitentiam. z contrariuz dicere est heresis nouatianorum: sed tamen non est necessarium q̄ semper ad dignitatem recipiantur nisi cum aliquibus misericorditer dispensaretur precipue propter bonum pacis vel propter fructum alium qui inde speretur. Ad primum ergo dicendum q̄ quādiu fundamentum fidei non habet ab ecclesia recipi nō debet sed post q̄ conuersus incipit habere recipiendus est.

Articulus decimus septimus

Et inde queritur de hoc qd̄ pertinet ad gloriam scz de visione dei in patria scz utz aliquis intellectus creatus possit videre deum per essentiam. Et videtur q̄ non. Intellectus ad intelligibile est aliqua proportio. Sed intellectus creati ad diuinā essentiam nulla est proportio cuz distent in infinitum. gō intellectus

Quodlibet

creatus diuinam essentiam videre non potest. Preterea pl⁹ distat spiritus increatus ab intellectu creato & spiritus creatus a sensu. Sed sensus non potest cognoscere spiritum creatum. ergo nec intellectus creatus spiritum increatum. Sed contra est Exo. 33. super illud. Non videbit me homo & uiuet. dicit glo. Grego. Fuisse nonnulli qui deum dicerent etiam in illa regione dissimilitudinis in claritate sua conspici sed in natura minime videri quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neq; enim illi simplicia & incommutabili essentie aliud est claritas aliud est natura. sed ipsa ei natura claritas ipsa claritas natura e. & ita essentia dei videbitur a beatis. R⁹ dicendum qd necesse est ponere diuinam essentiam videri a beatis. Beatitudo enim est vltima perfectio rationalis nature. nihil autem est finaliter perfectum nisi attingat ad suum principium secundum modum suum. quod ideo dico quia ad principium quod est deus attingit aliquid dupliciter. Uno modo per similitudinem quod est commune omni creature que tantum habet defectione quantum consequitur de diuina similitudine. Alio modo per operationem vt pretermittatur ille modus qui est xpo singularis scz in vnitate persone. Dico autem per operationem in quantum rationalis creatura cognoscit & amat deum. & quia anima immediate facta est a deo ideo beata esse non poterit nisi immediate videat deum scz absq; medio qd sit similitudo rei cognite. sicut species visibilis in pupilla vel i speculo non autem absq; medio quod est lumen confortans intellectum qd est lumen glorie de quo in ps. dicitur. In lumine tuo videbimus lumen. Hoc autem est per essentiam deum videre. Unde in hoc ponimus beatitudinem rationalis creature qd deum per essentiaz videbit. sicut pbi qui posuerunt animas nostras fluere ab intelligentia agente. posuerunt vltimaz felicitatem hominis in continuationem intellectus nostri ad ipsam. Ad primum ergo dicendum qd proportio dupliciter dicitur. Uno modo proprie secundum qd importat quendam determinatum excessum. & sic proportio requiritur inter intellectum et intelligibile ad hoc qd sit cognitio cum comprehensione qualiter diuina essentia nunq; videbitur ab intellectu creato. Alio modo dicitur communiter pro qualibz beatitudine. & sic infinitum potest habere proportionem ad finitum si sit perfectio eius vel aliquam huiusmodi habitudinem habeat ad ipsum. & talis proportio sufficit ad hoc qd intellectus noster videat diuinam essentiaz attingendo non comprehendendo. Ad se

Undecimum

undum dicendum quod obiectio illa procedit de distantia secundum proprietatem nature non solum secundum rationem cognitionis. Nam spiritus creatus non est sensibilis sed spiritus increatus est intelligibilis.

Incipit quodlibet undecimum

Articulus primus

Uesitum fuit de deo de angelis et de hominibus. De deo vero quesitum fuit de immensitate ipsius de cognitione eius et de predestinatione. Circa immensitatem vero dei quesitum fuit utrum solius dei sit proprium esse ubique. Ostendebatur quod non. Numerus enim est in rebus numeratis. Sed constat quod omnes partes uniuersi sunt numerate. ergo numerus est in omnibus partibus uniuersi et sic videtur quod sit ubique. Non est ergo solius dei proprium esse ubique. Preterea uniuersale est quod est ubique et semper. Sed uniuersale non est hoc quod deus. ergo non est proprium solius dei esse ubique et semper. Preterea substantia spiritualis excedit corporalem. Sed hoc quod dicitur esse ubique pertinet ad substantiam corporalem quia in solis corporalibus est proprie assignare locum. ergo multo magis esse ubique pertinet ad substantias spirituales et sic videtur quod non sit solius dei proprium. Preterea ad commendationem terreni regis pertinet quod possit gubernare etiam in absentia sua regnum. Sed deus est commendabilior omni rege. ergo videtur quod etiam competat sibi ad suam commendationem quod gubernet totum mundum vel aliquas partes in absentia sua per prouidentiam et sic non videtur quod sit dei proprium esse ubique. Preterea constat quod quedam dicuntur deo esse propinqua et quedam remota. et quanto magis sunt remota tanto magis sunt corruptibilia. Non autem possent dici aliqua propinqua et aliqua remota deo si deus esset ubique. ergo videtur quod deus non sit ubique. Preterea dato quod tota machina mundialis esset unum corpus continuum constat quod illud corpus esset ubique. Non ergo est solius dei proprium esse ubique. Contra. Ambrosius probat spiritum sanctum esse deum quia est ubique. Sed si esse ubique non esset solius dei proprium ratio sua non valeret. Cum ergo ratio huiusmodi valeat videtur quod sit solius dei proprium esse ubique. Respondetur quod spiritualia dicuntur esse in loco non quidem per contactum magnitudinis

Quodlibet

sed virtutis. et ideo secundum rationem virtutis cuiuslibet rei spiritualis oportet nos loqui de loco in quo est. virtus autem dei est infinita que quidem infinitas apparet quantum ad duo. Primo quia non solum excedit creaturas que sunt fuerunt et erunt sed etiam omnes que possunt imaginari. ergo deus non solum est in illis que sunt fuerunt et erunt sed etiam in illis que possunt imaginari esse. Secundo quia virtus dei simul et semel in omnibus operatur et in singulis secundum proprium modum rerum. et ideo esse ubique proprie acceptum soli deo competit. aliis autem rebus competit esse ubique improprie. Unde distinguitur modus quo deus est ubique. et quo alie res quibus aliquo modo competit esse ubique. Nam huiusmodi dicuntur esse ubique quia sunt tantum in his que sunt et presentia sunt deus autem non solum in his que sunt sed etiam in imaginatis et in preteritis et futuris. Item alie res non sunt ubique sicut in loco uno sed sicut in diversis locis. sed deus ita est ubique quod est in quo libet et in toto quia eius virtus habet efficaciam non solum in id quod est commune universo sed etiam in id quod est proprium unicuique rei particulari. Et ideo est in omnibus sicut in uno loco et sicut in pluribus quod est proprie esse ubique. unde cum hoc modo solus deus sit ubique solius dei est proprium esse ubique. Ad primum ergo dicitur quod numerus non est in rebus numeratis sicut in loco sed sicut accidens in subiecto. Preterea unus numerus licet sit in omnibus numeratis sicut unica essentia non tamen est in qualibet parte. quia non quelibet pars numeratur eodem numero. Item numerus non est omnino unus sed multitudo quedam. Deus autem est in rebus per virtutem suam et in singulis operatur ut dictum est. Ad secundum dicendum quod universale dicitur esse ubique et semper magis per remotionem quam per positionem. Non enim dicitur ubique esse et semper eo quod sit in omni loco et in omni tempore sed quia abstrahit ab his que determinant locum et tempus determinatum. et pretereavniuersalia non sunt subsistentia. Ad tertium dicitur quod substantia spiritualis excedit corporalem excessu dignitatis nature sed non in virtute agendi imo videmus quod multe substantie spirituales habent determinata corpora in quibus agant sicut anima rationalis corpus humanum. Ad quartum dicitur quod non esse ubique per totum regnum est ex defectu regis terreni propter circumscriptionem sue substantie. Deus autem cum sit in circumscriptione est ubique et tamen si non esset ubique nihilominus gubernaret omnia providentia sua. Unde in rege terreno non esse presens est ad defectum sed quod gubernet in absentia est ad commendationem. deus autem et ubique est

Undecimum

et omnia gubernat. Ad quintum dicendum quod huiusmodi distantia et propinquitas creaturarum ad deum non est secundum locum sed secundum similitudinem et dissimilitudinem. Nam illa que magis assimilantur deo dicimus esse sibi propinquiora. que vero magis recedunt a similitudine ipsius dicimus esse sibi remotiora.

Ad sextum dicitur quod dato quod tota machina mundialis esset unum corpus continuus non tamen propter hoc posset imaginari quod esset ubique sed in uno loco tantum quia totum illud in quo esset acciperetur pro uno loco et sic non attingeret quodlibet particulare quod esse ubique complectitur in sua ratione.

Articulus secundus

In circa cognitionem vero dei querebatur utrum deus cognoscat malum per bonum. et videtur quod non quia cognoscere unum per aliud pertinet ad defectum cognitionis. sed in diuina cognitione nullus potest esse defectus. ergo videtur quod deus non cognoscat malum per bonum. Preterea cognoscere unum per aliud est in cognoscendo discurre. Sed in diuina cognitione non est discursus. ergo cum cognoscere malum per bonum sit cognoscere unum per aliud videtur quod deus non cognoscat malum per bonum. Preterea quicquid deus cognoscit cognoscit per essentiam suam. Sed malum nec est effectus diuine essentie neque est ei oppositum ut dicit Augustinus. ergo videtur quod deus non cognoscat malum per bonum.

Preterea philosophus dicit in 3. de anima. quod intellectus qui semper est in actu non cognoscit priuationem. Sed intellectus diuinus est semper in actu. ergo etiam. Preterea omne quod cognoscit cognoscit per aliquam similitudinem ipso cognoscente existentem. Sed malum non habet aliquam similitudinem in deo. ergo deus non cognoscit malum per aliquod bonum quod in eo existat. Contra est quod Augustinus dicit quod malum cognoscitur scilicet quod ab ipso bono discordat. Respondeo dicitur quod propria cognitio vniuscuiusque rei est scilicet quod cognoscitur per propriam rationem. In cognoscibilibus autem quedam sunt que habent rationem propriam absolutam ut homo et lapis. quorum propria ratio non dependet ex alio. Quedam vero sunt que non habent propriam rationem absolutam sed ex alio dependentem. sicut est in relatiuis et priuatiuis et in negatiuis quorum ratio dependet ex ordine quem habent ad alia. Nam ratio cecitatis non est absoluta sed dependens in quantum habet ordinem ad visum cuius est priuatiua. Cum ergo deus omnia cognoscat secundum proprias rationes. dico quod illa quorum ratio est absoluta cognoscit absolute et non per aliquid aliud. Illa

Quodlibet

vero quorum ratio est dependens et in ordine ad alia cognoscit secundum ordinem ad illa ex quibus dependens. Cum ergo ratio mali non sit absoluta sed dependens in quantum scilicet discordat a bono creato cognoscit malum secundum ordinem ad bonum scilicet quod scilicet discordat ab ipso bono. Ad primum ergo dicitur quod in illis quibus habent rationem absolutam est ad defectum cognitionis cognoscere unum per aliud sed non in illis quorum ratio est ad aliud ut dictum est. Ad secundum dicendum quod cognitio discursiva est cognoscere unum cognitum per aliud cognitum absolute. Sed cognoscere unum incognitum per aliud cognitum ad quod ordinatur non est discurrendo cognoscendo et hoc modo cognoscitur malum.

Ad tertium dicendum quod licet malum non sit oppositum diuine essentie. tamen est oppositum effectui diuine essentie. nam bonum increatum non habet malum oppositum sed bonis effectibus qui causantur a bono increato opponitur malum. et in quantum discordat ab his effectibus cognoscitur. Ad quartum dicendum quod illud habet locum in illo intellectu qui cognoscit res per adaequationem et species suas. et iste modus cognoscendi non est in deo qui cognoscit omnia per essentiam suam. Ad quintum dicendum quod licet malum non habeat aliquam similitudinem in deo tamen oppositum mali scilicet bonum creatum habet similitudinem in deo sicut in causa sua. et ita bonum cognoscitur per se ipsum. malum vero per bonum.

Articulus tertius

Tracta predestinationem querebatur utrum predestinatio imponat necessitatem. Et ostendebatur quod sic. Constat enim quod predestinatus omnino saluatur. Sed hoc non est nisi necessarium esset predestinatum saluari. videtur ergo quod predestinatio necessitatem imponat. Preterea ad Romanos 9. dicit Apostolus. Non est volentis neque currentis sed miserentis dei. ergo videtur quod quicquid est de salute sit ex sola predestinatione diuina et ex nullo alio. et sic videtur necessitatem imponere. Contra. Augustinus dicit. Qui creauit te sine te non iustificabit te sine te. Respondeo dicendum quod predestinatio certitudinem habet et tamen necessitatem non imponit. In predestinatione enim tria sunt consideranda. quorum duo presupponit ipsa predestinatio scilicet prescientiam dei et dilectionem id est voluntatem quae vult predestinatum saluare. et tertium est ipsa predestinatio que nihil aliud est quam directio in finem quem vult deus

Undecimum

rei dilecte. Quodlibet autem horum trium certitudinem habet et tamen necessitate non imponit. Et quod prescientia diuina certitudinem habeat patet. Deus enim cognoscit res nobiliori modo quam nos cognoscamus. Nam cognitio nostra est in tempore. et ideo intuitus noster respicit res secundum rationem temporis scilicet presentis preteriti et futuri. ut scilicet cognoscat preterita ut preterita. presentia ut presentia. futura ut futura et certitudinaliter. Cognitio vero diuina est supra tempus et mensuratur eternitate solum. et ideo non cognoscit prout sunt in tempore sed prout sunt in eternitate scilicet prout sunt presentia. et hoc tam necessaria quam contingencia. unde omnia cognoscit tanquam presentia in sua presentialitate. Ergo etiam intellectus noster certitudinaliter cognoscat presentia multo magis deus omnia sibi presentia certitudinaliter cognoscit ex quo nulla necessitas rebus cognitis inducitur. sicut videmus quod aliquis existens in loco eminenti videt certitudinaliter ordinem venientium aliquorum euntium per vias. et alius in plano existens videt nisi que sunt sibi presentia. et tamen hominibus istis ex hoc nulla necessitas imponitur. Nam hoc non est nisi per hoc quod in alto existens intuetur omnia ut presentia que eunt in plano sunt preterita scilicet illa que retro sunt. Presentia illa scilicet que sunt iuxta se et futura illa scilicet que anteriora sunt. Quod autem voluntas diuina certitudinem habeat et tamen necessitatem non imponat sic patet. Voluntas enim dei est efficax et perfecta causa omnium rerum quia omnia quecumque voluit dominus fecit. Cuius perfectio et efficacia apparet ex hoc quod non solum mouet et causat res sed etiam dat eis talem modum causandi in quantum cuiuslibet rei determinatum modum contulit quo suos effectus produceret. Unde quia ipse voluit quedam esse in vniuerso necessaria et quedam contingencia constituit quasdam causas quibus contulit ut contingenter causarent et quasdam quibus contulit ut necessario causarent effectus. Unde voluit istum vel illum effectum non solum esse sed etiam tali modo esse scilicet vel contingenter vel necessario. sicut quod voluit Petrum non solum currere sed etiam contingenter currere. et similiter voluit istum vel illum hominem saluare sed eo modo ut arbitrii libertatem non perderet. et sic videlicet quod Petrus vel Martinus saluetur habet duas causas. Unam scilicet voluntatem diuinam et hec habet certitudinem. Aliam liberum arbitrium et hec habet contingenciam. Et sic est in aliis

Quodlibet

rebus quia si sint contingentia prouenit eis ex causa proxima. Quod si sint certa et necessaria prouenit eis ex causa prima. Unum prima causa rerum. scilicet diuina voluntas etiam de contingentibus certitudines habet. ex qua quidem certitudine non imponitur ipsis rebus aliqua necessitas. quia non solum vult ea esse sed tali modo esse. scilicet necessario vel contingenter ut dictum est. Quod si predestinatio certitudinem habeat et necessitates non imponat similiter patet. Motus. n. vel directio vel propositum dirigendi in finem quod est ipsa predestinatio est scilicet constitutio et ordinatio causarum a deo constitutarum. Constat autem quod quando sunt due cause ordinate quarum una est necessaria et alia contingens effectus semper est contingens. In predestinatione autem sunt due cause quarum una est necessaria. scilicet ipse deus. et alia est contingens. scilicet ipsum liberum arbitrium. et ideo omnis effectus predestinationis contingens esse. Unum quia deus scit et vult istum vel illum consequi tale finem predestinatio certitudinem habet. quia si deus vult ut scilicet libertatem arbitrii in tale finem dirigatur. ideo homini certitudo nullam predestinato necessitatem imponit. Ad primum ergo dicendum quod hic predestinatus omnino saluatur est ex certitudine diuine predestinationis. non tamen est ibi necessitas absoluta sed conditionalis. quia si talis est predestinatus necessario saluatur non autem est necessarius simpliciter. Ad secundum dicitur quod verbis apostoli non est sic intelligendum quin sit necessarium velle et currere ex parte nostra. sed quia primum primum bene operandi non est a nobis sed ex misericordia diuina infundente gratiam nihilominus tamen omnia quae ex parte nostra sit aliquod principium.

Articulus quartus

Ira angelos quaesitum fuit de motu angeli. scilicet utrum motus eius sit in instanti. Videtur quod sic. Constat. n. quod mutatio angeli simplicior est omni mutatione corporali. Sed inuenitur aliqua mutatio corporalis in instanti sicut illuminatio et homini. ergo multo magis motus angeli est in instanti. Preterea nobilissime creature appetit nobilissimus motus. nobilissimus autem motus est ille qui fit in instanti. ergo appetit nobilissime creature. scilicet angelo. Contra. Omnis motus habet prius et posterius. Prius autem et posterius in motu est numerus temporis. ergo in omni motu est tempus ergo nullus motus etiam angeli est in instanti. Respondeo dicitur quod omnis mutatio habet duos terminos quos non contingit simul esse. unum impossibile est quod aliquis motus vel mutatio sit in instanti hoc modo quod idem instans ambos terminos complectatur. Unum sciendum quod in rebus corporalibus duo termini motus vel mutationis dupliciter possunt se habere. Uno modo quod sit assignare instans in quo terminus ad quem pertinet est. et aliud instans in quo terminus

Undecimum

quo ultimo est .z sic cuz inter quelibet duo instantia sit tempus medium sequitur q̄ de vno termino mot⁹ in alium fiat transit⁹ p̄ tēpus .z sic talis mutatio est in tēpore z non in instanti . hoc autem p̄tingit q̄n̄ inter duos terminos mot⁹ ē aliq̄d̄ mediuz accipere . sicut inter album z nigr̄ z inter esse hic z ibi . S3̄ aliqui termini mutationis sunt inter quos non est accipere mediuz . Sicut inter albū z non album . inter ignē z nō ignē . inter tenebrosū z luminosū qz affirmatio z negatio sunt s3̄ se imediata . z similiter priuatio z forma in subiecto determinato . z in talibus licet sit accipere istās in quo primo ē terminus ad quē nō tñ ē accipere instans in quo ultimo ē terminus a quo . Cuz . n̄ . inter quelibet duo instantia sit tēpus medium sequeretur q̄ in illo tēpore medio in neutro extremoz esset . qđ ē impossibile cuz sint extrema oīo imediata . Oportet ergo dicere q̄ cuz illud instans in quo primo est terminus ad quē sit terminus alicui⁹ tēporis q̄ in toto tēpore p̄cedēti daret terminus a quo . z sic cū inter tēpus z instans qđ ē terminus tēporis nō sit tēpus medium . nō sit transitus de vna extremitate in aliaz in tēpore sed in instanti primo desinit esse terminus a quo z incipit esse termin⁹ ad quēz . z h̄mōi mutationes dicuntur esse instāta nec sicut illuminatio generatō z corruptio . Sed o3̄ q̄ iste mutationes sint termini motuū p̄tinuoz z ī tpe existētiuz qz t̄pus in q̄ ē ultimo termin⁹ a q̄ mēsurat aliquē motū s3̄ q̄ subiectū accedit ad terminū ad quē . sicut p̄ alteratōez materia disponit ad formā z p̄ motū localē corp⁹ luminosū accedit ad sitū in q̄ illuminat . z s3̄ b̄ d̄ q̄ generatio z corruptio sunt termini alteratōis z illuminatio mot⁹ local̄ . Sic ḡ due sūt mutatōes corpaliū . s3̄ neutra harū pōt esse ī motu āgeli . Cū . n̄ . mot⁹ āgeli attēdat s3̄ diuersos p̄tact⁹ v̄tales āgeli ad diuersa loca qui q̄dez p̄tact⁹ n̄ sūt p̄tinui seq̄tur q̄ mot⁹ āgeli n̄ sit p̄tinu⁹ . z ita t̄ps qđ p̄prie mēsurat motū āgeli n̄ ē p̄tinuū cū p̄tinuitas t̄pis sit ex p̄tinuitate mot⁹ vt d̄ in . 4 . phi . Nō . n̄ . pōt dici q̄ mot⁹ āgeli mēsuretur tpe p̄tinuo qđ ē numerus mot⁹ celi . qz mot⁹ āgeli n̄ depēdet ex motu celi . z sic sequit̄ q̄ motus āgeli mēsuret̄ quodā tpe in q̄ sunt in instantia sibi succedētia sine p̄tinuatōe qz t̄ps ex hoc q̄ ē numer⁹ n̄ ē p̄tinuū s3̄ ex b̄ q̄ ē numer⁹ mot⁹ p̄tinui . Sic ḡ ī motu āgeli duo extrema mot⁹ n̄ sūt in duob⁹ instātib⁹ inter q̄ sit t̄ps mediū neqz itez vnū extremoz ē in tpe z aliud in instāti qđ terminat t̄ps . s3̄ duo extrema sūt ī duo b⁹ instātib⁹ inter q̄ n̄ ē t̄ps mediū . z sic o3̄ dicere q̄ mot⁹ āgeli sit in tpe s3̄ alio mō q̄ motus corpalis sunt ī tpe . Ad p̄ḡ t̄d̄ q̄

Quodlibet

mutatio angeli secundum predicta ostenditur esse simplicior & aliqua mutatio corporalis. Est. n. simplicior illa & illa mutatio cuius duo extrema sunt in duobus instantibus inter que cadit tempus medium. tñ inter duo instantia motus angeli nō cadit tempus medium. Sicut etiam simplicior est & illa cui unum extremum est in toto tpe continuo cū unū extremū sit in instanti indivisibili & tñ nō intercidit tempus medium sicut nec ibi. & quia est simplicior ideo etiam sequitur & sit nobilior. Unde patet solutio ad secundum.

Et inde quesitum est de homine. Et circa hoc quesitum est de partibus nature humane. de sacris gracie. & de diversitate humane vite. Circa primum querantur duo. Primo de anima. Secundo de corpore.

Articulus quintus

De anima autem quesitum est utrum sint eiusdem substantie anima sensitiva & intellectiva. Et ostendebatur quod non. Nam anima sensitiva educitur de potentia materie. intellectiva vero est per creationem. non est ergo eadem substantia utriusque. Preterea in nulla substantia que sit una & eadem est eodem tpe motus ad opposita. Sed sensus & ratio eodem tpe moventur ad opposita. sicut dicit apostolus ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem & c. ergo sensitiva & rationalis non sunt unum subiectum. Preterea corruptibile & incorruptibile non sunt eiusdem generis. ergo nec idem numero. Sed anima sensitiva est corruptibilis. intellectiva vero incorruptibilis ergo sensitiva & intellectiva non sunt eodem numero & sic nec eiusdem subiectum. Preterea anima sensitiva est communis nobis & brutis. Sed in brutis educitur de potentia materie ergo & in nobis. non est ergo eadem cum intellectiva que est per creationem. Contra. Unius perfectibilis una est perfectio. Sed corpus humanum est unum perfectibile. ergo anima que est eius perfectio est una. Respondeo dicitur quod circa ordinem formarum est duplex opinio. Una est Avicennarum. & quorundam sequacium eius qui dicunt quod secundum ordinem generum & specierum sunt diverse forme substantiales sibi invicem adveniētes sicut est substantia est corpus est animatum & est animal. Dicunt ergo quod quedam forma substantialis est per quam est substantia tantum. & postea est quedam alia per quam est corpus. deinde est & alia per quam est animatum & alia per quam est animal & alia per quam est homo. & sic dicunt de aliis formis substantialibus rerum. Sed hec positio stare non potest. quia cum forma substantialis sit que facit hoc aliquid. & dat esse substantiale rei tunc sola prima forma esset substantialis cum ipsa sola daret esse substantiale rei & faceret hoc aliquid. omnes autem post primam essent accidentaliter adveniētes nec darent esse rei simpliciter sed esse tale. & sic in amissione vel acquisitione ipsarum non esset generatio & corruptio sed tantum alteratio. unde per

Undecimum

boc non esse **verum**. Simile etiam esset in potentis anime. nam sola prima. i. vegetabilis esset forma substantialis et faceret hoc aliquid. alie vero essent accidentales quod omnino falsum. Et ideo dicendum est quod huius forme differunt secundum perfectum et imperfectum. Est enim aliqua forma que non dat nisi esse corpus tantum. Aliqua est magis perfecta que etiam dat esse et vivere quocumque modo viuendi. aliqua que cum his dat etiam sensum. unde patet quod semper vltima est perfectior primis et habet se ad priores sicut perfectissima ad imperfectissimam. et ideo quicquid continetur in ipsis totum est virtute in vltima. unde dicendum est quod vna et eadem essentia est anime sensitive et intellectiue. sed intellectiua habet se ad sensitiuam sicut perfectum ad imperfectum. Quod autem specialiter anima sensitive et intellectiua sunt vnius essentie signum est quod nisi vires anime radicarentur in vna essentia nunquam vna impediretur ab alia nec etiam virtus vnius redundaret in aliam. Item cum intellectus non habeat determinatum organum in corpore quo mediante exercet operationes suas ad quod vniueretur corpori nisi esset eiusdem essentie cum anima sensitive. Sic ergo patet quod vna essentia est anime sensitive et intellectiue. sed differunt secundum perfectum et imperfectum ut dictum est.

Ad primum ergo dicendum quod anima sensitive educitur de potentia materie in brutis. in nobis vero non sed est per creationem cum eius essentia sit essentia anime rationalis que est per creationem. Ad secundum dicendum quod non est inconueniens aliquid idem existens secundum diuersas vires vel partes moueri ad opposita. et ideo licet substantia anime humane sit eadem sensitive et intellectiue tamen potest secundum diuersas partes et vires moueri ad opposita ut scilicet sensus moueatur ad ea que sunt sibi propria et ratio ad ea ad que ordinatur. Ad tertium dicendum quod licet incorruptibile non sit idem cum corruptibili tamen inuenitur aliquid incorruptibile quod habet aliquam proprietatem communem corruptibili. et sic est in anima rationali. Nam ipsa substantia anime est incorruptibilis nihilominus tamen habet aliquid in se scilicet sensuum quod est commune etiam corruptibili. Ad quartum dicendum quod licet anima sensitive sit communis in nobis et brutis quantum ad rationem generis tamen quantum ad rationem speciei alia est in homine et alia in brutis et similiter alia in asino et alia in equo et in boue. et secundum quod differunt aliqua specie ita differunt in eis anima sensitive et ideo non sequitur quod si in brutis educatur de potentia materie quod etiam in homine. quia in homine est altioris speciei et est per creationem.

Quodlibet

Articulus sextus

E corpore autem quesitum est utrum resurgat idem numero. et ostē
debat quod non. quia secundum philosophum in topico. illud dicitur idem nume
ro quod est idem proprio accidente et diffinitione. sed corpus in resur
rectione non habebit eadem propria quia modo risibile tunc non.
non eadem accidentia quia nunc albus crispus niger et huiusmodi quae tunc
non erunt. non eadem etiam diffinitio quia modo diffinitur per morta
le tunc vero non mortale erit. ergo videtur quod non resurgat idem nu
mero. Preterea ydentitas materie facit idem numero. Sed mate
ria corporis resurgentis non erit eadem cum corpore quod nunc est.
cum multe forme reiterentur in ea. ergo corpus non resurget idem nume
ro. Preterea philosophus dicit in libro de anima. quod non est eadem statua nume
ro quae destruitur et de eodem ere reficitur. pari ergo ratione corpus quod
modo corrumpitur non erit idem numero cum eo quod resurget. Pre
terea constat quod homo humanitate est homo et una humanitate unus homo
Sed in corpore quod nunc est et quod resurget erunt due humanitates. quia per
mortem destruitur forma totius. ergo erunt duo homines. et sic videtur quod cor
pora non resurgent eadem numero. Contra. Iohannes 16. Quae visus
sum ego ipse etc. Respondetur quod ad hoc quod aliquid sit idem nume
ro requirit ydentitas principiorum essentialium. Unde quodcumque princi
piorum essentialium etiam in ipso individuo varietur necesse est etiam
ydentitatem variari. Illud autem est essentialia cuiuslibet individui quod
est de ratione ipsius. sicut cuiuslibet rei materiali sunt essentialia mate
ria et forma. unde si accidentia variantur et mutantur remanentibus
principiis essentialibus individui ipsum individuum remanet idem
Cum ergo principia essentialia hominis sunt anima et corpus et hec remaneant
quia resurget eadem anima et idem corpus dicitur quod corpus hominis resurget idem
numero. Ad primum ergo dicitur quod obiectio illa procedit ex falso intellec
tu littere. Non enim dicitur idem numero illud quod habet idem accens nunc
et postea et idem proprius. sed illud est idem numero quod est idem cum accente et
idem cum proprio. sicut cum subiectus est idem cum accente proprio et
diffinitione. et non illa quae habent idem accens idem proprium et unam
diffinitionem. unde patet quod obiciens false intellexit textum. dato au
tem quod secundum illum intellectum procedat obiectio. dicitur quod intelli
gitur de accensibus individuatibus. scilicet de dimensionibus et erunt hec in corpori
bus glorificatis. Item erit ibi idem proprium. scilicet risus. Iob. 8. Imple
bitur os tuum risu et labia tua iubilo. De diffinitione vero dicen
dum est quod licet resurgat immortale. tamen vera mortalitas non tolle
tur ab eo quia natura humana erit ibi que ex se habet quod sit mortalis

Undecimum

Ad secundum dō q̄ licet eadem materia faciat idem numero non tamen materia nuda nec que facit principium in numero. sed vna materia s̄ q̄ est sub dimētionibus terminātibus ip̄am facit idē numero. vñ l̄ multe forme reiterentur in materia corporis resurgētis tñ resurget corpus sub eisdem dimētionibus et cum eisdē principia essentialibus. Ad 3° dō q̄ Aug. dicit contrariuz. Ipse enī vult si statua reficiatur ex eodem ere q̄ sit eadem numero nisi hilominus tñ dō q̄ oīa artificialia ponunt dupliciter. in genere vel in specie q̄ vel per materiaz suā v̄l per formā suā. Naturalia aut̄ ponunt in genere vel specie tantū p̄ formā suā. forme aut̄ artificiales q̄ sunt accidentia id̄ oī q̄ collocentur in genere vel sp̄e p̄ materiaz. naturales nō non q̄ sunt subāles. dico g^o q̄ si consideretur statua prout ponitur in genere vel specie per materiaz suam sic reficitur eadem statua. Si nō consideretur prout ponitur in genere vel specie per formam sic dico q̄ non reficitur eadem sed alia q̄ alia est forma huius et alia illius. in corpore aut̄ non est sic q̄ in corpore erit eadem forma. Ad 4° dō q̄ non sunt due humanitates in corpore qd̄ corrūpitur et qd̄ resurgit sed vna quia principia essentialia non mutantur sed sunt eadem.

Et sacramētis nō gratie q̄sita sunt tria. Primo de sacro confirmatōis. Secūdo de sacro eucaristie. 3° de sacro m̄rimonii.

Articulus septimus

Irca primuz q̄ritur vtz solus episcopus debeat conferre sacramentuz confirmationis vel etiam alius. et videt̄ q̄ non solum ep̄s sed etiaq̄ quilibet sacerdos possit conferre. Constat. n. q̄ in confirmatione confertur gracia spiritualis. S̄ hui^o gratie collatio sic est ordinata vt nō possit impediri. cōstat aut̄ q̄ p̄ absentia ep̄oz multotiens impedit̄ q̄ n̄ sunt vbiq̄ p̄ntes. g^o d̄ conferre p̄ ministerium sacerdotuz qui sunt vbiq̄ presentes. Preterea sacramēta instituta sunt p̄pter utilitatē. g^o debent eo mō conferri quo appetit utilitati omnium. nō aut̄ peteret utilitati si solus ep̄s conferret hoc sacramētuz in quo datur robur sp̄s sancti q̄ nō oēs habent opportunitatē ep̄i. g^o debet fieri p̄ sacerdotes p̄ quos possunt oēs consequi hāc utilitatē. Preterea constat q̄ sacramētuz baptismi est maius q̄ sacramētuz confirmationis. Sed baptismus pōt conferri p̄ quoslibet sacerdotes. g^o multo magis confirmatio. In contrariuz est ecclesie consuetudo. R^o dō q̄ proprius minister sacramēti confirmationis ē ep̄s. et hoc p̄bat rōe et auctoritate. Ratione quidē

Quodlibet

qz confirmatio ad hoc fit vt hō in quadaꝫ perfectione constituatꝫ cuꝫ
detur ad robur spūs sancti vt. s. hō ex hoc fiat fortis ⁊ robust⁹ ad
confitendū ⁊ pponēdū fidē corā regibus ⁊ principib⁹. vñ ⁊ ppter
hoc fit in fronte vt nō ptimescat nec confundatꝫ pponere fidē corā
oībus ⁊ defēdere. Sicut autē Dio. dicit tres sunt actiōes ierarchie
scz purgare illuminare ⁊ pficere. purgare ē ppiūꝫ dyaconoz. illu
minare presbiteroz. ⁊ h⁹ consistit maxime in eucaristia. perficere vō
ē epōꝫ. ⁊ iō oīa sacra que ad pfectionē referuntꝫ ptinēt ad collati
onē epī que sunt collatio ordinū. consecratio virginū ⁊ vasoz ⁊ confir
mationis sacm. vñ alius nō pōt conferre confirmationis sacramētū
nisi epūs. Hoc etiā pꝫ auctoritate scripture. Confirmatio. n. cedit
in locū impositionis manūꝫ. hoc autē non poterat fieri nisi p so
los aplos. vñ ⁊ p Philippū qui pꝫdicauerat vꝫbz dñi in Sama
ria non imponebantur manus. sꝫ apli qui erant iherosolimis au
dito qꝫ samaria recepit vꝫbz dei miserunt ad eos Petꝫ ⁊ Johan
nem. ⁊ postea sequitur. Tūc imponebāt manus sup illos ⁊c. vñ
cuꝫ epī succedunt in locū aploꝫ solis epīs debetur collatio sacra
menti confirmationis. Inuenimus tamen qꝫ aliqua que in quadaꝫ
perfectione constituunt ex dispensatione cōmittuntur simplicibus
sacerdotibus sicut collatio minoz ordinum ⁊ hmōi. quod etiam
de confirmatione fieri posset cuꝫ dispensatione sine qua nullus de
bet conferre hoc sacramentum nisi solus episcopus. Ad primū
g⁹ dicendum qꝫ non omnia sacramenta in quibus confertur gra
cia spiritualis potest conferre sacerdos. vnde licet in sacramēto cō
firmationis conferatur gracia spiritualis non tamen competit sa
cerdoti qz perfectiori modo in sacramento ordinis confertur gra
cia spiritualis. qđ reseruatꝫ solis episcopis propter perfectionem
in qua constituit. Nec obstat de impedimento quia possunt recur
rere ad ciuitates in quibus sunt episcopi presentes. ⁊ per hoc patꝫ
solutio ad secundum. Ad tertium dicendum qꝫ sacramentum
baptismi est maius necessitate non perfectione. ⁊ ideo propter ei⁹
necessitatem non solum sacerdotes sed etiam quilibet xpianus po
test baptizare in articulo necessitatis. vbi non habetur copia sacer
dotis seruata nihilominus forma sacramenti. Confirmatio vero
qz non est adeo necessaria et constituit in quadam perfectione vt
dictum est maioribus reseruatꝫ scz solis episcopis.

Jrca sacramentū eucaristie q̄sita sunt duo. Primo de illis
qui excluduntur a consecratione p fornicationē. Secūdo de
illis qui excluduntur a participatione sacri p excommunicationem.

Undecimum

Articulus octauus

Ircā primum quesitum est utrum aliquis possit audire missas sacerdotis fornicarii quin peccet mortaliter. videtur quod non possit audire sine peccato mortali. Ecclesia enim precepit sub anathemate quod nullus audiat missas a fornicario sacerdote. Sed facere contra huiusmodi mandatum est peccatum mortale. 2° 2°. Contra est quod in multis locis per mundum sustinetur. 2° 2° quod circa hoc est considerandum quod aliquid quantum ad ius naturale est per se malum et aliquid malum est quantum ad ius posituum. Quicumque quis. n. sacerdos in peccato mortali existeret celebrat peccat mortaliter. vñ si ostendat mibi cum esse in peccato mortali et inducere eum ad celebrandum peccare mortaliter. et hoc est 3° ipsum ius naturale. quia hoc est provocare eum ad peccatum mortale. Ius autem posituum addit plus. quod non solum debeam inducere eum ad celebrandum sed etiam si audiam eius missas peccam mortaliter. quod quidam institutum est in pena sacerdotis fornicarii. Attendendum tamen est quod hoc non intelligitur de quolibet sacerdote fornicario sed de publicis fornicariis qui proprie dicuntur publici quoniam iudicio et sententia ecclesie vocantur publici. Vñ quicumque a tali fornicario publico audit missam peccat mortaliter. Ad illud quod obicitur dicitur quod si sustinetur a prelatibus propter hoc non excusatur quia hoc est vel propter negligentiam vel propter miseriam et defectum ipsorum prelatorum qui non sunt ausi corrigere alios cum in se multa corrigenda cognoscant vel etiam propter timorem aliquem. vñ non excusantur propter hoc.

Articulus nonus

Ircā 2° quesitum fuit utrum aliquis loquendo comedendo seu stando cum excommunicatis peccet mortaliter. videtur quod sic. quia multi magistri decretorum et magni hoc dicunt. Preterea facere contra precepta ecclesie est peccatum mortale. Sed ecclesia mandatur quod nullus loquat nec comedat cum excommunicatis. hoc 2° qui facit peccat mortaliter. Preterea quidam decretalium dicit ubi consuebat summus pontifex utrum posset participare excommunicatis. quod hoc etiam pro vitando dispendio mortis non debet facere. et huius assignat causas dicens quia est peccatum mortale. videtur 2° quod quicumque in aliquo participat cum eis peccat mortaliter. Contra est quod nos videmus multos perfectos viros hoc facientes qui nullo modo hoc facerent si esset peccatum mortale. 2° dicitur quod aliquis pro excommunicatione separet a communicatione fidelium non autem hominum nisi per accidens quia in tantum separet a communicatione hominum in quantum dicitur separet a communicatione fidelium. dico 2° quod aliquis potest communicare seu participare cum excommunicato directe et indirecte

Quodlibet

directe quidem in his que sunt fidelibus. et sic ille qui hoc modo communicat sibi peccat mortaliter. Et hoc contingit tripliciter. quia si communico secus in diuinis sicut si orer pro eo vel audiam missam cum eo et in aliis spiritualibus. Item si ex contemptu et hoc in quocumque communicat quis cum eo quasi contemnens mandatum ecclesie peccat mortaliter. Item quicumque participat secus in crimine et in causa. Indirecte vero communicat quis cum eo in his que sunt hominibus sicut in verbo. in cibo et in his que sunt simpliciter humane conuersationis. et secundum hoc non peccat mortaliter sed venialiter nisi faciat ex contemptu ut dictum est. Ad primum ergo dicitur quod opinio decretistarum non est vera quia ipsi plus assentiunt in his et sequuntur ius humanum quam diuinum cum plus sit assentiendum diuino quam humano. et ideo melior est opinio aliorum qui dicunt contrarium.

Ad 2° dicitur quod communicare cum excommunicato directe est contra preceptum ecclesie et est peccatum mortale. sed indirecte non est contra sed preter preceptum ecclesie. et hoc non est peccatum mortale sed veniale. Unum sciendum est quod quedam sunt per se mala. et hec non possunt fieri sine peccato sicut communicare excommunicato in his que sunt excommunicati et ideo non possunt fieri sine peccato. Que dam vero sunt occasiones malorum tantum. et ista possunt fieri sine peccato mortali. et sic est loqui vel comedere cum excommunicatis. Ad 3° dicitur quod non solum quis debet subire mortem antequam peccet mortaliter sed etiam antequam peccet venialiter. quia peccatum in quantum peccatum nunquam esset eligibile. Si enim esset eligibile nunquam esset peccatum. et sic non peccarem si facerem. et ideo per hoc non concluditur quod ideo non sit participandum eis quia est peccatum mortale. et qui hoc facit peccat mortaliter quia etiam si esset veniale non esset participandum eis. et tamen non peccaret mortaliter participando. vltimum dicitur quod decretum illa intelligitur de illis qui directe communicant excommunicatis.

Ireca sacramentum matrimonii quesita sunt duo. Primo de maleficiatis. Secundo de frigigis.

Articulus decimus

Ireca primum quesitum est utrum maleficia impediunt matrimonium. videtur quod non quia opus dei est fortius quam dyaboli. Sed matrimonium est opus dei. maleficius vero opus dyaboli. ergo matrimonium est fortius maleficio. non ergo impeditur per ipsum. Contra. Maior est potestas demonis quam hominis. Sed hoc potest matrimonium impedire. ergo et demon. Respondeo dicitur quod matrimonium est quasi quoddam pactum. Nam per matrimonium vnus tradit potestatem sui corporis alteri ad carnalem copulam. Constat autem quod pactum de impossibili nullum est cum nullus possit se obligare ad impossibile. et ideo quando aliquis obligat se per matrimonium ad carnalem copulam si hoc sit ei impossibile matrimonium nullum est.

Undecimum

Sed notandus est quod impossibilitas carnalis copule ex aliquo impedimento pueniens potest dupliciter considerari. quia vel illud impedimentum est superveniens matrimonio iam consummato vel precedens. Si est superveniens tunc matrimonium iam consummatum nunquam soluitur. Si vero impedimentum precedat tunc matrimonium nondum consummatum soluitur. Item circa hoc sciendum quod impedimenta homini vel sunt perpetua vel ad tempus. Si sunt perpetua tunc matrimonium illud simpliciter impeditur. Si vero sunt temporalia tunc matrimonium non impeditur simpliciter sed ad tempus. ita tamen quod impedimentum in utrisque precedat. De maleficiis autem sciendum est quod quidam dixerunt quod maleficium nihil est. et hoc pueniebat ex infidelitate. quia volebant quod demones nihil sunt nisi ymaginatione hominum inquatur. scilicet homines ymaginabantur eos et ex ista ymaginatione territi ledebantur. Fides vero catholica vult quod demones sint aliquid et possint nocere suis operationibus et impedire carnalem copulam. et ideo homini impedimenta si precedant et sunt perpetua ut dictum est simpliciter impediunt matrimonium. Ad primum ergo dicitur quod etiam dyabolus est opus dei et non solum matrimonium. et inter opera dei unum est fortius alio et unum impeditur per aliud magis forte. unde cum dyabolus sit fortior quod matrimonium nihil prohibet per ipsum matrimonium impedi

Articulus undecimus

Circa 2° questionem est utrum frigiditas impediatur matrimonium. videtur quod non. quia senes sunt frigidi et tamen contrahunt matrimonium. In contrarium est quia nullus obligat se ad impossibile. Sed impossibile est frigidis carnaliter alicui copulari. ergo si ad hoc obligant se pactum homini nullum erit. Respondeo dicitur quod frigiditas eadem ratione impedit matrimonium sicut maleficium cuius sit eadem impossibilitas in utroque. nihilominus tamen differt frigidus et maleficiatus. frigidus enim est impotens simpliciter quantum ad omnes. maleficiatus vero est quidem impotens non tamen quoad omnes sed quoad unum tantum. Nam maleficium consistit in ymaginatione viri respectu unius mulieris inquatur. scilicet ex operatione demonis fit illi abhominatio alicuius mulieris quam propter horrores refugit et respuit. et ideo aliter impedit frigiditas et aliter maleficium. Nam frigiditas impedit aliquem ita quod oportet quod remaneat absque omni spe contrahendi si ab una impediatur. Unde si aliquis aliquis efficitur potens oportet reintegrare primum matrimonium. unde frigiditas solvit contractum et impedit contrahendum. maleficiatus vero impeditur quantum ad istam tantum. unde datur ei licentia nubendi alteri et mulieri similiter. unde maleficium solvit contractum sed non dirimit contrahendum ut iam patet. Ad primum ergo dicitur quod senes sunt frigidi non quidem ad actum generandi

Quodlibet

nerationis sed ad generationē prolis. et ideo cum possint carnaliter copulari non soluitur matrimonium. frigiditas vero que oīo carnalem copulam impedit soluit matrimonium.

Trca conuersationē vero humane vite quesita sunt quādam p cōparationē ad proximum. Quedam vero per cōparationē ad res quae in vsum hoīm veniūt. Per cōparationē vero ad primum quēsitus est de correctione fraterna. circa quā duo quesita sunt.

Articulus duodecimus

Primo vtrū debeat aliquis in publico vel in priuato corrigere proximum vel fratrem suum. videtur quod occulte Math. 18. Si peccauerit in te frater tuus vade et corripe eum inter te et ipsum solum. videtur ergo quod occulte sit corrigendus frater delinquens. Contra Ad Rom. 15. Peccantem coram omnibus argue. Preterea aliqua cōstitutiones hoc habent ut. scilicet publice corrigantur. Respondeo dicitur quod boni correctio ex caritate debet procedere. et inde est quod dicitur fraterna correctio et ideo oīo ordinē fraterne correctionis sumere scilicet ordinē caritatis. Ordo autē caritatis est ut quis bono proximi praeferat cōde bonum. Itē ut velit bonum proximi et conscientie et fame. et in his magis velit bonum conscientie quam vtrūque haberi non potest. Et ideo his consideratis credo quod si esset aliquod peccatum carnale seu spirituale quod videretur in detrimentum multitudinis statim est reuelandum cum praeponderet bonum cōde in ordine caritatis ut dictum est bono proximi siue sit fame siue conscientie. Quia vero non timetur multitudinis detrimentum tunc dicitur quis vtrūque custodire. scilicet bonum fame et conscientie corrigendo occulte inter se et ipsum. Si autē ex hoc correctio non sequatur tunc secundum ordinē euangelii debet secū adhibere alium vel etiam referre ecclesie. nihilominus tamen et in hoc seruandus est ordo ut si peccatum sit publicum publice corrigatur. si vero occultum occulte. et id dicitur. Si peccauerit in te frater tuus. id est te sciēte solū et cetera. quantum ad occultum. Quātū vero ad publicum dicitur. Peccatē. scilicet publice coram omnibus argue. et sic per se solo ad peccatum vtriusque pertinet. Ad aliud vero dicitur quod illud dicitur cōstitutionibus ordinatum est et seruari dicitur in his quae videntur in periculum et detrimentum societatis et collegii.

Articulus decimustertius

Secundo queritur vtrū si aliquis sciat peccatum proximi peccet mortaliter referendo illud statim prelo suo. videtur quod sic quod facere contra ordinē euangelii est peccatum mortale. Sed statim referre prelo est contra ordinē euangelii. ergo peccat mortaliter. Contra est quod hoc faciunt multi viri perfecti qui nullo modo hoc facerent si esset peccatum mortale.

Undecimum

Preterea flatu possunt non solum de preteritis sed et de futuro prebere cautelam. et ideo si eis referatur non videtur esse peccatum mortale.

¶ 1° dicitur quod verbum domini quod dicitur Math. 18. de correctione fraterna est intelligendum sicut alia verba que dicitur pertinentia ad humanos actus servari debent sicut quod dependet a caritate. et ideo dico quod semper cum debet circumstantiis intelligenda sunt. Sciendum est autem quod in criminibus tripliciter proceditur sicut iura que per inquisitionem. et hoc est in peccatis publicis. et non debet fieri nisi procedat clamor aggregationis. Item per denunciationem et per accusationem. et hoc est in privatis. Si autem procedat per accusationem tunc debet fieri prescriptio que obligatur accusans ad talionem. et in hoc intenditur ut finis bonum reipublice. unde hoc potest fieri sicut voluntatem siue publice siue privatim. Si autem procedatur per denunciationem tunc debet precedere fraterna ammonitio. que finis huius est emendatio proximi. et ideo debet servari ordo fraterne correctionis. utrum autem statim cum quis scit fratrem suum peccasse debeat denunciare prelo dico quod in his distinguendum est de conditionibus subditi et prelati. Nam si ego scio quod frater per me corrigetur tunc non debeo hoc denunciare prelo. Si autem videtur quod hoc melius fiat per prelatum et prelatum nihilominus sit pius discretus et spiritualis non habens rancorem seu odium adversus illum subditum tunc licite potest hoc denunciare sibi. et tunc non dicit ecclesie quia non dicit ei sicut prelo sed sicut persone proficiente ad correctionem proximi et emendam. Sed quia propter conditiones diversas prelatorum et subditorum non potest in hoc dari generale iudicium. quia aliquando prelatum vel movetur ad odium adversus subditum vel subditum non bene ferret verba prelati ideo tenendum est hoc pro regula quod in omnibus istis semper servanda est caritas. et quod melius et magis expedire videtur. et si hoc intendat scilicet emendam proximi servet quantum potest bonum caritatis tunc denunciando non peccat. Si vero denunciaret cuicumque persone hoc ex malicia et prout proximus confundatur vel deprimatur tunc denunciatus sine accusans peccat mortaliter. Ad primum ergo dicendum quod si statim aliquis referat prelo adhibens debitas circumstantias et considerans magis expedire non facit contra preceptum evangelii que non dicit hoc ecclesie sed persone proficiente ut dictum est. et ideo non peccat mortaliter. Ad 2° dicitur quod etiam perfecti viri peccarent mortaliter si denunciando prelo vel alicui persone intenderent aliquid quod est contra intentionem precepti. Ad tertium dicitur quod si aliquis referat prelo culpam proximi intendens vel cautelam in futurum vel aliquid bonum quod ad emendam proximi viderit expedire non peccat.

Quodlibet

Si autem hoc siue prelato siue alicui amico suo ex malicia referat tunc peccat mortaliter. Quod si ex incautela alicui dixerit hoc ita tamen quod non proueniat inde aliud vel infamia vel vituperium proximo de linquenti tunc non peccat mortaliter licet incaute agat.

Incipit quodlibet duodecimum

Uesitum est de rebus que sunt supra homines et de rebus humanis. Circa primum quesitum de deo de angelis et de celo. Circa primum quesitum est de deo quantum ad suum esse. quantum ad suas potentiam. quantum ad eius predestinationem

Articulus primus

Circa primum quesitum est utrum in deo sit tantum unum esse. scilicet essentialiale. vel propter illud sit etiam in deo esse personale. et videtur quod sic. quia aliud est patris esse aliud filii esse et aliud spiritus sanctus esse. sed esse essentialiale non est aliud et aliud. ergo et cetera. Preterea. proprium forme est quod det esse. Sed in diuinis sunt tres proprietates personales que obtinent uicem forme. ergo et cetera. Contra. Aug. dicit. In diuinis tantum unum esse. Respondeo quod ueritas fidei habet quod in diuinis solum est distinctio que est secundum relationes oppositas. relatio autem sicut et quilibet forma habet esse ex participatione ad illud cui inest. unum esse filiationis est per participationem ad subiectum cui inest. relatio autem in diuinis non distinguitur ab eo cui inest vel in quo est quia est ipsa res que refertur. sed distinguitur solum ex parte eius cui opponitur. et ex hac parte non consideratur esse relationis sed distinctio et oppositio eius. et id est in deo unum tantum esse. scilicet essentialiale. Ad primum ergo respondeo quod esse dupliciter dicitur. quoniam quod non esse idem est quod actus entis. quoniam quod autem significat oppositionem enunciationis. et sic significat actus intellectus. quod intelligitur quoniam dicitur quod aliud est esse patris et aliud filii non per modum. Ad 2° respondeo quod sicut et quilibet forma paternitas facit esse scilicet patrem qui est diuinum esse et facit tantum unum esse in quantum paternitas facit esse.

Articulus secundus

Et inde quesitum est de potentia dei. Et primo utrum deus possit facere contradictoria simul esse. Secundo utrum possit facere infinita in actu

Articulus tertius

De primo respondeo quod non. et hoc non importat in deo imperfectionem potentie. sed quia hoc non habet rationem possibilem. Nam omnis uirtus actiua producit effectum sibi similem. De autem quod agit agit in quantum est ens actu.

Duodecimum

ergo effectus agentis est ens actu. quicquid g^o repugnet ei qd est esse actu repugnat potentie actue qd esset si contradictoria sil esset.

Ad 2° d^o q^o esse aliquid infinituz actu possiet suspicari ex p^o aspectu qd esset impossibile qz sequeretur illud esse equale deo. s^z hoc non sequit^r qz ei qd ē infinituz oibus modis nō ad equat illi qd est infinitum vno mō. Dato enim q^o esse ignis infinitus secundum magnitudinem non adequabitur deo qz z si sit infinitus ignis in quātitate tñ est quid finitum specie. deus aut oibus modis est infinitus. Quz g^o q^oritur vtz sit possibile deo facere aliqd infinituz in actu d^o q^o non. potentie. n. agentis per intellectū aliquid repugnat dupliciter. Uno^o qz repugnat potentie eius. Alio^o qz repugnat mō quo agit. Primo mō nō repugnet potentie dei absolute qz non implicat contradictionē. sed si cōsideretur modus quo deus agit non est possibile. deus enim agit per suum intellectuz z per verbu^z qd est formatiuuz omniu^z. vñ o^z q^o oia q̄ agit sint formata. infinituz aut accipit^r sicut materia sine forma. Nā infinituz se tenet ex pte materie. Si g^o deus hoc ageret sequeretur q^o opus dei esset aliqd informe. z hoc repugnet ei per quod agit z mō agēdi. quia per verbum suum omnia agit quo omnia formantur.

Articulus quartus

Et inde q̄situm ē de p̄destinatione vtz sit certa. z videtur q^o non qz possibile est p̄destinatum dānari sicut Petruz si fuisset statim mortuus qñ peccauit xpm negādo. Si vō dicas q^o p̄dicta locutio est de dicto vā. de re vō non. Contra. qz hoc h^z locū in formis separabilibus. S^z hec forma que ē p̄destinatio est inseparabilis. R^o d^o q^o p̄destinatio ē quedā ps diuine prouidentie. prouidentia aut dicit directionē aliquoz in finē z hec presupponit scientiam z voluntatē. Sic g^o p̄destinatio h^z certitudinē ex pte scientie dei q̄ non pōt falli z ex pte voluntatis diuine cui nō potest aliquid resistere. z ex pte. prouidentie q̄ certissimo mō ducit ad finem cuz deus sit sapientissimus. Ad primū g^o d^o q^o p̄destinatio h^z certitudinē z tñ nō est necessariuz p̄destinatus saluari s^z remanet cōtingens. Dictū est. n. q^o h^z certitudinē ex sciētia voluntate z prouidentia. z nullū istoz cōtingentiam impedit. scientia non qz scia dei ē futuroz put sunt in pñti z s^z hoc sunt determinata. voluntas nō qz voluntas dei ē principuz totius entis. g^o non cadit sub ratione cōtingentie vel necessitatis sed hec effluunt z ordinantur ex dei voluntate. z sic ipa dei volūtas facit qdā esse cōtingētia p̄parando cās cōtingentes illis reb^o quas vult esse cōtingētes. z

Quodlibet

similiter necessarias causas rebus et effectibus necessariis et sic voluntas dei semper impletur. non tamen omnia necessario eueniunt. sed eo modo quo deus vult ea esse et vult quod sint contingenter. prouidentia non quod non tollit contingetiam. Ad 2° dicitur quod bona est distinctio. scilicet ad obiectum de formis dicitur quod aliter est de formis realibus et aliter de predicatis que important aliquid pertinentes ad actum rationis. quod in primis scilicet realibus si in eis debeat habere locum talis distinctio oportet inesse separationem in re et in consideratione. in secundis non requiritur scilicet oportet quod res illa cadat super aliam considerationem. et sic dico quod iste predestinatus potest considerari vel ut in se vel ut diuine cognitioni relatus. et sic vno modo attribuitur ei quod possit damnari. alio modo non.

Articulus quintus

Et inde quaesitum est de fato utrum omnia subsint fato. Respondeo dicitur quod primo oportet scire quid sit fatum. et sic postea faciliter patebitur ad propositum. videmus autem multa contingenter euenire et ideo olim fuit dubium utrum ista que variabiliter et inordinate contingunt reducantur in aliquam causam ordinantem et qui dicunt quod non dicunt fatum nihil esse ut Tullius dicit. Quidam dicunt quod in aliquam causam superiorem ordinantur et isti noiauerunt fatum a fortis fortis quasi hic omnia sint prefata a quadam superiore causa. sed horum est triplex opinio. quidam enim. n. reducerunt hoc in quandam seriem causarum quam dicunt fatum sicut stoici qui dicunt quod nihil est ut non habeat causam et posita causa necesse est ponere effectum. Si ergo euenit vel est talis vel talis effectus habuit causam et hec causa aliam causam et sic deinceps. sicut aliquis est occisus de nocte quod exiit domum. quare exiit domum quod sitiuit. quare sitiuit quod comedit salsa. et sic quod comedit salsa ex necessitate mouetur Aristoteles respondet negans duo prima. primo quod non quicquid fit habet causam. sed tantum quod fit per se. Quod autem ego occidar me exeunte est per accidens. 2° dicit quod non posita causa ponitur effectus quod potest impediri et ideo non sequitur vel non stat series causarum. Alii reducunt hec in aliam causam. scilicet in corpora celestia. ex quorum necessitate dicunt omnia accideri. unde dicunt quod fatum nihil aliud est quam vis positionis siderum hec autem opinio dupliciter est falsa. Primo quantum ad res humanas que pueniunt ab intellectu qui cum sit virtus incorporea non subiacet actioni alicuius corporis. et ponere animam subiacere virtuti corporum celestium nihil aliud est quam ponere intellectum non differre a sensu ut dicit philosophus in primo de anima in fine. tamen per accidens et occasionaliter subditur anima celo in quantum intellectus afficitur per passionem corporis. non tamen ex necessitate mouetur ab eo. Secundo quod multa in rebus naturalibus contingunt que non accidunt ex necessitate celi

Duodecimum

sed per accidens et non habent causam. Alii reducunt omnia hec in causam supracelestem. scilicet in providentiam dei a qua omnia sunt predestinata et ordinata. et sic istos fatum erit quidam effectus providentie quod prudentia nihil aliud est quam ratio ordinis rerum. prout est in mente divina. fatum vero est explicatio illius ordinis prout est in rebus. Unde Boetius. fatum est immobilis dispositio rebus mobilibus inherens. Sic ergo accipiendo fatum potest dici quod omnia subiciuntur fato. unde dicitur in Dese. 2. super illud. Non vocabis ultra baalim sed vir meus. quod idem est utrumque quod scilicet deus noluit hoc quod baalim nomen erat cuiusdam gentium et ideo sunt vitanda nomina gentiliu[m] cum quibus nec nomina convenit habere comitia et ideo Augustinus dicit. Si quis hoc modo intelligat fatum iniquitatem teneat. linguas corrigat ut non dicat fatum sed providentiam dei.

Articulus sextus

Secundo quesitum est de angelis. et circa hoc quesita sunt duo

Primus utrum esse angeli sit accidens eius. et videtur quod non quod accidens intelligitur inesse alicui preexistenti. angelus autem non preexistit ipsi esse. Contra. Dicitur in 2o. dicitur quod opus. Avicenna. fuit quod unum et ens semper predicant accidens. hoc autem non est verum. quod unum prout convertitur cum ente significat substantiam rei et similiter ipsum ens. Sed unum prout est principium numeri significat accidens. Sciendum ergo quod unumquodque quod est in potentia et in actu fit actu per hoc quod participat actum superiorem. per hoc autem aliquid maxime fit actu quod participat per similitudinem primum et prout actum. Primus autem actus est esse subsistens per se. unde completionem unumquodque recipit per hoc quod participat esse. unde esse est completum omnis forme. quod per hoc completur quod habet esse et habet esse cum est actu. et sic nulla forma est nisi per esse. et sic dico quod esse substantiale rei non est accidens sed actualitas cuiuslibet forme existentis siue sine materia siue cum materia. et quod esse est completio omnium inde est quod proprius effectus dei est esse et nulla causa dat esse nisi inquantum participat operationem divinam. et sic proprie loquendo non est accidens. et quod Dicitur dicitur dico quod accidens dicitur large omne quod non est pars essentie. et sic est esse in rebus creatis quia in solo deo esse est eius essentia.

Articulus septimus

Tercio quesitum est utrum dyabolus cognoscat cogitationes hominum. Respondetur dicitur quod cognoscere cogitationes cordis potest contingere dupliciter in se et per se et in aliquo effectu. Primo soli dei est Jere. 5. Pravius est cor hominis et inscrutabile. unde nec angeli sic eas

Quodlibet

cognoscunt. cuius ratio est triplex. vna propter debilitatem esse quod habent eo quod supra gradum quo aliquid est ens in potentia est gradus quo res sunt in anima. Alia ratio est quod quod est in virtute cause alicui non potest cognosci nisi a causa que nata est mouere illam. voluntatem autem mouet solus deus. Quia ergo omnes cogitationes dependeat a voluntate sicut a sua causa solus deus eas cognoscit. Alia ratio est quia angeli illa que cognoscunt naturaliter cognoscunt per species naturaliter inditas. et he sunt species rerum naturalium. non autem cogitationum quia hec non reducitur ad causam naturalem. vel non pertinet ad cognitionem naturalium. tamen per effectus cogitationum cognoscunt cogitationes. sicut et homo facit cum ipsi subtilius cognoscunt effectus qui causantur ex cogitationibus. Nam secundum cogitationes homo afficitur aliqua passione et per has mouetur cor et hos motus subtilius ipsi cognoscunt quam nos. et sic aliquid cognoscunt de cogitationibus cordis. et hoc Augustinus dicit in libro de diuinationibus demonum. Item alibi dicit quod determinare in eis tale cognitionem sit presumptuosum.

Articulus octauus

Unde questus est de celo. et circa hoc questita fuerunt. primo vtrum celum vel mundus sit eternus. Respondeo dicitur quod non. Sed mundus incepisse est de numero eorum que cadunt sub fide non sub demonstratione. Nam que dependet ex simplici voluntate dei potest esse et non esse. et ad hoc quod sit non inducit aliqua necessitas ex parte dei. diuina autem bonitas que est finis rerum potest ita esse si non sit mundus sicut si sit mundus.

Articulus nonus

Secundo questus est vtrum celum sit animatum. Respondeo dicitur quod de hoc diuersimode sentiunt doctores ecclesie. Dico. non. dicit super ecclesia scriptum. quod solus est animatus. Damascenus. hoc negat. et hec differentia est etiam apud philosophos. Plato. non. et Aristoteles. ponunt corpora super celestia animata esse. Anaxagoras. non. et ideo legitur fuisse occisus. Ego autem dico secundum Augustinum. et super Genesim. ad litteram. quod non refert ad fidem vtrum sic vel aliter sit. vnde hoc non determinat in enchiridion. addens quod si ponamus corpora celestia esse animata non idem erunt in iudicio tres ordines iudicandorum. scilicet angelorum et hominum et animarum. quia ille anime computabuntur cum angelis. et hoc sensisse videtur ille qui fecit prefationem cum dicit. celi colorumque virtutes. et ratio patet

Articulus decimus

Unde questus est de homine quantum ad naturam. et quantum ad gratiam. et quantum ad culpam. Circa primum questita sunt tria. Primo quantum ad animam. Secundo de cognitione anime. Tertio de effectu

Duodecimum

cognitionis. Circa animas quesita sunt duo. Primo utrum anima perficiat corpus immediate vel mediante corporeitate. R. d. q. in nullo corpore est nisi una forma substantialis cuius est ratio triplex. prima est quod si plures sequens non erit forma substantialis que facit esse simpliciter sed solum accidentalis que facit esse hoc. Item si sit acquisita forma substantialis non erit generatio simpliciter. Item quod non esset compositum ex anima et corpore unum simpliciter sed duo simpliciter et unum per accidentis. Si dicatur corporeitas forma corporis corporeitas dicitur dupliciter. quoniam tres dimensiones. et hoc non est forma substantialis sed accidentis. aliquando dicitur quodammodo forma ex qua provenit trina dimensio. et hec non est alia a forma specifica

Articulus undecimus

Secundo utrum anima sit extraduce. R. d. q. Aug. hac questionem non determinat sed indeterminatas relinquit li. de ecclesiasticis do. sed ille liber non est Aug. sed Binnadii. Grego. etiam non vult determinare. Credendum est tamen quod non. et est una ratio per li. de animalibus. quod impossibile est quod virtus corporea producat id quod excedit corpus. virtus autem seminis est virtus corporea. Alia ratio est. 7. meth. quod enim quidam posuerunt quod forme naturales sunt ex creatione. Cum enim materia aeris recipit formam ignis aut inerat et sic est latitatio aut non. generatio fit de novo non ex aliquo sed ex nihilo generatio creatur. soluit philosophus quod forma non fit sicut nec ens vel esse habens per se. sed fit compositum quod habet esse subsistens. Si generatio est aliqua forma que per se subsistat illa habet per se fieri. anima autem habet esse per se subsistens et remanet corrupto corpore. et ita oportet quod habeat suum fieri.

Articulus duodecimus

Et inde quesitum est de cognitione hominis utrum intellectus humanus cognoscat singularia. R. d. q. aliquid cognoscitur dupliciter. directe et indirecte. scilicet per reflectionem. Differt autem inter intellectum humanum et divinum quia humanus non cognoscit directe singulare divinus autem sic. quod cognitio fit per similitudinem cogniti in cognoscente et hec est in intellectu nostro per abstractionem a conditionibus individuatum et a materia. et ideo cum recta cognitio sit per species ideo non cognoscit directe nisi universale. intellectus autem divinus cognoscit non per similitudinem a re acceptam sed per extensionem sue essentie ad res. et hec similitudo. scilicet divina essentia in deo est omnium que sunt in re expressa similitudo. et ideo directe cognoscit quicquid est in re et quod pertinet ad materiam individualem. Sed quoniam philosophus si separat est intellectus et cognoscit que sunt in materia dicit quod oportet quod hoc cognoscatur

Quodlibet

et alia. cum formas separatas cognoscit intellectu et coniuncta materie per ymaginationem aut alio modo. scilicet per extensionem in quantum coniungit fantasie que representat sibi fantasma. et sic indirecte cognoscit.

Articulus decimus tertius

Unde quæsitus est de effectu cognitionis. Et primo videtur habitus scie acquisite remaneant post hanc vitam. Respondeo quod circa hoc est duplex opinio. quidam dicunt quod non sequentes Auidem in 6. naturalium. quod spes acquisite non remanent in intellectu possibili nisi per diu actu intelligit quod est falsum. Nam intellectus possibilis recipit spes et retinet secundum modum suum. unde cum ipse sit immobilis utpote immaterialis incorruptibilis recipit spes intelligibiles secundum modum suum et nunquam inde recedunt. et quod sine ibi etiam dum actu non intelligit per 3. de anima. ubi dicitur quod sunt in anima alii quod dum actu intelligunt. scilicet habitus. et sic dico quod remanent siue in damnatis siue in beatis. sed destruuntur hi habitus sciencie quantum ad modum scie quia hic semper intelligit auertendo se ad fantasmata propter corpus et non solum propter hoc fantasmata indigemus ad videndum huiusmodi species. et iste modus non erit tunc quia non auertet se ad fantasmata.

Articulus decimus quartus

Secundo videtur verba humana habeant vim ad mouendum bruta puta serpentes. Respondeo quod aliquid potest habere virtutem aliquam et secundum proprias naturas et secundum virtutem superioris cause. ubi gratia. mixtus ex elementis habet virtutem unam ex natura elementorum secundum motum per se in elementum aliam habet ex corpore celesti. sicut quod adamantus attrahit ferrum quod non reducitur in virtutem elementarem. Aliqui ergo dicunt quod non solum naturalia corpora sed et artificialia sortiuntur virtutes aliquas ex impossibilitate corporum celestium. puta ymages vel figure sub certa constellatione facte. et si hoc verum est. quod super artificialia sit huiusmodi virtus ipsa. potest etiam dici quod verba plata in certo tempore habeant efficaciam mouendi sed hoc non est verum. Nam in rebus naturalibus omnia que habent aliquam virtutem ex corpore celesti habent illam consequentem aliam formam. unde nihil augit ad speciem nisi ex virtute corporis celestis. et sic forma est prior in unoquoque quod virtus ad talia. Remota ergo prior remouetur posterius. Si ergo huiusmodi virtutes attribuuntur aliquibus quod radicentur super formam aliam. forme autem artificiales non sunt nisi figure quedam et ideo falsum est quod verba et huiusmodi virtutem aliam habeant ex corpore celesti. sed si habent aliam hanc habent ex spiritu immundo qui immiscet se verbis hominum ut decipiat secundum Augustinum. unde aliquando vtuntur verbis fabulosis et falsis et vanis quibus ad illudendum homines se immiscet. unde omnia ista frivola et superstitiosa sunt et yma

Duodecimum

gines astronomice in quibus et si non assit aliqua expressa inuocatio demonum tamen est ibi quidam tacitus consensus. Tamen si aliquis dicat verba dei et sacra sine inuocatione et fruade sed bona et diuina intentione non est incantatio sed oratio. Criso. tamen super Matthei. ibi. Dilatant philacteria etc. reprehendit illos qui collo verba euangelii suspēdunt et cum virtus euangelii non sit in figuris litterarum sed in fide. Non tamen dāno illos qui super se gerunt euāgelium ex duotōe quod beata Cecilia euāgelium christi semper gerebat in pectore. sine tamen aliqua additione vel verborum vel caracterum vel ceterorum suspectorum.

Articulus decimus quintus

Et inde quesitum est de hoc quantum ad gratias. Et circa hoc queruntur tria. Primo de sacramentis. Secundo de virtutibus. Tertio de officiis. De primo tria quesita sunt. Primo de sacramentis gratie. Secundo de effectu sacramentorum. Tertio de unitate ecclesie. De sacramentis gratie querebatur duo. Primo de baptismo. Secundo de penitentia. De primo queritur utrum aqua habeat virtutem ad emundationem. id est utrum propria virtute mundet vel virtute concomitante. Respondeo dicendum quod duplex est opinio in hoc non solum de aqua sed de omnibus ecclesie sacramentis. Quidam enim dicunt quod sacra non habent virtutem vel vim operandi in anima sed tantum extra et diuina virtus concomitans facit illum effectum. et inducunt exemplum Ber. sit aliquis episcopus qui inuestiat aliquem de prebenda per anulum. anulus non est causa prebende sed signum. Sed hoc non est sane dictum quod sic non esset aliqua prerogatiua sacrorum noue legis ad vetera. quod etiam in illis virtus coassistens fidei credentium in christum venturum iustificabat. Et ideo dicendum quod sacra habent in se virtutem iustificandi et ad alios effectus ad quos ordinantur et non solum quod sint signum. unde Aug. Que est tanta vis aque ut corpus tangat et cor abluat. Sciendum tamen quod duplex est virtus. scilicet propria et instrumentalis sicut patet in terra. sic sacra habent virtutem instrumentalem ad spiritualem effectum quod cum sacramentum adhibetur cum inuocatione diuina efficit hunc effectum. et hoc est conueniens quod verbum per quod omnia sacra virtutem habent habuit carnem et fuit verbum dei. et sicut caro christi habuit virtutem instrumentalem ad faciendum miracula propter continuationem ad verbum ita sacramenta per continuationem ad christum crucifixum et passum.

Articulus decimus sextus

Et inde quesitum est de penitentia. Et primo utrum non habeat curam animarum possit absolueri in foro confessionis. Respondeo

Quodlibet

dicendum quod aliter est in sacramento penitentie et aliter in quibusdam aliis sacramentis. Nam in quibusdam qui huius ordinem potest ex hoc ipso inducere effectum sacramenti in omni casu. scilicet in illis in quibus quod est effectus sacramentorum est res existens extra sacramentum. Unde sacerdos degradatus et excommunicatus licet peccet tamen consecrat et baptizat. et similiter episcopus consecratus quod confert characterem. In penitencia autem non imprimitur character nec effectus nisi iustificatio penitentis quod non potest fieri nisi per potestatem iudicativam. Non habens autem curam animarum non habet hanc potestatem.

Articulus decimusseptimus

Secundo videtur licet in aliquo casu revelare confessionem. Respondeo quod non nec verbo nec facto nec nudo nec aliquo signo et facere contra est sacrilegium. Nam ita est in sacramentis nove legis quod efficiunt quod figurant. effectus autem penitentie est occultatio peccatorum ab oculis dei viventis. et hec occultatio significatur per secretum confessionis. et ideo sicut propheta dicit de sacramento qui conficeret corpus et sanguinem christi de alio quam de pane et vino ita esset revelans sacrilegium.

Articulus decimus octavus

Tertio videtur licet appetere episcopatum. Respondeo quod contingit appetere promotionem dupliciter. aut propter necessitatem urgentem aut non urgentem. primo modo dupliciter. vel quando imponitur a superiori vel quando non invenitur aliquis qui velit onus promotionis subire tali necessitate existente meritorium est appetere. unde Isaias 6. Quem mittas et quis ibit nobis respondit. Ecce ego mitte me. tamen ante dixit se indignum. Secundo modo. scilicet quando non urget necessitas sic non licet quod non potest carere aut vicio iniusticie si velit se minorem preferre maioribus. aut vicio presumptionis si reputet se sufficientem preferre aliis. unde Crisostomus. Primatus ecclesiasticos concupiscere nec iustum nec utile super illud. reges gentium etc.

Articulus decimus nonus

Et inde quesitum est de effectu sacramentorum videtur compaternitas causatur ex pambulis ad sacra puta ex cathecismo et hinc videtur et videtur quod sic. Dicitur enim quedam decreta. quod a primo pabulo salis non potest fieri vixor. ergo contrahitur ibi compaternitas. Preterea cathecismus censetur christianus. Sed qui dat christianissimum efficitur compater. ergo etc. Respondeo quidam dicunt quod omnia illa sacramentalia sufficiunt ad causandum compaternitatem. Quidam dicunt quod solum contrahitur quantum ad tria scilicet in cathecismo baptismo

Duodecimum

et confirmatione. Sed mihi videtur quod solum contrahitur in duobus scilicet in baptismo et confirmatione. quia comaternitas similitudo quedam est paternitatis. paternitas autem non fit nisi in generatione. et ideo non solum in illis sacramentis in quibus est quedam generatio spiritualis contrahitur comaternitas que matrimonium impedit. Ad primum ergo dicendum quod illa non sunt intelligenda sigillatim sed sunt accipienda collectivae et simul quia qui in omnibus istis adest efficitur pater. Ad 2° dicitur quod catechuminus dicitur christianus per fidem non per baptismum quem nondum suscepit et ille qui dat christianissimus qui dat sacramentum baptismi.

Articulus vicesimus

Unde questum fuit utrum sit una ecclesia que fuit in principio tempore apostolorum et que est modo. Et videtur quod non. quia nunc non utitur eisdem regulis. Tunc enim prelati erant sine auro et argento in zonis suis. ergo etc. Preterea non legitur quod christus et apostoli habuerint castra. modo autem ecclesia habet. ergo etc. Contra Math. ultimo. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. hoc autem non intelligitur tantum de apostolis quia omnes mortui sunt et adhuc seculus non est consummatum. ergo etc. R^o dicendum quod eadem est numero ecclesia que tunc erat et que nunc est. quia eadem fides et eadem fidei sacramenta eadem auctoritas et eadem professio. unde dicit apostolus. Divisus est christus. absit. Ad primum ergo dicendum quod verba Matthei tripliciter exponuntur. Hyl. et Amb. exponunt secundum sensum mysticum dicentes. Nolite portare aurum etc. id est. nihil in spiritualibus ministeriis auro vendatis. non duas tunicas. id est. non duplicem animum habeatis. Alii exponunt ad litteram et una expositio est Aug. qui dicit quod illa verba non dicuntur per modum precepti sed permissionis ita quod qui non servat non peccat et qui servat melius facit ut sit sensus. Nolite portare. id est. quando itis ad prandium nolite solliciti esse de expensis quia debentur vobis a populo Dignus est enim operarius etc. quasi diceret. ideo permitto quod non portetis qui digni estis accipere ab aliis quibus predicatis. Paulus hoc non servavit et tamen contra regulam hanc non fecit sed supererogavit. Alia expositio est aliorum sanctorum qui dicunt quod hec dicta sunt preceptivae sed hoc preceptum datum est non ad semper servandum sed ad primam missionem. bis enim eos misit scilicet ante passionem iudeis et post resurrectionem gentibus. In prima

Quodlibet

dixit eis. In viam gentium ne abieritis. In secunda dixit. Docete omnes gentes. In prima mandauit q̄ predicta seruarent non aut̄ in secunda. ⁊ ratio huius est q̄ in prima soluz mittebantur ad iudeos apud quos consuetum erat q̄ magistri eorū ab eis sustentarentur. ⁊ ideo sine scandalo poterant accipere et vti potestate sibi concessa. apud vero gentiles non erat huiusmodi consuetudo q̄ apud eos non erant huiusmodi predicatorum. Et ideo fuisset eis scandalum ⁊ visum fuisset eis q̄ pro questu apli predicarēt. ⁊ id̄ Paulus hoc preceptum non seruauit in gentibus. et ideo dominus in secunda missione dixit. Nunc qui habet sacculum tollat similiter ⁊ peram. Ad secundum dicendum q̄ Aug. respondet in epistola contra donatistas. ⁊ habetur super illud ps. quare fremuerunt gentes. distinguit enim diuersa tempora ecclesie. fuit enim tēpus qui asiterunt reges aduersus xpm ⁊ in illo tempore non soluz nō dabant fidelibus sed ⁊ eos occidebant. Aliud vero tempus ē nūc quo reges intelligunt ⁊ cruditi seruiunt domino ihū xpo in timore ⁊ cōf. ⁊ id̄ in isto tempore reges sunt vasalli ecclesie. ⁊ ideo ē ali⁹ status ecclesie nunc ⁊ tunc non tamen est alia ecclesia.

Et inde q̄situs ē de virtutibus. Primo de quadā virtute intellectuali. s. de veritate. Secūdo de virtutib⁹ moralib⁹. De veritate q̄sita sunt duo. Primo de fortitudine veritatis. Secundo de confirmatione veritatis que est per iuramentum.

Articulus vicesimus primus

Ircā primum q̄situs ē vtrū veritas sit fortior inter vinū ⁊ regem ⁊ mulierē. ⁊ videtur q̄ vinum q̄ imutat maxime hominem. Item q̄ rex q̄ pellit hominem ad id qd̄ est difficilimum scz ad hoc q̄ se exponat periculo mortis. Item q̄ mulier q̄ dominat etiam regibus. Contra. Esdre. Fortior est veritas. R. q̄ d̄ q̄ bec est questio proposita inuenibus dissolucnda in Esdra. Sciendum g⁹ q̄ si consideremus ista quatuor secundum se scz vinū ⁊ regem ⁊ mulierem ⁊ veritatem non sunt comparabilia q̄ non sunt vni⁹ generis tamē si considerentur p̄ comparationē ad aliquē effectū concurrunt in vnum ⁊ sic possunt comparari. Dic aut̄ effectus i quē pueniūt ⁊ pnt ē imutatio cordis humani. Qd̄ g⁹ inter ista magis imutet cor hoīs videndum est. Sciendum est g⁹ q̄ imutatum hoīs quoddam ē corporale ⁊ aliud est aiiale. ⁊ hoc est duplex. sensibile ⁊ intelligibile. Intelligibile etiam est duplex. s. practicū ⁊ speculatiuum. Inter ea autem que pertinet ad imutantiā naturaliter secundum dispositionem corporis habet excellentiam vinum qd̄

Duodecimum

facit per talēta loqui. Inter ea q̄ pertinet ad imutanduz appetituz sensitium excellentius est delectatio ⁊ precipue circa venerea. ⁊ sic mulier est fortior. Itē in practicis ⁊ in rebus humanis que potest homo facere maximam potestatez habet rex. In speculatiuis summum ⁊ potentissimū est veritas. nunc autē vires corporales subiciuntur virib⁹ aīalib⁹. vires aīales itellectualib⁹ ⁊ itellectuales practice speculatiuis. ⁊ idē simplr veritas dignior ē ⁊ excellētior ⁊ fortior

Articulus vicesimussecundus

Secundo queritur utz accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento nō cōmunicandi teneatur seruare iuramentum. ⁊ videtur q̄ sic. quia sic obligatus non debet facere aliquid qd̄ vergat in detrimentum illius qui dedit vel qui docuit hoc autem esset si aliis cōmunicaret. g⁹ ⁊ c. Preterea cōmunicare tale experimentum nō tenetur ex parte salutis eterne alicui. Cū ergo non teneatur alteri cōmunicare non debet sic obligatus cōmunicare. Contra. Non cōmunicare salubre remedium siue quodcūq; bonum est cōtra caritatem. g⁹ ⁊ c. R.⁹ aliter dicendum est hic simpliciter ⁊ aliter in casu. simpliciter loquendo non tenetur s; male fecit iurando. iuramentum enim non solum amittit viz qn̄ iuramentum est illicitum sed iurando peiorat qz iuramentum obligans debet habere iudicium iusticiam et veritatem. sed ⁊ si iuro quandoq; aliquid qd̄ licet mihi non facere. puta nō ire ad ecclesiam non licet tamen iurare. qz licet sit mihi licitum pro aliquo tēpore non facere vel dimittere bndi bonum qd̄ est ad ecclesiaz ire non tamen licet mihi iuramentum interponere ⁊ animuz obfirmare ad aliqd̄ bonū non faciendum. qz hoc ē facere cōtra spiritum. s. ⁊ ideo iuramentum cōtra omne id qd̄ est de genere bonoz est illicituz ⁊ nō ē seruanduz. tñ in casu seruare tenet. puta si ille vel alius sufficiens medic⁹ p̄sens esset ⁊ parat⁹ esset curare ⁊ vti illo expimēto in salutē corporalē alioz. ⁊ sic patet solutio ad obiecta.

Inde q̄situm ē de vtutibus moralib⁹. Et primo d̄ vtutib⁹ s; se. z. specialiter de quodā actu iusticie. s. d̄ restitutione.

Articulus vicesimustertius

Ira p̄ q̄situm ē utz vtutes morales sint cōnexe. ⁊ videt q̄ non qz acquiruntur ex actib⁹ qui sunt diuisi ⁊ distincti. g⁹ p̄t acquiri vna vt̄ sine alia. Preterea Aug. dicit. Nihil cōtra dīnaz sniaz dicit q̄ dicit q̄ h; vnā n̄ h; oēs. Preterea vtutes habēt ex cōsuetudīe q̄ r̄q̄rit ip̄s. R.⁹ ⁊ d̄ s; oēs sc̄s q̄ sic. s; loq̄ndo

Quodlibet

de virtutibus in communi duplex ratio assignatur a diuersis scilicet
quod diuersimode locuti sunt de virtutibus. virtutes enim cardina-
les dupliciter accipiuntur ab aliquibus. Quidam enim dicunt vir-
tutes esse quosdam modos generales qui requiruntur in omni vir-
tute puta quod fortitudo est quecumque firmitas animi in quibuscumque
rebus. temperantia est moderantia animi in omnibus rebus et sic
de aliis. Et secundum istos necesse est quod virtutes sint connexe quia
illi modi generales requiruntur in omni virtute. et si aliquod horum
defuerit non est virtus aliqua quia si temperantia rectitudinem non
habeat que est iusticia vel non habeat animi firmitatem que est for-
titude. et sic de aliis non est virtus. et hunc modum Aug. ponit. 3.
de trini. et magister in. 3. sententiarum. Alii autem accipiunt distincti-
onem harum virtutum secundum determinatas materias. sicut
Arist. et peripatetici. unde prudentia scilicet philosophum non est recta ratio
omnibus sed solum in agibilibus. similiter iusticia non dicit recti-
tudinem animi circa inquisitiones omnium causarum. sed tantum circa
conmutationes et distributiones et actiones humanas que sunt ad
alterum. Fortitudo etiam dicit firmitatem animi non circa omnia sed
circa ea in quibus est difficilimum animum fortem habere scilicet cir-
ca pericula que sunt in bellis. temperantia vero est circa ea in qui-
bus difficilimum est animus moderare scilicet circa delectationes gu-
stus et tactus que sunt maxime delectationes non in quibuscumque
aliis concupiscentiis. sicut scientie vel pecunie. et sic etiam loquendo
de virtutibus virtutes morales sunt connexe. cuius connexionis ra-
tio accipitur scilicet philosophum ex parte prudentie quia nulla virtus potest ha-
beri sine prudentia. et impossibile est habere prudentiam sine virtu-
tibus moralibus cuius ratio est quia prudentia nihil aliud est quam rec-
ta ratio agibilium. Impossibile est autem rectam rationem habere
circa aliquod nisi ex recta ratione circa principia. principia autem
agibilium sunt fines virtutum. et circa fines virtutum nullus bene
se habet nisi per habitum illius virtutis. et sic necesse est quod pruden-
tia habeat secum alias virtutes morales. similiter alie non possunt
haberi sine prudentia. Potest enim aliquis habere inclinationem
naturalem ad actus alicuius virtutis sine prudentia. et quanto ha-
bet maiorem inclinationem sine habitu virtutis tanto peius est et plus
impingere potest sine prudentia. sicut patet de illo qui habet fortitu-
dinem naturalem sine discretionem et prudentiam. Et ideo dicit Greg.
Ceterae virtutes nisi ea que agunt prudenter agant et cetera. Est et alia
ratio connexionis in virtutibus gratuitis propter caritatem in qua

Duodecimum

connectuntur qz qui habet caritatem habet omnes virtutes gratis. et similiter qui habet vnam habet caritatem. Ad primum g^o d^o q^o actus non sunt diuisi s^z virtutes. qz non potest esse actus temperantie sine actu fortitudinis nec fortitudinis nisi cum actu temperantie etc. Ad 2° d^o q^o hoc dicitur qz non probatur per auctoritatem biblie. Ad 3° d^o q^o non dicuntur morales a consuetudine sed a more. et dato q^o indigeant tempore tamen non habebit virtutem nisi sit prudens.

Et inde quesitum est de restitutione que est actus iusticie. Et circa hoc quesita sunt tria. Primo de illis qui propter partes sunt extra ciuitates. Secundo de eo qui mala fide longo tempore prescripsit. Tertio de eo qui aliena consumpsit.

Articulus vicesimusquartus

Circa primum queritur utrum expulsi propter partes possint expectare bona sua ab illis qui sunt in ciuitate manentes. et videtur q^o non. qz multi de his qui sunt in ciuitate culpam non habuerunt ad eorum expulsionem et sic punirentur aliqui pro culpa alterius. Preterea expulsi fuerunt contra partem ecclesie et sic iustum bellum. g^o actio est contra eos et sic damna eis non sunt restituenda. Preterea secundum philosophum cum mutatur ordo ciuitatis non remanet eadem ciuitas. sed cum mutatur dominus et principatus mutatur ordo. et sic non est eadem ciuitas. g^o expulsi non pertinent a modo ad ciuitatem que prius erat. g^o non tenentur eis ad restitutionem. Contra. qui spoliatur a raptoze potest repetere et accipere ea que sunt sibi ablata. g^o et illi expulsi. R^o d^o q^o aut sunt expulsi iuste. s. propter eorum culpam et sic non possunt repetere amissa. aut iniuste. i. sine culpa et sine debito ordine iusticie et sic possunt repetere. Si autem habent superiorem debent per superiorem petere sibi restitui. si autem non habent superiorem ipsimet possunt si possunt recuperare.

Ad primum g^o d^o q^o non punitur sic aliquis pro peccato alterius sed pro suo qz maiores omnia faciunt auctoritate et fauore populi et sic populus in fauendo maioribus fuit in culpa. Preterea illud intelligitur de pena spirituali qua nullus punitur sine propria culpa non de corporali qua frequenter vnus pro alio punitur. Ad 2° d^o q^o in quibus iuste agunt sunt pro ecclesia in quantum iniuste contra ecclesias. Ad 3° d^o q^o sicut sunt eadem persone manifestum est q^o tenent sibi. alie omnia non tenent.

Articulus vicesimusquintus

Secundo queritur utrum ille qui mala fide prescripsit teneatur ad

Quodlibet

restitutionem. et videtur quod non quia lex dicit quod qui etiam mala fide prescribit acquirit dominium. Contra. Decretum dicit quod tenetur nec acquirit dominium. R. dicit quod circa hoc est contrarietas iuris civilis et canonici. quia secundum ius civile talis prescriptio tenet: secundum ius canonicum talis prescribere non potest. Et ratio huius contrarietatis est quia alius est finis quem intendit civilis legislator. scilicet pacem servare et stare inter ciues que impediretur si prescriptio non curreret. quicumque enim vellet posset venire et dicere illud fuit meum quocumque tempore. Finis autem iuris canonici tendit ad quietem ecclesie et salutem animarum. nullus autem in peccato saluari potest nec penitere de damno vel de alieno nisi ratio penset. Et idem dicitur est quod si quis prescribat bona fide possidendo non tenetur ad restitutionem etiam si sciat alienum fuisse post prescriptionem quia lex potest aliquem pro peccato et negligentia punire in re sua et illam alteri dare et concedere. sed qui mala fide prescribit tenetur emendare et satisfacere reddendo damnum quod intulit. Ad primum ergo dicitur quod verum est quod omnia sunt principum ad gubernandum non ad retinendum sibi vel ad dandum aliis. et si que leges tales sunt tyrannice sunt et non absoluunt a conscientia sed a foro iudiciali et violentia.

Articulus vicesimus sextus

tertio querebatur utrum ille qui rem alienam presumptit teneatur ad restitutionem. et videtur quod non quia ille cuius res fuerat non habet actionem in presumpto rem. intellige si ius habet casum in prescriptione. Contra. Ille mala fide possedit alienum quod presumptit

R. dicit quod tenetur. cuius ratio est quia quilibet tenetur ad faciendum iusticiam alteri. consistit autem iusticia in quadam equalitate. unde nisi re integretur equalitas non potest aliquis esse iustus. Inequalitas autem fuit quod presumptit rem non suam. et ideo oportet quod reddat. Ad primum ergo dicitur quod licet non habeat actionem in eum qui presumptit secundum ius civile. habet tamen secundum ius divinum cuius finis est salutem animarum et idem ei repugnat

Et inde quesita sunt de officiis quatuor. Primo de officio expositorum sacre scripture. Secundo de officio predicatorum. Tertio de officio confessorum. Quarto de officio vicariorum.

Articulus vicesimus septimus

Irca primum quesitum est utrum omnia que doctores sancti dixerunt sint a spiritu sancto. et videtur quod non quia in suis dictis sunt aliqua falsa. nam in suis expositionibus quandoque dissonant non potest autem esse verum quod dissonum vel dissonum est quia utraque pars contradictionis non potest esse vera. Contra. Ad eundem pertinet

Duodecimum

facere aliquid propter finem et perducere ad illum finem. Sed finis scripture que est a spiritu sancto est eruditio hominum. hec autem eruditio hominum ex scripturis non potest esse nisi per expositiones sanctorum. 1. g. expositiones sanctorum sunt a spiritu sancto. 2. R. d. q. ab eodem spiritu scripture sunt exposite et edite. unde dicitur. 1. ad Cor. 2. Naturalis homo non percipit ea que dei sunt. spiritualis autem igitur. Et precipue quantum ad ea que sunt fidei. quia fides donum dei est. et ideo interpretatio sermonum numeratur inter alia dona spiritus sancti. 1. ad Cor. 12. Ad primum igitur d. q. gratie gratis date non sunt habitus sed sunt quidam motus a spiritu sancto alias si essent habitus prophetia quoniam vellet per donum prophetie revelationem haberet quod falsum est. et ideo de aliquibus occultis reuelandis aliquando tangitur mens a spiritu sancto et aliquando non sed aliqua eis occultantur. unde dixit helyseus. 4. R. 3. et dominus celavit a me. Aliquando etiam aliqua dicunt a seipsis. sicut patet de Nathanael qui consuluit David quod edificaret templum. postea autem a domino reprehensus et quasi retractus prohibuit hoc ipsi David ex parte dei. hoc tamen tenendum est quod quicquid in sacra scriptura continetur verum est. alias qui contra hoc sentiret esset hereticus. expositores autem in aliis que non sunt fidei multa ex suo sensu dixerunt. et ideo in his poterant errare. tamen dicta expositorum necessitate non inducunt ut necesse sit eis credere. sed solum scriptura canonica que in veteri et in nouo testamento est.

Articulus vicesimus octauus

Et inde quaesitum est de predicatoribus. Et circa hoc quaesita sunt duo. Primo utrum aliquis possit predicare propria auctoritate ita ut liceat predicare sine licentia prelati. et videtur quod sic quia predicare est bonum alii facere. Sed debemus bonum operari ad omnes ad Gal. 6. g. 21. Preterea dicitur Eccles. Unicuique mandauit deus de primo suo. g. 21. Contra ad Rom. 10. Quod predicabunt nisi mittant. g. 21. R. d. q. nullus quantumcumque scie magne vel potentie scitatus nisi missus a deo vel a prelo predicare potest quia nullum agens naturam est agere nisi. s. d. bitas materiam. Predicatio autem est exhortatio et doctrina si sit publica respiciens totam ecclesiam et cura publica ecclesie commissa est prelati et ideo nullus debet aliquid exercere quod requirat auctoritatem publicam nisi auctoritate prelati. Ad primum igitur d. q. quilibet libet facere bonum sibi propositum. non autem quodcumque bonum. Ad 2. d. q. mandauit deus moneri primum priuata monitione et familiariter

Articulus vicesimus nonus

Et secundo utrum aliquis prohibetur a principe seculari debeat dimittere predicationem. Et videtur quod non. Nolite timere eos qui

Quodlibet

occidunt corpus dicitur predicatoribus. g^o timore principum nō debent dimittere. Preterea Act. 4. Deo oportet magis obedire & hominibus. Sed deus precipit precipue prelati & predicēt. z. ad Thi. 4. Predica verbum. g^o zc. Preterea nullus debet obedire alicui in eo in quo peccat precipiens. S3 princeps peccat prohibendo hoc. g^o zc. Contra. Act. 13. qz repulistis regnū dei zc.

Preterea Math. 10. Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam. R^o dō q̄ hic est opus duplici distinctione. quia quando aliquis prohibetur predicare vel prohibetur solum a tirāno. aut simul a tiranno z populo. Si primo modo sic cuz de multitudine sint aliqui qui audire volunt non est dimittenda predicatio quāuis sic sit moderanda quo ad tempora z loca vt ex timore ad tirannum non impediatur z quandoq3 etiam tunc liceret predicare occulte per domos sicut aplos legitur factum. Si secundo modo tunc debet cedere predicator z fugere ad alia loca secunduz mandatum domini. Et hoc etiaz Grego. dicit in dyalogo. q̄ quādo omnes sunt mali z indurati debet eis dicere illud apli. Quia repulistis a vobis regnum dei zc. Alia distinctio est hic habenda qz predicator aut habet curam animarum aut non. i. predicat ex necessitate officii aut propria sponte. Si primo modo sic nō debet dimittere gregem etiam propter periculum mortis. dūmodo possit aliquid bonum facere remanendo cuz grege. Si secundo modo sic etiaz si posset ibi inter tales fructificare nō tenetur ibi stare nec ad ponendum animā suam nisi in casu. puta si aliquis vellet corrumperē fidem z tuncubi fides periclitaretur teneretur animā pro fratribus ponere qz hoc est in precepto in tali casu. Si autem non imminet talis casus sic est in consilio qz omnia consilia in casu sūt in precepto. Ad primuz g^o dō q̄ deus precipit predicare tamē ordinate z eo modo vtile quo sit saluti animarum. Ad secundum dō q̄ non est aliquid dimittendum qd̄ fit s3^o deum timore mortis. q̄ si aliquis sine causa z sine necessitate se ingerat ad periculum non fit sapienter. Ad tertium dō q̄ falsum est. Naz s3^o Aug. aliquando imperator peccat precipiendo q̄ deuotus miles non peccat obediēdo maxime si militi nō ostet illud esse peccatū.

Articulus tricesimus

Artio vtrum liceat predicatoribus recipere elemosinas ab usurariis. z videtur q̄ sic. i. ad Cor. 9. Si nos vobis spiritualia seminamus zc. Preterea ius naturale habet q̄ homo

Duodecimum

vinat de labore suo. dignus est enim operarius etc. hoc enim concessum est homini a creatore. In sudore etc. gen. 3. Contra. usurarii nihil habent nisi quod est alienum. R. d. d. q. de rapina usure et homini in generali loquendo non potest fieri elemosina Isa. 61. Odio habens rapinam in holocaustum. tamen in speciali casu predicatoribus qui predicant usurariis et monent eos restituere licitum est accipere. et hec est una ratio. Alia est quando non habent alias unde vivant et in extrema necessitate omnia sunt cordia et ab omnibus licite accipere ad sustentationem et necessitatem.

Articulus tricesimus primus

Et inde questum fuit de officio confessorum utrum aliquis possit confessiones audire de indulgentia domini pape sine voluntate proprii prelati. et videtur quod non quia quilibet tenetur confiteri proprio sacerdoti. g. etc. Preterea papa nulli preiudicat propter aliquam indulgentiam. Contra. Papa est super omnes. g. cui vult quid et quantum vult potest committere et indulgere. R. d. d. q. quidam dicunt quod quilibet sacerdos potest absolvere quemlibet a quolibet peccato. et licet non bene faciat absoluendo tamen absolutus est. et ratio horum fuit quia simul datur presbitero in sua ordinatione potestas consecrandi corpus christi et potestas clauium. et ideo sicut potest consecrare quamlibet hostiam ita potest absolvere quemlibet. Sed hoc est erroneum quia nullus potest absolvere propria auctoritate nisi eum qui est aliquo modo sibi subditus. quia actus fiunt in materia propria et absolutio sacramentalis habet iudicium annexum. et hoc. scilicet iudicium non est nisi in subditos et inferiores. Qui ergo non habet subditos non potest absolvere et sic iurisdictio dat materiam sacerdoti determinatam. secus autem est de hostia que est materia determinata. Cum ergo nulla cura committitur habet clauem ligatam ut iuris dicunt. scilicet quia non habet omnino materiam. Alii dicunt quod nullus potest etiam auctoritate superioris prelati absolvere subditum inferioris prelati contra voluntatem ipsius. puta non potest auctoritate episcopi contra voluntatem parochialis aliquem absolvere. hoc etiam est erroneum. quia ad absolvendum requiritur potestas sacerdotalis et iurisdictio. episcopus autem habet immediatam iurisditionem in omnes. unde episcopus potest omnium confessiones audire etiam contra voluntatem presbiteri parochialis. et similiter etiam ille cui episcopus committit et multo magis si papa committit. Unde archiepiscopus quia non habet immediatas iurisditiones in omnes sui archiepiscopatus nisi ex appellatione non posset alicui dare licentiam

Quodlibet

vel auctoritatem audiendi confessiones contra voluntates episcopi et dyocesani suffraganei. Ad primum ergo patet per ea que dicta sunt. quia episcopus et papa plus potest quam sacerdos. Ad secundum dicendum quod hoc non est in preiudicium sed in auxilium. quia audire confessiones non est statutum in fauorem sacerdotum alias essent multum infideles serui si propter honorem sacerdotum confiteri peccata esset necessarium. sed hoc est introductum ad salutem animarum.

Articulus tricesimus secundus

Et inde quesitum fuit de officio vicariorum utrum vicarius alicuius possit vices suas committere alteri. et videtur quod sic. quia effectus bonis virtutem cause potest in ea in qua potest causa. Contra Quia hoc videtur esse contrarium illi puer. 27. Diligenter agnosce vultus pecoris tui. Respondeo dicitur quod ille qui constituitur vicarius non potest totam suam potestatem committere sed potest partem. quia intentio committentis est ut exequatur sicut quod potest ille cui committit. et forte talis non potest totum facere quod sibi committitur. et ideo potest aliquid alteri committere. Ad primum ergo dicitur quod effectus non habet semper totam virtutem cause nisi esset episcopus. Ad secundum dicitur quod hoc ipsum facit ut cognoscat vultum pecoris.

Articulus tricesimus tertius

Et inde quesitum fuit de pertinentibus ad culpam. Et primum de peccatis. et de penis. De primo quesita fuerunt duo. primo de pertinentibus ad culpam originale. et ad culpam actuales. De peccato originali quesitum fuit utrum traducatur per translationem seminis.

Respondeo dicitur quod sic. quia peccatum originale est peccatum nature et non attingit personam nisi in quantum est in tali natura. tota autem humana natura est sicut unum bonum. ubicumque ergo illa natura reperitur ibi est peccatum nature quod est originale. Nota quod percussio habet rationem culpe non in quantum ipsius manus sed in quantum fit a principio voluntatis.

Articulus tricesimus quartus

Et inde queritur de culpa actuali. Et primo de peccato cogitationis duo fuerunt quesita. Primo utrum consensus in delectationem sit peccatum mortale. Respondeo dicitur quod hic non queritur de consensu in delectationem actus quia hic plane mortale est. Sed de consensu in actum cogitationis tantum. sicut cum aliquis cogitat delectationem fornicationis et delectatur et placet sibi hec cogitatio. Est ergo duplex cogitatio delectationis. vel propter ipsam cogitationem. vel propter rem cogitam. Prima est cum quis cogitat de triangulo vel de bellis regis non propter regem sed propter ipsas

Duodecimum.

cogitationem. secunda est cum delector cogitando de amico propter ipsum qui sit mihi per cogitationem et in cogitatione presens. Sic ergo cogitatio potest cogitari ut delectans prout est cogitatio et sic non est peccatum. sicut si debeo narrare de fornicatione et occurrunt pulchre vie et delector. Si autem cogitatio est delectans propter rem cogitatam impossibile est quod hic procedat nisi ex amore fornicationis. et ideo consentire in eam est consentire in amorem et in usum rei illicite. et ideo est peccatum mortale.

Articulus tricesimus quintus

Secundo de suspicionem utrum sit peccatum mortale. et videtur quod sic. talibus enim dicitur dominus Isa. 5. Ne qui dicitis etiam. Contra. super illud. Nolite ante tempus iudicare. dicit glo. quod est veniale peccatum. R. dicitur quod in illis que sunt mortalia peccata ex genere motus imperfecti non sunt peccata mortalia sed venialia. Adulterium enim est mortale scilicet quando est completa voluntas non autem quando est incompleta. non enim quilibet motus concupiscentie est peccatum mortale. Iudicium autem est duplex scilicet de rebus et de personis. Iudicium de rebus semper est mortale peccatum. puta dicere quod dare elemosinam sit malum. Iudicium autem de personis licet quandoque sit falsum non tamen semper est peccatum nisi quando est omnino temerarium. Unde Aug. in sermone domini in monte. Si erramus in iudicio personarum non erremus in iudicio rerum. scilicet quando ex leui re iudicium procedit firmum in corde aliquando est peccatum mortale quia est cum contemptu proximi. suspicio autem est quid imperfectus in genere iudicii. et ideo est imperfectus motus. et ideo non est mortale ex genere quauis si fiat ex odio erit aliquando mortale.

Ad primum ergo dicendum quod qui dicit bonum malum etiam non suspicatur sed iudicat et ideo peccat.

Articulus tricesimus sextus

Et de quaesita fuerunt de peccato operis tria. Primo utrum liceat uti sortibus maxime in apertione librorum. R. dicitur quod fors proprie est iudicium quod exquiritur ex aliquo ab homine facto ad inquirendum occultum. Dico autem quod ab homine facto quia querere de factis ab aliis non est fors. sed aut augurium aut aliquid aliud. ut quando aliquis facit sicut geomantici et cum taxillis et de festucis et in apertione librorum. Nec autem sunt ad tria. aut ad inquirendum voluntatem aut ad consultandum dubium aut ad diuidendum. et sic sumitur triplex fors. scilicet diuisoria. consultoria. et diuinatoria. Aliqui faciunt has quasi committentes fortune. sicut cum quis non videt debere ire tamen

Quodlibet

ponamus quis debeat ire et hoc aliquando vana aliqui intentio
exquirendi iudicium alicuius rei. sicut quidam ad inquirendum
iudicium astroꝝ exquirunt sicut geomantici qui dicunt ꝑ secūdu
motum celi manus mouetur et sic est peccatuꝝ. Aliqui intendunt
scire iudicium dyaboli. sicut Nabuchodonosor et hoc est sacrilegiu
Aliqui iudicium diuinuꝝ et sic non semper est peccatum. et sic fors
diuinatoria quatuor habet gradus. et primo modo aliquando e leue
peccatum vel non est peccatum. 2º modo peccatum est et 3º et 4º non
semper peccatum est. sed quando quis non ex necessitate facit qz
sic est temptare deum. et paraꝝ. et. Cum ignoramus quid agere de
vel quando sine debita deuotione. sicut Beda Act. 1. quando ali
quis res sacras ouertit in res temporales sicut cum aperit libros
pro temporalibus vsꝑ qñ de eo qd est supra nos sicut qñ quis no
cordat. qz hoc e facere iniuriam spiritui sancto qui creditur firmi
ter esse in ecclesia vel in collegiis. tamen in electione secularium
nihil prohibet sortibus vti.

Etudo de retentione supfluoꝝ vtz ille qui no dat supfluu
qd bz. p deo peccet. dicit. n. Aug. ꝑ qui retinet et. sicut. 8
in. 8. qdlibet. 3º de pplexitate vtz aliquis possit esse perplexus.

Articulus tricesimusseptimus

Einde quesitum est de penis. Et primo de pena temporali
vtx aliquis religiosus expelli debeat propter peccatum de
religione si sit paratus corrigi et sustinere penam. Rº dicenduz
ꝑ apłus dicit. Auferte malum ex vobis. modicum enim fermentu
tum et. Aufertur autem aliquis aut per penam corporalem et per
hoc manifestum est ꝑ aufertur etiam ille qui vellet penitere quan
tumcuꝝ sicut homicida suspenditur quantumcuꝝ peniteat. vel
per penam spiritualem. et hoc ecclesia non facit nisi quis esset contu
max. Et ratio huius est qz per penas corporalem aufertur aliquod
temporale qd potest recompensari per aliquod maius bonuꝝ. sed
bonum spirituale quod adimitur non potest recompensari. et ideo
non debet religio infligere talem penas quadiu vult corrigi. quo
niam sicut est excoꝑunicatio in ecclesia ita est expulsio a religione
Et ideo dicendum ꝑ nullus e nisi propter contumaciam expellen
dus. sed est sequestrandus in carcere vel alio modo.

Finitur quodlibet liber sancti
Thome. Deo gracias

Incipiunt tituli questionuz de duodecim quodlibet sancti Thome de Aquino ordinis predicatorum secunduz ordinem alphabeti assignati. Et primo de angelis.

A

Utrum angelus sit in loco per operationem tantum. Quodlibet primo. Articulo.	4.
Utrum angelus transeat ab extremo ad extremuz per medium. Quodlibet primo. Articulo.	5.
Utrum angelus ponatur subaliter ex essentia et esse. q. 2. ar.	5.
Utrum in angelo sit idem suppositum et natura. q. 2. ar.	4.
Utrum angelus sit causa anime rationalis. q. 3. ar.	6.
Utrum angelus possit influere in animam ronalē. q. 3. ar.	7.
Utrum quicquid agit angelus agat per imperium voluntatis. q. 6. ar.	2.
Utrum angelus possit esse in duero celi empirei. q. 6. ar.	3.
Utrum intellectus angelicus possit intelligere singularia. q. 7. ar.	3.
Utrum in angelis sit compositio accidentis et subiecti. q. 7. ar.	6.
Utrum angelus sit compositus ex materia et forma. q. 9. ar.	6.
Utrum angelus possit cognoscere simul res in verbo et in propria natura. q. 9. articulo.	7.
Utrum angelus meruerit suam beatitudinem. q. 9. ar.	8.
Utrum angelus moueatur in instanti. q. 9. ar.	9.
Utrum angeli possunt imprimere vel aliud facere in corpora inferiora. q. 9. articulo.	10.
Utrum duratio angeli habeat prius et posterius. q. 10. ar.	4.
Utrum motus angeli sit in instanti. q. xi. ar.	4.
Utrum esse angeli sit accidens eius. q. 12. ar.	6.
Questiones de Anima.	
Utrum per aduentuz anime excludantur omnes forme que prius erant. q. primo. articulo.	5.
Utrum anima a corpore separata possit pati ab igne corporeo. q. 2. articulo.	13.
Utrum anima sit composita ex materia et forma. q. 3. ar.	20.
Utrum anima separata a corpore cognoscat aliam animam hominis quaz in hac vita cognouit. q. 3. ar.	21.

Utrum anima separata a corpore possit naturaliter pati ab igne corporeo. q. 3. articulo.	23.
Utrum anima accipiat species quibus cognoscit a rebus que sunt extra eam. quodlibet. 8. articulo.	3.
Utrum anima vegetabilis et sensibilis educantur in esse per creationem. quodlibet. 9. articulo.	xi.
Utrum anima sit sue potentie. quodlibet. 10. ar.	5.
Utrum anima rationalis sit corruptibilis. q. 10. articulo.	6.
Utrum anima quicquid intelligit intelligat in prima veritate. quodlibet. 10. articulo.	7.
Utrum anima separata actum sensitiuarum potentiarum habere possit. quodlibet. 10. articulo.	8.
Utrum sint eiusdem substantie anima sensitiva et intellectiva. q. 10. ar. 5.	9.
Utrum celum sit animatum. q. 12. articulo.	9.
Utrum anima perficiat corpus immediate vel mediante corporeitate. quodlibet. 12. articulo.	10.
Utrum anima sit ex traduce. quodlibet. 12. articulo.	xi.
Utrum intellectus humanus cognoscat singularia. q. 12. ar.	12.
Utrum habitus sciencie acquisite remaneant post hanc vitam. q. 12. ar. 13	13.
Utrum arcus nubium sit signum diluuii non futuri. q. 3. ar.	30.
Utrum aque sint super celos. quodlibet. 4. articulo.	3.
Utrum mulier accusata in adulterio teneatur in iudicio peccatum suum confiteri. quodlibet. 5. articulo.	16.
Utrum alimentum auertatur in veritate humane nature. q. 8. ar.	16.
Utrum beatus Matheus fuit vocatus statim de theolonia ad statum apostolatus et perfectionis. quodlibet. 5. articulo.	21.

Questiones de beatitudine.

B

Utrum beatitudo sanctorum per prius consistat in intellectu quam in affectu vel econuerso. quodlibet. 8. articulo.	9.
Utrum beati in gloria per prius ferantur ad contemplandam christi diuinitatem quam eius humanitatem. quodlibet. 8. articulo.	20.
Utrum omnes sancti qui sunt per ecclesias canonizati sint in gloria vel aliqui eorum sint in inferno. quodlibet. 9. articulo.	16.
Utrum intellectus creatus possit diuinam essentiam immediate videre. quodlibet. 7. articulo.	1.
Utrum aliquis intellectus creatus possit videre deum per essentiam. quodlibet. 10. articulo.	17.

De beneficiis et prebendis ecclesiasticis.

Utrum prelatus ecclesie possit ecclesie curam committere suo con-
sanguineo & si idoneo postposito meliori. q. 4. articulo. 15.

Utrum prelatus qui dat beneficium ecclesiasticum alicui suo con-
sanguineo vel amico ut alii eius amici exaltentur symoniam com-
mittat. quodlibet. 5. articulo. 23.

Utrum Episcopus peccet dans beneficium bono si pretermittat
meliozem. quodlibet. 6. articulo. 9.

Utrum ille qui habet plures prebendas peccet ex hoc ipso & opi-
niones magistrorum sunt in contrarium. q. 8. articulo. 13.

Utrum habere plures prebendas sine cura animarum absq; dis-
pensatione sit peccatum mortale. quodlibet. 9. articulo. 15.

Utrum melius faciat qui consentit electioni canonice de se facte
& qui eam recusat. quodlibet. 5. articulo. 22.

Utrum necesse sit semper eligere meliozem. q. 8. articulo. 6.

De bigamis.

Utrum papa possit dispensare in bigamia. q. 4. articulo. 13.

De caritate.

ℒ

Utrum habens caritatē eā cognoscat per speciem. q. 9. ar. 4.

Utrū caritas secundum suam essentiam augeatur. q. 9. ar. 13.

De celo empireo

Utrū celus empireus habeat influentiā sup alia corpora. q. 6. ar. 19

De conscientia.

Utrum conscientia erronea liget ad peccatum. q. 3. articulo. 27.

De corpore glorioso.

Utrum corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio corpore
non glorioso in eodem loco quodlibet. 1. articulo. 21.

Utrum hoc fieri possit miraculo. quodlibet. 1. articulo. 22.

Utrum corpus resurgat idem numero. quodlibet. xi. articulo. 6.

De cruce signatis.

Utrū cruce signatus qui moritur ante & iter arripit habeat ple-
nam indulgentiam peccatorum. quodlibet. 2. articulo. 16.

Utrum vir possit accipere crucem ad transfretandum ultra mare
nolente uxore si de eius incontinentia timeatur. q. 4. articulo. xi.

Utrum melius moriatur cruce signatus qui moritur in via eundi
ultra mare & ille qui moritur redeūdo. quodlibet. 5. articulo. 14.

De correctione.

Utrum debeat aliquis in publico vel in privato corrigere prox-
imum vel fratrem suum. quodlibet. xi. articulo. 22.

Utrum si aliquis sciat peccatum proximi peccet mortaliter referēdo illud statim prelato suo. q. xi. ar. 13.

De damnatis.

D

- Utrum damnati in inferno gaudent et consolentur de penis inimicorum suorum quos secum vidēt in inferno puniri. q. 3. ar. 24.
- Utrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia. q. 7. ar. xi.
- Utrum corpora damnatorum resurgēt sine deformitatibus. q. 7. ar. 12.
- Utrum corpora damnatorum punientur vermibus et fletu corporali. q. 7. articulo. 13.
- Utrum damnati post diem iudicii videant gloriam sanctorum. q. 8. articulo. 16.
- Utrum damnati vellent suos propinquos esse damnatos. q. 8. ar. 17.
- Utrum in damnatis sit tantum pena ignis vel etiam pena aque. q. 8. articulo. 18.

De decimis.

- Utrum propter consuetudinem aliqui deobligentur a iure reddēdi decimas. q. 2. articulo. 8.
- Utrum pauper teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti. q. 6. ar. 10.

Questiones de deo. Et primo de eius essentia et esse.

De pluralitate personarum.

- Utrum vnitas essentie ponat in numero cum vnitate persone. q. 6. ar. 1.
- Utrum imēsitās diuina excludat pluralitatē personarum. q. 7. ar. 6.
- Utrum vnitas aliquid positue dicat in diuinis et non remotionem tantum secundum opinionem magistri. q. 10. ar. 1.
- Utrum solius dei sit proprium esse vbiq. q. xi. ar. 1.
- Utrum in deo sit tantum vnum esse scilicet essentiale. vel preter illud sit etiam in deo esse personale. q. 12. ar. 1.
- Utrum pater eodem verbo dicat se et creaturam. q. 4. ar. 6.
- Utrum senarius numerus secundum quem omnes creature dicuntur esse perfecte sit creator vel creatura. q. 8. ar. 1.
- Utrum filius distinguat filiatōe a spiritu sancto. q. 4. ar. 7.
- Utrum in deo sit virtus. q. 4. articulo. 2.

Questiones de potentia dei.

- Utrum deus possit facere quod materia sit sine forma. q. 3. ar. 1.
- Utrum deus possit facere vnus corpus simul esse localiter in duobus locis. q. 3. articulo. 2.
- Utrum deus possit aliquid in nihilum redigere. q. 4. ar. 4.
- Utrum deus possit id quod in nihilum redactum est idem numero reparare. q. 4. articulo. 5.

- Utrum deus possit virginem reparare. q. 5. articulo. 3.
 Utrum hec sit falsa deus potest peccare si vult. q. 5. articulo. 4.
 Utrum possit facere q̄ albedo aut aliqua qualitas corporalis sit sine quantitate. quodlibet. 7. articulo. 10.
 Utrum deus possit facere infinita esse actu. quodlibet. 9. ar. 1.
 Utrū deus possit contradictoria facere simul esse. q. 12. articulo. 2.
 Utrum deus possit facere infinita in actu. q. 12. articulo. 3.

De scientia dei. Et primo de ydeis.

- Utrum in deo sint plures ydee. quodlibet. 4. articulo. 1.
 Utrū ydee que sunt in mente diuina per prius respiciant res q̄ tum ad naturam singularem q̄ q̄ tum ad naturā speciei. q. 8. ar. 2.
 Utrum deus sciat primum instans in quo potuit mundum creare. quodlibet. 5. articulo. 1.
 Utrum deus cognoscat malum per bonum. q. xi. articulo. 2.

De prescientia et predestinatione diuina.

- Utrum presciti a deo possint demereri. q. 5. articulo. 2.
 Utrum predestinatio imponat necessitatem. q. xi. articulo. 3.
 Utrum predestinatio sit certa. quodlibet. 12. articulo. 4.

Questiones de dyabolo.

- Utrum dyabolus semper substantialiter inhabitet hominē quandoq̄ peccat mortaliter. quodlibet. 3. articulo. 8.
 Utrū dyabolus agnoscat cogitationes hominum. q. 12. ar. 7.

Questiones de delectatione.

- Utrū consensu in delectatione sit peccatum mortale. q. 12. art. 34.
 Utrum primus motus semper sit peccatum. quodlibet. 4. ar. 21.
 Utrū primi mot⁹ in infidelib⁹ sint peccata mortalia. q. 4. ar. 22.

De honore diuitem.

- Utrū ille qui honorat diuitē ppter diuitias peccet. q. 10. arti. 22.

Questiones de doctoribus et magistris.

- Utrū liceat petere licentiā in theologia docendi. q. 3. articulo. 9.
 Utrū auditores diuersorū mḡrorū tenentiu3 diuersas opi. excusentur a peccato erroris si opiniōes mḡrorū suorū sequant̄. q. 3. ar. 10.
 Utrum magister determinans questiones theologicas magis debeat vti auctoritatibus q̄ rationibus. quodlibet. 4. articulo. 18.
 Utrum si per doctrinam aliqui retrahuntur a meliori bono ille teneatur suam doctrinam reuocare. quodlibet. 5. articulo. 25.
 Utrū oīa q̄ doctores sancti dixerūt sint a spū sancto. q. 12. ar. 27.
 Utrum aliquis qui potest saluti animarum curas impendere peccet si circa studium tempus occupat. quodlibet. 1. ar. 14.

Utrum ille qui semper propter inanem gloriam docuit per penitentiam aureolam recuperet. quodlibet. 5. articulo. 24.

De ecclesie unitate.

E

Utrum sit vna ecclesia que fuit in principio apostolorum et que est modo. quodlibet. 12. articulo. 20.

Questiones de elemosina.

Utrum clerici peccent mortaliter si ea que eis superfluum in elemosinis non largiuntur. quodlibet. 6. articulo. 12.

Utrum mortuus detrimentum patiatur ex hoc quod elemosine quas mandauit dare retardantur. quodlibet. 6. articulo. 13.

Utrum executor debeat tardare distributionem elemosinarum ad hoc quod res defuncti melius vendantur. quodlibet. 6. articulo. 14.

Utrum ille qui non dat pauperi petenti si habeat de superfluo peccet. quodlibet. 8. articulo. 12.

De eternitate mundi.

Utrum demonstratiue probare possit mundum esse eternum. quodlibet. 3. articulo. 31.

Utrum celum et mundus sit eternus. quodlibet. 12. ar. 8.

De Euo.

Utrum Lucifer sit subiectum ei. quodlibet. 5. articulo. 7.

De excommunicatione.

Utrum debeant vitari illi excommunicati circa quorum excommunicationem sapientes contrarie opinantur. quodlibet. 4. ar. 14.

Utrum aliquis comedendo loquendo seu stando cum excommunicatis peccet mortaliter. quodlibet. xi. articulo. 9.

De fato.

F

Utrum omnia subsint fato. quodlibet. 12. articulo. 5.

De gracia.

G

Utrum homo absque gracia per solam naturalem arbitrii libertatem possit se ad gratiam preparare. q. 1. articulo. 7.

Utrum deus semper faciat nouam gratiam. q. 4. ar. 9.

De hereticis.

H

Utrum certitudo adhesionis in heretico vel malo catholico sit actus fidei virtutis. q. 6. ar. 6.

Utrum hereticis sit communicandum. q. 7. ar. 15.

Utrum heretici redeuntes ad ecclesiam sint recipiendi. q. 10. ar. 16.

De Ieiuniis ⁊ vigiliis.

3

Utrum homo possit peccare nimis ieiunando vel vigilando. q. 8. libet. 5. articulo. 18.

De infamia.

Utrum aliquis peccat infamiaz non repellendo. q. 10. ar. 13.

De ignorantia.

Utrum qui facit contra constitutionem pape per ignorantiam peccet. quodlibet. 1. articulo. 19.

De imperio.

Utrum imperare sit actus rationis. q. 9. ar. 12.

De intellectu.

Utrum intellectus creatus possit simul plura intelligere. q. 7. ar. 2.

Utrum noticia que ab Augustino dicitur proles mentis sit in mente sicut accidens in subiecto. q. 7. ar. 4.

Utrum verbum cordis sit species intelligibilis. q. 5. articulo. 9.

De magicis scienciis.

M

Utrum homo sine peccato possit appetere scire magicas sciencias. quodlibet. 4. articulo. 16.

De martirio.

Utrum aliquis absq. caritate perfecta possit se martirio offerre. quodlibet. 4. articulo. 19.

Utrum pati martirium propter xpm sit in precepto. q. 4. arti. 20.

Utrum liceat ab aliquo moriente requirere q. reuelet statum suum post mortem. quodlibet. 3. articulo. 22.

Utrum maius peccatum sit cum aliquis mentitur facto q. cum aliquis mentitur verbo. quodlibet. 6. articulo. 17.

Utrum omne mendacium sit peccatum. q. 5. articulo. 14.

De negatione xpi.

N

Utrum Petrus negando xpm peccauerit mortaliter. q. 9. ar. 14.

De obedientia.

L

Utrum religiosus teneatur obedire suo prelato vt reuelet sibi aliquod secretum fidei sue commissum. q. 1. articulo. 15.

Utrum teneatur sibi obedire vt reuelet occultam culpam fratris quam nouit. quodlibet. 1. articulo. 16.

Utrum filius teneatur obedire parentibus carnalibus quantum ad omnia. quodlibet. 2. articulo. 9.

Utrum subditus teneatur obedire prelato precipienti reuelationem criminis occulti. quodlibet. 4. articulo. 12.

Utrum magis sit meritorium obedire prelato quam facere aliquid ad dictum fratris. quodlibet. 6. articulo. xi.

Utrum religiosus qui emisit votum obedientie tenetur in omnibus prelato obedire etiam in indifferentibus. q. 10. articulo. 10.

De officio diuino.

Utrum prebendatus in duabus ecclesiis in die qua diuersum officium sit teneatur vtrunq; officium dicere. q. 1. articulo. 13.

Utrum ei qui omisit dicere officium diuinum sit iniungendum quod iterato dicat. quodlibet. 3. articulo. 26.

Utrum liceat clerico qui tenetur ad horas canonicas dicere matutinas sequentis diei de sero. q. 5. articulo. 28.

Utrum clericus beneficiatus teneatur in scolis existens dicere officium defunctorum. quodlibet. 6. articulo. 7.

Utrum ille qui vadit ad ecclesiam propter distributiones alias non iturus peccat. quodlibet. 8. articulo. xi.

De opere manuali.

Utrum operari manibus sit in precepto. quodlibet. 7. ar. 17.

Utrum illi qui spiritualibus vacant excusentur labore manuum quodlibet. 7. articulo. 18.

De oratione et suffragiis.

Utrum oratio plus valeat pro se facta quam pro alio. q. 8. arti. 8.

Utrum suffragia ecclesie facta pro aliquo diuite equaliter valeant pauperibus pro quo fiunt si sit equalis meriti. q. 8. articulo. 9.

Questiones de peccato. Et primo in communi.

¶

Utrum peccatum sit aliqua natura. quodlibet. 1. articulo. 7.

Utrum si primus homo non peccasset tot fuissent nati mares quot femine. quodlibet. 3. articulo. 25.

Utrum si Adam non peccasset non idem homines numero saluarentur. quodlibet. 5. articulo. 8.

Utrum in peccato actuali prius sit auersio quam conuersio. q. 6. ar. 16.

Utrum si aliquis intendat peccare mortaliter et peccet propter hoc mortaliter. quodlibet. 8. articulo. 15.

De Periurio.

Utrum periurium sit grauis peccatum et homicidium. q. 1. ar. 18.

Utrum accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento non communicandi teneatur seruare iuramentum. q. 12. ar. 22.

De peccato in spiritum sanctum.

Utrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile. q. 2. ar. 15.

De preceptis et consiliis.

Utrum consilia ordinentur ad precepta. quodlibet. 4. arti. 24.

Utrum precepta ordine nature precedant consilia. q. 5. arti. 19.

Utrum precepta que sunt contra precepta secunde tabule sint grauiora peccatis que sunt contra precepta prime tabule. q. 5. ar. 20.

De predicatoribus.

Utrum peccatus sit predicatori habere oculum ad temporalia. q. 2. ar. 12.

Utrum possit predicare propria auctoritate ita ut liceat predicare sine licentia prelati. quodlibet. 12. articulo. 28.

Utrum aliquis prohibitus a principe seculari debeat dimittere predicationem. quodlibet. 12. articulo. 29.

Utrum liceat predicatoribus recipere elemosinas ab usurariis. quodlibet. 12. articulo. 30.

De prelatiis.

Utrum liceat appetere episcopatum. quodlibet. 12. articulo. 18.

Utrum peccatum sit appetere prelationem. quodlibet. 2. arti. xi.

Utrum malis prelatiis sit honor exhibendus. quodlibet. 8. ar. 7.

De purgatorio.

Utrum duorum qui sunt digni equali pena unus possit citius a purgatorio liberari quam alius. quodlibet. 2. articulo. 14.

De Religiosis.

R

Utrum religiosus vel monachus peccet mortaliter comedendo carnes. quodlibet. 1. articulo. 20.

Utrum liceat inducere iuvenes ad religionem voto vel iuramento. quodlibet. 3. articulo. xi.

Utrum illi qui obligati sunt voto vel iuramento ad intrandum religionem teneatur intrare. quodlibet. 3. articulo. 12.

Utrum illi qui sunt in seculo peccatores sint ad religionem attrahendi. quodlibet. 3. articulo. 13.

Utrum aliquis absque peccato possit aliquem iuramento astringere ad hoc quod religionem non intret. quodlibet. 3. articulo. 14.

Utrum religiosi qui nihil habent in propria vel communi possint elemosinam facere que eis proficiat. quodlibet. 3. articulo. 15.

Utrum religiosus si videat patrem suum in necessitate absque prelati sui licentia possit claustrum exire ad seruandum patri. q. 5. ar. 16.

Utrum presbyteri parrochiales et archidiaconi sint maioris perfectionis quam religiosi. quodlibet. 3. articulo. 17.

Utrum pueri non exercitati in preceptis sint recipiendi v^l obligā
di voto vel iuramento vel beneficiis alligiendi ad ingressum reli
gionis. quodlibet. 4. articulo. 23.

Utrū religiosi debeant tollerare suos impugnatores. q. 2. ar. 26.

Utrum ille qui iurauit se non intraturum religionem possit licite
intrare. quodlibet. 5. articulo. 27.

Utrum aliquis religiosus expelli debeat propter peccatum de re
ligione si sit paratus corrigi et sustinere penam. q. 12. ar. 37.

De restitutione.

Utrum ille qui pecuniam accepit mutuo vt redimeret se a latro
nibus teneatur eam restituere. quodlibet. 5. articulo. 17.

Utrum expulsi propter partes possint repetere bona sua ab illis
qui sunt in ciuitate manentes. quodlibet. 12. ar. 24.

Utrum ille qui mala fide prescripsit teneatur ad restitutionem.
quodlibet. 12. articulo. 25.

Utrum ille qui rem alienam consumpsit teneatur ad restitutiō
nem. quodlibet. 12. articulo 26.

De sacramentis. Et primo de baptismo.

S

Utrū pueri iudeorum sint baptizandi inuitis parētib⁹. q. 2. ar. 7.

Utrum puer in deserto natus possit absq³ baptismo saluari in fi
de parentum. quodlibet. 6. articulo. 4.

Utrum baptizatus transmittat peccatuz originale in prolem. q^o
libet. 6. articulo. 5.

Utrū aqua baptismi habeat virtutē ad emundationē. q. 12. ar. 15

De sacramento confirmationis.

Utrum solus episcopus debeat conferre sacramentum confirma
tionis. quodlibet. xi. articulo. 7.

De sacramento eucaristie.

Utrū forma panis in sacramento eucaristie anihiletur. q. 2. ar. xi.

Utrum sacerdos debeat dare hostiam non consecratam peccatori
occulto hoc petenti. q. 2. ar. 12.

Utrū possit totū corpus xp̄i sub speciebus panis contineri. q. 7. ar. 8.

Utrum in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis
et corpus xp̄i. quodlibet. 7. articulo. 9.

Utrū in sacramēto altar̄ sint accētia sine subiecto. q. 9. ar. 5.

Utrum species vini que remanent in sacramento altaris poss
separationem alii liquori commisceri possint. q. 10. ar. 5.

Utrum aliquis possit audire missam sacerdotis fornicariū quin
peccet mortaliter. quodlibet. xi. articulo. 8.

De sacramento penitentie. Et primo de contritione.

Utrū contritus magis debeat velle esse in inferno q̄ peccare. q. 1. ar. 9

De confessione.

Utrum sufficiat si aliquis confiteatur scripto. q. 1. ar. 10.

Utrum aliquis possit differre confessionem vsq; ad quadragesimam. q. 1. articulo. 11.

Utrum sacerdos parochialis debeat credere suo subdito dicenti se alteri esse confessum. q. 1. ar. 12.

Utrū per absolutionem sacerdotis culpa remittatur. q. 4. arti. 12.

Utrum prelatus possit subditum suum ab administratione removere propter aliquid qđ ab eo in confessione audiuit. q. 1. ar. 13.

Utrum non habens curam animarum possit absoluerē in foro confessionis. q. 12. ar. 16.

Utrū in aliquo casu liceat reuelare confessionem. q. 12. ar. 17.

Utrum aliquis possit confessiones audire de indulgentia domini pape sine voluntate proprii prelati. q. 12. ar. 31.

De satisfactione.

Utrū si aliquis sacerdos penitenti dicat quicquid boni feceris sit tibi in remissionē peccatorū sit satisfactio sacramentalis. q. 3. ar. 28.

De sacramento matrimonii.

Utrū mulier que post votū continentie emissa contraxit matrimonium in facie ecclesie possit absq; pctō viro suo carnaliter coniungi. q. 3. ar. 18

Utrum ille qui cognouit carnaliter mulierem quam desponderat per verba de futuro possit habere uxorem illam cum qua postea contraxit per verba de presenti. q. 5. ar. 15.

Utrū possit esse matrimonium inter xpianū et iudeam baptizatā ab eo quā carnaliter cognouit post fidē de contrahēdo datā. q. 6. ar. 5

Utrū ille cui pr̄ nec pōt sustentari a filio nisi contrahēdo accipiat dotem vñ pr̄z nutrire possit tēat contrahere vt pr̄z sustentet. q. 10. ar. xi.

Utrum post votum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens reddere debitum et exigere possit. q. 10. ar. 11.

Utrū compaternitas causetur ex preambulis ad sacramenta. puta ex cathecismo et huiusmodi. q. 12. ar. 19.

Utrū maleficia impediāt matrimonium. q. xi. ar. 10.

Utrum frigiditas impediāt matrimonium. q. xi. ar. 11.

De sensibus sacre scripture.

Utrum in v̄bis sacre scripture preter sensus l̄rales lateant plures sensus. q. 7. articulo. 14.

Utrū debeant distingui quatuor sensus sacre scripture. s. historialis vel litteralis. allegoricus. moralis. et anagogicus. q. 7. ar. 15.

Utrum in aliis scripturis predicti sensus distingui debeant. quod
libet. 7. articulo. 16.

De sortibus.

Utrum liceat uti sortibus maxime in apertione librorum. q. 12. ar. 36.

De suspitione.

Utrum suspitio sit peccatum mortale. quodlibet. 12. articulo. 35.

De tempore.

Ʒ

Utrum sit idem tempus per quod deus mouet creaturam spiritualem cum tempore quod mensura motus corporalium. q. 2. ar. 5.

De timore.

Utrum que fiunt ex timore sint voluntaria. q. 5. articulo. 10.

De venditione.

U

Utrum venditor teneatur dicere viciū rei vendite emptori. q. 8
libet. 2. articulo. 10.

De veritate.

Utrum oportet enūciabile quod semel est verum semper futurum
esse verum. quodlibet. 4. ar. 17.

Utrum veritas sit fortior intervinum regem et mulieres. q. 12. ar. 21.

De verbis humanis.

Utrum verba humana habeant vim ad mouendum bruta siue
serpentes. quodlibet. 12. articulo. 14.

De vestibus.

Utrum uti preciosis vestibus semper sit peccatum. q. 10. arti. 14.

De vicariis.

Utrum vicarius alicuius possit vices suas committere alteri. q. 8
libet. 2. articulo. 32.

De virginitate.

Utrum aliquis possit esse naturaliter vel miraculose simul virgo
et pater. quodlibet. 6. ar. 18.

De beata virgine.

Utrum liceat celebrare conceptionem beate virginis. q. 6. ar. 7.

De virtutibus moralibus.

Utrum virtutes morales sint connexe. quodlibet. 12. articulo. 23.

De usura.

Utrum quicquid aliquis de pecunia usuraria lucratus fuerit red
dere teneatur. quodlibet. 3. articulo. 19.

De Xpo.

X

Utrum in xpo sint due filiationes. q. 1. articulo.	2.
Utrum xpus in cruce mortuus fuerit. q. 1. articulo.	3.
Utrum xpus fuerit idem homo in triduo. q. 2. ar.	1.
Utrum passio xpi sine morte suffecisset ad redemptionem generis humani. q. 2. articulo.	2.
Utrum homines tenerentur credere xpo miracula visibilia non fa- cienti. quodlibet. 2. articulo.	6.
Utrum anima xpi possit scire infinita. q. 3. ar.	3.
Utrum oculus xpi post mortem fuerit equiuoce oculus. q. 3. ar.	4.
Utrum xpus post resurrectionem comederit cibum sibi incorpo- rando. quodlibet. 3. articulo.	5.
Utrum sit vnum numero corpus xpi affixum cruci et iacens in sepul- cro. quodlibet. 4. articulo.	8.
Utrum totus sanguis xpi qui est in passione eius effusus ad cor- pus eius in resurrectione redierit. quodlibet. 5. ar.	5.
Utrum xpus maius dilectionis signum nobis ostendit tradendo corpus suum in cibum patiendo pro nobis. q. 5. ar.	6.
Utrum fruitio anime xpi in passione peruenit usque ad essentia- m anime. quodlibet. 7. articulo.	5.
Utrum in xpo sint plures ypostases. q. 9. articulo.	2.
Utrum in xpo sit tantum vnum esse. quodlibet. 9. ar.	3.
Utrum in xpo sit vna tantum filiatio. quodlibet. 9. ar.	4.
Utrum xpus sit descensurus ad iudicium in terram. quodlibet. 10. articulo.	4.

Finunt tituli feliciter.

Registrum foliorum huius operis.

a
Primum vacat.
Questiões d qdls
et qualitates
fuit. R.º dicenduz

b
super omnia natu.
ergo sacramenti ē
Ad tertium sic pro
um tempus occup

c
in eodem loco. Sz
naturam humanā
Et liberaret eos q
articulus quartus

d
morale est ad hoc
vtrum filius tenea
ad hoc non teneat.
penis. Secundo d

e
enim considerand
z partes eius secun
rationalis. Secun
Ad secundum sic

f
ergo minus meren
nasterio. Ad tertiu
intret est valde dif
multum tibi fuerit

g
homo actualiter
actum hominis.
negantes dicuntol
facultate confidēs

h
valde cauendum
diuino quez habe
nostri ab eis qui
Sen. ad litteram.

i

huiusmodi deter
carnem pretulit ei
intentionem finis.
mina. sunt tamen

k
ostendatur z si qua
saluatori pueros z
multo autez magl
de genere suo bōa

l
creare mundum. sz
Articulus tertius.
nature nō fuerunt
autem non respon

m
affinitatis vel etiā
sed adhibet medi
Secunda vero de
precepta secunde

n
Incipit quodlibet
agit nisi mediante
baptismus. Unde
bessonis nō potest

o
vel conuersio ad
Articulus decimº
quia non est inli
atus ipsam videre

p
quam comparatur
vt immensum.º
alio modo ex natu
tionis alterius vt

q
ratione membroz
in principis. ex vº
ad talem finem est
lem intelligitur nō

r
sumptus ab his q

natura lapidis in
Ad tertium dicen
species a rebº que

s
vt Damas. dicit. et
liorem ad seruiend
Si autem de inte
Sed contra est qd

t
Sed contra. ad ex
tur per se tunc infi
z sic idem qd priº
qua omo est hō.

u
materia ad formā
Articulus octauº.
corpori in motu ita
in. lo. metha. ergo

v
Articulus decimº
cundum phm. ergl
Primum autem in
pboram vini. Sic

w
Ad primum sic p
vere omnia hmōi
non in hoc peccat:
ad inanam gloriaz

x
a quo vltimo est. z
hoc non esse veruz
Ad secundum di
Articulus octauº

y
cognitionis. Circa
gines astronomice
et confirmatione.
facit per talenta lo

z
Incipiunt tituli q
Utruz deus possit

